

2499

329198

THEOLOGIA REDACTA IN COMPENDIUM

Th. b. 2 p. 647

PER INTERROGATA ET RESPONSA
ad uſum Examinandorum.

Auctore GASPARE JUENIN, *Congregationis Oratorii Gallicani Presbytero.*

Ad usum Theol. orat. Dni Vel. Lu

BIBLIOTHEQUE DE LA VILLE LYON 1896

BIBLIOTHEQUE DE LA VILLE DE LYON

Lugduni & veneunt

PARISIIS,
Apud Cl. RIGAUD, Typographiæ Regiæ Præfectum, viâ Cytharêa.

M. DCCXII.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

T. 52

INDEX.

PROOEMIUM. De Eſſentiâ, Exiſtentiâ, Objecto, & Proprietatibus Theologiæ. pag. 1.

PARS PRIMA.

BIBLIOTHEQUE DE LA VILLE LYON 1895

De Locis Theologicis.

CApur Primum. *De Scripturâ Sacrâ generatim.* pag. 5.
Caput II. *De ſingulis in ſpecie Libris Canonicis.* 11.
Caput III. *De Traditione.* 18.
Caput IV. *De Conciliis generatim.* 22.
Caput V. *De Conciliis generalibus in ſpecie.* 29.
Caput VI. *De Eccleſiâ.* 41.
Caput VII. *De Romano Pontifice.* 53.
Caput VIII. *De Epiſcopis, Patribus, & Scholaſticis.* 55.
Caput IX. *De Hiſtoriâ humanâ, & Ratione naturali* 59.
Caput X. *De cenſurarum notis quibus damnabiles propoſitiones affici poſſunt.* 61.

PARS SECUNDA.

De Deo Uno.

CApur Primum. *De Dei Exiſtentiâ.* 66.
Caput II. *De Eſſentiâ Dei.* 72.
Caput III. *De Attributis generatim.* 75.

Caput IV. *De Simplicitate Dei.* 79.
Caput V. *De Infinitate & immutabilitate Dei.* 82.
Caput VI. *De Viſibilitate Dei.* 84.
Caput VII. *De Dei tum æternitate, tum immenſitate.* 99.
Caput VIII. *De Perfectione, Bonitate, & Omnipotentiâ Dei.* 103.
Caput IX. *De Scientiâ Dei.* 108.
§. I. *De Exiſtentiâ & Eſſentiâ divinæ Scientiæ.* ibid.
§. II. *De Objecto Scientiæ Dei.* 109.
§. III. *De Medio in quo Deus cognoſcit futura.* 113.
§. IV. *De diviſione ſcientiæ Dei.* 117.
Caput X. *De Voluntate Dei.* 123.
Caput XI. *De Providentiâ.* 128.
Caput XII. *De Prædeſtinatione.* 131.
§. I. *De naturâ & diviſione Prædeſtinationis.* ibid.
§. II. *De gratuitate Prædeſtinationis ad gloriam.* 133.
§. III. *De Effectibus & Proprietatibus Prædeſtinationis.* 144.
Caput XIII. *De Reprobatione.* 147.

PARS TERTIA.

De Deo Trino.

CApput Primum. *De perſonarum in divinis multiplicitate* 156.
Caput II. *De Verbi Divinitate.* 161.
Caput III. *De Spiritûs Sancti Divinitate.* 180.
Caput IV. *De Proceſſionibus Divinis.* 183.
Caput V. *De Divinis Relationibus.* 193.
Caput VI. *De perſonis Divinis generatim.* 199.
Caput VII. *De perſonis Divinis in particulari.* 203.

PARS QUARTA.

De Deo Creatore.

Caput Primum. *De Univerſi Creatione.* 209.
Caput II. *De Angelis.* 212.
§. I. *De Angelorum Exiſtentiâ, Naturâ, & Creatione.* ibid.
§. II. *De Angelorum proprietatibus.* 218.
Caput III. *De primo Homine.* 225.

PARS QUINTA.

De Deo Incarnato.

Caput Primum. *De poſſibilitate Incarnationis.* 232.
Caput II. *De Exiſtentiâ Incarnationis.* 236.
Caput III. *De Neceſſitate Incarnationis,* 240.
Caput IV. *De Motivo Incarnationis.* 246.
Caput V. *De Eſſentiâ Incarnationis.* 253.
§. I. *De personâ aſſumente.* ibid.
§. II. *De Naturâ aſſumptâ.* 255.
§. III. *De Unione:* 272.
De Eſſentiâ Unionis. ibid.
De Proprietatibus Unionis, 275.
De Conſequentibus Unionem. 278.
Caput VI. *De Termino Incarnationis.* 283.
§. I. *De Sciêntiâ Chriſti.* 284.
§. II. *De Sanctitate Chriſti.* 287.
§. III. *De Libertate Chriſti.* 289.
§. IV. *De Merito Chriſti.* 291.
§. V. *De Subjectione Chriſti,* 293.
§. VI. *De Adoptione Chriſti.* 298.

§. VII. *De Prædeſtinatione Chriſti.* 303.
§. VIII. *De dignitate Capitis, Regis, & Judicis in Chriſto.* 307.
§. IX. *De Sacerdotio Chriſti.* 309.
§. X. *De Oratione Chriſti.* 314.
§. XI. *De Redemptione per Chriſtum.* 317.
§. XII. *De Satisfactione à Chriſto exhibitâ.* 323.
§. XIII. *De Chriſti Mediatione.* 327.
§. XIV. *De Adoratione Chriſto debitâ.* 330.

PARS SEXTA.

De Deo Authore Gratiæ.

Caput Primum. *De Neceſſitate Gratiæ Actualis.* 338.
§. I. *De Neceſſitate Gratiæ ad cognoſcendum verum.* 339.
§. II. *De Neceſſitate Gratiæ ad agendum bonum Morale.* 342.
Caput II. *De Gratuitate Gratiæ.* 352.
Caput III. *De Diviſione Gratiæ.* 354.
§. I. *De Gratiâ operante & cooperante, præveniente & ſubſequente, excitante & adjuvante.* 355.
§. II. *De Naturâ & Exiſtentiâ Gratiæ ſufficientis.* 356.
§. III. *De iis quibus datur, aut non datur Gratia ſufficiens.* 359.
§. IV. *De Gratia Efficaci.* 366.
Caput IV. *De Gratiâ habituali.* 374.
§. I. *De Naturâ & Exiſtentiâ Gratiæ habitualis* ibid.
§. II. *De effectibus Gratiæ habitualis.* 375.
De Juſtificatione. ibid.
De Merito. 378.
De Erroribus citrà Gratiam. 380.

PARS SEPTIMA.

De Deo Authore Legum.

Caput Primum. *De Lege in Communi.* 382.
Caput II. *De Lege Æternâ.* 383.
Caput III. *De Lege Naturali.* 385.
Caput IV. *De Lege poſitivâ Divinâ.* 390.
Caput. V. *De Lege humanâ in genere.* 395.
Caput VI. *De Lege humanâ in ſpecie.* 399.

PARS OCTAVA.

De Deo Ultimo Fine.

Caput Primum. *De Fine Ultimo in genere.* 401.
Caput II. *De eſſentiâ actûs humani.* 403.
Caput III. *De Moralitate actuum humanorum.* 410.
Caput IV. *De Conſcientiâ.* 413.
§. I. *De definitione & diviſione Conſcientiæ.* ibid.
§. II. *Utrum Conſcientia ſit Regula Morum.* 416.
Caput V. *De Virtutibus in genere.* 423.
Caput VI. *De Virtutibus Theologicis.* 425.
§. I. *De Fide.* ibid.
De Symbolo. 428.
§. II. *De Spe.* 438.
§. III. *De Charitate.* 441.
Caput VII. *De virtutibus Cardinalibus.* 445.
§. I. *De Prudentiâ.* ibid.
§. II. *De Juſtitia.* 446.
§. III. *De Virtutibus Juſtitiæ annexis.* 452.
De Oratione. 453.
De Voto. 458.
De Juramento, 460.
De Sanctificatione Sabbati. 465.

De Beneficiis. 467.
§. III. *De Fortitudine.* 472.
§. IV. *De Temperantia.* ibid.
Caput VIII. *De Peccatis in genere.* 474.
§. I. *De Eſſentia, Objecto, & Cauſis peccati.* ibid.
§. II. *De Proprietatibus & Effectibus peccatorum.* 476.
§. III. *De Diviſione Peccati.* 478.
Caput IX. *De Peccatis in ſpecie.* 484.
§. I. *De Peccatis Capitalibus.* 485.
§. II. *De Simonia.* 486.
§. III. *De Uſura.* 487.

PARS NONA.

De Deo Authore Sacramentorum.

CAput Primum. *De Sacramentis in genere.* 490.
§. I. *De Nomine, Eſſentia, & Exiſtentia Sacramenti.* ibid.
§. II. *De partibus, ex quibus conſtant Sacramenta Novæ Legis.* 494.
§. III. *De Authore Sacramentorum.* 499.
§. IV. *De Miniſtris Sacramentorum.* 500.
De Intentione Miniſtri. 501.
De Sanctitate Miniſtri. 504.
§. V. *De Subjecto Sacramentorum.* 506.
§. VI. *De Effectibus Sacramentorum.* 509.
De Gratia quam Sacramenta producunt. ibid.
De Charactere quem Sacramenta producunt. 514.
§. VII. *De Proprietatibus Sacramentorum.* 516.
Caput II. *De Baptiſmo.* 519.
§. I. *De Eſſentia & Materia Baptiſmi.* ibid.
§. II. *De Forma Baptiſmi.* 522.
§. III. *De Authore Baptiſmi.* 526.
§. IV. *De Baptiſmi Miniſtro.* 527.
§. V. *De Subjecto Baptiſmi.* 530.

§. VI. *De Baptiſmi Effectibus.* 534.
§. VII. *De Baptiſmi Proprietatibus.* 537.
Caput III. *De Confirmatione.* 540.
§. I. *De Materia, & Forma Confirmationis.* ibid.
§. II. *De Authore, & Miniſtro, Confirmationis.* 545.
§. III. *De Proprietatibus Confirmationis.* 548.
Cap. IV. *De Euchariſtia prout eſt Sacramentum.* 550.
§. I. *De Eſſentia, & Materia Sacramenti Euchariſtiæ,* ibid.
§. II. *De Forma Euchariſtiæ.* 555.
§. III. *De Miniſtro Sacramenti Euchariſtiæ.* 558.
§. IV. *De Subjecto Sacramenti Euchariſtiæ.* 559.
§. V. *De re quæ in Euchariſtia continetur.* 560.
De Exiſtentia corporalis præſentiæ Chriſti in Euchariſtia. ibid.
De modo corporalis præſentiæ Chriſti in Euchariſtia. 568.
De iis quæ comitantur & ſequuntur Corporalem Chriſti præſentiam in Euchariſtia. 570.
De iis quæ ſequuntur Corporalem Chriſti præſentiam in Euchariſtia. 572.
§. VI. *De Effectibus Sacramenti Euchariſtiæ.* 574.
§. VII. *De Neceſſitate, & Uſu Euchariſtiæ.* 577.
Caput V. *De Euchariſtia prout eſt Sacrificium.* 583.
§. I. *De Exiſtentia & Eſſentia Sacrificii Euchariſtiæ.* ibid.
§. II. *De Authore, Miniſtro, & Subjecto Sacrificii Euchariſtiæ.* 588.
§. III. *De Effectibus Sacrificii Euchariſtiæ.* 593
§. IV. *De proprietatibus Sacrificii Euchariſtiæ.* 595.
Caput VI. *De Sacramento Pœnitentiæ.* 599.
§. I. *De Eſſentia & Exiſtentia Pœnitentiæ.* ibid.
§. II. *De Materia Pœnitentiæ in genere.* 602.
§. III. *De prima parte materiæ Sacramenti Pœnitentiæ, ſeu de Contritione.* 605.
De Eſſentia Contritionis. ibid.
De Neceſſitate Contritionis. 607

De Effectu Contritionis. 611.
De Diviſione Contritionis. 612.
De Inſufficientia aut Sufficientia Attritionis. 614.
De Sufficientia, aut Inſufficientia Contritionis. 618.
§. IV. *De Confeſſione.* 624.
§. V. *De Satisfactione.* 627.
§. VI. *De Forma Sacramenti Pœnitentiæ.* 629.
Caput VII. *De Extrema-unctione.* 632.
Caput VIII. *De Ordine in genere.* 636.
Caput IX. *De Ordinibus in ſpecie.* 638.
§. I. *De Epiſcopatu.* ibid.
§. II. *De Preſbyteratu.* 640.
§. III. *De Diaconatu.* 646.
§. IV. *De Subdiaconatu.* 649.
§. V. *De Minoribus Ordinibus.* 652.
§. VI. *De prima Tonſura.* 654.
Caput X *De Matrimonio.* 655.
§. I. *De Exiſtentia, Materia, Forma, & Authore Contractûs Matrimonii.* 656.
§. II. *De Proprietatibus Contractûs Matrimonii.* 658.
§. III. *De Solennitatibus Matrimonii.* 662.
§. IV. *De Impedimentis Contractûs Matrimonii.* 664.
§. V. *De Matrimonio prout eſt Sacramentum.* 666.
Caput XI. *De Indulgentiis.* 669.
Caput XII. *De Cenſuris.* 671.
Caput XIII. *De Irregularitate.* 674.
Cap. XIV. *De Monitorio in finem revelationis.* 675.

BIBLIOTHEQUE DE LA VILLE
LYON

THEOLOGIÆ

THEOLOGIA
REDACTA
IN COMPENDIUM
PER INTERROGATA ET RESPONSA.
Ad uſum Examinandorum.

PROOEMIUM.
De Eſſentiâ, Exiſtentiâ, Objecto, & proprietatibus Theologiæ.

1. *Quæſtio.* QUID eſt Theologia ?

Reſp. Teologia ſumpta ſecundùm nominis etymologiam, eſt *Sermo de Deo.* Sumpta verò ſecundùm naturam, eſt habitus mentis ; quo cognoſcuntur res divinæ, quæ ex revelatis, ſive mediatè, ſive immediatè deducuntur.

2. *Q.* Quodnam eſt objectum materiale Theologiæ ?

R. Eſt Deus ipſe, necnon res eæ quæ ad Deum aliquo modo referuntur. Nempe Theologia (ut fert

BIBLIOTHEQUE DE LA VILLE
LYON
1895

ipſa nominis etymologia) agit de Deo, necnon de rebus quæ ad ipſum referuntur, vel tanquam effectus ad cauſam, ut Angeli, Homo, Univerſum hoc aſpectabile; vel tanquam media ad finem, ut ſunt actus humani; vel tanquam via, quæ eſt Chriſtus Dominus, quâ itur ad Patrem; vel tanquam inſtrumentum inanimatum, ut ſunt Sacramenta novæ Legis, quæ ſanctificant hominem per gratiam quam ſignificant & producunt.

3. *Q.* Quodnam eſt objectum formale Theologiæ?

R. Eſt Divinitas ipſa: quia Theologia in ſuo objecto materiali, quod eſt Deus, primò & per ſe Divinitatem, ſeu Dei exiſtentiam, eſſentiam, attributa & perſonas contemplatur.

4. *Q.* Quodnam eſt medium, ſeu motivum, per quod Theologia contemplatur Divinitatem in Deo?

R. Eſt revelatio: & in hoc differt à ſcientiis merè naturalibus, ut eſt Metaphyſica. Illa autem revelatio non eſt immediata: hæc enim eſt proprium medium, ſeu motivum Fidei; ſed mediata, hoc eſt, concluſio quæ ex revelatione per argumentationem deducitur: & in hoc Theologia differt à Fide.

5. *Q.* Exiſtitne Theologia?

R. Exiſtit: ſcilicet exiſtit diſciplina quæ contemplatur concluſiones, quæ ex Fide, ſeu ex rebus revelatis per argumentationem deducuntur. Hujuſmodi eſt iſta propoſitio: *In dubiis ad ſalutem ſpectantibus ſemitam debemus eligere tutiorem*: colligitur enim ex hac aliâ, quæ eſt immediatè revelata, cùm in Scripturis contineatur: *Qui amat periculum, peribit in illo.*

6. *Q.* Theologia ad quem mentis habitum reducitur?

R. Reducitur ad ſcientiam. Nam primò, certa eſt;

cùm revelatione nitatur. Secundò, licèt non habeat evidentiam conſequentis: hoc eſt, quamvis veritas quam infert ex Fide, non ſit evidens; Theologia tamen habet evidentiam conſequentiæ: id eſt, evidenter cognoſcit, propoſitionem quam infert, neceſſariò ſequi ex Fide. Hæc autem evidentia, ſeu evidentia conſequentiæ, ſatis eſt ad ſcientiam propriè dictam, quæ tamen non ſit communis & naturalis ordinis. Scilicet illa evidentia ſummam confert veritati, quæ ex Fide colligitur, certitudinem; quam tamen certitudinem non habent ſcientiæ quarum principia ſunt ordinis naturalis, niſi per evidentiam conſequentis, hoc eſt, propoſitionis deductæ ex ſuis præmiſſis.

7. Q. Theologia eſtne ſpeculativa, vel practica?

R. Eſt ſpeculativa ſimul & practica: Speculativa quidem, eo quòd ſiſtat in contemplatione ſui objecti primarii, quod eſt Deus: practica verò, cùm hominis voluntatem per morum & diſciplinæ regulas quas tradit, dirigat ad Deum, ultimum creaturæ rationalis finem.

8. Q. Theologia eſtne ſubalternata intuitivæ Dei viſioni, quâ Beati in cælis fruuntur?

R. Non eſt propriè ſubalternata intuitivæ Dei viſioni. Ratio eſt, quia, ut aliqua ſcientia ſit propriè ſubalternata, duæ conditiones requiruntur. Neceſſe eſt primò, ut habeat principia diverſa à principiis quæ habet ſcientia ſubalternans. Secundò, ut illius objectum ſit inferius & contractius objecto ſcientiæ ſubalternantis. Atqui neutra ex iis conditionibus reperitur in Theologiâ Viatorum reſpectu Theologiæ Beatorum. Scilicèt utraque Theologia, Viatorum nempe & Beatorum, habet pro principio divinam revelationem, obſcuram quidem in terris reſpectu rei revelatæ, ſed evidentem in cælis: hîc enim (ut Apoſtolus ait) videmus per ſpeculum & in ænigmate, tunc autem facie ad fa-

ciem. Utraque etiam habet objectum æquè extenſum : quæcumque enim à Beatis clarè cognoſcuntur in cælis, poſſunt, ſi Deus revelaverit, à viatoribus per Theologiam cognoſci : unde ſi hîc non cognoſcantur, per accidens eſt, defectu nimirùm revelationis divinæ.

9. *Q.* Theologia eſtne ſcientia ordinis naturalis?

R. Eſt ſcientia ordinis naturalis. Ratio eſt, quia per actum naturalem, ratiocinationem nimirùm acquiritur : hoc eſt, per actum, ad quem eliciendum opus non eſt gratiâ ſupernaturali. Nec obeſt, quòd habeat principium ſupernaturale, nempe Fidem : ſiquidem ordo in quo eſt, non ſumitur ex principiis quibus utitur, ſed ex modo, ſeu argumentatione quâ utitur ad inferendas ex Fide concluſiones quas contemplatur.

19. *Q.* Theologia eſtne neceſſaria ?

R. Scholaſtica, hoc eſt, quæ argumentatur ex regulis Logicæ, non eſt cuilibet homini ad ſalutem neceſſaria ; quia Fides quæ per dilectionem operatur ſatis eſt ad conſequendam ſalutem.

Non eſt quoque abſolutè neceſſaria Eccleſiæ corpori : cùm Patres in Conciliis Fidem ſine eâ plerumque explicuerint. Præterea ſuam originem debet Petro Lombardo qui XII. ſæculo Præſul erat Parienſis.

Eſt tamen valdè utilis, cùm multùm conferat ad faciliorem rerum quæ ex Fide ſequuntur, intelligentiam, necnon ad detegenda vana Novatorum ſophiſmata.

Quòd tamen hæretici dialecticâ frequentiùs ad Fidem evertendam abuterentur, ideò priorum ſæculorum Patres, eam, per accidens, & non per ſe, noxiam eſſe prædicarunt.

PARS PRIMA.

De Logis Theologicis.

Nota. PEr Locos Theologicoa intelliguntur fontes quidam ex quibus Theologia ſuas elicit concluſiones.

Ii verò Loci ſunt decem præcipui : nimirùm Scriptura, Traditio, Concilia, judicium Romani Pontificis, Eccleſiæ Catholicæ conſenſus, judicia Epiſcoporum, authoritas Patrum, Scholaſticorum, Hiſtoriæ teſtimonium, Humana ratio.

CAPUT PRIMUM.

De Scripturâ Sacrâ generatim.

1. *Quæſt.* SCripturæ quæ dicuntur Sacræ, ſuntne libri veri, prout verum opponitur ſuppoſito ?

R. Sunt libri veri : quia exaratæ ſunt ab iis Scriptoribus, quibus tribuuntur, & iis circiter temporibus, quibus feruntur conſcriptæ : nempe hiſtoriâ docemur & Judæos & Chriſtianos quovis tempore, & continuatâ ſerie, pro authoribus ſacrorum Codicum agnoviſſe Scriptores illos quibus tribuuntur: via autem illa eſt maximè certa : nec enim aliâ ratione ſcimus res præteritas, quàm non interceptâ traditione quæ illas ad nos uſque perduxit.

2. *Q.* Libri, qui Bibliis continentur, ſuntne integri ?

R. Integri ſunt quoad partes ſubſtantiales. Siquidem libri veteris Teſtamenti, qui ſunt in Canone Judæorum, depravati non fuerunt à Judæis

ante Chriſtum ; nec enim eam eis depravationem Chriſtus objecit : nec etiam poſt Chriſti tempora, tum quòd Judæi præ ſuâ in illos libros religione, id nunquam audere potuerint : tum etiam quòd præcipua de Chriſto vaticinia eodem modo in noſtris Codicibus legantur, quo in Judaïcis:tum denique quòd Synagogæ per orbem univerſum diſperſæ de illâ depravatione, ſi à Judæis Jeroſolymitanis tentata fuiſſet, minimè ſiluiſſent. *Anne* (inquit Auguſtinus lib. 15. de Civit.Dei, cap. 13.) *credibile eſt, ipſos Codicibus ſuis voluiſſe eripere veritatem, ut nobis eriperent auctoritatem, vel per totum orbem diſperſos potuiſſe in hoc conſpirare, nullo contradicente ?*

Quæ mox pro integritate librorum veteris Teſtamenti prolata eſt ratio, valet quoque pro libris novi Teſtamenti. Nam 1. iidem ſunt apud omnes Eccleſias licèt communione diverſas. 2. Cùm per totum orbem ſtatim diſperſi fuerint, impoſſibilis fuiſſet, nullo reclamante, depravatio.

3. Q. Libri, qui Bibliis continentur, ſuntne authoritatis divinæ ?

R. Sunt. Scilicet ab Authoribus ſcripti ſunt, qui ad eos conſcribendos divinitùs adjuti & miſſi ſunt; ſuam enim divinam miſſionem, & ſpeciale auxilium quo preventi ſunt, innumeris miraculis confirmarunt, de quorum veritate nullus niſi demens dubitare poteſt : cùm non interceptâ ſerie ad nos uſque pervenerint.

4. Q. Quis eſt præcipuus Bibliorum Author ?

R. Deus : *Ipſe* (inquit Gregorius Magnus Præf. in librum Job.) *qui hæc ſcribendo dictavit, ipſe ſcripſit qui & illius operis inſpirator extitit.* Scilicet ſacrorum Scriptorum mentem, voluntatem & manum, multò perfectiùs quàm ſolent homines, qui quædam Scribis dictitant, affecit.

5. Q. Authores ſacri ſcripſeruntne liberè ?

R. Scripſerunt liberè: ſingulare nimirùm, extraordinarium & efficax auxilium, quo afflati & adjuti fuerunt, cum voluntatis libertate cohærere potuit.

6. Q. Quot libri continentur in Judæorum Canone, ſeu Catalogo?

R. Complectitur viginti duos libros: nempe nec plus nec minus nunc in eo reperiuntur: nec plures etiam nec pauciores recenſet Joſephus lib. 1. contra Apionem. Aliqui tamen ex Patribus plures quàm viginti duos numerant: ſed id contigit, quòd nonnullos ex iis quos Joſephus recenſuerat, in duas partes, quaſi in duos libros ſubdiviſerint.

7. Q. Quis fuit Author Canonis Judæorum?

R. Eſdras, illius eſt Author, teſtibus Irenæo libro 3. cap. 25. Tertulliano in libro de habitu mulierum, Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatum, Theodoreto Præfat. in Pſalmos. Eo verò ſenſu Eſdras Canonis eſt Author, quòd ſacros Codices in unum corpus redegerit; quod, habitâ collatione ſuorum Codicum cum pluribus aliis, correxerit quæ per amanuenſium oſcitantiam irrepſerant.

8. Q. Quinam libri continentur in Canone Chriſtianorum Catholicorum?

R. Hi recenſentur in Concilio Tridentino ſeſſ. 3. libri Teſtamenti veteris, quinque ſcilicet Moyſis, Geneſis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Joſue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomenon, Eſdræ primus, & ſecundus qui dicitur Nehemias, Tobias, Judith, Eſther, Job, Pſalterium Davidicum centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolæ Salomonis, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaïas, Jeremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel; duodecim Prophetæ minores, id eſt, Oſee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Micheas, Nahum, Habacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias; duo Machabæorum primus & ſecundus Teſtamenti novi,

quatuor Evangelia, ſecundùm Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem; Actus Apoſtolorum à Lucâ Evangeliſtâ conſcripti; quatuordecim Epiſtolæ Pauli, ad Romanos, duæ ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Coloſſenſes, duæ ad Theſſalonicenſes, duæ ad Timotheum, ad Titum, ad Philemonem, ad Hebræos; Petri Apoſtoli duæ; Joannis Apoſtoli tres; Jacobi Apoſtoli una; Judæ Apoſtoli una; & Apocalypſis.

Ubi autem ſacra Synodus relatum numerum recenſuit, ſic loquitur: *Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus, prout in Eccleſiâ Catholicâ legi conſueverunt, & in veteri Vulgatâ editione habentur, pro ſacris & canonicis non ſuſceperit, anathema ſit.*

9. Q. Quam regulam ſervarunt Patres, ut Canonem adornarent?

R. Accuratè expenderunt traditionem Patrum qui præceſſerant: deinde, facto illo examine judicarunt, communem illorum Patrum traditionem ferre, libros illos omnes ab Apoſtolis, ac primitivâ Eccleſiâ habitos fuiſſe pro canonicis. Vide Auguſtinum de eo argumento diſſerentem lib. 2. de Doctrinâ Chriſtianâ, cap. 8.

10. Q. Quâ linguâ libri canonici primùm conſcripti ſunt?

R. Qui continentur in Canone Judæorum, Hebraïcè omnes, uno excepto Daniele, qui Chaldaïcè, conſcripti ſunt. Id nimirùm docet Hieronymus in Præfationibus in illos libros qui in Canone Judæorum continentur. Alii verò libri qui additi ſunt Canoni Judæorum aut Chaldaïcè, aut Græcè, eodem Hieronymo teſte, ſcripti ſunt. Omnes verò libri novi Teſtamenti, uno excepto Matthæi Evangelio quod Syriacè, ſed litteris Hebraïcis, Græcè (eodem Hieronymo teſte in Præfatione in Evangelia ad Damaſum) editi fuerunt.

11. Q. Quot fuerunt veteris Teſtamenti Verſiones Græcæ?

R. Variæ: inter quas principem locum obtinuit quæ à Septuaginta duobus Judæis, ab Eleazaro Pontifice miſſis ad Ptolomæum Ægypti Regem, qui eos à laudato Pontifice petierat ad exarandam verſionem librorum qui apud Judæos Sacri habebantur. Hâc verſione uſa eſt olim, & nunc etiam utitur Eccleſia Græca: eâ quoque uſi ſunt Apoſtoli, cùm vetus Teſtamentum in ſuis Epiſtolis ad gentes ad fidem converſas laudarunt.

12. Q. Quot fuerunt Latinæ Bibliorum verſiones?

R. Extiterunt variæ. Inter eas verò præcipuum obtinet locum quæ *Vulgata Latina* dicitur, quâve nunc utuntur Occidentales Catholici. Eam Concilium Tridentinum ſeſſ. 3. declaravit *Authenticam*; hoc eſt immunem à quolibet errore qui circà Fidem ſit, aut Mores. Eam tamen non prætulit fontibus Græcis aut Hebraïcis, quia cum illis eam minimè contulit, ſed tantùm prætulit ipſam variis verſionibus Latinis quæ circumferebantur: *Ex omnibus*, inquit, *Latinis editionibus, quæ circumferuntur, quænam pro Authenticâ habenda ſit*. Licèt illius correctioni adornandæ plures Romani Pontifices incubuerint: non eſt tamen, etiam nunc, ita mendis omnibus expurgata, ut nulla ſuperſint: ſed ea menda nec Fidei, nec morum dogmatis obſunt: unde rejici non poteſt, cùm aut de Fide aut de moribus agitur.

13. Q. Unde verſiones tum Græcæ, tum Latinæ ſuam habent authoritatem?

R. Non habent ex ſuis interpretibus: nempe hocce interpretes inter & vates eſt diſcrimen, quòd illi, non autem iſti, labi potuerint, ut docet Auguſtinus in Epiſtolâ 10. veteris editionis. Sed eam habent, & habuerunt olim ab authoritate Eccleſiæ,

BIBLIOTHEQUE DE LA VILLE LYON

quæ eas originalibus Codicibus conformes in iis quæ ad Fidem & mores ſpectant, judicavit.

14. *Q.* Suntne plures Scripturarum ſenſus ?

R. Sunt plures ; litteralis nimirum, myſticus, & accommodatitius. Primus eſt ille quem verba, ſive propriè, ſive metaphoricè ſumpta, immediatè ſignificant. Alter, eſt ille qui ſignificatur per ſenſum litteralem. Tertius denique, qui nec Scripturæ verbis, nec ſenſu illorum litterali continetur, ſed ad aliud aut à Theologo, aut à quovis alio applicatur.

15. *Q.* Unus Scripturæ locus habetne aliquando plures ſenſus litterales ?

R. Habet. Sic hæc verba Geneſeos 1: *In principio creavit Deus cælum & terram*, ſignificant ad litteram, aut idem cum iſtis, *in principio temporis & mundi*; aut idem cum his aliis, *ante omnia.*

16. *Q.* Quotuplex eſt Scripturarum myſticus ſenſus ?

R. Triplex eſt, Allegoricus, Tropologicus, Anagogicus. Primus eſt ille, per quem res credendæ ſignificantur : ſecundus, per quem res agendæ deſignantur : ultimus, per quem adumbrantur quæ ſperanda ſunt. Triplex ille ſenſus reperitur in iis quæ Paulus in Epiſtolâ ad Galatas dicit de duobus Abrahami filiis, Iſaaco & Iſmaële. Myſticus ſenſus confert ad Fidem & mores adſtruendos, cùm ad id ab aliquo Scriptore canonico adhibitus eſt.

17. *Q.* Quot conditiones requiruntur, ut aliquis Scripturæ textus patiatur ſenſum accommodatitiū?

R. Tres requiruntur. Neceſſe eſt 1. ut ad res pias applicetur : nec enim Scripturas ad faceta, aut prophana, & à fortiori ad turpia convertere licitum eſt. 2. Ut non anteponatur litterali aut myſtico: ſcilicet id vetat Hieronymus in Epiſtolâ ad Paulinum. 3. Ut ſenſus falſus textui ſacro non tribuatur.

18. *Q.* Accommodatitius ſenſus valetne ad probanda Fidei, aut morum dogmata ?

R. Non valet, quia non eſt Spiritûs ſancti, ſed hominis illum ad aliquid, propter quandam cum eo ſimilitudinem, applicantis.

19. Q. Ad quem ſpectat tradere germanum Scripturæ ſenſum, cum dubius eſt?

R. Ad eos quos (ut ait Apoſtolus in Actis) Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei. Scilicet 1. id muneris Deus ipſe antiquæ legis Sacerdotibus commiſerat: *Si diffi ile aliquid, atque ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris,* (Deuteronomii 17.) *venies ad Sacerdotes Levitici generis, & facies quodcumque dixerint qui præſunt loco, quem el gerit Dominus.* 2. Chriſtus, Matthæi decimo octavo jubet ut Eccleſia audiatur, eique Fideles auſcultent: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* 3. Si non eſſet aliqua externa authoritas quæ lites quæ circa Fidem oriuntur, poſſet dirimere, hoc eſt, dubium Scripturarum ſenſum determinare, Deus non ſatis Electorum ſaluti conſuluiſſet: tum quòd plures ſint qui præ linguarum imperitiâ varios inter ſeſe Scripturarum textus conferre non poſſunt, ut ex mutuâ illâ collatione verum illarum ſenſum aſſequantur: tum etiam quòd hominibus, etiam peritis, Diabolus ſeſe in lucis Angelum transformando, ut in hæreticis patet, ſæpius illudere ſolitus ſit.

CAPUT II.

De ſingulis in ſpecie Libris Canonicis.

1. *Quæſt.* Quomodo dividuntur libri veteris Teſtamenti?

R. Dividuntur in Legales, Hiſtoricos, Sapientiales, & Propheticos.

Legales Legem continent Judæis per Moyſen datam, ſuntque in Pentateucho; hoc eſt in quinque libris quos Moyſes ſcripſit, Geneſi nimirùm, Exodo, Numeris, Levitico, Deuteronomio.

Hiſtorici varios recenſent eventus, qui à Moyſis morte in Judaïcâ Republicâ contigerunt: complectuntur verò libros Joſue, Judicum, Ruth, quatuor Regum, duos Paralippomenon, Eſdræ primum & ſecundum, Eſther, Judith, duos Machabæorum.

Sapientiales, ii ſunt in quibus morum regulæ traduntur: Sunt autem Tobias, Job, Pſalmi, Proverbia, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus.

Prophetici, ii ſunt quibus futuri rerum eventus prædicuntur, iique præſertim qui ad Chriſtum, & Eccleſiam Chriſtianam pertinent. Ex Prophetis alii dicuntur Majores, quòd conſcripti ab eis libri majus volumen efficiant; alii verò propter oppoſitam rationem, Minores. Illi, quatuor ſunt tantùm, Iſaïas, Jeremias, Ezechiel & Daniel; Iſti, duodecim, Ozeas, Joël, Amos, Jonas, Abdias, Michæas, Nahum, Sophonias, Habacuc, Aggæus, Zacharias, Malachias: Alium habent in Bibliis noſtris ordinem, ſed hunc ſervavimus, quòd ordinem temporis quo ſcripsêre, contineat.

2. ℚ. Quæ tradi poteſt diviſio librorum novi Teſtamenti?

℟. Eâdem, quâ libri veteris Teſtamenti, ratione dividuntur. Alii enim ſunt Legales, qui quatuor Evangeliis continentur; unus Hiſtoricus, Acta nimirum Apoſtolorum; alii Sapientales, Epiſtolæ ſcilicet canonicæ; unus Propheticus, Apocalypſis nempe Joannis.

3. ℚ. Quo tempore conſcripta ſunt quatuor Evangelia?

℟. Matthæus omnium primus, æræ vulgaris 39.

ſcripſit Evangelium, Hieronymo teſte: idque Jeroſolymis, ac Syriaco ſermone quo utebantur Judæi. Id autem operis exaraſſe putatur ad Chriſtianorum preces, qui præcipua Chriſti facta, traditaſque ab eo Fidei, & morum regulas præ oculis habere cupierant.

Marcus eadem ferè, quæ jam Matthæus, litteris conſignavit, ſed contractiùs. Romæ ſcripſit anno Chriſti 43. & quidem paulò antequàm Româ Alexandriam à Petro mitteretur.

Lucas, Antiochiâ Syriæ oriundus, à Paulo ad Fidem converſus, ejuſque individuus comes, anno Chriſti 56. ſcripſit Evangelium, prout ipſum ab eodem Paulo, cæteriſque Apoſtolis audierat. Id autem eo conſilio ipſum feciſſe tradunt, ut comprimeret pſeudo-Apoſtolorum auſum temerarium, qui ut Pauli prædicationi obeſſent, aliter quàm ipſe prædicabant.

Joannes, reverſus ex exilio in quod deportatus fuerat imperante Domitiano, æræ vulgaris anno 96. Evangelium ſcripſit, ut hæreticos, Ebionem præſertim & Cerinthum, Chriſti Divinitatem negantes, confutaret.

4. *Q.* Quid de Actis Apoſtolorum ſcitu neceſſe eſt?

R. Actus Apoſtolorum à Lucâ conſcripti ſunt. Continent hiſtoriam annorum ferè triginta: ſcilicet à morte Chriſti & æræ vulgaris 33. ad biennium illud quod in liberâ cuſtodiâ Paulus Romæ conſumpſit. Lucas in eo libro, Eccleſiæ Chriſtianæ infantiam ob oculos ponit, deſcribit illius in omnes ferè gentes propagationem per Apoſtolos, & præcipuè per Petrum & Paulum cujus comes fuit individuus.

5. *Q.* Quis eſt ordo temporis inter canonicas Epiſtolas?

R. Is eſt ordo. Prima Petri, æræ vulgaris anno

52. Romæ conſcripta eſt ad advenas Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ & Bithyniæ. Altera ad eoſdem data eſt paulò ante Petri mortem, æræ vulgaris anno 66. tota eſt ſicut & prima in tradendis vitæ Chriſtianæ præceptis.

Pauli ad Theſſalonicenſes epiſtola prior quæ, teſte Chryſoſtomo, omnium Paulinarum Epiſtolarum eſt prima, ſcripta eſt æræ vulgaris anno 52. In eâ Paulus, 1. laudat Theſſalonicenſes quòd in traditâ ſibi Fide conſtantes eſſent. 2. Docet eos futuram corporum reſurrectionem, quam nonnulli pſeudo-Apoſtoli negare auſi fuerant. 3. Tradit eis veram de extremo judicio doctrinam. 4. Plura ſubjungit Moralis Chriſtianæ præcepta.

Ad Theſſalonicenſes ſecunda, eodem, quo prior, anno ſcripta eſt. Paulus in eâ explicat 1. quæ in priore de die Judicii quaſi inſtante dixerat, docetque, Chriſtum non priùs venturum quàm Anti-Chriſtus apparuerit. 2. Excommunicationem, niſi reſipiſcant, iis minatur, quos in primâ Epiſtolâ tanquam otioſos & inquietos arguerat.

Ad Galatas Epheſo ſcripſit Paulus æræ noſtræ anno 56. Docet Legalia à gentibus ad Fidem converſis ſervari non debere, contra quod quidam pſeudo-Apoſtoli Galatis poſt ſui ab illis diſceſſum tradiderant.

Ad Corinthios prima, Epheſo ſcripta eſt, æræ vulgaris anno 57. In eâ Epiſtolâ Paulus, 1. componit contentiones apud Corinthios ortas ex nimio erga Magiſtros ſtudio. 2. Profert excommunicationis ſententiam in Corinthium, quem Corinthii publico in inceſtu viventem toleraverant. 3. Euchariſtiæ inſtitutionem, requiſitaſve ad eam recipiendam diſpoſitiones recenſet. 4. Varia tradit tum diſciplinæ, tum morum præcepta.

Ad Corinthios ſecunda, ex Macedoniâ labente vulgaris æræ anno 57. ſcripta eſt. Apoſtolus in eâ 1.

1. Gratulatur Corinthiis de ſincero erga ſeipſum ſtudio. 2. Inceſtuoſo pœnitenti communionem reddit. 3. Reſpondet pſeudo-Apoſtolorum ſibi invidentium obtrectationibus.

Quæ ad Romanos eſt Epiſtola, ſcripta eſt Corintho, anno Chriſti 57. Epiſtolæ occaſioni fuit quæſtio Judæos inter & Gentiles ad Fidem converſos orta. Contendebant illi, ſe per obſervationem Legis Moſaïcæ veniſſe ad Chriſti Fidem, & conſecutos fuiſſe juſtificationem; iſti verò per Legis Moralis obſervationem. Utriſque ſilentium Apoſtolus imponit, probans, & Judæos & Gentiles peccatis oneratos fuiſſe, cùm annuntiatum eſt eis Evangelium. Hincque concludit, juſtificationem, utrorumque reſpectu, fuiſſe gratuitum donum; ac proinde nec ex obſervatione Legis, nec ex operum meritis, ſed ex Chriſti Fide proficiſci: id autem ut probet, de altiſſimo prædeſtinationis & gratiæ myſterio fusè diſſerit.

Ad Philippenſes, æræ noſtræ anno 62. Paulus Româ ſcripſit ex primis ſuis vinculis, quæ (ut conſtat ex Actis 29.) biennio perdurarunt. 1. Gratias agit de ſubſidio ſibi in vinculis per Epaphroditum à Philippenſibus miſſo. 2. Hortatur eos, ut conſtantes ſint in Fide, quam ab ipſo audierant, nec obſequantur pſeudo-Apoſtolis judaïzantibus, quos vocat *canes* & *inimicos Crucis Chriſti*. 4. Tandem docet non ex Lege, ſed ex Chriſti Fide veram juſtitiam proficiſci.

Ad Philemonem eodem anno 62. Româ per Oneſimum ejuſdem Philemonis ſervum ſcripſit. Epiſtolæ occaſionem dedit Oneſimi furtum; cujus cùm eum pœnituiſſet, & poſtquam Romæ baptizatus fuiſſet, ab eodem Paulo cum hâc Epiſtolâ ad herum ſuum Pauli diſcipulum remiſſus eſt.

Ad Epheſios, Româ ex vinculis quorum ter meminit, ſcripſit Paulus æræ noſtræ anno 62. In eà

Epiſtolâ tractat de juſtificatione, & hominis prædeſtinatione gratuitâ. 2. Epheſios hortatur ad unitatem ſpiritûs: 3. docet, quarum rerum ſibi invicem officia debeant vir & mulier; quid filii parentibus, & parentes filiis debeant.

Ad Coloſſenſes eodem anno 62. ſcripſit Apoſtolus. 1. Coloſſenſes deterret à Simonianis qui docebant, nos acceſſum habere ad Deum, non per Chriſtum, ſed per Angelos. 2. Docet, Judaïcas & Philoſophicas obſervationes à Chriſtianis contemni debere. 3. Tandem in tertio & quarto capite ejuſdem Epiſtolæ totus eſt in tradendis vitæ Chriſtianæ præceptis.

Ad Hebræos ſcripſit Paulus ex iiſdem vinculis, æræ noſtræ anno 62. ſub finem biennii, quo Romæ primùm commoratus fuerat. In hâc Epiſtolâ duo potiſſimùm agit. Docet enim 1. quantùm Chriſti Sacerdotium ſupra Leviticum emineat. 2. Hebræos conſolatur, hortaturque ut ſint perſeverantes in Fide quæ eſt in Chriſtum.

Ad Timotheum Paulus priorem Epiſtolam ſcripſit, cùm jam primis ſuis vinculis ſolutus iterum Orientem peragraret, æræ vulgaris anno 66. Explicat in eâ fusè omnes omninò Epiſcopatûs partes, Timotheique virtutes, quem conſecraverat Epheſiorum Epiſcopum, mirificè commendat.

Ad eundem Timotheum ſecundam Apoſtolus ex ſuis ſecundis vinculis Româ ſcripſit paulò antequàm martyrium ſubiret; ac proinde anno vulgaris æræ 66. Iſtius idem eſt argumentum, ac præcedentis.

Ad Titum Epiſtola ejuſdem eſt cum duabus præcedentibus argumenti. Nam 1. Titum, quem Cretenſium Epiſcopum creaverat, admonet de Preſbyteris & Epiſcopis ordinandis. 2. Acriter adversus judaïzantes inſurgit. 3. Multa tradit morum præ-

cepta. Scripta verò eſt Philippis, cùm Paulus poſt prima vincula Orientem peragraret, æræ vulgaris anno *66*.

Jacobi Epiſtolæ ſcopus eſt, 1. Ut Chriſtianos ad modeſtiam erudiat; à vanâ confidentiâ revocet, & ad petendam à Deo ſapientiam hortetur. 2. ut contra quoſdam, qui tunc Eccleſiam vexabant, probet Fidem operibus deſtitutam nihil omninò ad ſalutem prodeſſe.

Judæ fratris Jacobi Alphæi Epiſtola, non argumento tantùm, ſed etiam verbis ſecundæ Petri ſimilis eſt.

Joannis prior Epiſtola ſcripta eſt, juxta veterum traditionem, ad Parthos. Explicantur in eâ 1. Incarnationis veritas & œconomia. 2. Traduntur varia, quæ tum ad fidem, tum ad mores ſpectant, documenta.

In Epiſtolâ ſecundâ Joannes, 1. impugnat Baſilidem, ejuſque Sectarios, qui tunc temporis docebant, Chriſtum non fuiſſe verum hominem, ſed phantaſma; ac proinde eum verè nec aliquid aut egiſſe, aut paſſum fuiſſe. 2. Gratulatur Electæ & natis ejus, quòd ſeductores illos non audiiſſent. 3. Vetat omnem cum eis ſocietatem, in iis etiam quæ ad vitam civilem ſpectant.

In tertiâ Epiſtolâ Joannes, 1. idem quod in ſecundâ, ſibi proponit argumentum. 2. Gaïum ad quem ſcripſit, monet ne Diotrephen imitetur. Scriptæ verò putantur tres illæ Joannis Epiſtolæ anno vulgaris æræ 98.

6. Q. Quid de Apocalypſi dicendum eſt?

R. Apocalypſeos liber ſcriptus eſt à Joanne in exilio quod paſſus eſt in inſulâ Pathmos, circa æræ vulgaris annum 94. hincque patet ſcriptam eam fuiſſe ante ejuſdem Joannis Evangelium, & tres illius Epiſtolas canonicas. Prædicit in eo libro Eccleſiæ perſecutiones, multaque alia ad illam ſpe-

ſtantia, ſed tot ænigmatibus involuta, ut vix ab aliquo expoſitore quidquam certi ac clari traditum ſit.

CAPUT III.
De Traditione.

1. *Quæſt.* QUid eſt Traditio?

R. Eſt Dei verbum, aut ex ipſius Chriſti ore, aut ex ſancti Spiritûs inſpiratione ab Apoſtolis exceptum, & vivâ voce, non autem ſcripto, Eccleſiis traditum.

2. *Q.* Ubinam reperitur Traditio?

R. Non reperitur in libris Canonicis ut ſic, ſed tantùm aut in Conciliis, aut in Patribus, aut in unanimi Eccleſiarum conſenſu: & in hoc differt à Dei verbo, quod Scriptura dicitur.

3. *Q.* Quotuplex eſt Traditio?

R. Dividitur in divinam & humanam. Prior, à Dei revelatione aut per Chriſtum, aut per Spiritum ſanctum Apoſtolis factâ, originem ſuam ducit, verſaturque circa Fidei aut morum regulas. Altera verò initium ſumit ex Eccleſiæ authoritate, & eſt circa diſciplinam & externos uſus.

4. *Q.* Extiteruntne tum in Lege naturæ, tum in Moſaïcâ divinæ quædam Traditiones?

R. Extiterunt. Adamus nimirùm poſteros ſuos docuit quæ ex Dei revelatione didicerat de Fidei in Mediatorem neceſſitate ad juſtificationem conſequendam. Moyſes quoque Judæis juſſit ut filiis ſuis narrarent tum quæ ex ipſo audierant, tum quæ oculis conſpexerant. *Narrabis* (inquit Exodi cap. 13.) *filio tuo in illâ die, dicens, hoc eſt quod fecit Dominus.*

5. *Q.* Divina Traditio fuitne Eccleſiæ Chriſtianæ pluribus annis abſolutè neceſſaria?

R. Fuit, antequam Scripturæ novi Teſtamenti conſcriberentur: non enim revelationes particulares quæ cuilibet Chriſtiano fierent, neque Scriptura (cùm nondum extaret) poterant eſſe Fidei ac morum regula: Ergo ſola Traditio.

6. Q. Divinæ Traditiones ſuntne, his etiam temporibus, Chriſtianorum Eccleſiis neceſſariæ?

R. Sunt; & quidem 1. ad diſcernendum libros Canonicos ab apocryphis: nec enim in ſacris Codicibus docetur quinam, & quot ſint libri Canonici: *Ex traditione* (inquit Origenes apud Euſebium hiſt. libro 6. cap. 18.) *didici de quatuor Evangeliis, quòd hæc ſint*, &c. 2. Ut cognoſcatur quinam ex pluribus ſenſibus qui Textibus ſacris tribui poſſunt, verus ſit ac germanus. 3. Ut credantur plura Fidei dogmata, quæ, nec implicitè quidem, in ſacris Codicibus continentur, ut ſunt quòd Deipara, etiam poſt partum, virginitatem ſervaverit; quòd valeat datum ab hæreticis Baptiſma; nec non illud quod infantibus mox natis confertur. Hinc Apoſtolus Theſſalonicenſes monet, ut Traditionibus firmiter adhæreant: *Tenete* (inquit cap. 2.) *Traditiones quas accepiſtis ſive per ſermonem, ſive per Epiſtolam noſtram.*

Objicies 1. Moyſes Deuteronomii 4. Paulus in Epiſtolâ ad Galatas, Chriſtus Matthæi 15. prohibent Traditionum uſum tum in Fide, tum in moribus.

Reſp. Moyſen prohibere tantùm Traditiones quæ ſunt additio ad Dei verbum: *Non addetis*, inquit, *ad verbum quod ego præcipio vobis*: at divinæ Traditiones non ſunt additiones humanæ ad Dei verbum, ſed ſunt ipſummet Dei verbum, licèt non ſcriptum in libris Canonicis. Paulus de Traditionibus quoque ad Dei verbum additis loquitur: nempè de Traditione conjungendi legalia cum Evangelio, quæ quidem contraria erat do-

ctrinæ quam Paulus Galatas docuerat : *Sed*, inquit, *licèt nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* Tandem Chriſtus non de divinis Traditionibus loquitur, ſed de Phariſaïcis quæ adverſæ erant Dei Legi : *Irritum*, inquit, *feciſtis mandatum Dei, propter Traditionem veſtrum.*

Objicies 2. Patres (ut patet ex Auguſtino in libro 2. de Doctrinâ Chriſtianâ cap. 9.) paſſim docent omnes tum Fidei, tum morum regulas Scripturis contineri.

Reſp. Iis in locis Patres loqui de iis tantùm Fidei myſteriis, quorum explicita cognitio eſt ad ſalutem neceſſaria ; & de præceptis quæ in Decalogo continentur, quæque ſunt communia morum principia : at non loquuntur de aliis omnibus myſteriis ; nec de concluſionibus quæ ex Decalogo colligi debent.

7. Q. Traditio divina eſtne locus ex quo peti poſſint argumenta quæ certò adſtruant & Fidei & morum dogmata ?

R. Eſt. Nam 1. eſt (ut ſuperiùs dictum fuit) Dei ipſius verbum. 2. Plures credimus articulos (ut mox fuit obſervatum) ſolâ nixi Traditione. 3. Patres & in Conciliis, & in ſuis operibus quovis ſæculo Traditione tanquam certiſſimo medio uſi ſunt ad adſtruenda tum fidei tum morum dogmata. Id nimirùm videre eſt apud Irenæum libro 3. adversùs hæreſes, cap. 4. apud Tertullianum qui totum de præſcriptionibus librum impendit, ut divinam Traditionibus authoritatem conciliet ; apud Auguſtinum qui eo ſolùm medio utitur, ut libro 5. de Bap. cap. 23. probet valere datum ab hæreticis Baptiſma ; apud Vincentium Lirinenſem qui toto libro quem, *Commonitorium*, inſcripſit, demonſtrat Traditioni non minùs firmiter quàm ſcripto Dei verbo inhærendum eſſe in iis quæ ad Fidem & mores ſpectant.

Obj. 1. Cyprianus rationem non habuit Traditionis quam illi Stephanus Papa pro dato ab hæreticis Baptiſmate objecerat. 2. Traditio mutationi eſt obnoxia : ſcilicet ferebat duodecim priorum ſæculorum Traditio; ut Fideles omnes ſub utrâque ſpecie reciperent Euchariſtiam; ab aliquibus tamen ſæculis deſiit uſus ille.

Reſp. ad 1. Cyprianum non divinam, ſed humanam tantùm judicaſſe (licèt falsò) Traditionem quam ei Papa Stephanus objecerat, ut patet ex ejuſdem Cypriani ad Pomponium Epiſtolâ, in quâ vellicat Stephani de hæreticorum Baptiſmate doctrinam. Ad 2. uſus de Communione ſub utrâque ſpecie pertinet ad Traditionem diſciplinæ, non autem ad Traditionem quæ juris ſit divini : Illa, non autem iſta, eſt obnoxia mutationi.

8. *Q.* Quibus regulis Traditio divina diſcerni poteſt ab humanâ?

R. Traditio non eſt divina, 1. cùm illius initium reperitur aut in Conciliis, aut in aliquibus humanis ſtatutis, ita Vincentius Lyrinenſis Commonitorii lib. 1. cap. 6. docet. 2. Doctrina quæ in unâ tantùm Eccleſiâ particulari reperitur, non eſt tradita, ſed inventa. 3. E contra dogma quod univerſa Eccleſia amplectitur, non eſt humanitùs inventum, ſed traditum divinitùs. Id nimirum expreſsè docent Irenæus libro 1. adversùs hæreſes cap. 2. Tertullianus in libro de Præſcriptionibus, Hieronymus adversùs Vigilantium ſcribens; Auguſtinus paſſim in ſuis contra Pelagianos operibus. Idem dicendum eſt de dogmate aliquo, quod in aliquo ſæculo tota tenuerit Eccleſia, nec enim cum ſit columna & firmamentum veritatis, errare poteſt in Fide, aut in moribus : *Id teneamus* (inquit Vincentius Lyrinenſis in Commonitorio) *quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt.* In eundem ſenſum hæc ante Vincentium Ter-

tullianus ſcripſerat in libro de Præſcriptionibus: *Quod apud multos unum invenitur, non eſt erratum, ſed traditum.*

Caput IV.

De Conciliis generatim.

1. *Quæſt.* Quid eſt Concilium?
R. Eſt Eccleſiæ Præſulum Conventus, in quo de rebus ad Eccleſiam ſpectantibus agitur; hoc eſt, aut de Fide, aut de moribus, aut de diſciplinâ.

2. *Q.* Quot ſunt Conciliorum genera?
R. Quatuor: Generalia nimirum, quæ univerſam Eccleſiam repræſentant; Nationalia, quæ regni alicujus; Provincialia, quæ alicujus provinciæ; & Diœceſana, quæ cujuſdam diœceſis particularis exhibent Eccleſiam.

3. *Q.* Quinam octo prima Concilia generalia convocarunt?
R. Imperatores; ſed non ſine Romanorum Pontificum conſenſu: ſcilicet Patres expreſsè in eorumdem Conciliorum actis teſtantur ſe ab Imperatoribus ad Concilium vocatos fuiſſe: *In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti* (verba ſunt Calchedonenſis Concilii, Actione 1.) *in Calchedonenſi civitate facta eſt Synodus ex decreto piiſſimorum & fideliſſimorum Imperatorum Valentiniani & Marciani.*

4. *Q.* Quinam convocarunt Concilia generalia, quæ in Occidente poſt octavum (quod eſt quartum Conſtantinopolitanum) habita ſunt?
R. Pontifices Romani: idque probant eorumdem Pontificum Bullæ quæ illorum Conciliorum editis actis præfixæ ſunt.

5. *Q.* Ad quem, ſtricto jure, pertinet generalium Conciliorum convocatio?

R. Ad Pontifices Romanos. Ratio eſt, quia Pontifices Romani divinitùs ſingulis totius orbis Epiſcopis præpoſiti ſunt; ad eos tanquam Chriſti Vicarios Eccleſiarum regimen ſpectat: illis igitur divinitùs datum eſt, ut Epiſcopos (cùm id Eccleſiæ utilitas expoſcit) ad Synodos vocent, iiſque poteſtate ſibi à Chriſto traditâ præcipiant, ut iis ſeſe præſentes ſiſtant.

Obj. Cur Romani Pontifices paſſi ſunt, ut Imperatores octo prima Concilia generalia convocaverint, ſi jus illud ad ipſos Romanos Pontifices, ſtricto jure pertineat?

Reſp. Paſſi ſunt quòd Imperatores Epiſcopis alimenta & vehicula præberent; quòd tunc Lex Civilis vetaret, ne inconſultis Principibus, aliqua hominum, ſaltem frequens, congregatio fieret. Præterea non niſi ex Romanorum Pontificum aut petitione aut conſilio Imperatores Synodos Epiſcoporum convocarunt: unde Ruffinus hiſt. lib. 3. cap. 1. ſcribit Nicænam primam à Conſtantino Magno, *ex ſententiâ Sacerdotum* coactam fuiſſe.

6. Q. Quinam jure divino poſſint in Conciliis ferre ſuffragium?

R. Epiſcopi jure divino id juris habent: ii enim ad Concilia generalia coacti, juriſdictionem habent in omnes orbis Eccleſias: ii, Paſtores ſunt & Principes quos poſuit Spiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei. Hinc factum eſt, ut Epiſcopi ſoli in Conciliis generalibus quæ per quatuordecim prima ſæcula aut in Oriente, aut in Occidente celebrata ſunt, ſuffragium deciſivum tulerint in iis quæ ad Fidem, aut mores, aut diſciplinam pertinent.

Dices. In Concilio quod ab Apoſtolis Jeroſolymis celebratum eſt, Seniores qui erant homines laïci, tulerunt ſuffragium: *Convenerunt*, inquit, Lucas, *Apoſtoli & Seniores videre de verbo hoc.* Præterea cauſa Fidei & Morum non minùs ad laïcos fideles,

quàm ad Epiſcopos pertinet: par igitur eſt,ut, cùm de eâ agitur, ſuffragium ferant.

Reſp. Ad 1. Seniores, de quibus Lucas, fuiſſe ex numero ſeptuaginta duorum Diſcipulorum:ſeptuaginta autem Diſcipuli non erant homines laïci,ſed Preſbyteri, quos Apoſtoli Epiſcopos conſecraverant:unde licèt vox *Senior* in antiquo Teſtamento nonnunquam pro Senioribus ætate ſumatur: in novo tamen nunquam ſumitur niſi pro Senioribus dignitate, Preſbyteris nimirùm aut Epiſcopis: hinc factum eſt ut Joannes licèt Apoſtolus, ſe Seniorem vocaverit, *Senior Electæ*. Ad 2. dicendum eſt,non eodem modo ad laïcos fideles, quo ad Epiſcopos Fidei & morum cauſam pertinere: ad illos enim pertinet tanquam ad Diſcipulos qui audiant & obtemperent: ad illos verò tanquam ad Paſtores qui doceant ac præcipiant. Hinc factum eſt, ut ipſi Imperatores teſtati ſint non licere ſibi ſeſe Eccleſiæ cauſis immiſcere: *Illicitum eſt* (inquit Theodoſius junior in Epiſtolâ ad Epheſinam Synodum) *eum qui non ſit in ordine ſanctiſſimorum Epiſcoporum Eccleſiaſticis immiſceri tractatibus.*

7. Q. Quinam humano jure poſſint in Conciliis ferre ſuffragium?

R. Abbates ac generales Ordinum Præpoſiti. A tempore nimirùm Concilii Baſileenſis Eccleſia illis hoc privilegium indulſit, ut ſuffragium in Conciliis ferrent.

8. Q. Quis debet generalibus Conciliis præeſſe?

R. Romani Pontifices vel per ſe, vel per legatos quibus partes ſuas commiſerint.Nam 1.præfuerunt omnibus generalibus Conciliis quæ hucuſque habita ſunt,uno & altero exceptis, Secundo nimirum & Quinto, quæ ab eis poſteà confirmata ſunt. 2. Cùm Papa divinitùs in totâ Eccleſiâ primatum habeat, par eſt igitur, ut congregationibus præſit, quæ (ut Concilia generalia) univerſam Eccleſiam repræſentant.

Obj.

Obj. Leo I I. hæc ſcribit ad Imperatorem Conſtantinum Pogonatum : *Sancta univerſalis Sexta Synodus, quam nutu Dei ſtudioſè veſtra clementia convocavit, & cui pro Dei miniſterio præfuit.* Præterea Imperatores in Conciliis plerùmque in honoratiore loco ſediſſe leguntur. Ergo, &c.

Reſp. Textum ex Leone I I. laudatum intelligi de præſidentiâ quæ unicè tenderet ad pacem inter Epiſcopos conciliandam,& ad curandum,ut omnia ordinatè & pacificè fierent;non autem ad ferendum ſuffragium in cauſis quæ ad Fidem aut mores pertinerent : unde Conſtantinus Magnus (Euſebio teſte in libro 4. de vitâ Conſtantini, cap. 24.) ſic Nicænos Patres affatus eſt : *Vos quidem in iis quæ intrà Eccleſiam; Ego verò in iis quæ extrà geruntur, Epiſcopus à Deo ſum conſtitutus.* Locus honoratior materialis Imperatoribus nonnunquam in Conciliis conceſſus, non arguit in eis jus ſuffragii, ſed ſignnm eſt honoris quem Epiſcopi Imperatoribus deferre voluerunt.

9. *Q.* Concilia generalia ſuntne infallibilia in definiendis fidei aut morum dogmatibus ?

R. Sunt infallibilia, hoc eſt, errare non poſſunt. Ratio eſt 1. quia Apoſtoli definitionem primi Concilii (quod quidem forma fuit cæterorum) Spiritui ſancto tribuerunt : *Viſum eſt* (inquiunt Actorum cap. 15.) *Spiritui ſancto & nobis.*

2. Concilia generalia repræſentant univerſam Eccleſiam, quemadmodùm Comitia generalia totum regnum exhibent : Atqui Eccleſia in controverſiis de Fide & moribus eſt omninò infallibilis: eſt enim, ex Apoſtolo, columna & firmamentum veritatis : unde Chriſtus Matthæi 18. jubet ſub anathematis pœnâ, ut eam audiamus : cujus quidem præcepti hanc rationem reddit, quòd ipſe per Spiritûs ſancti inſpirationem & auxilium in medio eorum ſit qui eamdem Eccleſiam repræſentant : *Si,*

inquit, *duo, vel tres* (ponit determinatum numerum pro indeterminato qui totam Eccleſiam repræſentet) *fuerint congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.*

3. Id etiam oſtenditur ex Traditione, quâ docemur, eos pro hæreticis habitos fuiſſe ſemper qui editis per Concilia generalia definitionibus in rebus Fidei & Morum, verè & ſincerè, tanquam articulis à Deo revelatis adhærere detrectarunt. Unde in eiſdem Conciliis anathema eis dictum eſt ſemper.

Obj. 1. Scripturæ teſtantur, omnes omninò Paſtores errare poſſe: *A Prophetâ uſque ad Sacerdotem* (ait Jeremias cap. 6.) *cuncti faciunt dolum.*

Reſp. Scripturam ſolitam eſſe *omnes* arguere, quamvis non omnes, ſed plures tantùm ſint mali. Sic licèt Apoſtolus ad Philippenſes capite 2. dicat: *Omnes quærunt quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti*; poſteà tamen aſſerit, nonnullos ex chriſti charitate Evangelium annuntiare. Præterea non Paſtorum meritis, ſed authoritati annexa eſt infallibilitas.

Obj 2. Concilium generale Judæorum erravit definiens, Chriſtum Jeſum non eſſe Meſſiam in Lege promiſſum: Ergo à pari Concilium generale Eccleſiæ Chriſtianæ errare poteſt in definiendis morum aut fidei controverſiis, nec enim Eccleſia Judaïca minùs debuit eſſe infallibilis, quàm Eccleſia Chriſtiana.

Reſp. 1. Concilium Judaïcum de quo agitur, non fuiſſe generale; neque enim ad illud vocati fuerunt Sacerdotes, qui in variis Judæorum provinciis, populorum fidelium regimini præpoſiti fuerant.

Reſp. 2. Dato quòd illud Judæorum Concilium fuerit generale; & conceſſo quòd erraverit in juris controverſiâ omnium maximâ, nego conſequentiam. Ratio eſt, quia illud Concilium habitum eſt eo tempore, quo Synagoga deſierat eſſe infallibilis: ſcilicet (quod maximè advertendum eſt) Synago-

gæ Judaïcæ, ad tempus tantùm, hoc eſt, uſque ad adventum Chriſti, infallibilitas conceſſa fuerat.

Nec id mirum eſt: tunc enim Eccleſia Judaica deſinere debebat, ut Chriſtianæ daret locum. Tunc, hoc eſt, tempore quo Eccleſia Chriſtiana cœpit in Chriſto, infallibilitas non erat Judæis neceſſaria ad judicandum, an Chriſtus eſſet verè Meſſias in Lege promiſſus: quilibet enim licèt planè plebeïus & litterarum expers, certò cognoſcere poterat, Jeſum Nazarenum eſſe Meſſiam à Prophetis prædictum & prænuntiatum: quia id manifeſtò demonſtrabant infinita ac evidentia miracula, quæ Chriſtus in ſuæ miſſionis confirmationem operabatur.

Obj 3. Epheſinum II. Concilium erravit in fide: nempe probavit Euthychetis de Chriſto impietatem, hoc eſt, definiit unam tantùm in Chriſto naturam poſt unionem remanſiſſe: Ergo, &c.

Reſp. Conceſſo anteced. nego conſequens: quippe deſiit eſſe œcumenicum & liberum. Omnia nimirùm per ſummam vim, advocatis etiam militibus, qui Epiſcopis in eo Concilio ſedentibus violentas manus inferrent, peracta ſunt; id verò conteſtati ſunt iidem Epiſcopi, cùm poſtea ad Calchedonenſe Concilium vocati fuêre.

Obj. 4. Concilium Ariminenſe erravit circa Verbi Conſubſtantialitatem cum Deo Patre: de illo nimirùm Concilio hæc habet Hieronymus in ſuo adversùs Luciferianos Dialogo: *Tunc Nicænæ Fidei damnatio conclamata eſt. Ingemuit totus orbis, & Arianum ſe eſſe miratus eſt*, &c.

Reſp. Diſt. ant. Nicænæ Fidei damnatio conclamata eſt apparenter & in ſpecie, conc. ant. verè & realiter, neg. ant. Scilicet nihil definitum fuit in eo Concilio contra Verbi conſubſtantialitatem, ſed hoc unum actum eſt, quòd conſenſerint Epiſcopi, ut vox iſta, *Conſubſtantialem* eraderetur è Symbolo cui Patres Nicœni eam inſeruerant: decepti verò

fuerant ab Arianis, qui pollicebantur ſeſe rem ipſam quæ verbo illo *Conſubſtantialem* ſignificabatur, amplexuros eſſe: *Putavimus*, inquiunt, ſoluto jam Concilio, apud Hieronymum, *ſenſum Arianorum congruere cum verbis.*

Obj. 5. Concilium generale VI. erravit: damnavit enim tanquam hæreticas Honorii Papæ Epiſtolas ad Sergium, licèt eſſent Catholicæ.

Reſpondet Bellarminus damnatas fuiſſe Honorii Epiſtolas, non quòd hæreſim continerent Monothelitarum, ſed quòd prohiberent uſum vocabulorum unius aut duplicis in Chriſto operationis: idque donec enucleatiùs quæſtio de duplici in Chriſto voluntate explicaretur.

Obj. 6. Concilium Francofordienſe, cui aderant Hadriani Papæ legati, erravit: nempe definiit idololatriæ favere Nicæni II. Concilii Decretum de imaginibus colendis: Ergo, &c.

Reſp. 1. Concilium illud non fuiſſe generale: nullus enim ei adfuit qui Orientalem Eccleſiam repræſentaret, nec quiſquam ex Orientalibus ad ipſum vocatus eſt.

Reſp. 2. Concilium Francofordienſe non damnaſſe legitimum cultum imaginum, ſed idololatriam tantùm, quam, malè intellectis vocabulis græcis Nicænæ Synodi, putaverat ab illo Concilio imaginibus aſſertam fuiſſe. Hinc factum eſt, ut Occidentales meliùs poſteà intellecto ſenſu Nicæni ſecundi Concilii, illud pro œcumenico & Catholico ſemper habuerint.

Obj. 7. Poteſt fieri, ut in Conciliis generalibus ſint plures Epiſcopi mundi dilectores: cur ergo fieri non poterit ut errent?

Reſp. Id fieri, quòd Chriſtus iis, qui Eccleſiam univerſalem repræſentarent, pollicitus ſit Spiritum ſanctum quoad lumen neceſſarium ut veritas cognoſcatur, & directionem & præſidium ut cognita

vocatur : *Ubi duo vel tres congregati fuerint in Nomine meo, ibi ſum in medio eorum.*

CAPUT V.

De Conciliis generalibus in ſpecie.

1. *Queſt.* Quodnam eſt Concilium generale primum ?

R. Eſt Nicænum 1. quod quidem habitum eſt anno 325. Sylveſtri Papæ temporibus. Definiit verò 1. contra Arium, Verbum eſſe Deum,& ejuſdem eſſentiæ cum Deo Patre. Ut autem Verbi divinitas exprimeretur vocabulo, quod Arrianorum cavillis non pateret,laudata Synodus inſeruit Symbolo vocem, *Conſubſtantialem.* Definiit 2. contra Quartodecimanos, Paſcha Chriſtianum celebrari non debere Lunâ 14. Martii in quamcumque ſeptimanæ diem incideret, quod fiebat à Judæis, ſed tantùm die Dominicâ quæ occurreret poſt diem Lunæ 14. Martii. Definiit 3.inaniter ac ſine causâ conflatum fuiſſe in Ægypto adversùs Eccleſiam Alexandrinam ſchiſma à Meletio, quem Petrus Alexandrinus, quòd idolis ſacrificaſſet, ex Epiſcopatu dejecerat. Tandem 4.eâ in Synodo nec plùs nec minùs quàm viginti Canones ad diſciplinam ſpectantes editi ſunt.Arabici nimirum Canones, ſic appellati quòd ex Græco in linguam Arabicam verſi ſint, non ſunt Nicænæ Synodi, licèt illos ei nonnulli poſtremis hiſce temporibus tribuerint : ſcilicet non reperiuntur in antiquis Concilii Nicæni exemplaribus:unde nuſquam à Veteribus laudati ſunt.

2. *Q.* Quodnam eſt Concilium generale Secundum ?

R. Eſt Conſtantinopolitanum 1.quod habitum eſt anno 381. Damaſi Papæ temporibus. Aſſeruit verò

divinitatem Spiritûs ſancti adversùs Macedonium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, qui eam apertè negaverat : edidit præterea Symbolum illud quod intra Miſſarum ſolennia decantatur, adjecitque totum articulum de Spiritu ſancto, de quo nihil ſtatuerat Nicæna prima Synodus, utpote tota adversùs Arium habita. Condidit præterea ſeptem Canones qui ad diſciplinam pertinent.

Concilium iſtud, convocatione quidem non fuit generale : neque enim ad illud vocati ſunt Occidentales Epiſcopi ; ſed poſteà evaſit generale per Occidentalium conſenſum: à quibus tamen dogma tantùm à Concilio definitum, non autem editi Canones probati ſunt.

3. ℚ. Quodnam eſt Concilium generale Tertium?

℞. Eſt Epheſinum 1. quod anno 431. imperante Theodoſio juniore, & Romæ ſedente Cæleſtino Papâ celebratum eſt. Definiit unam tantùm eſſe in Chriſto perſonam ; ac Mariam eſſe verè Deiparam contra Neſtorium Epiſcopum Conſtantinopolitanum, qui utrumque illud caput negaverat. Edidit præterea ſex Canones, in quibus aut Neſtoriani à ſuis ſedibus deponuntur, aut à Neſtorianis depoſiti reſtituuntur.

Illi Concilio non adfuerunt quidem Epiſcopi Patriarchatûs Antiocheni ; imò aliquandiu Authore Joanne Antiocheno, illud rejecerunt, quòd ſenſum Anathematiſmorum Cyrilli adversùs Neſtorium, non intelligerent : ſed poſteà, eorumdem anathematiſmorum quos Epheſina Synodus probaverat, intellecto legitimo ſenſu, illud Concilium pro legitimo & œcumenico habuerunt; ſicque ab omnibus ubique fidelibus habitum.

4. ℚ. Quodnam eſt Concilium œcumenicum Quartum?

℞. Eſt Calchedonenſe, anno 451. celebratum, Imperante apud Orientales Martiano, & Romæ ſe-

dente Leone Magno. Definiit 1. contra Eutychem Archimandritam, hoc eſt, Abbatem Conſtantinopolitanum, duas eſſe Chriſti naturas in unâ hypoſtaſi, Verbi nimirùm, convenientes. Definiit 2. irritam ac impiam eſſe contrariam definitionem quæ in pſeudo-Synodo Epheſinâ ſecundâ lata fuerat. 3. Ex Epiſcopatu dejecit Dioſcorum Patriarcham Alexandrinum qui latrocinio Epheſino adversùs Flavianum Epiſcopum Conſtantinopolitanum pro errore Eutychetis iniquè præfuerat. 4. Reſtitutæ ſunt ſedes Theodoreto & Ibæ Edeſſeno, dejectis in latrocinio Epheſino, quòd Neſtorio faviſſe viſi fuiſſent; ille in ſuis anathematiſmis contra anathematiſmos Cyrilli; iſte verò in ſuâ ad Marim Perſam Epiſtolâ. 5. Editi ſunt quidam Canones ad diſciplinam ſpectantes: quos & probavit poſteà Eccleſia Romana, uno excepto vigeſimo octavo, quo Præſuli Conſtantinopolitano primus poſt Epiſcopum Romanum locus (contra quod ſtatuerat Concilium Nicænum I.) conceſſus eſt.

5. *Q.* Quodnam eſt Concilium generale Quintum?

R. Eſt Conſtantinopolitanum ſecundum, quod quidem indictum eſt ab Imperatore Juſtiniano, anno 549. cuique centum & ſexaginta quinque Epiſcopi adfuerunt. In eo Concilio, intactis Theodoreti & Ibæ perſonis, quas Concilium Calchedonenſe admiſerat, ſub anathematis pœnâ damnati ſunt qui deffendere auderent tria famoſa Capitula, Theodoreti nimirùm Anathematiſmos adversùs Cyrillum editos, Theodori Mopſueſteni opus adversùs Apollinarem, & Ibæ ad Marim Perſam Epiſtolam. Scilicet judicarunt Quintæ Synodi Patres tribus illis Capitulis contineri impiam Neſtorii de duplici in Chriſto perſonâ plaſphemiam.

6. *Q.* Quodnam eſt Concilium generale Sextum?

R. Eſt Conſtantinopolitanum III. Cœpit verò

die 7. Novembris, anno 680. Agathonis Papæ tertio, tertio quoque Conſtantini Pogonati Imperatoris. Definiit contra Monothelitas, duas eſſe in Chriſto voluntates, & duas operationes; humanæ nimirùm naturæ unam, & alteram divinæ.

7. Q. Quodnam eſt Concilium generale Septimum?

R. Eſt Nicænum II. quod quidem habitum eſt anno 787. Imperante in Oriente Irene & filio ejus Conſtantino: Romæ verò ſedente Hadriano Papâ.

Definitum fuit in eâ Synodo retineri debere tum Chriſti, tum Deiparæ, tum Angelorum, tum ſanctorum virorum imagines; iis imaginibus deberi *honorariam adorationem*; eam autem adorationem non eſſe latriam quæ ſoli Deo debetur; non eſſe cultum qui ad figuras terminetur, ſed qui referatur ad earum prototypa: *Non tamen* (inquit Actione 7.) *ad veram latriam, quæ ſecundùm Fidem eſt, quæque ſolam naturam divinam decet, impertiendam: ita ut iſtis ſicuti figuræ, pretioſæ ac vivificæ Crucis, & ſanctis Evangeliis & reliquis ſacris monumentis, incenſorum & luminum oblatio ad harum honorem efficiendum exhibeatur.* Editi ſunt poſteà viginti duo Canones ad diſciplinam ſpectantes; & in ſedes ſuas reſtituti ſunt Epiſcopi, quos Iconomacni, hoc eſt, imaginum effractores, in ſuo Conciliabulo Conſtantinopoli habito ex eis dejecerant.

8. Q. Quodnam eſt Concilium œcumenicum Octavum?

R. Eſt Conſtantinopolitanum IV. quod quidem habitum eſt anno 869. Baſilio imperante Conſtantinopoli & Hadriano II. Romæ ſedente.

9. Q. Quæ fuit cauſâ celebrandi Concilium œcumenicum Octavum?

R. Celebratum eſt ad dejiciendum Photium ex ſede Conſtantinopolitanâ quam per vim invaſerat, & ad reſtituendum ſanctum virum Ignatium

iniquè à Photio detruſum. Utrumque verò illud caput executioni mandatum eſt à ſacrâ Synodo, & pax Latinos inter & Græcos confirmata: tum editi ſunt varii Canones qui ad diſciplinam ſpectant.

10. Q. Quodnam Concilium eſt generale Nonum;

R. Eſt Lateranenſe I. quod Romæ anno 1013. Calliſto Papâ II. & imperante in Germaniâ Henrico IV. celebratum eſt.

11. Q. Quæ fuit cauſa celebrandi Concilum Lateranenſe I.

R. Celebratum fuit duplici de cauſâ. Scilicet habitum eſt 1. ut Inveſtiturarum abrogatio, ſecundùm pacta inter Calliſtum & Henricum conventa, confirmaretur. Inveſtiturarum autem nomine intelliguntur jura quædam eligendi Præſules, confirmandi Electos, & mittendi eos in poſſeſſionem; quæ quidem jura Imperatores ſibi ſumpſerant. 2. ut Palæſtina & Hiſpania ab infidelium tyrannide, quâ tunc opprimebantur, liberari poſſent. 3. Tandem ut reſtitueretur collapſa in Eccleſiis diſciplina.

12. Q. Quis fuit exitus Concilii Lateranenſis I?

R. Henrico duo conceſſa ſunt. Primum, ut ſiſteret ſe præſentem electionibus quæ in illius Imperio fierent. Alterum, ut intrà imperii Henriciani limites, Electi *Regalia*, hoſt eſt fructuum percipiendorum poteſtatem per Sceptri regii contactum acciperent.

13. Q. Quodnam eſt Concilium generale Decimum?

R. Eſt Lateranenſe II. quod anno 1139. habitum eſt, ſub Innocentio Papâ II.

14. Q. Quotuplex fuit cauſa celebrandi Concilium Lateranenſe ſecundum?

R. Fuit triplex. Prima, ut conflatum à Petro Leonis ſchiſma comprimeretur: altera, ut damnarentur errores Petrobuſianorum & Arnoldiſtarum;

tertia,ut in integrum reſtitueretur collapſa Eccleſiæ diſciplina.

15. Q. Quinam fuerunt errores Petri de Bruys ac eorum qui ab ipſo dicti ſunt Petrobuſiani ?

R. Docuerat 1. inutile eſſe ad ſalutem datum parvulis Baptiſma. 2. Everti debere Templorum ædificia. 3. Cruces confringi, non autem adorari, debere. 4. Euchariſtiam non continere realiter verum Chriſti corpus. 5. Mortuos nec Preſbiterorum ſacrificiis, nec Fidelium precibus juvari. Arnoldus, à quo Arnoldiſtæ nomen traxêre, in eoſdem fermè errores in quos Petrus de Bruys, lapſus fuerat : *De ſacramento Altaris*, inquit Orbo Friſingenſis, *de Baptiſmo parvulorum, non ſanè dicitur ſenſiſſe.*

16. Q. Quodnam eſt Concilium generale XI ?

R. Eſt Lateranenſe III. quod imperante in Germaniâ Friderico I.& Romæ ſedente Alexandro Papâ III. anno 1179. habitum eſt.

17. Q. Quid cauſæ fuit celebrandi Concilium Lateranenſe tertium ?

R. Triplex fuit. 1. Ut eligerentur media ad ſchiſma deinceps vitandum. 2. Ut damnarentur Valdenſium de Eccleſiâ & Sacramentis errores. 3. Ut reformarentur mores uſurâ, ſimoniâ, aliiſque vitiis corrupti.

18. Q. Quodnam eſt Concilium generale Duodecimum ?

R. Eſt Lateranenſe IV. quod anno 1215. ſub Innocentio Papâ III. celebratum eſt.

19. Q. Quid actum eſt in Concilio Lateranenſi Quarto ?

R. 1. Damnatus fuit liber Abbatis Joachimi,quo impugnarat Petrum Lombardum qui in Sententiis aſſeruerat,rem unam eſſe in Trinitate eſſentiam;nimirum;quæ nec generet, nec generetur. 2. De coercendis ac puniendis hæreticis nonnulla decreta ſunt. 3. Ampliſſimæ indulgentiæ iis conceſſæ ſunt

qui adverſùs Saracenos arma laturi eſſent. 4. Varii editi ſunt Canones ad Eccleſiæ reformationem ſpectantes.

20. Q. Quodnam eſt Concilium generale Decimum tertium ?

R. Eſt Lugdunenſe primum, quod quidem anno Chriſti 1245. celebratum fuit, Innocentio Papâ IV. & in Germaniâ imperante Friderico II.

21. Q. Quid actum eſt in Concilio primo Lugdunenſi ?

R. Innocentius Papa IV. excommunicationis & depoſitionis ſententiam protulit in Fridericum II. propter exceſſus varios, & ſcelera quæ idem Innocentius coram Concilio ſigillatim recenſuit. Exauctorationis verò decretum ſic habet : *Sacro præſente Concilio, ad memoriam ſempiternam*, &c. cùm è contra alia decreta ſic inſcripta ſint : *Ex communi Concilii approbatione ſancimus*, &c. Actum quoque fuit de mediis per quæ Saracenis qui Jeroſolymorum urbem expugnaverant, & Tartaris qui in Hungariam irrepſerant, obviam iretur.

22. Q. Quodnam eſt Concilium generale Decimum quartum ?

R. Eſt Lugdunenſe II. quod habitum eſt anno 1274. Illi per ſeipſum præfuit Gregorius Papa X. Præter Patriarchas Conſtantinopolitanum & Antiochenum adfuêre quingenti Epiſcopi: adfuerunt pariter Jacobus Aragoniæ Rex; Michaëlis Palæologi Græcorum Imperatoris, Regum Franciæ, Germaniæ, Angliæ, Siciliæ, Tartariæ Oratores. Vocatus & fuerat ſanctus Thomas Aquinas, ſed obiit in itinere, verùm adfuit ſanctus Bonaventura, quem Gregorius Lugduni S. R. E. Cardinalem & Epiſcopum Albanenſem creavit.

23. Q. Quæ ſunt Acta præcipua Concilii Lugdunenſis ſecundi ?

R. Statutum eſt 1. ut Decimæ bonorum Eccle-

ſiaſticorum conferrentur ad ſubſidium Terræ ſanctæ quam Saraceni oppreſſerant. 2. Pax inita eſt Latinos inter & Græcos qui anteà ſchiſmate diviſi erant. 3. Probata eſt additio particulæ *filioque*, quæ à Latinis facta fuerat Symbolo, quod quidem cum ejuſmodi additione ter Græcè intra miſſarum ſolennia decantatum eſt. 4. Græci, & ſuarum Eccleſiarum & Michaëlis Palæologi nomine, conceſſum divinitùs Romanæ Sedi in ſingulas orbis Eccleſias Primatum profeſſi ſunt. 5. Promulgati ſunt varii Canones ad diſciplinam ſpectantes.

24. Q. Quodnam eſt Concilium generale Decimum quintum?

R. Eſt Viennenſe in Galliis habitum ſub Clementa Papâ V. anno 1311. licet indictum eſſet anno 1307.

25. Q. Quænam acta ſunt in Viennenſi Concilio?

R. Multa. Nam 1. Templariorum Ordo, *ſacro approbante Concilio*, extinctus eſt, eorumque bona Equitibus ſancti Joannis Jeroſolymitani tradita ſunt. 2. Promulgata fuit Clementina *de Summâ Trinitate & Fide Catholicâ*, ubi damnantur errores Petri Olivi, qui aſſeruerat Chriſti adhuc viventis latus lanceâ fuiſſe perforatum; animam rationalem non eſſe formam corporis; Fidem & virtutes in Baptiſmate non infundi. 3. Promulgata eſt altera Clementina, *Ad noſtrum*, quâ Beguardorum & Beguinorum errores damnati ſunt.

26. Q. Quodnam eſt Concilium generale decimum ſextum?

R. Eſt Conſtantienſe, quod quidem cœpit anno 1415. abſolutum eſt verò anno 1418.

27. Q. Quid cauſa fuit celebrandi Conſtantienſe Concilium?

R. Triplex fuit. *Prima*, ad extinctionem Schiſmatis quo jam diu laborabat Eccleſia: nempe tres ſe pro veris Romanis Pontificibus jactabant,

Joannes XXIII. Gregorius XII. Benedictus XIII. Cuique nonnulla regna, nonnullæ provinciæ parebant; cuique pariter ſui erant Cardinales. *Secunda*, ad ſtabiliendam Fidem adversùs Wicleffum, Joannem Hus & Hieronymum de Praga. *Tertia*, ad univerſalis Eccleſiæ tam in capite, quàm in membris reformationem.

28. *Q.* Quæ præcipua ſunt Acta Concilii Conſtantienſis?

R. Plura. Nam 1. prolàta eſt depoſitionis ſententia adversùs Joannem Papam XXIII. tanquam in contumacem (ſe nimirùm ſubduxerat è Concilio) Schiſmatis fautorem, reum perjurii (ſeſe enim dato ſacramento obſtrinxerat ad deponendum Pontificatum, ſi ita Concilio videretur) & conſcium Simoniæ, pluriumque aliorum gravium criminum: eam autem ſententiam idem Joannes poſtea ratam habuit ac confirmavit ſcripto. 2. Admiſſa eſt unanimi conſenſu Gregorii XII. ceſſio. 3. Petrus de Luna, Benedictus XIII. in ſuâ obedientiâ nuncupatus, dejectus eſt, & in eum tanquam in contumacem & ſchiſmatis fautorem prolata eſt excommunicationis ſententia. 4. Damnati ſunt quadraginta quinque articuli Fidei contrarii, quos Joannes Wicleffus, Presbyter Anglus protulerat in medium. 5. Damnati ſunt quoque triginta alii articuli Joannis Hus. 6. Hieronymus de Praga tanquam fautor articulorum tum Wicleffi, tum Joannis Hus, excommunicatione mulctatus, traditus eſt ſæculari brachio, cujus juſſu vivus exuſtus eſt. 7. Electus eſt in ſummum Pontificem Martinus V. à quo in eodem Conſtantienſi Concilio plures Conſtitutiones promulgatæ ſunt.

29. *Q.* Quodnam eſt Concilium generale decimum ſeptimum?

R. Eſt Baſileenſe convocatum à Martino Papa V. quæ quidem convocatio ab Eugenio IV. qui Martino ſucceſſit, confirmata eſt. Cœpit anno 1431. & deſiit anno 1442.

30. Q. Quid cauſæ fuit celebrandi Concilium quod Baſileenſe dicitur?

R. Triplex fuit. *Prima*, ad tentandam Bohemorum cum Eccleſiâ Catholicâ unionem: perdurabant nimirùm adhuc in Bohemiâ Joannis Wicleffi & Joannis Hus errores in Concilio Conſtantienſi ſolenniter damnati. *Secunda*, ad conciliandam pacem inter Chriſtianos Principes qui tunc Rempublicam Chriſtianam bellis lacerabant. *Tertia* ad Cleri reformationem, quæ in Concilio Conſtantienſi tentata quidem, ſed ad exitum perducta non fuerat.

31. Q. Quid actum eſt in Concilio Baſileenſi?

R. Plura fuerunt acta. 1. Concilii generalis poteſtas ſeſſionibus 2. 3. 18. 29. & 33. explicata & confirmata fuit. 2. Probata ſunt pacta Bohemos inter & Concilii legatos in Ægrâ oppido conventa. 3. Damnatus fuit libellus fratris Auguſtini de Româ, Archiepiſcopi Nazareni in quo præter cœtera, continebatur hæc propoſitio: *Chriſtus quotidie peccat, & ex quo fuit Chriſtus, quotidie peccavit*: idque, quamvis, ut ait Concilium, idem Archiepiſcopus diceret, ſe eam non intelligere de Chriſto capite, ſed de membris ejus quæ unà cum ipſo unum Chriſtum efficiant. 4. Probata eſt conſuetudo communicandi ſub unâ tantùm panis ſpecie. 5. Seſſione 26. actum eſt de Conceptione Beatæ Mariæ Virginis, declaratumque fuit doctrinam, quâ immunis à peccato aſſeritur, amplectendam eſſe, tanquam *piam, & conſonam cultui Eccleſiaſtico, Fidei Catholicæ, rectæ rationi & Scripturæ*. 6. Seſſione 34. lata fuit depoſitionis ſententia in Eugenium Papam IV. quòd poſt iteratas monitiones Concilii tranſlationem ab ipſo factam reſcindere detrectaſſet; & tandem probata eſt Amedæi Sabaudiæ Ducis electio in Papam, facta à Cardinalibus & aliis ad id ſpecialiter à Concilio deputatis.

32. Q. Concilium Baſileenſe eſtne œcumenicum?

R. Fuit œcumenicum uſque ad ſeſſionem 24. incluſivè: quoad cæteras verò non fuit œcumenicum. Scilicet Eugenius Papa IV. priores 24. ſeſſiones habuit pro actis œcumenici Concilii, ut patet ex Bullâ ab ipſo promulgatâ 18. Kalendas Januarii, anno 1433. Verùm ſeſſione 25. ſanior Concilii pars judicavit valere tranſlationem Concilii in urbem Florentiam, aut in alium Italiæ locum, quem Eugenius IV. elegiſſet. Ab eo tempore pauci Præſules remanſerunt Baſileæ, majorque ac ſanior pars ad Eugenium acceſſit.

33. Q. Quodnam eſt Concilium generale decimum octavum?

R. Eſt Florentinum; quod quidem Ferrariæ incœpit die 9. Aprilis anno 1438. Præfuit illi Concilio Eugenius Papa IV.

34. Q. Quid actum fuit in Concilio Florentino?

R. Poſt multas collationes & diſputationes Græcos inter & Latinos habitas promulgatum eſt ſacro approbante Concilio Eugenii de Fide decretum: quo quidem ſancitum eſt 1. Spiritum ſanctum à Patre & Filio procedere. 2. Rectè particulam *Filioque* additam fuiſſe Symbolo. 3. Valere conſecrationem ſive in azymo, ſive in fermentato pane. 4. Animas piorum qui plenè pro peccatis in hâc vitâ non ſatisfecerint, purgari in alterâ purgatoriis pœnis, antequam Dei viſione fruantur. 5. Romanum Pontificem jure divino habere primatum in totâ Eccleſiâ. 6. Servari debere jura quæ Canones aliis Patriarchis conceſſerunt.

35. Q. Quid actum eſt Florentiæ poſt Græcorum diſceſſum, & ſoluto jam Concilio?

R. Promulgatum eſt Florentiæ decretum Eugenii Papæ pro inſtructione Armenorum, qui quarto poſt Græcorum diſceſſum menſe Florentiam advenerant, ut cum Eccleſiâ Romanâ unionem ac ſocietatem inirent.

36. *Q.* Quodnam eſt Concilium generale ultimum?

R. Eſt Tridentinum; quod quidem ab anno 1545. uſque ad annum 1563. ſub tribus Pontificibus Romanis, Paulo III. Julio III. & Pio IV. celebratum eſt.

37. *Q.* Quid cauſæ fuit celebrandi Tridentinum Concilium?

R. Duplex fuit. Coactum eſt ſcilicet 1. ad ſtabiliendam Fidem contra Lutheri, Calvini, ac aliorum hæreticorum qui tunc graſſabantur, errores. 2. Ad reſtituendam Eccleſiæ diſciplinam, quam hæreſes & bella plurimùm labefactaverant.

38. *Q.* In quibus præſertim Fidei capitibus, Lutherus, Zuinglius & Calvinus erraverant?

R. In capitibus de Libris Canonicis, de Juſtificatione, de Sacramentis, de Indulgentiis, de pœnis purgatoriis, de invocatione Sanctorum: Ii verò errores proſcripti ſunt in Concilio Tridentino; quod quidem 25. ſeſſiones complectitur. Ubique receptum eſt illud Concilium in iis quæ ad Fidem ſpectant, ſed ubique nondùm obtinuit quoad capitula quæ pertinent ad reformationem. Sæpius in Galliis à Rege Chriſtianiſſimo poſtularunt Cleri Gallicani generalia Comitia, ut Epiſcopis liceret ejuſdem Concilii capita ad reformationem-ſpectantia promulgare: ſed nondum id eis conceſſum eſt; quibus autem de cauſis, hìc non eſt dicendi locus.

39. *Q.* Suntne præter enumerata, aliqua generalia Concilia?

R. Numerantur quidem & aliqua alia. Sed cùm in Galliis nec promulgata, nec recepta fuerint, ideò hìc ea non duximus eſſe recenſenda.

CAPUT VI.

De Eccleſiâ.

1\. *Quæſt.* QUomodò definitur Eccleſia? *R.* Definitur, *Cœtus Sanctorum*, hoc eſt hominum qui vocati ſunt ad ſanctitatem, *ſub uno capite Chriſto, & ejus in terris Vicario Romano Pontifice, Deo ſervientium.*

2\. *Q.* Soli prædeſtinati ſuntne Eccleſiæ membra? *R.* Non ſunt: ad eam enim etiam pertinent homines reprobi, qui ſub legitimis Paſtoribus Fidem exteriùs profitentur.

3\. *Q.* Quibus argumentis probari poteſt reprobos qui ſub legitimis Paſtoribus Fidem exteriùs profitentur, eſſe Eccleſiæ membra?

R. Probari poteſt 1. ex Matthæi 3. cap. in quo Eccleſia comparatur areæ in quâ ſunt paleæ quæ igne inextinguibili comburendæ ſunt. 2. Ex Matthæi 23. cap. ubi eadem Eccleſia comparatur cum convivio, in quo erat qui ejectus fuit in tenebras exteriores. 3. Ex Matthæi 25. ubi Eccleſia comparatur decem virginibus, inter quas fuerunt quinque fatuæ, quibus ſponſus dixit, *Neſcio vos.*

Obj. 1. Auguſtinus ſæpiùs aſſerit, reprobos ad Eccleſiam non pertinere: Ergo, &c.

Reſp. Auguſtinum loqui iis in locis de Eccleſiâ ſumptâ quoad eſſe finale, hoc eſt, docet, reprobos nunquam conſecuturos eſſe finem ultimum propter quem inſtituta eſt Eccleſia, ſcilicet viſionem beatificam in patriâ: ſed non loquitur de Eccleſiâ ſecundùm eſſe materiale quod habet in viâ; hoc eſt, quoad conjunctionem cum Chriſto aut per Fidem mortuam, aut per Fidem quæ per dilectionem, licèt cum perſeverantiâ minimè conjunctam, operatur. Hinc eſt quòd idem Auguſtinus comparet Eccleſiam cum

lilio quod eſt inter ſpinas;indeque concludat quòd ſicut ſpinæ inter quas eſt lilium,ſunt in horto : ita etiam reprobi ſint in Eccleſiâ quæ in Cantico Canticorum horto cuidam comparatur.

Obj. 2.Eccleſia comparatur cum Arcâ Noë:Ergo quemadmodùm in Arcâ Noë non fuerunt niſi qui ab aquis diluvii ſalvati ſunt ; ita & in Eccleſiâ ſunt ii tantùm qui prædeſtinati ſunt ad ſalutem æterno Dei decreto.

Reſp. neg.conſ. In hoc enim valet illa comparatio,quòd ſicut extrà Arcam Noë nullus ſalvatus eſt ab aquis diluvii:ita nemo extrà Eccleſiam,ſalutem æternam conſecuturus ſit , ita Auguſtinus lib. 5.de de Bapt. cap. 18.

3. Q. Infideles ſuntne in Eccleſiâ ?

R. Non ſunt: foris enim eos eſſe teſtatur Paulus 1. ad Corinth. 5. *Quid enim,* ait , *mihi de iis,qui foris ſunt , judicare ?*

4. Q. Cathecumeni ſuntne in Eccleſiâ?

R. Non ſunt. Nam 1.per ſolum Baptiſmum homines aggregantur Eccleſiæ , juxta illud Actorum 2. *Qui ergo receperunt verbum , baptizati ſunt , & appoſita ſunt in die illâ circiter tria millia* : ubi vox hæc *appoſita* , ingreſſum in Eccleſiam ſignificat. 2.Patres ſemper diſtinxerunt fideles à cathecumenis : at ſoli fideles ſunt in Eccleſiâ. 3. Cathecumenis non convenit tradita ſuperiùs Eccleſiæ definitio.

Obj. 1. Cathecumeni , etiam in cathecumenatu morientes , ſalvari poſſunt. 2. Nonnumquam habent Eccleſiæ formam , charitatem nimirùm , per quam ſanctificentur : Ergo ſunt in Eccleſiâ.

R. Conceſſo antecedente,nego conſeq.Ratio eſt, quia ut quis ſalvetur , non eſt neceſſe ut actu ſit in Eccleſiâ, ſed ſatis eſt, ut in eâ ſit per ſincerum cordis deſiderium; non ſatis eſt quoque ut habeat eſſe formale Eccleſiæ,ſed requiritur prætereà,ut habeat

eſſe materiale, quod quidem poſitum eſt in eo quòd quis Baptiſmum actu receperit.

5. Q. Soli homines juſti qui ſunt baptizati, ſuntne Eccleſiæ membra?

R. Non ſunt. Nam 1. homines in ſtatu peccati mortalis jacentes continentur in traditâ ſuperiùs Eccleſiæ definitione 2. Impii poſſunt ejici ex Eccleſiâ, ut habetur Matthæi 18. & reverà Corinthius inceſtuoſus, ut habetur 1. ad Cor. cap. 5. ex eâ ejectus eſt: Ergo in eâ ſunt, antequam ejiciantur. 3. Conſtans fuit ſemper traditio peccatores nondum excommunicatos eſſe in Eccleſiâ: id nimirùm docent Tertullianus, Cyprianus, & alii qui licèt rejicerent datum ab hæreticis Baptiſma, admittebant tamen datum ab iniquis qui Fidem exteriùs profiterentur, quòd cenſerent eos eſſe in Eccleſiâ, cùm è contra hæretici in eâ minimè ſint.

Obj. 1. Qui ſunt in ſtatu peccati mortalis non pertinent ad Chriſtum, cùm ſpiritum illius, hoc eſt, charitatem non habeant; juxta illud Apoſtoli, *Qui ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus.*

R. Diſt. ant. Non pertinent ad Chriſtum quantùm ad eſſe formale, quod eſt charitas, conc. ant. quantùm ad eſſe materiale, quod eſt externa Fidei profeſſio, nego antecedens. Solutio patet ex dictis ſuperiùs.

Obj. 2. Paleæ non ſunt panis partes: Ergo nec impii ſunt partes Eccleſiæ, cùm Apoſtolus eos qui ſunt in Eccleſia comparet cum pane, primæ ad Corinth. 10. *Unus panis & unum corpus multi ſumus.*

R. Conc. ant. nego conſeq. & dico in eo valere Pauli comparationem quòd ſicut multa frumenti grana unum panem efficiunt: ita Baptiſmus ſocietatem unam ex multis hominibus conſtantem efficiat.

Obj. 3. Eccleſia ſancta eſt; id nimirùm in Symbolo profitemur.

Reſp. Quoad plura membra, conc. quoad om-

nia,nego.Nec mirum quòd Eccleſia ſic appelletur, cùm denominatio ex nobiliori parte ſumi debeat.

Obj. 4. Impii Diabolum habent pro patre; juxta illud Chriſti: *Vos ex patre Diabolo eſtis:* Ergo Eccleſiam pro matre habere non poſſunt.

Reſp Diſt. ant. quoad aliqua, ſeu quoad peccatum, conc. ant.quoad omnia, nego ant.Impii enim non à Diabolo; ſed à Chriſto Baptiſmum habent: & quoad hoc,non autem quoad illud,Eccleſiam habent pro matre; per Baptiſmum enim tanquam ex Chriſti ſemine eos genuit.

4. Q. Infideles occulti, qui permanent exteriùs in Fide, ſuntne in Eccleſiâ?

R. Sunt. Nam 1. Eccleſia in eos juriſdictionem habet. 2. Ab eâ per excommunicationis decretum, ubi ſuam hæreſim prodiderint, ejici poſſunt: Ergo ſunt in eâ, donec ſuam hæreſim prodant.

Obj. 1. Nihil eſt in occultis infidelibus per quod uniantur Eccleſiæ. 2. Hæretici, licèt occulti, ſunt ipſo facto excommunicati.

Reſp ad 1. Infideles occultos uniri Eccleſiæ per Baptiſmum, & per externam quam legitimis Paſtoribus exhibent obedientiam. Ad 2. ſunt excommunicati *interiùs*, conc.ant.*exteriùs*, nego ant.Sola excommunicatio externa homines projicit ex Eccleſiæ ſinu: unde qui interiùs tantùm ſunt infideles,ſi Paſtores ſint, ſuâ non excidunt juriſdictione.

7. Q. Publici hæretici, manifeſti ſchiſmatici, ſuntne in Eccleſiâ?

R. Non ſunt. Ratio eſt 1.quia nullus Chriſtianus per ſexdecim prima ſæcula credidit homines de quibus agitur, eſſe in Eccleſiâ. 2. Veteres, quoties verbum hoc *Eccleſia*,ſimpliciter ac ſine addito protulerunt, ſemper intellexerunt ſocietatem, in quâ non eſſent hæretici publici, aut Schiſmatici manifeſti. Vide Irenæum lib. 3. cap. 4.Tertullianum in libro de Præſcriptionibus; Hieronymum ſub finem dia-

logi adverſùs Luciferianos ; Canonem 9. Concilii Laodiceni ; Canonem 6. primi Concilii Conſtantinop. quintam generalem Synodum actione tertiâ. 3. Patres veram Eccleſiam vocarunt Catholicam, hoc eſt, ſocietatem ubique diffuſam : at hujuſmodi non ſunt hæreticorum ſectæ.

Obj. 1. Publici hæretici & manifeſti ſchiſmatici in pluribus articulis conjuncti ſunt cum Eccleſiâ : Ergo in eâ ſunt. 2. Hæretici per Baptiſmum, Eccleſiæ filios generant : Ergo ſunt in Eccleſiâ, cùm vera Eccleſia (utpote ſola Chriſti ſponſa) Chriſto filios generare poſſit.

Reſp. Ad 1. ſatis non eſſe conjunctionem cum Eccleſiâ in aliquibus articulis : requiritur enim conjunctio in omnibus articulis qui expreſsè ab Eccleſiâ definiti ſunt. Ad 2. diſt. ant. Hæreſis Chriſto per Baptiſmum filios generat, tanquam Eccleſiæ ancilla, conc. ant. tanquam Chriſti ſponſa, nego ant. In Baptiſmate quod habent hæretici reperitur ſacrum ſemen Chriſti qui ſponſus eſt Eccleſiæ : unde cùm Baptiſmum parvulis conferunt ſocietates hæreticæ, Chriſti ſemine quod in ſuo veluti utero exceperunt, non ſibi, ſed Eccleſiæ filios pariunt. Ita Auguſtinus in libro 1. de Bapt. cap. 15.

Obj. 2. Si hæretici non eſſent in Eccleſiæ corpore, explicari non poſſet quomodo Eccleſia ſit ubique diffuſa : ſcilicet conſtat nullam particularem ſocietatem, ne Romanam quidem, ubique eſſe diffuſam.

Reſp. 1. Ubique reperiri fideles qui Catholicam Fidem profitentur : ac præterea hæreticorum infantes baptizati, ad Eccleſiam pertinent tanquam quæ eos per Chriſti ſemen in ancillarum utero genuerit.

Reſp. 2. Eo ſenſu vera Eccleſia eſt ubique diffuſa, quòd licèt ſupponatur in omnibus terræ provinciis non reperiri, ſemper ſuâ amplitudine ſuperet alias omnes ſocietates Chriſtianas ſeorſim ſumptas : ita Auguſtinus in libro 3. contra Creſconium cap. 66.

Obj. 3. Homines in Schiſmate conſtituti poſſunt conſequi ſalutem æternam, Ergo ſunt in Eccleſiâ.

Probatur ant. 1. Multi viri pii reperti ſunt in Schiſmate decem Tribuum ſub Jeroboamo. 2. Reperti ſunt in Schiſmatis, quæ ſæpius lacerarunt Eccleſiæ veſtem.

Reſp. Diſt. ant. Si Schiſmati non conſentiant, conc. ant. ſi è contra conſentiant, nego ant. Viri pii qui in Jeroboami Schiſmate reperti ſunt, nuſquam illi conſenſêre. Qui vixerunt in Schiſmatibus quæ in Eccleſiâ Catholicâ contigerunt, nuſquam adhæſerunt Schiſmati, imò uniti erant Eccleſiæ, mediante legitimo Concilio, cui ſeſe ex animo ſubjiciebant.

8. Q. Quænam certæ notæ ſunt veræ Eccleſiæ?

R. Sunt quatuor præcipuæ ad quas cæteræ reducuntur; Unitas nimirùm, Sanctitas, Catholicitas & Apoſtolicitas; hoc eſt, vera Eccleſia eſt una, ſancta, catholica, apoſtolica.

9. Q. Unde probatur veram Eccleſiam eſſe Unam?

R. Ex Scripturâ. Joannis 10. vocatur unum ovile. Canticorum cap. 6. ſub unius colombæ figurâ exhibetur: *Una eſt columba mea.* Ad Epheſios cap. 2. dicitur una domus, una ædificatio. Primæ ad Corinth. 12. dicitur Unum Chriſti corpus.

Idem quoque probatur ex Patribus: ii enim Eccleſiam compararunt cum Arcâ Noë; cum domo in quâ Agnus paſchalis ab unâ familiâ comedi debebat; cum inconſutili veſte Chriſti; cum domo Raab: Atqui non multiplex, ſed una tantùm fuit Arca Noë, una non multiplex, domus in quâ comedi debebat Agnus Paſchalis; una & indiviſa fuit Chriſti veſtis, &c.

10. Q. Eſt-ne momenti alicujus quæſtio de Unitate Eccleſiæ; ſeu Doctrina quâ aſſeritur Eccleſiam eſſe unam, eſtne ſcitu maximè neceſſaria?

R. Eſt: quia extra unam illam Eccleſiam nemo poteſt conſequi ſalutem. Id enim docet 1. Hierony-

mus: *Quicumque*, ait Hieronymus epiſt. 17. *extrà hanc domum agnum comederit profanus eſt* Si quis in Arcâ Noë non fuerit, peribit regnante diluvio. Docet 2. Auguſtinus, Enchiridii cap. 63. eum qui præter illam eſt, nec cum Deo eſſe. 3. Extrà unam illam Eccleſiam vera charitas non reperitur. Nec id mirum eſt: hæreſis enim formalis, ſeu quæ eſt cum contumaciâ, varia crimina neceſſariò ſecum importat: voluntatem nimirùm rebellem in Eccleſiam; calumniæ crimen quod impingitur Eccleſiæ, cùm erroris inſimulatur; furtum; hæretici enim miniſterium uſurpant quod ſoli Eccleſiæ proprium eſt; & tandem graviſſimi ſcandali peccatum: ſcilicet hæretici apertâ ſuâ in Eccleſiam rebellione ſunt offendiculo populis fidelibus: mirum igitur non eſt quòd nec hæretici, nec ſchiſmatici ſalutem, ſi in ſuis impiis cœtibus moriantur, conſequi minimè poſſint.

11. Q. In quibus poſita eſt Unitas Eccleſiæ?

R. In tribus, in Fide nimirùm, *Una Fides*, *unum Baptiſma*; in Sacramentis, unde ſi plùs aut minùs admittantur, quàm admittit Eccleſia, non eſt unitas; & tandem in Paſtoribus non quidem numero, ſed miſſione, ſed ſucceſſione.

12. Q. Quodnam eſt centrum unitatis Eccleſiæ?

R. Sedes eſt Romana: ipſa enim jure divino primatum habet in omni Eccleſiâ: *Navigare autem*, inquit Cyprianus epiſt. 55. *ad Petri Cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, unde unitas ſacerdotalis exorta eſt*, &c.

13. Q. Sedes Romana, & Eccleſia Romana ſuntne unum & idem?

R. Non ſunt, propriè loquendo: nempe Sedes Romana eſt particularis illa Eccleſia, ſingularis illa Cathedra quæ à Petro Romæ conſtituta eſt: Eccleſia verò Romana, eſt non ſolùm Cathedra quæ à Petro Romæ conſtituta eſt, ſed aliæ omnes particulares Eccleſiæ quæ per totum orbem diffuſæ, cum illâ

Cathedrâ tanquam in quâ ſedeat primus viſibilis Paſtor, cui totius gregis dominici cura credita eſt, qui primatum habeat à Chriſto, à quo & habent quoque ſuam authoritatem alii Epiſcopi, ſed Romano Pontifici ſubordinatam.

14. Q. Vera Eccleſia eſtne Sancta?

R. Sancta eſt 1. vocatione: tota quippe vocatur ad ſanctitatem. 2. Sanctitate profeſſionis: quippe Fidem ſanctam, hoc eſt integram, & ſanctos mores, ſeu ſanctas morum Regulas profitetur. 3. Internâ juſtitiâ in pluribus membris, licèt non in omnibus: in multis enim eſt charitas illa; quæ, ut ait Apoſtolus, diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Vide de eo argumento Auguſtinum in libro. 1. de moribus Eccleſiæ cap. 33.

Obj. Eccleſia identidem indiget reformatione: Ergo non eſt ſancta.

Reſp. Diſt. ant. Quoad diſciplinam quæ ſæpiùs in non paucis langueſcit, conc. ant. in Fide & morum regulis quas profitetur, nego ant.

15. Q. Eccleſia vera, eſtne Catholica?

R. Eſt: ſola nimirùm per totum eſt orbem diffuſa: unde Auguſtinus in libro de verâ religione cap. 7. ſic loquitur: *Tenenda eſt nobis Chriſtiana Religio, & ejus Eccleſiæ communicatio, quæ Catholica eſt & Catholica nominatur.*

16. Q. Cuinam Eccleſiæ convenit Catholicæ nomen?

R. ei tantùm cujus centrum eſt Petri Cathedra: ea enim ſola per totum orbem eſt diffuſa: *Eccleſia Catholica appellatur, quòd*, inquit Auguſtinus epiſt. 107. *per totum terrarum orbem diffundatur.*

Obj. Multæ ſunt orbis provinciæ in quibus Eccleſia quæ cum Petri Cathedrâ communionem habet, minimè reperitur: nec enim eſt in Moſcoviâ & in aliis regnis, ubi aut hæreſes, aut ſchiſmata dominantur: Ergo non eſt ubique diffuſa.

Reſp.

Reſp. diſt. conſeq. Phyſicè, conc. conſeq. moraliter, nego conſeq. Scilicet Eccleſia quæ cum Petri Cathedrâ communionem habet, præ Sectis omnibus eminet in præcipuis Europæ partibus, nec in aliquâ ditione particulari eſt coarctata ſicut hæreticorum, aut ſchiſmaticorum ſocietates. Unde diffuſior eſt quâlibet ſectâ ſeorſim ſumptâ: idque ſatis eſt, ut appelletur Catholica; nempe Irenæi & antiquorum Patrum temporibus id ei nominis jam conveniebat, quamvis multò pauciores quàm nunc eſſent provinciæ, in quibus emineret.

17. *Q.* Vera Eccleſia eſtne Apoſtolica?

R. Eſt: Et quidem 1. ſecundùm doctrinam: nihil enim credit quod ab Apoſtolis non acceperit: nullas habet morum regulas, quas iidem Apoſtoli non tradiderint: 2. ſecundùm authoritatem: ſcilicet à Paſtoribus regitur, qui non interceptâ ſerie Apoſtolis ſucceſſerunt.

18. *Q.* Sola Eccleſia quæ cum Petri Cathedrâ communicat, eſtne Apoſtolica?

R. Sola. Nam 1. ipſa eſt, quæ ſola profitetur doctrinam quam Apoſtoli tradiderunt. Impoſſibile enim eſt oſtendere eam paſſam fuiſſe aliquam in Fide aut morum regulis mutationem. 2. Sola eſt quæ ſit Apoſtolica ſecundùm authoritatem: ſola enim ab Apoſtolorum temporibus continuam & non interceptam ſucceſſionem Paſtorum habet, & habuit ſemper: cùm è contra aliarum Societatum miniſtri oſtendere non poſſint quibus ſucceſſerint: unde ipſa ſola Romana Eccleſia, divinam habet miſſionem ad docendum, ad conferenda Sacramenta, ad juriſdictionem exercendam: quam enim miſſionem ſibi divinitùs extraordinariè conceſſam jactitant hæretici, fictitia eſt: tùm quòd nulla ſit divina miſſio, niſi quæ per ſucceſſionem Apoſtolicam recipitur: tum quòd extraordinaria miſſio, ſi quæ foret, miraculis confirmari deberet, ut ſuam ipſe Chriſtus & Apoſtoli confirmarunt. C

Obj. Apud Græcos Schiſmaticos remanſit integritas ordinationis. Ergo & accepta quondam divinitùs ordinaria miſſio.

Reſp. conc. ant. diſt. conſeq. Quoad aliqua Paſtoratûs officia, conc. quoad omnia, nego. Nempe poſſunt Græci validè conſecrare Corpus Chriſti, ſed non poſſunt regere Eccleſiam Dei: avulſi nimirùm à capite, unde omnis unitas ſacerdotalis exoritur, non poſſunt Chriſti fidelibus præeſſe.

19. *Q.* Vera Eccleſia eſtne Viſibilis?

R. Eſt. Idque probatur 1. ex eo quòd quoties Scripturæ de Eccleſiâ mentionem faciunt, eam exhibeant tanquam viſibilem quemdam cœtum: Actorum 28. Paulus gregem viſibilem, ut pote qui ab Epiſcopis cognoſci poſſit, intelligit, cùm hæc habet: *Attendite vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* Domum quoque quæ oculis pateat idem Paulus intelligit Eccleſiæ nomine, primæ ad Tim. 3. *Hæc tibi ſcribo, fili Timothee, ut ſcias quomodo oporteat te in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi.*

Probatur 2. ex ſanctis Patribus, qui omnes ad unum, civitatem illam quæ ex Evangelio eſt ſupra montem poſita, Eccleſiam interpretati ſunt: *Nulla eſt* (inquit Auguſtinus in libro 3. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 5.) *ſecuritas unitatis, niſi ex promiſſis Dei, Eccleſiæ declarata, quæ ſupra montem conſtituta abſcondi non poteſt.* 3. Eccleſia eſt hominum ſocietas: at ſocietas hominum viſibilis eſt. Eccleſiam audire jubemur, & ad eam redire, ſi per ſchiſma ab eâ diſceſſerimus: at quomodo id exequi poterimus, ſi Eccleſia non ſit viſibilis?

Obj. 1. Apoſtolus ad Hebræos cap. 12. ſcribit Eccleſiam non eſſe montem tractabilem.

Reſp. Apoſtolus eo in loco non de Eccleſiâ in terris militante, ſed de Eccleſiâ in cælis triumphante loquitur; unde ſubdit: *Et multorum millium Ange-*

lorum frequentiam & ſpiritus juſtorum & perfectorum.

Obj. 2. Lex nova & Eccleſia idem ſunt : at Lex nova non eſt viſibilis,cùm (ut patet ex Jeremiæ capite 31.) ſcripta ſit in hominum cordibus : *Dabo legem meam in cordibus eorum* : Ergo , &c.

Reſp. nego ant.Eccleſia enim eſt illa congregatio hominum qui Legem novam profitentur.

10. *Q.* Eccleſia eſtne Indefectibilis ?

R. Eſt. Silicet 1. eſt ſemen illud cui Deus benedixit , & cum quo (ut habetur Iſaïæ 6.) Deus fœdus iniit perpetuum: 2. eſt regnum illud , quod (ut prædicitur Danielis cap. 2.) in æternum non diſſipabitur:3.eſt (ut habetur Matthæi 3.) area in quâ ad finem uſque ſæculorum triticum & paleæ reperientur: 4.Paſtores à Chriſto conſtituti non deficient *donec* (ut ait Apoſtolus ad Epheſios 4.) *occurramus omnes in unitatem Fidei* , *& agnitionis filii Dei* : ergo & viſibilis grex cui præerant Paſtores illi : 5. Auguſtinus totus eſt in ſuis adversùs Donatiſtas operibus, ut probet nec Eccleſiam unquam defeciſſe (quod aſſerebant Donatiſtæ) nec deficere poſſe : idque probat ex his Chriſti verbis : *Ecce ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi.*

Obj. 1. Eccleſia in ſolo Eliâ quondam remanſerat : *Derelictus ſum* (inquit 3.Regum 19.) *Ego ſolus* : Ergo , &c.

Reſp. nego ant. Nam 1. dato quòd Eccleſia tota periiſſet in regno Iſraël , in quo erat Elias, non ſequitur eam ubique periiſſe : erat enim integer Dei cultus in regno Juda cui tunc Aſa , & poſtea Joſaphat , optimi Principes , præfuerunt. 2. Eliæ querenti quòd in regno Iſraël ſolus Dei veri cultor remanſiſſet ; ſic Deus ipſe reſpondit : *Reliqui mihi ſeptem millia virorum in Iſraël , quorum genua non ſunt incurvata ante Baal.* 3. Quamvis daretur Eccleſiam in totâ Judæorum Republicâ nonnunquam

viſibiliter periiſſe: idem tamen dici non deberet de Eccleſiâ Chriſtianâ: Ratio eſt, quia Deus Eccleſiæ Judaïcæ perpetuam ſtabilitatem non promiſerat, quam tamen Chriſtianæ expreſsè pollicitus eſt.

Obj. 2. Apoſtolus ſecundæ ad Theſſalonicenſes 2. prædicit generalem apoſtaſiam eſſe futuram in Eccleſiâ, anti-Chriſti tempore.

Reſp. Apoſtaſiam illam futuram ſeparationem à trunco: truncus igitur ſuperſtes erit. Hinc Chriſtus ait quòd propter Electos qui tunc ſupererunt, breviandi ſint dies illi.

Obj. 3. Eccleſia Chriſtiana defecit Arianorum tempore: *Tunc* (ait Hieronymus in dialogo adversùs Luciferianos) *Nicæna Fidei damnatio conclamata eſt: ingemuit totus orbis, & Arianum ſe eſſe miratus eſt.*

Reſp. Loqui Hieronymum de Concilio Ariminenſi, quod quidem ſcandalo fuit Eccleſiæ, tum quòd conſenſerit ut vocabulum, *Omoouſion* è Symbolo deleretur; tum quòd cum Arianis communicaſſet. Sed id actum eſt pacis causâ: Ariani nimirùm palàm teſtabantur ſe amplexuros eſſe Nicænam Fidem, ſi vox illa, quæ, ut aiebant, in Scripturis non reperitur, eraderetur ex Symbolo: unde in ſpecie tantùm, non autem re ipsâ, conclamata eſt Nicænæ Fidei damnatio. 2. Dato (quod tamen falſum eſt) Ariminenſe Concilium Arianæ hæreſi patrocinatum eſſe; inde tamen non ſequitur ubique tunc Eccleſiam periiſſe: ſcilicet tum in Oriente plures Eccleſiæ, & in Occidente ferè omnes palàm profitebantur Nicænam Fidem.

21. *Q*. Eccleſia Catholica, hoc eſt cœtus Paſtorum, quibus præeſt Romanus Pontifex, eſtne infallibilis?

R. Eſt infallibilis: & quidem 1. prout in Paſtoribus ad Concilium generale congregatis, repræſentatur: nempe (ut ſuperiùs dictum eſt) Concilia

generalia ſunt in Fidei & morum regulis definiendis omninò infallibilia. 2. Infallibilis eſt etiam in unanimi omnium particularium Eccleſiarum in unum dogma conſenſu: ſcilicet per orbem diffuſa, non minùs quàm in Conciliis generalibus, eſt ſponſa illa de quâ hæc habet Apoſtolus: *Deſpondi vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*: non minùs eſt domus Dei, quæ ex Apoſtolo, *eſt columna & firmamentum veritatis.*

Hinc factum eſt ut dogma in quod omnes Eccleſiæ unanimiter conſentirent, non minùs habitum ſit dogma Fidei, quàm quod in Conciliis generalibus definitum fuerat.

Hinc etiam factum eſt ut illum unanimem Eccleſiarum conſenſum Patres quovis ſæculo Novatoribus oppoſuerint: id nimirùm videre eſt apud Euſebium hiſtoriæ libro 4. cap. 7. Hieronymum in ſuo contra Vigilantium opere; Auguſtinum libro 4. ad Bonifacium cap. ult. & tandem Vincentium Lyrinenſem in Commonitorio: *In ipſâ*, inquit, *Catholicâ Eccleſiâ magnopere curandum eſt, ut id teneamus, quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt.*

CAPUT VII.

De Romano Pontifice.

1. *Quæſt.* Romanus Pontifex eſtne legitimus Petri ſucceſſor?

R. Eſt; cùm habeat Cathedram in quâ Petrus ſedit, & mortuus eſt. Nam 1. nullus unquam Epiſcopus, alius à Romano, ſe Petri ſucceſſorem prædicavit. 2. Tota traditio aſſeruit Pontificem Romanum eſſe Petri ſucceſſorem: ita enim docent Tertullianus in libro de præſcriptionibus cap. 36. Irenæus lib. 3.

cap. 3. Cyprianus lib. 1. epiſt. 3. Epiphanius hæreſi 27. Auguſtinus, qui libro 2. contra litteras Petiliani cap. 52. ſic loquitur: *Cathedra tibi quid fecit Eccleſia Romana, in quâ Petrus ſedit, & in quâ nunc Anaſtaſius ſedet?*

2. ℚ. Ex eo quòd Romanus Pontifex ſit legitimus Petri ſucceſſor, colligiturne eum divinitùs habere Primatum in omni Eccleſiâ?

R. Rectè colligitur: is enim qui ſuccedit alteri, jura habet omnia quæ habebat ille cui ſuccedit: Atqui Petrus Primatum divinitùs habuit in omni Eccleſiâ: nam 1. petra fuit ſuper quam fundata eſt Eccleſia: *Tu es Petrus* (inquit Chriſtus Matthæi 16.) *& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* 2. Petro non in agnos tantùm, hoc eſt in fideles, ſed & in oves, hoc eſt in Paſtores qui fideles per Sacramenta tanquam fœtus Chriſto generant, Paſtoratus à Chriſto creditus eſt: *Paſce* (ait Chriſtus ipſum alloquens, Joannis cap. 21.) *agnos meos, paſce oves meas.*

Primatum illum Petro divinitùs conceſſum agnovit tota Traditio; hîc ſatis ſit laudare Cyprianum in epiſtolâ ad Quintum; Leonem Magnum ſerm ne de ſuâ ad Pontificatum aſſumptione; Concilium Conſtantinopolitanum I. can. 2. Concilium Calchedonenſe.

Hinc meritò in Concilio Conſtantienſi damnatus eſt hic Wicleffi articulus: *Non eſt de neceſſitate ſalutis credere Romanam Eccleſiam eſſe ſupremam inter alias Eccleſias.*

Hinc etiam meritò facta eſt hæc definitio in Concilio Florentino: *Definimus, ſanctam Apoſtolicam Sedem & Romanum Pontificem, in univerſum orbem tenere Primatum; & ipſum Pontificem Romanum ſucceſſorem eſſe Beati Petri Principis Apoſtolorum, & verum Chriſti Vicarium.*

3. ℚ. Romani Pontificis de aliquâ controverſiâ judicium, eſtne Locus Theologicus?

R. Eſt. Cùm enim Romanus Pontifex (ut ſuperiùs dictum fuit) Primatum habeat in orbe univerſo, jus ſibi divinitùs conceſſum habet, docendi eos omnes, quibus à Chriſto præpoſitus fuit, ſeu ſolvendi dubia quæ circa Scripturarum ſenſum naſci poſſunt; proponendi traditionem Patrum præcipiendi; ut ubique terrarum canones obſerventur: imò & per cenſuras, ipſam etiam excommunicationem, ſervatis ſervandis, compellendi ſingulos fideles, ipſos quoque præcipuarum Sedium Epiſcopos, ut ſanam Fidem profiteantur, & ut ad Evangelii & Canonum normam ſuos mores componant. Jus de quo hactenùs, in Pontifice Romano quovis ſæculo ubique gentium venerata eſt Eccleſia Catholica.

CAPUT VIII.

De Epiſcopis, Patribus, & Scolaſticis.

1. *Quæſt.* Quiſque Epiſcopus eſtne jure divino judex controverſiarum quæ circa Fidem aut Mores oriuntur?

R. Eſt. Et quidem 1. in Conciliis, ut ſuperiùs dictum eſt: 2. etiam extra Concilia: damnare nimirùm poſſunt falſam doctrinam, & veram probare: eos enim *Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.*

2. *Q.* Judicium Epiſcoporum eſtne Locus Theologicus?

R. Eſt: *Neque enim* (ait Cyprianus epiſt. 55.) *aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut natæ ſunt ſchiſmata, quàm inde quòd Sacerdoti Dei non obtemperatur.* Irrefragabile tamen non eſt privatorum Epiſcoporum, niſi aliorum conſenſus acceſſerit, judicium: idque patet tum ex eo quòd à latis ab Epiſcopo privato ſententiis ad Metropolitanum, & poſteà ad Romanum Pontificem provocare liceat: tum ex

eo quòd Epiſcopi privati aliquoties erraverint, ut in Cypriano circa Baptiſmum ab hæreticis datum; Macedonio, Neſtorio, ac pluribus aliis videre eſt.

3. *Q.* Unius & alterius Patris de rebus Theologicis ſententia, aliis de eâ ſilentibus, efficitne firmum argumentum?

R. Non efficit: non enim ſatis eſt, ut certò judicetur articulum aliquem traditione contineri: ita cenſet Auguſtinus lib. 3. de peccatorum meritis cap. 7. & epiſtola cxi.

4. *Q.* Plurium Patrum in unum dogma conſenſus, aliis ex alterâ parte reclamantibus, cujus generis præbet argumentum?

R. Probabile tantùm: efficit nimirùm, ut ſit probabile aliquem articulum eſſe à Deo revelatum. Cùm autem ille caſus occurrit, Theologus expendere debet 1. quid antiquiores Patres de eo articulo docuerint: 2. quid de eo major Eccleſiarum pars doceat: ſi autem id aſſequi non poſſit, neutri parti certò adhærere debet, ſed humiliter Eccleſiæ definitionem expectare?

5. *Q.* Unanimis Patrum in unum dogma conſenſus præbetne Theologo in iis quæ ad Fidem aut mores ſpectant, certiſſimum argumentum?

R. Præbet: nam 1. ille unanimis conſenſus certiſſimum eſt divinæ Traditionis teſtimonium: 2. Concilium Tridentinum ſeſſ. 4. vetat, ne quis Scripturam audeat exponere contra unanimem Patrum conſenſum.

6. *Q.* Patres, alioquin probatiſſimi, ſuntne æqualis authoritatis in Fidei aut morum controverſiis?

R. Non ſunt: quia Deus nonnullos Patres ſpecialiter elegit, ut præ cæteris certas Fidei aut morum veritates adversùs hæreticos & Novatores defenderent: ſic Athanaſius adversùs Arium, Auguſtinus contra Pelagianos & Semipelagianos; Cyrillus Alexandrinus adversùs Neſtorium, Leo Magnus

contra Eutychetem, ſpecialiter electi ſunt. 2. Eccleſia nonnullorum Patrum ſcripta expreſsè probavit, declaravitque iis contineri fidem, quam Apoſtoli ſuis diſcipulis commendarunt. Ejus generis ſunt libri, quos Auguſtinus contra Pelagianos & Semipelagianos de prædeſtinatione & gratiâ exaravit.

7. *Q.* Suntne ſervandæ quædam cautiones in legendis, aut laudandis Patribus?

R. Servandæ ſunt. 1. Si quis ex ſanctis Patribus dogma defenderit, quod poſteà tanquam unanimi aliorum Patrum conſenſui contrarium rejectũ fuerit ab Eccleſiâ, non ipſum Patrem, ſed errorem, & quidem cum præfatione veniæ, confutare oportet. Ita ſe gerit Auguſtinus in libro 6. de Baptiſmo, cap. 2. ubi Cypriani de hæreticorum Baptiſmo rejicit errorem.

2. Cavendum eſt Theologo, ne temerè aliquem ex Patribus aut Epiſcopis erroris inſimulet: unde ſi quæ ambiguè dicta in illius libris legantur, exponenda ſunt, & germana illius ſententia eruenda ex aliis illius dictis, quæ aut præcedunt, aut ſubſequuntur. Ita docet Facundus Hermianenſis libro 9. de tribus capitulis cap. 5.

3. Theologus plurium Patrum ſententiam paucorum opinioni debet anteponere: ita ut quantùm fieri poteſt, ſequatur ſemper univerſitatem, antiquitatem, conſenſionem. Regula eſt quam Vincentius Lyrinenſis tradit in Commonitorio.

4. Obſervare debet (quod & obſervavit Auguſtinus libro de dono perſeverantiæ cap. 20.) Patres qui ante exortas hæreſes ſcripſerunt, plerumque ſimpliciùs ac minùs cautè locutos fuiſſe, quàm qui poſt exortas hæreſes: unde benignè accipienda ſunt eorum dicta.

5. Aliqui ex ſanctis Patribus in impugnandis hæreſibus quæ ſuo tempore vexabant Eccleſiam, nonnunquam uſi ſunt terminis, qui in ſpeciem quidem erroribus oppoſitis faverent, ſed reverà, & ſecundùm

C v

ſenſum ab eis intentum ab oppoſitis illis erroribus omninò differrent. Sic qui tertio ſæculo Sabellianos impugnarunt, aliquando viſi ſunt deſtruere perſonarum divinarum conſubſtantialitatem, quam tamen reipsâ propugnabant.

6. Inter eos Patres qui in errorem ei oppoſitum quem impugnabant, declinare viſi ſunt, numerari non debet ſanctus Auguſtinus, cùm de prædeſtinatione & gratiâ contra Pelagianos & Semipelagianos diſſerit, ipſe enim in libro 4. contra duas epiſtolas Pelagianorum cap. 5. expreſsè aſſerit, ſe cautè admodùm & multâ cum circumſpectione locutum fuiſſe cùm duplex illud argumentum pertractavit.

8. Q. Habendane eſt ratio Scholaſticorum, ſi qui ſint, qui non ſolent res Theologicas ad Scripturarum aut Traditionis normam exigere?

R. Habenda non eſt: quia ſola Scriptura & Traditio ſunt fontes è quibus, ut ait Concilium Tridentinum, hauriri debent argumenta ad adſtruendam Fidem & regulandos mores.

9. Q. Cujus ponderis eſt argumentum, quod petitur ex authoritate Scholaſticorum, qui ſolent ſuam doctrinam ad Scripturam & Traditionem exigere?

R. Diſtinguendum eſt. Si alii Scholaſtici diſſentiant, non majoris eſt ponderis argumentum, quàm rationes quibus Scholaſtici, de quibus agitur, nituntur: unde expendendæ ſunt & ponderandæ rationes quibus utuntur. Econtra ſi omnes Scholaſtici in unum dogma conſentiant, maximi roboris eſt eorum authoritas: quia pluſquàm probabile teſtimonium eſt ſic ferre Traditionem, juxta illud Tertulliani: Quod apud omnes unum eſt, non eſt erratum, ſed traditum. Unde ſententia ab iis omnibus probata abſque temeritate, rejici non poteſt.

10. Q. Quam rationem Theologus habere debet judiciorum, quibus Facultates Theologicæ quaſdam propoſitiones aut approbant, aut rejiciunt?

R. Theologus diligenter attendere debet ad rationes, quibus nititur doctrinale judicium de quo eſt quæſtio: quò enim eæ rationes majoris fuerint ponderis, eò etiam majoris momenti erit doctrinale judicium à Facultatibus Theoligicis latum.

Prætereà ſecluſo etiam examine rationum, quibus Facultatis Theologicæ judicium doctrinale fulcitur, in pretio apud Theologum eſſe debet judicium latum ab iis Facultatibus quæ ſapientiæ & eruditionis famâ commendantur, quæque ſolent Fidei ac morum quæſtiones, non ad rationis per peccatum corruptæ momenta, ſed ad Scripturæ & Traditionis normam expendere.

Caput IX.

De Hiſtoriâ humanâ, & Ratione naturali.

1. *Quæſt.* Cognitio hiſtoriæ, ſive eccleſiaſticæ, ſive prophanæ, eſtne Theologo perutilis?

R. Perutilis eſt. Nam 1. doctrina temporum, ſeu chronologia multùm confert ad librorum ſacrorum intelligentiam. 2. Cognitio hiſtoriæ ſacræ juvat ad intelligendum doctrinam Patrum, Canonum ſenſum, eccleſiaſticorum Decretorum mentem: ipſa enim eſt quæ continet facta quæ Patribus ad ſcribendum, Conciliis ad ferendos Canones, Pontificibus ad condenda Decreta occaſioni fuerunt.

2. *Q.* Suntne quædam regulæ quibus veræ hiſtoriæ à falſis dignoſci poſſint?

R. Sunt. Et quidem 1. vera eſt, & minimè ficta hiſtoria, quæ aſſerit factum aliquod contigiſſe coram ingenti multitudine, quæ licèt illius intereſſet oſtendere illa facta reverà non contigiſſe, ea tamen

admiſit,tradiditque poſteris tanquam certa. 2. Hiſtoria,quæ factum aliquod enarrat multis poſt annis poſtquam accidiſſe ſcribitur, non meretur fidem. 3. Veritas factorum quæ ſecretò,hoc eſt coram uno teſte contigiſſe dicuntur, pendet ab illius hominis fide coram quo ejuſmodi facta contigiſſe narrantur. Unde de iis factis non habetur certitudo, niſi in quantum certum eſt, eum hominem nec deceptum fuiſſe, nec voluiſſe cæteros decipere.

3. Q. Quodnam argumenti genus aliqui ſive prophani, ſive eccleſiaſtici Hiſtorici, qui non ſunt è numero canonicorum Scriptorum, Theologo ſufficiunt?

R. Multùm probabile, ſi alioquin illi Hiſtorici fide digni paſſim habeantur, narrentque factum cujus ſe fuiſſe teſtes oculatos, aut ab oculatis teſtibus accepiſſe profitentur.

4. Q. Cujus generis eſt argumentum quod petitur ex omnibus hiſtoricis, nullo contradicente, factum aliquod narrantibus?

R. Certum eſt: inſipiens nimirum eſſet qui ejuſmodi teſtibus fidem auderet detrahere. Sic nemo niſi ſtultus dubitare poteſt, quin Nicænum I. Concilium tempore Conſtantini Magni celebratum fuerit.

5. Q. Quid facto opus eſt ad judicandum an hiſtoricus aliquis ſit fide dignus.

R. Expendendum eſt 1. an ſit coætaneus rei quam enarrat: ſi enim multo poſt tempore vixerit, tantam fidem non meretur, quantam alii qui anteà vixiſſent. 2. An in rebus etiam non multùm intricatis, nonnunquam deceptus ſit: nempe qui in rebus facillimis labuntur, plerumque fidem non merentur in gravioribus 3. Utrùm ipſius interſit facta ſic extitiſſe, quemadmodum ab eo referuntur: ſcilicet qui Parti addictus eſt alicui, ea ſæpè dicit quæ Parti illi, repugnante veritate, faveant.

6. Q. Ratio naturalis conſuliturne utiliter à Theologo?

R. Conſulitur: eò quòd ratio data ſit homini tanquam medium quo utatur ad comparandam veritatis cognitionem: juxta illud Pſalmiſtæ: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultûs tui Domine.*

7. Q. In rebus Theologicis ratio naturalis habetne ſeſe per modum principii?

R. Non ſic ſe habet: unum enim eſt tantùm Theologiæ principium, divina ſcilicet revelatio quæ aut Scripturâ, aut unanimi Patrum Traditione continetur: eo igitur tantùm ſenſu ratio naturalis ad Theologiam confert, quòd ex principiis revelatis concluſiones eliciat, aut exponat motiva credibilitatis: quibus fit, ut prudenter judicetur, Scripturam & Traditionem eſſe Dei ipſiuſmet verbum.

CAPUT X.

De cenſurarum notis quibus damnabiles propoſitiones affici poſſunt.

1. *Quæſt.* Quot ſunt notæ, quibus propoſitiones damnabiles affici poſſunt?

R. Septem in Concilio Conſtantienſi, ſeſſione 8. recenſentur: ſcilicet inter Wicleffi articulos qui in eâ ſeſſione damnantur, alii dicuntur hæretici, alii erronei, alii ſcandaloſi, alii blaſphemi, alii piarum aurium offenſivi, alii temerarii, alii ſeditioſi.

2. Q. Suntne quædam aliæ notæ propoſitionum, præter eas quæ in Concilio Conſtantienſi inuruntur Wicleffi articulis?

R. Præter notarum ſpecies quarum Concilium Conſtantienſe meminit, eſt octava quæ reperitur in Bullâ Pii Papæ V. adversùs Baii articulos: ait enim laudatus Pontifex quoſdam ex iis articulis eſſe *ſuſpectos.*

3. Q. Suntne aliæ notæ præter octo illas quæ in

reſponſionibus ad duplicem priorem quæſtionem recenſentur?

R. Sunt aliæ quibus Pontifices maximi poſtremis hiſce temporibus nonnunquam in ſuis decretis uſi ſunt. Alias enim propoſitiones dixerunt hæreſi proximas, quaſdam quæ ſapiant hæreſim, quaſdam ſuſpectas de hæreſi, quaſdam improbabiles, nonnullas malè ſonantes, aliquas in praxi pernicioſas, alias tandem damnabiles, alias inducentes in hæreſim: quin & præter eas omnes quæ præcipuæ ſunt, nihil prohibet alias admitti, & quædam reipsâ leguntur in Cenſuris: quæ verò hîc ponuntur, ſunt quaſi capitales, ad quas aliæ quæque poſſunt revocari.

4. Q. Quomodò definitur hæretica propoſitio?

R. Rectè definitur: Propoſitio quæ adverſatur aut expreſſo Dei verbo, aut expreſſæ definitioni Eccleſiæ: hinc iſta propoſitio: *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur*, meritò tanquam hæretica, damnata fuit ab Innocentio X. & Alexandro VII. in ſuis contra Janſenium Conſtitutionibus, contradictoriè nimirùm opponitur huic expreſſæ Scripturarum ſententiæ: *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*. Hinc etiam hæc alia, *Baptiſmus qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris & Filii & Spiritûs ſancti: cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, non eſt verus Baptiſmus*, eſt hæretica; quia contraria eſt expreſſæ definitioni Eccleſiæ, in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. Can. 12.

5. Q. Quid eſt propoſitio erronea?

R. Eſt ea quæ negat veritatem, quam communis ſenſus Eccleſiæ judicat eſſe mediatè revelatam, quamvis eadem Eccleſia id nondum expreſsè declaraverit. Hinc patet opinionem Cypriani de invaliditate Baptiſmatis ab hæreticis collati, erroneam fuiſſe, antequam Eccleſia definiiſſet eam repugnare veritati quæ continebatur verbo Dei non ſcripto, ſeu traditione, quæ docebat internas diſpoſitiones

baptizantis non nocere validitati Baptiſmatis. Verùm poſt Eccleſiæ definitionẽ eſt formaliter hæretica.

6. *Q.* Quid eſt propoſitio ſcandaloſa?

R. Eſt ea, quæ per ſe nata eſt parere ſpiritualem proximi ruinam. Hujuſmodi eſt Wicleffi articulus 35. in Concilio Conſtantienſi damnatus: *Ingredientes religionem ſunt inhabiles ad obſervandum divina præcepta, & per conſequens ad perveniendum ad regnum cœlorum, niſi apoſtataverint ab eiſdem.* Per ſe nimirùm deterret ab ingreſſu religionis, & inducit ad apoſtaſiam eos etiam, qui (ut ait Gregorius Magnus ad Mauritium Imperatorem ſcribens) ſalvari non poſſunt, niſi militiæ regulari nomen dederint.

7. *Q.* Quid eſt propoſitio blaſphema?

R. Eſt ea quæ aliquod aut in Deum, aut in Sanctos convicium continet: id eſt, quæ Deo aut Sanctis aliquid tribuit quod eos dedecet; vel quæ ab eis detrahit perfectionem quæ eis debetur. Propter eam rationem hic articulus qui inter Wicleffi articulos à Concilio Conſtantienſi ſeſſione 8. damnatos num. 6. legitur: *Deus debet obedire Diabolo,* non ſolùm erroneus eſt, ſed etiam blaſphemus: ſcilicet plurimùm detrahit ex infinitâ Dei potentiâ; multùmque injurioſus eſt ſupremo rerum omnium Domino, cùm illum creaturæ nequiſſimæ ſubjiciat.

8. *Q.* Quid eſt propoſitio malè ſonans?

R. Eſt ea quæ, cùm duplicem habeat ſenſum, unum bonum & alium malum, abſolutè tamen & ſine diſtinctione profertur.

9. *Q.* Quid eſt propoſitio piarum aurium offenſiva?

R. Eſt ea quæ ratione modi quo exprimitur, continet aliquid abſonum, & erga ſubjectum de quo fertur, non ſatis honorificum. Hinc fit, ut cavendum ſit Theologo, cùm de partu beatæ Mariæ Virginis loquitur, ne circumſtantias explicet quæ exprimi non poſſunt, niſi terminis qui minimè deceant.

10. Q. Quid eſt propoſitio temeraria ?

R. Eſt ea, quæ in materiâ Fidei, aut morum profertur abſque Scripturæ aut traditionis authoritate. Hinc autem colligitur, hoc quorumdam axioma, *Honor potior eſt quàm vita*, non ſolùm eſſe ſcandaloſum & pernicioſum, ſed etiam temerarium: ſiquidem licèt ſit tanti in moribus momenti, profertur à quibuſdam recentioribus ſine ullo aut Scripturæ aut Traditionis, aut Patrum teſtimonio.

11. Q. Quid eſt propoſitio ſeditioſa ?

R. Eſt ea quæ ex ſe apta eſt populos ad ſeditionem movere: hincque patet eam tanquam ſpeciem ad genus ad ſcandaloſam poſſe reduci: nempe ſeditio contingere non poteſt abſque ſpirituali multorum ruinâ, & admiſſione plurium peccatorum lethalium.

12. Q. Quid eſt propoſitio ſuſpecta de hæreſi ?

R. Eſt ea quæ probabiliter, non tamen certò, judicatur hæretica.

13. Q. Quid eſt propoſitio quæ ſapit hæreſim ?

R. Eſt ea quæ multò majori cum probabilitate quàm de hæreſi ſuſpecta, hæretica judicatur: hincque patet propoſitionem ſuſpectam de hæreſi, & eam quæ hæreſim ſapit à ſe invicem non differre, niſi ſecundùm magis & minùs.

14. Q. Quid eſt propoſitio hæreſi proxima ?

R. Eſt ea, quam major & ſanior Doctorum pars ex Scripturâ aut Traditione judicat eſſe hæreticam: licèt tamen non audeat abſolutè ac ſimpliciter eam dicere hæreticam, quòd aliqui non infimi nominis Theologi contendant ipſi cenſuram adeò gravem inuri non debere.

Ex iis quæ mox dicta ſunt, patet propoſitionem hæreſi proximam idem eſſe omninò cum propoſitione ſuſpectâ de hæreſi, & cum propoſitione ſapiente hæreſim: non enim aliud dicit quàm ſummam probabilitatem, quòd reverà ſit hæretica.

15. Q. Quid eſt propoſitio improbabilis ?

R. Eſt ea, quæ nullo Scripturæ aut Traditionis teſtimonio, aut nullâ Theologicâ ratione nititur: Hinc patet hanc notæ Theologicæ ſpeciem à propoſitione temerariâ vix differre.

16. *Q.* Quomodo definitur propoſitio damnabilis?

R. Eſt ea, quæ prohiberi debet abſtrahendo à ſpeciali cenſuræ notâ, quâ affici poteſt. Hinc colligere licet, propoſitionem damnabilem ſe habere per modum generis reſpectu omnium propoſitionum quibus aliqua cenſura debetur.

17. *Q.* Quas ob cauſas aliqua propoſitio dicitur damnabilis?

R. Dicitur damnabilis 1. quoties adeſt fundamentum ei inurendi aliquam ex cenſuris quarum ſpecies hucuſque relatæ ſunt: 2. cùm inurit cenſuram alteri propoſitioni, quæ licèt ſit falſa, non meretur tamen cenſuram: 3. cùm oppoſitam propoſitionem licèt falſam, rejicit nimis injuriosè.

18. *Q.* Quid per adverbium *reſpectivè*, ſignificatur, cùm reperitur in decreto in quo dicitur, has & illas propoſitiones eſſe *reſpectivè* hæreticas, erroneas, temerarias, ſcandaloſas, pernicioſas, blaſphemas, &c.

R. Ille loquendi modus, quem Summi Pontifices mutuati ſunt ex Concilio Conſtantienſi, ſignificat aliquam ex recenſitis notis afficere debere unamquamque ex propoſitionibus *disjunctivè*: ita ut nulla ſit, in quam cadere non debeat una ſaltem ex notis quæ in condemnationis decreto apponuntur.

PARS SECUNDA.

De Deo Uno.

IN Deo prout Unus eſt, ſeu prout abſtrahit à multiplicitate perſonarum, conſiderari poſſunt Exiſtentia, Eſſentia & Attributa tum in genere, tum in ſpecie:

CAPUT PRIMUM.

De Dei Exiſtentiâ.

1. *Quæſt.* EXiſtentia Dei poteſtne demonſtrari à priori?

R. Non poteſt, quia demonſtratio à priori eſt ea quæ fit per cauſas: Atqui Deus nullam habet: cùm nihil ſit Deo prius.

Obj. Exiſtentia Dei rectè infertur ex illius eſſentiâ tanquam ex cauſâ ſaltem virtuali: ſcilicet valet hoc argumentum: *Eſſentia dicit ens, quo nullum perfectius poteſt cogitari: Atqui ens ejuſmodi includit exiſtentiam: alioquin poſſet cogitari aliquod ens illo perfectius; ens nimirum quod haberet exiſtentiam.*

Reſp. Nego ant. Ratio eſt quia, id ex quo aliud concluditur debet eſſe ab eo, ſaltem per mentem, diſtinctum, cùm præmiſſæ ſe habeant per modum cauſæ reſpectu concluſionis: at eſſentia Dei nullo modo ab illius exiſtentiâ diſtinguitur; cùm ens à ſe, ut eſt Deus, ſine exiſtentiâ concipi non poſſit. Hinc fit, ut hæc propoſitio, *Deus exiſtit*, non ſit illatio, ſed explicatio iſtius, *Deus eſt ens à ſe.*

2. Q. Dei exiſtentia poteſtne demonſtrari à poſteriori?

R. Poteſt; quia demonſtrari poteſt per effectus, creaturas nimirùm: ſi quidem creaturæ habent neceſſariam connexionem cum Deo: neque enim exiſterent, ſi Deus non exiſteret: unde demonſtrativum eſt hoc argumentum: *Creaturæ exiſtunt: Ergo Deus exiſtit.*

Obj. 1. Eſſentia Dei non poteſt demonſtrari, etiam à poſteriori: ergo nec illius exiſtentia cum quâ eſt unum & idem.

Reſp. Diſt. ant. Quid & qualis ſit, conc. ant. quòd ſit, ſeu exiſtat, nego ant. Hinc licèt demonſtrari non poſſit in quo poſita ſit eſſentia Solis, rectè ex Solis effectibus demonſtratur illius exiſtentia.

Obj. 2. Exiſtentia Dei eſt articulus Fidei: *Credo in Deum*: ergo non poteſt demonſtrari, cùm ſit de eſſentiâ articuli Fidei ut ſit obſcurus; Fides enim eſt de obſcuris: cùm è contra ſcientia ſit de evidentibus.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia exiſtentia Dei deſinit eſſe articulus Fidei in illo homine qui de eâ demonſtrationem habet. Neque enim (ut ſuo loco dicetur) de eodem poſſunt eſſe ſimul Fides & ſcientia.

3. Q. Exiſtentia Dei poteſtne demonſtrari ex motu qui in rebus creatis reperitur?

R. Poteſt: ſic enim confici poteſt argumentum. Datur motus ſive ad ſubſtantiam, ſive ad qualitatem, ſive ad locum, ut experientiâ compertum eſt: Ergo datur quoque primum movens immobile: ſcilicet nulla res à ſe ipsâ moveri poteſt: quidquid enim movetur ab alio movetur: non movetur quoque ab aliâ quæ ab aliâ & aliâ in infinitum moveatur: deberet enim pertranſiri infinitus numerus cauſarum, antequam ad illam, quæ eſt proxima cauſa motûs, deveniretur; at id dici non poteſt: ſcilicet infinitum minimè poteſt pertranſiri: at primum ens immobile

eſt Deus : habet enim omnes omninò perfectiones: quia, ſi ei deeſſet aliqua, poſſet ad eam moveri: ſicque non eſſet ens omninò immobile : Ergo ſi exiſtit motus , exiſtit etiam & Deus.

4. *Q.* Dei exiſtentia poteſtne demonſtrari ex ente contingenti & neceſſario ?

R. Poteſt. Sicque conficitur ſyllogiſmus : Ens ſummè neceſſarium eſt Deus, quia eſt ens à ſe: Atqui exiſtit ens ſummè neceſſarium : exiſtunt enim entia contingentia,ſeu quæ potuerunt eſſe,aut non eſſe : Ergo exiſtit quoque ens ſummè neceſſarium , ſeu quod ita exiſtit,ut non potuerit non exiſtere:ſiquidem ſi ſupponatur entia contingentia non exiſtere, & non eſſe ens ſummè neceſſarium à quo produci poſſint (ut revera ſupponi poteſt , cùm ſit de contingentium naturâ ut poſſint eſſe, aut non eſſe) erunt omninò impoſſibilia , neque enim à ſe ipſis produci poterunt : cùm nihilum non poſſit ſibi ipſi dare eſſe : neque etiam ab aliâ causâ contingente ; quippe ſupponitur,nullum ens contingens exiſtere; neque etiam ab aliquâ causâ neceſſariâ , quia , ut ſupponitur, nulla exiſteret , ac proinde contingentia eſſent impoſſibilia: igitur & mundus ipſe ; cùm non aliud ſit quàm compoſitum quoddam & aggregatum ex contingentibus.

5. *Q.* Dei exiſtentia poteſtne demonſtrari ex Dei ideâ quæ ineſt humanæ menti ?

R. Poteſt : & ſic proponitur argumentum. Ineſt hominibus idea Dei : ſæpè nimirùm cogitant de ente quod ſit ens à ſe , & quod ſit cauſa omnium aliorum entium: Atqui idea Dei quæ ineſt humanæ menti , ſupponit Dei exiſtentiam: ſolus enim Deus poteſt eſſe ejuſmodi ideæ cauſa, nempe ideam quæ objectum infinitum repræſentet , creatura cùm ſit finita , non poteſt ex ſeipsâ haurire : Ergo neceſſe eſt, ut eam habeat ab ente infinito : ens autem infinitum non aliud eſt quàm Deus ipſe.

6. *Q.* Exiſtentia Dei poteſtne ex ſpecie, ordine & adminiſtratione Univerſi demonſtrari?

R. Poteſt: ea nimirùm Univerſi ſpecies, ille mundi ordo, ea rerum adminiſtratio, non poſſunt eſſe niſi ab infinitâ potentiâ, à ſummâ ſapientiâ, à causâ ſummè efficaci; illa autem infinita potentia, ea ſumma ſapientia, ea cauſa ſummè efficax eſt Deus: Ergo Deus exiſtit.

7. *Q.* Hæc propoſitio: *Deus exiſtit*, eſtne per ſe nota?

R. Eſt. Ratio eſt, quia in illâ propoſitione prædicatũ ita immediatè eſt connexum cum ſubjecto, ſeu exiſtentia cum Deo, ut nullum ſit inter illa medium.

8. *Q.* Hæc propoſitio: *Deus exiſtit*, eſtne per ſe nota quoad nos?

R. Eſt. Ratio eſt, quia ſolâ terminorum penetratione indigemus, ut intelligamus prædicatum propoſitionis de quâ agitur, convenire ejuſdem propoſitionis ſubjecto: ſiquidem ſi probè noverimus quid vox illa, *Deus*, ſignificet, ſine ullo medio percipiemus exiſtentiam Deo convenire: nempe Dei nomine intelligemus ens quo nullum perfectius cogitari poteſt, ac proinde & ens quod habet realem exiſtentiam: ſi enim eam non haberet, aliud eo perfectius cogitari poſſet, ens nimirùm cui realis exiſtentia conveniret.

Obj. 1. Hæc propoſitio, *Deus exiſtit*, poteſt demonſtrari: Ergo non eſt per ſe nota quoad nos.

Reſp. Nego conſeq. Poteſt enim fieri (ut revera in hâc ſpecie contingit) quòd ſubjectum propoſitionis per ſe notæ quoad nos, habeat aliquos effectus; ac proinde ut illius exiſtentia per eos demonſtrari poſſit.

Obj. 2. Tam Deus concipi poteſt ſine exiſtentiâ, quàm ſine providentiâ, ſine ſimplicitate & ſine immenſitate: Atqui Deus ſine iis perfectionibus concipi poteſt, & revera ſic fuit conceptus à quibuſdam

Philoſophis & ab Antropomorphitis : Ergo , &c.

Reſp. Nego maj. Ideò enim Deus ſine providentiâ, ſine ſimplicitate, ſine immenſitate concipi poteſt, quòd aliquis, licèt per errorem, exiſtimare poſſit providentiam quâ Deus ſeſe ad rerum maximè vilium curam demittat, ſimplicitatem per quam careat corpore, & immenſitatem per quam loca, etiam obſcœna, repleat, veras non eſſe perfectiones; ſed nemo poteſt id fingere de exiſtentiâ, cùm omnibus omninò hominibus evidens ſit eam eſſe primam omnium perfectionum, aliarumque radicem & fundamentum.

9. Q. Dei exiſtentia poteſtne invincibiliter & inculpatè ignorari ?

R. Non poteſt. Nam 1. Apoſtolus ad Rom. 1. aſſerit Dei exiſtentiam ſic per creaturas manifeſtari, ut qui eam ignorent, non ſint excuſabiles: *Inviſibilia enim ipſius à creaturâ mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas, ita ut ſint inexcuſabiles*, &c. 2. Deus iis omnibus qui illius exiſtentiam ignoraverint, ſummam pœnam minatur: *Effunde* (verba ſunt Pſalmi 78.) *iram tuam in gentes quæ te non noverunt, & in regna quæ nomen tuum non invocaverunt.* 3. Patres aſſeruerunt Dei ignorantiam, in omnibus graviſſimum eſſe ſcelus: *Et hæc eſt* (inquit Tertullianus in Apologetico, cap. 27.) *ſumma delicti, nolentium recognoſcere quem ignorare non poſſunt.*

Obj. 1. Multi ſunt apud Barbaros qui ex creaturis, Dei exiſtentiam colligere non poſſint, eaque impotentia oritur aut ex ingenii tarditate, aut ex pravâ educatione, aut ex eo quod hominum illorum mens tota ſit ſenſibus immerſa : Ergo in iis hominibus invincibilis eſt Dei ignorantia.

Reſp. 1. Nego ant. Ratio eſt, quia nec ingenii tarditas, nec educatio prava, nec vita ſenſibus immerſa,

impedire poſſunt, ne mens eliciat operationes maximè faciles,ut eſt ea quæ requiritur, ut intellectus exiſtentiam Dei ex creaturis colligat. *Reſp.* 2. Dato ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia in eo caſu ignorantia de quâ agitur, eſſet voluntaria in causâ, in vitâ nimirùm ſenſibus immerſa: ac proinde non eſſet abſolutè invincibilis & inculpabilis.

Obj. 2. Dei ignorantia viribus naturæ ſuperari non poteſt: Ergo plerumque eſt invincibilis in iis in quibus reperitur: cùm non omnibus adſit auxilium quo poſſit ſuperari.

Reſp. 1. Nego ant. quia Dei cognitio ex creaturis, aut ex innatâ nobis illius ideâ, eſt actus maximè facilis: at actus maximè faciles, præſertim qui ex intellectu oriuntur,elici poſſunt naturæ viribus, etiam in ſtatu naturæ lapſæ. *Reſp.* 2. Dato ant.nego conſeq. quia illud non dicitur abſolutè ac ſimpliciter invincibile quod ſuperari poteſt Dei auxilio, etiam quod non adſit in pœnam præcedentium facinorum ac flagitiorum, ut dicetur in Tractatu de Gratiâ.

10. Q. Suntne plures,an verò unus Deus tantùm?

R. Unus eſt tantùm: quia ens quo perfectius cogitari non poteſt excludit æquale: quia longè perfectius eſt non habere æqualem, quàm habere: *Duo ergo ſumma magna* (inquit Tertullianus libro 1. contra Marcionem cap. 3.) *quomodo conſiſtent? cùm hoc ſit ſummum magnum par non habere.*

Obj. Tres ſunt in Divinitate perſonæ: Ergo & tres Dii.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. quia ad Deorum multiplicitatem ſatis non eſt multiplicitas perſonarum, ſed prætereà requiritur naturæ in pluribus perſonis multiplicatio: at hæc in Deo non eſt, ut dicetur in Tractatu de Trinitate.

reſponſionibus ad duplicem priorem quæſtionem recenſentur?

R. Sunt aliæ quibus Pontifices maximi poſtremis hiſce temporibus nonnunquam in ſuis decretis uſi ſunt. Alias enim propoſitiones dixerunt hæreſi proximas, quaſdam quæ ſapiant hæreſim, quaſdam ſuſpectas de hæreſi, quaſdam improbabiles, nonnullas malé ſonantes, aliquas in praxi pernicioſas, alias tandem damnabiles, alias inducentes in hæreſim: quin & præter eas omnes quæ præcipuæ ſunt, nihil prohibet alias admitti, & quædam reipsâ leguntur in Cenſuris: quæ verò hîc ponuntur, ſunt quaſi capitales, ad quas aliæ quæque poſſunt revocari.

4. Q. Quomodo definitur hæretica propoſitio?

R. Rectè definitur: Propoſitio quæ adverſatur aut expreſſo Dei verbo, aut expreſſæ definitioni Eccleſiæ: hinc iſta propoſitio: *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur*, meritò tanquam hæretica, damnata fuit ab Innocentio X. & Alexandro VII. in ſuis contra Janſenium Conſtitutionibus, contradictoriè nimirùm opponitur huic expreſſæ Scripturarum ſententiæ: *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis*. Hinc etiam hæc alia, *Baptiſmus qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris & Filii & Spiritûs ſancti: cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, non eſt verus Baptiſmus*, eſt hæretica; quia contraria eſt expreſſæ definitioni Eccleſiæ, in Concilio Tridentino ſeſſ. 7. Can. 12.

5. Q. Quid eſt propoſitio erronea?

R. Eſt ea quæ negat veritatem, quam communis ſenſus Eccleſiæ judicat eſſe mediatè revelatam, quamvis eadem Eccleſia id nondum expreſsè declaraverit. Hinc patet opinionem Cypriani de invaliditate Baptiſmatis ab hæreticis collati, erroneam fuiſſe, antequam Eccleſia definiiſſet eam repugnare veritati quæ continebatur verbo Dei non ſcripto, ſeu traditione, quæ docebat internas diſpoſitiones

baptizantis non nocere validitati Baptiſmatis. Verùm poſt Eccleſiæ definitionẽ eſt formaliter hæretica.

6. Q. Quid eſt propoſitio ſcandaloſa?

R. Eſt ea, quæ per ſe nata eſt parere ſpiritualem proximi ruinam. Hujuſmodi eſt Wicleffi articulus 35. in Concilio Conſtantienſi damnatus: *Ingredientes religionem ſunt inhabiles ad obſervandum divina præcepta, & per conſequens ad perveniendum ad regnum cælorum, niſi apoſtataverint ab eiſdem.* Per ſe nimirùm deterret ab ingreſſu religionis, & inducit ad apoſtaſiam eos etiam, qui (ut ait Gregorius Magnus ad Mauritium Imperatorem ſcribens) ſalvari non poſſunt, niſi militiæ regulari nomen dederint.

7. Q. Quid eſt propoſitio blaſphema?

R. Eſt ea quæ aliquod aut in Deum, aut in Sanctos convicium continet: id eſt, quæ Deo aut Sanctis aliquid tribuit quod eos dedecet; vel quæ ab eis detrahit perfectionem quæ eis debetur. Propter eam rationem hic articulus qui inter Wicleffi articulos à Concilio Conſtantienſi ſeſſione 8. damnatos num. 6. legitur: *Deus debet obedire Diabolo*, non ſolùm erroneus eſt, ſed etiam blaſphemus: ſcilicet plurimùm detrahit ex infinitâ Dei potentiâ; multùmque injurioſus eſt ſupremo rerum omnium Domino, cùm illum creaturæ nequiſſimæ ſubjiciat.

8. Q. Quid eſt propoſitio malè ſonans?

R. Eſt ea quæ, cùm duplicem habeat ſenſum, unum bonum & alium malum, abſolutè tamen & ſine diſtinctione profertur.

9. Q. Quid eſt propoſitio piarum aurium offenſiva?

R. Eſt ea quæ ratione modi quo exprimitur, continet aliquid abſonum, & erga ſubjectum de quo fertur, non ſatis honorificum. Hinc fit, ut cavendum ſit Theologo, cùm de partu beatæ Mariæ Virginis loquitur, ne circumſtantias explicet quæ exprimi non poſſunt, niſi terminis qui minimè deceant.

10. Q. Quid eſt propoſitio temeraria ?

R. Eſt ea,quæ in materiâ Fidei, aut morum profertur abſque Scripturæ aut traditionis authoritate. Hinc autem colligitur, hoc quorumdam axioma, *Honor potior eſt quàm vita*, non ſolùm eſſe ſcandaloſum & pernicioſum, ſed etiam temerarium:ſiquidem licèt ſit tanti in moribus momenti,profertur à quibuſdam recentioribus ſine ullo aut Scripturæ aut Traditionis, aut Patrum teſtimonio.

11. Q. Quid eſt propoſitio ſeditioſa ?

R.Eſt ea quæ ex ſe apta eſt populos ad ſeditionem movere:hincque patet eam tanquam ſpeciem ad genus ad ſcandaloſam poſſe reduci:nempe ſeditio contingere non poteſt abſque ſpirituali multorum ruinâ, & admiſſione plurium peccatorum lethalium.

12. Q. Quid eſt propoſitio ſuſpecta de hæreſi ?

R. Eſt ea quæ probabiliter,non tamen certò, judicatur hæretica.

13. Q. Quid eſt propoſitio quæ ſapit hæreſim ?

R. Eſt ea quæ multò majori cum probabilitate quàm de hæreſi ſuſpecta, hæretica judicatur : hincque patet propoſitionem ſuſpectam de hæreſi, & eam quæ hæreſim ſapit à ſe invicem non differre, niſi ſecundùm magis & minùs.

14. Q. Quid eſt propoſitio hæreſi proxima ?

R. Eſt ea, quam major & ſanior Doctorum pars ex Scripturâ aut Traditione judicat eſſe hæreticam: licèt tamen non audeat abſolutè ac ſimpliciter eam dicere hæreticam, quòd aliqui non infimi nominis Theologi contendant ipſi cenſuram adeò gravem inuri non debere.

Ex iis quæ mox dicta ſunt, patet propoſitionem hæreſi proximam idem eſſe omninò cum propoſitione ſuſpectâ de hæreſi, & cum propoſitione ſapiente hæreſim : non enim aliud dicit quàm ſummam probabilitatem, quòd reverà ſit hæretica.

15. Q. Quid eſt propoſitio improbabilis ?

R. Eſt ea, quæ nullo Scripturæ aut Traditionis teſtimonio, aut nullâ Theologicâ ratione nititur: Hinc patet hanc notæ Theologicæ ſpeciem à propoſitione temerariâ vix differre.

16. *Q.* Quomodo definitur propoſitio damnabilis?

R. Eſt ea, quæ prohiberi debet abſtrahendo à ſpeciali cenſuræ notâ, quâ affici poteſt. Hinc colligere licet, propoſitionem damnabilem ſe habere per modum generis reſpectu omnium propoſitionum quibus aliqua cenſura debetur.

17. *Q.* Quas ob cauſas aliqua propoſitio dicitur damnabilis?

R. Dicitur damnabilis 1. quoties adeſt fundamentum ei inurendi aliquam ex cenſuris quarum ſpecies hucuſque relatæ ſunt: 2. cùm inurit cenſuram alteri propoſitioni, quæ licèt ſit falſa, non meretur tamen cenſuram: 3. cùm oppoſitam propoſitionem licèt falſam, rejicit nimis injurioſè.

18. *Q.* Quid per adverbium *Reſpectivè*, ſignificatur, cùm reperitur in decreto in quo dicitur, has & illas propoſitiones eſſe *reſpectivè* hæreticas, erroneas, temerarias, ſcandaloſas, pernicioſas, blaſphemas, &c.

R. Ille loquendi modus, quem Summi Pontifices mutuati ſunt ex Concilio Conſtantienſi, ſignificat aliquam ex recenſitis notis afficere debere unamquamque ex propoſitionibus *disjunctivè*: ita ut nulla ſit, in quam cadere non debeat una ſaltem ex notis quæ in condemnationis decreto apponuntur.

PARS SECUNDA.

De Deo Uno.

IN Deo prout Unus eſt, ſeu prout abſtrahit à multiplicitate perſonarum, conſiderari poſſunt Exiſtentia, Eſſentia & Attributa tum in genere, tum in ſpecie:

CAPUT PRIMUM.

De Dei Exiſtentiâ.

1. *Quaſt.* EXiſtentia Dei poteſtne demonſtrari à priori ?

R. Non poteſt, quia demonſtratio à priori eſt ea quæ fit per cauſas: Atqui Deus nullam habet: cùm nihil ſit Deo prius.

Obj. Exiſtentia Dei rectè infertur ex illius eſſentiâ tanquam ex causâ ſaltem virtuali: ſcilicet valet hoc argumentum: *Eſſentia dicit ens, quo nullum perfectius poteſt cogitari: Atqui ens ejuſmodi includit exiſtentiam: alioquin poſſet cogitari aliquod ens illo perfectius; ens nimirum quod haberet exiſtentiam.*

Reſp. Nego ant. Ratio eſt quia, id ex quo aliud concluditur debet eſſe ab eo, ſaltem per mentem, diſtinctum, cùm præmiſſæ ſe habeant per modum cauſæ reſpectu concluſionis: at eſſentia Dei nullo modo ab illius exiſtentiâ diſtinguitur; cùm ens à ſe, ut eſt Deus, ſine exiſtentiâ concipi non poſſit. Hinc fit, ut hæc propoſitio, *Deus exiſtit*, non ſit illatio, ſed explicatio iſtius, *Deus eſt ens à ſe.*

2. Q. Dei exiſtentia poteſtne demonſtrari à poſteriori?

R. Poteſt; quia demonſtrari poteſt per effectus, creaturas nimirùm: ſi quidem creaturæ habent neceſſariam connexionem cum Deo: neque enim exiſterent, ſi Deus non exiſteret: unde demonſtrativum eſt hoc argumentum: *Creaturæ exiſtunt: Ergo Deus exiſtit.*

Obj. 1. Eſſentia Dei non poteſt demonſtrari, etiam à poſteriori: ergo nec illius exiſtentia cum quâ eſt unum & idem.

Reſp. Diſt. ant. Quid & qualis ſit, conc. ant. quòd ſit, ſeu exiſtat, nego ant. Hinc licèt demonſtrari non poſſit in quo poſita ſit eſſentia Solis, rectè ex Solis effectibus demonſtratur illius exiſtentia.

Obj. 2. Exiſtentia Dei eſt articulus Fidei: *Credo in Deum*: ergo non poteſt demonſtrari, cùm ſit de eſſentiâ articuli Fidei ut ſit obſcurus; Fides enim eſt de obſcuris: cùm è contra ſcientia ſit de evidentibus.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia exiſtentia Dei deſinit eſſe articulus Fidei in illo homine qui de eâ demonſtrationem habet. Neque enim (ut ſuo loco dicetur) de eodem poſſunt eſſe ſimul Fides & ſcientia.

3. Q. Exiſtentia Dei poteſtne demonſtrari ex motu qui in rebus creatis reperitur?

R. Poteſt: ſic enim confici poteſt argumentum. Datur motus ſive ad ſubſtantiam, ſive ad qualitatem, ſive ad locum, ut experientiâ compertum eſt: Ergo datur quoque primum movens immobile: ſcilicet nulla res à ſe ipsâ moveri poteſt: quidquid enim movetur ab alio movetur: non movetur quoque ab aliâ quæ ab aliâ & aliâ in infinitum moveatur: deberet enim pertranſiri infinitus numerus cauſarum, antequam ad illam, quæ eſt proxima cauſa motûs, deveniretur; at id dici non poteſt: ſcilicet infinitum minimè poteſt pertranſiri: at primum ens immobile

eſt Deus : habet enim omnes omninò perfectiones: quia, ſi ei deeſſet aliqua, poſſet ad eam moveri: ſicque non eſſet ens omninò immobile : Ergo ſi exiſtit motus , exiſtit etiam & Deus.

4. *Q.* Dei exiſtentia poteſtne demonſtrari ex ente contingenti & neceſſario ?

R. Poteſt. Sicque conficitur ſyllogiſmus : Ens ſummè neceſſarium eſt Deus, quia eſt ens à ſe: Atqui exiſtit ens ſummè neceſſarium : exiſtunt enim entia contingentia,ſeu quæ potuerunt eſſe,aut non eſſe : Ergo exiſtit quoque ens ſummè neceſſarium , ſeu quod ita exiſtit,ut non potuerit non exiſtere:ſiquidem ſi ſupponatur entia contingentia non exiſtere, & non eſſe ens ſummè neceſſarium à quo produci poſſint (ut revera ſupponi poteſt , cùm ſit de contingentium naturâ ut poſſint eſſe, aut non eſſe) erunt omninò impoſſibilia , neque enim à ſe ipſis produci poterunt : cùm nihilum non poſſit ſibi ipſi dare eſſe : neque etiam ab aliâ causâ contingente ; quippe ſupponitur,nullum ens contingens exiſtere; neque etiam ab aliquâ causâ neceſſariâ , quia , ut ſupponitur, nulla exiſteret , ac proinde contingentia eſſent impoſſibilia: igitur & mundus ipſe ; cùm non aliud ſit quàm compoſitum quoddam & aggregatum ex contingentibus.

5. *Q.* Dei exiſtentia poteſtne demonſtrari ex Dei ideâ quæ ineſt humanæ menti ?

R. Poteſt : & ſic proponitur argumentum. Ineſt hominibus idea Dei : ſæpè nimirùm cogitant de ente quod ſit ens à ſe , & quod ſit cauſa omnium aliorum entium: Atqui idea Dei quæ ineſt humanæ menti , ſupponit Dei exiſtentiam: ſolus enim Deus poteſt eſſe ejuſmodi ideæ cauſa, nempe ideam quæ objectum infinitum repræſentet , creatura cùm ſit finita , non poteſt ex ſeipsâ haurire : Ergo neceſſe eſt, ut eam habeat ab ente infinito : ens autem infinitum non aliud eſt quàm Deus ipſe.

6. *Q.* Exiſtentia Dei poteſtne ex ſpecie, ordine & adminiſtratione Univerſi demonſtrari?

R. Poteſt: ea nimirùm Univerſi ſpecies, ille mundi ordo, ea rerum adminiſtratio, non poſſunt eſſe niſi ab infinitâ potentiâ, à ſummâ ſapientiâ, à cauſâ ſummè efficaci; illa autem infinita potentia, ea ſumma ſapientia, ea cauſa ſummè efficax eſt Deus: Ergo Deus exiſtit.

7. *Q.* Hæc propoſitio: *Deus exiſtit*, eſtne per ſe nota?

R. Eſt. Ratio eſt, quia in illâ propoſitione prædicatũ ita immediatè eſt connexum cum ſubjecto, ſeu exiſtentia cum Deo, ut nullum ſit inter illa medium.

8. *Q.* Hæc propoſitio: *Deus exiſtit*, eſtne per ſe nota quoad nos?

R. Eſt. Ratio eſt, quia ſolâ terminorum penetratione indigemus, ut intelligamus prædicatum propoſitionis de quâ agitur, convenire ejuſdem propoſitionis ſubjecto: ſiquidem ſi probè noverimus quid vox illa, *Deus*, ſignificet, ſine ullo medio percipiemus exiſtentiam Deo convenire: nempe Dei nomine intelligemus ens quo nullum perfectius cogitari poteſt, ac proinde & ens quod habet realem exiſtentiam: ſi enim eam non haberet, aliud eo perfectius cogitari poſſet, ens nimirùm cui realis exiſtentia conveniret.

Obj. 1. Hæc propoſitio, *Deus exiſtit*, poteſt demonſtrari: Ergo non eſt per ſe nota quoad nos.

Reſp. Nego conſeq. Poteſt enim fieri (ut revera in hâc ſpecie contingit) quòd ſubjectum propoſitionis per ſe notæ quoad nos, habeat aliquos effectus; ac proinde ut illius exiſtentia per eos demonſtrari poſſit.

Obj. 2. Tam Deus concipi poteſt ſine exiſtentiâ, quàm ſine providentiâ, ſine ſimplicitate & ſine immenſitate: Atqui Deus ſine iis perfectionibus concipi poteſt, & revera ſic fuit conceptus à quibuſdam

Philoſophis & ab Antropomorphitis : Ergo, &c.

Reſp. Nego maj. Ideò enim Deus ſine providentiâ, ſine ſimplicitate, ſine immenſitate concipi poteſt, quòd aliquis, licèt per errorem, exiſtimare poſſit providentiam quâ Deus ſeſe ad rerum maximè vilium curam demittat, ſimplicitatem per quam careat corpore, & immenſitatem per quam loca, etiam obſcœna, repleat, veras non eſſe perfectiones; ſed nemo poteſt id fingere de exiſtentiâ, cùm omnibus omninò hominibus evidens ſit eam eſſe primam omnium perfectionum, aliarumque radicem & fundamentum.

9. Q. Dei exiſtentia poteſtne invincibiliter & inculpatè ignorari?

R. Non poteſt. Nam 1. Apoſtolus ad Rom. 1. aſſerit Dei exiſtentiam ſic per creaturas manifeſtari, ut qui eam ignorent, non ſint excuſabiles: *Inviſibilia enim ipſiùs à creaturâ mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque ejus virtus & divinitas, ita ut ſint inexcuſabiles*, &c. 2. Deus iis omnibus qui illius exiſtentiam ignoraverint, ſummam pœnam minatur: *Effunde* (verba ſunt Pſalmi 78.) *iram tuam in gentes quæ te non noverunt, & in regna quæ nomen tuum non invocaverunt.* 3. Patres aſſeruerunt Dei ignorantiam, in omnibus graviſſimum eſſe ſcelus: *Et hæc eſt* (inquit Tertullianus in Apologetico, cap. 27.) *ſumma delicti, nolentium recognoſcere quem ignorare non poſſunt.*

Obj. 1. Multi ſunt apud Barbaros qui ex creaturis, Dei exiſtentiam colligere non poſſint, eaque impotentia oritur aut ex ingenii tarditate, aut ex pravâ educatione, aut ex eo quod hominum illorum mens tota ſit ſenſibus immerſa: Ergo in iis hominibus invincibilis eſt Dei ignorantia.

Reſp. 1. Nego ant. Ratio eſt, quia nec ingenii tarditas, nec educatio prava, nec vita ſenſibus immerſa,

impedire poſſunt, ne mens eliciat operationes maximè faciles,ut eſt ea quæ requiritur, ut intellectus exiſtentiam Dei ex creaturis colligat. *Reſp.* 2. Dato ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia in eo caſu ignorantia de quâ agitur, eſſet voluntaria in causâ, in vitâ nimirùm ſenſibus immerſa: ac proinde non eſſet abſolutè invincibilis & inculpabilis.

Obj. 2. Dei ignorantia viribus naturæ ſuperari non poteſt: Ergo plerumque eſt invincibilis in iis in quibus reperitur: cùm non omnibus adſit auxilium quo poſſit ſuperari.

Reſp. 1. Nego ant. quia Dei cognitio ex creaturis, aut ex innatâ nobis illius ideâ, eſt actus maximè facilis: at actus maximè faciles, præſertim qui ex intellectu oriuntur,elici poſſunt naturæ viribus, etiam in ſtatu naturæ lapſæ.*Reſp.* 2. Dato ant.nego conſeq. quia illud non dicitur abſolutè ac ſimpliciter invincibile quod ſuperari poteſt Dei auxilio, etiam quod non adſit in pœnam præcedentium facinorum ac flagitiorum, ut dicetur in Tractatu de Gratiâ.

10. *Q.* Suntne plures,an verò unus Deus tantùm?

R. Unus eſt tantùm: quia ens quo perfectius cogitari non poteſt excludit æquale: quia longè perfectius eſt non habere æqualem, quàm habere: *Duo ergo ſumma magna* (inquit Tertullianus libro 1. contra Marcionem cap. 3.) *quomodo conſiſtent? cùm hoc ſit ſummum magnum par non habere.*

Obj. Tres ſunt in Divinitate perſonæ: Ergo & tres Dii.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. quia ad Deorum multiplicitatem ſatis non eſt multiplicitas perſonarum, ſed præterea requiritur naturæ in pluribus perſonis multiplicatio: at hæc in Deo non eſt, ut dicetur in Tractatu de Trinitate.

Caput VI.

De Eſſentiâ Dei.

1. *Quæſt.* Quid intelligitur per Dei eſſentiam? *R.* Intelligitur ea perfectio, ex quâ concipimus oriri ac fluere alias, ſicut qualitates in creatis fluunt ex eſſentiâ.

2. *Q.* Quot ſunt Theologorum circa Dei eſſentiam ſententiæ?

R. Quatuor: *Prima*, quæ paſſim tribuitur Nominalibus, docet eſſentiam Dei poſitam eſſe in aggregatione, ſeu cumulo omnium perfectionum. *Secunda*, quæ eſt Scoti & ejus diſcipulorum, aſſerit conſtitutivum eſſentiæ divinæ eſſe infinitatem radicalem; hoc eſt, exigentiam omnium perfectionum. *Tertia*, cui ſubſcribunt plures Thomiſtæ, docet eſſentiam Dei eſſe poſitam in intellectione. *Quarta* denique, vult eam eſſe poſitam in aſeïtate, ſeu in independentiâ; ita ut Deus ſit Deus præcisè, quòd ſit ens à ſe & independens à quolibet alio.

3. *Q.* Eſſentia Dei eſtne poſita in aggregatione, ſeu cumulo omnium perfectionum?

R. Non eſt in eâ aggregatione, aut in eo cumulo poſita. Siquidem eſſentia alicujus rei eſt id quod primum in eâ concipitur: at ejuſmodi non ſunt perfectiones in Deo: nempe ante perfectiones aliquid eſt in Deo ex quo illæ perfectiones fluant: unde (ut aiunt Logici.) non prædicantur *in quid*, ſed *in quale* tantùm.

Obj. Eſſentia actûs puriſſimi conſiſtit in cumulo & aggregatione omnium perfectionum: ſi enim concipitur ſine aliquâ particulari perfectione, erit in potentiâ ad ipſam, ac proinde non erit actus puriſſimus, quod eſt falſum.

Reſp.

Reſp. Ad 1. nego ant. Ad 2. diſt. ant. Erit in potentiâ ad ipſam, & id orietur ex eminentiâ eſſentiæ divinæ, conc. ant. & non orietur ex eminentiâ, ſed ex defectu eſſentiæ divinæ, nego ant. Quòd Deus à nobis concipiatur ſine attributis, quæ paſſim Dei perfectiones dicuntur, oritur ex eminentiâ divinæ eſſentiæ in eo poſitâ, quòd eſſentia concipi debeat tanquam radix & fundamentum perfectionum, tanquam principium à quo perfectiones fluant ſecundùm noſtrum concipiendi modum.

4 *Q.* Eſſentia Dei eſtne poſita in infinitate radicali?

R. Non eſt poſita in infinitate radicali: quia aliquid in Deo concipi debet prius infinitate radicali, ſeu exigentiâ omnium perfectionum: concipi nimirùm debet id quod eſt cauſa hujuſmodi exigentiæ, ſeu id ratione cujus Deus potiùs quàm creatura, exigit habere omnes omninò perfectiones.

5. *Q.* Eſſentia Dei eſtne poſita in intellectione actuali?

R. Non eſt poſita in intellectione actuali: 1. quia cùm intellectio actualis per modum ope[illegible]onis concipiatur, ſupponit eſſentiam jam præexiſt[illegible]m: Eſſe nimirùm præſupponitur operationi. 2. Ex eſſentiâ fluere debent omnes divinæ perfectiones: at non fluunt ex intellectione actuali: neque enim valet iſtud argumentum: *Deus actu intelligit: ergo eſt bonus: ergo eſt immenſus.*

Obj. Intellectio actualis eſt gradus perfectiſſimus ſubſtantiæ ſpiritualis: ergo in intellectione actuali poſita eſt eſſentia divina.

Reſp Diſt. ant. eſt gradus perfectiſſimus, accidentalis, conc. ant. eſſentialis, nego ant. Neque enim eſt id quod primum in ſubſtantiâ ſpirituali concipitur, non eſt radix & fundamentum aliarum perfectionum quæ in eâdem ſpirituali ſubſtantiâ concipiuntur.

6. *Q.* Eſſentia Dei eſtne poſita in Aſeïtate ; hoc eſt, conſtituiturne per ens à ſe ?

R. Poſita eſt in Aſeïtate : nam 1. eſt id primum quod in Deo concipitur : 2. eſt ita Deo propria, ut creaturæ communicari non poſſit : 3. eſt fundamentum & radix omnium quæ in Deo concipiuntur : ens enim quod à ſeipſo habet *eſſe*, ſeu *exiſtere*, habet neceſſariò ea omnia quæ ſunt ipſo eſſe ſubſtantiali minora ; hoc eſt, habet perfectiones quæ ſunt modi ipſius eſſe ſubſtantialis : 4. Deus ipſe ſuam eſſentiam per Aſeïtatem expreſſit : quærenti nimirùm Moyſi *quis eſſet*, Deus ipſe reſpondit ; *Ego ſum qui ſum : ſic dices filiis Iſraël : Qui eſt miſit me ad vos.*

Obj. 1. Eſſe à ſe, prædicatur de omnibus ac ſingulis Dei perfectionibus : ſiquidem veræ ſunt iſtæ propoſitiones : *Bonitas eſt ens à ſe*, *Juſtitia eſt ens à ſe* : Ergo non poteſt Dei eſſentiam conſtituere : eſſentia enim non debet poſſe prædicari de iis quæ ex eâ ſequuntur.

Reſp. Ad 1. nego ant. Ad 2. diſt. ant. Bonitas eſt ens à ſe, implicitè, quia à parte rei eſt idem cum eſſentiâ divinâ, conc. ant. eſt ens à ſe explicitè, nego ant. quia nec bonitas, nec alia attributa in ſuâ ideâ explicitâ ſignificant ens à ſe, ſed tantùm quandam perfectionem quæ enti à ſe advenire concipitur.

Obj. 2. Eſſe à ſe vel conſtituit Dei eſſentiam prout eſt negatio eſſe ab alio tanquam à causâ, vel prout eſt negatio eſſe ab alio tanquam à principio: atqui neutrum dici poteſt: ſiquidem 1. non eſſe ab alio tanquam à causâ, non minùs convenit attributis quàm eſſentiæ Dei: 2. Non eſſe ab alio tanquam à principio non convenit Verbo, de quo tamen Dei eſſentia prædicatur : cùm verè ſit Deus, ut pote Patri conſubſtantialis.

Reſp. Nego maj. Datur enim medium inter eſſe

ab alio tanquam à causâ, aut tanquam à principio; nempe inter utrumque, medium locum tenet eſſe ab alio tanquam à radice; hoc eſt, eſſe ab alio quod ex naturâ ſuâ aliud exigat ac importet: hujuſmodi verò eſt Aſeïtas; quamvis enim divinarum perfectionum nec cauſa ſit, nec principium: cùm eis non det eſſe; exigit tamen ut omnes omninò perfectiones in Deo reperiantur.

Caput III.

De Attributis g neratim.

1. *Quæſt.* QUomodò definitur Attributum? *R.* Definitur, forma quædam abſoluta quæ ſecundùm ſuum eſſe proprium exiſtit in Deo, & ab illius eſſentiâ tanquam proprietas emanat.

2. *Q.* Eſtne aliqua diſtinctio inter Dei eſſentiam & illius attributa?

R. Eſt aliqua: idea enim eſſentiæ non ſufficit ideam attributorum, nec idea attributorum ideam eſſentiæ: ſcilicet eſſentia concipitur tanquam radix attributorum, & viciſſim attributa concipiuntur tanquam proprietates eſſentiæ.

Obj. 1. Si quæ foret diſtinctio inter eſſentiam & attributa, in Deo eſſet compoſitio, ſaltem rationis: in eo enim eſſet diſtinctorum unio: ſed hoc eſt abſurdum; cùm Deus ſit ens ita ſimplex, ut nullum illo ſimplicius cogitari poſſit; ergo, &c.

Reſp. Ad 1. nego ant. Ad 2. diſt. ant. In eo eſſet unio diſtinctorum quæ ſeſe non excluderent, conc. ant. quæ ſeſe excluderent, nego ant. Licèt eſſentia & attributa ſine ſe invicem concipiantur, ſeſe tamen etiam per mentem non excludunt; hoc eſt, intellectus ea non concipit tanquam partes ſibi invicem oppo-

ſitas : ac proinde illorum unio non efficit compoſitionem etiam mentalem: eſt enim de ratione compoſiti ut partes ex quibus conſtat,concipiantur tanquam partes ſeſe invicem excludentes , ſeu tanquam ſibi invicem oppoſitæ.

Obj. 2. Si intellectus concipiat eſſentiam ſine attributis , errabit : ea enim aliter concipiet , quàm ſint à parte rei : ergo , &c.

Reſp. Nego ant. Ratio eſt , quia conceptus ille fieret per ſimplicem abſtractionem uniûs ab alio: at in ſimplici abſtractione,nec veritas,nec mendacium locum habent , cùm in eâ nihil affirmetur , aut negetur de objecto. Se habet ſimplex apprehenſio ſicut ſe habet viſio: ergo ſicut non eſt mendacium in viſione quæ unam tantùm objecti partem intuetur: ita nec in abſtractione ſimplici.

3. Q. Diſtinctio quæ reperitur inter eſſentiam & attributa Dei , eſtne diſtinctio realis ?

R. Non eſt realis diſtinctio: alioquin enim in Deo foret compoſitio realis,unio nimirùm rerum realiter diſtinctarum ; at in Deo non eſt realis compoſitio : cùm (ut ſuo loco dicetur) ſit ens maximè ſimplex.

4. Q. Diſtinctio quæ reperitur inter eſſentiam divinam & attributa , eſtne diſtinctio formalis ex naturâ rei ?

R. Non eſt formalis ex naturâ rei. Siquidem diſtinctio illa præcedit mentis operationem, ob idque à Scoto dicitur *ex naturâ rei* , & reperitur inter varias formas , ſeu perfectiones ejuſdem objecti , ob idque ab eodem Scoto dicitur *formalis* , atqui ea diſtinctio non reperitur inter eſſentiam & attributa : nempe cùm præcedat mentis operationem , debet eſſe diſtinctio realis : at inter eſſentiam & attributa non eſt aliqua diſtinctio realis : ea enim diſtinctio efficeret realem compoſitionem in Deo , nempe unionem , ſi non rerum, ſaltem formarum , ſeu perfectionum quæ ab eſſentiâ , & à ſe invicem realiter diſtinguerentur.

5. Q. Diſtinctio quæ reperitur inter eſſentiam & attributa, eſtne diſtinctio rationis?

R. Eſt. Nempe illa diſtinctio (ut mox dictum fuit) non eſt realis, ſeu independens ab operatione mentis: ergo eſt diſtinctio rationis.

6. Q. Diſtinctio quæ reperitur inter eſſentiam & attributa, eſtne diſtinctio rationis raciocinantis, an verò diſtinctio rationis ratiocinatæ?

R. Eſt diſtinctio rationis ratiocinatæ: nempe diſtinctio rationis ratiocinatæ eſt ea quæ fit cum fundamento ex parte objecti: cùm è contra diſtinctio rationis ratiocinantis fiat ex mero libito mentis, & ſine ullo prorsùs fundamento ex parte objecti: Atqui diſtinctio quæ in Deo reperitur inter eſſentiam & attributa, fit cum fundamento ex parte objecti: cùm enim Deus ſit infinitus, æquivalet multis entibus realiter diſtinctis: ac proinde præbet fundamentum intellectui, ut eſſentiam concipiat, perinde ac ſi ab attributis diſtingueretur, & attributa, perinde ac ſi diſtinguerentur ab eſſentiâ.

7. Q. Quid fides docet de naturâ diſtinctionis quæ in Deo reperitur inter illius eſſentiam & attributa?

R. Fidem docere, eam diſtinctionem non eſſe quaſi inter rem & rem, ſeu quaſi inter plures entitates: ſcilicet in Concilio quod Remis contra Gilbertum Porretanum Epiſcopum Pictavienſem duodecimo ſæculo celebratum eſt, damnata fuit hæc propoſitio, *Magnitudo quâ magnus eſt Deus, bonitas quâ bonus, ſapientia quâ ſapiens, juſtitia quâ juſtus, divinitas quâ Deus eſt, non ſunt Deus.*

Obj. 1. Eſſentia & attributa diverſas habent definitiones: ergo & diverſas naturas, cùm ea ſit definitionis proprietas, ut rei naturam explicet.

Reſp. Ad 1. conc. ant. nego conſeq. Ad 2. diſt. ant. Ut rei naturam vel varios illius reſpectus explicet, conc. conſeq. naturam tantùm, nego ant. Unde cùm natura divina quæ infinita eſt, habeat plures reſ-

pectus, mirum non eſt, quòd per varias definitiones explicetur.

Obj. 2. Attributa nec de ſe invicem, nec de eſſentiâ prædicari poſſunt: neque enim dici poteſt quòd in Deo miſericordia ſit juſtitia: alioquin dici quoque poſſet Deum punire per miſericordiam, & parcere per juſtitiam: quod tamen dictu planè abſurdum eſt.

Reſp. Attributa de ſe invicem prædicari, ac proinde admitti debere hanc propoſitionem: *Miſericordia in Deo eſt juſtitia*; ſed falſum eſt inde ſequi quòd admittenda ſit hæc alia: *Deus punit per miſericordiam, & parcit per juſtitiam*: ſiquidem cùm hoc nomen, *juſtitia*, profertur, non intelligitur natura divina abſolutè & in ſe ſumpta, ſed cum hoc addito, *prout caſtigat*. Sic etiam cùm hoc aliud attributum, *miſericordia*, profertur; non intelligitur quoque natura abſolutè ſumpta, ſed ſub hoc reſpectu, *prout parcit*: Natura autem divina licèt ſit realiter actu idem cum juſtitiâ & cum miſericordiâ, non eſt tamen parcens prout eſt puniens: ac proinde dici non poteſt quòd Deus puniat per miſericordiam, & parcat per juſtitiam.

Obj. 3. Eſſentia divina & relationes diſtinguuntur ante operationem mentis: ergo eâdem ratione eſſentia & attributa diſtinguuntur: non enim eſt potior ratio de uno quàm de alio. Probatur ant. Ea diſtinguuntur ante operationem mentis, de quibus dicuntur contradictoria: de unâ enim & eâdem re dici non poſſunt contradictoria: Atqui contradictoria dicuntur de eſſentiâ Dei & de relatione: nempe eſſentia communicatur divinis perſonis, & tamen relationes ſeu perſonæ minimè communicantur: nimirùm Pater qui Verbo ſuam propriam eſſentiam communicat, ei tamen non communicat paternitatem.

Reſp. Ad 1. nego ant. Ad 2. diſt. ant. De unâ &

eâdem re dici non poſſunt duo contradictoria, ſi non ſit virtualiter multiplex, conc. ant. ſi ſit virtualiter multiplex, ut ſunt in Deo eſſentia & relationes, quia propter infinitatem ſuam æquivalent pluribus rebus actu diſtinctis, nego ant. Vide illud argumentum fuſiùs pertractatum inferiùs, ubi dicemus de Deo Trino.

CAPUT IV.

De Simplicitate Dei.

1 *Quæſt.* QUâ ratione poteſt explicari ſimplicitas Dei?

R. Per negationem compoſitionis: unde ſi quæratur quid ſit Dei ſimplicitas, dicendum erit eſſe negationem compoſitionis.

2. Q. Quotuplex eſſe poteſt compoſitio in aliquo objecto?

R. Triplex, Phyſica, Metaphyſica & Logica. Prima, dicit unionem partium phyſicarum, materiæ nimirùm & formæ: Secunda, dicit unionem eſſentiæ cum exiſtentiâ, aut ſuppoſiti, ſeu perſonæ cum naturâ: Tertia denique, dicit unionem generis cum differentiâ, quæ quidem ſunt partes Logicæ.

3. Q. Compoſitio phyſica habetne locum in Deo?

R. Non habet 1. quia non conſtat ex materiâ & formâ; cùm ſit ſubſtantia merè ſpiritualis: *Spiritus eſt Deus* (inquit Chriſtus ipſe Joannis 4.) *& eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare:* 2. Non conſtat ex ſubſtantiâ & accidente; cùm ſit immutabilis.

Obj. 1. Scriptura Deo nonnunquam corporea membra tribuit: illi quoque (Job cap. 2.) quantitatem adſcribit: ergo, &c.

Reſp. 1. Diſt. ant. tribuit metaphoricè, conc. ant.

proprie, nego ant. hoc eſt, per membra quæ Scripturæ Deo tribuunt, intelligendæ ſunt virtutes & operationes ad quas homines membris utuntur: ſic brachium cùm Deo tribuitur, ſignificat vires & potentiam: in eo enim hominis membro reſidet illius fortitudo.

Obj. 2. Tertullianus libro contra Praxeam cap. 7. videtur aſſerere Deum eſſe corpus: ergo, &c.

Reſ. 1. Diſt. ant. prout corpus opponitur nihilo, conc. ant. prout opponitur ſpiritui, nego ant. 2. Diſtinguo iterum idem antecedens: prout corpus ſignificat ſubſtantiam, & opponitur accidenti, conc. ant. prout eſt ens conſtans ex materiâ & formâ, nego ant. Ita Tertullianum Auguſtinus interpretatur in libro de hæreſibus, cap. 86.

Q. 4. Compoſitio metaphyſica habetne locum in Deo?

R. Non habet: quia in eo locum non habet compoſitio metaphyſica, in quo partes metaphyſicæ, eſſentia nimirum & exiſtentia, ne per mentem quidem diſtinguuntur: Atqui ne per mentem quidem in Deo diſtinguuntur: eſſentia enim Dei concipi non poteſt ſine exiſtentiâ, ſcilicet (ut ſuperiùs dictum eſt) exiſtentia à ſe & independens eſt formale conſtitutivum eſſentiæ Dei.

5. *Q.* Eſtne in Deo compoſitio Logica?

R. Non eſt: quia in Deo genus locum non habet: genus enim concipitur per modum potentiæ perfectibilis per differentiam: at in Deo concipi non poteſt ejuſmodi potentia: repugnat enim actui puriſſimo, qualis eſt Deus, non tantùm à parte rei, ſed etiam ſecundùm noſtrum concipiendi modùm: quia eſt actus quo perfectior cogitari non poteſt.

Obj. 1. Deus & creaturæ conveniunt genericè in ratione entis: ens enim non aliud dicit quàm eſſe extra nihilum: ergo, &c.

Reſp. Nego ant quia eſt de ratione generis, ut il-

hus differentiæ ſine eo concipi poſſint: ſic rationale concipitur ſine animali; at nec Deus, nec creatura concipi poſſunt ſine ente: ergo ens non eſt genus reſpectu Dei & creaturarum.

Obj. 2. Subſtantia eſt genus reſpectu Dei & creaturarum: in eo enim conveniunt quod ſint entia per ſe ſubſiſtentia, ſeu quæ non indigeant, ut indigent accidentia, ſubjecto in quo recipiantur: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. nego ant. quia eſſe ſubſtantiale Dei concipi non poteſt ſine exiſtentiâ: nam (ut dictum eſt) exiſtentia eſt de eſſentiâ Dei: unde ſubſtantia non ſignificat idem in Deo quod in creaturis: in creaturis enim ſignificat eſſe indifferens ad exiſtendum, aut non exiſtendum; in Deo è contra ſignificat eſſe cui exiſtentia eſt eſſentialis. Ad 2. diſt. ant. Deus & creatura conveniunt æquivocè in eo quòd ſint entia per ſe ſubſiſtentia, conc. ant. conveniunt univocè (quod tamen ad genus requiritur) nego ant. Nempe ſubſiſtere Dei & ſubſiſtere creaturarum non continentur ſub unâ ideâ communi, quia ſubſiſtere quod abſtrahat ab exiſtentiâ, non eſt ſubſiſtere Dei, licèt ſit ſubſiſtere creaturarum, quæ cùm ſint entia contingentia, indifferentia ſunt per ſe, ad exiſtendum, & non exiſtendum.

Obj. 3. Deo non repugnat compoſitio mentalis ex eſſentiâ & attributis: ergo neque compoſitio ex genere & differentiâ.

Reſp. conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia compoſitio mentalis ex eſſentiâ & attributis, non eſt compoſitio propriè dicta, quia eſſentia non concipitur tanquam potentia reſpectu attributorum; ſeu tanquam ſubjectum quod per attributa perficitur, ſed tantùm ſicut radix ex quâ attributa naſcuntur: è contra compoſitio ex genere & differentiâ, eſt compoſitio propriè dicta, quia genus eſſentialiter concipitur tanquam potentia quæ per differentiam perfici poſſit, quemadmodum in Phyſicis materia per formam perficitur.

6. *Q.* Deus poteſtne eſſe compoſitus extrinſecè ?

R. Poteſt : quia compoſitio extrinſeca, eſt ea per quam res uniri poteſt alteri, & ſic unita cum eâ totum aliquod efficere : Atqui Deus ſic uniri poteſt : & ſic de facto Verbum cum humanâ naturâ ſe conjunxit, ut ex utriuſque unione quoddam ſubſtantiale compoſitum, Chriſtus nimirùm, reſultet.

CAPUT. V.

De Infinitate & Immutabilitate Dei.

1. *Quaſt.* QUid eſt infinitum ?

R. Id quod caret termino.

2. *Q.* Quot modis res aliqua poteſt eſſe infinita?

R. Tribus modis; ſecundùm eſſentiam nimirùm, virtutem, & quantitatem.

3. *Q.* Deus eſtne infinitus ſecundùm eſſentiam ?

R. Eſt. 1. quia alioquin cogitari poſſet ens Deo perfectius: illud nimirùm quod ſecundùm eſſentiam foret infinitum: 2. Deus non eſſet actus puriſſimus: poſſet enim aliqua perfectio addi divinæ illius eſſentiæ : quia ex ſuppoſitione quod Deus non eſſet infinitus ſecundùm eſſentiam, illius eſſentia non haberet actu omnes perfectiones poſſibiles.

Obj. Eſſentia creaturarum non eſt infinita : ergo nec eſſentia Dei.

Reſp. conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia eſſentia Dei eſt eſſentia independens, & quæ, cùm ex ſeipsâ habeat exiſtere, habet etiam ex ſe id quod minus eſt ipſo exiſtere; hoc eſt, habet omnes exiſtendi modos, ac proinde omnes omninò perfectiones poſſibiles; cùm perfectiones non aliud ſint quàm quidam exiſtendi modi.

4. *Q.* Deus eſtne infinitus ſecundùm Virtutem ?

R. Eſt : ſcilicet infinitas ſecundùm virtutem non

aliud eſt quàm omnipotentia, quæ haud dubiè (ut ſuo loco dicetur) convenit Deo.

5. Q. Deus eſtne infinitus quantitate?

R. Non eſt infinitus quantitate molis, quia cùm ſit ens omninò ſpirituale, non eſt extenſus in longum, latum & profundum: ſed eſt (ut mox dictum fuit) infinitus quantitate virtutis.

6. Q. Quid eſt immutabilitas?

R. Eſt negatio mutationis: unde quærenti quid ſit immutabile, reſpondere ſolemus eſſe id quod mutari non poteſt, hoc eſt, quod non poteſt ſe aliter habere quàm haberet anteà.

7. Q. Quotuplex eſt mutabilitas?

R. Duplex; ſubſtantialis nimirùm & accidentalis. Prior fit aut per acceſſum, aut per receſſum formæ ſubſtantialis, ut cùm lignum mutatur in ignem: poſterior è contra fit per acceſſum, aut receſſum formæ accidentalis, ut cùm paries ex albo fit niger.

8. Q. Deus eſtne omninò immutabilis?

R. Eſt; id enim ipſe teſtatur, Malachiæ cap. 3. *Ego Dominus, & non mutor.*

9. Q. Deus eſtne immutabilis ſecundùm ſubſtantiam?

R. Eſt: quia illius ſubſtantia deſinere non poteſt: cùm neceſſariò, & non contingenter exiſtat: eſſe enim Dei eſt eſſentialiter idem cum exiſtere, hoc eſt, exiſtentia eſt eſſentialis ſubſtantiæ Dei.

10. Q. Deus eſtne immutabilis etiam accidentaliter?

R. Eſt; quia cùm omnes omninò perfectiones habeat, ut pote infinitus, nullam poteſt aut amittere, aut acquirere.

Obj. 1. Deus ex non producente mundum factus eſt eum producens: ergo mutatus eſt:

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Quia Deus non factus eſt volens producere mundum per actum aliquem novum, ſed per actum quo ab æterno eum im

tempore producere voluit. Ita Auguſtinus in lib. 2. de Civit. Dei, cap. 17.

Obj. 2. Deus per mundi productionem acquiſiit dotem ſupremi rerum omnium Domini, quam ab æterno non habuit: ergo mutatus eſt.

Reſp. Diſt. ant. Acquiſiit extrinſecè, conc. ant. intrinſecè, nego ant. hoc eſt, Deus in tempore cœpit habere relationem ad res exiſtentes, quam ab æterno non habuit: eam autem relationem acquiſivit, non aliquid interiùs recipiendo, ſed tantùm exteriùs agendo; ut cùm ſol lucem ſuam in angulum terræ diffundit, in quem anteà eam non diffundebat.

Obj. 3. Pœnitentia Deo tribuitur: *Pœnituit eum* (inquit Scriptura Geneſis 6.) *quòd hominem feciſſet in terrâ*: ergo eſt mutabilis.

Reſp. Diſt. ant. Pœnitentia metaphoricè ſumpta, Deo tribuitur, conc. ant. quia Deus exteriùs ſe geſſit, ſicut ſolent homines, quos alicujus operis pœnitet: quemadmodùm enim iſti deſtruunt ſuum opus; ita & Deus hominem quem creaverat: deſtruxit aquis diluvii: pœnitentia propriè ſumpta, nego ant.

CAPUT VI.

De Viſibilitate Dei.

1. *Quæſt.* QUid eſt Dei viſibilitas?

R. Eſt potentia paſſiva quam habet ut videatur, vel oculo corporeo, vel oculo mentis.

2. *Q.* Quotuplex eſt Dei cognitio?

R. Duplex, abſtractiva & intuitiva. Prima eſt cognitio Dei in creaturis, de quâ hæc habentur ad Rom. 1. *Inviſibilia ipſius à creaturâ mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.* Secunda verò eſt cognitio Dei immediatè in ſe ipſo: hinc fit, ut hæc cognitio ſit diſtincta & clara; illa è contra, ſit confuſa & obſcura.

3. Q. Poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis poteſtne ex Scripturis demonſtrari?

R. Poteſt: ſiquidem Matthæi 5. hæc habentur: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Apoſtolus primæ ad Cor. 13. ſcribit nos Deum in cælis claré viſuros eſſe: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*

Obj. Deus primæ ad Timoth. 6. non minùs dicitur inviſibilis, quàm immortalis: *Regi ſæculorum immortali, inviſibili, ſoli Deo honor & gloria.*

Reſp. Textus iſte intelligitur de viſibilitate comprehenſivâ, non autem de viſibilitate non comprehenſivâ, licèt intuitivâ: vel de viſione corporeâ, ſeu per oculos corporis, non autem de viſione ſpirituali, quæ fit per oculos mentis.

4. Q. Poſſibilitas intuitivæ Dei viſionis poteſtne demonſtrari ex Traditione?

R. Poteſt. 1. Irenæus lib. 4. contra hæreſes cap. 37. aſſerit futuram in cælis Dei viſionem, quam opponit viſioni, quâ Patriarchæ hîc in terris fruiti ſunt: ergo cùm iſta fuerit abſtractiva, illa è contra debet eſſe intuitiva. 2. Id expreſsè definitum fuit in Concilio Florentino in decreto unionis.

Obj 1. S. Joannes Chryſoſtomus variis in locis, & præſertim Orat. 3. *de incomprehenſibili*, aſſerit Deum intuitivè à creaturâ non poſſe videri: ergo, &c.

R. Chryſoſtomus in iis locis loquitur de viſione quæ ſit comprehenſiva, non autem de viſione quæ non ſit comprehenſiva. Ratio eſt, quia ſanctus Doctor iis in locis agit adversùs Anomæos, qui comprehenſivam Dei viſionem ſibi arrogabant, juxta illud Epiphanii hæreſi 76. *Audaciſſimus ille* (de Aëtio loquitur) *dicebat: tam Deum novi, quàm meipſum: imò non tam novi meipſum, quàm Deum.*

Obj. 2. Theodoretus in dialogo 1. qui, *Immutabilis*, inſcribitur, aſſerit Angelos ante incarnationem

non vidiſſe Dei eſſentiam. Aſſerit iterum impoſſibilem eſſe & Angelis & hominibus divinæ naturæ contuitum, ergo, &c.

Reſp. Ea loca non intelliguntur de viſione per oculum mentis, ſed de viſione per oculum corporis. Ratio eſt, quia Theodoretus in laudato dialogo vult probare Chriſto poſt unionem fuiſſe verum ac reale corpus: id autem hocce probat argumento: *Divina eſſentia, cùm ſit ſpiritualis, oculo corporeo videri non poteſt: ergo cùm Chriſtus oculo corporeo viſus ſit, aliquid aliud, præter divinam eſſentiam, verum ſcilicet corpus, in eo fuit.*

Obj. 3. Intellectus creatus nullam habet cum Deo proportionem; finiti enim ad infinitum nulla eſt proportio: ergo Deum videre non poteſt: ſiquidem propter eam rationem oculus non poteſt videre ſonum, nec auris audire colorem.

Reſp. Diſt. ant. Nullam habet cum Deo proportionem entitatis, conc. ant. habitudinis, nego ant. Iſta, poſita eſt in eo quòd res aliqua contineatur intra objectum alicujus potentiæ; ac proinde cùm Deus contineatur intra verum, quod eſt objectum intellectûs, meritò intellectus dicitur habere cum eo proportionem habitudinis, licèt non habeat proportionem entitatis: neque enim illa in iſtâ fundatur.

5. *Q.* Fueruntne aliqui qui in terris poſiti divinam eſſentiam clarè & intuitivè viderint?

R. Non fuerunt. Nam 1. Deus Exodi 33. generatim aſſerit, neminem in hâc vitâ conſtitutum, viſurum eſſe Dei eſſentiam: *Non videbit me homo & vivet.* 2. Joannes, Evangelii cap. 1. ſine ullâ exceptione ſcribit, neminem unquam vidiſſe Deum: *Deum nemo vidit unquam.* 3. Apoſtolus primæ ad Timot. 6. hæc, de Deo loquens, ait: *Quem nullus hominum vidit.*

Obj. 1. Deus Exodi 33. Moyſi pollicitus eſt viſionem omnis boni: *Ego oſtendam omne bonum tibi.*

2. Ibidem dicitur quòd Dominus Moyſi locutus ſit *facie ad faciem*, *ſicut ſolet homo loqui ad amicum ſuum*. 3. Numerorum 12. Deus in hoc opponit Prophetas Moyſi : *Ore ad os loquar ei*, *& palam*, *& non per ænigmata & figuras Dominum videt*. Ergo, &c..

Reſp. Ad primum; eam omnis boni viſionem non intelligi de viſione intuitivâ Dei; cùm eam Deus hiſce verbis immediatè poſt excluſerit; *Faciem autem meam videre non poteris*: intelligitur itaque tantùm de portentis quæ Deus per Moyſem operaturus erat, ut Iſraëlem ab Ægyptiacâ ſervitute liberaret..

Ad ſecundum, verba iſta *facie ad faciem*, eò loci non intelliguntur quoque de viſione intuitivâ: tum quòd certum ſit eam Iſraëlitis nuſquam conceſſam fuiſſe, quamvis Deuteronomii 5, dicantur Deum vidiſſe *facie ad faciem*: tùm quòd Stephanus Actorum 7: expreſsé aſſerat quòd Deus ipſe Moyſi non apparuerit, ſed Angelus, qui legati adinſtar, ejus nomine loquebatur. Dicendum eſt igitur, verba illa *facie ad faciem*, eo in loco ſignificare familiare colloquium quod Deus cum Moyſe per interpoſitam Angeli perſonam habere voluit..

Ad tertium. Eo ſenſu Deus ore ad os cum Moyſe locutus eſt, quòd non quidem per ſeipſum immediatè, ſed per Angelum, ſuam in omnibus voluntatem ei manifeſtè aperuerit: cùm è contrà (ut ibidem dicitur) ænigmaticè tantùm & in ſomniis, Prophetis aliis eam declaraverit.

Obj 2. Apoſtolus primæ ad Corinth. 12: aſſerit, ſe raptum fuiſſe ad tertium cælum, audiiſſe arcana verba quæ non licet homini loqui: ergo, &c.

Reſp Eas Apoſtoli ſententias intelligi de rerum arcanarum revelatione ſibi factâ in extaſi, ſeu in raptu mirabili, quem, Deo ſic volente, paſſus fuerat. Non intelligi verò de viſione intuitivâ oſtenditur, tum ex eo quòd Apoſtolus non dicat *ſe vidiſſe*, *ſed au-*

diiſſe: tùm etiam quòd ſcribat, ſe neſcire an extaſim illam in corpore, an extrà corpus, paſſus fuerit.

6. Q. Sancti plenè purgati videntne Deum *ſtatim* poſt mortem?

R. Vident. Nam 1. Apoſtolus ſecundæ ad Cor. 5. ſcribit, Sanctos poſt mortem, in cælis habituros eſſe domum æternam & non manu factam: nullum autem tempus interponit inter mortem & poſſeſſionem æternæ illius habitationis.

2. Patres id aſſerunt. Ignatius in Epiſtolâ ad Romanos ſcribit, ſe per martyrium proficiſci de mundo ad Deum, de terris ad Patrem. Vera autem non foret illa ſententia, ſi Sancti nonniſi poſt extremam judicii diem fruituri eſſent beatificâ viſione. Cyprianus in libro de exhortatione martyrii, aſſerit, martyres ſtatim poſt mortem cælum conſcendere, & ſtatim oculos aperire, ut Deus & Chriſtus videantur. Auguſtinus Tractatu 124. in Joannem, docet Joannem ſtatim poſt mortem conſecutum fuiſſe quod Paulus hiſce verbis concupierat: *Deſiderium habens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.*

3. Concilia idem definierunt: Florentinum in decreto unionis docet Sanctos plenè purgatos, *in cælum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum, Trinum Unum, ſicuti eſt.* Tridentinum ſeſſ. 25. apertè ſupponit Sanctos de quibus agitur, ſtatim poſt mortem frui viſione beatificâ: *illos* (inquit) *qui negant Sanctos æternâ fœlicitate in cælo fruentes, invocandos eſſe, &c*

Obj. 1. Apocalypſeos cap. 6. Sancti dicuntur eſſe non in cælis, ſed ſub altari. 2. Draco (ut dicitur cap. 20.) per mille annos ligatur, ne ſanctis qui mortui ſunt, noceat. 3. Ibidem aſſeritur quòd Sancti per mille annos ante ſecundam mortem, hoc eſt, publicam reproborum condemnationem, cum Chriſto in terris regnaturi ſint ergo, &c.

Reſp. Ad primum, altare cujus ſit mentio, non

aliud eſſe quàm cælum ipſum: nempe Joannes cap. 67. ſcribit ſe Sanctos, quos cap. 6. dixerat eſſe ſub altari, vidiſſe *ſtantes ante thronum & in conſpectu agni.*

Ad ſecundum, Auguſtinus libro 2. de Civit. Dei cap. 7. docet ejuſmodi mille annis deſignari totum tempus quod à primo Chriſti adventu uſque ad Antichriſti tempora futurum eſt.

Ad tertium, dicendum eſt mille annos de quibus Joannes, complecti totum illud tempus, quod à primo Chriſti adventu fluere debet uſque ad alterum. Eo autem tempore Sancti cum Chriſto regnabunt, aut in cælis per gratiam & gloriam, aut in terris per gratiam tantùm.

Obj. 2. Denarius cujus Matthæus cap. 20. meminit, non niſi poſt diei finem operariis perſolutus eſt. Idem Matthæus cap. 25. innuit Sanctos Deo fruituros eſſe tantùm, cùm in extremo judicio prolata fuerit ſententia: *Venite benedicti patris mei, poſſid. &c.* Apoſtolus ad Hebræos 11. aſſerit Sanctos veteris Teſtamenti ſtatim poſt mortem fruitos non fuiſſe cæleſti beatitudine: *Non acceperunt* (inquit) *repromiſſionem*: ergo nec Sancti qui vixerunt tempore novi Teſtamenti.

Reſp. Ad primum, diei finem cujus apud Matthæum fit mentio, eſſe ultimum diem vitæ cujuſque privati hominis, non autem diem extremi & publici judicii. Ad ſecundum Gregorius Magnus libro 35. Moralium, cap. 9. reſpondet intelligi eum debere de beatitudine completâ, quæ & animæ & corpori poſt extremam tantùm judicii diem Sanctis rependetur. Ad tertium, negari debet paritas: ſcilicet Chriſtus per ſuam aſcenſionem reſeravit cælorum aditum qui hominibus ante Chriſtum mortuis clauſus fuerat.

Obj. 3. Multi ex ſanctis Patribus docuerunt, Sanctos poſt reſurrectionem, in terris cum Chriſto mille annis regnaturos eſſe, antequam intuitivâ Dei viſio-

ne in cælis potiantur. Ita enim expreſsè aſſerunt Papias, Irenæus, Tertullianus, Lactantius, & poſteà Bernardus qui in Sermone 3. de omnibus Sanctis, ſcribit tres eſſe Sanctorum poſt mortem ſtatus: *Primum* (inquit) *in corpore incorruptibili* ; *ſecundum, ſine corpore* ; *tertium in beatitudine conſumptâ. Primum in tabernaculis* ; *ſecundum in atriis* ; *tertium in domo Dei*: Ergo, &c.

Reſp. Ad primum, majorem ac ſaniorem Patrum numerum primis Eccleſiæ ſæculis contrarium docuiſſe. Ad ſecundum, dicendum eſt Bernardum metaphoricè locutum fuiſſe, ut varios beatitudinis gradus explicaret: nempe ſanctus Doctor cenſuit viſionem beatificam minùs intenſam eſſe in animabus ſeparatis à corpore, quàm ubi cum eo iterum per reſurrectionem conjunctæ fuerint.

Obj. 4. Joannes Papa XXII. docuit, animas Sanctorum non viſuras eſſe Deum intuitivè ante diem univerſalis judicii: id nimirum teſtantur Ochamus, Adrianus VI. in quartum Sentent. & plures alii: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. tanquam author privatus, conc. ant. tanquam Summus Pontifex, nego ant. Nam Benedictus Papa XI. in Bulla quæ incipit, *Benedictus Deus*, teſtatur quod cùm Joannes XXII. cui immediatè ſucceſſit, pararet ſe ad conciliariter definiendam opinionem, quam privatus defenderat, morte præventus vota ſua ad optatum finem perducere non potuerit.

Obj. 5. Saltem non eſt de fide quòd Sancti plenè purgati, ſtatim poſt mortem Deum videant. Nam 1. unanimis non eſt eâ de re traditio. 2. Sententia quæ id negat valdè diſtat à Millenariis quos Patres ſuis ſcriptis confutarunt.

Reſp. Ad 1. articulum de quo agitur, non fuiſſe articulum fidei ante definitionem quæ de eo facta eſt in Concilio Florentino & poſteà in Tridentino.

Ad 2. dicendum eſt Papiæ, quorumdamque aliquorum veterum opinionem in hoc differre à doctrinâ hæreticorum Millenariorum, quòd iſti poſt Cerinthum, Sanctos per mille annos in terris poſt reſurrectionem regnaturos obſervationi legalium adſtringerent, ac prætereà contenderent eos omni voluptatum carnalium genere explendos eſſe.

7. Q. Quot ſunt principia intuitivæ Dei viſionis?

R. Tria fingi poſſunt, ſcilicet ſpecies quæ Deum repræſentet; lumen gloriæ quo intellectus creatus corroboretur; & tandem oculus corporeus à quo ejuſmodi viſio eliciatur.

8. Q. Species, hoc eſt, idea, ſeu imago objecti, concurritne ad Dei viſionem?

R. Non concurrit. Nam 1. cùm ſit aliquid finitum perfectè Deum non repræſentat: 2. cùm ſit quidpiam creatum, non magis reddit intellectum proportionatum cum Deo, quàm per ſeipſum ſit intellectus. 3. impedit intimam ac immediatam animæ cum Deo conjunctionem, quæ tamen ad intuitivam viſionem requiritur: hincque fit ut, etiam de potentiâ Dei abſolutâ, Deus intuitivè videri non poſſit in aliquâ ſpecie creatâ.

9. Q. Lumen gloriæ concurritne ad Dei viſionem intuitivam?

R. Concurrit. Nam 1. in Concilio Viennenſi Clemens Papa V. definiit, illud de quo agitur lumen gloriæ requiri ad Deum ut in ſe eſt, videndum. 2. intellectus creatus nimis debilis eſt ut ſuſtineat Dei, ut in ſe eſt, contuitum: ergo quemadmodum oculus corporeus ad videndum ſolem ut in ſe eſt, indiget auxilio quo corroboretur: ita & intellectus ad Deum intuitivè videndum. 3. luminis gloriæ concurſus ad Dei viſionem innui videtur Pſalmo 35. ubi hæc habentur: *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.*

Obj. Explicari non poteſt quâ ratione lumen glo-

riæ ad Dei viſionem concurrat: ergo, &c.

Reſp. Concurrit per modum habitûs permanentis, & per modum cauſæ efficientis, ſeu extraordinarii concurſûs quo intellectus creatus adjuvatur & elevatur ad actum ſupernaturalem; hoc eſt, qui naturales illius vires ſuperat, eliciendum.

10. *Q.* Deus poteſtne videri oculo corporeo?

R. Non poteſt. Nam 1. Scripturæ loca quæ docent Deum eſſe inviſibilem, explicari debent de viſibilitate quæ fiat oculo corporeo. 2. Quoties eædem Scripturæ de Dei viſibilitate loquuntur, ſemper mentis, non autem corporis, viſionem intelligunt. 3. Deus, cùm non ſit coloratus, eſt extrà objectum adæquatum oculi corporei: ergo oculus non magis ad Dei viſionem poteſt elevari, quàm ad audiendum ſonum; non enim Deus magis quàm ſonus, eſt objectum oculi corporei.

Obj. 1. Scripturæ textus quibus aſſeritur Moyſem vidiſſe Deum *facie ad faciem*, intelligi debent de oculo corporeo: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. quantùm ad aliqua, conc. ant. quantùm ad omnia, neg. ant. Moyſes vidit Deum oculo corporeo in Angelo qui (ut putatur) in humanâ ſpecie cum Moyſe locutus eſt: at divinam eſſentiam eodem oculo minimè vidit, ſed nec videre potuit.

Obj. 2. Job hæc ait cap: 19: *In carne mea videbo Deum Salvatorem meum.* Cap. 49. hæc etiam habet: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te*: Ergo &c.

Reſp. ad 1. aliud eſſe videre Deum in carne; aliud verò per carnem. Illud, omnibus poſt reſurrectionem concedetur: iſtud è contra nec concedetur, nec concedi poteſt. Ad 2. dicendum eſt, oculum de quo Job loquitur, eſſe mentis, non autem corporis, oculum.

Obj. 3. Auguſtinus in libro 22. de civit. Dei,

cap. 29. docere videtur, Deum in cælis oculo corporeo videndum eſſe. Aſſerit enim 1. oculum corporeum magis perſpicacem in cælis fore, quàm ſit in terrâ; 2. vim illius tunc extendendam eſſe ad res etiam omninò ſpirituales; 3. habiturum illum eſſe nonnihil quod reddat eum ſimilem mentis oculo.

Reſp. Eos, ac ſimiles loquendi modos non ſumi debere propriè, ſed impropriè tantùm: hoc eſt, ſignificant, mentem ad cælorum pulchritudinem quam oculus corporeus intuebitur, ſtatim contemplaturam eſſe Dei potentiam, ſapientiam, aliaque attributa quæ in cælorum creatione, ornatu, & adminiſtratione refulgent. Nempè S. Auguſtinus ibidem aſſerit quòd oculus in cælis eodem modo ſit Deum viſurus, quo nunc in terris ad conſpectum hominum, videt illorum vitam. Quemadmodùm igitur oculus corporeus eo tantùm ſenſu videt hominum vitam, quòd humani corporis conſpectus occaſio ſit animæ ad cogitandum de hominum vitâ; ita etiam conſpectus rerum ſenſibilium, animâ cum corpore poſt reſurrectionem jam unitâ, movebit hominem, ut Dei mirabilia in iis rebus ſenſibilibus contempletur. Vide eundem Auguſtinum Epiſtolâ 6. quæ eſt ad Italicam, necnon Epiſt. 111. & 112. ubi argumentum de quo agitur fusè pertractat.

Obj. 4. Ignis tartareus elevatur ad cruciandas damnatorum animas: aqua in baptiſmo elevatur ad producendam gratiam: ergo à pari oculus corporeus elevari poteſt ad intuitivam Dei viſionem.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia intuitiva Dei viſio eſt actus vitalis; non autem combuſtio animarum in inferis, aut productio gratiæ in baptiſmate: at ad operationes vitales, non autem ad eas quæ non ſunt hujuſmodi, neceſſe eſt, ut ſint intra objectum adæquatum potentiarum à quibus eliciuntur, eò quòd neceſſe ſit ut potentiæ ad eas vitales operationes ſe ſe moveant.

11. Q. Quotuplex eſt objectum intuitivæ Dei viſionis?

R. Duplex; primarium & ſecundarium. Prius, eſt illud quod per ſe & ratione ſui videtur: Poſterius è contra, eſt illud quod tantùm ratione alterius videtur.

12. Q. Quodnam, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, eſt primarium objectum intuitivæ Dei viſionis?

R. Sunt Eſſentia divina, Attributa, & Relationes. Scilicet videntur in Deo ratione ſui; & quidem per unum & eundem actum: nam cùm ſint idem actu cùm eſſentiâ divinâ, neceſſe eſt, ut ſimul cùm eâ videantur.

Obj. 1. Attributa quæ ſunt in Deo ſunt infinita numero: ergo videri non poſſunt ab intellectu creato, cui virtus infinita communicari non poteſt.

Reſp. Nego ant. Ratio eſt, quia quamvis intellectus noſter Deum in varios conceptus dividat: unica tamen eſt realiter in Deo entitas, quæ tota quidem, cùm ſit indiviſibilis ac maximè ſimplex, ſed modo finito, à mente creatâ videtur.

Obj. 2. Quædam ſunt attributa quæ relationem dicunt ad creaturas, ut dignitas creatoris: ſed ea ſaltem attributa non cognoſcuntur eodem actu quo eſſentia Dei cognoſcitur: ergo, &c.

Reſp. Conc. maj. diſt. min. non cognoſcuntur ſecundùm ſuum terminum, conc. min. Illi enim termini ſunt infiniti, ut patet in omnipotentiâ quæ ſe ſe extendit ad omnes creaturas poſſibiles: non cognoſcuntur ſecundùm ſuum eſſe abſolutum, neg. min. ſic enim ſumpta, ſunt unum & idem cum eſſentiâ divinâ.

13. Q. Eſſentia Dei poteſtne, ſaltem de potentiâ abſolutâ & extraordinariâ, videri ſine attributis ſive abſolutis, ſive relativis?

R. Non poteſt. Nam 1. Chriſtus Joannis cap. 14.

ex viſione Verbi concludit viſionem Patris : *Philippe, qui videt me, videt & Patrem* : at ea ratio non valeret, ſi una perſona poſſet ſine aliâ videri. 2. Cum duo ſunt unum & idem realiter cum tertio, non poſſunt ſine ſe invicem videri, ubi tertium videtur: atqui relationes ſunt idem cum eſſentiâ divinâ: ergo nec relationes ſine ſe invicem, aut ſine eſſentiâ; nec eſſentia ſine relationibus videri poſſunt.

Obj. 1. Eſſentia Dei virtualiter diſtinguitur ab attributis tum abſolutis, tum relativis: ergo ſine eis cognoſci poteſt: virtualis enim diſtinctio ſatis eſt ut unum ſine alio terminet actum intellectûs.

Reſp. Ad 1. nego conſ. ad 2. diſt. ant. Ut terminet actum intellectûs abſtrahentis, conc. ant. intuitivè videntis, nego ant. quia à parte rei eſſentia non eſt ab attributis ſeparata: at intuitiva viſio verſatur circa objectum prout eſt à parte rei.

Obj. 2. Perſonæ in divinis à ſe invicem realiter diſtinguuntur: ergo ſine ſe invicem videri poſſunt.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. quia perſonæ licèt inter ſe diſtinctæ, ſunt unum & idem cum eſſentiâ divinâ quæ à beatis primariò videtur: unde hæc videri non poteſt, quin illæ ſimul cum eâ videantur.

Obj. 3. Una perſona potuit incarnari ſine aliâ: neque enim Pater, & Spiritus ſanctus incarnati ſunt, ſed ſolus filius: ergo pariter una perſona poteſt à beatis videri ſine aliâ.

Reſp. Conc. ant. nego conſ. ratio diſparitatis eſt, quia unio non poſtulat, ut res quæ unitur, adæquatè conjungatur alteri: hoc eſt, ſecundùm id totum quod eſt idem cum ipſa: undè Verbum potuit incarnari, quamvis id omne quod eſt idem cum eſſentiâ divinâ, humanitati conjunctum non fuerit, hoc eſt licèt unaquæque perſona propriam ſuam ſubſiſtentiam humanitati non contulerit. E contra intuitiva viſio poſtulat ut id omne ſimul & ſemel videatur quod eſt realiter idem cum divinâ eſſentia, quæ

(ut dictum fuit) eſt objectum primarium intuitivæ viſionis.

14. *Q.* Quodnam eſt ſecundarium objectum intuitivæ Dei viſionis?

R. Sunt creaturæ quæ cùm in eſſentiâ divinâ tanquam in ſpeculo repræſententur, à beatis videntur.

15. *Q.* Quænam creaturæ in Deo non videntur à beatis, quænam è contra videntur?

R. Beati non vident 1. *Omnes* creaturas quæ in aliquâ temporis, præteriti, præſentis, aut futuri differentiâ exiſtunt: eo quòd eſſentia divina non ſit ſpeculum neceſſarium ejuſmodi creaturarum: tum etiam quòd cum tanta extenſivè cognitio ad beatorum ſtatum minimè pertineat, Deus illis eam non tribuit. 2. Beati cognoſcunt in Deo omnia ſingularia quæ ſpectant ad ſtatum in quo, cùm in terris degerent, vixêre. Hinc Gregorius Magnus lib. 12. Moral. cap. 17. ſcribit, beatos videre, amare, & curare de ſalute fratrum ſuorum in terris adhuc periclitantium.

Obj. S. Auguſtinus in libro *de cura pro mortuis gerenda* ſcribit, mortuos ea omnia latêre quæ hîc in terris aguntur. Docet enim 1. eos rebus viventium non intereſſe. Docet 2. pro magno beneficio regi Joſiæ (Paral. cap. 34.) promiſſum fuiſſe, quòd moriturus eſſet, nè videret mala quibus ejus regnum erat à Deo caſtigandum. Docet 3. illûc trahi debere hæc verba Pſalmi 26. *Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem aſſumpſit me.*

Reſp. Nego ant. ad cujus probationem diſt. ant. Per converſationem, conc. ant. ſimpliciter & abſolutè, nego ant. Aſſerit enim ibidem Auguſtinus mortuos poſſe res quæ hîc fiunt, cognoſcere aut ex eorum relatione qui hinc ad illos tranſeunt; aut ab Angelis, aut ex peculiari Dei revelatione.

16. *Q.* Beati videntne in Deo omnes creaturas poſſibiles?

R. Non

R. Non vident, quia alioquin comprehenderent Dei omnipotentiam: viderent enim eam tum ſecundùm ſubſtantiam, tum ſecundùm omnes terminos ad quos ſe ſe poteſt extendere: ſi autem comprehenderent omnipotentiam, comprehenderent & alia omnia attributa; non enim potior eſſet ratio de uno quàm de altero.

17. Q. Ubinam videntur creaturæ quæ à beatis videntur?

R. Videntur in Verbo, videntur & in ſe ipſis: Verbum enim eſt ſpeculum rerum omnium. Nempè Pater habet in Verbo, quod quidem ob id dicitur ſapientia Patris, ideas rerum omnium ſive exiſtentium, ſive poſſibilium. Eo principio nixus S. Auguſtinus duplicem in libro 4. de Geneſi ad literam cap. 19. diſtinguit in beatis rerum creatarum cognitionem: matutinam nimirùm & veſpertinam. Prior, eſt cognitio creaturarum in Verbo, in quo perfectè repræſentantur: altera, eſt earumdem creaturarum cognitio in ſe ipſis, quæ ob id eſt imperfectior, & (ut ait S. Doctor) eſt decoloratior, quia creaturæ minùs ſunt in ſe ipſis perfectæ, quàm ſint in Verbo.

Obj. 1. Creaturæ non ſunt ſimiles Verbo: ergo in eo non repræſentantur: 2. cùm Verbum repræſentet creaturas omnes, non erit ratio cur una potiùs quàm alia in Verbo videatur. 3. ea creaturarum viſio non eſſet intuitiva: eſſet enim in alio, nimirum in Verbo.

Reſp. Ad 1. nego ant. nimirum creaturæ factæ ſunt ad ideas quæ de iis in Verbo fuerunt ſemper. Ad 2. Una creatura potiùs in Verbo videtur quàm alia, quòd Deus adjuvet intellectum ad unius potius quàm ad alterius cognitionem. Ad 3. diſt. Eſſet in alio in quo repræſentatur perfectè, conc. repræſentatur imperfectè, nego. Hic cognitionis modus repugnat quidem intuitivæ viſioni, non autem ille.

18. Q. Quot ſunt proprietates intuitivæ Dei viſionis?

R. Duæ præcipuæ; incomprehenſibilitas nimirùm & inæqualitas.

19. *Q.* Beati comprehenduntne divinam eſſentiam?

R. Non comprehendunt: quia non cognoſcunt omnia, ad quæ Dei virtus ſe ſe poteſt extendere: ſunt enim numero infinita: ac proinde vim intellectûs quæ finita eſt, omninò ſuperant.

Obj. Beati vident totam Dei eſſentiam: ergo illam comprehendunt.

Reſp. Diſt. ant. vident totam & non totaliter, conc. ant. totam & totaliter nego ant. Ratio eſt, quia non vident omnes terminos ad quos divina eſſentia ſe poteſt extendere.

20. *Q.* Intuitiva Dei viſio eſtne æqualis in omnibus beatis?

R. Non eſt æqualis. Nam 1. Chriſtus Joannis 14. de ſuâ domo cæleſti (Gregorio Magno teſte lib. 4. Mor. cap. 31.) ſic loquitur: *In domo Patris mei manſiones multæ ſunt.* 2. Primæ ad Corint. 15. Beati ſtellis comparantur: *Stella enim differt à ſtellâ in claritate.* 3. Lumen gloriæ, quod eſt principium intuitivæ Dei viſionis, non eſt in omnibus beatis æquale, ſed inæquale, pro meritorum nimirùm diverſitate.

Obj. 1. Deus eſt infinitè ſimplex: ergo non poteſt inæqualiter videri. 2. Qui minùs perfectè Deum videret, minùs eſſet beatus, ac proinde alterius magis beati ſtatum optaret; quod tamen paci, quæ eſt beatitudini eſſentialis, planè repugnat. 3. Matth. cap. 20. Paterfamilias æqualem mercedem operariis omnibus, licèt inæquali tempore laboraſſent, rependit: ergo Deus, quem ille Paterfamilias adumbravit, æqualem mercedem omnibus ac ſingulis beatis rependet.

Reſp. Ad 1. nego conſ. quia inæqualitas aut æqualitas viſionis non petuntur ex objecto, ſed ex majo-

ri, vel minori virtute potentiæ quæ circa illud objectum verſatur: ſic qui lyncæos habet oculos, perfectiùs videt aliquod objectum, quàm qui communes tantùm. Ad 2. dicendum eſt, beatos omnes tantùm intuitivæ Dei viſionis habere, quantùm capere poſſunt: unde cùm omnes planè ſint exſaturati, aliorum perfectiorem ſtatum non ambiunt. Ad 3. dici poteſt cum Auguſtino Serm. 9. de verbis Domini cap. 2. denarium de quo parabola loquitur, non ſignificare intuitivam Dei viſionem, ſed vitam æternam quæ in omnibus beatis erit æqualis. Dici poteſt iterum cum Gregorio Nazianzeno Oratione 40. eos qui extremâ diei horâ in vineam miſſi fuerant, ſuo fervore, ac ſuâ diligentiâ aſſecutos fuiſſe eorum merita qui ſummo mane conducti, in vineâ Patrisfamilias laboraverant.

Caput VII.

De Dei tum æternitate, tum immenſitate.

1. *Quæſt.* Quomodo definitur æternitas?

R. Definitur à Boëtio: *Interminabilis vita tota ſimul & perfecta poſſeſſio.* Primò dicitur *poſſeſſio*, quia eſt ſtabilis. 2. *Tota ſimul*, quia in æternitate non ſunt, ſicut in tempore, partes quæ ſibi invicem ſuccedant: 3. Dicitur, poſſeſſio *vitæ*, eo quòd non tantùm ad rei ſubſtantiam, ſed etiam ad illius operationem ſe ſe extendat. 4. Tandem dicitur *interminabilis*, quia æternitas nec initium habet, nec finem.

2. *Q.* Æternitas convenitne Deo?

R. Convenit. Nam 1. Deus ipſe ſic loquitur cap. 31. Deuteronomii: *Vivo ego in æternum.* 2. Deus eſt ens quo melius cogitari non poteſt; eſt ens à ſe; eſt ens infinitum; eſt ens immutabile. Sed enti quo melius, &c. æternitas (ut patet) convenit: ergo, &c.

BIBLIOTHÈQUE DE LA VILLE LYON *1851*

3. *Q.* Æternitas eſtne ità Deo propria, ut nulli creaturæ communicari poſſit.

R. Eſt. Nam 1. Patres ex æternitate Verbi probarunt illius divinitatem adversùs Arianos: 2. Tertullianus aſſeruit contra hermogenem, materiam non eſſe æternam, eò quòd æternitas Deo ſoli conveniat. 3. Creatura debet, ut exiſtat, educi ex nihilo: ergo nihilum præcedit eſſentialiter exiſtentiam creaturæ: at id quod ab aliquo præceditur, non eſt æternum: cum æternitas non minùs initio, quàm fine careat.

4. *Q.* Quid eſt immenſitas?

R. Eſt virtus, ſeu perfectio, per quam ens aliquod poteſt eſſe in omnibus rebus, & in omnibus locis.

5. *Q.* Deus eſtne ubique ſubſtantialiter præſens?

R. Eſt. Nam 1. id expreſsè Scriptura teſtatur: *Nunquid* (ait Deus ipſe, Jeremiæ 23.) *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus?* Pſalmo 138. *Quò* (ait Pſaltes regius) *à facie tuâ fugiam? ſi aſcendero in cælum, tu illic es; ſi deſcendero in infernum, ades*: ergo cùm Deus ſit in cælo ſubſtantialiter, ſic etiam eſt in aliis locis. Actorum 17. Paulus hiſce verbis, *Non longè eſt ab unoquoque noſtrûm*, ſubſtantialem Dei præſentiam ſignificat; his autem aliis: *In ipſo enim vivimus, movemur & ſumus*, eam ex Dei operatione probat. 2. Idem quoque ratio demonſtrat: ſiquidem Deus eſt ubique ſecundùm ſuam operationem: ergo etiam & ſecundùm ſubſtantiam: Dei enim operatio & ſubſtantia realiter à ſe invicem non diſtinguuntur.

Obj. 1. Scriptura paſſim aſſerit, Deum in cælis eſſe, non autem in terris: *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum.* 2. Auguſtinus libro 83. quæſtionum ſcribit, Deum *nuſquam* eſſe. Chryſoſtomus hom. 5. in Epiſt. ad Coloſſ. aſſerit, eum *nullibi* eſſe. 3. Abſurdum eſt dictu Deum eſſe ſubſtan-

tialiter in damnatis, & locis maximè ſordidis.

Reſp. Ad 1. Scripturæ loca, de quibus agitur, intelligi de modo ſubſtantiæ, non autem de ipsâ ſecundùm ſe ſubſtantiâ: hoc eſt, licèt Dei ſubſtantia ſit in terris, eadem tamen ibi non operatur quæ in cælis agit, ac facit.

Ad 2. Laudati Patres intelligi debent aut de præſentiâ definitivâ quæ convenit Angelis, hoc eſt per quam ens ita eſt in loco, ut non ſit alibi: aut de præſentiâ circumſcriptivâ, quæ ſolis corporibus eſt propria.

Ad 3. Non eſt periculum ne Deus contrahat damnatorum malitiam, aut locorum ſordes: quemadmodum enim lumen ſolis nullâ ratione læditur ſordidis locis: ita nec Dei ſanctitas dæmonibus, quamvis in eis ſit ſubſtantialiter præſens.

6. *Q.* Per quid Deus conſtituitur formaliter in loco?

R. Per ſolam operationem ad extrà. Et ſanè 1. quoties Scripturæ de Dei in rebus præſentiâ loquuntur, ſemper eam exprimunt per Dei operationem ad extrà: *Non longè eſt ab unoquoque noſtrûm: in ipſo enim vivimus, movemur & ſumus.* 2. Patres aſſerunt ideò Deum eſſe ubique præſentem, quòd operetur ubique: *Cæterum* (inquit Tertullianus libro contra Praxeam cap. 23.) *ſcimus, Deum etiam intrà abyſſos eſſe, & ubique conſiſtere, ſed vi & poteſtate.* 3. Se habet operatio in rebus ſpiritualibus ſicut quantitas in corporeis: ergo quemadmodum corpora formaliter conſtituuntur in loco per quantitatem, ſeu per dimenſionem: ita & ſpiritualia per ſuam operationem ad extrà.

Obj. 1. Deus eſt in loco per id per quod eſt immenſus: ſed non eſt immenſus per operationem ad extrà: ergo, &c.

Reſp. Nego maj. Ratio eſt, quia immenſitas non conſiſtit in actuali præſentiâ in rebus, ſed tantùm in

aptitudine, quam habet ut in illis exiſtat : undè ſi immenſitas non reducatur ad actum per operationem ad extrà, non reddet Deum ſubſtantialiter ubique præſentem.

Obj. 2. Priùs eſt rem eſſe in loco, quàm eam in illo operari : ergo Deus non conſtituitur in loco per operationem ad extrà.

Reſp. Diſt. ant. in rebus corporeis, conc. ant. in ſpiritualibus, nego ant. Ratio eſt, quia res corporeæ non agunt niſi mediante quantitate; ac proinde priùs eſt quantitatem eſſe in loco, quàm ut agens corporeum in eo loco operetur : è contra verò ſubſtantiæ ſpirituales agunt per ſe ipſas immediatè: unde loco extrinſeco per ſuam operationem conjunguntur, ipſique per eam conſtituuntur formaliter præſentes.

Obj. 3. Fieret in eâ ſuppoſitione, ut Deus poſſet ubique non eſſe præſens : poteſt enim ſi velit, ubique non operari ad extrà : ergo, &c.

Reſp. Non eſſe præſens actu, conc. ant. aptitudine, nego ant. Id enim exigit divina illius immenſitas.

7. *Q.* Deus eſtne ſubſtantialiter præſens in ſpatiis imaginariis ?

R. Non eſt: quia illis non coexiſtit, cùm ſint mera errantis imaginationis figmenta, ut Auguſtinus lib. 7. Confeſſ. cap. 1. docet. 2. Deus non operatur in ſpatiis imaginariis : ergo eis non eſt ſubſtantialiter præſens: nempe (ut jam obſervatum eſt) operatio ad extrà eſt forma per quam res ſpiritualis formaliter in loco conſtituitur.

Obj. 1. Deus hoc mundo non continetur: ergo eſt extrà ipſum ; ac proinde in ſpatiis imaginariis.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Eſt extrà ipſum in potentiâ, quia extrà mundum poteſt operari, conc. conſeq. actu & formaliter, nego conſeq.

Obj. 2. Si Deus operando extrà hunc mundum, conſtitueretur actu extrà mundum, non eſſet extrà

mundum niſi per ſui mutationem : acquireret nimirùm novam denominationem , loci nimirùm , quam priùs non habebat.

Reſp. Diſt. denominationem extrinſecam, conc. ant. intrinſecam, nego ant. ſcilicet forma,ſeu operatio, per quam Deus denominaretur de novo præſens, non in ipſo Deo reciperetur , ſed in creaturâ quæ illius actionem terminaret.

8. *Q.* Quot modis Deus eſt ubique præſens ?

R. Tribus : per eſſentiam nimirùm , per potentiam, per præſentiam.Nam 1.Dei ſubſtantia (ut ſuperiùs dictum fuit) eſt ubique: 2.Deus operatur actu in quocumque loco reali , & poteſt operari in imaginario: 3. divinæ cognitioni nuda ſunt omnia & aperta : ergo ubique adeſt per præſentiam.

9. *Q.* Deus eſtne, etiam aliis modis alicubi præſens ?

R. Eſt : in juſtis nimirùm eſt præſens per gratiam ſanctificantem , & in humanitate Chriſti per hypoſtaticam unionem.

CAPUT VIII.

De Perfectione , Bonitate & Omnipotentiâ Dei.

1. *Quæſt.* Quid eſt perfectio ?

R. Eſt rei integritas: unde res perfecta dicitur , cùm integra eſt partibus & dotibus ſibi debitis.

2. *Q.* Deus eſtne ſimpliciter & abſolutè perfectus?

R. Eſt. 1. quia in eo eſt plenitudo totius eſſe,cùm ſit ens à ſe,& quo melius cogitari non poteſt.Igitur in eo quoque ſunt omnes omninò perfectiones; perfectio enim,eſt aliqua ipſius eſſe participatio.2.Deus eſt infinitus in omni genere : ergo omnes omninò

continet modificationes entis;ac proinde & omnes perfectiones,quæ nihil aliud ſunt quàm entis modificationes. 3. Deus totus eſt in actu, cùm ſit actus puriſſimus: ergo omnem omninò actum includit: ergo & perfectiones omnes; perfectiones enim, cùm ſint formæ quædam, non aliud quoque ſunt, quàm actus varii ac diverſi.

3. Q. Perfectiones quotuplicis ſunt generis?

R. Duplicis: alia enim eſt *ſimpliciter ſimplex*; alia *ſecundùm quid*. Prior, eſt ea quæ in ſuo conceptu non includit aliquem defectum,& quæ aliam nobiliorem perfectionem non excludit; hujus generis ſunt ſapientia, bonitas: poſterior, eſt ea quæ aut aliquem defectum includit in ſuo conceptu,aut aliquid aliud perfectius excludit, hujuſmodi ſunt motus,diſcurſus, necnon omnes creaturarum differentiæ tùm ſpecificæ, tum numericæ.

4. Q. Quot modis aliqua perfectio poteſt in aliquo ſubjecto contineri?

R. Tribus: formaliter, eminenter, virtualiter.Ea continetur in ſubjecto *formaliter*, quæ in eo continetur ſecundùm propriam ſuam formam: ſic rationale formaliter continetur in homine.Ea verò continetur *eminenter*, quæ eſt in aliquo ſubjecto, nobiliori modo,quàm ſi in eo eſſet ſecundùm propriam formam.Tandem ea eſt *virtualiter* in ſubjecto,quæ ipſa quidem non ineſt,ſed ineſt alia illi æquivalens.

5. Q. Perfectiones *ſimpliciter ſimplices* quomodo continentur in Deo?

R. Formaliter: illarum enim entitas propria non dicit in ſuo conceptu defectum, nec excludit alium æquè nobilem exiſtendi modum: hinc fit quòd illæ perfectiones formaliter de Deo prædicentur.

6. Q. Perfectiones ſimplices *ſecundùm quid*, quomodo continentur in Deo?

R. Eminenter: nempe ſunt in Deo nobiliori modo quàm in ſubjecto in quo ſunt formaliter;hoc eſt,

ſecundùm propriam formam. Sic motus localis in Deo reperitur eminenter, quia reperitur ſecundùm id quod perfectionem dicit, nempe in variis locis operari. Vide Auguſtinum libro 1. de Trinitate capite 1.

7. *Q.* Deus ſimul cum creaturis conceptus, eſtne perfectior quàm conceptus ſine creaturis ?

R. Non eſt perfectior : quia perfectiones creaturarum non augent numerum divinarum perfectionum : ſiquidem finitum in aliquo genere additum infinito in eodem genere, non facit majorem numerum ; quia illud finitum continetur in infinito.

8. *Q.* Quid eſt bonitas ?

R. Bonitas vel eſt phyſica, vel moralis. Prima, eſt conformitas rei cum ideâ, quæ debet illius naturam conſtituere. Altera verò, eſt conformitas voluntatis cum regulis motum.

9. *Q.* Bonitas ſive phyſica, ſive moralis, quotuplex eſt ?

R. Duplex: bonitas per eſſentiam, & bonitas per participationem. Prima, eſt ea quæ rei per ſe convenit, & independenter ab aliquâ causâ extrinſecâ; ſecunda è contra, eſt ea quæ eſt dependens ab aliquâ causâ extrinſecâ.

10. *Q.* Deus eſtne bonus bonitate phyſicâ eſſentiali & independente ?

R. Eſt : quia eſſe Dei conforme eſt ideæ quæ debet conſtituere naturam divinam: eſſe nimirùm Dei eſt eſſe quo melius ac perfectius cogitari non poteſt; eſt enim eſſe à ſe & independens à quocumque alio.

11. *Q.* Deus eſtne bonus bonitate morali ?

R. Eſt : quia eſt infinitè ſanctus: *Sancti eſtote* (inquit ipſe in Scripturis) *quia ego ſanctus ſum.* Unde immunis eſt à quâcumque peccati labe: imò eſt prorsùs impeccabilis: nempe poteſtas peccandi oritur in ſubjecto, ex eo quòd eductum ſit ex nihilo, ut docet Auguſtinus libro 1. contra Julianum cap. 1. at Deus,

cùm ſit ens à ſe, non eſt eductus ex nihilo; ac proinde deficere minimè poteſt.

12. Q. Deus eſtne bonus bonitate relativâ?

R. Eſt: quia eſt bonum quod creatæ voluntati maximè convenit; eſt enim ultimus finis qui ſolus poteſt omnem creatæ voluntatis appetitum explere.

13. Q. Deus eſtne omnipotens?

R. Eſt: quia cùm contineat omnes omninò perfectiones, neceſſe eſt ut omnipotentiam quoque, quæ maxima eſt perfectio, contineat.

Obj. 1. Deus nec mori, nec peccare poteſt. 2. facere non poteſt ut quæ præterita ſunt, reverà non fuerint: ergo ſunt nonnulla quæ Deus non poteſt facere.

Reſp. Ad 1. poſſe mori, poſſe peccare, & poſſe deficere non ſunt perfectiones: tantùm enim abeſt ut poteſtas deficiendi neceſſaria ſit ad omnipotentiam, quin potius illam planè deſtruit. Ad 2. diſt. ant. Deus facere non poteſt in ſenſu compoſito ut præterita, non fuerint, conc. ant. quia non poteſt facere ut verum ſit falſum. In ſenſu diviſo, nego ant. ſcilicet potuit non decernere futuritionem rerum præteritarum antequam acciderent.

Obj. 2. Deus ex quolibet non poteſt facere quodlibet: v. g. non poteſt facere ut lapis videat: ergo non eſt omnipotens.

Reſp. Diſt. ant. in ſenſu compoſito, conc. ant. quia non poteſt facere ut inanimatum quamdiu inanimatum remanet, ſit animatum & eliciat viventis operationes: in ſenſu diviſo, nego ant. quia poteſt mutare lapidem in animal vivens.

14. Q. Deus poteſtne facere alia ab iis quæ facit & vult facere?

R. Poteſt: quia Deus eſt omninò independens à quâlibet creaturâ, à quolibet opere ad extrà: ergo ità creaturam producit, ut poſſit non producere; ità opus aliquod agit ad extrà, ut illud poſſit non agere.

Patres eo principio nixi conſtanter aſſeruerunt Deum aliâ viâ quam per incarnationem Verbi potuiſſe homines à peccato liberare, ipſoſque redimere.

Obj. Geneſis 19. Deus hæc ait, alloquens Loth Abrahæ nepotem: *Non potero facere quidquam donec ingrediaris illuc*: ergo &c.

Reſp. Diſt. in ſenſu compoſito: quia nempe cùm Deus ſtatuiſſet non operari, niſi Loth ingrederetur, non poterat conjungere operationem cum decreto non operandi: in ſenſu diviſo, nego ant. quia potuerat aliud ſtatuere & aliud velle, hoc eſt, potuerat ſtatuere ſe opitulaturum eſſe Loth, etiamſi à Sodomitis non diſcederet.

15. *Q.* Deus poteſtne facere meliora iis quæ actu facit?

R. Poteſt: nempe Deus poteſt producere creaturas in infinitum perfectiores eis quas actu producit.

Obj. 1. Auguſtinus in libro 4. de Geneſi ad lit. cap. 16. ſic loquitur: *Si bona facere poſſet Deus, nec faceret, magna eſſet invidentia*: ergo, &c.

Reſp. Illam Auguſtini ſententiam ex iis eſſe, quas ſanctus Doctor libro 2. Retract. cap. 24. fatetur non ſatis à ſe expenſas fuiſſe.

Obj 2. Patres non ſemel aſſeruerunt ea quæ Deus actu facit, eſſe ſemper meliora. Ita Auguſtinus libro 19. contra Fauſtum cap. 1. Damaſcenus libro 2. de fide orthodoxâ cap. 19. ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. ſecundùm modum, conc. ant. ſecundùm ſubſtantiam, nego ant. hoc eſt, cùm Deus ſit ſapientiſſimus, quæcumque facit, ſemper facit optimo modo: ſed non facit ſemper optima, tùm quòd non conveniant ad finem quem ſibi proponit; tum etiam quòd nullum ſit opus ad extrà, quod omittere non poſſit, cùm ſit à quacumque re extrinſecâ prorſus independens.

Caput IX.

De Scientiâ Dei.

§. I.

De Exiſtentiâ & Eſſentiâ divinæ Scientiæ.

1. *Quæſt.* Eſtne ſcientia in Deo ?

R. Eſt,& quidem ſimplex, certa & evidens;quia hujuſmodi ſcientia eſt maxima perfectio; & Deus aliundè (ut ſuperiùs probatum eſt) omnes omninò perfectiones habet. Unde Eſther cap.14.dicitur: *Domine qui habes omnium ſcientiam.*

2. *Q.* Scientia Dei eſtne per diſcurſum ?

R. Non eſt: quia diſcurſus eſt imperfectio: tum quia dicit multiplicationem actuum, actum nimirùm per quem præmiſſæ cognoſcuntur, & actum per quem cognoſcitur concluſio: tum etiam quia dicit progreſſum à noto ad ignotum.

Ob. Deus cognoſcit effectus tanquam qui ſequantur ex cauſis: ergo illius ſcientia eſt diſcurſiva.

Reſp. Conc. ant. quia Deus videt effectuum connexionem cum ſuis cauſis, ſed nego conſeq. tum quia effectus non minùs Deo noti ſunt quàm illorum cauſæ: tum etiam quia non cognoſcit cauſas & illarum effectus per actus diſtinctos, ſed per ſimpliciſſimum intuitum.

3. *Q.* Quot modis Dei ſcientia differt à ſcientia quæ reperitur in creaturis ?

R. Variis: Nam 1. ſcientia in Deo non eſt accidens: juxta illud Auguſtini epiſt. 102. *Non aliud eſt eſſe, aliud intelligere.* 2. Non eſt habitus qui ſine actu eſſe poſſit; quia Deus (ut ſupra dictum eſt) eſt actus puriſſimus; ac proindè totus eſt ſemper in actu. 3. Non verſatur tantùm circa eſſe quod creaturæ in-

ſemetipſis habent ; ſed etiam, & quidem præcipuè, circa eſſe quod habent in Dei ſapientiâ, quæ rerum omnium eſt artifex. 4. Non habetur (ut dictum eſt) per diſcurſum. 5. Non eſt præciſiva; quia non attingit naturam ſine differentiis, ut ſolent homines, ſed ſimul & ſemel naturam & omnes illius differentias attingit. 6. Tandem eſt omninò immutabilis, cùm nec augeri, nec minui poſſit.

§. II.

De Objecto Scientiæ Dei.

1. *Quæſt.* Quodnam eſt objectum divinæ ſcientiæ ?

R. Id omne quod poteſt cognoſci : ſcilicet ſcientia Dei eſt cognitio tum intenſivè, tum extenſivè perfectiſſima.

2. *Q.* Deus cognoſcitne ſemetipſum ?

R. Cognoſcit: tum quia cùm ſit objectum maximè verum, maximè eſt cognoſcibilis ; tum etiam, quia res omnes creatas in ſemetipſo cognoſcit: *Novit* (inquit Auguſtinus libro 15. de Trin. cap. 14.) *omnia Deus pater in ſeipſo, novit in Filio ; ſed in ſeipſo tanquam ſeipſum ; in Filio tanquam verbum ſuum, quod eſt de his omnibus quæ ſunt in ſeipſo.*

3. *Q.* Cognitio, quam Deus habet de ſeipſo, eſtne comprehenſiva ?

R. Eſt : tum quòd cognoſcat res omnes ad quas illius omnipotentia ſeſe poteſt extendere; tum quòd cùm infinita ſit illius cognoſcendi virtus, tam perfectè ſeipſum cognoſcat, quàm cognoſcibilis eſt.

4. *Q.* Deus cognoſcitne entia rationis ?

R. Cognoſcit ; nempe cognoſcit id omne quod poteſt eſſe objectum creatæ cognitionis : at ens rationis cadit in creatam cognitionem.

Obj. Cognoſcere entia rationis eſt illa facere; cùm

non aliud eſſe habeant quàm in operatione cognoſcentis : atqui Deus non facit entia rationis.

R. Diſt. maj. Cognoſcere entia rationis per modum rerum poſſibilium,eſt illa facere , conc. maj. per modum rerum impoſſibilium, nego maj. Hoc , non autem illo modo Deus cognoſcit entia rationis ; ac proinde ea minimè facit.

5. *Q.* Deus cognoſcitne mala pœnæ ?

R. Cognoſcit; quia illorum eſt cauſa, juxta illud Amos. 3. *Si erit malum in civitate quod non fecerit Dominus.*

6. *Q.* Deus novitne mala culpæ ?

R. Novit : tum quòd mala culpæ, peccata nimirùm, puniat ; tum etiam quòd ea fieri permittat ut ex iis bonum aliquod eliciat ; juxta illud Auguſtini in Enchiridio ad Laurentium : *Melius judicavit de malis benè facere , quàm mala nulla eſſe permittere.*

7. *Q.* Ubinam Deus videt mala culpæ , ſeu peccata ?

R. Non videt in ipſo peccato: quia peccatum,ut peccatum eſt , non habet eſſe poſitivum ; eſt enim mera rectitudinis debitæ privatio : *Quid eſt* (inquit Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentium) *aliud quod malum dicitur , niſi privatio boni ?* Itaque dicendum eſt Deum cognoſcere peccatum in formâ , ſeu rectitudine , quæ eſt illi oppoſita.

8. *Q.* Deus cognoſcitne omnes creaturas , ſive poſſibiles , ſive exiſtentes in aliquâ temporis differentiâ.

R. Cognoſcit : quia rerum omnium ideas habet; nimirùm artifex ideas habet rerum omnium quas aut fecit aut facere poteſt: *Quoniam* (inquit Auguſtinus lib. 12. de Civit. Dei. cap. 20.) *Deus non aliquid , neſciens fecit ; quod nec de quolibet homine artifice rectè dici poteſt. Porrò ſi ſciens fecit omnia , ea utique fecit , quæ noverat.*

Obj. Hieronymus in 1. caput Habacuc ſic loquitur: *Abſurdum eſt ab hoc Dei deducere majeſtatem, ut ſciat, per momenta omnia quot naſcantur culices, &c.*

Reſp. Diſt. ant. Abſurdum eſt ut eâ cognitionis ſpecie quæ eandem providentiam & eundem amorem importet, quàm ſcientia quam Deus de hominibus habet, conc. ant. cognitione ſimpliciter ſumptâ, negô ant. Unde ſubdit idem Hieronymus: *Non ſimus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus ad ima detrahimus, in nos ipſos injurioſi ſimus, eandem irrationabilium quàm rationabilium providentiam dicentes,*

9. *Q.* Deus cognoſcitne diſtinctè futura omnia neceſſaria?

R. Cognoſcit: quia diſtinctè videt neceſſariam connexionem quam ejuſmodi futura habent cum ſuis cauſis; nempe diſtinctè comprehendit virtutem cauſarum; ac proinde & effectus ad quos illa virtus ſeſe aut extendet actu, aut extendere poteſt.

10. *Q.* Deus cognoſcitne futura omnia libera abſoluta, ſeu quæ in aliqua temporis differentiâ fient à voluntate liberâ?

R. Cognoſcit. Nempe Deus aut per ſeipſum immediatè, aut per Angelos, aut per Prophetas hujuſmodi futura in Scripturis prædixit; ut ſunt infidelitas Judæorum, negatio Petri, proditio Judæ, converſio gentium. Præthereà alioquin tolli deberet de medio Dei providentia, nec Deus eſſet, ſi quidpiam ex futuris eum lateret, juxta illud Auguſtini contra Ciceronem agentis; *Qui non eſt præſcius futurorum, non eſt utique Deus.*

Obj. 1. Futura libera non habent determinatam veritatem; cùm ſint indifferentia ad eſſe & ad non eſſe; ergo determinatè à Deo cognoſci non poſſunt.

Reſp. Diſt. ant. Non habent determinatam veri-

tatem pro præſenti tempore, conc. ant. nempe (ut ſupponitur) illorum cauſæ nondum exiſtunt; pro tempore quo futura prævidentur, nego ant. tunc enim cauſæ ad ea ſeſe determinabunt.

Obj. 2. Præſcientia futurorum ſtare non poteſt cum eorum libertate: ſiquidem ex ſuppoſitione quòd prævideantur, neceſſariò erunt; ſi enim poſſent non eſſe, falli poſſet Dei præſcientia: quod quidem dictu impium eſt.

Reſp. Nego ant. ad cujus probationem, nego falli poſſe, etiam in eo caſu, Dei præſcientiam: quia cùm futura libera prævidentur, jam ſupponuntur futura: non enim ideo futura ſunt, quia prævidentur, ſed ideò prævidentur quia in priori inſtanti naturæ jam futura ſunt: *Non enim* (inquit Hieronymus in caput 2. Ezechielis) *quia illa ventura cognoſcit, neceſſe eſt facere quod ille præſcivit, ſed quod nos propriâ voluntate ſumus facturi, ille novit futurum quaſi Deus.*

11. Q. Deus cognoſcitne libera, futura ſub conditione quæ nunquam ponetur, hoc eſt, novitne ea quæ futura non ſunt, ſed quæ forent futura, ſi poneretur aliqua conditio?

R. Cognoſcit. Ea enim in Scripturis prædixit: ſcilicet 1. Reg. 23. Davidi quærenti an Ceilitæ eum proditurì eſſent, ſi in eorum urbe remaneret, Deus reſpondit, *tradent*: quod tamen non contigit, eò quòd poſt illud reſponſum David ex urbe Ceilâ, non expectato Saülis adventu, diſceſſerit. 2. Chriſtus Matthæi 11. prædixit Sidoniorum & Tyriorum futuram converſionem, ſi ipſe eadem apud illos miracula patraturus fuiſſet, quæ apud Judæos patrarat: *Væ tibi* (inquit) *Corozain, væ tibi Bethſaïda, quia ſi in Tyro & Sidone facta eſſent virtutes, quæ facta ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.*

Obj. 1. Auguſtinus variis in locis Semipelagianos confutat quòd docerent Deum eſſe præſcium futurorum quæ nuſquam erant; quæ tamen revera forent

ſi aliqua conditio poneretur : ergo , &c.

Reſp. Diſt.ant.In ſenſu Semipelagianorum,conc. ant. abſolutè & ſimpliciter , nego ant. Pelagiani & Semipelagiani docebant futura de quibus agitur , nomine tantùm tenùs conditionatè prævideri,reipsà verò contendebant ea abſolutè prævideri : aſſerebant enim ad ea futura Deum exigere ſuam erga homines providentiam: unde docebant,Deum ideò permittere ut quidam infantes ſine Baptiſmo morerentur,quòd prævidiſſet eos abuſuros fuiſſe Baptiſmate , ſi diutiùs vixiſſent.

Obj. 2. Conjecturalis tantùm, non verò certa,eſt cognitio quam Deus habet de rebus quæ non erunt, ſed futuræ eſſent, ſi poneretur aliqua conditio : unde dubitanter , &.non certò in Scripturis prædicuntur : *Si fortè* (inquit Deus Ezechielis 2.) *vel ipſi audiant.*

Reſp. Diſt. ant. Dubitanter ex parte hominum , conc. ant. ex parte Dei,nego ant. hoc eſt,illa futura dubitanter prædicuntur , ut ex parte hominum, non autem ex parte Dei , rei futuræ incertitudo ſignificetur.Præterea illud adverbium *fortè*, adjectum eſt, *ut* (inquit Hieronymus ad caput 26. Jeremiæ) *denotaretur , id de quo agitur , non futurum eſſe neceſſariò , ſed liberè ex parte creatæ voluntatis.*

§. III.

De Medio in quo Deus cognoſcit futura.

1. *Quæſt.* QUodnam eſt Medium , in quo Deus cognoſcit futura libera ordinis naturalis,ſeu quæ fieri poſſunt ſine gratiæ adjutorio ?

R. Eſt creata voluntas. Ratio eſt, quia in eo tanquam in medio Deus ab æterno vidit futura de quibus agitur, quod ſecundùm noſtrum concipiendi modum eſt à Deo priùs cognitum , quodque eſt eorum cauſa: duæ nimirum illæ conditiones requi-

runtur, & ſatis ſunt, ut res aliqua habere poſſit rationem Medii reſpectu alteriûs: atqui voluntas creata priùs, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, à Deo cognoſcitur, quàm futura libera, de quibus eſt quæſtio; & præterea eſt illorum cauſa: ergo, &c.

Obj. 1. Voluntas creata non habet connexionem neceſſariam cum futuris liberis quæ ſunt ordinis naturalis: alioquin enim illa futura, non eſſent libera: ergo non poſſunt eſſe Medium in quo certò à Deo cognoſcantur.

Reſp. Diſt. ant. ſed habent infallibilem connexionem, cum voluntate creatâ, conc. ant. & non habent infallibilem connexionem cum voluntate creatâ, nego ant. Eam autem infallibilem, quamvis minimè neceſſariam, connexionem licèt creatus intellectus non attingat, attingit tamen divinus, eò quòd perfectiſſimè comprehendat cauſæ contingentis tum naturam, tum propenſionem: ac proindè certò novit ad quid ſe ſe determinatura ſit in his aut illis circumſtantiis poſita: nempè novit quid eam in his aut in illis circumſtantiis magis eam delectatura ſit: & conſequenter certò novit quid eveniet: verum eſt enim illud Auguſtini principium, *Quod nos magis delectat, ſecundùm id operemur neceſſe eſt*, id eſt, infallibile.

Obj. 2. Deus videt futura de quibus agitur in decreto abſoluto de conferendâ prædeterminatione phyſicâ; quæ, cùm per ſe ſit efficax, voluntatem determinatura ſit ad actus liberos ordinis naturalis: ergo non in voluntate creata. Ita recentiores omnes Thomiſtæ ratiocinantur.

Reſp. Nego ant. ſcilicet creata voluntas (ut dicemus in tractatu de gratiâ) non indiget prædeterminatione phyſicâ ut ſe ſe ad actus ordinis naturalis determinet: ac proinde inutile eſt decretum abſolutum, latum ab æterno, de conferendâ in tempore prædeterminatione phyſicâ.

Obj. 3. Deus videt futura libera in reali eorum coëxiſtentiâ cum æternitate : ergo ea non videt in voluntate creatâ tanquam in medio priùs, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, cognito. Probatur ant. ex S. Patribus qui aſſerunt omnia æternitati realiter coëxiſtere : & propterea, cùm æternitas ſit tota ſimul ac planè indiviſibilis, omnia omninò tempora complectitur ; ac proinde & res quæ futuræ ſunt in aliquâ temporis differentiâ.

Reſp. Ad. 1. Nego ant. quia ſi futura realiter æternitati coëxiſterent ; jam non eſſent futura, ſed præſentia : quod tamen dictu abſurdum eſt, cùm eorum cauſæ nondum (ut ſupponitur) exiſtant.

Ad 2. Diſt. ant. Ex Patribus, omnia ſunt æternitati præſentia, cognitione, conc. ant. reali exiſtentiâ, nego ant. hoc eſt, omnia quidem æternitati coëxiſtunt objectivè, quia Deus habet in ſuâ eſſentiâ notiones, ſeu ideas rerum omnium, ſive ſint præteritæ, ſive præſentes, ſive futuræ : ſed non ſunt ipſi præſentia per coëxiſtentiam veram & realem : *In Dei ſapientiâ* (ait Auguſtinus in libro ad Oroſium cap. 8.) *omnium faciendorum rationes eſſe potuerunt, non tamen facta.*

Ad 3. Diſt. ant. Æternitas omnia quæ reverà exiſtunt, complectitur, conc. ant. quæ non exiſtunt reverà, ſed objectivé tantùm, nego ant. at futura de quibus agitur nondum ſunt, ac proinde mirum non eſt, quòd æternitas ea actu non complectatur.

Addi poteſt quòd licèt æternitas realiter actu complecteretur omnia futura libera ; non ſequeretur tamen quòd Deus ea in æternitate tanquam *in medio* videret. Nempè priùs ſupponuntur futura, quàm ſint in æternitate : ideo enim illa futura potiùs quàm non futura, ſunt in æternitate, quòd reverà futura ſint : ac proinde æternitas, quæ non eſt cauſa futuritionis illorum, non poteſt eſſe medium in quo à Deo prævideantur.

2. *Q*. Quodnam eſt medium in quo Deus ab æterno vidit Sanctorum Angelorum perſeverantiam?

R. Medium illud eſt Angelorum voluntas: nullum enim aliud medium fingi aut cogitari poteſt.

Obj. Deus vidit ab æterno futuram Sanctorum Angelorum perſeverantiam in decreto abſoluto de conferendâ illis in tempore gratiâ per ſe efficaci quæ eos ad perſeverantiam phyſicè determinatura eſſet: ergo eam non vidit in creatâ Angelorum voluntate.

Reſp. Nego ant. Ratio eſt, quia fictitium eſt illud decretum: ſcilicet falſum eſt quòd ſanctis Angelis ad perſeverandum neceſſarium fuerit, aut datum ſit auxilium efficax quod eos ad perſeverandum determinaret: ſatis enim fuit auxilium verſatile, quod Auguſtinus paſſim in libro de correptione & gratia, vocat auxilium, non quidem *Quo*, perſeveraverint, ſed tamen *ſine quo* perſeverare non poterant. Vide quæ de duplici illo adjutorio dicentur inferiùs in tractatu de Deo authore gratiæ.

3. *Q*. Quodnam eſt Medium in quo Deus ab æterno vidit futura libera abſoluta quæ pertinent ad ſtatum naturæ lapſæ, quæque ſunt ordinis ſupernaturalis, hoc eſt quæ fieri non poſſunt ſine gratiæ adjutorio?

R. Eſt decretum abſolutum, latum ab æterno de conferendâ in tempore gratiâ per ſe efficaci, quæ phyſicè voluntatem lapſam prædeterminatura eſt ad actus ordinis ſupernaturalis. Ratio eſt, quia illud decretum 1. eſt, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, priùs a Deo cognitum, quàm futura de quibus agitur: 2. eſt illorum futurorum prima cauſa & quidem efficax: neque enim homo lapſus aliquem, actum vel minimum, hoc eſt, ipſam primã boni volitionem, actu operatur, niſi ad illud phyſicè per gratiam per ſe efficacem prædeterminetur: ut dicetur in tractatu de Gratiâ; at non prædeterminatur in tem-

pore, niſi ab æterno latum fuerit decretum de conferendâ in tempore gratiâ per ſe efficaci: ergo, &c.

4. *Q.* Quodnam eſt Medium in quo Deus vidit ab æterno futura conditionata libera, quæ reverà futura eſſent, ſi poneretur aliqua conditio, ſed tamen quæ revera nuſquam erunt, eò quòd illa conditio nuſquam ponenda ſit?

R. Eſt eſſentia divina: quia futura de quibus agitur, ſunt (ut mox dicetur) merè poſſibilia: atqui merè poſſibilia videntur in eſſentiâ divinâ: continet enim poſſibilium omnium ideas, notiones, rationes *in Deo incommutabiliter* (ut ait Auguſtinus libro 11. de Civ. Dei cap. 7.) *permanentes.*

§. IV.

De diviſione ſcientiæ Dei.

1. *Quæſt.* QUotuplex eſt in Deo ſcientia?

R. Unica tantùm realiter: ſcilicet ea omnia quæ ſunt in Deo realiter, ſunt idem cum eſſentiâ divinâ, quæ eſt unicus & ſimpliciſſimus actus: At verò ſcientia in Deo multiplex eſt ſecundùm noſtrum concipiendi modum: intellectus enim humanus totuplicem in Deo ſcientiam diſtinguit, quot ſunt objecta circa quæ verſatur: ſed multiplicia ſunt illa objecta: ergo, &c.

2. *Q.* Quotuplex eſt objectum circa quod ſcientia Dei verſatur?

R. Duplex tantum: poſſibile nimirùm, & exiſtens in aliqua temporis differentia: quidquid enim concipitur ab intellectu, vel fuit, aut eſt, aut erit; vel nec fuit, nec eſt, nec erit aliquando. Si primum, eſt exiſtens in aliquâ temporis differentiâ: ſi verò ſecundum, eſt merè poſſibile.

3. *Q.* Quomodo vocantur ſcientiæ quæ circa duplex illud objectum verſantur?

R. Scientia quæ verſatur circa ea quæ exiſtunt in

aliquâ temporis differentiâ vocatur ſcientia *viſionis*: quæ verò circà merè poſſibilia verſatur, vocatur ſcientia *ſimplicis intelligentiæ*: ſic placuit ſcholaſticis utramque illam ſcientiam & vocare & diſtinguere.

4. *Q.* Eſtne inter ſcientiam *viſionis*, & ſcientiam *ſimplicis intelligentiæ*, tertia aliqua ſcientia quæ *Media* dicatur?

R. Circà eam quæſtionem duplex eſt Scholaſticorum ſententia. Prima, quæ eſt Thomiſtarum omnium, docet inter duplicem allatam ſcientiam non eſſe tertiam, quæ *Media* dicitur. Altera, quam propugnant diſcipuli Ludovici Molinæ, aſſerit è contra præter ſcientiam viſionis, & ſcientiam ſimplicis intelligentiæ dari tertiam ſcientiam, quæ *Media* dicitur.

5. *Q.* Poteſtne ratione probari admitti non debere illam ſcientiam, quæ *Media* dicitur?

R. Poteſt. Siquidem Media inter ſcientiam viſionis & ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, ſcientia admitti non debet, ſi non datur objectum aliquod medium inter objectum ſcientiæ viſionis, & objectum ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ: ſcilicet Dei ſcientia non multiplicatur niſi ratione multiplicis objecti circà quod verſatur. Atqui non datur tertium illud objectum: ſiquidem objectum circà quod Dei ſcientia verſatur, vel exiſtit in aliquâ temporis differentiâ, vel non exiſtit; cùm inter exiſtere & non exiſtere non detur medium. Si primum, eſt res vel præterita, vel præſens, vel futura: ſi ſecundùm, eſt res merè poſſibilis: ergo non datur tertium objectum inter objectum ſcientiæ viſionis & objectum ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ: Illa enim habet pro objecto res omnes quæ exiſtunt in aliquâ temporis ſive præteriti, ſive præſentis, ſive futuri, differentiâ: Iſta verò, verſatur circa res merè poſſibiles.

Dices. Inter exiſtens, & non exiſtens datur ali-

quod objectum medium : illud nimirùm quod nec fuit,nec eſt,nec erit aliquando: ſed futurum eſſet, ſi poneretur aliqua conditio ; hujuſmodi verò videtur eſſe Davidis per Ceïlitas proditio , ſi in eorum urbe uſque ad Saülis adventum remanſiſſet.

Sed contra ſic argui poteſt. Vel illa conditio aliquando ponetur, vel nuſquam ponetur. Si primum, id quod pendet ab eâ conditione,eſt aliquando futurum; ac proindè eſt objectum ſcientiæ viſionis. Si ſecundùm , eſt ſimpliciter poſſibile ; atquè adeò eſt objectum ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ.

Obj. 1. Converſio Tyriorum & Sidoniorum , de quâ Chriſtus loquitur Matthæi 11. Proditio Davidis per Ceïlitas , cujus fit mentio 1. Reg. 23. non ſunt merè poſſibiles;non enim dicitur,quòd evenire potuiſſent, ſed quòd reverà futuræ fuiſſent, ſi poſita fuiſſet conditio: non ſunt quoque abſoluté futuræ: ergo datur medium inter objectum ſcientiæ viſionis , & objectum ſcientiæ ſimplicis intelligentiæ.

Reſp. ad 1. Converſionem & proditionem de quibus agitur , eſſe merè poſſibiles. Ad 2. Non eſt habenda ratio modi illius loquendi quo in locis laudatis utitur Scriptura : nempè Deum humano more loquentem inducit : ſolemus enim quæ merè poſſibilia ſunt , aſſerere futura ſub conditione quæ numquam ponetur. Confirmatur ex eo quòd ſi habenda foret ratio modi quo Scriptura nonnumquam Deum inducit loquentem , dicendum eſſet Deum de aliquibus dubitare : nempè dubitantèr loquens inducitur in Scripturis, ut patet ex Geneſis cap. 4. ubi Deus ſic Caïnum alloquitur : *Ubi eſt Abel frater tuus ?*

Obj. 2. Proditio Davidis per Ceïlitas, & converſio Tyriorum plus habent actualitatis , quàm alter mundus poſſibilis: ſi enim non plus haberent actualitatis,ut quid David Saülis adventum pertimuiſſet? cur in die judicii Corozaïtæ , & Bethlaïtæ graviùs

quàm Tyrii, & Sidonii caſtigandi ſunt?

Reſp. 1. Ideò David timuit, quia Deus ei non revelaverat, num Saül deſcenſurus eſſet in urbem Ceïlam; unde non perpendit Saülis adventum tamquam merè poſſibilem, licèt in ſe ipſo merè poſſibilis eſſet, ſed tamquam dubium: ac proinde ſapienter ſibi per diſceſſum ex urbe Ceïlâ conſuluit. 2. Non ideò Tyrii & Sidonii mitiùs quàm Corozaïtæ, & Betſaïtæ, excipientur in die judicii, quòd iſtorum converſio magis futura fuerit, quàm res merè poſſibiles, ſed quod illi, in pravâ cordis diſpoſitione magis obcœcati & indurati fuerint.

6. *Q.* Auguſtinus, impugnavitne vanum Semipelagianorum de ſcientiâ Mediâ uſum?

R. Impugnavit: ſcilicet Semipelagiani (Auguſtino teſte in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 13.) docebant, Deum quibuſdam parvulis ante mortem baptiſmum concedere, & negare aliis; quibuſdam gentibus concedere Evangelii prædicationem, aliis verò negare, intuitu operum quæ nuſquam futura erant, ſed futura fuiſſent, ſi poſita fuiſſet aliqua conditio: hoc eſt, contendebant ideò parvulis quibuſdam ante mortem non dari baptiſma, quòd Deus prævidiſſet parvulos illos abuſuros fuiſſe baptiſmatis Sacramento, ſi ad maturam uſque ætatem vixiſſent; ideò nonnullis gentibus Evangelium non prædicari, quòd Deus præviderit eos, licèt Evangelium prædicaretur, minimè convertendos eſſe. Quod quidem ſyſtema oſtendit Auguſtinus repugnare Evangelio dicenti, Tyrios & Sidonios convertendos fuiſſe, ſi prædicatum fuiſſet illis Evangelium, quod tamen nuſquam illis annunciatum eſt; repugnare & ei Sapientiæ effato, quo dicitur: *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus*; Repugnare & Apoſtolo dicenti non de alio hominem judicandum eſſe, quàm de eo quod in ſuo corpore geſſerit ſive bonum ſive malum.

7. Q. Scientia Media ſumpta etiam ſecundùm ſubſtantiam cohæretne cum germanis ſancti Auguſtini principiis ?

R. Non cohæret. Siquidem ſcientia media ſecundùm ſubſtantiam ſumpta, eſt (ex illius defenſoribus) ea per quam Deus, independenter à decreto abſoluto de determinandâ per gratiam per ſe efficacem voluntate, prævidet actus ſupernaturalis ordinis ſub conditione quæ nuſquam ponenda eſt, futuros : atqui id non cohæret cum Auguſtini principiis : ergo ſcientia Media etiam ſecundùm ſubſtantiam ſumpta, &c. Major propoſitio continet ipſam ſcientiæ mediæ ideam. Itaque probatur minor. Auguſtinus docuit, Deum non prævidere actus ſupernaturales lapſæ voluntatis, ſive abſolutè ſive conditionatè futuros, independenter à decreto abſoluto de determinandâ per gratiam efficacem voluntate, ſi in his aut illis circumſtantiis ponatur: ergo, &c.

Antecedens in quo cardo difficultatis vertitur, oſtenditur 1. ex hâc celebri S. Doctoris ſententiâ in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 10. *Prædeſtinatione quippè* (ac proinde abſoluto decreto) *ea*, Deus, *præſcivit, quæ fuerat ipſe facturus*. Prætereà capite 9. ejuſdem libri de prædeſtinatione SS. ſolvens argumentum, quod, ut ſcribit Hilarius, adverſarii S. Auguſtini deſumpſerant ex ejuſdem Auguſtini libro de ſex quæſtionibus Paganorum, ubi aſſeruerat, tunc voluiſſe *hominibus apparere Chriſtum quando ſciebat, qui in eum fuerant credituri*, docet, id quod objiciêbatur, ibi à ſe dictum fuiſſe *ſine præjudicio latentis conſilii Dei, aliarumque cauſarum*; addit, latens illud conſilium non aliud eſſe, quàm æternam prædeſtinationem, ſeu abſolutnm decretum de conferendâ per gratiam efficacem fide gentibus, quibus Chriſtus appariturus erat: *Utrùm tantummodò eos præſciverit, an etiam prædeſtinarit Deus*

F

credituros, quærere ac diſſerere tunc non putavi. Tandem ſcientia media in eo poſita eſt, quòd antequàm Deus ferat abſolutum aliquod decretum de conferendâ gratiâ, exploret ad quid creata voluntas ſe ſe determinatura eſſet, ſi in his aut illis circumſtantiis, in hoc vel illo cordis & mentis affectu, daretur auxilium gratiæ verſatilis: atqui dogma illud Auguſtinus impugnavit: id nimirùm, non aliud eſt quàm voluntati creatæ primas partes dare in iis quæ ad ſalutem æternam pertinent, & diſcretionem operantis bonum à non operante refundere non in donum Dei, ſed in lapſæ naturæ vires: quod quidem ejuſdem Auguſtini principiis adverſatur, &c.

8. Q. Scientia Dei eſtne cauſa rerum?

R. Eſt rerum cauſa directiva, quia ſuppeditat ideas, ad quas exactæ ſunt res quæ ex nihilo eductæ ſunt: juxta illud Pſal. 103. *Omnia in ſapientiâ feciſti.*

9. Q. Quænam Dei ſcientia eſt cauſa rerum?

R. 1. Non eſt ſcientia viſionis; quia futuritio rerum præcedit ſcientiam viſionis: ideò enim Deus videt res futuras, quia jam futuræ ſunt, aut per abſolutum Dei decretum de earum futuritione, ſicut actus ſupernaturales creaturæ per peccatum lapſæ, vel per creatæ voluntatis determinationem, ſicut actus ordinis naturalis, imò & ſupernaturalis in ſtatu naturæ innocentis: in eo enim ſtatu nuſquam aliquod decretum abſolutum latum eſt de bonis operibus; in eo ſtatu nuſquam locum habuit gratiæ per ſe efficacis neceſſitas ad operandum bonum, ut dicetur inferiùs in tractatu de Gratiâ.

R. 2. Sola ſcientia ſimplicis intelligentiæ eſt cauſa rerum: ipſa enim eſt ſola quæ præcedit, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, rerum futuritionem; ipſa eſt quæ ſola dirigit Deum, ut ſua de rebus decreta ferat, quemadmodùm idea artificis artificem ad ſuum opus dirigit.

CAPUT X.

De Voluntate Dei.

1. *Quæſt.* Eſtne in Deo voluntas ?

R. Eſt. Quia voluntas ſemper reperitur in ſubſtantiâ cui ineſt intelligendi facultas; unde Scripturæ non ſemel voluntatem Deo tribuunt : *Voluntati ejus* (ait Apoſtolus ad Rom. 9.) *quis reſiſtit ?*

2. *Q.* Quotuplex eſt à parte rei in Deo voluntas ?

R. Unica, quia quidquid eſt in Deo, in eo eſt tanquam actus puriſſimus & ſimpliciſſimus. Neque enim in Deo eſt, aut poteſt eſſe compoſitio, ſeu plurium diſtinctorum unio.

3. *Q.* Voluntas Dei quomodo dividitur ratione modi quo Deus vult res aliquas ?

R. Dividitur in voluntatem *Signi*, & in voluntatem *Beneplaciti* : ſiquidem vel Deus impropriè tantùm & metaphoricè vult rem aliquam ; vel propriè & (ut loquuntur) formaliter. Si primum, conſtituitur voluntas ſigni : ſi verò ſecundum, conſtituitur voluntas beneplaciti ; unde quærenti quid ſit voluntas ſigni, reſpondendum erit eſſe eam per quam Deus rem aliquam vult metaphoricè tantùm ; quærenti verò quid ſit voluntas beneplaciti, dicendum erit eſſe eam per quam Deus propriè vult rem aliquam.

4. *Q.* Quot ſunt ſpecies voluntatis ſigni ?

R. Tot ſunt quot ſunt ſigna quæ divinam Dei de re aliquâ voluntatem indicant. Illa autem ſigna quinque paſſim numerantur : præceptum, conſilium, prohibitio, permiſſio, operatio.

5. *Q.* Deus vultne voluntate beneplaciti ea om-

nia quæ vult voluntate ſigni?

R. Non vult ſemper: nempè licèt Abrahamo Iſaaci occiſionem præceperit, eam tamen non voluit voluntate beneplaciti: imò prohibuit poſteà ne fieret. Verùm licèt Deus non velit ſemper voluntate beneplaciti id quod vult voluntate ſigni, vult tamen aliquid aliud voluntate beneplaciti, v. g. voluntate beneplaciti voluit ut Abrahamus paratum exhiberet animum ad Iſaaci occiſionem.

6. *Q.* Quomodo Dei voluntas dividitur ratione diverſarum circumſtantiarum ſecundum quas idem objectum poteſt conſiderari?

R. Dividitur in antecedentem, & conſequentem. Prior, ex S. Thomâ, eſt ea per quam Deus vult objectum aliquod in ſe ipſo & abſolutè conſideratum. Altera, eſt ea per quam Deus vult objectum aliquod ſingulare, conſideratum non tantùm in ſe, ſed etiam cum omnibus circumſtantiis particularibus.

7. *Q.* Antecedens & conſequens Dei voluntas poſſuntne aliquibus exemplis explicari?

R. Poſſunt, ut videre eſt in hiſce verbis quibus S. Thomas utramque illam voluntatem explicat 1. part. q. 19. art. 6. ad 1. *Ad cujus* (diviſionis voluntatis in antecedentem & conſequentem) *intellectum, conſiderandum eſt quòd unumquodque ſecundùm quod bonum eſt, ſic eſt volitum à Deo: aliquid autem poteſt eſſe in primâ ſui conſideratione, ſecundum quod abſolutè conſideratur, bonum vel malum; quod tamen prout cum aliquo adjuncto conſideratur, quæ eſt conſequens conſideratio ejus, è contrario ſe habet. Sicut hominem vivere eſt bonum, & hominem occidi eſt malum ſecundùm abſolutam conſiderationem; ſed ſi addatur circa aliquem hominem, quòd ſit homicida, vel vivens in periculum multitudinis, ſic bonum eſt eum occidi, & malum eſt eum vivere: unde poteſt dici, quòd judex juſtus antecedenter vult hominem vivere, ſed conſequentur vult*

homicidam ſuſpendi. Similiter Deus vult antecedenter hominum ſalutem, ſed conſequenter vult quoſdam damnari ſecundum exigentiam ſuæ juſtitiæ. Vide quæ inferiùs dicentur.

8. *Q.* Voluntas antecedens eſtne *propriè* in Deo, an verò *metaphoricè* tantùm? Eſtne voluntas *ſigni* tantùm, an verò etiam *beneplaciti?*

R. Eſt propriè in Deo; & eſt voluntas beneplaciti. Ratio eſt 1. quia S. Thomas Lectione 1. in cap. 2. primæ Epiſtolæ Pauli ad Timotheum, antecedentem Dei voluntatem comparat cum voluntate quam mercator habet ſervandi merces, quas projicit in mare, ut ſæviente tempeſtate vitet naufragium: at ea mercatoris voluntas eſt *propriè & formaliter* in illo mercatore. 2. Deus vult formaliter & propriè id quod in ſe bonum eſt: atqui hujuſmodi eſt objectum voluntatis antecedentis, ut ibidem docet mox laudatus S. Thomas.

Obj. S. Thomas docet Dei voluntatem antecedentem dici potiùs debere velleitatem, quàm ſimplicem voluntatem: *Unde* (inquit) *magis poteſt dici velleitas, quàm ſimplex voluntas*: atqui velleitas non eſt propriè in Deo; ergo nec voluntas antecedens.

R. Diſting. antecedens: debet magis dici *velleitas*, reſpectivè ſumpta, hoc eſt, comparata cum voluntate conſequente, quæ eſt efficax, conc. ant. Debet dici velleitas ſimpliciter & abſolutè, nego ant: hincque ſequitur voluntatem antecedentem quam Deus habet de ſalute omnium in individuo hominum in ſtatu naturæ lapſæ, eſſe ſinceram & veram voluntatem, licèt inefficacem, ut fusè dicetur inferiùs.

9. *Q.* Dei voluntas impleturne ſemper?

R. 1. Voluntas *ſigni* non ſemper impletur: quamvis enim Deus velit voluntate ſigni; hoc eſt, quamvis imperet, ut omnes eum ſuper omnia diligant, id

tamen non impletur. 2. Voluntas beneplaciti non ſemper quoque impletur; ſiquidem voluntas antecedens, quæ eſt voluntas beneplaciti, ſe habet in Deo, ex S. Thomâ, ſicut voluntas mercatoris reſpectu ſuarum mercium, quas ſæviente tempeſtate, vult conſervare, quaſque tamen ut vitet naufragium, projicit in mare. 3. E contrà conſequens Dei voluntas ſemper impletur: de eâ nimirùm intelligi debent hæc Dei ipſius apud Iſaïam cap. 46. verba: *Omnis voluntas mea fiet*: necnon & illud Pſalmi 123. *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit.*

10. *Q.* De quâ Dei voluntate intelliguntur hæc Apoſtoli verba 1. ad Timotheum 2. *Qui* (Deus) *vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire?*

R. Ex S. Thomâ intelligitur de voluntate antecedente: quæ quidem (ut ſuperiùs dictum fuit) eſt vera, & ſincera voluntas beneplaciti. Licèt vi ejuſmodi voluntatis omnibus hominibus præparentur media ad ſalutem ſufficientia etiam in ſtatu naturæ lapſæ: & licèt quoad præparationem illam ſit efficax, ſuum tamen præcipuum finem & primarium, qui eſt omnium hominum ſalus, non aſſequitur: neque enim omnes homines æternam ſalutem conſequuntur, & in hoc, eſt voluntas inefficax.

11. *Q.* Voluntas Dei prædefiniitne abſolutè ab æterno actus omnes ſupernaturales creaturæ rationalis per peccatum in Adamo lapſæ?

R. Prædefiniit, quia id Deus ab æterno prædefiniit abſolutè, ad quod in tempore phyſicè prædeterminat: atqui creaturam rationalem per peccatum in Adamo lapſam prædeterminat ad omnes omninò actus ordinis ſupernaturalis: neque enim (ut fusè dicetur in noſtro tractatu de Gratiâ) homo per peccatum Adami lapſus quidquam boni, quod ordinis ſit ſupernaturalis, aut incipit actu, aut perficit,

niſi ad illud per gratiam ex ſe,ſeu ex ſuâ naturâ efficacem determinetur : ergo , &c.

12. Q. Voluntas Dei prædefiniitne abſolutè ab æterno perſeverantiam ſanctorum Angelorum ?

R. Non prædefiniit : quia Angeli ad actu perſeverandum non indiguerunt auxilio per ſe efficaci & prædeterminante : nempè ſatis eis fuit auxilium verſatile , cujus efficacia penderet ex eorum voluntate : & reverà , Auguſtino teſte in libro de correptione & gratiâ , illo ſolo auxilio adjuti, actu & de facto perſeverarunt.

13. Q. Deus prædefiniitne , abſolutè creatæ voluntatis per peccatum lapſæ actus liberos, qui ſunt ordinis merè naturalis ?

R. Non prædefinivit : quia creatura rationalis , etiam per peccatum Adami lapſa,non indiget divinâ prædeterminatione,ut actus liberos ordinis merè naturalis operetur. Unde actus illi non fuerunt ab æterno futuri vi decreti abſoluti quod Deus de illorum futuritione tulerit, ſed tantùm vi prævisæ à Deo creatævoluntatis electionis,ut ſuo loco dicetur.

14. Q. Voluntas Dei eſtne libera ?

R. Eſt libera : quia libertas eſt perfectio : perfectiones autem omnes in Deo (ut ſuperiùs à nobis dictum eſt) reperiuntur. Unde ſcriptura Deum nobis exhibet tanquam maximè liberum. *Omnia* (inquit) *quæcumque voluit , fecit.*

15. Q. Circa quæ objecta libertas propriè dicta convenit Deo ?

R. Circa operationes omnes quæ ſunt ad extrà : ita enim Deus operatur ad extrà, ut poſſit non operari:ita,v.g. creavit mundum,ut potuerit non creare; ita mundum redemit , ut potuerit eum non redimere. E contra propriè dicta libertas ; quæ & à S. Thomâ *libertas arbitrii* dicitur , Deo non convenit circa illius operationes ad intrà:quia Deus neceſſariò,licèt non coactè,operatur ad intrà ; neque

enim Deus ita ſeipſum amat, ut poſſit non amare; non ita Pater Verbum generat, ut poſſit illud non generare. Hinc fit ut licèt circa res ad extrà, electio propriè Deo tribuatur, non tribuitur tamen circa operationes ad intrà; neque enim ibi eſt electioni locus, ubi eſt neceſſitas. Nempe idea electionis eſſentialiter præſupponit in ſubjecto indifferentiam ad actum, ſeu poteſtatem eum eliciendi & non eliciendi.

16. *Q.* Quænam eſt forma per quam Deus conſtituitur liber?

R. Eſt ipſum Dei velle, non quidem prout ad Deum terminatur, quia ſic eſt omninò neceſſarium; ſed prout terminatur ad creaturas; ſic enim conſideratum ita habet creaturas pro termino, ut illas potuerit non habere.

CAPUT XI.

De Providentiâ.

1. *Quæſt.* QUid eſt providentia?

Reſp. Eſt ratio, ſeu idea, ſeu cognitio, præexiſtens in mente divinâ, per quam res creatæ in ſuum finem diriguntur. Hinc autem patet 1. providentiam in Deo eſſe quid practicum; 2. verſari eam non circa finem ultimum, ſed tantùm circa media quæ ad eum tendunt.

2. *Q.* Daturne providentia?

R. Datur. Nam 1. anima in ſeipſâ ſentit ac experitur exiſtere providentiam; ſæpius enim, & quidem naturaliter (Tertulliano teſte) in has erumpit voces: *Deus videt omnia: Deo commendo: Deus reddet: Deus inter nos judicabit.* 2. Scripturis docemur omnia Dei oculis patere; ſubjacere omnia divino illius regimini; ipſum de omnibus judicare: at ea eſſe non poſſunt ſine providentiâ: imò ipſamet ſunt Dei providentia.

3. *Q.* Creaturæ quæ neceſſariò operantur, ſubjacentne divinæ providentiæ?

R. Subjacent. Nam 1. mirabilis & conſtans ordo, qui elucet in Univerſi partibus, nec eſſe, nec cogitari poteſt abſque ſupremâ ſapientiâ quæ illis præſit, eaſque gubernet. 2. Chriſtus Matthæi 6. aves & lilia, & humilia ac vilia quæque, divinæ providentiæ ſubjicit.

4. *Q.* Creatura libera ſubjacetne providentiæ divinæ?

R. Subjacet. Nempe Scriptura teſtatur 1. creaturæ rationalis opera eſſe ſub Dei poteſtate. *Cor regis* (Proverbiorum 21.) *in manu Domini quócumque voluerit, inclinabit illud.* Teſtatur 2. actiones liberas Deo ſubjacere: *Non eſt* (Jeremiæ 12.) *hominis via ejus; nec viri ut dirigat greſſus ſuos.* Teſtatur 3. Deum de actionibus liberis judicaturum eſſe: *Reddet unicuique ſecundùm opera ejus*: ergo, &c.

5. *Q.* Peccata ſubjacentne Dei providentiæ?

R. Subjacent, etiam ſecundùm ſuum eſſe formale ſumpta; in quantùm ſcilicet Deus permittit ut fiant: hoc eſt, non impedit ne fiant, ut bonum inde eliciat; *Neque enim* (ait Auguſtinus in Enchiridio ad Laurentium cap. 11.) *ullo modo ſineret mali eſſe aliquid in operibus ſuis, niſi uſqueadeò eſſet omnipotens & bonus, ut benè faceret etiam de malo.*

Obj. 1. Multa caſu fiunt & fortuitò. 2. Multa fruſtrà fiunt in rerum naturâ. 3. Impii utplurimùm agunt proſperè; pii è contra adverſis premuntur: ſed hæc cum providentiæ exiſtentiâ ſtare non poſſunt: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. diſt. ant. Multa caſu fiunt ſecundùm opinionem noſtram, conc. ant. plerumque enim ignoramus finem ad quem ex intentione Dei diriguntur: ſecundùm rei veritatem, nego ant. Ad 2. diſt. ant. Multa fiunt fruſtrà per reſpectum ad cauſas particulares, conc. ant. non rarò nimirùm cauſæ parti-

culares deficiunt; per reſpectum ad proviſorem generalem, nego ant. ſcilicet defectus cauſarum ſecundarum non accidunt niſi ex ordinatione proviſoris generalis. Ad 3. conc. ant. neg. conſ. Ratio eſt, quia multæ ſunt cauſæ, cur id Deus permittat: ita nimirùm erga pios ſe gerit, 1. ut virtus variis probata caſibus illuſtrior fiat; 2. ut pii hujuſmodi miſeriis cautiores fiant ac humiliores; 3. ut viri frugi doceantur, ſæculum hoc tot aſperſum miſeriis diligi non debere, ſed alterum debere ſollicitè ab eis deſiderari ad exemplum Apoſtoli: *Deſiderium habens diſſolvi & eſſe cum Chriſto.*

6. Q. Providentia aſſequiturne ſemper ſuum finem?

R. Aſſequitur; & quidem 1. in cauſis neceſſariis quæ ſemper habent finem ſuæ naturæ, aut ordini Univerſi cujus ſunt pars, convenientem; 2. in cauſis contingentibus: nempe quòd deficiant aliquando, aut non deficiant, eſt ex naturâ quam habent à Dei providentiâ.

7. Q. Providentia imponitne neceſſitatem rebus proviſis?

R. Imponit aliquibus, neceſſariis nimirùm; non autem liberis; nam Deus, cùm ſit proviſor generalis, unicuique cauſæ ſecundùm naturam & conditionem illi propriam providet: ergo cùm cauſarum neceſſariarum natura exigat, ut neceſſariò agantur in ſuos fines, cauſarum verò liberarum conditio poſtulet, ut liberè in finem ſuum moveantur, Deus illas neceſſariò movet, iſtas verò liberè.

Caput XII.

De Prædeſtinatione.

§. I.

De naturâ & diviſione Prædeſtinationis.

1. *Quæſt.* PRædeſtinatio quomodo definitur? R. Definitur *præſcientia & præparatio beneficiorum Dei quibus certiſſimè liberantur quicumque liberantur.* Ita Auguſtinus in libro de Dono perſeverantiæ cap. 14.

2. *Q.* In Auguſtinianâ prædeſtinationis definitione quid intelligitur nomine *præſcientiæ?*

R. Intelligitur cognitio quam Deus habet tum de ultimo fine ad quem creaturæ per prædeſtinationem eliguntur; tum etiam de efficaciâ & virtute mediorum quibus creaturas prædeſtinatas, ad ultimum finem perducit. Nec id mirum eſt; qui enim vult alicui finem, debet illum præcognoſcere, necnon media quibus comparari poſſit.

3. *Q.* Quid in Auguſtini definitione prædeſtinationis, intelligitur nomine *præparationis!*

R. Intelligitur abſoluta & efficax voluntas quam Deus habuit ab æterno conferendi tum gratiam, tum gloriam quibuſdam creaturis rationalibus; hincque patet quâ ratione prædeſtinatio à gratiâ differat: *Inter gratiam porrò* (ait Auguſtinus in libro de Prædeſtinatione Sanctorum cap. 10.) *& prædeſtinationem hoc tantùm intereſt, quòd prædeſtinatio eſt gratiæ* (hoc eſt, & hujus & alterius vitæ beneficiorum) *præparatio; gratia verò, jam ipſa donatio.*

4. *Q.* Quid intelligitur nomine *beneficiorum* quorum fit mentio in definitione Auguſtini de prædeſtinatione?

R. Intelliguntur 1. omnia alterius vitæ bona ad quæ Deus homines per prædeſtinationem eligit. Intelliguntur 2. auxilia gratiæ quibus Deus uſurus eſt in tempore, ut electos ad alterius vitæ bona perducat.

5. *Q.* Quid intelligi debet per hanc vocem *liberantur*, quæ in definitione prædeſtinationis continetur?

R. Intelligi debet effectus prædeſtinationis, 1. in alterâ vitâ, ubi prædeſtinatus erit cujuſlibet expers miſeriæ; 2. in hâc vitâ, ubi jam per fidem, ſpem & charitatem incipit à jugo peccati liberari, ſed non perfectè, quia remanet, etiam in juſtificatis hominibus, concupiſcentia quæ illos ad agonem uſque, ad peccatum excitat & provocat.

6. *Q.* Quid ſignificatur hâc voce *certiſſimè?*

R. Significantur vis & efficacia tum finis ad quem creatura à Deo eligitur, tum mediorum per quæ in hâc vitâ liberatio electorum incipit.

7. *Q.* Quotuplex eſt prædeſtinatio, ſeu quomodò prædeſtinatio dividitur?

R. Duplex, quia duplex eſt terminus ad quem creatura rationalis à Deo prædeſtinatur, gratia nimirùm & gloria; igitur prædeſtinatio duplex eſt, prædeſtinatio ad gratiam & prædeſtinatio ad gloriam.

8. *Q.* Prædeſtinatio ad gratiam eſtne gratuita; hoc eſt, Deus prædeſtinatne homines ad gratiam independenter à præviſis meritis quæ creatura rationalis per ſolas naturæ vires comparaverit?

R. Eſt omninò gratuita. Ita quondam Eccleſia definiit contra Pelagianos qui docebant, gratiam ſecundùm merita dari. Ita quoque definiit contra Semipelagianos qui aſſerebant gratiam dari dependenter à præviſione fidei, cujus initium à nobis eſſet. Ita etiam docuit Clerus Gallicanus, cùm ad Comitia generalia anno 1700. coactûs declaravit Semipelagianiſmum inſtaurare, mutatis tantùm vocibus,

propoſitionem quâ aſſerebatur Deum facienti quod in ſe eſt ex viribus naturæ, dare gratiam ex debito quodam quod oriatur ex pacto quod inter Chriſtum fidejuſſorem noſtrum & Patrem æternum initum fuerit ad conferendam gratiam iis qui ex viribus naturæ benè moraliter ſe geſſerint.

§. II.

De gratuitate Prædeſtinationis ad gloriam.

1. *Quæſt.* Prædeſtinatio ad gloriam eſtne gratuita; hoc eſt, Deus prædeſtinavitne creaturas rationales ad æternam ſalutem independenter à præviſione meritorum, quæ etiam cum auxilio gratiæ in hâc vitâ comparata fuerint ?

R. Duplex eſt eâ de re Scholaſticorum ſententia. Prima, eſt Ludovici Molinæ, qui docet prædeſtinationem ad gloriam non eſſe gratuitam; ſcilicet aſſerit Deum neminem ad æternam ſalutem prædeſtinaſſe, niſi poſt præviſa merita quæ in hâc vitâ cum auxilio gratiæ comparaverit. Altera, eſt Thomiſtarum omnium, quibus placet prædeſtinationem ad gloriam eſſe omninò gratuitam; hoc eſt, docent Deum eos omnes qui ſalvandi ſunt, ab æterno elegiſſe independenter à præviſione meritorum quæ per auxilium gratiæ in hâc vitâ comparaturi ſunt.

2. *Q.* Gratuita prædeſtinatio ad gloriam poteſtne probari ex Evangelio Lucæ ?

R. Poteſt. Chriſtus Lucæ 12. ſic loquitur : *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* Vox illa, *complacuit*, non obſcurè innuit, voluntatem quam Pater habet dandi regnum cæleſte, oriri ex mero illius beneplacito. Id quoque non obſcurè innuit ſcopus quem Chriſtus eo in loco ſibi proponit; vult enim diſcipulos amovere à rerum temporalium curâ: ad eum verò finem ſic argumentatur à majori ad minus: Patri complacuit vo-

bis gratuitò dare cæleſte regnum : ergo à fortiori providebit vobis de rebus ad hujus vitæ ſuſtentationem neceſſariis. Nec valeret illud argumentum, ſi prædeſtinatio ad gloriam non foret gratuita : imò diſcipuli inde concluſiſſent, ſe de rebus temporalibus ſollicitè curare debere ; ſic enim ratiocinari potuiſſent: Quemadmodùm Pater neminem eligit ad regnum cæleſte, niſi poſt præviſa illius merita ; ita nemini ſtatuit de neceſſariis providere, niſi poſt præviſam hominum in iis comparandis diligentiam ; ſollicitè igitur homines de iis curare debent.

3. *Q.* Gratuita prædeſtinatio ad gloriam poteſtne probari ex Evangelio Joannis ?

R. Poteſt. Chriſtus Joannis 6. ait electos ſibi à Patre traditos fuiſſe ; neminem ex iis qui ſibi à Patre traditi ſunt, periturum: *Hæc eſt voluntas Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam, ſed reſuſcitem in noviſſimo die.* Si prædeſtinatio non ſit gratuita, Pater ſalvandos non tradidit Chriſto, ſed ipſimet ſalvandi, per opera pietatis præviſa ſeipſos & Patri & Chriſto tradiderunt.

4. *Q.* Gratuita prædeſtinatio ad gloriam poteſtne probari ex Pauli Epiſtolâ ad Epheſios ?

R. Poteſt. Epiſtolæ ad Epheſios cap. 1. Apoſtolus ſcribit, ſalvandos, fuiſſe à Deo electos, ut eſſent ſancti & immaculati : *Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu ejus.* Aſſerit eos ad eam ſanctitatem electos fuiſſe, quòd ad gloriam electi ſint : *Secundùm* (ait) *propoſitum voluntatis ſuæ* ; hoc eſt, ut firmum ſtaret de gloriâ conferendâ decretum : ergo ex Apoſtolo, prior eſt electio ad gloriam, quàm electio ad ſanctitatem; prædeſtinatio igitur ad gloriam eſt independens à præviſione ſanctitatis, ſeu meritorum.

5. *Q.* Gratuita prædeſtinatio ad gloriam poteſtne probari ex capite 9. Epiſtolæ ad Romanos ?

R. Poteſt. Apoſtolus in exemplum prædeſtinatio-

nis profert Jacob præ fratre ſuo Eſaü electionem ; ſed Jacob electio præ Eſaü fuit omninò gratuita ; hoc eſt, independens ab omni operum prævisione: *Cùm enim* (inquit Apoſtolus cap. 9.) *nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent, aut mali, ut ſecundum electionem propoſitum Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt ei*, Rebeccæ, *quia major ſerviet minori, ſicut ſcriptum eſt; Jacob dilexi, Eſaü autem odio habui*.

6. *Q*. Prædeſtinatio gratuita poteſtne probari ex ſolutionibus ad objectiones quas Apoſtolus ſibi proponit cap. 9. Epiſtolæ ad Romanos ?

R. Poteſt. Nam 1. ſibi objicit ſequi ex gratuitâ illâ electione locum in Deo habere crimen acceptionis perſonarum: *Quid ergo dicemus ? numquid iniquitas apud Deum?* Ad illud argumentum non reſpondet non eſſe in Deo iniquitatem, eò quòd opera præviderit, ſed confugit ad merum beneplacitum Dei, ex duobus indignis unum præ alio eligentis : *Abſit. Moyſi enim dicit : Miſerebor cujus miſereor : & miſericordiam praſtabo, cujus miſerebor.*

Objicit ſibi 2. ſequi ex hujuſmodi electione quòd Deus injuſtè conqueratur de non electis, cùm, renuente divinâ illius voluntate, ſalvari non poſſint : *Dicis itaque mihi : quid adhuc queritur ? voluntati enim ejus quis reſiſtit ?* Ut eam objectionem Paulus ſolvat, non reſpondet electionem præſupponere electorum merita, ſed confirmat id quod, aliud argumentum ſolvens, jam reſponderat, nempe electionem oriri ex mero Dei beneplacito, ſicut quòd lutum fiat vas in honorem, id unicè petitur ex figuli beneplacito : *O homo tu quis es, qui reſpondeas Deo ? numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, Quid me feciſti ſic ? An non habet poteſtatem figulus luti ex eâdem maſſâ facere alìud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam ?*

Objicit ſibi 3. & quærit, cur Deus nonnullos po-

tiùs quàm alios ad gloriam elegerit. Ad quæſitum, illud non reſpondet, Deum quoſdam præ aliis elegiſſe ex meritorum præviſione, ſed ſolùm, ut ſuam gratuitam miſericordiam in eis manifeſtam faceret; *Quòd ſi* (inquit) *Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multâ patientiâ, vaſa iræ apta in interitum; ut oſtenderet divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparavit ad gloriam.*

§. 7. *Q.* Gratuita prædeſtinatio ad gloriam poteſtne probari ex cap. 11. Epiſtolæ Pauli ad Romanos?

R. Poteſt. Nam 1. Apoſtolus in eo loco non aſſerit, Deum ideò non repuliſſe Judæos quoſdam ex æternâ hæreditate, quod eorum pia præviderit opera, ſed tantùm quòd per ſuam prædeſtinationem eos præ aliis dilexerit; *Non repulit* (inquit) *plebem ſuam, quam* (præſcientiâ dilectionis) *præſcivit.* 2. Sub finem ejuſdem undecimi capitis redit ad argumentum quod ſibi capite 9. ſolvendum propoſuerat; cur ſcilicet Deus nonnullos elegerit, alios verò minimè elegerit. Tantùm autem abeſt, ut confugiat ad meritorum per gratiam præviſionem, quin potiùs recurrit ad impenetrabilia Dei judicia, aſſeritque ſe neſcire, nec ſcire poſſe rationem quæ Deum movit, ut gratuitò quoſdam præ cæteris elegerit; *O* (inquit) *altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei: quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus & inveſtigabiles viæ ejus!*

8. *Q.* Numquid dici poteſt ea quæ tum Lucæ 12. tum Joannis 6. tum ad Romanos 9, & 11. de prædeſtinatione dicuntur, intelligi debere de prædeſtinatione ad fidem, non autem ad gloriam?

R. Non poteſt dici. Nam 1. in ſententiâ quæ legitur apud Lucam, expreſſa mentio fit *regni*, non autem gratiæ; *Complacuit Patri veſtro dare vobis regnum.* 2. Apud Joannem agitur de iis quos nemo poteſt rapere de Chriſti manibus; at ii non ſunt homi-

nes ad ſolam gratiam electi;illi enim ſæpè per peccatum mortale rapiuntur è Chriſti manibus. 3. Apoſtolus de eâdem electione loquitur capite 9. & 11. Epiſtolæ ad Romanos, de quâ ante locutus fuerat cap. 8. Atqui cap. 8. locutus fuerat de electione ad gloriam:ibi enim locutus fuerat de electione, quæ eſt ſecundùm propoſitum; propter quam omnia in bonum cooperantur; cujus executionem & ſcopum nulla creata poteſtas impedire valet:at ea non conveniunt electioni quæ ſit ad gratiá tantùm;ac proinde intelligi debent de prædeſtinatione ad gloriam.

9. Q. Quid de prædeſtinatione ad gloriam ; cenſuit Auguſtinus?

R. Credidit gratuitam. Nam ſanctus Doctor doctrinam de gratuitâ prædeſtinatione ad gloriam, nomine Maſſilienſium ſibi à Proſpero & Hilario propoſitam, pro ſuâ agnovit: *Hoc autem propoſitum* (verba ſunt Semipelagianorum in Proſperi Epiſtolâ ad Auguſtinum) *vocationis Dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipſâ conditione generis humani, eligendorum & rejiciendorum dicitur facta diſcretio, ut ſecundùm quod placuit Creatori, alii vaſa honoris, alii vaſa contumeliæ ſint creati, &c.* Cùm autem nuſquam Auguſtinus ſcripſerit, ſibi eo in capite impoſitum fuiſſe à Semipelagianis, evidens eſt quod reipsâ propugnaverit illud ſyſtema quod illi à Semipelagianis objectum fuerat.

Prætereà ſanctus Auguſtinus in gratuitam prædeſtinationem tanquam in rationem unicam divinæ in electos providétiæ,refert ea omnia quæ in electis operatur. Nam 1. in Epiſtolâ ad Sixtum docet, prædeſtinationem illam eſſe cauſam, cur parvulis quibuſdam Baptiſma paulò ante mortem conferatur. 2. In libro de correptione & gratiâ capite 9. eidem & non alteri cauſæ adſcribit rationem, cur ex duobus juſtis uni præ alio detur ſingulare perſeverantiæ donum. 3. Eodem cap. 9. libri de correptione & gra-

tiâ, tantùm abeſt, ut præparationem gloriæ tribuat meritorum prævifioni, quin è contra docet prævifionem meritorum ſupponere prædeſtinationem ad gloriam, ait enim, merita eſſe effectum prædeſtinationis ad gloriam.

Idem ſanctus Doctor in libro de Prædeſtinatione Sanctorum, cap. 15. ſcribit idem ferri debere judicium de hominum prædeſtinatione ad gratiam & ad gloriam, ac de prædeſtinatione humanitatis Chriſti ad unionem cum Verbo, ad ſanctitatem, ad viſionem intuitivam: atqui ex eodem Auguſtino planè gratuita fuit Chriſti humanitatis prædeſtinatio ad unionem cum Verbo; ad ſanctitatem, ad viſionem intuitivam: ergo, &c.

10. *Q.* Quid ſanctus Thomas, & poſt eum inſigniores Scholaſtici docuerunt de prædeſtinatione ad gloriam?

R. Docuerunt eſſe gratuitam. Sanctus Thomas non in merita præviſa, ſed in ſolam Dei voluntatem refundit rationem, cur Deus aliquos præ aliis ad gloriam æternam eligat: *Sed quare* (inquit 1. p. q. 23. art. 5. ad 3.) *hos elegit in gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem, niſi divinam voluntatem.* Scotus in librum 1. Sent. diſt. 41. ſic loquitur: *Ratio prædeſtinationis non in alio eſt quærenda, quàm in divinâ voluntate.* Tandem vix unus aut alter alicujus nominis Scholaſticus ante finem ſæculi 16. aſſeruit prædeſtinationem ad gloriam non eſſe gratuitam.

11. *Q.* Gratuita prædeſtinatio ad gloriam poteſtne probari rationibus Theologicis?

R. Poteſt. Nam 1. qui vult ordinatè, priùs vult dare finem, quàm media ad illum finem neceſſaria conferre: ergo prius eſt ſecundùm noſtrum concipiendi modum, Deum ad gloriam, quàm ad gratiam prædeſtinare. 2. Inſcrutabile eſt omninò myſterium prædeſtinationis ad gloriam: ergo non eſt ex

meritorum præviſione : nihil enim , in eâ ſuppoſitione, facilius eſt quàm reddere rationem,cur unus præ alio ſit ad gloriam prædeſtinatus.

Ob. 1. Matthæi cap. 25. Regnum cæleſte dicitur paratum ex præviſione bonorum operum : ſic enim Chriſtus in extremo judicio loquetur : *Venite benedicti patris mei , poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi : eſurivi enim & dediſtis mihi manducare* : Ergo , &c.

Reſp. Nego ant.ſeu nego Regnum dici paratum ex præviſione bonorum operum : nempè hæc propoſitio cauſalis , *eſurivi enim* , &c. non refertur ad vocem, *paratum* ; ſed ad vocem, *poſſidete*: ita ut ſenſus ſit,in mercedem bonorum operum poſſidete regnum quod anteà gratuitò vobis paratum fuerat.

Confirmari poteſt reſponſum illud ex oppoſitâ ſententiâ quæ reprobis à Chriſto judice dicetur : *Diſcedite à me in ignem æternum , qui paratus eſt Diabolo , & Angelis ejus : eſurivi enim & non dediſtis mihi manducare*. Nempè in eâ ſententiâ , cauſalis hæc *Eſurivi enim* , non refertur ad vocem *paratus* : neque enim Diabolis paratus eſt ignis,quòd homines præviſi ſint non facturi opera miſericordiæ, ſed refertur ad hanc aliam vocem *diſcedite*,ſeu reprobi igne damnantur , quòd opera miſericordiæ non exercuerint.

Ex his patet colligi quidem ex textu Matthæi , gloriam in tempore conferri propter opera,ſed non colligitur quòd propter opera præviſa , ab æterno præparata ſit in intentione divinâ.

Obj. 2. Scriptura paſſim æternam gloriam vocat mercedem ; nonnumquam bravium, aliquando coronam vitæ ; ergo , &c.

Reſp. Diſt. ant. in ordine executionis, conc. ant. in ordine intentionis, nego ant. hoc eſt,illi & ſimiles alii modi loquendi ſignificant Deum in tempore propter bona opera conferre vitam æternam, ad

quam ab æterno gratis prædeſtinavit : nempè Deus vult ut homo per bona opera mereatur cæleſte regnum ad quod eum elegit gratuitò.

Obj. 3. Præſcientia præcedit prædeſtinationem : *Quos præſcivit* (inquit Apoſtolus ad Rom. 8.) *& prædeſtinavit conformes fieri imagini filii ſui* : ergo prædeſtinatio ad gloriam fit ex præſcientiâ meritorum.

Reſp. 1. Diſt. ant. præſcientia ſeu præcognitio perſonarum quæ prædeſtinantur, conc. ant. neque enim Deus quemquam prædeſtinat, niſi eum, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, anteà diſtinctè noverit : præſcientia meritorum, nego ant.

Reſp. 2. Nomine præſcientiæ intelligi prædilectionem, non autem meram præcognitionem : ita ut ſenſus ſit, Deum eos prædeſtinaſſe tum ad gratiam, tum ad gloriam, quos gratuitò præ aliis dilexit. Eodem ſenſu nomen præſcientiæ paſſim reperitur in Scripturis : *Non repulit Dominus* (ad Rom. 11.) *plebem ſuam quam præſcivit.* Joannis 10. *Ego ſum Paſtor bonus, & cognoſco oves meas.*

Obj. 4. Patres qui ante S. Auguſtinum vixêre, docuerunt prædeſtinationem ad gloriam non eſſe gratuitam : ut videre eſt apud Irenæum lib. 4. contra hæreſes cap. 38. Chryſoſtomum hom. 15. in caput octavum Epiſtolæ ad Rom. Hieronymum in primum Malachiæ caput : ergo, &c.

Reſp. Nego ant. nempè Patrum illorum textus intelligi poſſunt de prædeſtinatione in ordine executionis, non autem de prædeſtinatione in ordine intentionis ; hoc eſt, de ipsâ collatione gloriæ, non autem de illius præparatione. Nec mirum : cùm enim nondum exorta eſſet hæreſis aliqua circa gratiæ œconomiam, Patres hoc unum habuerunt præ oculis, ut fideles ad pietatis praxim moverent, eiſque vitam æternam tanquam pietatis mercedem in tempore conferendam proponerent. Petitum eſt reſt.

ponſum illud ex Auguſtino, libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 14.

Obj. 5. Homo non prædeſtinatur gratis ad juſtificationem: ergo nec ad gloriam.

Reſp. Nego ant. ſcilicet Deus tum ad finem, tum ad media quæ ad illum comparandum neceſſaria ſunt gratuitò prædeſtinat. Licet autem in executione quædam præparatio in adultis juſtificationem præcedat; in intentione tamen divinâ priùs prædeſtinata fuit juſtificatio, quàm illa per actus fidei, ſpei, & charitatis præparatio.

Obj. 6. Inter Auguſtinum & Semipelagianos ſolùm quæſtio fuit de initio fidei, & de perſeverantiâ uſque in finem, quæ à Semipelagianis liberi arbitirii viribus committebantur; nuſquam verò fuit quæſtio de prædeſtinatione ad gloriam: ergo ex Auguſtini ſcriptis contra Semipelagianos, colligi non poteſt gratuita ad gloriam prædeſtinatio.

Reſp. Diſt. ant. ſolùm quæſtio fuit directè, conc. ant. indirectè, nego ant. Initio diſputationis Auguſtinum inter & Semipelagianos quæſtio quidem non fuit de gratuitâ prædeſtinatione ad gloriam; ſed tamen orta eſt in progreſſu diſputationis. Cùm enim Auguſtinus urgeretur à Semipelagianis, cur uni detur gratia fidei, alteri verò non detur; cur ex duobus juſtis uni detur perſeverantiæ donum, alteri verò negetur; coactus eſt in libris de correptione & gratiâ, de prædeſtinatione SS. & de dono perſeverantiæ, diſſerere de gratuitâ prædeſtinatione ad gloriam, eamque aſſerere, ut primam diſcretionis cauſam unius ab alio, quam ab eo Semipelagiani petierant, aperiret.

Obj. 7. Doctrina de gratuitâ prædeſtinatione ad gloriam videtur eſſe idem cum Prædeſtinatianorum hæreſi, quæ pluribus in conciliis (ut Gennadius, Hincmarus, & Sigebertus teſtantur) damnata eſt: ergo, &c.

Reſpondent Thomaſſinus, Cabaſſutius, aliique ſcriptores de Eccleſiaſticâ hiſtoriâ optimè meriti, nuſquam extitiſſe hæreſim illam Prædeſtinatianorum: addunt, dogmata quæ eis tribuuntur, ipſam eſſe Auguſtini doctrinam à Semipelagianis invidiosè & calumniosè S. Doctori objectam.

Reſpondemus nos, dato quòd reverà extiterit Prædeſtinatianorum hæreſis, non inde ſequitur, quòd admitti non debeat gratuita prædeſtinatio ad gloriam. Scilicet ex eâ non ſequitur (quod volebant Prædeſtinatiani) Deum non minùs ad malum culpæ, quàm ad malum pœnæ prædeſtinare, aut prædeſtinatione induci fatum, ſeu adſtrui neceſſitatem quæ cum libertate non cohæreat.

Ambo illa Prædeſtinatianorum capita damnavit Arauſicana II. Synodus: ne ſcilicet ſibi gratuitam prædeſtinationem ad gloriam defendenti imponerentur à Semipelagianis, quemadmodùm anteà ab iiſdem Semipelagianis Auguſtino impoſita fuerant. *Hoc etiam* (ait laudata Synodus capitulo 25.) *ſecundùm fidem catholicam credimus, quòd acceptâ per baptiſmum gratiâ, omnes baptizati, Chriſto auxiliante & cooperante, quæ ad ſalutem animæ pertinent, poſſint & debeant, ſi fideliter laborare voluerint, adimplere. Aliquos verò ad malum divinâ poteſtate prædeſtinatos eſſe, non ſolùm non credimus, ſed etiam,* SI SUNT, *qui tantum malum credere velint, cum omni deteſtatione illis anathema dicimus.*

Obj. 8. Prædeſtinatio ad gloriam juvatur Sanctorum precibus; eò enim tendunt hæc verba Eccleſiæ in canone Miſſæ orantis: *In electorum tuorum grege nos jubeas numerari*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. juvatur quoad executionem, conc. ant. quoad præparationem, ſeu æternam Dei intentionem, nego ant. Solutio patet ex dictis ſuperiùs.

Obj. 9. Si prædeſtinatio eſſet gratuita, prædeſtinatus non poſſet damnari; proindeque non eſſet li-

ber : quod tamen eſt falſum.

Reſp. Diſt. ant. non poſſet damnari *in ſenſu compoſito*, hoc eſt, prædeſtinatus non poteſt conjungere damnationem actualem cum prædeſtinatione, conc. ant. quia prædeſtinatio dicit ex parte Dei, voluntatem efficacem dandi gloriam, & conferendi media quæ per ſe & infallibiliter ad gloriam perducent. Non poteſt damnari *in ſenſu diviſo*; hoc eſt, conjungere poſſibilitatem damnationis quæ tamen nuſquam erit actu, cum prædeſtinatione ad gloriam, nego ant. quia prædeſtinatus ſemper habet potentiam non perſeverandi in juſtitiâ, nempè quandiu eſt in viâ, poteſt lethaliter peccare.

12. *Q.* Gratuita prædeſtinatio ad gloriam habuitne locum in Angelis qui intuitivâ Dei viſione fruuntur?

Reſp. Non habuit locum; tum quia in Angelis de quibus agitur, locum non habuit gratuita prædeſtinatio ad perſeverantiam: ſcilicet (ut dicetur in tractatu de gratiâ) Angeli nonniſi poſt præviſum conſenſum quem gratiæ verſatili, ſeu minimè efficaci, præbituri erant, ad perſeverantiam prædeſtinati fuerunt: tum quia (ut docet Auguſtinus cap. 11. lib. de corrept. & gratiâ) æterna gloria nuſquam Angelis tanquam gratia, ſed ſolùm tanquam merces, præparata fuit: tum denique quia nullibi in operibus Auguſtini, Angeli ſancti dicuntur prædeſtinati, ſed præſciti tantùm.

Obj. 1. Deus hominem lapſum gratuitò prædeſtinavit ad gloriam: ergo ſic quoque prædeſtinavit Angelum.

Reſp. Nego conſeq. ſic enim Deus ſe geſſit (ut ait Auguſtinus in libro de corrept. & grat. c. 17.) quòd in homine lapſo voluerit oſtendere quid poſſit medicinalis per Chriſtum gratia; & in Angelis ſanctis quid innocens liberum arbitrium verſatili adjutum auxilio valuerit.

Obj. 2. Qui vult ordinatè, vult finem antequam velit media; ergo Deus priùs, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, voluit Angelorum ſalutem, quàm præviderit conſenſum, quem erant gratiæ præbituri.

R. Diſt. ant. ſi finem velit abſolutè, conc. ſi velit conditionatè tantùm, nego ant. hoc, non autem illo modo, Deus voluit ſalutem Angelorum: hoc eſt, voluit tantùm ex ſuppoſitione quòd uſuri eſſent verſatili gratiâ quâ uti poterant, & quâ reverà uſi ſunt ad perſeverandum.

§. III.

De effectibus & proprietatibus Prædeſtinationis.

1. *Quæſt.* QUinam eſt adæquatus effectus prædeſtinationis?

R. Hominis liberatio quæ quidem incipit, in hâc quidem vitâ per gratiam; & conſummatur in alterâ per gloriam.

2. *Q.* Quinam eſt indæquatus prædeſtinationis effectus?

R. Vocatio, & juſtificatio, quæ ambæ dentur ad executionem prædeſtinationis ad gloriam.

3. *Q.* Bona naturalis ordinis ſuntne prædeſtinationis effectus?

R. Non ſunt *per ſe*, quia electis & reprobis communia ſunt, ſed *per accidens* tantùm: quia Deus (ut ait Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ cap. 14.) nonnumquam eis utitur, ut prædeſtinatos perducat ad æternam gloriam.

4. *Q.* Mala naturæ, & mala pœnæ ſuntne in Electis effectus prædeſtinationis?

R. Sunt; nonnumquam enim Deus (ut dicitur Sapientiæ 4.) utitur quorumdam prœmaturâ morte, ut impediat, ne malitia mutet eorum intellectum; hoc eſt, ne ex juſtis fiant impii.

5. Q. Malum culpæ, ſeu peccatum, eſtne prædeſtinationis effectus?

R. Non eſt: tum quòd effectus prædeſtinationis à Deo cauſetur; tum etiam quòd homo per peccatum non liberetur: at ea per quæ homo, ſaltem imperfectè & indirectè non liberatur, non ſunt effectus prædeſtinationis.

Obj. Auguſtinus libro 14. de civit. Dei cap. 13. docet, Deum nonnumquam uti peccatis, ut electos ſuos perducat ad gloriam: ergo peccata nonnumquam ſunt effectus prædeſtinationis.

Reſp. Diſt. ant. Utitur tanquam occaſione, conc. ant. tamquam medio, nego ant. Quòd electus fiat magis humilis poſt ſuum peccatum, non oritur ex ipſo peccato, ſed ea Dei gratiâ quæ electo qui lapſus eſt, peccati fœditatem, & naturæ infirmitatem ſubjicit illius oculis.

6. Q. Permiſſio peccati eſtne in electis effectus prædeſtinationis?

R. Eſt, quia ex Dei intentione confert ad prædeſtinationis executionem: ideò enim Deus peccata, per ſubſtractionem gratiæ per ſe efficacis, in electis permittit, ut ad intuitum ſui caſûs & humiliores, & cautiores fiant.

Obj. 1. Permiſſio peccati non eſt Dei beneficium: 2. non ex Chriſti meritis. 3. ſapiens medicus non permittit morbum, ut ſanitatem poſteà tribuat: ergo.

Reſp. Ad 1. & 2. Diſt. ant. Non eſt Dei beneficium, non eſt ex Chriſti meritis, in ſe conſiderata, conc. ant. conſiderata prout ſubeſt intentioni divinæ; nego ant. Ad 3. diſt. ant. Ut ſanitatem priori æqualem tribuat, conc. ant. robuſtiorem priore, nego ant. *Nonnè* (ait Bernardus Serm. 2. in enarratione Pſal. 90. *cooperatur nobis ille caſus in bonum, unde & meliores efficimur, & cautiores?*

7. Q. Quænam ſunt prædeſtinationis proprietates?

R. Tres ſunt, certitudo, immutabilitas, prædeſti-

natorum numerus.

8. Q. Prædeſtinatio eſt ne certa in intentione divinâ?

R. Eſt, quia Deus certò novit numerum electorum in genere, & præterea perſonas omnes particulares quæ ſunt ex electorum numero, juxta illud 2. ad Tim. 2. *Novit Dominus qui ſunt ejus.*

9. Q. Prædeſtinatio eſt ne certa in executione?

R. Eſt: quia electi omnes, nullo excepto, infallibiliter conſequentur gloriam ad quam ab æterno ſunt prædeſtinati: cùm enim Dei voluntas ſit potentiſſima, id omne fit, quod vult fieri: juxta illud Pſalmi: *Omnia quæcumque voluit Dominus fecit:* meritò igitur Chriſtus Joannis 10. de prædeſtinatis ſic loquitur: *Oves meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me; & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu meâ.*

10. Q. Prædeſtinatio eſt ne immutabilis?

R. Eſt tum ex parte Dei prædeſtinantis, quia Deus prædeſtinans numquam mutabit ſuum decretum de conferendâ quibuſdam hominibus gloriâ: tum etiam ex parte prædeſtinatorum: reverà enim quilibet ex eis conſequetur finem ad quem eſt electus ab æterno.

Obj. 1. Moyſes Exodi 32. ſupponit prædeſtinationem eſſe, ex parte Dei mutabilem, cùm ſic eum alloquitur: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.*

Reſp. Locum illum intelligi poſſe 1. de libro vitæ hujus temporalis: 2. de prædeſtinatione ad vitam æternam; ſi autem ſic intelligatur, dicendum erit eam Moyſis petitionem fuiſſe ex ſuppoſitione hujus conditionis quam ipſe Moyſes impoſſibilem noverat, *ſi fieri poteſt.* Unde ſenſus eſt: Si poſſes me delere ex libro prædeſtinationis, idque tutâ conſcientiâ optare poſſem, ego id rogarem, ut fratrum meorum ſaluti conſulerem.

Obj. 2. Apoſtolus 1. ad Cor. 9. timet, ne ipſe ex prædeſtinato fiat reprobus: *Ne fortè* (inquit) *cùm aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar.*

Reſp. Textus ille non intelligitur de prædeſtinatione ſumptâ ſecundùm ſubſtantiam, ſeu pro decreto, quod Deus tulit de conferendâ quibuſdam hominibus gloriâ: ſed de prædeſtinatione ſumptâ ſecundùm effectum, qui quidem non alius eſt quàm donum perſeverantiæ uſque in finem.

11. *Q.* Unde petantur & certitudo & immutabilitas prædeſtinationis?

R. Petuntur ex Dei decreto abſoluto & efficaci de conferendâ quibuſdam hominibus cæleſti gloriâ: unde prædeſtinatio non eſt certa tantùm certitudine eventûs & præſcientiæ, ſed etiam certitudine cauſalitatis.

12. *Q.* Quantus eſt electorum hominum numerus?

R. Quantus eſt numerus Angelorum qui lapſi ſunt: nempè conſtat ex Patribus, quòd Chriſtus carnem induerit, ut Angelorum ruinæ reſarcirentur. Ita Auguſtinus in libro 22. de civit. Dei cap. 2.

CAPUT XIII.

De Reprobatione.

1. *Quæſt.* QUid eſt Reprobatio?

R. Eſt decretum de non præparandis & conferendis beneficiis quibus quædam creaturæ rationales liberentur. Scilicet per eam definitionem reprobatio directè opponitur prædeſtinationi; quæ quidem (ut ſuperiùs dictum eſt) definitur, *Præparatio beneficiorum Dei quibus certiſſimè liberantur quicumque liberantur.*

2. *Q.* Quotuplex eſt reprobatio?

R. Duplex; negativa nimirùm & poſitiva. Prior, eſt mera non præparatio beneficiorum quibus certæ rationales creaturæ liberentur: poſterior è contra, eſt actus quo ab æterno nonnullis præparatur pœna tum damni, tum ſenſûs.

3. Q. Poſitiva reprobatio, præſupponitne ex parte Dei prævisionem peccati in eo qui reprobatur?

R. Præſupponit: ſiquidem poſitiva reprobatio eſt maxima omnium pœna; at pœna, ſi juſta ſit, præſupponit culpam, juxta illud Auguſtini in libro 3. de lib. arbit. cap. 18. *Omnis autem pœna, ſi juſta eſt, peccati pœna eſt & ſupplicium nominatur*, Simile eſt & hoc ejuſdem Patris axioma lib. 11. de Geneſi ad lit. cap. 17. *Numquid ille priùs ultor; quàm iſte, peccator?*

4. Q. Reprobatio negativa, præſupponitne peccati prævisionem?

R. Duplex eſt eâ de re ſententia. Prima, quæ eſt Eſtii, & aliquorum Thomiſtarum, negat: altera verò quæ eſt Auguſtini & plurium aliorum Thomiſtarum, affirmat.

5. Q. Sententia Eſtii qui docet reprobationem negativam non præſupponere peccati prævisionem, ſed pendere ex mero Dei beneplacito, poteſtne Calviniſmi inſimulari?

R. Non poteſt: longè nimirùm ab Eſtii doctrinâ diſtat Calvini de reprobatione ſyſtema. Nempè Calvinus docuit 1. Deum independenter à prævisione cujuſlibet peccati, quoſdam Angelos & quoſdam homines abſoluto & æterno decreto damnaſſe tùm damni, tum ſenſûs pœnâ: docuit 2. nec Angelos, nec homines reprobos à Deo fuiſſe creatos ad cæleſtem beatitudinem, ſed ad æternam damnationem: docuit 3. Deum, ut latum à ſe decretum exequatur, reprobis imponere neceſſitatem ut peccent, imò & eos poſitivè ad peccatum impellere; ea

expreſſè Calvinus tradit tum in caput 1. Epiſtolæ ad Rom. tum in libro 3. Inſtitut. cap. 22. §. 6. At ab iis omnibus longè diſtat Eſtii aliorumque ſententia qui contendunt negativam reprobationem eſſe à cujuſlibet peccati præviſione prorsùs independentem.

6. *Q.* Eſtne vera ſententia Eſtii contendentis Angelos reprobatos fuiſſe negativè independenter à præviſione peccati ?

R. Non videtur vera : 1. quia prædeſtinatio Sanctorum Angelorum facta non fuit independenter à præviſione perſeverantiæ, ut ſuperiùs dictum eſt : ergo nec aliorum reprobatio, etiam negativa, independenter à præviſione non perſeverantiæ: 2. Ideò reprobatio negativa, ex Eſtio, facta fuiſſet independenter à præviſione non perſeverantiæ, quòd ex vi hujuſmodi reprobationis negativæ Deus ſtatuiſſet non conferre Angelis qui ceciderunt, auxilium efficax ad perſeverantiam requiſitum : ſed illa ratio nulla eſt ; quia Angeli apoſtatæ non indiguerunt auxilio, ex parte Dei efficaci, ad perſeverandum : ſed ſatis eis fuit auxilium verſatile : hoc enim uno adjuti, Angeli ſancti actu perſeverarunt.

7. *Q.* Quid Apoſtolus docuit de negativâ hominis lapſi reprobatione ?

R. Docuit factam non fuiſſe independenter à præviſione peccati : 1. quia præſuppoſuit odium Dei in creaturam quæ non electa fuit, juxta illud Apoſtoli ad Rom. 9. *Jacob dilexi : Eſaü autem odio habui* ; Deus verò in ſuâ creaturâ nihil præter peccatum odiſſe poteſt : *Nihil odiſti* (Sapientiæ 11.) *eorum quæ feciſti* : 2. quia Deus in non electione ad cæleſte regnum, ſuam in non electos iram manifeſtat: juxta illud ejuſdem Apoſtoli ad Rom. 9. *Quòd ſi Deus volens oſtendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multâ patientiâ vaſa iræ apta in interitum, ut oſtenderet divitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ.*

Obj. 1. Apoſtolus eodem modo demeritorum prævisionem excludit à reprobatione, quo meritorum prævisionem excludit à prædeſtinatione. *Cùm* (inquit) *nondum nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent aut mali .....Jacob dilexi, Eſaü autem odio habui*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Excludit prævisionem demeritorum quæ ſumuntur ex peccatis actualibus, conc. ant. ſcilicet Apoſtolus loquitur de demeritis per proprios actus comparatis; utitur enim verbo *Egiſſent*: demeritorum, quæ ſumuntur ex peccato originali, nego ant. Ita Auguſtinus Epiſtola 106. illum Apoſtoli locum interpretatur.

Obj. 2. Apoſtolus toto cap.9. Epiſtolæ ad Romanos hominum reprobationem refundit in ſolam Dei voluntatem, nuſquam verò in peccatum quod antè prævisum fuerit: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Refundit in ſolam Dei voluntatem tamquam in *cauſam proximam*, conc. ant. nempè cur Deus ex hominibus æqualiter reis hunc eligat, illum verò non eligat, ſola cauſa proxima eſt abſoluta Dei voluntas. Refundit tamquam in *cauſam remotam*, nego ant. ſcilicet ratio, cur Deus non eligat, eſt peccati ſaltem originalis prævisio.

Obj. 3. Apoſtolus Deum reprobantem comparat cum figulo qui ex eodem luto facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: ergo quemadmodùm pendet ex ſolâ figuli voluntate, quòd aliquod vas fiat in contumeliam; ita & ex ſolâ Dei voluntate pendet, quòd quis, etiam negativè, reprobetur.

Reſp. Diſt. ant. cum figulo qui ex eodem luto jam *corrupto* facit aliud vas in honorem, aliud in contumeliam conc. ant. ex eodem luto *minimè corrupto*, nego ant. hoc eſt, quemadmodum figulus ex luto corrupto facit pro libito aliud vas in honorem, aliud in contumeliam, ità Deus ex hominum maſsâ per Adami peccatum corruptâ, pro libi-

to alium prædeſtinat, alium verò reprobat. Ita Auguſtinus lib. 15. de Civit. Dei. cap. 21. ratiocinatur.

8. Q. Quid ſenſit Auguſtinus de hominum reprobatione negativâ?

R. Docuit non fuiſſe factam independenter à prævisione peccati.

Ratio eſt 1. quia eadem hoc in capite, eſt reprobationis ac prædeſtinationis ratio: atqui Auguſtinus ſuppoſuit prædeſtinationem præſupponere peccati prævisionem; tum quòd dicat homines per prædeſtinationem liberari; libertas verò ſupponit miſeriam pro termino, qui in ſcholis dicitur terminus *à quo*, tum quòd ſcribat prædeſtinationem præſupponere prævisionem adventûs Chriſti: *Elegit nos in ipſo* (Chriſto) *ante mundi conſtitutionem*, ait Apoſtolus.

Ratio eſt 2. quia Auguſtinus omnes effectus reprobationis explicuit per non liberationem à maſsâ perditionis: ergo cenſuit reprobationem non fuiſſe factam independenter à prævisione maſſæ per peccatum corruptæ. Probatur ant. Tres ſunt effectus reprobationis negativæ, infidelitas in aliquibus, in juſtis non perſeverantia uſque in finem, & in omnibus non electio ad cæleſte regnum: at Auguſtinus in libro de correptione & gratiâ cap. 7. tres illos effectus refundit in non liberationem à maſsâ perditionis.

Ratio eſt 3. quia Sanctus Auguſtinus Epiſtolâ 105. conceptis terminis aſſerit cauſam odii quo Deus ab æterno Eſaü proſecutus eſt; ac proinde & cauſam reprobationis etiam negativæ, fuiſſe prævisionem peccati originalis, *Et quid* (ait) *oderat in Eſaü antequam feciſſet aliquid mali, niſi originale peccatum?*

Obj. Auguſtinus reprobationem explicans, confugit ad inſcrutabilia Dei judicia: ad ea tamen confu-

gere non debuiſſet, ſed ad peccati præviſionem, ſi reverà illius cauſa fuerit.

Reſp. Diſt. ant. explicans reprobationem comparativam, conc. ant. abſolutam, nego ant. Illius cauſa, aperta eſt, peccatum nimirùm, ſaltem originale; iſtius è contra, inſcrutabilis eſt omninò; neque enim hîc in terris reddi poteſt ratio, cur ex duobus hominibus æqualiter per peccatum originale reis, hunc Deus eligere voluerit ad regnum cæleſte; illum verò eligere noluerit.

9. *Q.* Quid S. Thomas ſenſit de negativâ hominum reprobatione?

R. Senſit pendere eam ex peccati præviſione. Scilicet 1. part. q. 23. art. 5. docet, Deum in prædeſtinatione ſuam manifeſtare miſericordiam; in reprobatione verò juſtitiam: at juſtitia quæ vindex ſit, locum in Deo non habet, niſi ex peccati præviſione: idem S. Doctor quæſt. 6. de veritate art. 2. ad 9. hæc ait: *Ratio autem reprobationis, eſt peccatum originale, ut Auguſtinus dicit.* Vide Gonetum.

Obj. S. Thomas in 1. ad Annibal. diſt. 41. quæſt. unicâ, art. 3. ſic loquitur: *Nec requiritur ratio quare non dem alicui, cui dare non debeo*: quibus quidem ex verbis patet S. Doctori perſuaſum fuiſſe nullam eſſe cauſam reprobationis, præter abſolutam Dei voluntatem.

Reſp. S. Thomas de reprobatione comparativâ loquitur, non autem de abſolutâ, ut denotant hæc ejus verba: *Quare* HOS *elegit in gloriam*, ILLOS *reprobavit*, &c.

10. *Q.* Poteſtne rationibus theologicis probari reprobationem, etiam negativam, non fuiſſe factam independenter à præviſione peccati?

R. Poteſt. Nam 1. ſuppoſito ſtatu in quo res ſunt, hominis ſcilicet ad ſtatum ſupernaturalem elevati, beatitudo cæleſtis non poteſt non præparari independenter à præviſione peccati: ſcilicet ea non

præparatio foret maxima pœnæ:at pœna non niſi reo, aut actu infligi, aut præparari poteſt: *Sub Deo juſto* (inquit Auguſtinus) *miſer eſſe quiſquam, niſi mereatur, poteſt.*

11. Q. Quæ res ſunt effectus reprobationis.

R. Eæ omnes quæ conferunt, ut quis excidat ex fine ultimo: quemadmodùm enim ea quæ conferunt, ut electi finem ultimum aſſequantur, ſunt effectus prædeſtinationis: ita etiam quæcumque conferunt, ut reprobi in æternum excidant ex eodem ultimo fine, ſunt effectus reprobationis.

12. Q. Permiſſio peccati originalis eſtne effectus reprobationis?

R. Non eſt: quia eſt illius cauſa motiva, ut S. Auguſtinus & S. Thomas ſuperiùs laudati docuerunt.

13. Q. Permiſſio peccati actualis fuitne in Angelis apoſtatis effectus reprobationis?

R. Non fuit: quia præceſſit, etiam in intentione divinâ, reprobationem Angelorum. Scilicet (ut ſuperiùs probatum eſt) Angeli non fuerunt à Deo reprobati, niſi poſt prævisa eorum demerita.

14. Q. Permiſſio peccati actualis, quod nuſquam debet remitti, eſtne in reprobis effectus reprobationis?

R. Eſt. Nam 1. permiſſio illa eſt à Deo: 2. Confert ad finem reprobationis; 3. id habet ex intentione divinâ, juxta illud S. Thomæ 1. part. quæſt. 14. art. 3. *Sicut prædeſtinatio includit voluntatem conferendi gratiam & gloriam: ita etiam reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam.*

15. Q. Hominis reprobi derelictio per denegationem ſpecialis doni perſeverantiæ, eſtne reprobationis effectus?

R. Eſt. Scilicet ideò Deus juſtis quibuſdam hominibus denegat ſpeciale donum perſeverantiæ uſ-

G v

quæ in finem, quòd ſint ex reproborum numero. Ita enim expreſsè docet Auguſtinus in libro de Dono perſeverantiæ, capite 8.

16. *Q*. Excœcatio & induratio ſuntne in hominibus reprobis effectus reprobationis?

R. Sunt. Nempè ideò Deus quoſdam, non quidem *impertiendo malitiam*, (ait Auguſtinus in Epiſtolâ 105.) *ſed non impertiendo miſericordiam*, excæcat & indurat, quòd ſint ex reproborum numero.

17. *Q*. Ipſa peccata actualia, quoad malitiam ſumpta, ſuntne effectus reprobationis?

R. Non ſunt. Quia ſic accepta, non poſſunt eſſe à Deo: effectus autem voluntatis reprobandi quoſdam homines debent eſſe à Deo.

18. *Q*. Præparatio pœnæ tum damni, tum ſenſûs, eſtne effectus reprobationis?

R. Eſt. Scilicet id expreſsè aſſeritur Matthæi 25. capite. Id quoque docet Concilium Valentinum, quod in Galliis habitum eſt ſub Lothario: *Fidenter fatemur* (inquit laudata Synodus) *prædeſtinationem electorum ad vitam, & prædeſtinationem reproborum ad mortem.*

20. *Q*. Reproborum numerus eſtne certus?

R. Eſt Deo certus: non verò nobis viatoribus: nemo enim viator (ut Concilium Tridentinum definiit ſeſſ. 6. cap. 12.) certò ſcit, an ſit è prædeſtinatorum numero; & an habiturus ſit magnum illud uſque in finem perſeverantiæ donum.

21. *Q*. Reproborum numerus eſtne multò major numero prædeſtinatorum?

R. Eſt: quia (ut habetur Lucæ 13.) multi ſunt vocati, pauci verò electi. Vel (ut habetur Matthæi 7.) pauci ſunt qui viam arctam inveniunt quæ ducit ad vitam.

22. *Q*. Cur Deus permittere voluit ut major eſſet reproborum quàm electorum numerus?

Reſpondet Auguſtinus libro 2. contra Julianum:

Quare ſint iſti plures, quàm illi, conſilium Dei velle noſſe multorum eſt; noſſe autem vel pauciſſimorum hominum.

23. Q. Quinam ſunt fructus quos exiguus electorum numerus percipere poteſt ex ingenti reproborum numero?

R. Primò, reprobi electis operam ſuam conferunt ad ea quæ mortali huic vitæ ſuſtentandæ neceſſaria ſunt: idque (ut ait Auguſtinus in Pſalmum 104.) Deus providit, ne electi in terrenis bonis quærendis nimis anxiè ſolliciti ſint.

2. Reproborum rejectione & maledictione, electi docentur quid poſſit hominis lapſi liberum arbitrium fractis ſuis viribus relictum. Ita Auguſtinus Epiſtolâ 106.

3. Docentur electi quid ſibi fuiſſet debitum, niſi Deus eorum miſertus fuiſſet. Ita idem S. Doctor, Enchiridii cap. 95.

4. Perutili timore concutiuntur: *Quòd* (ait Auguſtinus lib. 1. q. 2. ad Simplicianum) *vaſa eos,* reprobos, *facit perditionis, ad uſum aliorum correctionis facit.*

5. Tandem electi ex bello nuſquam intercepto quo à reprobis vexantur, manifeſti fiunt: *Deus* (inquit Auguſtinus in Epiſtolâ 141.) *etiam malis eorum* (reproborum) *benè utitur, non ſolùm ad juſtitiam ſuam, qua eis digna in fine retribuet, ſed etiam ad exercitationem & profectum Sanctorum ſuorum, ut ex ipsâ etiam malorum perverſitate boni proficiant, & probentur & manifeſtentur, ſicut Apoſtolis ait: oportet hæreſes eſſe, ut probati, manifeſti fiant inter vos.*

PARS TERTIA.

De Deo Trino.

Nota 1. SAnctiſſimæ Trinitatis myſterium in eo poſitum eſt, quòd una divina eſſentia in tribus perſonis realiter à ſe invicem diſtinctis ſubſiſtat.

Nota 2. Ea omnia quæ ad auguſtiſſimum Trinitatis myſterium pertinent, reducuntur ad multiplicitatem perſonarum; ad unitatem eſſentiæ in ſingulis perſonis; ad proceſſiones; ad relationes; ad perſonas tum in genere, tum in ſpecie conſideratas.

Caput Primum.

De perſonarum in divinis multiplicitate.

1. *Quæſt.* QUinam negarunt olim, & nunc etiam negant, perſonarum in divinis diſtinctionem & multiplicitatem?

R. Sabellius, in Lybia tertio ſæculo natus; nunc Judæi omnes, & Sociniani, apud quos hoc axioma eſt palmarium: Nihil eſt credendum quod creata ratio non capiat.

2. *Q.* Multiplicitas perſonarum in divinis, poteſtne ex antiquo Teſtamento demonſtrari?

R. Poteſt. Geneſis 1. plures perſonæ de homine creando quaſi inter ſe conſultantes inducuntur: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram.*

Geneſis 19. non una ſed plures perſonæ dicuntur in Sodomitas igne cæleſti animadvertiſſe: *Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorram ſulphur*

& ignem à Domino de cælo : in quo quidem textu *Dominus à Domino*, hoc eſt, Pater à filio, quoad perſonam diſtinguitur, licèt non diſtinguatur quoad operationem, *Pluit ſuper Sodomam & Gomorram.*

Tanti roboris adversùs Sabellianos viſus eſt locus ille,ut Concilium Sirmii contra Photinum habitum,anathema dixerit iis qui negare auderent eo adſtrui diſtinctionem Patris à Filio.

3. *Q.* Multiplicitas perſonarum poteſtne ex novo Teſtamento demonſtrari?

R. Poteſt. Joannis cap. 1. Verbum diſtinguitur à Deo Patre, nempè dicitur fuiſſe *apud* Deum: una autem perſona non dicitur eſſe apud ſemetipſam: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum.*

Joannis 14. apertè Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, ſeu Paracletus diſtinguuntur, *Non creditis* (inquit Chriſtus) *quia ego*, Filius, *in Patre, & Pater in me eſt ..... Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis.*

In Chriſti baptiſmate, Matthæi cap.3.fit expreſſa mentio trium perſonarum. 1. Pater de cælis loquitur: *Hic eſt* (inquit) *Filius meus dilectus*: 2. Filius baptizatur: *Hic eſt Filius meus* 3. Spiritus ſanctus viſus eſt in columbæ ſpecie: *Vidit Spiritum Dei deſcendentem*, &c.

Eadem trium perſonarum exiſtentia & diſtinctio expreſsè continentur primæ Joannis cap. 5. *Quoniam tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo; Pater, Verbum & Spiritus ſanctus, & hi tres unum ſunt.*

Obj. 1. Verſiculus capitis 5.primæ Epiſtolæ Joannis, non eſt ipſiuſmet Joannis, ſed multis ſæculis poſt Evangeliſtæ mortem illius textui inſertus eſt. Siquidem nec Dyoniſius Alexandrinus qui Sabellium impugnavit, nec Athanaſius, nec Auguſtinus,

nec alii qui adversùs Arianos egerunt, uſi ſunt eo verſiculo, quamvis & trinitatem perſonarum, & unitatem naturæ, *& hi tres unum ſunt*, apertè contineat: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. nego ant. Ad 2 Patres illos non laudaſſe verſiculum illum adversùs Arianos, tum quòd integra non eſſent exemplaria quibus uſi ſunt: tum etiam fortè quòd Ariani potuiſſent, licèt immeritò, contendere eo non demonſtrari conſubſtantialitatem Verbi: nempe cavillari potuiſſent aſſerendo verba iſta, *Hi tres unum ſunt*, intelligi de unitate teſtimonii, non autem de unitate naturæ, ita ut eſſet unum Patris, Filii & Spiritus ſancti de eâdem re teſtimonium. Quod quidem Arianorum reſponſum (ut inferiùs dicetur) planè falſum eſt.

Obj. 2. Verſiculus de quo agitur, in nullis quinque primorum ſæculorum exemplaribus ſive Græcis, ſive Latinis reperiebatur: ergo ſuppoſititius eſt.

Reſp. Nego ant. Nam 1. legebatur in Codicibus quibus tertio ſæculo uſus eſt Cyprianus; eum enim ſanctus Martyr laudat in libro de unitate Eccleſiæ: *De Patre* (inquit) *& Filio & Spiritu ſancto ſcriptum eſt: & hi tres unum ſunt*. 2. Poſt quartum ſæculum, Fulgentius in libro contra decem objectiones Arianorum; Idacius Clarus contra Varimadum; Victor Uticenſis Epiſcopus in libro de Wandalicâ perſecutione; Eugenius Carthaginenſis Epiſcopus in fidei confeſſione, quam ſuo & aliorum Africanorum Præſulum, nomine obtulit Hunnerico Wandalorum regi, verſiculum de quo eſt quæſtio, tanquam germanum Scripturæ textum laudàverunt.

Obj. 3. Verſiculus de quo agitur reperitur tantùm in recentioribus Codicibus, & quidem pauciſſimis: ergo non eſt genuinus.

Reſp. Nego ant. Scilicet 1. Stephanus Robertus fidem facit ex ſexdecim octogintorum & amplius annorum Exemplaribus Græcis ab Italiâ, Galliâ,

Hiſpaniâ petitis ſolummodò eſſe ſeptem in quibus verſiculus ille deſideratur. 2. Conſtat lectum eum fuiſſe in Exemplaribus Latinis quibus Cyprianus tertio ſæculo, & Africani Præſules quinto, utebantur. 3. Jam reperitur in omnibus recentioribus Codicibus ſive, Græcis ſive Latinis.

Obj. 4. Nulla alia poteſt proferri ratio, quòd in omnibus antiquioribus Codicibus verſiculus ille non legatur, quàm quòd genuinus non ſit: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Id nimirùm contigit ex oſcitantiâ & incuriâ Amanuenſium: oſcitantibus nimirùm facilis eſt omiſſio verborum quæ ſecundò eadem, ac conſequenter leguntur: qui enim à principio ſcribebant Græca quædam novi Teſtamenti Exemplaria, poſtquam poſuerunt in membranis: *Quia tres ſunt qui teſtimonium dant*, ad exemplar quod præ oculis habebant, recurrentes, facilè priora cum poſterioribus ſociare potuerunt, relictis omnibus intermediis; cumque ſequi debuiſſent: *In cælo Pater, Verbum & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt*, conſequenter ſcripſerunt: *In terra Spiritus, aqua & ſanguis, & hi tres unum ſunt.*

4. Q. Perſonarum in divinis multiplicitas poteſtne ex præſcriptione demonſtrari?

R. Poteſt. Ubi primùm enim Sabellius eam multiplicitatem negavit; ubique ſtatim oppugnatus eſt. In Ægypto nimirùm adversùs eum inſurrexit Dionyſius Alexandrinus, ut fidem facit Euſebius hiſtoriæ libro 7. cap. 6. In Occidente Xyſtus Romanus Pontifex, ad quem Dionyſius ſuum contra Sabellianos opus miſerat, ejuſdem Dionyſii ſcripta probavit: nec aliæ orbis Eccleſiæ quidquam reclamarunt: ergo tunc ac proinde & anteà perſuaſum erat toti Eccleſiæ Catholicæ tres eſſe in ſanctiſſimâ Trinitate perſonas.

Earumdem perſonarum expreſsè quoque meminerunt Juſtinus in Dialogo cum Tryphone; Irenæus

libro 3. adversùs hæreſes, Tertullianus qui in libro adversùs Praxeam cap. 31. apertè docet, hoc eſſe Chriſtianos inter & Judæos diſcrimen, quòd illi Trinitatem in Divinis apertè profiteantur, non autem iſti: *Cæterùm* (ait) *Judaicæ Fidei iſta res, ſic unum Deum credere, ut Filium Dei adnumerare nolis, & poſt Filium, Spiritum. Quid enim erit inter nos & illos, niſi differentia iſta?*

Obj. 1. Scripturæ aſſerunt Deum eſſe ſolum: *Hæc eſt autem vita æterna* (inquit Chriſtus Joannis 17.) *ut cognoſcant te* SOLUM *Deum verum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Deum eſſe ſolum ſolitudine naturæ, conc. ant. ſolitudine perſonæ, nego ant. nempe ſic diſponi quoad ſenſum debet ſententia ex Joanne laudata: *Hæc eſt autem vita æterna, ut te, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum, agnoſcant ſolum Deum verum.*

Obj. 2. Deus Abraham, qui ſolus eſt verus Deus, in Scripturis opponitur pluribus perſonis, Filio præſertim: *Deus Abraham* (inquit Petrus Actorum 3.) *glorificavit Filium ſuum Jeſum.*

Reſp. Diſt. ant. glorificavit Filium ſuum ut homo eſt, conc. ant. ut eſt Verbum, nego ant. Scilicet Deus Abraham glorificavit Filium ſuum ſuſcitando eum à mortuis.

Obj. 3. Myſterium Trinitatis opponitur recepto huic apud Philoſophos axiomati: *Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe.* Nempe ſi admittatur diſtinctio perſonarum, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus erunt idem cum naturâ divinâ, & tamen non erunt idem inter ſe, cùm à ſe invicem realiter diſtinguantur.

Reſp. Nego. ant. Quia illud axioma intelligitur tantùm, cùm tertium eſt ſingulare & incommunicabile; non autem cùm eſt commune & communicabile, ut eſt eſſentia in Divinis: ſic quamvis Petrus

& Paulus ſint idem cum naturâ humanâ, non ſunt tamen idem inter ſe, quia natura humana eſt communis & communicabilis; in Petro nimirùm & Paulo reperitur.

Ob. 4. Primi Chriſtiani non crediderunt pluralitatem perſonarum in Divinis: ſi enim illam crediiſſent, gentiles ex eâ deſumpſiſſent argumentum pro Deorum pluralitate; aut ſaltem objeciſſent philoſophicas difficultates quæ ex eâ perſonarum pluralitate ſequuntur: ergo, &c.

Reſp. 1. Nego maj. Potuit enim myſterium illud latere gentiles, quemadmodùm latuit eos Symbolum; quod tamen à catechumenis omnibus memoriter reddebatur, antequam Baptiſmum reciperent.

Reſp. 2. Nego min. Nam 1. Juſtinus in primâ ſuâ Apologiâ ſolvit difficultates aliquas, quas Philoſophi gentiles movebant adversùs Trinitatis myſterium. 2. Tertullianus in libro contra Praxeam reſpondet argumentis quibus idem Praxeas ex myſterio Trinitatis conabatur Deorum pluralitatem adſtruere. 3. Celſus gentilis totus eſt, apud Origenem libro contra Celſum, ut probet ex Trinitate ſequi eamdem Deorum pluralitatem. 4. Apud Lucianum in Dialogo qui *Philopatris* inſcribitur, gentilis quidam ſic irridet Chriſtianum à quo myſterium Trinitatis docebatur; *non intelligo quid dicas: Unum tria, tria unum*.

CAPUT II.

De Verbi Divinitate.

Nota. Arius ineunte ſæculo quarto apertè Verbi divinitatẽ impugnavit, blaſphemavitque ipſum eſſe creaturã, quam Deus ante alia omnia entia eduxiſſet ex nihilo, & per quam tanquam per in-

ſtrumentum quæcumque facta ſunt, condidiſſet.

1. Q. Divinitas Verbi poteſtne ex primo capite Evangelii Joannis demonſtrari.

R. Poteſt. Eo nimirùm in loco, 1. per has voces: (*In principio*; hoc eſt, ante omnia) *erat Verbum*, æternitas Verbo tribuitur. 2. Eadem æternitas ei adſcribitur per hæc alia verba: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*: demonſtrant enim Verbum non eſſe factum. 3. De eo quoque apertè divinitas prædicatur: *Et Deus erat Verbum.* Sic verò habet integer textus: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.*

2. Q. Divinitas Verbi poteſtne demonſtrari ex 5. capite primæ Joannis Epiſtolæ?

R. Poteſt: ſcilicet in eo capite eadem quæ Patri convenit natura, de Verbo prædicatur per vocem, *Unum*: Unum enim in neutro genere naturam ſignificat: *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt.*

Obj. Verſu 8. voces iſtæ: *Hi tres*, ſpiritus, aqua & ſanguis, *unum ſunt*, non intelliguntur de unitate naturæ: ergo neque hæ voces verſiculi ſeptimi: *Et hi tres unum ſunt.*

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. quia hæ voces, verſiculi 8. *hi tres unum ſunt*, corruptè irrepſerunt in Vulgatam noſtram: ſcilicet in Exemplaribus Græcis (Eſtio teſte) leguntur cùm appoſitione præpoſitionis, IN, hoc modo: *hi tres in unum ſunt*: unde is eſt laudatæ ſententiæ ſenſus, *in unum de Chriſto teſtimonium referuntur*; hoc eſt, eamdem de ipſo rem confirmant, humanitatis nimirùm à Verbo aſſumptæ veritatem.

3. Q. Verbi divinitas poteſtne ex Pſalmo 2. demonſtrari?

R.Poteſt: ſcilicet eo in Pſalmo Deus Pater Verbum vocat Filium à ſe genitum: *Filius meus es tu, ego hodie genui te*: atqui vera generatio non fit, niſi, per communicationem ſubſtantiæ generantis.

4. *Q.* Verbi divinitas poteſtne demonſtrari ex iis Scripturæ locis, in quibus Dei nomen Chriſto tribuitur?

R.Poteſt.Nam 1.Thomas Apoſtolus poſt reſurrectionem ſic Chriſtum alloquitur: *Dominus meus, & Deus meus*: quæ quidem verba, non ſunt dicta per modum exclamationis quæ ad Deum Patrem referatur,nam ante ea, hæc alia leguntur: *Reſpondit Thomas, & dixit ei* (Chriſto nimirùm cum quo loquebatur) *Dominus meus & Deus meus.*

2. Actorum 20. Sanguis Chriſti dicitur ſanguis Dei: *Attendite vobis* (ait Paulus) *& univerſo gregi in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei quam acquiſivit ſanguine ſuo.*

3. Apoſtolus in Epiſtolâ ad Romanos cap. 9. Chriſtum vocat Deum: *Quorum Patres* (inquit) *& ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula. Amen.*

Nec audiendi ſunt qui reponunt, vocem illam *Deus*, in textum irrepſiſſe. Nam 1. textus cum eâdem voce *Deus*,à Tertulliano in libro de Trinitate, & ab aliis antiquioribus legitur. 2.Textum illum laudat Cyprianus libro 2.contra Judæos, ut probet quod capite ſexto probandum ſibi propoſuerat,nempe (ut fert ſuperſcriptio ejuſdem capitis) *quòd Deus Chriſtus*: ac proinde quamvis vox *Deus*, deſit in citatione quam adhibet ad probandum quod ſibi propoſuerat, neceſſariò ſubintelligitur. 3. Soli Deo convenit quæ Apoſtolus dicit de Chriſto: *Qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſæcula.*

4. Petrus Chriſtum vocat Filium Dei: *Tu es* (inquit Matthæi 16.) *Chriſtus filius Dei vivi:* ubi vox illa *vivi*, ſignificat non adoptivam, ſed naturalem

filiationem, viventium enim tantùm eſt generare ſibi ſimile in naturâ. Unde in mercedem tam ſublimis confeſſionis Petrus Eccleſiæ claves accepit à Chriſto: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & tibi dabo claves regni cælorum.*

Confirmatur illud argumentum ex aliis locis, in quibus nomina quæ conjunguntur huic voci, *Filius*, quam Petrus Chriſto tribuit, demonſtrant Petri verba intelligi non poſſe de filio adoptivo. Scilicet Joannis 3. Chriſtus dicitur, *Filius Unigenitus* Ad Rom. 8. *Filius proprius*. Ad Hebræos 1, dicitur filius per oppoſitionem ad Angelos, qui haud dubiè filii ſunt adoptivi: *Ad quem enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Joannis 19. Chriſtus coram Judæis accuſatus eſt, quòd ſe Dei filium prædicaſſet: *Nos* (inquiunt Judæi) *legem habemus, & ſecundùm legem noſtram debet mori: quia filium Dei ſe fecit*: quæ quidem verba clarè indicant Judæis perſuaſum fuiſſe Chriſtum non adoptivum, ſed naturalem Dei filium ſe feciſſe; alioquin enim crimini id ei non vertiſſent, cùm ipſi (ut habetur Joannis 8.) nomine filiorum Dei gloriarentur: *Unum patrem habemus Deum*. Præterea alibi dicunt, Chriſtum ſe feciſſe æqualem Deo: *Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo.*

5. Verbi divinitas poteſtne demonſtrari ex iis Scripturæ locis, in quibus Dei attributa de Chriſto prædicantur?

R. Poteſt: de eo enim tantùm eſſentialia Deo attributa prædicari poſſunt, qui verè & ſubſtantialiter ſit Deus. Operæ autem pretium eſt ut hîc exſcribantur Scripturæ textus qui Dei attributa de Chriſto prædicant.

Ad Romanos 16. Æternitas Deo ſoli tribuitur: *Secundùm præceptum æterni Dei*: at eadem æternitas tribuitur quoque Chriſto: Joannis 8. Chriſtus ipſè

ſic loquitur: *Antequam Abraham fieret, ego ſum:* quæ quidem verba intelliguntur de exiſtentiâ reali, non autem quæ fuerit tantùm in typo: alioquin Chriſtus non rectè reſpondiſſet ad hanc Judæorum objectionem: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?*

Omnipotentia Chriſto quoque tribuitur: hæc enim Joannes de Chriſto loquens habet Apocalyp. 4. *Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt.* Illi quoque tribuitur cognitio motuum cordis. *Domine tu omnia noſti* (inquit Petrus Chriſtum alloquens) *tu ſcis, quia amo te.* Eandem virtutem (quæ Dei caracter eſt) ſibi ipſi Chriſtus adſcribit Apocal. 2. *Et ſcient omnes Eccleſiæ, quia ego ſum ſcrutans renes & corda.*

Apocalypſeos 1. Chriſtus ſeipſum vocat rerum omnium principium & finem: *Ego ſum Alpha & Omega, principium & finis, dicit Dominus; qui eſt, & qui erat; & qui venturus eſt, omnipotens.* Idem legitur cap. 22. verſu 13. *Ego ſum Alpha & Omega, primus & noviſſimus, principium & finis.* Ne quis autem alteri quàm Chriſto verba illa tribuat, obſtant quæ ibidem poſt aliquot verſus ſequuntur: *Ego Jeſus miſi Angelum meum teſtificari vobis hæc in Eccleſiis.*

6. *Q.* Divinitas Verbi poteſtne demonſtrari ex iis Scripturæ locis, in quibus opera quædam Chriſto tribuuntur?

R. Poteſt. Ea nimirùm opera, ſunt Deo ita propria, ut ab eo qui Deus non ſit, prodire minimè poſſint.

1. Nemini dubium eſt quin rerum creatio Deo propria ſit; at creatio Chriſto tribuitur: *Unus Deus Pater* (inquit Apoſtolus primæ ad Corinth.) *ex quo omnia. Unus Dominus Jeſus Chriſtus per quem omnia.* Ad Hæbræos 1. *per quem fecit omnia.* Ibidem ſic idem Apoſtolus Chriſtum alloquitur; *Et tu in prin-*

cipio, Domine, terram fundaſti, & opera manuum tuarum ſunt cæli.

2. Conſervatio rerum creatarum Chriſto convenit. Ad Hebræos 1. *Qui portat omnia verbo virtutis ſuæ.* Ad Coloſſ. 1. *Omnia in ipſo conſtant.* Joannis 5. ipſe Chriſtus rerum & creationem & conſervationem tribuit ſibi : *Quæcumque Pater facit, hæc & Filius ſimiliter facit. Pater uſque modò operatur, & ego operor.*

3. Miracula tribuuntur quoque Chriſto : *Quis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei?* Ad ipſiuſmet Chriſti invocationem Apoſtoli patrarunt miracula quæ in Actis leguntur : *In nomine Jeſu Nazareni* (ait Petrus Actorum 3.) *ſurge & ambula.*

4. Scripturæ, cultum latriæ, ſeu adorationem Chriſto deberi teſtantur : *Et procidentes* (ait Matthæus cap. 1. de Magis loquens) *adoraverunt eum.* Paulus ad Hebræos 1. ſcribit, Angelis præceptum fuiſſe ut Chriſto cultum adorationis exhiberent: *Et cùm iterùm introducit primogenitum ſuum in orbem terræ dicit : Et adorent eum omnes Angeli Dei.*

7. *Q.* Divinitas Chriſti poteſtne demonſtrari ex locis quæ docent, eum eſſe æqualem Patri?

R. Poteſt:quia Deus in antiquo Teſtamento non ſemel prohibuit,ne quis ipſi creaturam aliquam auderet coæquare: *Quis* (ait ipſe apud Iſaïam cap. 44.) *ſimilis mei.* Eam tamen æqualitatem cum Deo Patre novum Teſtamentum tribuit Chriſto.

Primò, Joannis 5. hæc habentur : *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non ſolùm ſolvebat Sabbatum, ſed & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo.*

Nec in hoc Judæi imponebant Chriſto. Nam 1. æqualitatem illam (quæ ſi Chriſtus non eſſet verè Deus, maxima fuiſſet blaſphemia) Chriſtus non negavit, imò hocce argumento confirmavit : *Quæcumque ille* (Pater) *fecerit, hoc & Filius ſimiliter*

facit. . . . Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos, & viviſicat, ſic & Filius quos vult, viviſicat. 2. Æqualitatem illam Joannis 10. confirmat argumento, quod vocant à minori ad majus: *Quem Pater* (per unionem cum Verbo) *ſanctificavit, vos dicitis quia blaſphemat: quia dixi, Filius Dei ſum* 3. Paulò ante mortem ipſe ſibi eandem æqualitatem aſſeruit: *Rurſùm* (verba ſunt Matthæi cap. 14.) *Summus Sacerdos interrogavit eum, & dixit ei, tu es Chriſtus Filius Dei benedicti ? Jeſus autem dixit illi: ego ſum.* Illud verò Chriſti reſponſum Judæi de verâ ac naturali filiatione, ac proinde de reali & verâ, non autem metaphoricâ æqualitate interpretati ſunt ob id enim contenderunt Chriſtum eſſe reum blaſphemiæ: *Audiſtis blaſphemiam: quid vobis videtur?* ob id eum morte damnarunt: *qui omnes condemnaverunt eum eſſe reum mortis.*

2. Paulus poſt Chriſti mortem eandem ipſi æqualitatem cum Patre tribuit; ſed iis terminis qui demonſtrant æqualitatem illam de ſubſtantiali ac reali intelligi debere: *Hoc enim* (ait ad Philippenſes 2.) *ſentite in vobis, quod in Chriſto Jeſu: qui cùm in formâ Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.*

In eam autem Apoſtoli ſententiam obſervare eſt 1. proferri eam ab homine, cui perſpecta erant Scripturæ loca, quibus Deus ipſe vetuerat, ne quis creaturam Deo coæquaret: *Quis ſimilis mei?* 2. Sententiæ Author noverat, Chriſtum apud Judæos audiiſſe tanquam blaſphemum, quòd ſe Deo æqualem feciſſet: *Æqualem ſe faciens Deo?* 3. Prævidere poterat ac debebat, eum loquendi modum, ſi Chriſtus verè Deus non ſit pluribus fore ſcandalo, ut quondam Judæis fuerat. 4. Non ſimpliciter æqualitatem Chriſto tribuit, ſed conteſtatur juſtè id fieri; hoc eſt, Chriſtum non rem alienam, ſed propriam vindicaſſe ſibi, dum ſeipſum dixit æqualem Deo: *Non rapinam ar-*

bitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo. 5. Rationem reddit cur æqualitas illa Chriſto debita ſit; aſſeritque reperi debere ex eo quòd Chriſtus habeat Dei formam: *Qui cum in formâ Dei eſſet.* 6. Tandem ideò de illâ æqualitate loquitur, ut Verbi per incarnationem factam exinanitionem commendet, ſeu, ut oſtendat quantùm ſeipſum depreſſerit, cùm noſtri causâ in ſinu Virginis carnem induit: *Sed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.*

Obj. 1. Verbum, ſeu Sapientia, opus eſt a Deo creatum: *Ab initio* (ait Sapientia ipſa Eccleſiaſtici 24.) *& ante ſæcula creata ſum*: ergo, &c.

Reſp. 1. Diſt. ant. Opus à Deo creatum creatione impropriè dictâ, ſeu ſumptâ pro ſimplici productione quæ non ſit ex nihilo, conc. ant. nempe cum eâ creationis ſpecie ibidem æternitas conjungitur, *ab æterno ordinata ſum*: Creatione propriè dictâ, ſeu quæ ſit eductio ex nihilo, nego ant.

Reſp. 2. Diſt. ant. Sapientia ut incarnata, ſeu prout eſt homo, eſt opus à Deo creatum, conc. ant. Sapientia, ut Verbum eſt, nego ant. *Caro* (inquit Ambroſius lib. 1. de Fide cap. 7.) *Dominum agnoſcit, Divinitas Patrem.*

Obj. 2. Deus Pater Verbo, tanquam inſtrumento, uſus eſt ad rerum creationem: *Omnia* (inquit Joannes cap. 1.) *per ipſum facta ſunt*: & (ut ait Apoſtolus ad Hebræos 1.) *per quem fecit & ſæcula*: ergo, &c.

Reſp. 1. Nego ant. Nimirùm in iis locis præpoſitio *per*, ſignificat cauſam principalem, quia anteà Joannes dixerat, Verbum eſſe Deum, & Apoſtolus ipſi æternitatem quæ Deo ſoli propria eſt, tribuerat.

Reſp. 2. Nego iterùm ant. quia præpoſitio *per*, iis in locis ſignificat cauſam exemplarem non autem inſtrumentalem; hoc eſt, Deus Pater ad Verbi, ſeu Sapientiæ ideas exegit rerum omnium creationem. Ita Auguſtinus

Auguſtinus & poſt eum multi Patres locum de quo agitur, interpretantur.

Obj. 3. Cùm Judæi vellent lapidare Chriſtum quòd ſe Dei filium appellaſſet, reſpondit ipſe, ſe non alio ſenſu Deum eſſe, quàm ii qui in dignitate politicâ conſtituti jus aliis dicunt: ſic enim blaſphemiam ſibi à Judæis impactam confutavit Joannis cap. 10. *Reſponderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemiâ, & quia tu homo cùm ſis, facis teipſum Deum. Reſpondit eis Jeſus: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra: Quia ego dixi: Dii eſtis vos. Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolvi Scriptura: quem Pater ſanctificavit, & miſit in mundum, vos dicitis: quia blaſphemas, quia dixi: Filius Dei ſum*: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Ratio eſt, quia ea quæ objecta ſunt ex capite 10. Joannis, non ſunt explicatio locorum, in quibus Chriſtus ſe Deum, & Dei filium vocaverat: ſcilicet ſunt argumentum quod vocant à minori ad majus, quoque tantùm abeſt, ut Chriſtus naturalem ſuam filiationem infirmaverit; quin potiùs confirmaverit invictiſſimè: illiûs autem argumenti is eſt genuinus ſenſus: Ii, quibus Deus nonnihil ſuæ authoritatis in terris conceſſit, in Scripturis Dii dicuntur: *Ego dixi: Dii eſtis vos*: ergo, non jam *appellativo* nomine (quod pluribus commune eſt, quodque participatam divinitatem metaphoricè ſignificat) ſed *proprio* nomine (quod ſingulare eſt & conſequenter totam, eſſentialem & veram divinitatem ſignificat) Deus appellari debet homo ille quem Pater ſanctificavit per divinæ ſuæ eſſentiæ in perſonâ Verbi realem communicationem.

Obj. 4. Quòd Chriſtus ſit Deus Scriptura non aſſerit *explicitè*: quod tamen aſſerere debuiſſet, cùm articulus de divinitate Chriſti, ſit ad ſalutem neceſſarius. Non aſſerit quoque etiam *implicitè*: Siqui-

dem Scripturæ loca ex quibus Chriſti divinitas infertur, facilè ſolvi poſſunt.

Et ſanè 1. *Dei* nomen quod nonnunquam Chriſto tribuitur, eſt nomen *appellativum*, quod in ſacris Codicibus,aliis à Deo entibus tribuitur,ut cùm Moyſes dicitur Deus Pharaonis: *Conſtitui te Deum Pharaonis.*

2. Dei attributa quæ Chriſto aliquoties adſcribi videntur, ſunt attributa per quandam participationem, ſicut dignitas Regis, quæ (licèt in Scripturis Deo tribuatur) ſæpiùs etiam hominibus conceditur.

3.Opera Dei dicuntur quidem à Chriſto fieri,ſed virtute,quæ ipſi,ſicut & Apoſtolis à Deo communicata ſit, juxta illud Joannis 5. *Non poteſt Filius à ſe facere quidquam*; necnon & iſtud Matthæi 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terrâ*: ergo, &c.

Reſp Ad 1. nego ant. Expreſsè nimirùm (ut ſuperiùs probatum eſt) Chriſti divinitas in Scripturis reperitur.

Ad 2. Dicendum eſt, nomen iſtud *Deus*, prolatum cum additione, ſeu reſtrictione, nonnunquam quidem tribui creaturis,ut cùm Moyſes dicitur *Deus Pharaonis*, ſed abſolutè,ſimpliciter,& ſine additione prolatum, nuſquam in Scripturis niſi ſoli Deo vero tribuitur.

Ad 3. Dicendum eſt, falſum eſſe quòd Dei attributa quæ Chriſto in Scripturis tribuuntur, aliquando tribuantur creaturis. Ubinam enim legitur creaturam aliquam dici & appellari æternam, omnipotentem, æqualem Deo? Ubinam attributa, quæ in veteri Teſtamento dicuntur de Deo vero tanquam characteres, qui eum à creaturis diſtinguunt,alicui aut Angelo,aut homini conceſſa leguntur? Ubinam legitur creaturas ſcire quid ſit in homine; ſcrutari renes & corda;eas operari quæcumque Deus opera-

tur; eas cælos & terram creaſſe; portare eas omnia verbo virtutis ſuæ, quemadmodùm in novo Teſtamento palàm & apertè de Chriſto ea omnia aſſeruntur.

Ad 4. Dicendum eſt, Filium recepiſſe, & nunc etiam recipere *eſſe* ſuum à Patre: cùm (ut inferiùs dicetur) à Patre procedat: at recipiendo *eſſe*, recipit ſcientiam, omnipotentiam, æqualitatem, & alia attributa; cùm (ut conſtat ex Tractatu de Deo Uno) in Deo eſſe, attributa, operari, ſint unum & idem. Ex eo igitur quòd Chriſtus à Patre eſſe, attributa & operari receperit, & nunc etiam per æternam generationem recipiat, inferri non poteſt quòd in illo eſſe, attributa, operari, ſint (ſicut in creaturis) aliquid participatum: ac proinde inferri non debet, eum non eſſe propriè ac ſubſtantialiter Deum.

Obj. 5. Scripturæ loca quæ Chriſto, *Dei* nomen, attributa & operari tribuunt, metaphoricè tantùm accipienda ſunt: ſi enim ſumerentur ad litteram, Scripturæ loquendi modus eſſet aut præter, aut contra rationem; quod quidem eſt falſum: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. Falſum eſſe, quòd Scriptura metaphoricè ſumi debeat, quoties id ſignificatur per ſenſum litteralem, quod eſt præter creatæ mentis captum. Ratio eſt, quia potentia Dei eſt infinita; è contra finitus eſt humanæ mentis captus; ac proinde multò plura Deus poteſt operari, quàm ratio, etiam quæ per peccatum corrupta non fuiſſet, concipere poſſit.

Prætereà ſi id tantùm (ut volunt Sociniani) credi debeat quod ratio concipit, ſequitur revelationem exigi debere ad rationis normam, non è contra rationis normam ad revelationis certitudinem & infallibilitatem, ſeu ad authoritatem Dei revelantis. Sequitur iterùm Paulum hæc immeritò ſcripſiſſe primæ ad Corinth. 1. *Nam quia in Dei ſapientiâ non cognovit mundus per ſapientiam Deum, placuit Deo per ſtultitiam prædicationis ſalvos facere credentes.*

Ad 2. Dicendum eſt, falſum eſſe quòd loca, quæ Chriſto divinitatem tribuunt,ſi ad litteram ſumantur, pugnent contra rectam rationem: neque enim quidquam aut ex eſſentiâ divinâ, aut ex illius attributis detrahunt, aut eis labem inferunt vel minimam, ut hujuſce libri parte ſecundâ fusè probatum eſt.

8. Q. Verbi divinitas poteſtne ex Traditione Patrum Græcorum demonſtrari?

R. Poteſt: & quidem unanimi traditione Patrum qui floruerunt ante Nicænum I. Concilium, in quo Verbi divinitas contra Arium expreſsè definita fuit.

1. Ignatius Martyr in Epiſtolâ ad Epheſios, dicit Chriſtum *in carne Deum*, *& in morte veram vitam*.

2. Polycarpus Joannis Apoſtoli diſcipulus in oratione quam paulò ante mortem fudit, Chriſtum (ut teſtatur Euſebius hiſt. lib. 4. cap. 15.) unà cùm Patre glorificat; hoc eſt, ipſi eandem, quam Patri, gloriam tribuit: *Per quem*, Chriſtum, *tibi*, Patri, *cum ipſo in Spiritu ſancto gloria nunc, & in ſæcula ſæculorum. Amen.*

3. Juſtinus Martyr in Apologiâ quæ ſecunda dicitur, ſcribit Filium eſſe Deum, idque probat ex eò quòd Verbum ſit Dei primogenitum: *Filium*, inquit, *eſſe Patri univerſorum, qui, quòd Verbum Dei primogenitum ſit, Deus etiam exiſtit.* In Dialogo cum Tryphone, aſſerit Filium non per diſpertitionem eſſentiæ à Patre generari, Virtutem eſſe quæ gignitur à Patre, tanquam ignis ab altero igne. In jam laudatâ Apologiâ ſecundâ ſcribit Chriſtianos falsò à gentilibus tanquam Atheos traduci, cùm Deum Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum unà ſimul colant & adorent: *Verùm etiam ipſum, & qui ab eo venit, Filium & Spiritum ſanctum, & adoramus cum ratione & veritate venerantes.*

4. Irenæus in libro 3. adversùs hæreſes cap. 6.

ſcribit ſolum Deum verum in Scripturis definitivè nominari Deum, additque ob id, Verbum eſſe Deum: *Niſi*, inquit, *qui dominatur omnium, Deum Patrem & Filium.*

5. Clemens Alexandrinus, initio admonitionis ad Græcos non minùs Verbo, quàm Patri omnia ſubjicit; non minùs quàm Patri adſcribit immenſitatem: *Unus quidem eſt univerſorum Pater. Unum eſt etiam Verbum univerſorum. Et Spiritus ſanctus unus, qui & ipſe eſt ubique.* Ibidem cap. 8. Verbum dicit eſſe unum cum Patre Deum: *Nihil odio habet Deus, ſed neque Verbum: Utrumque enim unum eſt, nempe Deus.*

6. Origenes libro 3. contra Celſum probat Chriſtum eſſe Deum, quòd ſit Patris verbum: *Sciant ipſi criminatores hunc Jeſum, quem ab initio Deum, Deique Filium eſſe credimus, ipſum eſſe Verbum, ipſam Veritatem, ipſam Sapientiam.*

7. Dionyſius Alexandrinus in Epiſtolâ ad Dionyſium Romanum Pontificem, Chriſtum dicit Patri *conſubſtantialem*, negatque, ſe, cùm adversùs Sabellium ſcripſit, quidquam dixiſſe quod Verbi divinitati labem inferret iis in locis in quibus perſonarum diſtinctionem ex profeſſo ſtabilierat.

8. Patres Concilii Antiocheni, quod tertio ſæculo contra Paulum Samozatenum habitum eſt, apertè definiunt, Chriſtum, cujus divinitatem negaverat Samozatenus, *eſſe & Verbum, Virtutemque Dei ante ſæcula exiſtentem, non ſolâ præſcientiâ, ſed ſubſtantiâ & ſubſiſtentiâ Deum.*

Obj. 1. Juſtinus Martyr in Apologiâ ſecundâ ſcribit Chriſtianos Filium Dei in *ſecundo loco habentes cum ratione venerari.* At is qui eſt in ſecundo loco, non eſt Deus.

Reſp. Diſt. min. Secundo loco ratione originis, conc. min. ratione dignitatis, nego min. Scilicet Juſtinus eo in loco probat plures in divinis eſſe perſo-

nas : quod poſteà negarunt Sabelliani.

Obj. 2. Juſtinus in Dialogo cum Tryphone, de Filio dicit, quòd ſit *adminiſter Dei*, *univerſorum creatoris* : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Adminiſter *impropriè*, conc. ant. *propriè*, nego ant. Chriſtus eſt adminiſter impropriè, quia & eſſe & operandi virtutem accipit à Patre : non eſt verò miniſter propriè, quia non ita agit nomine Patris, ut virtus per quam agit, non ſit eadem cum virtute Patris : ſcilicet, ex eodem Juſtino, accipit eſſe à Patre, ſicut ignis accipit eſſe ab alio igne.

Obj. 3. Juſtinus in Dialogo cum Tryphone negat univerſorum Deum apparuiſſe Patriarchis, & tamen ibidem aſſerit Filium eis ſe videndum præbuiſſe. Ibidem quoque docet, Deum eſſe Filio *cauſam ut ſit* : ergo, &c.

Reſp. Ad 1. Diſt. ant. Et per Deum univerſorum intelligit ſolam perſonam Patris, conc. ant. Deum ſimpliciter, nego ant. Ratio eſt, quia per has voces, *Deum univerſorum*, Scriptores ſecundi & tertii ſæculi per quemdam loquendi modum, quem Theologi vocant, *per appropriationem*, intellexerunt Deum Patrem, quemadmodùm & nos eum intelligimus in primo Symboli articulo, ubi dicimus : *Credo in Deum Patrem omnipotentem.*

Reſp. Ad 2. diſt. ant. Et nomine cauſæ Juſtinus intellexit cauſam impropriè ſumptam ; hoc eſt, pro eo omni à quo ens aliquod recipit eſſe, ſive dependenter, ſive independenter, conc. ant. intellexit cauſam propriè ſumptam, ſeu principium à quo eſſe recipitur dependenter, nego ant. Nec id mirum eſt : cùm (ut videre eſt in Concilio Florentino, in definitione Fidei) Græci dicant Patrem eſſe *cauſam* Filii, licèt Latini non eo nomine, ſed iſto, *principium*, utantur.

Obj. 4. Irenæus libro 3. adversùs hæreſes cap. 8. ſcribit 1. Deum Patrem præcepiſſe Filio, ut mundum

conderet. 2. Filium vocat *miniſtrum* Patris. 3. Contendit, Filium latuiſſe extremam judicii diem: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. vocem *præcepiſſe* ſumi impropriè; hoc eſt, pro impulſu, quem Filius cum aliis ſuis attributis accepit à Patre; non autem pro præcepto propriè ſumpto, quod ſit domini ad ſubditum.

Ad 2. Diſt. ant. Miniſtrum connaturalem & internum, ac proinde qui ſit ejuſdem cum Patre ſubſtantiæ, conc. ant. miniſtrum non connaturalem & extraneum, nego ant. Scilicet Irenæus inde ſumit argumentum, ut probet Deum, Angelorum miniſterio non indiguiſſe, ut mundum conderet.

Ad 3. diſt. ant. latuit Filium ut eſt homo per incarnationem, conc. ant. ut eſt Verbum, nego ant. Scilicet Irenæus de eo Filio loquitur, qui (ut ait ibidem) nos exteriùs docuit.

Obj. 5. Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 7. ſcribit Filium *ſervire* voluntati Patris; ipſum eſſe primò creatam Sapientiam: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. Clementem loqui de Filio ut homo eſt: nempe de eo loquitur prout eſt mundi ſalvator, & promovet hominum ſalutem: quo ſanè ſenſu ſervit voluntati Patris qui vult hominem fieri ſalvum.

Obj. 6. Origenes libro 6. contra Celſum ſcribit 1. Patrem eſſe primarium mundi opificem, Filium verò, proximum, ſeu ſecundum. 2. In lib. 8. contra eumdem Celſum docet Patrem & Filium eſſe duos *hypoſtaſi*; hoc eſt, naturâ, unum verò *concordiâ*. 3. Ibidem aſſerit, Verbum non eſſe univerſorum Deum. 4. Ibidem contendit Filium, ut filius eſt, eſſe minorem Patre, juxta illud Chriſti in Evangelio: *Pater major me eſt.*

Reſp Ad 1. diſt. ant. ratione originis, conc. ant. ratione eſſentiæ, aut dignitatis, neg. ant. Ad 2. Jam Origenis tempore uſus apud Orientales invaluerat, ut hypoſtaſis, non pro naturâ, ſed pro perſonâ ſume-

retur. Addendum eſt unitatem concordiæ de quâ idem Origenes loquitur, non excludere unitatem eſſentiæ. Ad 3. Veteres per hæc verba, *univerſorum Deum*, ſolam Patris perſonam, per appropriationem, intelligebant. Ad 4. Filius eſt minor Patre ratione originis, quia ab eo recipit eſſe: unde Pater dicitur fons totiûs divinitatis; ſed non eſt minor ratione eſſentiæ. Ita hunc Evangelii textum: *Pater major me eſt*. Athanaſius Oratione 2. contra Arianos, interpretatur.

Obj. 7. Dionyſius Alexandrinus ſcribens adverſùs Sabellium, aſſeruit Deum Patrem ſe habere ad Filium, ſicut ſe habet agricola ad vitem, ſicut fabricator navis ad ſcapham: ergo quemadmodùm agricola naturâ & ſubſtantiâ differt à vite quam colit; & fabricator navis à ſcaphâ: ita Pater naturâ & ſubſtantiâ differt à Filio.

Reſp. Nego conſeq. Non enim quoad omnia adhibitæ ſunt à Dionyſio ſimilitudines illæ, ſed quoad unum tantùm, nempe quoad ſcopum quem ſibi ſanctus Præſul propoſuerat; oſtendendi nimirùm contra Sabellium perſonam Patris à perſonâ Filii realiter diſtingui: cùm Pater ſit principium Filii, quemadmodùm fabricator navis (remotis tamen imperfectionibus) eſt artifex ſcaphæ, & ab eâ realiter diſtinguitur.

9. *Q.* Verbi divinitas poteſtne demonſtrari ex traditione Patrum Latinorum qui vixerunt ante primum Concilium Nicænum?

R. Poteſt. Tertullianus in Apologetico cap. 21. expreſsè docet 1. Dei filium vocari Deum: 2. eum eſſe unius cum Patre ſubſtantiæ: 3. utrumque ex eo colligi, quòd ex Patre genitus ſit: *Hunc* (inquit) *ex Deo prolatum dicimus, & prolatione generatum; & idcircò Filium Dei, & Deum dictum, ex unitate ſubſtantia.*

Dionyſius Pontifex Romanus probavit literas

quas ad eum dederat Dionyſius Alexandrinus, in quibus Chriſtum (ut ſuperiùs dictum eſt) Patri Conſubſtantialem aſſeruerat.

Cyprianus in libro 2. Teſtimoniorum adversùs Judæos ad Quirinum, totus eſt ut probet è Scripturis Chriſtum eſſe Deum: unde ei omnia tribuit quæ ſoli Deo vero conveniunt.

Obj. Plura ſunt in Tertulliano quæ adverſantur divinitati Verbi. Nam 1. in libro contra Hermogenem cap. 3. ſcribit Deum non fuiſſe ſemper patrem: *Non tamen* (inquit) *ideò pater ſemper, qui Deus ſemper*. 2. In libro adversùs Praxeam cap. 6. docet Sermonem, ſeu Verbum, ſeu Sophiam, à Patre procedere per quandam ſeparationem: *Et hinc* (ait de Sophiâ loquens) *adſiſtentem eam ipsâ ſeparatione cognoſcit*: Ergo, &c.

Reſp. Ad 1. diſt. ant. Tertullianus ſcribit patrem non ſemper fuiſſe patrem extrinſecè, conc ant. intrinſecè, nego ant. Nimirùm Tertullianus eo loci reſpondet argumento Hermogenis contendentis materiam eſſe æternam, quòd alioquin ſequeretur Deum non fuiſſe ſemper patrem, rerum ſcilicet extra ſe poſitarum.

Ad 2. Tertullianus non loquitur de ſeparatione propriè dictâ, per quam ſcilicet Filius ſit à Patre ſeparatus, quemadmodùm res externæ quæ ab eo creatæ ſunt; ſed loquitur de ſeparatione impropriè dictâ, quæ nihil aliud eſt, quàm Filii à Patre miſſio, ſeu impulſus ad opera externa, quæ (ut ait Evangelium) per Verbum facta ſunt. Nempè idem author in libro contra Valentinianos cap. 8. ſic loquitur: *Filius in Patre ſemper, & nunquam ſeparatus à Patre*.

10. Q. Verbi divinitas poteſtne demonſtrari traditione Patrum qui ab ineunte ſæculo quarto huc uſque floruerunt?

R. Poteſt. Concilium Nicænum 1. quod anno 325. habitum eſt, apertè definiit Verbum eſſe Deum,

quod quidem negaverat Arius : *Deum*, inquit, *de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero.* Addit, ipſum eſſe ejuſdem ſubſtantiæ cum Patre : *Genitum non factum, conſubſtantialem Patri.* Damnat inſuper eos qui cum Ario aſſerebant, ipſum æternum non eſſe, dicentes: *Erat quando non erat, & priuſquàm naſceretur, non erat.* Patres qui poſt laudatum Concilium floruerunt, Nicænæ Synodi de Verbo fidem ubique ad Socinianos uſque ſemper amplexi ſunt.

Obj. 1. Synodus Antiochena contrà Paulum Samoſatenum tertio ſæculo celebrata, damnavit vocem *homoouſion*, ſeu *conſubſtantialem*, quâ poſteà uſi ſunt Nicæni Patres : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Damnaverat quantùm ad abuſum, conc. ant. in ſe & abſolutè ſumptam, neg. ant. Paulus Samoſatenus ex voce, *conſubſtantialem*, ſumebat argumentum, ut probaret perſonas in divinis non eſſe realiter diſtinctas: unde meritò vox illa quoad uſum illum rejecta fuit à Patribus Antiochenæ Synodi.

Obj. 2. Vox homoouſion, in Scripturis non reperitur : ergo adhiberi non debuit à Patribus Concilii Nicæni I.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Nimirùm Eccleſia, ut impediat hæreticorum cavillationes, poteſt adhibere, imò & præſcribere uſum vocum, quæ licèt quoad ſyllabas in Scripturis non legantur, in eis tamen quoad ſenſum continentur.

Obj. 3. Euſebius Cæſarienſis ante & poſt Nicænum I. Concilium negavit Verbi divinitatem: ergo eâ de re non fuit unanimis Patrum conſenſus.

Reſp. Ea omnia quæ Euſebius ſcripſit tum in libris Præparationis Evangelicæ, tum in libro quarto de Demonſtratione Evangelicâ, tum libro 1. hiſt. cap. 7. benignè in ſenſum catholicum explicari poſſunt: verùm ſubdola Nicænæ Fidei explicatio quam

ad ſuos Cæſarienſes miſit, probat illum Arianiſmo laboraſſe: eo enim ſenſu exponit, *Verbum eſſe genitum ex ſubſtantiâ Patris*, quòd Pater ipſum ita genuerit, ut retentâ portione propriæ ſubſtantiæ, aliam ei tradiderit. Prætereà nihil eſt in illâ Euſebii explicatione quod cum impio Arii dogmate conciliari non poſſit. Nempe contendit vocem, *conſubſtantiale*, non aliud ſignificare, quàm quod dixerat ſignificari per has voces, *Verbum eſſe genitum ex ſubſtantiâ Patris*, ſeu productum non fuiſſe per diviſionem & ſeparationem uniûs partis ſubſtantiæ divinæ ab alterâ, ita ut una remanſerit in Patre, alia verò data fuerit Filio. Addit Concilium ideò tantùm damnaſſe has Arii voces: *Erat quando non erat*: *Ex non extantibus factus eſt* quòd peregrinæ eſſent, ſeu quòd in Scripturis minimè reperiantur.

Obj. 3. Oſius Cordubenſis ſubſcripſit ſecundæ formulæ fidei quam Ariani Sirmii promulgaverant, quæque puro Arianiſmo ſcatet: ergo poſt Concilium Nicænum unanimis non fuit de Verbi divinitate Patrum traditio.

Reſp. Dato ant. nego conſeq. Nempe Oſius (ut Athanaſius teſtatur in Epiſtolâ ad Solitarios) paulò ante mortem recantavit quod Sirmii exul, & ærumnis ab Arianis oppreſſus probaverat.

Obj. 4. Liberius Papa ſubſcripſit ſecundæ formulæ Sirmienſi: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Scilicet (teſte Sozomeno hiſtoriæ lib. 4. cap. 15.) ſubſcripſit tantùm primæ Arianorum formulæ: in quâ vox homoouſion, non continebatur quidem, ſed (Hilario teſte in libro de Synodis) nihil erat quod in ſenſum catholicum explicari non poſſit.

CAPUT III.

De Spiritûs ſancti Divinitate.

Nota. NIcænum primum Concilium ſiluit de Spiritûs ſancti divinitate, quòd eam, apertè ſaltem, Arius contra quem convenerat, non impugnaſſet. Verùm ii qui poſteà Semiariani dicti ſunt, eam negarunt, & inter eos præcipuè Macedonius, qui ob eam blaſphemiam in Concilio I. Conſtantinopolitano damnatus eſt.

1. Q. Divinitas Spiritûs ſancti poteſtne ex Scripturis demonſtrari?

R. Poteſt; & quidem 1. ex iis locis in quibus Dei nomen per oppoſitionem ad creaturas Spiritui ſancto tribuitur: *Non es mentitus hominibus* (inquit Petrus, Actorum 5. de Ananiâ, quem dixerat mentitum fuiſſe Spiritui ſancto) *ſed Deo.*

2. Textus veteris Teſtamenti, in quibus Deus dicitur locutus, in novo non ſemel explicantur de Spiritu ſancto. Hæc verba: *Audite audientes, & nolite intelligere*, quæ Iſaiæ 6. Deo exercituum tribuuntur, Paulus ad Hebræos 3. dicit à Spiritu ſancto prolata. Pſalmo 105. hæc habentur: *Tentaverunt Deum in inaquoſo*: at Deus ille quem Judæi tentarunt, ad Hebræos 13. vocatur Spiritus ſanctus. Ubi Apoſtolus primæ ad Cor. 12. fideles, vocavit Dei Templum; *Neſcitis quia Templum Dei eſtis vos*, paulò poſt eos vocat Templum Spiritûs ſancti: *An neſcitis, quoniam membra veſtra Templum ſunt Spiritûs ſancti.*

3. Omnes qui Deo proprii ſunt caracteres, in Scripturis tribuuntur Spiritui ſancto: & quidem 1. Proceſſio: *Qui* (inquit Chriſtus Joannis 16. de Spiritu ſancto loquens) *à Patre procedit.* 2. Æqualiter & eodem modo cum aliis perſonis invocatur in bap-

tiſmatis formulâ: *Baptizantes eos* (ait Chriſtus ipſe) *in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti.* 3. Scrutatur hominum corda, primæ ad Corinth. 2. 4. Author eſt gratiæ quâ ſanctificamur: *Charitas Dei* (inquit Apoſtolus ad Romanos 5.) *diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* 5. Non minùs ipſi, quàm aliis divinis perſonis tribuitur peccatorum remiſſio: *Accipite* (inquit Chriſtus Joannis 20.) *Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* 6. Adſcribuntur illi conſtitutio, vocatio & miſſio miniſtrorum: *Attendite vobis* (Actorum 20.) *& univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei.* 7. Agabus Actorum 21. ſuam prophetiam in Spiritum ſanctum tanquam in illius authorem refundit: *Hæc dicit Spiritus ſanctus.*

Obj. 1. Ad Romanos 8. Spiritus ſanctus gemere dicitur: *Ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* 2. A ſeipſo non loquitur, ut habetur Joannis 6. ergo, &c.

Reſp. Ad 1. Dicitur gemere impropriè, quia ſcilicet (ut exponit Auguſtinus Epiſtolâ 105.) nos facit gemere per gratiam quâ nos movet, conc. ant. propriè, quaſi ipſe gemat, nego ant.

Ad 2. A ſeipſo non loquitur, per ſapientiam quam ab aliis perſonis non receperit, conc. ant. quam receperit, nego ant. *Ab illo audiet* (inquit Auguſtinus Tractatu 99. in Joannem) *à quo procedit.*

2. *Q.* Spiritûs ſancti divinitas poteſtne ex traditione demonſtrari?

R. Poteſt. Nam 1. Tertullianus in libro de Pudicitiâ diſertè profitetur *Trinitatem unius divinitatis, Patrem, Filium & Spiritum ſanctum.* In libro adversùs Praxeam cap. 13. ubi appellavit Patrem, Filium & Spiritum ſanctum, ſic loquitur: *Pater Deus, Filius Deus, & Spiritus ſanctus Deus; & Deus unusquiſque.*

2. Cyprianus in libro de Unitate Eccleſiæ, hæc habet cap. 4. *De Patre, Filio & Spiritu ſancto ſcriptum eſt* (primæ Joannis 5.) *hi tres unum ſunt.* Iis Patribus adjungi debent ii omnes quos ſuperiùs laudavimus pro divinitate Verbi: expreſsè enim meminerunt & Verbi & Spiritûs ſancti ſimul.

3. Ubi Macedonius Spiritûs ſancti divinitatem impugnare cœpit, ſtatim ab Eccleſiâ Catholicâ damnatus eſt. Scilicet Concilium Conſtantinopolitanum I. quod eſt generale ſecundum, Symbolo addidit integrum de divinitate ſancti Spiritûs articulum: *Et in Spiritum ſanctum, &c.* Illud verò Concilium, quoad fidei definitionem, omnes ubique gentium Eccleſiæ amplexæ ſunt.

Obj. Concilium Conſtantinopolitanum I. Spiritui ſancto Dei nomen non tribuit, quemadmodùm Nicænum I. Verbum expreſsè Deum nominavit, Deumque eſſe aſſeruit: ergo, &c.

Reſp. Concilium Conſtantinop. definiit 1. Spiritum ſanctum adorari unà cum Patre & Filio. 2. Definiit, Fideles non minùs in Spiritum ſanctum, quàm in alias perſonas credere. 3. In Epiſtolâ Synodicâ quæ eſt ad Damaſum expreſsè eandem quam Patri & Filio divinitatem & conſubſtantialitatem tribuit Spiritui ſancto.

3. Q. Myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, quod quidem in eo poſitum eſt, ut una & indiviſibilis eſſentia in tribus perſonis realiter à ſe invicem diſtinctis, Patre, Filio & Spiritu ſancto ſubſiſtat, poteſtne cognoſci?

R. Poteſt per revelationem quæ in Scripturâ & Traditione continetur: non poteſt verò ſolâ ratione naturali: nec enim per ſe aliquam tanti myſterii ideam habet; nec aliquod illius veſtigium quod omninò ſimile ſit, in rebus creatis reperitur.

CAPUT IV.

De Proceſſionibus divinis.

1. *Quæſt.* QUid eſt proceſſio ?

R. Eſt emanatio, ſeu origo unius ab alio: ſic fluvius dicitur procedere à fonte, quòd ab eo emanet, ac oriatur.

2. *Q.* Quotuplex eſt proceſſio ?

R. Duplex : tranſiens, & immanens. Prior, eſt ea quæ habet pro termino rem poſitam extra potentiam quæ operatur. Altera è contra, eſt ea cujus effectus in ipsâ potentiâ recipitur: hujuſmodi eſt proceſſio viſionis ab oculo.

3. *Q.* Eſtne aliqua tranſiens proceſſio in Deo ?

R. Eſt : ſiquidem Deus extrà ſe operatus eſt, cùm creaturas eduxit ex nihilo.

4. *Q.* Suntne in Deo proceſſiones immanentes ?

R. Sunt : ſcilicet una perſona emanat, ſeu ſuam originem ab alia trahit. Juxta illud Chriſti, Joannis 8. *Ego ex Deo proceſſi, & veni*; necnon & illud ejuſdem Chriſti, Joannis 16. *Spiritus qui à Patre procedit.*

Obj. 1. Proceſſio ſupponit priùs & poſteriùs; at priùs & poſteriùs locum in Deo non habent, cùm omnes & ſingulæ perſonæ ſint coæternæ & coëxiſtentes.

Reſp. Diſt. min. Priùs & poſteriùs ratione temporis, conc. min. ratione originis, nego min. Illud cum æternitate non cohæret; ſecus verò iſtud, ut patet in lumine quod quidem foret æternum, ſi ſol, à quo oritur, extitiſſet ab æterno.

Obj. 2. Proceſſiones Deo repugnant : Deus enim eſt ens à ſe : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Deus eſt ens à ſe; hoc eſt, non

habet cauſam à quâ pendeat, quia ſic eſſe ab alio arguit imperfectionem, conc. ant. hoc eſt, non habet principium à quo procedat, nego ant. quia ſic eſſe ab alio, dicit receptionem ejuſdem eſſe, quod in producente reperitur, ac proinde receptionem eſſe omninò independentis, ſi illud eſſe in principio producente (ut in divinis contingit) ſit omninò independens.

Obj. 3. Eſſe divinarum perſonarum non poteſt eſſe receptum: quia ſi hoc eſſet, una perſona daret, & alia reciperet: at id dici non poteſt, alioquin enim una perſona foret aliâ perfectior: cùm, ex Scripturâ, beatius ſit magis dare, quàm accipere: ergo, &c.

Resp. Diſt. Beatius eſt magis dare, quàm recipere in creatis, conc. ant. quia receptio in creatis fit cum recipientis dependentiâ ab eo à quo recipitur: in divinis, nego ant. Scilicet perſona quæ dat eſſe alteri, non aliud eſſe tribuit, quàm proprium ſuum eſſe, ac proinde eſſe independens, cùm illud eſſe in perſonâ dante ſit eſſe omninò independens.

5. Q. Quotuplex eſt in divinis proceſſio immanens?

R. Duplex; activa ſcilicet & paſſiva. Prior, eſt actus quo datur eſſe alicui perſonæ: Altera, eſt receptio eſſe quod datur per activam proceſſionem.

6. Q. Quot ſunt in divinis proceſſiones activæ?

R. Duæ tantùm: intellectio nimirum & volitio: quia per ſolos duos illos actus eſſe divinum perſonis communicatur, Verbo quidem per intellectionem, ſeu cognitionem; Spiritui verò ſancto per volitionem, ſeu amorem.

Obj. 1. Una proceſſio continet aliam, cùm in genere proceſſionis ſit infinita, & infinitum in uno genere contineat omnia quæ ad illud genus reducuntur: ergo una tantùm, non autem multiplex eſt in divinis proceſſio.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Ergo eſt una tantùm actu proceſſio, conc. ant. eſt una tantùm virtualiter, nego ant. Ratio eſt, quia proceſſio multiplicatur virtualiter ratione termini qui producitur: ac proinde cùm duplex in divinis terminus, Filius nimirùm & Spiritus ſanctus, producatur, duplex quoque eſt virtualiter proceſſio, licèt ſit una tantùm realiter & actu.

Obj. 2. Ex potentiâ & bonitate non reſultat aliqua proceſſio: ergo neque reſultare debet aliqua ex intellectu, & voluntate.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio eſt 1. quia actio potentiæ habet pro termino rem quæ extra Deum eſt, creaturam nimirùm: proceſſio verò habet terminos qui non ſunt extrà Deum, filium ſcilicet & Spiritum ſanctum. 2. Bonitas in ſui ideâ non includit aliquam actionem: è contra verò proceſſio activa eam includit.

7. *Q.* Quot ſunt in divinis proceſſiones paſſivæ?

R. Duæ tantùm: quia duæ ſunt tantùm receptiones eſſe divini quod perſonis communicatur, ſcilicet receptio à Filio, & receptio à Spiritu ſancto: à duabus enim illis perſonis tantùm eſſe divinum recipitur: ſiquidem Pater, cùm ſit fons & origo totius divinitatis, à nullo alio principio recipit eſſe quod habet.

8. *Q.* Quomodo vocatur proceſſio Verbi à Patre?

R. Vocatur generatio, juxta illud Scripturæ de Verbo loquentis: *Generationem ejus quis enarrabit?* necnon juxta illud Symboli Nicæni, *Genitum, non factum.*

9. *Q.* Cur proceſſio Verbi à Patre dicitur generatio?

R. 1. Quia habet pro termino filiationem; juxta illud Scripturæ: *Filius meus es tu, ego hodiè genui te.*

2. quia illi proceſſioni convenit idea generationis: ſic enim generatio definitur : *Proceſſio viventis à vivente in ſimilitudinem naturæ.*

10. Q. Quænam ſequuntur ex illâ generationis ideâ quæ convenit proceſſioni Verbi à Patre ?

R. Sequitur 1. Verbum non eſſe aliquid exterius factum à Patre, quæ enim exteriora ſunt dicuntur fieri, non autem generari : *Genitum*, (ait Concilium Nicænum 1.) *non factum.*

Sequitur 2. Verbum eſſe de Patris ſubſtantiâ : nempè eſſentiale eſt genito, ut fiat ex ſubſtantiâ generantis : *Non eſt* (ait Auguſtinus libro 3. contra Maximinum cap. 14.) *degener ab uno Deo Patre Deus unicus Filius.*

Sequitur 3. Verbum eſſe omninò ſimile Patri : eſt enim de eſſentiâ generationis, ut genitum ſit ſimile generanti, ut patet in igne qui ab alio igne generatur.

Sequitur 4. Verbum eſſe Filium per communicationem divinæ naturæ : ſiquidem generatio eſt proceſſio viventis à vivente tamquam à principio *conjuncto* : at generans non conjungitur genito, niſi per ſuæ naturæ communicationem.

Sequitur 5. Verbum eſſe Dei Filium per communicationem totiûs naturæ : nempè, cùm natura divina ſit indiviſibilis, oportet, ſi communicetur, ut tota communicetur.

Sequitur 6. Verbum eſſe *Omoouſion* hoc eſt, Conſubſtantiale Patri: quia cùm verè ſit genitum à Patre, neceſſe eſt ut ſit ejuſdem cum eo ſubſtantiæ.

Sequitur 7. Verbum eſſe veré ac ſubſtantialiter Deum ; ineſt nimirùm illi verè & propriè Dei natura.

11. Q. Quænam eſt ſpecialis ratio, cur terminus proceſſionis Verbi à Patre dicatur Filius ?

R. Specialis ea ratio eſt, quòd Verbum à Patre

procedat vi actionis intellectûs : *Cur Verbum dicitur ?* (quæſtio eſt quam ſibi proponit Baſilius hom. in initium Evangelii Joannis) *ut oſtendatur* (reſponſio eſt ejuſdem Patris) *ex mente proceſſiſſe* : Ea autem eſt vis actionis intellectûs , ut efformet imaginem objecti quod ab eo cognoſcitur : ergo Pater æternus qui ſe ipſum perfectè cognoſcit, perfectam ſuî imaginem efformat : ea verò imago dicitur Verbum ; illud Verbum dicitur Filius , quia vi actionis per quam producitur , recipit naturam quæ cùm ſit eadem , perfectè ſimilis eſt naturæ quæ ineſt principio à quo producitur. Auguſtini eſt illud argumentum : ſcilicet Epiſtolâ 49. disertè ſcribit , *Chriſtum dici Verbum Dei , per quod facta ſunt omnia , & ideò Filium quia Verbum , nec Verbum dictum atque transfactum , ſed apud incommutabilem Patrem incommutabile ipſum , atque incorruptibiliter manens.*

Obj. 1. Eſſe quod per actum intellectûs recipitur, non eſt eſſe verum & reale , ſed fictum tantùm & intentionale : ergo Verbum à Patre vi actionis intellectivæ non recipit eſſe verum per quod realiter filius eſſe poſſit.

Reſp. Diſt. ant. In creatis, conc. ant. in divinis , nego ant. Ratio diſparitatis eſt, quia intellectus divinus, non verò creatus, eſt omninò perfectus in ratione intellectûs, ergo neceſſe eſt ut exprimat, efformetque perfectam imaginem objecti de quo cogitat. Cùm autem id non ſit imago perfecta quod habet eſſe tantùm fictum & intentionale , oportet quòd eſſe imaginis quæ exprimitur à Patre, habeat eſſe verum & reale.

Obj. 2. Intellectio & volitio in divinis ſunt omninò idem: ergo tam dici poteſt Verbum procedere per volitionem Patris , quàm per illius intellectionem.

Reſp. Diſt. ant. Sunt omninò idem actu , conc.

ant. virtualiter, nego ant. hincque ſequitur actionem quæ unica eſt, actu æquivalere multis actionibus realiter diſtinctis, ac proinde producere duos terminos realiter diſtinctos, unum quidem, prout eſt intellectio; alium verò, prout eſt volitio.

12. Q. Quænam eſt ſpecialis ratio propter quam proceſſio Spiritûs ſancti non dicitur generatio, ac proinde nec ipſe Spiritus ſanctus dicatur Filius?

R. Eſt quòd Spiritus ſanctus vi actionis per quam producitur, non recipiat eſſe ſimile Patri & Filio, à quibus procedit: ſcilicet procedit ab utroque per actum voluntatis, & ideò vocatur charitas, Donum, Amor Patris & Filii: actus autem voluntatis non efficit? ut objectum quod amat, ſit amanti ſimile; imò efficit potiùs, ut amans reddatur ei ſimile: unde tritum eſt apud Aguſtinum axioma: Talis eſt animus, qualè eſt objectum quod amat, cæleſtis quidem, ſi objectum ſit cæleſte, terrenus è contra, ſi fluxæ ac labentis naturæ rebus per affectum inhæreat.

Obj. 1. Spiritus ſanctus eſt perfecta imago Patris & Filii: eandem enim quàm illi, naturam habet: ergo tam debet dici Filius quàm ſecunda perſona.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Quia Spiritus ſanctus non eſt, ſicut Verbum, perfecta imago vi actionis per quam à Patre & Filio producitur: ſed tantùm ex eo quòd natura divina ſit realiter idem cum amore, ſeu cum impulſu, per quem ſuum eſſe recipit. Hincque colligitur. 1. Spiritum ſanctum non accipere immediatè eſſe Patris & Filii, ſed mediatè tantùm, nimirum mediante impulſu, cum quo eſſe Patris & Filii ſunt unum & idem. Colligitur 2. quòd licèt Spiritus ſanctus ſit Deus, non procedat tamen formaliter ut Deus, quia non procedit per actionem quæ per ſe & immediatè naturam divinam communicet. Ita Thomiſtæ omnes.

Obj. 2. Voluntas ex ſe tendit ad unionem objecti

amati cum perſonâ amante : ergo quemadmodum intellectus per ſe efficit ſimilitudinem objecti de quo cogitat, ita & voluntas.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia ſimilitudo, ſi ſit perfecta, ut eſt in divinis, eſt unitas per identitatem naturæ ; unio verò, remanens in lineâ unionis, eſt tantùm unitas per identitatem affectûs.

13. *Q.* Quomodo Spiritus ſancti proceſſio, quæ generatio dici non poteſt, vocari debet ?

R. Vocatur proceſſio ſimpliciter : idque juxta illud Evangelii *Spiritus qui à Patre procedit.* Si verò ulteriùs quæratur, quare illa proceſſio dicatur proceſſio ſimpliciter, & ſine additione ſpeciei proceſſionis, dicendum erit ſic appellari penuriâ terminorum : hoc eſt, licèt proceſſionis nomen abſolutè & ſimpliciter prolatum, per ſe genericè ſumatur ; cùm tamen de Spiritu ſancto dicitur, ſumitur ſpecificè, ſeu pro certâ proceſſionis ſpecie, quam defectu terminorum qui proprii ſint, nomine generico cogimur exprimere.

14. *Q.* Quomodo definitur principium divinarum proceſſionum ?

R. Definitur, id quod dat eſſe divinis perſonis: ſeu à quo divinæ perſonæ oriuntur. Sic ignis eſt principium alterius ignis, quia dat eſſe alteri igni: ſic fons eſt principium fluvii, quia fluvius oritur à fonte.

15. *Q.* Quotuplex eſt principium divinarum proceſſionum ?

R. Duplex: unum quod vocatur principium *Quod*, & aliud quod appellatur principium *Quo.* Principium *quod*. eſt ſuppoſitum, ſeu hypoſtaſis, ſeu perſona cui ultimatè operatio tribuitur : tritum eſt enim Axioma : *Actiones ſunt ſuppoſitorum.* Principium *quo*, eſt virtus per quam principium *quod* operatur : ſic calor eſt principium *quo* per quod ignis calefacit.

16. Q. Quotuplex eſt principium *quo* divinarum proceſſionum.

R. Duplex, proximum & remotum. Primum, eſt illud per quod ſuppoſitum immediatè operatur: alterum verò, eſt illud per quod operatur tantùm mediatè. Sic manus pictoris eſt picturæ principium *quo* remotum: penicillus verò principium *quo* proximum.

17. Q. Admittine debet in divinis duplex principium divinarum operationum *quod* & *quo*?

R. Admitti debet: ſcilicet admitti debent & perſona quæ producit, & virtus per quam producit. Sic Pater èſt principium *quod* Filii, & intellectio eſt ejuſdem principium *quo*.

18. Q. Quodnam eſt principium *quo* proximum, divinarum proceſſionum?

R. Sunt intellectio, & volitio, quia ſunt virtus per quam Pater, vel Pater & Filius, immediatè operantur: intellectione nimirùm Pater immediatè producit Filium; volitione verò Pater & Filius producunt Spiritum ſanctum.

Obj. Principium *quo* proximum non debet eſſe commune omnibus perſonis, quia alioquin omnes & ſingulæ producerent: atqui intellectio & volitio ſunt communes omnibus perſonis Sanctiſſimæ Trinitatis: ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. principium *quo* ſumptum relativè, conc. maj. ſumptum abſolutè, nego maj. intellectio & volitio abſolutè ſumptæ non ſunt principium *quo* proximum divinarum proceſſionum, ſed tantùm ſumptæ relativè, hoc eſt prout ſunt intellectio & volitio perſonæ Patris, aut Patris & Filii ſimul.

19. Q. Quodnam eſt principium *quo* remotum divinarum proceſſionum?

R. Eſſentia divina: tum quia principium *quo* proximum, intellectio nimirùm & volitio, in eſſentiâ

divinâ continentur: tum etiam quia termini divinarum proceſſionum, Filius & Spiritus ſanctus, aſſimilantur in eſſentiâ & naturâ perſonis producentibus.

Obj. Eſſentia divina nec generat, nec generatur. *Et illa res* (inquit Concilium Lateranenſe IV.) *nec eſt generans, neque genita, nec procedens*: ergo eſſentia divina non eſt principium *quo* remotum divinarum proceſſionum: principium enim *quo* debet generare, vel producere.

Reſp. Diſt. ant. Eſſentia divina nec generat, nec generatur tamquam principium *quod*, conc. ant. tamquam principium *quo*, nego ant. Joachimus Abbas contra quem lata eſt definitio Concilii Lateranenſis contendebat eſſentiam eſſe quid diſtinctum à tribus perſonis; indeque concluſerat eſſentiam generare tamquam principium *quod.* Confirmatur ex eo quòd ubi Concilium aſſeruit, eſſentiam non generare, aſſerat eſſe perſonas quæ generant, & quidem (ut ſuperiùs dictum eſt) tamquam principium QUOD: *Sed eſt Pater qui generat, Filius qui gignitur, & Spiritus ſanctus qui procedit.*

20. Q. Relationes, hoc eſt, Paternitas, Filiatio, & Spiratio activa, ſuntne principium *quo* remotum divinarum proceſſionum?

R. Non ſunt: quia non ſunt virtus per quam genitum, aut productum, aſſimilentur generanti aut producenti: neque enim Filius aſſimilatur Patri in ratione Paternitatis, neque Spiritus ſanctus aſſimilatur Patri aut Filio in ratione Paternitatis aut Filiationis: cùm Filius non ſit Pater, nec Spiritus ſanctus Pater aut Filius.

Obj. Principium productivum divinarum proceſſionum debet eſſe aliquid diſtinctum ab illarum terminis: neque enim principium & illius terminus poſſunt eſſe unum & idem: atqui ſolæ relationes in divinis diſtinguuntur à termino proceſſionum: cùm abſoluta omnibus ſint perſonis communia: ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. principium *quod*, debet eſſe aliquid diſtinctum à termino, conc. maj. principium *quo*, nego maj. Ratio eſt quia termini in divinis perfectè perſonis producentibus aſſimilantur principio *quo* remoto, ſeu eſſentiæ, ut ſuperiùs probatum eſt: ergo non debent eſſe aliquid realiter diſtinctum à principio *quo* remoto. E contra non aſſimilantur principio *quod*, ac proinde ab eo debent eſſe realiter diſtincti: & revera ſic ſe res habet: nam Filius non aſſimilatur Patri in ratione paternitatis, ſed tantùm in ratione eſſentiæ & naturæ. Hinc patet formam per quam Pater conſtituitur Pater, non eſſe principium *quo* remotum filiationis.

21. Q. Eſſentia divina, conſiderata prout abſtracta à perſonis, eſtne principium *quo* remotum divinarum proceſſionum?

R. Non eſt: ſed tantùm prout in obliquo connotat paternitatem & filiationem. Ratio eſt quia eſſentia in abſtracto ſumpta, ex Concilio Lateranenſi quarto, nec generat, nec generatur.

22. Q. Proceſſiones in divinis ſuntne voluntariæ?

R. 1. Omnes proceſſiones in divinis ſunt voluntariæ voluntate concomitante: tum quia placent divinis perſonis: tum quia non fiunt ab invitis. *Si quis dixerit* (inquit Concilium Sirmienſe, apud Hilarium) *nolente Patre, natum Dei Filium, anathema ſit.*

R. 2. Proceſſio Verbi à Patre non eſt voluntaria voluntate antecedente: quia voluntas non ſe habet in generatione Filii tamquam principium producens, ſed ſolus intellectus.

Obj. Ex Auguſtino libro 15. de Trinitate, cap. 20. Verbum dicitur, *Conſilium de Conſilio & voluntas de voluntate, ſicut ſubſtantia de ſubſtantiâ:* ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Dicitur voluntas de voluntate tamquam ex cauſâ materiali, conc. ant. tamquam à cauſâ

causâ productivâ, nego ant. Id quod objicitur, dicitur à Auguſtino contra Arianos qui docebant, Verbum eſſe ex nihilo tamquam ex causâ materiali: cùm è contra Catholici docerent illud eſſe de patris ſubſtantiâ.

R. 3. Productio Spiritûs ſancti eſt voluntaria voluntate antecedente: quia voluntas eſt verè principium *quo* productivum Spiritûs ſancti: nempè producitur per amorem, qui eſt actus divinæ voluntatis.

Obj. Quod eſt voluntarium voluntate antecedente eſt liberum: at dici non poteſt Spiritum ſanctum liberè produci à Patre & Filio: ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. Si ſit à voluntate antecedente eligente, conc. maj. non eligente, nego maj. hoc autem, non illo modo, productio Spiritûs ſancti eſt à voluntate antecedente: nempè eſt ab eâ tamquam à principio naturali quod neceſſariò dat illi eſſe, non autem tamquam à principio quod poſſit dare, aut non dare eſſe.

Caput V.

De Divinis Relationibus.

1. *Quæſt.* Quid eſt Relatio?
R. Eſt habitudo uniûs ad aliud: ſic inter fontem & fluvium eſt relatio, quia fons dicit habitudinem, ſeu reſpectum ad fluvium qui ex illo oritur, & ſimiliter fluvius ad fontem.

3. *Q.* Quotuplex eſt Relatio?
R. Duplex, Rationis nimirùm, & Realis. Prior, eſt ea quæ non exiſtit niſi per operationem mentis quæ efficit habitudinem uniûs ad aliud. Poſterior è contra, eſt ea quæ exiſtit independenter ab operatione mentis, ſeu quæ exiſtit, etiamſi nemo de illâ cogitet.

3. *Q.* Suntne Relationes in Divinis?

R. Sunt: quia in Divinis exiſtunt habitudines, ſeu reſpectus uniûs perſonæ ad aliam.

4. *Q.* Relationes in divinis ſuntne reales?

R. Sunt: tum quia habitudines quas perſonæ divinæ dicunt ad ſe invicem, exiſtunt independenter ab operatione intellectûs creati: tum etiam quia datur realiter in divinis id quod perſonas realiter multiplicat: ſed relationes realiter multiplicant perſonas: *In relativis* (inquit Concilium Toletanum XI.) *perſonarum nominibus, Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus ſanctus ad utrumque refertur. Quæ cùm relativè tres perſonæ dicantur, una tamen naturalis ſubſtantia creditur.*

Obj. 1. Relationes reddunt terminos à ſe invicem dependentes; quod tamen de divinis perſonis dici non poteſt: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Dependentes, per modum ſimplicis termini, quia important mutuam terminorum coëxiſtentiam, conc. ant. per modum cauſæ, aut effectûs, nego ant.

Obj. 2. Relationes reales præſupponunt terminos à ſe invicem realiter diſtinctos: at id dici non poteſt de divinis: quia relationes in divinis ſunt cauſa diſtinctionis, quæ inter eorum terminos, ſeu perſonas reperitur: neque enim Pater & Filius ratione alicujus formæ abſolutæ diſtinguuntur: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. In creatis, conc. ant. in divinis, nego ant. Ratio eſt, quia relationes in creatis ſunt accidentia; proindeque præſupponunt objectum cui inhæreant, & terminos in quibus ſit fundamentum mutuæ relationis; è contrà verò in divinis relationes non ſunt formæ diſtinctæ realiter ab eſſentiâ divinâ: neque illarum termini, ſeu perſonæ ſunt aliud à divinâ eſſentiâ: & conſequenter non eſt neceſſe ut præſupponatur ſubjectum priùs exiſtens, aut termini qui præexiſtant.

Obj. 3. Relatio eſt ordo uniûs ad aliud: atqui in Deo non eſt hujuſmodi ordo: nempè (ut Concilium Lateranenſe. IV. definiit) perſonæ licèt ſint à ſe invicem diſtinctæ, non ſunt aliud, & aliud: ergo, &c.

Reſp. Vox hæc. *Aliud* in definitione relationis poſita, ſumitur aut adjectivè, aut ſubſtantivè, pro ratione terminorum inter quos reperitur: unde cum in divinis ſint tantùm alius & alius, non autem aliud & aliud, vox, *aliud* ſumitur adjectivè, non verò ſubſtantivè, hoc eſt non ſignificat naturam, ſed perſonam.

5. Q. Quot ſunt relationes reales in divinis?

R. Quatuor: paternitas ſcilicet, filiatio, ſpiratio activa, & ſpiratio paſſiva: quia nec plùs nec minùs ſunt, quàm quatuor illæ formæ, per quas perſonæ ad ſe invicem referantur, & una dicat ordinem ad aliam.

Obj. Si eſſent quatuor relationes, in Deo foret quaternitas: eſſet enim ſpiratio activa ultrà tres perſonas: ſed in Deo non eſt quaternitas, ut definiit Concilium Lateranenſe IV. ergo, &c.

Reſp. Nego maj. quia ſpiratio activa, quæ non aliud eſt, quàm actus voluntatis per quem producitur Spiritus ſanctus (qui quidem dicitur ſpiratio paſſiva) non diſtinguitur realiter actu à Patre & Filio: ac proinde quaternitatem non conſtituit.

6. Q. Relationes in divinis diſtinguunturne realiter à ſe invicem?

R. Diſtinguuntur: quia ſunt formæ per quas perſonæ à ſe invicem realiter diſtinguuntur: at propter quod unumquodque tale, & illud magis.

7. Q. Quæ diſtinctio reperitur inter eſſentiam divinam & relationes?

R. Non reperitur 1. diſtinctio realis actualis, qualis eſt inter rem & rem: eam enim diſtinctionis ſpeciem damnavit Remenſe Concilium contra Gilber-

tum Porretanum: *Credimus* (inquit) *nullas omninò res, ſive relationes, ſive proprietates, ſive ſingularitates ſive unitates dicantur, adeſſe Deo, quæ ſint ab æterno, & non ſint Deus.*

Non reperitur 2. diſtinctio Scotiſtica: ſeu diſtinctio quæ ex unâ parte dicitur realis, quia (ut vult Scotus) eſt independens ab operatione mentis; & ex aliâ dicitur formalis, quòd reperiatur inter varias formas, ſeu reſpectus ſub quibus Deus poteſt conſiderari. Scilicet (ut agentes de attributis in communi, diximus) ea diſtinctio Scotiſtica coïncidere videtur in diſtinctionem Gilberti Porretani, & aliundè eſt omninò fictitia.

Non ſatis eſt tamen 3. mera diſtinctio rationis quæ ſit ſinè fundamento in re, tum quòd (ut de attributis differentes contrà Nominales oſtendimus) coïncidere videatur in diſtinctionem, quam ſatis non eſſe Baſilius adversùs Eunomium oſtendit: tum etiam quòd poſitâ illâ ſolâ diſtinctione, explicari non poſſit, quomodò eſſentia Patris quæ eſt idem cum paternitate, communicetur Filio, eâdem paternitate minimè communicatâ.

Dicendum eſt igitur 4. requiri & ſatis eſſe diſtinctionem virtualem, ſeu (ut loquuntur Thomiſtæ) diſtinctionem rationis ratiocinatæ, quæ actu merè mentalis eſt, fundamentaliter verò eſt realis, eo ſenſu quòd in objecto ſit aliquid, illiûs nimirùm eminentia, quæ efficit, ut pluribus rebus actu diſtinctis objectum ipſum æquivaleat. Hincque patet 1. de ipſo ſecundùm eſſentiam & relationes accepto dici poſſe duo contradictoria; ſi tamen contradictoria ſint, quæ de eodem, ſed non ſecundùm idem, prædicantur. Patet 2. quòd licèt eſſentia & relationes ſint de mutuo conceptu reali, illa tamen ſine iſtis, & iſtæ ſine illâ cum fundamento in re concipi poſſint. Vide quæ hujuſce operis parte 2. diximus, agentes de diſtinctione attributorum ab eſſentia divinâ.

§. *Q.* Relationes divinæ ſuntne perfectiones ?

R. Sunt: & quidem 1. ſi conſiderentur ſecundùm eſſe IN, quia ſic acceptæ ſunt idem cum ſubjecto, ſeu eſſentiâ divinâ in quâ, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, recipiuntur: ſunt 2. perfectiones, ſi conſiderentur ſecundùm eſſe AD, ſeu præcisè prout ſunt reſpectus, ſeu ordo unius ad alium: tum quia ſic acceptæ conſtituunt in divinis perſonas quæ haud dubiè ſunt perfectiones: non enim perſonæ per aliquid abſolutum conſtituuntur, cùm ea quæ in divinis ſunt abſoluta, toti Trinitati communia ſint: tum etiam quòd eſſentia divina in Patre v. g. per relationem ad Filium perficiatur, juxta illud Cyrilli lib. 2. Theſauri cap. 1. *Non poteſt eſſe perfecta divinitas, niſi Filium habeat.*

Obj. Sequeretur 1. Trinitatem ſimul ſumptam, eſſe perfectiorem ſingulis perſonis ſeorſim ſumptis: cùm Trinitas ſimul ſumpta plures perfectiones, quàm una tantùm perſona, contineat. Sequeretur 2. unam perſonam non habere omnes omninò perfectiones: nempè Pater non habet filiationem. 3. tres eſſent res in Trinitate, tres nimirùm reales perfectiones relativæ.

Reſp. Ad. 1. nego ant. quia ſingulæ perſonæ habent eſſentiam divinam cum quâ relationes omnes ſunt unum & idem à parte rei: unde Auguſtinus libro 6. de Trinitate cap. 8. docet, *Tantùm eſſe ſolum Patrem, vel ſolum Filium, vel ſolum Spiritum ſanctum, quantùm tres perſonæ ſimul ſumptæ.*

Ad 2. Una perſona non habet quidem actu omnes omninò perfectiones relativas, ſed habet eminenter: tum quia habet eſſentiam divinam: tum etiam quòd perfectiones relativæ non ſint (ut loquuntur Scholaſtici) perfectiones ſimpliciter ſimplices, hoc eſt nō ſunt meliores ipſæ quàm non ipſæ: unde paternitas non eſt melior filiatione, nec filiatio paternitate.

Ad 3. Tres admitti debent res relativæ in Trini-

tate,non autem tres res abſolutæ.Nimirùm damnatus eſt Sabellius, quòd tres res relativas non admiſerit; Arius verò, quòd aſſeruerit eſſe in divinis tres res abſolutas. Ita Auguſtinus libro 7. de Trinitate cap. 4. ratiocinatur.

9. Q. Suntne in Deo tres exiſtentiæ relativæ, quemadmodùm ſunt tres relationes?

R. Non ſunt. Scilicet nec Scriptura, nec Patres ejuſmodi exiſtentiæ relativæ meminerunt; imò quoties de exiſtentiâ divinarum perſonarum locuti ſunt, ſemper rem abſolutam expreſſerunt: *Ego* (ait Deus ipſe) *ſum qui ſum.*

Obj. In Deo ſunt tres res relativæ: ergo etiam & tres exiſtentiæ relativæ: nempè res quælibet cujuſcumque ſit generis, exiſtentiam ſibi convenientem habere debet.

Reſp. Nego conſeq. quia multiplex eſſe relativum dicit tantùm plures terminos: plures verò termini eâdem exiſtentiâ in divinis exiſtunt. Unde ſingulæ relationes ſunt extrà cauſas per exiſtentiam alienam, eſſentiæ nimirùm, & cùm producuntur, ut filiatio & ſpiratio paſſiva, terminus productionis eſt exiſtentia communis, ac proinde abſoluta, non autem relativa.

10. Q. In eſſentiâ divinâ antè relationes conceptâ, eſtne aliqua ſubſiſtentia abſoluta?

R. Non eſt: quia ſubſiſtentia eſt certus quidam exiſtendi modus eſſentiæ jam in ſuo eſſe conſtitutæ adveniens: atqui modus ille admitti non debet in eſſentiâ divinâ antè relationes conceptâ: quia ex Patribus, nihil aliud, quàm relationes advenire eſſentiæ divinæ concipitur: unde iidem Patres negarunt in divinis eſſe unum ſubſiſtentem antè relationes: *Non unus eſt ſubſiſtens* (ait Concilium Sirmienſe) *ſed una ſubſtantia non differens.*

Obj. 1. Agatho Papa in Epiſtolâ quæ legitur in VI. Synodo, actione 4. ſic loquitur: *Confitemur trium*

ſubſiſtentiarum , *ſive* *perſonarum unam ſubſiſtentiam*. 2. hæc etiam habet Auguſtinus libro 7. de Trinitate cap. 4. *Omnis res ad ſe ipſum ſubſiſtit : quantò magis Deus* : ergo , &c.

Reſp. ad 1. Agatho nomine *ſubſiſtentiæ* intelligit *ſubſtantiam*, ſeu dicere voluit, in tribus perſonis non multiplicem , ſed unam eſſe tantùm ſubſtantiam. Nec id mirum eſt: iis enim temporibus Patres non raro ſubſiſtentiam pro ſubſtantiâ ſumpſerunt. Ut videre eſt apud Auguſtinum lib. 7. de Trinitate cap. 4.

Ad 2. Auguſtini dictum intelligi debet eo ſenſu, quòd quælibet res abſoluta, ſi in ſe ipsâ conſideretur , non dicat ordinem ad aliud , ut dicit res relativa : *Sicut etiam* (ait ibidem Auguſtinus) *ab eo quod eſt eſſe , appellatur eſſentia, ita ab eo , quod eſt ſubſiſtere , dicitur ſubſtantia*.

Obj. 2. Eſſentia ſine relationibus concepta, operatur ; creat nimirùm , intelligit , & vult : ergo eſt ſuppoſitum aliquod abſolutum, cùm, ut fert tritum axioma , actiones ſint ſuppoſitorum.

Reſp. ad 1. conc. ant. nego conſeq. ad cujus probationem dico valere illud axioma in cauſis quæ ſuppoſitum habent , ſeu ſubſiſtentiam : non autem in iis quæ non habent , ut reverà in ſtatu de quo hîc agitur , non habet eſſentia divina.

CAPUT VI.

De perſonis Divinis generatim.

1\. *Quæſt.* QUid eſt perſona in genere ?

R. Eſt ſubſtantia ſpiritualis quæ certo modo exiſtit, ſeu certus exiſtendi modus, quo res ſpiritualis ita exiſtit, ut ſit incommunicabilis alteri. Sic Pater eſt perſona , quia ita exiſtit , ut ratione paternitatis filio communicari non poſſit.

2. *Q.* Quibus nominibus uſi ſunt Patres Latini, ut perſonas divinas exprimerent?

R. Uſi ſunt 1. nomine *ſubſtantiæ*, ut docet Auguſtinus libro 7. de Trinit. cap. 4. ſed tunc ſubſtantiæ nomen oppoſuerunt eſſentiæ. Uſi ſunt 2. nomine *ubſiſtentiæ*, ut videre eſt apud Ambroſium cap. 2. in Apoſtolicum Symbolum. Uſi ſunt 3. nomine *perſonæ*, nempè ſic loquitur Hieronymus in Epiſtolâ ad Damaſum Papam: *Sufficiat nobis dicere unam ſubſtantiam, tres perſonas ſubſiſtentes, perfectas, æquales, coæternas.*

3. *Q.* Quo tempore Latini Patres uti cœperunt nomine *perſonæ*, ut relationes exprimerent?

R. Tunc primùm adhibitum eſt, cùm prodiit hæreſis Sabelliana. Ita Facundus Hermianentis lib. 1. pag. 19.

4. *Q.* Quibus nominibus uſi ſunt Græci Patres, ut eſſe relativum quod eſt in divinis, exprimerent?

R. Uſi ſunt frequentiùs *hypoſtaſis* nomine. Ita Dionyſius Alexandrinus in reſponſione ad propoſitionem quartam Pauli Samoſateni, qui cum Sabellio perſonas in divinis confundebat. Ita etiam Alexandrina Synodus quæ ſub Oſio celebrata eſt anno 319.

5. *Q.* Quo tempore Latini admiſerunt pro perſonâ vocem *hypoſtaſis*, quam Græci paſſim adhibebant?

R. Ab anno 362. tunc nimirùm ſub Athanaſio habita eſt Alexandrina Synodus, in quâ Latini cum Græcis eo in capite concordiam inierunt; exiſtimaverant enim anteà, hypoſtaſim ſignificare ſubſtantiam; ſed ubi intellexerunt, Græcos per eam vocem non aliud intelligere, quàm ipſi per perſonam, lis, Athanaſio authore, compoſita eſt. Poſteà tamen Hieronymus timens, ne venenum ſub eâ voce lateret, hæc ad Damaſum Papam ſcripſit: *Aut ſi rectum putatis tres hypoſtaſes cum ſuis interpretationibus*

debere nos dicere , non negamus : ſed , mihi credite , venenum ſub melle latet.

6. *Q.* Perſonæ in divinis conſtituunturne per aliquid abſolutum , an verò per aliquid relativum ?

R. Per aliquid relativum : quia conſtituuntur per id quod numerum facit in divinis : ſed id eſt relativum, non autem abſolutum : *Hoc ſolo* (inquit Auguſtinus tractatu 39. in Joannem) *numerum inſinuant quòd ad invicem ſunt , non quod ad ſe ſunt.*

Obj. 1. Ex Auguſtino libro 7. de Trinitate cap. 6. *Non aliud eſt Deo eſſe , aliud perſonam eſſe , ſed omninò idem* : Atqui Deus conſtituitur in eſſe per aliquid abſolutum : ergo & in perſonâ.

Reſ. Diſt. maj. non aliud à parte rei; conc. ant. nimirùm eſſentia Dei , & perſonæ divinæ à parte rei non diſtinguuntur: ſecundùm noſtrum concipiendi modum, quo in Deo unum ſine alio concipimus cum fundamento in re , nego maj.

Obj. 2. Ex Auguſtino libro 7. de Trinitate cap. 6 : *perſona Patris non aliud, quàm ipſe pater eſt: ad ſe quippe dicitur perſona , non ad Filium , vel Spiritum ſanctum.* Præterea , ex eodem Auguſtino perſonæ non dicuntur ſicut tres amici , tres propinqui : ergo , &c.

Reſp. ad 1. Diſt. ant. Pater ad ſe dicitur perſona, ſumendo perſonam indirectè & in obliquo, conc. ant. Sumendo directè & in recto, nego ant. hoc eſt dicitur ad ſe, prout eſt idem cum eſſentiâ Patris; non verò, prout eſt præciſè perſona. Ad 2. Totum eſſe vicini, amici, eſt ad aliud: non autem totum eſſe perſonæ divinæ , quia eſt idem cum aliquo abſoluto , nimirùm cum eſſentiâ divinâ.

7. *Q.* Quot ſunt proprietates perſonarum divinarum ?

R. Sunt quatuor , Appropriatio, Circuminceſſio, Notio , & Miſſio.

8. *Q.* Quid in divinis eſt Appropriatio ?

R. Eſt modus loquendi, quo quædam attributa

quædam operationes, licèt à parte rei ſingulis perſonis communes,uni tamen potiùs quàm alteri tribuuntur. Is autem loquendi modus fundatur frequentiùs in modo quo perſonæ ab aliis procedunt.

9. Q. Quid eſt Circuminceſſio in divinis?

R. Eſt mutua perſonarum inhabitatio: ſeu eſt proprietas,per quam perſonæ ſunt invicem in ſe ipſis: juxta illud Chriſti in Evangelio: *Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me eſt.* Nec id mirum eſt; cùm ſingulæ tres perſonæ eamdem omninò eſſentiam habeant, ſintque realiter idem cum ipſâ: ac proinde nullatenus ab invicem ſeparari poſſunt.

10. Q. Quid in divinis eſt Notio?

R. Eſt nomen quo character alicui perſonæ proprius exprimitur: ſic paternitas eſt Notio, quia eſt nomen quo exprimitur character primæ perſonæ ita proprius,ut alteri minimè conveniat: hinc verò ſequitur nomina Notionalia ſemper aliquid relativum ſignificare: ea enim quæ ſunt abſoluta, toti Trinitati communia ſunt.

11. Q. Quot ſunt Notiones in divinis?

R. Nec plùs nec minùs ſunt quàm quinque: innaſcibilitas nimirùm, paternitas, filiatio, ſpiratio activa, & ſpiratio paſſiva.

Ratio eſt, quia ii ſoli characteres relativi ex divinis proceſſionibus oriuntur: nam tria tantùm in divinis proceſſionibus conſiderari poſſunt, principium, terminus, negatio tum principii, tum termini: innaſcibilitas oritur ex negatione tum principii tum termini: nempè Pater, cui convenit,nec habet principium à quo producatur, nec eſt terminus alicujus productionis.

Ratio principii conſtituit paternitatem & ſpirationem activam,quia Pater eſt principium à quo Filius oritur; Pater & Filius ſunt principium à quo Spiritus ſanctus producitur. Tandem terminus vel

eſt reſpectu generationis, & ſic conſtituit filiationem, vel ſpirationis activæ, & ſic conſtituit ſpirationem paſſivam, ſeu perſonam quæ à Patre & Filio ſpiratur.

12. Q. Quid eſt Miſſio in divinis?

R. Eſt proceſſio unius perſonæ ab aliâ in ordine ad aliquem effectum ad extrà de novo producendum. Hinc Chriſtus Joannis 8. miſſus dicitur: *Sed ego, & qui miſit me Pater.* Sic etiam Spiritus ſanctus dicitur mittendus à Chriſto: *Si autem abiero, mittam eum ad vos.* Hinc patet miſſionem paſſivam non convenire Patri, quia ab aliâ perſonâ non procedit.

CAPUT VII.

De perſonis Divinis in particulari.

1. *Quæſt.* QUænam ſunt nomina quæ primæ perſonæ ſpecialiter conveniunt?

R. Sunt iſta: *Principium*, *Auctor*, *Radix*, *Fons*, *Caput*, *Pater*, *Ingenitus.* Prima perſona dicitur 1. *principium*, quia aliæ perſonæ ab eâ ſuum eſſe accipiunt. Dicitur 2. *Auctor*, quia aliis communicat proprium ſuum eſſe, ſeu propriam ſuam exiſtentiam. Dicitur 3. *Radix* quia ex eâ cæteræ perſonæ tamquàm rami à radice oriuntur. 4. Propter eandem rationem dicitur *Fons*, *Origo*, *Caput.* Dicitur 5. *Pater*, quia producit per viam generationis Verbum. Dicitur 6. *Ingenita*, quia caret omni prorſus principio: à nullâ enim aliâ perſonâ ſuam trahit originem. Tandem 7. dicitur *Prima perſona*, quia nullam aliam origine priorem ſupponit.

2. Q. Prima perſona poteſtne dici *Initium* & *Cauſa* aliarum?

R. 1. Dici non poteſt *initium*, quia vox, *initium*,

in ſuo conceptu proprio ſignificat prioritatem temporis, quæ in divinis nulli perſonæ reſpectu aliarum convenit. 2. A Græcis vocatur *Cauſa*, ut patet ex Concilio Florentino, ſed impropriè tantùm, quia cauſa propriè ſumpta importat dependentiam termini qui à causâ producitur.

3. Q. Quænam ſunt nomina ſecundæ perſonæ Sanctiſſimæ Trinitatis propria?

R. Vocatur 1. *Verbum*, quia verbum, ſeu imago objecti, eſt terminus intellectionis per quam Secunda perſona à Patre producitur. Vocatur 2. *Filius*, quia eſt terminus actionis quæ propriè eſt generatio. Vocatur 3. *Sapientia* juxta illud Apoſtoli de Chriſto loquentis primæ ad Corinth. 1. *Virtus & Dei ſapientia.* Sed obſervandum eſt, nomen illud (cùm aliquid abſolutum ſignificet) non tribui Secundæ perſonæ Sanctiſſimæ Trinitatis, niſi per appropriationem. Vocatur 4. *Imago* Patris: *Qui eſt* (ait Apoſtolus ad Coloſſenſes 1.) *imago Dei inviſibilis.* Illud verò nomen non eſt abſolutum, ſed relativum: *Quid autem abſurdius* (inquit Auguſtinus lib. 7. de Trinit. cap. 1.) *quàm imaginem ad ſe dici.* Sic idem S. Doctor loquitur lib. 5. cap. 13. *Relativè dicitur Filius, relativè dicitur Verbum, & Imago.*

4. Q. Quænam ſunt nomina quæ Tertiæ perſonæ Sanctiſſimæ Trinitatis propria ſunt?

R. Sunt, *Spiritus ſanctus*, *Donum*, *Amor*. Primum nomen reperitur in formâ baptiſmatis Matthæi 28. nec non pluribus aliis in locis. Alterius Chriſtus ipſe meminit Joannis 4. *Si ſcires donum Dei.* Tertium recenſet Auguſtinus libro 15. de Trinitate cap. 7. Ea verò nomina relativè, ac conſequenter propriè, de Tertiâ perſonâ dicuntur, quia exprimunt voluntatis actum, per quem Spiritus ſanctus à Patre, & Filio procedit.

5. Q. Spiritus ſanctus proceditne à Filio?

R. Procedit. Nam 1. mittitur à Filio : *Quem ego* (ait Chriſtus Joannis 15.) *mittam vobis à Patre.* 2. Accipit eſſe à Filio: *Quia* (Joannis 16.) *de meo accipiet.* 3. Non ob aliud dicitur Spiritus Jeſu : *Miſit Deus* (ad Galatas 4.) *Spiritum Filii ſui.* 4. Id ipſum aſſerit Epiphanius : *Filius* (inquit in Ancorato num. 72.) *à quo* (Spiritus) *procedit*, *& à quo accipit.* 5. *Ex utroque* (ait Cyrillus Alexandrinus in libro de lapſu & converſione hominis) *profluit.* 5. Tertullianus libro contra Praxeam hæc ait: *Tertius eſt Spiritus à Deo, & Filio.* 6. Sic etiam Auguſtinus in libro 4. de Trinitate : *Nec poſſumus dicere, quòd Spiritus ſanctus & à Filio non procedat : neque fruſtrà idem Spiritus, & Patris. & Filii Spiritus dicitur.* 7. Articulus de quo agitur, definitus fuit in pluribus Conciliis generalibus, quibus aderant & Græci ; Lateranenſi nimirùm IV. Secundo Lugdunenſi, & Florentino in definitione fidei quæ anno 1439. probantibus etiam Græcis, ſolemniter promulgata eſt.

6. *Q.* Proceſſio ſancti Spiritûs à Filio poteſtne rationibus theologicis demonſtrari ?

R. Poteſt. Nam 1. Filio convenit actio, ſeu actus voluntatis, per quem Spiritus ſanctus producitur, juxtà illud Chriſti in Evangelio : *Omnia quæcumque habet pater. mea ſunt.* 2. Spiritus ſanctus à Filio realiter diſtinguitur: at in divinis diſtinctio realis non petitur niſi ex proceſſione : *Hoc ſolo* (inquit Auguſtinus tractatu 30. in Joannem) *numerum inſinuant, quòd ad invicem ſunt, non quòd ad ſe ſunt.*

Obj. 1. Scripturæ, cùm loquuntur de eo à quo Spiritus ſanctus procedit, ſoliûs Patris meminerunt: ergo, &c.

Reſp. 1. Nego ant. idque patet ex locis ſuperiùs laudatis. 2. Ideò plerùmque ſoliûs Patris Scripturæ meminerunt, quòd ſit (ait Auguſtinus tractatu 99. in Joannem) aliarum perſonarum caput, fons, & origo.

Obj. 2. Patres Græci paſſim aſſerunt, Spiritum ſanctum à Patre *Per* Filium procedere: ergo non crediderunt, eum *Ex* Filio procedere.

Reſp. conc. ant. nego conſeq. Scilicet Patres Græci aſſeruerunt, Spiritum *ex Patre* procedere, quòd Pater ſit (ut dictum eſt) aliarum perſonarum fons & origo: & ideò dixerunt PER Filium procedere, quòd Filius eum producat per actionem à Patre cum ſuâ eſſentiâ receptam.

7. *Q.* Si Spiritus ſanctus per impoſſibile à Filio non procederet, eſſetne adhuc ab eo perſonaliter diſtinctus?

R. Non diſtingueretur. Ita S. Thomas. Nempè non eſſet fundamentum diſtinctionis: quia ſola proceſſio uniûs perſonæ ab aliâ eſt diſtinctionis fundamentum.

Obj. 1. In ſuppoſitione de quâ agitur, adhuc Spiritus ſanctus aliâ viâ, quàm Filius à Patre procederet, nimirùm per actum voluntatis: cùm è contra Filius per actum intellectûs procedat: ergo, &c.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. quia unus & idem terminus diverſis ac variis modis produci poteſt. Adamus v. g. qui per creationem à Deo productus eſt, potuit ab alio homine per generationem produci.

Obj. 2. Spiritus ſanctus adhuc Filio opponeretur: quia eſſet terminus à Filio diſparatus: ſicut duo fratres qui ab eodem Patre naſcuntur: ergo adhuc à Filio diſtingueretur.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio eſt quia terminus diſparatus in divinis non excludit alium, ſi ipſi relativè non opponatur: quia includit omnes omninò perfectiones quæ ſibi invicem relativè non opponuntur: ac proinde Filius contineret id totum quod eſſet in Spiritu ſancto.

Obj. 3. Spiritus ſanctus in ſuppoſitione de quâ agitur, foret perſona diſtincta à perſonâ Filii: quia

ipſa perſona Filii eſſet diſtincta à perſonâ Spiritûs ſancti; terminaret nempè actum intellectûs per quem Pater Filium generat: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Terminaret imperfectè actum intellectûs, conc. ant. perfectè nego ant. quia terminus generationis perfectè non terminat generationem, niſi fiat imago perfecta generantis: at Filius non ſic fieret imago Patris: nec enim in virtute ſpirandi ſimilis eſſet.

Obj. 4. Si per impoſſibile Spiritus ſanctus à ſolo Filio procederet, adhuc eſſet à Patre diſtinctus: ergo à pari, ſi à ſolo Patre procederet, eſſet diſtinctus à Filio.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia in eâ ſuppoſitione Pater, ſaltem mediatè daret eſſe Spiritui ſancto: ſcilicet Filius non produceret Spiritum ſanctum niſi per virtutem acceptam à Patre; ac proinde inter Spiritum & Patrem adhuc reperiretur oppoſitio relativa: at idem dici non poſſet, ſi ſolus Pater Spiritum ſanctum produceret, hoc eſt, inter Filium, & Spiritum ſanctum nulla foret oppoſitio relativa; ac proinde nec aliqua realis diſtinctio.

8. *Q.* Particula *filioque* fuitne jure inſerta Symbolo?

R. Jure inſerta fuit: 1. quia continet neceſſariam ac veram hujuſce textûs Scripturæ, *Qui ex Patre procedit*, expoſitionem: ſcilicet cùm nonnulli contenderent textum illum excludere Filium ab activâ ſpiratione, opus fuit ut contrarium fideles in Symbolo docerentur. 2. Eccleſia poteſt integrum Symbolum condere: ergo à fortiori jam condito particulam neceſſariam poteſt inſerere. 3. Nicænum I. Concilium potuit inſerere Symbolo vocem *homoouſion*: ergo & alia Concilia potuerunt inſerere particulam *filioque*. 4. Fides de proceſſione ſancti Spiritus à Filio diſtinguit catholicos ab hæreticis: ergo potuit inſeri Symbolo.

Obj. 1. Epheſinum Concilium quod eſt Generale III. expreſſè prohibuit, ne quis aliam à Nicænâ, fidei formulam conſcriberet: ergo, &c.

Reſp. 1. Prohibitio illa intelligitur de compoſitione Symboli, quæ adornetur à viris privatis, non autem quæ fiat authoritate Eccleſiæ. 2. Dici poteſt eam prohibitionem intelligi de formulâ quæ in additione aut detractione contingeret, efficeretque ut doctrina Symbolo Nicæno contraria proponeretur credenda.

9. Q. Quandónam, & à quibus particula *Filioque*, inſerta fuit Symbolo?

R. 1. Hiſpaniarum Eccleſiæ labente ſexto ſæculo, particulam de quâ agitur inſeruerunt Symbolo; ſcilicet Toletanum III. Concilium, quod habitum eſt anno 589. Conſtantinopolitanum Symbolum cum eâ additione recitavit: *Credimus & in Spiritum ſanctum Dominum, & vivificantem, ex Patre & Filio procedentem.*

R. 2. Concilium Aquiſgranenſe, quod Gallorum, & Germanorum Epiſcopi anno 809. celebrarunt, additionem de quâ eſt quæſtio, probavit, miſitque Legatos ad Leonem Papam III. ut additionem confirmaret, juberetque ut Romæ intra Miſſarum ſolemnia Symbolum cum eâdem additione caneretur.

R. 3. Ea additio licèt primùm à Leone III. rejecta, non multò poſt probata eſt â Romanis Pontificibus, ſcilicet deſinente ſæculo IX. hoc eſt, Nicolaï Papæ I. temporibus Occidentales publicis ſcriptis Photium impugnarunt, quòd Eccleſiæ Romanæ tamquàm ſummo crimini additionem de qua eſt quæſtio, verteret, ut videre eſt apud Ratramnum libro 2. quem circà annum 858. pro Eccleſiâ Romanâ contra Photium, eique adhærentes Græcos conſcripſit.

PARS QUARTA.

De Deo Creatore.

Nota. DEus qui in ſe Unus eſt, ac Trinus, per Creationem ex ſe ipſo aliquâ ratione exiit: inter res autem quæ ab eo per creationem emanarunt, ſunt 1. Aſpectabile hoc Univerſum; 2. Angeli; 3. Primus homo. De iis igitur in hâc quartâ hujuſce compendii theologici parte diſſerendum eſt

CAPUT PRIMUM.

De Univerſi Creatione.

1. *Quæſt.* QUæ ſunt opera primæ diei creationis hujus Univerſi?

R. Sunt Cœlum, Terra, Lux, & diviſio lucis à tenebris, Scilicet Moyſes Geneſeos cap. 1. ſcribit ea primo die à Deo facta fuiſſe.

2. *Q.* Quodnam fuit opus ſecundæ diei?

R. Non aliud quàm firmamentum: *Dixit quoque Deus* (ait Moyſes Geneſ. 1. loquens de die ſecundâ) *fiat firmamentum.* Trita verò eſt apud recentiores opinio, hîc firmamenti nomine intelligi immenſum illud aëris ſpatium, quod à terris ad empyreum uſque protenditur, & in quo ſidera, tanquam piſces in mari, poſteà collocata ſunt, ſuoſque ſtato tempore circulos agunt.

3. *Q.* Quid Deus egit die tertiâ?

R. Aquas in unum locum congregari juſſit: Terra aquarum mole liberata apparuit, cœpitque receptâ divinitùs fœcunditate, germinare, ut habetur Ge-

neſeos cap. 2. Locus autem in quo aquæ congregatæ fuerunt, fuit concavitas terræ, in quâ ſunt maria, nec non ſubterranei meatus in quibus ſunt fontes & flumina.

4. ℚ. Quodnam eſt opus quartæ, & quintæ diei?

R. Deus die quartâ (Geneſeos cap. 1.) Solem, Lunam, & Stellas effinxit; die verò quintâ, piſces, & volucres ex aquis produxit.

5. ℚ. Quod eſt opus diei ſextæ?

R. Animalia omnia quæ in terrâ à Deo producta aut reptant, aut ſaltitant, aut ambulant. Quæ autem ex putri materiâ naſcuntur, ut pulices, ranæ, mures, non ſunt immediatè producta à Deo, ſed tantùm mediatè, in putri nimirum materiâ, ex quâ deinceps per calorem genita ſunt. Idem quoque dici debet de animalibus heterogeneis, ut ſunt muli, & leopardi: creatis enim animalium illorum duplicis ſpeciei parentibus, mediatè creata cenſentur. Tandem homo eâdem ſextâ die creatus eſt, qui mundum tamquam paratum ſibi palatium incoleret, dominareturque iis omnibus quæ, antequam produceretur, creata fuerant.

6. ℚ. Sex illi dies, quos Scriptura teſtatur Deum impendiſſe ad rerum omnium productionem, ſuntne dies veri qui viginti quatuor horis conſtarent, an verò metaphorici & figurati tantùm.

R. Fuerunt dies veri, non autem metaphorici: Ratio eſt 1. quia res quæ ſex illis diebus productæ ſunt, res ſunt reales & veræ: ergo & dies; cùm Scriptura de iis diebus eodem modo loquatur, ac de rebus quæ intra ſpatium illud productæ ſunt. 2. Ex Auguſtino libro 1. de Civitate Dei cap. 7. Scriptura figuratè non eſt ſumenda, cùm nec ſcelus, nec flagitium jubere videtur; ſeu cùm ad id nulla cogit neceſſitas. 3. Diebus de quibus agitur, ſucceſſit (ut Exodi cap. 20. dicitur) die ſeptimâ ceſſatio ab omni opere: at verè non ſucceſſiſſet illis diebus, ſi me-

taphorici tantùm fuiſſent. Auguſtinus tamen contrarium docuit in libro 11. de Civit. Dei cap. 7. Sed S. Doctori alii Patres non conſentiunt.

7. Q. Dies fuitne prior nocte ? an è contra nox diem præceſſit ?

R. Probabilior videtur opinio quæ aſſerit noctem præceſſiſſe. Ratio eſt 1. quia cælum & terra facta ſunt ante creationem lucis : ergo nox diem præceſſit. 2. Tempore Legis Moſaïcæ dies à veſperâ (quæ per Synecdochen pro nocte ſumitur) incipiebant,ut patet ex Levitici cap.23.ubi Deus jubet, ut à veſperâ ad veſperam Sabbata celebrentur:at id ideò præceptum eſſe videtur,quòd Deus Sabbatum, quo ab omni ceſſavit opere , inchoaverit à nocte , quæ ſeptimam diem immediatè præceſſit. 3. Sententia eſt Hieronymi in Jonæ caput ſecundum.

8. Q. Quâ anni tempeſtate conditus eſt mundus, hoc eſt , in quo Zodiaci ſigno Sol à Deo primùm conſtitutus eſt ?

R. Theodoretus putat conditum fuiſſe verno tempore ; alii verò , autumno ; tum quia eâ anni parte fructus maturi ſunt , & ad cibum apti : tum etiam quia ante Moyſem autumnus anni civilis initium vocatur , Exodi cap. 23. & 24. & exitus æſtatis dicitur anni finis.

Nec eſt quòd quis opponat praxim Judæorum , qui annum ſacrum à menſe Niſan , ſeu æquinoxio verno incipiebant. Nempè conſtat, id à Moyſe primùm conſtitutum fuiſſe , cùm annus anteà ab autumno duceret initium.

Caput II.

De Angelis.

§. I.

De Angelorum Exiſtentiâ, Naturâ, & Creatione.

Nota. Angelorum nomine intelligimus ſubſtantias, quarum ſpecies inter Deum & homines media ſit: ſeu quæ Deo ſit inferior, & ſuperior homine.

1. *Q.* Exiſtuntne Angeli?

R. Exiſtunt: Angelorum enim tum antiquum, tum novum Teſtamentum non ſemel meminerunt.

2. *Q.* Angeli ſuntne ſubſtantiæ cujuſlibet corporis expertes?

R. Sunt. Nam 1. Scriptura Angelos vocat *Spiritus.* Ad Hebræos 1. *Nonne omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus?* ad Epheſios. 6. *Non eſt nobis colluctatio adverſùs carnem & ſanguinem, ſed adverſùs ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus*: quibus quidem locis vox *Spiritus?* opponitur ſubſtantiæ quæ corporea ſit.

2. Id Patres docuerunt. Ignatius in Epiſtolâ ad Trallianos, Angelos vocat *incorporeas naturas.* Gregorius Nyſſenus in libro 12. contra Eunomium, vocat eos *incorpoream creaturam.* Euſebius Cæſarienſis libro 4. Demonſtrationis Evangelicæ cap. 1. Chryſoſtomus hom. 22. in Geneſim, necnon Theodoretus quæſtione 20. in Geneſim, eâdem ratione loquuntur.

Eorum Patrum ſententiam tamquàm veram ſuppoſuit Concilium Lateranenſe IV. ſic enim loquitur cap. 1. de fide Catholicâ: *Creator omnium qui*

ſuâ omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit naturam ſpiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam, &c.

Obj. 1. De Angelis malis intelliguntur hæc Geneſis 6. verba; *Videntes Filii Dei filias hominum, quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant*: tum quòd plures ex codicibus ſeptuaginta interpretum, loco *Filii Dei* legant *Angeli*: tum etiam quòd in libro Enoch, quem Judas Apoſtolus in ſuâ Epiſtolâ Canonicâ laudavit, ii Filii Dei vocentur *Angeli*: tum denique quòd plures è Patribus ita ſenſerint.

Reſp. Nomine *Filii Dei* in laudato textu intelliguntur Filii Seth, nimirùm propter animum in pietate anteà conſtantem: & per *filias hominum* intelliguntur filiæ quæ ex Caïnâ progenie flagitiis corruptâ prodierant. Nec obſtant codices in objectione laudati: ii enim eo in capite non ſunt ſinceri. Non obſtat quoque liber Enoch: ſcilicet Judas Apoſtolus non eo in capite, ſed in altero quod profert, librum illum, alioquin apocryphum, probat. Nec obſtant etiam aliqui Patres: iis enim major aliorum pars contradixit.

Obj. 2. In Concilio Nicæno II. definitum fuit Angelos pingi poſſe: *Quoniam* (ait in Actione 5. laudatæ Synodi Joannes Theſſalonicenſis) *circumſcripti ſunt*, ergo, &c.

Reſp. Concilium quoad unum caput, nempè quoad illud quo aſſerebatur Angelos pingi poſſe, probaſſe Joannis dictum: ſed non quoad aliud: ſcilicet quoad rationem quâ idem Joannes dictum ſuum confirmarat, *Quoniam circumſcripti ſunt.*

Obj. 3. Angeli ſub ſenſibili ſpecie hominibus viſi ſunt: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Et illa ſpecies erat aliena, conc. ant. & erat propria, nego ant. Angeli nimirùm illi hominibus ſub humanâ ſpecie apparuerunt; & ſæ-

pe etiam ſub illâ ſpecie Dei nomine locuti ſunt, ut (inquiunt plures ex Græcis Patribus) homines ad fidem Incarnationis diſponerent.

3. *Q.* Ante Concilium Lateranenſe IV. eratne de fide Catholicâ, quòd Angeli ſint ſubſtantiæ cujuſlibet corporis expertes?

R. Non erat: tum quia unanimis non erat eâ de re Patium doctrina: tum etiam quia ipſe etiam Auguſtinus libro 2. de Trinitate cap. 7. ætherea corpora Angelis, (ſed dubitanter) tribuit: tum etiam quia Bernardus libro 5. de conſideratione cap. 4. inter opiniones rejicit quæſtionem de Angelorum corpore: *Unde* (inquit) *ſi quis inter opinabilia magis id ponendum eſſe cenſuerit, non contendo.*

Cùm Lateranenſe Concilium IV. ex profeſſo quæſtionem de Angelorum corpore non tractaverit, Eſtius cenſet, eam ad fidem Catholicam non pertinere: licèt (ait) temerarium ſit Angelis corpus adſcribere, Unum enim (addit) propoſitum erat Concilio, damnare nimirùm Albigenſes, qui ſicut anteà Manichæi, contendebant Deum non eſſe ſubſtantiarum omnium authorem.

4. *Q.* Angeli differuntne ſpecie?

R. 1. Quæſtio de quâ agitur ad fidem non pertinet: *Quid inter ſe differant* (inquit Auguſtinus in libro ad Oroſium contra Priſcillianiſtas) *neſcio: nec ſanè ignorantiâ periclitari me puto.*

R. Probabilior eſt ſententia quæ docet, Angelos omnes ejuſdem eſſe ſpeciei: tum quòd Baſilius libro 9. contra Eunomium ſcribat eos non magis à ſe differre, quàm ſtella ab aliâ ſtellâ differt: tum etiam quòd Cyrillus Alexandrinus libro 2. in Joannem expreſſè aſſerat *ejuſdem omnes eſſe ſpeciei.*

Obj 1. Differentia inter Angelos petitur ex eorum formâ: non enim, cùm ſint corporis expertes,

peti poteſt à materiâ: ſed differentia quæ petitur ex formâ, eſt ſpecifica: ideo enim homo differt à bruto, quòd penes formam, quæ eſt anima rationalis, ab eo differat.

Reſp. Angelorum differentia à ſe invicem, nec ex formâ, nec ex materiâ petitur, ſed ex qualitatibus accidentalibus, aut ex eorum individuatione: unde Michaël à Raphaële phyſicè non differt, niſi quòd idem non ſit cum illo individuum.

Obj. 2. Angeli non poſſunt differre ſolùm numero, ſeu individuo: quia non eſt in eis principium individuationis, ſeu multiplicationis intra eandem ſpeciem: nempè principium individuationis, ſeu multiplicationis intra eandem ſpeciem, eſt materia ſigillata (ut Thomiſtæ quidam loquuntur) ſeu affecta, quantitate.

Reſp. Nego quòd principium multiplicationis ſit ſola materia quæ ſigillata ſit quantitate: eſt enim præterea Dei voluntas, quæ ſimilem eſſendi & exiſtendi modum pluribus intra eandem ſpeciem entibus communicare poteſt pro libito: hinc fit, ut ſi duæ animæ rationales exiſterent poſt propriorum corporum annihilationem, ſolo individuo, non verò ſpecie differrent.

5. Q. Quinam eſt author Angelicæ ſubſtantiæ?

R. Deus ſolus: qui (ut ait Concilium Lateranenſe IV.) ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam.

Obj. Moyſes nullam in Geneſi facit mentionem de Angelorum creatione, licèt expreſſè recenſeat aliarum omnium rerum factam à Deo productionem: ergo, &c.

Reſp 1. Conc. ant. nego conſeq. Ideò enim Moyſes recenſuit rerum viſibilium creationem, ut Judæis eriperetur idololatriæ periculum: Judæi enim pro-

pendebant in cultum rerum quæ ſub ſenſus cadunt non autem ad cultum earum, quæ cum ſpirituales ſint, ſenſus fugiunt: unde cùm à Deo vero defecerunt, nuſquam aliud in Scripturis coluiſſe leguntur, quàm quod viſibile eſſet: in eoque Gentilium inter quos vixerunt in Ægypto, mores imitati ſunt.

Reſp. Moyſem non obſcurè innuiſſe, Angelos à Deo fuiſſe creatos: nempè iis locis ubi eorum meminit, de iis non loquitur, niſi tamquam de miniſtris ac nuntiis Dei illius, cui Geneſeos cap. 1. rerum omnium productionem adſcripſerat.

6. Q. Quo tempore creati fuerunt Angeli?

R. Creati non fuerunt ante viſibile hoc Univerſum: idque colligitur 1. ex his Geneſeos verbis: *In principio* (hoc eſt, ut Auguſtinus interpretatur, ante omnia) *creavit Deus cælum & terram*: igitur ante cælum & terram nulla exiſtebat creatura. Colligitur. 2. ex his aliis, Exodi 20. *Sex diebus fecit Deus cælum & terram, & omnia quæ in eis ſunt*: igitur ante ſex illos dies nihil exiſtebat ex iis quæ ſunt in cælo, aut in terrâ; ac proinde nec ipſi etiam Angeli: qui in cælis ſunt.

7. Q. Propoſitio quâ affirmatur Angelos ante hoc Univerſum creatos non fuiſſe, eſtne propoſitio quæ ad fidem Catholicam pertineat?

R. Non pertinet. Nam 1. unanimis eâ de re non fuit Patrum traditio: *Ad primum ergo dicendum* (inquit S. Thomas 1. part. q. 61. art. 4.) *quòd Hieronymus loquatur ſecundùm ſententiam Doctorum Græcorum, qui omnes hoc concorditer ſentiunt, quòd Angeli ſunt antè mundum corporeum creati.* 2. Nulli ex iis patribus qui ante Concilium Lateranenſe IV. floruerunt, quæſtionem de quâ agitur, ad fidem Catholicam retulerunt: imò expreſſè (ut patet ex Auguſtino lib. unico de Geneſi ad litteram cap. 3.) inter opiniones dubias collocarunt. 3. Poſt Conci-

Concilium Lateranenſe IV. hæc habet S. Thomas 1. part. q. 61.art.3. in corp. *Non eſt igitur probabile, quòd Deus creaturam Angelicam ſeorſim antè omnes alias creaturas creaverit: quamvis contrarium non ſit reputandum erroneum.* 4. Eſtius hæc habet de ſenſu Concilii Lateranenſis in quo aſſeritur Deum ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidiſſe creaturam: *Verùm laudati Patres id non propoſuerunt tamquàm fidei articulum, ſed tantùm tamquàm probabiliorem opinionem.*

8. *Q.* Quo in ſtatu creati fuerunt Angeli.

R. Creati ſunt 1.beati beatitudine naturali, quæ ſcilicet omnem miſeriam excluderet: *Diabolus & Angeli ejus* (inquit Auguſtinus in libro de corrept. & grat. cap. 10.) *beati erant, antequam caderent.* Creati ſunt 2. in ſtatu gratiæ ſanctificantis: *Quia* (ut ait Auguſtinus libro 12. de Civit. Dei) *ſine bonâ voluntate* (quæ quidem non aliud eſt,quàm charitas) *numquam ſanctos Angelos fuiſſe credendum eſt.* 3.Primo ſuæ creationis inſtanti acceperunt gratiam actualem, non quâ perſeverarent, ſeu quæ ipſos ad perſeverandum determinaret, ſed quâ perſeverare poterant, hoc eſt, quâ ad perſeverandum uti poterant. *Si autem* (inquit Auguſtinus in libro de corrept. & gratiâ cap. 12.) *hoc adjutorium Angelo vel homini, cùm primùm facti ſunt, defuiſſet, non utique ſuâ culpâ cecidiſſent.*

Obj. Angeli ſancti, dum adhuc erant in viâ, non erant certi,quòd Deus eis daturus eſſet donum quo indigebant ad perſeverandum & quod acceperunt poſteà: ergo tunc immunes non erant à quâlibet miſeriâ: nimirùm incertitudo de perſeverantiâ finali non levis eſt miſeria.

*Reſp.*Antecedens eſt de non ſupponente:nempè ſupponit SS.Angelos indiguiſſe ad actu perſeverandum dono aliquo quod eos ad perſeverandum determinaret: quod falſum eſt:ipſis enim ſatis erat liberum

arbitrium cum auxilio verſatili, & cum ſolo eo auxilio cujus determinatio ſubjacebat eorum voluntati, reipsâ perſeverarunt, ut paſſim Auguſtinus docet in libris de correp. & gratiâ, de prædeſtinatione Sanctorum, & de dono perſeverantiæ.

Obj. 2. Auguſtinus aſſerit Deum in Angelis oſtendere voluiſſe quid ſine Dei gratiâ poſſet liberum creaturæ innocentis arbitrium: *Credimus* (ait in libro de corrept. & gratiâ cap. 10.) *Deum ſic ordinaſſe Angelorum & hominum voluntatem, ut in eâ priùs oſtenderet, quid poſſet eorum liberum arbitrium, deinde quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium, juſtitiæque judicium:* ergo gratia actualis S. Angelis data non fuit ſtatim poſt eorum creationem.

Reſp. Diſt. ant. Quid abſque gratiâ *per ſe efficaci* poſſet Angelorum arbitrium, conc. ant. abſque gratiâ *ex ſe non efficaci*, nego ant. *Tale quippe erat* (ait Auguſtinus lib. de corrept. & gratiâ cap. 11.) *adjutorium, quod deſereret cùm vellet, & in quo permaneret ſi vellet, non quo fieret ut vellet.*

§. II.

De Angelorum proprietatibus.

1. *Quæſt.* QUænam ſunt Angelorum proprietates?

R. Cognitio, Amor, Locus, Motus, Locutio, Miſſio.

2. *Q.* Quænam ſunt res quas Angeli naturaliter cognoſcunt?

R. Cognoſcunt res omnes neceſſarias, quæ ſunt ordinis naturalis: cum iis enim proportionem habent, & aliunde perfectè norunt modos omnes qui cum cauſis neceſſariam habent connexionem.

3. *Q.* Angeli cognoſcuntne naturaliter occultas cordium cogitationes, & futura libera?

R. Non cognoſcunt, ſaltem certò. Earum enim rerum cognitio tamquam Deo ſoli proprius character in Scripturis laudatur: *Ego Dominus* (ait Deus ipſe Jeremiæ 17.) *ſcrutans cor, & probans renes*. Apud Iſaïam cap. 14. hæc habentur: *Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia Dii eſtis vos.*

4. Q. Eſtne Amor in Angelis?

R. Eſt: ſcilicet ſe habet Amor in creaturâ rationali, ſicut pondus in corpore: *Amor meus* (inquit Auguſtinus) *pondus meum: eò feror, quòcumque feror*: ergo ſicut in quolibet corpore eſt pondus; ita & in quâlibet liberâ voluntate eſt amor. Qui autem amor in Angelis dominatur, eſt amor in Deum, cùm ſit amor rectè ordinatus; & aliunde ordo poſtulet, ut Deus præ creaturis diligatur.

5. Q. Amor Dei ut authoris naturæ fuitne naturalis in Angelis viatoribus?

R. Naturalis fuit ex parte objecti: hoc eſt, habuit objectum quod non erat, eo ſaltem in capite, ordinis ſupernaturalis: Non fuit verò naturalis quoad principium, quia elicitus non fuit ſine illo gratiæ auxilio, quod S. Auguſtinus vocat adjutorium *ſine quo*.

6. Q. Angelorum amor eſtne naturaliter immutabilis, hoc eſt Angelus poteſtne mutare voluntatem?

R. Poteſt. Nam 1. rationes propter quas Angelus eligit aliquod objectum, quod poterat non eligere, remanent in intellectu, etiam ejus electione factâ: ergo eum movere poſſunt ad non amandum idem objectum, quemadmodùm eum ante electionem ad ipſum non eligendum determinare poterant. 2. Patres, cùm agunt de dæmonum voluntate perſeverante in peccati amore, ejuſmodi amorem eorum naturæ à Deo deſertæ tribuunt; cùm verò agunt de SS. conſtante virtutis amore, eum quoque

non adſcribunt immutabili ex naturâ eorum voluntati, ſed divini auxilii viribus efficaciſſimis: *Ut magnâ* (inquit Auguſtinus in libro de corrept. & gratiâ cap. 10.) *per Spiritum ſanctum datâ abundantiâ charitatis Dei, cadere ulteriùs omninò non poſſent, & hoc de ſe certiſſimè noſſent.*

6. Q. Angeli ſuntne in loco?

R. Sunt, quia in eo operantur. Triplex eſt autem Angelorum locus: nonnulli ſunt in inferis, alii in cælo, alii verò in aëre: juxta illud Apoſtoli ad Epheſios 2. *Secundùm principem aëris hujus.*

7. Q. Quomodo Angeli ſunt in loco?

R. Non ſunt *circumſcriptivè*: quia, cùm non habeant corpora, non reſpondent quantitati, ſeu extenſioni ſpatii in quo exiſtunt: ſed ſunt *definitivè*: ita enim aliquo in loco exiſtunt, ut eorum ſubſtantia non ſit alibi.

8. Q. Quænam eſt forma, per quam Angeli ſunt in loco?

R. Non eſt eorum eſſentia: eorum nimirùm eſſentia, eſt per ſe indifferens ad exiſtendum alicubi: unde abſtrahit ab omni loco. Dicendum eſt igitur probabiliorem eſſe ſententiam Doctoris Angelici contendentis Angelos *formaliter* conſtitui in loco per operationem ad extrà. Ratio eſt quia Spiritus (ut diximus agentes de Dei immenſitate) non per aliam formam ſunt in loco, quàm per contactum loci: ille autem contactus non eſt contactus quantitatis, cùm Angeli ſint illius expertes: ergo eſt contactus virtutis; ac proinde actionis ad extrà. Hincque ſequitur Angelum non eſſe *formaliter* in eo loco, ubi nihil extrinſecum operatur.

9. Q. Angeli moventurne localiter?

R. Moventur: nempè Scripturæ tribuunt eis aſcenſum ad cælos, & ex eis deſcenſum: aſcenſus autem & deſcenſus præbent ideam motûs localis, per quem tamen variis partibus ſpatii non reſpon-

deant, ut dictum eſt ſuperiùs.

11. Q. Angeli colloquunturne inter ſe ?

R. Colloquuntur juxta illud Iſaiæ 6. *Seraphim clamabant alter ad alterum.* Præterea ſanctam quamdam ſocietatem inter ſe invicem efficiunt: ſocietas autem non eſt, niſi per mutuam idearum manifeſtationem : quæ quidem oritur ex eo quòd Deus, ad nutum Angeli, illius ideam aperiat ei ad quem ab Angelo dirigitur.

12. Q. Angelis convenitne aliqua Miſſio ?

R. Convenit : quia ex Dei imperio aliquos effectus ad extrà producunt : unde Exodi 33. ſic Deus Moyſi loquitur : *Mittam præcurſorem tuum, Angelum.* Mittuntur verò ex omnibus Ordinibus & Hierarchiis juxta illud Apoſtoli ad Hebræos 1. *Nonne omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus in miniſterium miſſi, propter eos qui hæreditatem capiunt ſalutis.*

13. Q. Quilibet homo habetne Angelum cuſtodem ?

R. 1. Quilibet fidelis habet. In illud enim de parvulis Matthæi 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui in cælis eſt*, Chryſoſtomus ſic loquitur : *hic manifeſtum eſt, quia omnes ſancti Angelos habeant.* Hæc etiam Baſilius ſcribit in Pſalm. 48. *Cuilibet fidelium eſt Angelus aſſiſtens.* Articulus tamen ille ad fidem Catholicam non pertinet : quia nullibi expreſſè definitus fuit ab Eccleſiâ. Id autem non impedit, quin temeritatis notam incurrat is qui eumdem articulum negare auſus ſit: quia (inquit Eſtius) Scripturæ valdè conſentaneus eſt, & Patrum ſententiis maximè celebratus.

R. 2. Probabilis eſt opinio quæ cuilibet homini etiam infideli cuſtodem Angelum adſcribit. Nam ita cenſet Hieronymus in Matthæi caput 18. *Magna (inquit) dignatio animarum, ut unaquæque habeat ab ortu ſuæ nativitatis, in cuſtodiam ſui, An-*

gelum deputatum. 2. Idem innuit Bernardus lib. 5. de Conſiderat. cap. 4. *Putamus* (ait) *Angelos dici, qui ſingulis hominibus dati creduntur.* Reprobis tamen hominibus propter ipſos præcisè, non datur Angelus cuſtos, ſed præcipuè propter electos, quibus reproborum opera ad hujus vitæ ſuſtentationem neceſſaria ſunt? *Propter eos* (inquit Apoſtolus) *qui hæreditatem capiunt ſalutis.*

R. 3. Non eſt improbabile cuique Regno, Provinciæ, imò & Civitati deputatum eſſe Angelum cuſtodem. Nam 1. Danielis 10. fit mentio Angeli qui præerat Regno Perſarum, & alterius qui præerat Regno Græcorum. 2. Theodoretus quæſtione tertiâ in Geneſim ſic loquitur: *Cuique genti Angelum præeſſe affirmat Scriptura.*

14. *Q.* Quilibet homo habetne Angelum malum, à quo, aut ad peccatum provocetur, aut à quo in naturæ, fortunæque rebus detrimentum nonnumquam patiatur?

R. Non habet: Nam 1. reprobi ſuæ concupiſcentiæ pondere libenter dæmoni ſerviunt, nec opus eſt, ut adſit ſemper Diabolus qui ad peccatum eos provocet. 2. Omnes dæmones maximè proclives ſunt, ut electis noceant: fruſtrà igitur deputatus fuiſſet cui id commiſſum eſſet officii. 3. Licet Origenes, Caſſianus, & poſt illos authores Magiſter Sententiarum, cuique homini Angelum malum aſſiſtere docuerint; alii tamen Patres contrarium aſſeruere.

15. *Q.* Angeli ſancti merueruntne aliquid?

R. Meruerunt augmentum gratiæ ſanctificantis, & prætereà vitam æternam: *Angeli ſancti* (inquit Auguſtinus in libro de correptione & gratiâ cap. 12.) *cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium* (adjutum auxilio verſatili) *ſteterunt ipſi, & hujus manſionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam ſcilicet beatitudinis,*

plenitudinem quâ eis certiſſimum ſit, ſemper ſe in illâ manſuros.

16. ℚ. Ignorantia mentis, & paſſio cordis fueruntne origo primi peccati Angelorum?

℟. Non fuerunt: quia locum non habuerunt in Angelis ante peccatum: ſunt enim miſeriæ quæ nonniſi peccatoribus inflictæ ſunt: cùm ſub Deo juſto (ait Auguſtinus) nemo ſit miſer, niſi mereatur. Dicendum eſt igitur Angelorum voluntatem fuiſſe unicam peccati in quod lapſi ſunt, originem, juxtà illud Auguſtini: *Cadentibus aliis per liberum arbitrium*, &c.

17. ℚ. Quodnam eſt in ſpecie primum Angelorum peccatum?

℟. Superbia: ſiquidem 1. *in ipſâ* (ait Spiritus ſanctus Tobiæ 4.) *initium ſumpſit omnis perditio*. 2. Primum Angelorum peccatum fuit inordinatus amor propriæ excellentiæ: hæc enim (ait Angelus nequam Iſaiæ 14. ſub figurâ Regis Babyloniorum) *Aſcendam in cælum & ero ſimilis Altiſſimo.* Atqui inordinatus amor propriæ excellentiæ eſt ſuperbia: ergo, &c.

18. ℚ. Quinam ſunt Angelorum effectus externi?

℟. 1. Nonnumquam in corporibus aſſumptis, hominibus apparent. 2. Applicando activa paſſivis dæmones (Auguſtino teſte lib. 15. de Civit. Dei cap. 23.) poſſunt producere animalia, quæ ſine generatione ſtrictè ſumptâ, ex aliis corporibus naſcuntur, ut ſunt ranæ, muſcæ, mures, vermes. 3. Si à Deo non impediantur, poſſunt hominum ſenſibus illudere, excitare tempeſtates in aëre, nocere fructibus: hincque colligitur, quàm piè ſe gerat Eccleſia; cùm, adhibitis precibus, aërem, flumina, terræ fructus benedicit. Diaboli tamen patrare non poſſunt vera miracula, quia Deus permittere non poteſt, ut vera miracula fiant in erroris alicujus confirmationem.

Obj. 1. Exodi 7. Malefici Pharaonis verterunt virgas ſuas in dracones, & aquam in ſanguinem, eduxeruntque, ſicut Moyſes, ranas ex fluviis.

Reſp. 1. Mutationes illæ non fuerunt reales, ſed apparentes tantùm: nimirùm dæmones tunc arte ſuâ hominum ſenſibus illuſerunt. Ita docet Tertullianus lib. de animâ cap. 17. *R.* 2. Dato quòd illæ mutationes fuerint veræ ac reales, ut docet Auguſtinus quæſtione 21. in Exodum, non ſuperarunt naturales dæmonis vires: quia (ut ſcribit idem Auguſtinus lib. 3. de Trinitate cap. 83.) paſſivis applicando activa, Diabolus poteſt corpora quædam immutare quæ per generationem ſtrictè ſumptam non producuntur.

Obj. 2. Ex capite 46. Eccleſiaſtici, Samuel per Pythoniſſæ incantationes, Sauli Regi, poſt mortem apparuit & locutus eſt: ergo, &c.

Reſp. Ea Samuëlis ſuſcitatio fuit apparens tantùm, non autem vera. Ita docet Auguſtinus libro 2. ad Simplicianum cap. 3. Prætereà dici poteſt cum eodem Auguſtino illud miraculum operâ Diaboli patratum non fuiſſe, ſed potiùs unâ Dei virtute: idque factum eſt in pœnam ſceleris, cujus Saül Pythoniſſam adeundo, reum ſe conſtituit.

19. *Q.* Quot ſunt Angelorum Ordines?

R. Novem, ſcilicet ſunt Seraphimi, Cherubimi, Archangeli, Angeli, Principatus, Virtutes, Poteſtates Troni & Dominationes. Septem meminit Paulus in ſuis Epiſtolis, quibus conjungendi ſunt Seraphimi, & Cherubimi, quos Iſaias, & Daniel recenſent.

20. *Q.* Quot ſunt Hierarchiæ Angelorum?

R. Tres à Dionyſio recenſentur in libro de cæleſti Hierarchia cap. 6. In primam Hierarchiam refert Seraphimos, Cherubimos, Thronos. In alteram, Dominationes, Virtutes, Poteſtates: in tertiam denique, Principatus, Archangelos, Angelos.

21. *Q.* Quid Dionyſius Hierarchiæ nomine intellexit?

R. Non aliud quàm certum Angelorum numerum, qui ſibi invicem, ac uni tamquam principi, in ordine ad cæleſtes actiones ſubordinantur; hoc eſt, ſibi invicem in ſcientiâ, poteſtate & actione ſubjiciuntur.

Caput III.

De primo Homine.

N *ta.* IN Adamo qui hominum primus eſt, perpendi poſſunt illius creatio, vires quas accepit à creatore, & tandem peccatum cujus per inobedientiam factus eſt reus.

1. Q. Quænam ſunt hominis partes?

R. Corpus & anima: utriuſque nimirùm Scriptura meminit Geneſeos cap. 2.

2. Q. Cur Deus ex limo effinxit primi hominis corpus?

R. Ut (inquit Auguſtinus lib. 2. de Geneſi ad litteram, cap. 7.) hominis immortalitas non naturæ, ſed gratiæ tribueretur.

3. Q. Cur Scriptura loquens de homine, dicit, Deum formaſſe illius corpus ex limo, animam verò inſpiraſſe in faciem ejus.

R. Ut (ait Auguſtinus lib. 7. de Geneſi ad litteram, cap. 18.) doceremur corpus ex præſuppoſitâ materiâ eductum fuiſſe, animam verò ex nihilo fuiſſe creatam.

4. Q. Quandonam Eva, quæ prima eſt mulier, producta fuit.

R. Immediatè poſt Adami formationem Eva producta fuit: *Maſculum* (inquit Moyſes Geneſis 1.) *& fœminam fecit illos.* Nec obſtat, quòd Geneſeos 2. mulieris formatio poſteà recenſeatur: quæ enim ibi de Evâ dicuntur, ſunt explicatio eorum quæ ge-

nerat m tantùm capite 1. jam dicta fuerant.

5. *Q.* Ex quâ materiâ formatum fuit Evæ corpus?

R. Factum fuit 1. de viro ſuo Adamo: 2. de viro dormiente: 3. de latere viri: 4. de coſtâ ejus 5. pro coſtâ ex Adami corpore detractâ, ſubſtituta fuit caro. Eæ nimirùm circumſtantiæ recenſentur Geneſis 2. eaſque explicat Auguſtinus libro 12. de Civitate Dei cap 33. necnon tractatu 9. in Joannem, ubi ſic loquitur: *Dormit Adam, ut fiat Eva; moritur Chriſtus, ut fiat Eccleſia. Dormienti Adæ fit Eva de latere; mortuo Chriſto lanceâ percutitur latus, ut profluant Sacramenta, quibus formetur Eccleſia.*

6. *Q.* Adamus & Eva ubinam creati ſunt?

R. Extrà paradiſum voluptatis; ſed in eum non multò poſt translati ſunt, Geneſis 2. tum ut illum colerent *per agriculturam* (inquit Auguſtinus lib. 8. de Geneſi ad litteram cap. 10.) *non laborioſam, ſed delitioſam*: tum etiam, ut illum cuſtodirent *ſibi ipſi*, (ait idem S. Doctor) *ne aliquid admitterent, quare inde mererentur expelli.* Si quis verò quærat in quâ Orbis Regione conſtitutus eſſet Paradiſus voluptatis, reſpondendum erit illud Auguſtini libro 8. de Geneſi ad litteram cap. 8. *Melius eſt dubitare de occultis, quàm litigare de incertis.*

7. *Q.* Adamus creatuſne fuit in ſtatu gratiæ ſanctificantis?

R. Creatus fuit: *Erat* (inquit Auguſtinus) *ſimul condens naturam, & largiens gratiam.* Confirmatur ex Scripturâ quæ ſic loquitur: *Fecit Deus hominem rectum*, hincque ſic ratiocinatur Auguſtinus libro 4. de Civitate Dei cap. 11. *Ac per hoc voluntatis bonæ: non enim rectus eſſet, bonam non habens voluntatem: bona igitur voluntas eſt opus Dei*: quid verò ſit bona voluntas, idem S. Doctor aperit in libro de gratiâ Chriſti cap. 1. *Quaſi verò aliud ſit bona voluntas, quàm charitas, quàm Scriptura nobis eſſe clamat ex Deo.*

8. Q. Quænam fuerunt dotes intellectûs Adami innocentis ?

R. Naturalis rerum omnium ſcientia ei à Deo infuſa fuit: tum quòd Adamus rebus nomen conveniens impoſuerit; tum quòd conſtitutus fuerit princeps, qui rebus omnibus præſideret.

9. Q. Error habuitne locum in Adamo innocente ?

R. Non habuit: quia error eſt miſeria; ac proinde peccati eſt pœna: unde Auguſtinus in libro 3. de libero arbitrio cap. 18. meritò ſic loquitur: *Approbare falſa pro veris, ut erret invitus, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati.*

Obj. 1. Prima mulier adhuc innocens, decepta fuit: *Serpens* (inquit ipſa, Geneſis cap. 3.) *decepit me, & comedi*: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. ſcilicet (Auguſtino teſte libro 12. de Geneſi ad litteram cap. 3.) Errorem illum præceſſerat non quidem peccatum operis, ſed cordis, internæ nimirùm elationis.

Obj. 2. Adam ideo de fructu vetito comêdit: quia credidit his Serpentis verbis: *Eritis ſicut dii, ſcientes bonum & malum*: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Nam 1. *Adam* (ait Apoſtolus 1. ad Tim. 2.) *non eſt ſeductus; mulier autem ſeducta eſt* 2. Adam nec Serpenti, nec Evæ credidit, ſed (ut ait Auguſtinus in libro 14. de Civitate Dei) ſolâ ſociali neceſſitudine, uxoris adhæſit deſiderio.

10. Q. Quænam fuerunt dotes voluntatis hominis innocentis ?

R. Primò, in eâ locum non habuerunt paſſiones quæ reſpiciunt malum pœnæ: timor nimirùm, & dolor: *Quid enim* (ait Auguſtinus libro 14. de Civitate Dei cap. 10.) *timere poterant primi homines; in tantorum affluentiâ bonorum, ubi nec mors metuebatur, nec ulla mala valetudo, nec dolor: quando quidem nihil inerat, quod carnem, animumve*

hominis feliciter viventis offendere? Aliæ verò paſſiones quæ ſunt ad bonum, amor ſcilicet & gaudium, deſiderium boni abſentis, ſed habendi ſuo tempore, inerant hominis innocentis voluntati: ſed ita tamen, ut rationem nec prævenirent, nec perturbarent.

10. *Q.* Aliquis concupiſcentiæ, hoc eſt, propenſionis ad malum, motus habuitne locum in primis parentibus innocentibus?

R. Non habuit locum: tum quia ille motus eſſe non potuiſſet aut ſine peccato, aut ſine bello: tum etiam quia id olim contrà Pelagianos Eccleſia Catholica definiit; tum denique quòd Concilium Tridentinum ſeſſ. 5. can. 5. expreſſè declaraverit concupiſcentiam *ex peccato eſſe, & ad peccatum inclinare.*

11. *Q.* Quænam fuerunt dotes corporis hominis innocentis?

R. 1. Immortalitas: mors enim eſt pœna peccati: *Per unum hominem* (ait Apoſtolus ad Romanos 5.), *peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors.* Hinc meritò Palæſtina Synodus damnavit hanc Pelagii propoſitionem: *Adam mortalem factum, qui ſive peccaret, ſive non peccaret, moriturus eſſet.*

Obj. 1. Auguſtinus in libro 1. de peccatorum meritis cap. 3. ſcribit, Adamum ante peccatum fuiſſe mortalem: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. fuiſſe mortalem; hoc eſt mori potuiſſe, conc. ant. mori debuiſſe, nego ant. *Poterat mori* (ait Auguſtinus libro 1. contra Julianum operis imperfecti) *poterat namque peccare:* unde inter hominem innocentem, & hominem reum, diſcrimen eſt quòd ille poterat mori, hic verò mori debeat; diſcrimen ab homine beato, quòd beatus, etiam nec poſſit mori: *Prima immortalitas* (ait Auguſtinus libro de corrept. & gratiâ cap. 12.) *erat poſſe*

non mori : Noviſſima, beatorum, *erit multò major, non poſſe mori.*

Obj. 2. Conſenuiſſet tandem hominis innocentis corpus : ergo tandem defeciſſet ?

Reſp. Nego ant. & conſeq. Aderat nimirùm cibus in arbore vitæ, per quem Adamus corpus proprium in juventutis flore ac robore conſervaturus fuiſſet : *Habebat* (inquit Auguſtinus in libro 1. de peccatorum meritis) *quantùm exiſtimo, & de lignorum fructibus refectionem contra defectionem, & de ligno vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatem.*

12. Q. Si primi parentes in innocentiâ ſtetiſſent, genuiſſentne liberos ?

R. Genuiſſent : ſed ſine libidine ; quia actûs conjugalis libido, cùm uſum rationis præveniat, eumque tunc penitùs abſorbeat, magna eſt miſeria, ac proinde ante peccatum locum non habuit.

13. Q. Adamus innocens potuitne peccare ?

R. Potuit, cùm (Scripturâ teſte) reipsâ peccaverit: nec mirum; cùm enim eductus fuiſſet ex nihilo, in nihilum per peccatum relabi poterat; poſſent & ob eandem rationem beati, niſi id in eis Dei ſingulare beneficium impediret : juxta illud Auguſtini libro 3. contra Maximinum cap. 12. *Cuicumque creaturæ rationali præſtatur, ut peccare non poſſit., non eſt hoc naturæ propriæ, ſed Dei gratiâ.*

15. Q. Cur Deus per ſuam gratiam primum hominem non reddidit impeccabilem ?

R. Quòd decuerit ut homo mereretur impeccabilitatem tanquam meritorum ſuorum præmium : nec par fuit ut tempora prævenirentur, ſeu, ut quod pro pleniſſimâ beatitudine ſervabatur, homini concederetur in primâ ſui inſtitutione.

16. Q. Cur homo, talis factus non eſt, qui licèt peccare poſſet, reipsâ tamen & actu, peccare nollet?

R. Id factum eſt, quòd auxilium, QUO, ægrotantium ac infirmæ naturæ, non autem ſanæ ac in-

tegræ conveniret: ſeu,naturæ innocenti & ſanæ ſatis erat auxilium SINE QUO poterat non peccare, nec opus erat ei auxilio QUO reipsâ peccare nollet. Ita ratiocinatur Auguſtinus in libro de correptione & gratiâ cap. 12.

17. Q. Cur Deus primum hominem fecit, quem ſciebat peccaturum ?

R. Auguſtinus libro 11. de Geneſi ad litteram cap. 4. id refert ad inſcrutabilia Dei judicia. Dici tamē poteſt prætereà Dei præſcientiam non debuiſſè obſcurare illius tum ſapientiam,tum bonitatem;quæ in Verbi incarnatione maximè commendatæ ſunt.

18. Q. Quodnam in ſpecie fuit primum Adami & Evæ peccatum ?

R. Superbia; independentia nimirùm, ſi foret poſſibilis: unde Auguſtinus in Pſalmum 118.ſic loquitur: *Primi homines per ſerpentem decepti, & dejecti non fuiſſent, niſi pluſquàm acceperant, habere, & pluſquàm facti fuerant, eſſe voluiſſent.*

Obj. Auguſtinus libro 2. de Geneſi ad litteram cap. 42. docet, inordinatum uxoris amorem præceſſiſſe Adami inobedientiam: ergo & quodlibet aliud peccatum.

Reſp. Auguſtinus loquitur de inobedientiâ externâ, non autem de internâ: *Niſi autem* (ait idem ſanctus Doctor libro 15. de Civit. Dei cap. 13.) *ad ſibi placendum averteretur à ſuperiori immutabili bono, non Dei mandato, uxoris præponeret voluntatem.*

19. Q. Quibus gradibus Eva cecidit ?

R. 1. In Evâ præceſſit ſuggeſtio ſerpentis: *Eritis ſicut Dii, ſcientes bonum & malum.* 2. Eva ſerpentis promiſſionem volvit animo,ad eamque ſponte delectata eſt. 3. Appetiit id in quo præter ordinem rectum, ſibi complacuerat, ſimilitudinem nimirùm cum Deo, ſi foret poſſibilis. 4. Eam mentis elationem ſubſecuta eſt deceptio: verum enim id credidit, quod ſerpens promiſerat,ſcilicet ſe,ſi fructum veti-

concederet, fore ſui juris. Ita enim Auguſtinus libro 11. de Geneſi ad lit. cap. 30. expreſſè docet. 5. Mulier conſideravit lignum ſcientiæ boni & mali, viditque bonum ad eſcam & decorum aſpectu. 6. Porrexit Adamo fructum de quo guſtaverat.

20. Q. Quibus gradibus Adamus cecidit?

R. 1. Ab Evâ audiit ſerpentis promiſſum: *Eritis ſicut Dii, ſcientes bonum & malum.* 2. Appetiit cum Deo ſimilitudinem, ſaltem conditionatè, ſi nimirùm foret poſſibilis. 3. Licèt non crederet (ſicut mulier crediderat) ſe per eſum vetiti fructûs, tantum bonum conſecuturum eſſe; ex eo tamen deguſtavit, ne contriſtaret uxorem, ratus ſuam inobedientiam non fore mortalem, ſi ſolo ſtudio indulgendi uxori ſuæ Dei præceptum infringeret Ita ratiocinatur Auguſtinus lib. 14. de Civit. Dei cap. 11. Nonnulli alii Patres contendunt, Adamum in iis omnibus fuiſſe ſeductum, in quibus Eva ſeducta fuerat: Apoſtolum verò in eo ſenſu dicere, eum non fuiſſe ſeductum, quòd aut primus, aut à ſerpente ſeductus non fuerit.

21. Q. Adami peccatum fuitne graviſſimum?

R. Fuit. Idque patet 1. ex fine quem appetiit, ſeu ut eſſet ſui juris & omninò independens. 2. Ex præcepti facilitate 3. Ex bono ex quo per peccatum excidit. 4. Ex gravitate ſupplicii, quo Deus in Adami peccatum animadvertit. 5. Ex Dei comtemptu qui in eâ tranſgreſſione reperitur. Ita Auguſtinus libro 14. de Civit. Dei cap. 15.

22. Q. Quænam ſunt pœnæ peccati in quod Adamus innocens incidit?

R. Prima, fuit carnis adversùs ſpiritum concupiſcentia: 2. Fuga & elongatio à Deo: 3. Servitus ſub peccato: 4. Impotentia operandi bonum ſupernaturale, niſi intellectûs cœcitati & voluntatis infirmitati gratia Chriſti medeatur: 5. Ejectio à beatitudine ad hujus vitæ miſerias: 6. Mors utraque, prima ſcilicet & ſecunda. Prima mors (ait Auguſti-

nus) animam nolentem pellit ex corpore: ſecunda verò mors, animam nolentem tenet in corpore: ſcilicet damnati mortem invocabunt, & mors ab eis fugiet.

PARS QUINTA.

De Deo Incarnato.

Nota. DEi incarnati nomine intelligitur Compoſitum quod reſultat ex unione naturæ divinæ cum humanâ, in perſonâ Verbi: illud verò Compoſitum vocatur Chriſtus. Actio per quam illa unio facta fuit, dicitur *Incarnatio*, quia Dei incarnati myſterium, per carnem manifeſtum fuit. In eo verò myſterio perpendi poſſunt Poſſibilitas, Exiſtentia, Neceſſitas, Motivum, Eſſentia, & tandem Terminus qui ex eodem myſterio reſultat.

CAPUT PRIMUM.

De Poſſibilitate Incarnationis.

1. *Quæſt.* POſſibilitas Incarnationis poteſtne ratione naturali contra Gentiles demonſtrari?

R. Non poteſt: id enim nec à priori, nec à poſteriori poteſt fieri: ſcilicet Incarnatio nec cauſam, nec effectum habet in rebus naturalibus, quibus demonſtrari poſſit.

2. Q. Gentiles poſſuntne demonſtrare Incarnationem eſſe impoſſibilem?

R. Non poſſunt: quia probare non poſſunt Incarnationem involvere contradictionem aliquam.

Obj. 1. Impoſſibile eſt ut Deus mutetur: id ta-

men foret poſſibile, ſi Incarnatio eſſet poſſibilis: Deus enim aliquid de novo poſſet acquirere, humanam nimirùm naturam; & realem novam denominationem, ſcilicet ex non homine, realiter denominaretur homo.

Reſp. Ad 1. diſt. ant. Deus poſſet aliquid de novo acquirere per ſui communicationem, Verbi nimirùm perſonæ, quam humanæ naturæ communicaret, conc.ant. per rei alicujus receptionem in ſe tanquam in ſubjecto, nego ant. Ad 2. diſt. pariter ant. Deus ex non unito fieret unitus per formam quæ reciperetur in termino unionis, ſcilicet in humanâ naturâ, conc. ant. per formam quæ in Deo tanquam in ſubjecto reciperetur, nego ant.

Obj. 2. Natura humana non poteſt propriâ ſubſiſtentiâ ſpoliari; quia ſubſiſtentia eſt realiter idem cum humanâ naturâ: ergo nec poteſt uniri perſonæ Verbi: quia res eadem non poteſt duplicem habere ſubſiſtentiam, ſeu perſonam.

Reſp. Diſt. ant. Subſiſtentia eſt idem cum humanâ naturâ ſumptâ prout dicit negationem communicabilitatis; hoc eſt reduplicativè prout eſt incommunicabilis, ſeu prout eſt ſui juris, conc. ant. cum naturâ humanâ in ſe & abſolutè ſumptâ, nego ant. At natura humana non uniretur Verbo prout dicit negationem communicationis; hoc eſt, prout eſſet ſui juris: ſiquidem per ſuam cum Verbo unionem deſineret eſſe proprii juris, & inciperet eſſe juris ipſiuſmet Verbi: cùm enim duæ res uniuntur (ut patet in corpore & animâ) inferior fit juris cauſæ ſuperioris: ab eâ nimirùm & movetur, & regitur, & dignitatem accipit. Vide quæ dicentur inferiùs de perſonâ Chriſti.

Obj. 3. Suppoſitâ poſſibilitate Incarnationis, Deus poſſet eſſe mortalis ſimul & immortalis; una numero perſona poſſet diverſas operationes habere: ſed hæc implicant contradictionem: ergo, &c.

Reſp. Diſt. min. Sed hæc implicant contradictionem, ſi conſiderentur ſub eodem reſpectu, conc. min. ſi ſub diverſo, nego min. Deus foret immortalis ſub ratione naturæ divinæ, & mortalis ratione humanæ naturæ, cui ſe conjungeret. Diſt. pariter aliam minoris partem : una perſona quæ non exiſtit in duabus naturis, non poteſt habere operationes ſpecie diverſas, conc. min. quæ exiſteret in duabus naturis, nego min.

Obj. 4. Si Incarnatio foret poſſibilis, Deus conciperetur in potentiâ ad unionem cum naturâ humanâ : ſed id implicat, cùm Deus ſit actus puriſſimus ; hoc eſt, actus expers cujuſlibet potentiæ.

Reſp. Diſt. min. Deus expers eſt cujuſlibet potentiæ paſſivæ, quia non poteſt aliquid in ſe tanquam in ſubjecto recipere, conc. min. potentiæ activæ; hoc eſt, potentiæ aut agendi, aut ſupplendi effectum alicujus cauſæ, nego min. In Incarnatione Deus nihil recipit, ſed tantùm ſupplet effectum humanæ ſubſiſtentiæ, in quantùm eam reddit alteri cauſæ incommunicabilem, efficiendo ut ſit juris Verbi divini.

Obj. 5. Incarnatio ſuperat captum creatæ mentis: ergo non eſt poſſibilis.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Scilicet ipsâ ratione docemur, Deum, cùm ſit infinitæ virtutis, multò plura poſſe, quàm mens creata, ut pote finita, comprehendere valeat.

3. *Q.* Mens creata poteſtne, ſeclusâ revelatione, ſuſpicari Incarnationem eſſe poſſibilem?

R. Non poteſt : quia Incarnatio eſt omninò ſupernaturalis, ſive ſecundùm ſubſtantiam, ſive ſecundùm modum conſideretur : cùm nihil Incarnatione ſive ſecundùm ſubſtantiam, ſive ſecundùm modum acceptâ majus excogitari poſſit.

Obj. 1. Angelus comprehendit humanam naturam : ergo poteſt cognoſcere modos omnes quibus ſubſiſtere poteſt, ac proinde & modum exiſtendi per Verbi perſonam.

Reſp. Diſt.conſeq. Modos omnes naturales,conc. conſeq.ſupernaturales,nego conſeq.Ad id enim neceſſe eſſet, ut Angelus ipſam divinam omnipotentiam comprehenderet; hoc eſt, ut conciperet modos omnes poſſibiles, quibus Deus ergà creaturam ſeſe gerere poteſt.

Obj. 2. Angelus poteſt naturaliter cognoſcere id omne quod non involvit contradictionem: ergo & poſſibilitatem Incarnationis.

Reſp. Diſt. ant. Si ſit ordinis naturalis,conc.ant. ſi ſupernaturalis, nego ant. At Incarnatio eſt hujus, non autem alterius generis.

Obj. 3. Angelus poteſt naturaliter cognoſcere, prius poſſe exiſtere ſine poſteriori:ergo poteſt naturaliter cognoſcere nàturam humanam poſſe exiſtere ſine propriâ ſubſiſtentiâ, cùm hæc illâ poſterior ſit.

Reſp. 1. Diſt. ant. Si poſterius non ſit ita arctè conjunctum cum priori, ut ſubſiſtentia creata eſt conjuncta cum humanâ naturâ, conc. ant. ſi ſit ita arctè conjunctum,neg.ant.2.Dato ant.neg.conſeq. quia Angelus non poſſet, etiam in eâ ſuppoſitione, ſuſpicari Deum poſſe ſe ita deprimere, ut ſuppleat ſubſiſtentiæ creatæ effectum, cùm id Deus non potuerit,quin (ut ait Apoſtolus) ſeipſum exinanierit.

Obj. 4. Ab Angelo naturaliter ſolvi poſſunt argumenta quæ moveri poſſunt contra poſſibilitatem Incarnationis: ergo naturaliter poteſt ſaltem ſuſpicari eam eſſe poſſibilem.

Reſp. Diſt. ant.Si Incarnatio priùs venerit in Angeli mentem, conc. ant.ſi non venerit, nego ant.At in eam venire non poteſt, niſi per revelationem.

Obj. 5. Incarnatio eſt evidenter credibilis: ergo naturaliter cognoſci poteſt illius poſſibilitas.

Reſp. Conc. ant.nego conſeq.Ratio eſt,quia evidentia credibilitatis petitur ex argumentis quæ demonſtrant eſſe revelatam; poſſibilitas è contra ex cauſis illius intrinſecis.Illa,ſeu argumenta quæ de-

monſtrant Incarnationem eſſe à Deo revelatam, patent omnium oculis; iſtæ verò, ſeu myſterii cauſæ intrinſecæ, cùm ſint omninò ſupernaturales, latent, ſeclusâ revelatione, quamlibet creatam mentem.

CAPUT II.

De Exiſtentiâ Incarnationis

1. *Quæſt.* EXiſtentia Incarnationis poteſtne contrà Gentiles demonſtrari? hoc eſt, poteſtne demonſtrari, Verbum reverà carnem induiſſe?

R. Poteſt: tum quia demonſtrari poteſt vera miracula fuiſſe patrata ad confirmandam exiſtentiam Incarnationis, ea nimirùm quæ in libris novi Teſtamenti continentur, quorum librorum authoritatem divinam demonſtrant Theologi, agentes de authoritate canonicorum librorum: tum quia fides de Incarnationis myſterio, licèt multas in ſpecie; hoc eſt, apparentes contradictiones involvat, totum intrà paucos annos ſolâ imperitorum & ruſticorum hominum (ut erant Apoſtoli) prædicatione totum orbem ſubjugavit.

2. *Q.* Exiſtentia Incarnationis poteſtne contra Judæos demonſtrari?

R. Poteſt: ſcilicet adversùs illos demonſtrari poteſt Meſſiam in lege promiſſum veniſſe, ac proinde Deum actu fuiſſe incarnatum: Meſſias enim (ut ſupponitur ex dicendis) eſt Deus incarnatus.

3. *Q.* Exiſtentia Incarnationis poteſtne demonſtrari ex prophetiâ Jacob, quæ Geneſis capite 49: legitur?

R. Poteſt. Nimirùm in illâ prophetiâ dicitur quòd venturus ſit Meſſias, ubi ſceptrum deſierit eſſe in Judâ: *Non auferetur ſceptrum de Judâ, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium:* atqui jamdiu ſceptrum, ſeu principatus, ſeu

regimen politicum deſiit eſſe in Judâ, ſive quoad actum; ſive quoad jus, tum ratione preſcriptionis, tum quòd, eversâ per Titum Jeroſolymâ, nulla ſervata ſit Tribuum diſtinctio, nec ſervari potuerit, cùm tabulæ in quas relata erat genealogiarum accurata diſtinctio, unà cum Templo concrematæ fuerint.

Obj. Nimis probat argumentum quod pro adventu Meſſiæ jam completo, petitur ex prophetiâ Jacob Geneſis 49. Scilicet probat. 1. Meſſiam jam veniſſe tempore Captivitatis Babylonicæ: tunc enim ſceptrum deſiit in Juda: probat 2. ſaltem poſt Captivitatem Babylonicam Mèſſiam debuiſſe venire: ab eo ſiquidem tempore ad Herodem uſque Aſſamonæi qui erant ex Tribu Levi, ut pote Summi Sacerdotes, præfuerunt politico Judæorum regimini: ergo, &c.

Reſpond. nonnulli, per Prophetæ verba, *de Judâ*, non intelligi Tribum Juda prout ab aliis diſtinguitur; ſed per ſynecdochen, totam intelligi Judaïcam gentem: ita ut ſenſus ſit, venturum eſſe Meſſiam circa illud tempus quo regimen gentis ad extraneos transferetur: hincque colligunt naſci debuiſſe Chriſtum Herodis tempore qui erat alienigena. Addunt aut ſpatium 70. annorum quibus Babylonica Captivitas perduravit, exiguum eſſe tempus, quod proinde numerari non debeat; aut, ſtante etiam Captivitate, Judæos Judæis, ex conceſſione Regum Babyloniorum præfuiſſe, iiſque dixiſſe jus, ut ex Suſannæ hiſtoriâ apertè demonſtratur.

Reſpondent alii, per hoc prophetiæ verbum, *Sceptrum*, non intelligi actuale regimen, ſed jus ad illud divinâ ordinatione, contra quam non valet humana præſcriptio, Tribui Juda conceſſum: quod quidem jus perduravit donec acta publica, in quibus diſtinctio Tribuum & familiarum accuratè ſervabatur, in excidio Jeroſolymitano cum Templi exuſtione combuſta ſunt. Addunt, verba hæc, *donec veniat qui mittendus eſt*, non ſignificare tunc tantùm venturum

eſſe Meſſiam, cùm Tribus Juda ſuo ad regimen jure exciderit, ſed ſignificare venturum eum eſſe circa illud tempus quo Tribus Juda ſuo jure ſpoliari debebit.

4. Q. Exiſtentia Incarnationis poteſtne demonſtrari ex nono capite prophetiæ Danielis?

R. Poteſt: ſiquidem demonſtrari poteſt ultimam ex ſeptuaginta hebdomadibus, intra quas Daniel prædixit venturum eſſe Meſſiam, reverà elapſam eſſe; quia contigerunt ea omnia quæ Propheta prædixerat ventura eſſe poſt elapſam hebdomadam ultimam: nempe & urbs Jeroſolymitana, & Templum diruta ſunt à Veſpaſiano & Tito Romanis Imperatoribus, ſacrificia quoque defuerunt omninò, cùm ex legis præſcripto in uno Templo quod Jeroſolymis erectum erat, ea liceret offerre: *In dimidio hebdomadis* (ſunt prophetiæ verba) *deficiet hoſtia & ſacrificium; & erit in Templo abominatio deſolationis, & uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio.*

Obj. 1. Dici non poteſt an Danielis hebdomadæ ſint hebdomadæ menſium, an annorum, an jubilæorum, an ſæculorum, an decenniorum. 2. Dici quoque non poteſt quandonam hebdomadæ illæ, ſeu ſub quo Perſarum rege, cœperint: volunt enim aliqui ducere eas initium à Cyro, alii à Dario; nonnulli ab Artaxerce Longimano; alii denique ab Artaxerce Memorioſo: ergo ex prophetiâ Danielis certò colligi non poteſt veniſſe Meſſiam.

Reſp Dato antecedente (quod tamen falſum eſt) nego conſeq. Difficultates enim quæ in antecedente recenſentur, impertinentes ſunt ad quæſtionem hanc: an Meſſias reipsà venerit; nempè certum eſt ultimam ex hebdomadis, de quibus Propheta loquitur, & intra quas prædixerat venturum eſſe Meſſiam, reverà & actu elapſam fuiſſe.

5. Q. Meſſias qui venit, eſtne Jeſus Nazarenus?

R. Eſt: tum quia Prophetiæ quæ erant de Meſſiâ,

in Jeſu Nazareno,& non alio completæ ſunt omnes: tum etiam quia Jeſus Nazarenus certis ac evidentibus miraculis comprobavit ſe eſſe(ut dixerat)Meſſiam illum quem Prophetæ venturum prædicarant.

6. *Q.* Incarnatio Verbi debuitne fieri ſtatim poſt Adami lapſum.

*R.*Non debuit:quia par fuit ut homines per præcedentia oracula diſponerentur ad fidem myſterii, quod eſt creditu difficillimum : par quoque fuit ut homines multo tempore ſuam ad bonum agendum imbecillitatem experirentur : indeque cogerentur expectare Meſſiam à quo vires ad operandum bonum acciperent.

7.*Q.*Incarnatio peractane fuit convenienti tempore ?

R. Peracta fuit: ſcilicet eo tempore quo Verbum unitum eſt carni,expletæ erant Prophetiæ quæ Meſſiæ adventum prænuntiarant.Nimirùm 1. ſexageſima nona hebdomada poſt quam Meſſias(ex Danielis cap. 9.) naſciturus erat, expleta erat omninò, cùm Chriſtus in lucem prodiit. 2. Jam ab aliquot annis ablatum fuerat ſceptrum à Tribu Juda, aut ſaltem imminebat tempus, circa quod Tribus Juda ſpolianda erat dato ſibi divinitùs ad ſceptrum jure. 3. Romanum Imperium; hoc eſt, quartum illud regnum quod ex Danielis 2. cap. tria priora, Caldaïcum nempè, Perſicum & Græcum, domare debebat ac conterere, & cui regnum Meſſiæ, ex eodem Prophetâ, immediatè ſuccedere debebat, aut ſaltem intra quod Meſſias, ex eodem Prophetâ,naſciturus erat, jam à multis annis eminebat in orbe, cùm Verbum caro factum eſt:ergo Incarnatio convenienti tempore peracta fuit.

8. *Q.* Angeli ſancti cognoveruntne exiſtentiam Incarnationis; hoc eſt, cognoveruntne ante Chriſti mortem peractum fuiſſe Incarnationis myſterium ?

R. Cognoverunt. Nam 1. Gabriel Archangelus

illud Mariæ nuntiavit: *Ecce concipies & paries filium.* 2. Paſtores ipſum docti ſunt ab Angelis. 3. Evangelia fidem faciunt ſanctos Angelos, Chriſto dum viveret, ſæpiùs miniſtraſſe.

9. Angeli apoſtatæ, cognoveruntne certò ante Chriſti mortem, peractum fuiſſe myſterium Incarnationis?

R. Non cognoverunt certò. Nam 1. non cognoverunt Chriſtum ex Virgine natum fuiſſe: ideò enim, ne id ſcirent, Chriſtus ex deſponſatâ naſci voluit. 2. Si id ſciviſſent, nuſquam authores fuiſſent Judæis, ut Jeſum agerent in crucem: quippè ex Prophetarum oraculis noverant, ſe per Meſſiæ mortem ſpoliandos eſſe ſuo in homines imperio.

Ob. Ex Evangeliis conſtat 1. Jeſum Nazarenum à Diabolis ſæpè vocatum fuiſſe Dei Filium. Conſtat 2. Diabolos non ſemel à Chriſto prohibitos fuiſſe, ne illum palàm confiterentur. 3. De Diabolis hæc habentur Lucæ 4. *Sciebant ipſum eſſe Chriſtum*: ergo cognoverunt peractum Incarnationis myſterium.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Cognoverunt cognitione dubiâ, conc. conſeq. cognitione certâ, nego conſ. Scilicet erant argumenta quibus in eam ſuſpicionem adducerentur: unde meritò ſic Hieronymus in allatos ex Evangelio textus loquitur: *Dæmones ſuſpicari magis Filium Dei, quàm noſſe intelligendi ſunt.*

CAPUT III.

De Neceſſitate Incarnationis.

Nota. Neceſſitas duplex eſt, ſtricta nimirùm & lata. Prima dicitur de eo quod aliter eſſe non poteſt: altera autem de eo quod non convenit aliter

aliter eſſe, quàmvis ſimpliciter loquendò, aliter eſſe poſſit. Neceſſitas ſtricta ſubdividitur in abſolutam, quæ nimirùm eſt independens à quâcumque ſuppoſitione, ſeu conditione; & in hypotheticam, quæ præſupponit aliquam conditionem.

1. Q. Incarnatio fuitne ſimpliciter & abſolutè neceſſaria?

R. Non fuit: quia Verbum potuit non incarnari; Deus enim, cùm ex ſe ſit perfectè beatus, eſt prorsùs liber ac indifferens circa opera quæ ſunt ad extrà, ut eſt Incarnatio.

Obj. 1. Deus ſibi vult neceſſariò bonum perfectiſſimum: ergo & Incarnationem.

Reſp. Diſt. ant. bonum intrinſecum, ut ſunt attributa divina, conc. ant. extrinſecum, nego ant. Iſtius, non autem illius generis eſt Incarnatio; quia ad Dei beatitudinem nihil omninò confert.

Obj. 2. Ex Auguſtino libro 1. contrà adverſarium legis & Prophet. capite 14. Deus vult neceſſariò bonum, etiam extrinſecum, quod melius eſt: ergo & Incarnationem; cùm melior ſit, quàm non Incarnatio.

Reſp. Diſt. ant. melius bonum; hoc eſt, quod malitiâ & imprudentiâ vacuum ſit, conc. ant. melius alio ſenſu, nego ant. Auguſtinus eò loci arguit Manichæos, qui contendebant unum eſſe Deum, qui malorum author eſſet; alterum verò, bonorum.

Obj. 3. Patres Concilii Francofordienſis ſic loquuntur: *Credimus Deum omnia velle, quæ meliora ſunt*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. quæ meliora ſunt comparativè; hoc eſt, aptiora ad finem, quem Deus ſibi proponit, conc. ant. quæ meliora ſunt abſolutè, nego ant.

2. Q. Incarnatio fuitne abſolutè neceſſaria, ſaltem ſuppoſito peccato?

R. Non fuit: quia Scriptura non neceſſitati, ſed charitati, etiam ſuppoſito peccato, Incarnationem

adſcribit: *Sic Deus* (inquit Joannis 4.) *dilexit mundum, ut Filium ſuum Unigenitum daret.*

Obj. Si,ſuppoſito peccato,Deus non fuiſſet incarnatus;aut ars Diaboli qui hominem rapuerat, prævaluiſſet arti divinæ, per quam homo ad beatitudinem conditus fuerat; aut peccatum remanſiſſet impunitum.: ſed hæc abſurda ſunt : ergo, &c.

Reſp. Nego ant. In perpetuâ nimirùm hominis rei damnatione eluxiſſet Dei juſtitia ; & in condonatione peccati minimè per pœnas caſtigati miſericordia commendata fuiſſet.

3. *Q.* Incarnatio fuitne ſimpliciter neceſſaria ex ſuppoſitione decreti liberandi homines per imperfectam redemptionem ?

R. Non fuit : quia in eâ ſuppoſitione, mera creatura potuiſſet imperfectè pro peccato ſatisfacere, nimirùm per actus elicitos ex gratiæ auxilio, quod quidem Deus illi gratuitò conceſſiſſet : neque enim ad imperfectam ſatisfactionem requiritur æqualitas inter perſonam ſatisfacientem & perſonam læſam.

Obj. Patres non ſemel aſſerunt uno Dei incarnati ſanguine hominem redimi potuiſſe : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Suppoſito decreto de redemptione per ſatisfactionem perfectam, conc. ant. per imperfectam, nego ant.

4. *Q.* Incarnatio fuitne abſolutè neceſſaria ex ſuppoſitione decreti de hominis redemptione per condignam ac perfectam ſatisfactionem ?

R. Fuit:quia ad perfectam & condignam ſatisfactionem requiritur,ut inter perſonam læſam & perſonam ſatisfacientem ſit æqualitas perfecta: quemadmodùm enim gravitas offenſæ petitur ex dignitate perſonæ læſæ: ita & meritum ſatisfactionis deſumitur ex dignitate perſonæ ſatisfacientis:atqui ſine Incarnatione non fuiſſet æqualitas inter perſonam ſatisfacientem & perſonam læſam : nimirùm

perſona læſa eſt Deus ipſe infinitæ ſanctitatis, & aliundè quæcumque creatura, ſemper eſt finitæ ſanctitatis: ergo neceſſaria fuit ſatisfactio per Deum incarnatum; ſolus enim Deus Deo æqualis eſt.

Obj. 1. Malitia peccati non eſt infinita: ergo creatura ſimplex poteſt pro eâ ſatisfacere. Probatur ant. Si eſſet infinita, id oriretur ex eo quòd læderet perſonam infinitam: atqui illa ratio nulla eſt; alioquin enim infinita eſſet peccati venialis malitia: quod eſt abſurdum.

Reſp. Ad 1. dato & non conceſſo antecedente, nego conſeq. quia etiamſi malitia peccati ſupponatur finita, tam gravis tamen eſt in peccato mortali, ut creaturæ ſimplicis ſatisfactio ei minimè poſſit æquari: quia ad ſatisfactionem condignam & æqualem ſatis non eſt, debitum, quod phyſicè æquale ſit, reddere; ſed prætereà requiritur proportio inter perſonam ſatisfacientem & perſonam læſam: neque enim ruſticus, quantumcumque ſe deprimat, poteſt condignè ſatisfacere pro alapâ quam Principi impegiſſet.

Obj. 2. Homo juſtus adjutus gratiâ poſſet vitam æternam de condigno mereri: ergo poteſt quoque condignè ſatisfacere.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. quia ad meritum non attenditur dignitas perſonæ, modò per gratiam habitualem ſanctificata ſit, ſed ſolum illius opus: ſi enim ruſtico & nobili præmium proponatur, non minùs ruſtico, quàm nobili debebitur, ſi præſcriptum opus adimpleverit: è contra in ſatisfactione præter proportionem operis cum injuriâ illatâ, requiritur proportio perſonæ ſatisfacientis cum perſonâ læſâ.

Obj. 3. Homo juſtus condignè ſatisfacit pro pœnâ temporali debitâ peccato jam quoad culpam dimiſſo: ergo ſatisfacere quoque poteſt pro illatâ Deo injuriâ.

Reſp. Conc. ant.nego conſeq.quia ſatisfactio pro pœnâ temporali, in hoc rerum ſtatu fit præſertim ex Chriſti meritis.: è contra ſatisfactio in caſu de quo eſt quæſtio, fieret independenter à meritis perſonæ infinitæ.

5. *Q.* Incarnatio fuitne neceſſaria neceſſitate latè ſumptâ; hoc eſt, neceſſitate quæ dicitur neceſſitas Convenientiæ?

R. Fuit: quia maximè conveniens fuit,ut homo redimeretur per perfectam juſtitiam: at res ita evénit per Incarnationem; nimirùm ſatisfactio quæ à Chriſto fuit exhibita,propter dignitatem infinitam ſatisfacientis, æqualis eſt injuriæ quæ per Adami peccatum illata fuerat infinitæ perſonæ.

Obj. Redemptio quæ per meram peccati condonationem facta fuiſſet, magis commendaſſet Dei miſericordiam, quàm quæ facta fuit per juſtitiam: ergo, &c.

R. Diſt. ant.magis commendaſſet Dei miſericordiam in Chriſti humanitatem,conc.ant.in reliquum humanum genus, nego ant. Scilicet Deus in Chriſtum ſæviendo, maximè ſeſe miſericordem & liberalem ergâ homines præbuit.: *Sic enim* (ait Scriptura) *Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum Unigenitum daret.*

6. *Q.* Præcipua Dei attributa commendanturne in Verbi Incarnatione?

R. Commendantur. Et quidem 1. Dei charitas qui proprio ſuo Filio non pepercit,ſed pro nobis tradidit illum. 2. Sapientia: quia Deus contraria contrariis curavit, maximam ſcilicet ſuperbiam, Unigeniti ſui exinanitione. 3. Omnipotentia: quia eadem vis ad refingendum opus requiritur,quæ ad illud primò faciendum adhibita fuit:ergo cùm in hominis creatione maximè enituerit Dei potentia,ita & in ejus redemptione. 4. Juſtitia: par pari nimirùm redditum eſt, infinitæ dignitatis pretium pro

injuriâ infinitæ malitiæ. 5. Juſtitia enituit per Incarnationem non ſolùm Dei reſpectu, ſed etiam reſpectu Diaboli: ſcilicet Diabolus per Incarnationem & ſatisfactionem Verbi meritò excidit jure quod per peccatum in hominem acquiſierat; tum quia victus eſt in carne quam in Adamo vicerat; tum quia manus per Judæos inferens Chriſto innocenti tranſiliit limites datæ ſibi in ſolum hominem reum poteſtatis: *Per injuſtitiam plus petendi* (ait Leo Magnus ſerm. 2. in Nativitate Domini) *totius debiti ſumma vacuatur.*

Obj. 1. Diabolus æquum jus non habebat in hominem reum: ergo ſuperatus non fuit ex juſtitiâ: juſtitia nimirùm non habet locum, niſi eorum reſpectu qui jus juſtum habent in rem quâ ſpoliantur.

Reſp. Nego ant. licèt enim jus Dæmonis in hominem lapſum injuſtè comparatum fuerit, jus tamen æquum erat. Ita docet Auguſtinus in libro 3, de libero Arbitrio cap. 10. ubi ſcribit Dæmonem *jure æquiſſimo*, totum ſibi genus humanum vindicaſſe. Ita etiam Bernardus Epiſt. 190. ubi ſic loquitur: *Sciendum eſt, quòd omnes Doctores noſtri poſt Apoſtolos, in hoc conveniunt, quòd Diabolus dominium & poteſtatem habebat ſuper hominem, & juſtè eum poſſidebat; ideò ſcilicet, quòd homo ex libertate arbitrii, quam habebat, ſponte Diabolo conſenſit.*

Obj. 2. Furto jus æquum non acquiritur. 2. Creatura ſeipſam, cùm eſſentialiter Dei ſit, alteri tradere non potuit: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. diſt. ant. per furtum jus æquum non acquiritur, invito rei quæ rapitur, domino, conc. ant. conſentiente rei domino, nego ant. Deus in pœnam defectionis, hominem lapſum Diaboli dominio dimiſit. Ad 2. diſt. ant. creatura ſeipſam tradere non potuit, Deo contradicente, & non permittente, conc. ant. Deo non contradicente, & permittente, nego ant.

CAPUT IV.

De Motivo Incarnationis.

Nota. MOtivum eſt id quod operantem movet ad agendum: duobus verò modis operans ad agendum movetur, vel clientum meritis, vel fine, quem ſibi proponit.

1. Q. Humanitas Chriſti meruitne ſuam cum Verbo unionem?

R. Non meruit: quia humanitas Chriſti ne breviſſimo quidem inſtanti extitit ante ſuam cum Verbo unionem: at operans non meretur antequam aliquo modo exiſtat.

Obj. Pſalmus 44. unionem Verbi cum humanâ naturâ refundit in ejuſdem humanitatis charitatem: *Dilexiſti juſtitiam & odiſti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis*: ergo, &c.

Reſp. 1. Plures Patres eam oleo lætitiæ unctionem explicarunt de reſurrectionis gloriâ, quam Deus humanitati Chriſti rependit tanquam præteritorum meritorum mercedem. 2. Patres alii qui textum illum de Incarnatione interpretati ſunt, præpoſitionem *propterea* ſumpſerunt pro causâ finali, non autem pro causâ meritoriâ: unde hunc Pſalmo ſenſum adſcripsêre: *Dilexiſti juſtitiam: nec mirum: ad hoc enim te Deus tuus unxerat; hoc eſt, cum Verbo unierat.*

2. Q. Veteres Patriarchæ meruerunt ne Incarnationem ſumptam ſecundùm ſubſtantiam?

R. Non meruerunt: quia Incarnatio Verbi, poſt hominis lapſum, cuilibet hominum merito præſupponitur: nullum enim in homine lapſo poteſt unquam eſſe meritum, niſi ex fide Incarnationis aut futuræ, aut jam peractæ.

Obj. Patriarchæ veteres crediderunt ſe poſſe mereri, merito ſaltem impetrationis, Incarnationem; eam enim enixè petierunt: *Mitte* (inquiunt in Scripturis) *quem miſſurus es.*

Reſp. Diſt. ant. eam petierunt quoad accelerationem temporis, conc. ant. quoad ſubſtantiam, nego antecedens.

3. *Q.* Patriarchæ meruerunt ne Incarnationem, non quidem ſecundùm ſubſtantiam, ſed ſecundùm hanc circumſtantiam, quòd Chriſtus ex eorum gente naſceretur?

R. Non meruerunt: quia Chriſtus præſupponi debuit ut futurus, ad hoc ut Patriarchæ ex fide in eum quidquam mereri poſſent: at Chriſtus ut futurus, præſupponitur futurus ex his aut illis parentibus determinatè: ergo, &c.

Obj. Geneſeos 22. Deus Meſſiam Abrahamo promiſit in remunerationem obedientiæ, quam illi exhibuerat: *Quia obediſti voci meæ, benedicentur in ſemine tuo omnes gentes.*

Reſp. Diſt. ant. Deus Meſſiam Abrahamo impropriè promiſit, conc. ant. promiſit propriè, nego ant. hoc eſt, Abrahamus ſuâ obedientiâ meruit, ut Deus ſuum de Meſſiâ ex illius ſemine naſcituro decretum confirmaret.

4. *Q.* Beata Virgo meruitne aliquo modo, ut eſſet Dei mater?

R. Nullo modo meruit: quia jam futura erat Dei mater, antequam concipiatur quidquam mereri potuiſſe: ſcilicet mereri non potuit, niſi ex meritis Chriſti futuri, ac proinde de matre naſcituri.

Obj. Eccleſia canit, quòd Beata Virgo Dominum omnium portare meruerit: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. quòd meruerit metaphoricè, conc. ant. propriè, nego ant. Senſus eſt quòd Beata Virgo, quantùm creatura poteſt, idonea facta eſt, ut Dei mater eſſet.

5. Q. Eſtne de fide, quòd Incarnatio facta ſit ad liberandum hominem?

R. Eſt: id enim expreſsè aſſeritur in Scripturis: *Venit* (inquit Chriſtus ipſe Matthæi 18.) *Filius hominis ſalvare quod perierat.*

Obj. Chriſtus non liberavit homines; in eis enim magna remanet ad malum propenſio: ergo ad eos liberandos non venit.

Reſp. Diſt. ant. quantùm ad radicem ex quâ peccata naſcuntur, conc. ant. concupiſcentia enim in homine ad extremum uſque agonem remanet; ita tamen, ut cum auxilio gratiæ ſuperari poſſit; non liberavit quantùm ad peccati culpam, nego ant.

6. Q. Si homo non peccaſſet, Verbum fuiſſetne incarnatum?

R. Non fuiſſet incarnatum. Nam 1. nullibi aut Scriptura, aut Traditio aſſerunt, quòd Verbum fuiſſet incarnatum, ſi homo non peccaſſet: ergo id gratis aſſeritur à Scotiſtis. 2. Contrarium, implicitè ſaltem, affirmat Scriptura: nempe quoties de motivo Incarnationis loquitur, non aliud aſſignat, quàm peccatum delendum: unde Chriſtum exhibet ſemper aut tanquam Legiſlatorem, aut Paſtorem qui ovem errantem quæſierit, aut tanquam medicum qui conſuluerit hominum ſaluti. 3. Eadem Scriptura ex eo Dei in homines charitatem commendat, quòd propter eos incarnatus ſit: *Propter nimiam charitatem ſuam quâ dilexit nos, convivificavit nos in Chriſto Jeſu*: at plurimùm minuitur illa Dei in homines charitas, ſi aſſeratur, quòd venturus fuiſſet, etiamſi propter nos non veniſſet. 4. Patres expreſsè docent, Chriſtum, homine non peccante, non fuiſſe venturum: *Si* (inquit Irenæus lib. 15. adversùs hæreſes, cap. 4.) *non haberet caro ſalvari, nequaquam Verbum Dei caro factum eſſet* Sic etiam loquitur Aug. ſerm. 9. de verbis Apoſtoli: *Nulla cauſa fuit veniendi Chriſto Domino, niſi peccatores ſalvos facere.* Sic

etiam Leo Magnus ſerm. 3. de Pentec. *Si enim homo in ſua natura honore manſiſſet: Creator mundi creatura non fieret.*

7. Q. Textus Scripturæ & Patrum in quibus aſſeritur, quòd Chriſtus, homine non peccante, non fuiſſet venturus, poſſuntne explicari de ſolo adventu in carne paſſibili, ut Scotiſtæ fingunt?

R. Non poſſunt. 1. quia Patres numquam aſſeruerunt Chriſtum, homine non peccante, venturum fuiſſe in carne impaſſibili, ut Scotiſtæ docent. 2. Si ita explicari poſſent ii textus, falsò Patres abſolutè aſſeruiſſent Chriſtum, homine non peccante, non eſſe venturum: quando enim ſunt duo motiva æquè præcipua, abſolutè dici non poteſt, rem non eſſe futuram, ſi propter unum, licèt non propter aliud futura ſit.

Obj. 1. Deus voluit Meſſiæ futuritionem, antequam decerneret hominis futuritionem: juxta illud de Chriſto, Proverbiorum 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio*: ergo, &c.

Reſp. 1. Ea Proverbiorum verba intelligi de Chriſto, non ut homo eſt, ſed ut eſt Verbum Patris. 2. Intelligi quoque poſſe de Chriſto, ut homo eſt, ſed in eâ ſuppoſitione dicendum erit voces iſtas, *Antequam quidquam faceret*, intelligi de rebus quæ ad hominis ſalutem, non autem ad naturam, pertinent; hoc eſt, Deus, Chriſti futuritionem decrevit, antequam de hominis lapſi reparatione, quæ eſt veluti ſecunda creatio, quidquam decerneret.

Obj. 2. Chriſtus in Epiſtolâ ad Coloſſ. cap. 1. dicitur *Primogenitus omnis creaturæ*: ergo fuit futurus ante omnem creaturam.

Reſp. 1. Diſt. ant. prout eſt Deus, conc. ant. nempè addit Apoſtolus: *Quoniam in ipſo condita ſunt univerſa*: quæ quidem verba idem ſignificant ac iſta alia Joannis cap. 1. *Omnia per ipſum*, Verbum, *facta ſunt.*

Reſp. 2. Dicitur, etiam ut eſt homo, primogenitus dignitate, conc. ant. futuritione, nego ant. 3. Eſt primogenitus futuritione in iis quæ pertinent ad hominis ſalutem, conc. ant. in iis quæ pertinent ad hominis naturam, nego ant. Unde Paulus ſubjicit: *Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum Filii dilectionis ſuæ, in quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum.*

Obj. 3. Chriſti futuritio decreta fuit, antequam decerneretur, quòd ex ſemine David naſceretur: *Qui* (inquit Apoſtolus ad Rom. 1.) *factus eſt ei ex ſemine David ſecundùm carnem, qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundùm ſpiritum ſanctificationis*: at ſi Chriſti futuritio decreta fuit, antequam decerneretur, quòd ex ſemine David naſceretur, decreta fuit independenter à futuritione peccati: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. nego ant. Ad 2. dici 1. poteſt cum Patribus Græcis, vocem illam *Prædeſtinatus*, idem eſſe ac *manifeſtatus*: unde unus ſenſus erit, Chriſti divinitatem fuiſſe in virtute reſurrectionis manifeſtatam. Dici poteſt 2. vocem *Prædeſtinatus*, ſumi pro prædeſtinatione propriè ſumptâ: in eâ verò ſuppoſitione pronomen *Qui*, intelligitur de Chriſto prout homo eſt: ſic enim acceptus, ab æterno prædeſtinatus fuit ad divinam filiationem per futuram cum Verbo unionem.

Ob. 4. Apoſtolus in Epiſtolâ ad Hebræos, aſſerit Deum per Chriſtum feciſſe ſæcula: *Per quem fecit & ſæcula*: ergo futurus fuit ante ſæcula. Nec dici poteſt eum textum intelligi de Chriſto, ut Verbum eſt, ſiquidem intelligi debet de Filio per quem Apoſtolus paulò ante dixerat, Deum noviſſimè nobis locutum fuiſſe: ergo, &c.

Reſp. Apoſtolum in Epiſtolâ ad Hebræos loquî de Chriſto, modò ut Deus eſt, modò verò ut homo,

Mirum igitur non eſt, quòd dicat Deum nobis noviſſimè locutum fuiſſe in Filio carne veſtito,& quòd per eumdem Filium,ſed carne non veſtitum,ſæcula fecerit.

Obj. 5. Chriſtus ex Apoſtolo, eſt hominum & Angelorum caput: ſed caput morale futurum eſt ante illius membra: ergo & Chriſtus futurus fuit ante Adamum & Angelos: ac proinde, Adamo non peccante, venturus fuiſſet.

Reſp. Diſt. maj. Chriſtus eſt Angelorum caput dignitate, conc. maj. influxu, nego maj. hoc eſt, gratia nec Adamo innocenti,nec Angelis data eſt ex meritis Chriſti futuri:ac proinde ex Apoſtoli loco non colligitur, quòd ab æterno futurus fuerit ante Adami innocentis & Angelorum futuritionem.

Obj. 6. Chriſtus adumbratus eſt in nuptiis Adami innocentis cum Evâ: juxta illud Apoſtoli ad Epheſios 5. *Sacramentum hoc* (matrimonium) *magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſiâ:* ergo futurus fuit ante Adami lapſum.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. quia cùm Adamus iniit cum Evâ matrimonium, jam tunc prævifum erat eorum peccatum, & Chriſtus jam erat futurus. Mirum igitur non eſt, quòd illius unio cùm Eccleſiâ, quæ ex hominibus lapſis, tamquam membris conſtat, Adami nuptiis adumbrata fuerit.

Obj. 7. Ex Tertulliano in lib. de reſurrectione carnis corpus Chriſti fuit exemplar ad quod exacta eſt formatio corporis Adami: *Quodcumque enim limus exprimebatur, Chriſtus cogitabatur homo futurus, quod & limus.* Sed exemplar eſt ante id quod ad illud exigitur: ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. Corpus Chriſti jam prædefiniti ex præviſione peccati futuri,fuit exemplar corporis Adami, conc. ant. Corpus Chriſti non prædefiniti ex præviſione peccati futuri,nego maj. Tertullianus eo in loco carnem hominis quam Marcion contra

quem agit,deprimebat, commendare voluit ex eo, quòd ad Chriſti, ſed poſt peccati prævisionem jam prædefiniti, carnem exacta ac formata fuerit.

Obj. 8. Summum bonum eſt perfectiſſimo modo ſui communicativum: ergo & per unionem hypoſtaticam cum humanâ naturâ: cùm non ſit alius nobilior ac perfectior unionis modus.

Reſp. Diſt. ant. Summum bonum eſt perfectiſſimo modo ſui communicativum *ad intrà* ſeu per generationem Verbi,& productionem Spiritûs ſancti, conc. ant. ad extrà, nego ant. quia Deus eſt perfectus & beatus independenter ab operationibus ad extrà: ac proinde ab ipsâ etiam Incarnatione.

Obj. 9. Si Redemptio generis humani eſſet adæquatum motivum Incarnationis, ſequeretur,nobilius, Chriſtum ſcilicet, unicè ordinatum fuiſſe ad ignobilius,hominem nimirùm redimendum; ſed hoc eſt abſurdum: is enim qui agit ordinatè, nobilius ad ignobilius referre non debet.

Reſp. Diſt. maj.Sequeretur, nobilius ordinatum fuiſſe ad ignobilius tamquam ad finem *Cui*, conc. maj. tamquam ad finem *Cujus gratiâ*, nego maj. Incarnatio fuit quidem ordinata ad ignobilius, humani nimirùm generis ſalutem,tamquam ad finem *Cui*, ſicut medicus ad ægrotum, non autem tamquam ad finem *Cujus gratiâ* quia non fuit ultimus finis quem Deus in Incarnatione ſibi propoſuit;imò verò medium, quo ſibi gloriam extrinſecam compararet:ita tamen, ut eo medio gloriam hujuſmodi ſibi non fuiſſet comparaturus,ſi homo non peccaſſet.

8. *Q.* Chriſtus venitne tum propter peccatum originale, tum propter actualia?

R. Venit: juxta illud primæ Joannis 1. *Sanguis Jeſu Chriſti emundat nos ab omni peccato*; nec non juxta illud Matthæi cap. 1. *Ipſe ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Præcipuè tamen venit propter peccatum originale, quia totum humanum genus infecit.

CAPUT V.

De Eſſentiâ Incarnationis.

Nota. Eſſentia Incarnationis poſita eſt (ut dictum fuit ſuperiùs) in actione per quam natura divina & humana unitæ ſunt in unâ Verbi perſona. Hìc igitur dicendum eſt, de perſonâ quæ humanam naturam aſſumpſit: 2. de naturâ quæ fuit aſſumpta: 3. de unione quæ fuit utriuſque vinculum.

§. I.

De perſona aſſumente.

1. *Quæſt.* Sola Verbi perſona aſſumpſitne humanam naturam?

R. Sola aſſumpſit: tum quia de Verbo tantùm, non autem de cæteris perſonis dicitur, quòd carnem induerit: *Verbum caro factum eſt*: tum quia damnati ſunt olim Patripaſſiani ſeu Sabelliani, qui cùm non diſtinguerent realiter Patrem à Filio, cogebantur fateri Patrem fuiſſe Incarnatum, & paſſum.

Obj. 1. Incarnatio eſt opus ad extrà: ergo communis eſt ſingulis perſonis Sanctiſſimæ Trinitatis: ſiquidem opera ad extrà toti Trinitati communia ſunt.

Reſp. Ad 1. conc. ant. nego conſeq. ad 2. diſt. ant. opera ad extrà quæ oriuntur ex divinis perſonis tamquam à causâ efficiente, ſunt communia toti Trinitati, conc. ant. quæ oriuntur à perſonis tamquam à principio relativo, nego ant. Hoc, non autem illo modo, Incarnatio oritur à Filio: oritur enim à Filio reduplicativè ut Filius eſt, ac proinde

non poteſt eſſe communis toti Trinitati.

Obj. 2. Ex S. Cyrillo, natura divina dicitur incarnata : ergo ſingulæ perſonæ humanam naturam aſſumpſerunt ; natura nimirùm ſingulis perſonis communis eſt.

Reſp. Diſt. ant. Natura divina dicitur Incarnata ratione alterius, hoc eſt ratione perſonæ Verbi, quæ ſola ſupplet vices ſubſiſtentiæ humanitatis, conc. ant. ratione ſui præcisè nego ant. quia natura divina per ſe non eſt terminus humanitatis, hoc eſt præcisè ut natura eſt, non ſupplet vices humanitatis.

2. Q. Tres perſonæ potueruntne ſimul eamdem naturam aſſumere?

R. Potuerunt : quia non eſt potior ratio de unâ tantùm perſonâ, quàm de tribus : hoc eſt, non minùs tres ſimul potuerunt ſupplere ſubſiſtentiam creatam humanitatis, quàm una tantùm.

Obj. 1. Unus & idem effectus non poteſt pendere à pluribus cauſis totalibus : quia eſſent totales & non totales ; admitterent enim aliarum conſortium : ergo, &c.

Reſp. Nego ant. neque enim una cauſa deſinit eſſe totalis, cùm admittit aliarum conſortium, ſi ipſa totum effectum producat : at reverà totum producerent in caſu de quo agitur, ſingulæ perſonæ Sanctiſſimæ Trinitatis.

Obj. 2. Una perſona non potuit aſſumere humanitatem propriâ ſubſiſtentiâ jam terminatam : ergo nec terminatam ſubſiſtentiâ alicujus perſonæ divinæ.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. quia natura quæ propriam habet ſubſiſtentiam eſt ſui juris : ac proinde non poteſt fieri alterius: alioquin deſineret eſſe proprii juris. E contrà verò natura terminata per ſubſiſtentiam alienam non eſt ſui juris ; & conſequenter nihil impedit, quin ſub alio titulo fiat iterum juris alterius perſonæ.

*Obj.*3. De naturâ humanâ quæ tribus divinis ſubſiſtentiis ſubſiſteret,dici poſſet, quòd eſſet ſimul Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: at id dici non poteſt; cùm dici non poſſit, quòd Pater ſit Filius.

Reſp. Ad 1. conc. maj. nego min. ad 2. nego paritatem; quia hæc propoſitio *Pater eſt Filius* facit hunc ſenſum: perſona Filii eſt perſona Patris; iſta è contrà: *Natura humana eſſet ſimul Pater, Filius, & Spiritus ſanctus*, facit hunc ſenſum: humana natura ſimul terminatur tribus ſubſiſtentiis, Patris nimirùm, Filii, & Spiritûs ſancti.

Ob. 4. Dici non poteſt unam naturam humanam eſſe tres homines: ergo nec dici poteſt quòd tres habere poſſit ſubſiſtentias.

Reſp. Nego ant. quia ut dicantur tres homines, ſatis eſt ut ſit triplex perſona: quia denominatio multiplicationis ſumitur ex multiplicatione ſuppoſiti, quod à natura diſtinguatur; hinc S. Thomas colligit, quòd, ſi una perſona aſſumeret duas naturas, non diceretur duplex homo, ſed unus tantum.

§. II.

De Natura aſſumptâ.

1. *Quæſt.* QUælibet natura potuitne aſſumi à Verbo?

R. Potuit: quia quælibet natura poteſt ſpoliari propriâ ſubſiſtentiâ, & terminari ſubſiſtentiâ divinâ: unde Corpus Chriſti mortuum in ſepulcro carens propriâ ſubſiſtentiâ, terminatum fuit per Verbi ſubſiſteniam.

2. *Q.* Quam naturam Verbum aſſumpſit?

R. Humanam tantùm, juxta illud Apoſtoli: *Non Angelos, ſed ſemen Abrahæ apprehendit.* Præterea eam tantùm aſſumpſit, quam ſanavit: at non aliam ſanavit, quàm humanam. Venit enim Filius homi-

nis ſalvum facere quod perierat.

Ob. Origenes docuit, Chriſtum aliquando pro Diabolis paſſurum eſſe, eoſque morte ſuâ redempturum. Id teſtatur Hieronymus in Epiſtolâ ad Avitum.

Reſp. Origenem, ſi ita ſenſit, turpiter erraſſe, nec non & in multis aliis capitibus; unde nullius eſt ponderis argumentum ex illius authoritate deſumptum.

3. *Q.* Cur Verbum Incarnatum noluit Angelos apoſtatas redimere?

R. In hoc ſuam erga nos homines charitatem Deus commendavit. Præterea (ut ait Auguſtinus tractatu 110. in Joannem). Diabolus author fuit peccati, homo verò ejuſdem Diaboli fuit imitator tantùm.

4. *Q.* Fuitne conveniens, ut Verbum ſolam humanam naturam aſſumeret?

R. Fuit. Scilicet par fuit, ut Diabolus in eâdem naturâ vinceretur, quam ipſe vicerat. Par fuit, ut natura quæ peccaverat, cum Verbo hypoſtaticè conjuncta ſanaretur.

5. *Q.* Natura à Verbo aſſumpta habuitne propriam exiſtentiam?

R. Habuit: quia natura quæ non habuiſſet exiſtentiam, non fuiſſet ens verum & reale; iſtud enim differt à nihilo, quòd nihilum non habeat exiſtentiam. Præterea Cyrillus in 1. Orat. adversùs Neſtorium, docet exiſtentiam carnalem humanitatis Chriſti initium accepiſſe in ſinu Virginis: *Nec* (ait) *exiſtentia carnalis initium viam alteram* (quàm generationem, & nativitatem) *habere poſſit*: atqui Verbum aſſumpſit id totum quod in virgine initium habuit: ergo, &c.

Obj. Sophronius in Epiſtola Synodicâ quæ probata eſt in Sextâ generali Synodo, ſic de Chriſti humanitate loquitur: *In ipſo enim* (Verbo) *& non*

per ſe ipſam, exiſtentiam habuit. S. Joannes Damaſcenus lib. 3. cap. 12. docet, carnem Chriſti *extantiam in ipſo Verbo habere*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. Diſt. ant. Natura humana *non per ſe ipſam*, hoc eſt, ante ſuam unionem cum Verbo, non habuit exiſtentiam, conc. ant. *Non per ſe ipſam*, hoc eſt unita Verbo non habuit propriam exiſtentiam, nego ant. hæc enim verba præcedunt ea quæ nobis objecta ſunt: *Simul enim caro, ſimul Dei Verbi caro.* Ad 2. diſt. etiam ant. Caro Chriſti extantiam *ſibi propriam* habuit in Verbo, conc. ant. *non ſibi propriam*, nego ant. Nec enim Damaſcenus eò loci aliud voluit, quàm quod Eccleſia contra Neſtorium; hoc eſt, naturam humanam ne momento quidem extitiſſe ante ſuam cum Verbo unionem: unde ibidem hæc habet Damaſcenus: *Aſſumptione carnis, hujus extantiam, & deificationem à Deo Verbo eodem momento fuiſſe.*

6. *Q.* Verbum aſſumpſitne perſonam humanam?

R. Non aſſumpſit: quia ſi aſſumpſiſſet, humana perſona cum divinâ poſt unionem remanſiſſet, cùm ea quæ Verbum ſemel aſſumpſit, numquam dimiſerit; atqui non remanſit: alioquin enim duæ eſſent in Chriſto perſonæ etiam poſt unionem: quod tamen Eccleſia in Neſtorio damnavit juxta illud Concilii Calchedonenſis, actione 5, ubi definitur: *Utriuſque naturæ proprietates ſalvas manere, & in unam perſonam, atque unam hypoſtaſim concurrere.* Præterea ſi duæ in Chriſto forent perſonæ, admitti non poſſet idiomatum communicatio, hoc eſt, dici non poſſet hominem eſſe Filium Dei, & viciſſim Filium Dei eſſe hominem: non enim idiomatum communicatio alio principio nititur, quàm quòd una ſit in Chriſto perſona, in quâ duæ naturæ ſubſiſtunt.

Obj. 1. Verbum aſſumpſit humanam ſubſtantiam: ergo & ſubſiſtentiam: iſta enim eſt de conceptu alterius; nempè ſubſtantia definitur *Ens per ſe ſubſiſtens.*

Reſp. Conc. ant. nego conſeq.ad cujus probationem, diſt.ant.Subſtantia definitur ens per ſe ſubſiſtens in exigentiâ,conc. ant. actu, nego ant. Hinc licèt humanitas Chriſti exigat per ſe ſubſiſtere, (in quo quidem capite differt ab accidente,quod exigit ſubſiſtere in alio tamquam in ſubjecto cui inhæreat,) actu tamen per ſe non ſubſiſtit,ſed in Verbo tantùm, per cujus ſubſiſtentiam unicè ſubſiſtit.

Obj. 2. Natura eſt manca, & imperfecta, ſi propriam ſubſiſtentiam non habeat:atqui Verbum mancam, & imperfectam naturam non aſſumpſit: ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. Eſt manca, & imperfecta accidentaliter, conc. maj. ſubſtantialiter, nego maj.ſiquidem ſubſiſtere per ſe actu, eſt accidentale ſubſtantiæ; exigere verò per ſe ſubſiſtere, eſt illi eſſentiale, & in hoc differt ab accidente,quod quidem eſſentialiter exigit eſſe in alio.

Obj. 3. Subſiſtentia & individuum ſunt unum & idem: ergo cùm Verbum aſſumpſerit individuum humanæ naturæ, aſſumpſit & illius ſubſiſtentiam.

Reſp. Nego. ant. quia individuum, prout individuum,non aliud eſt,quàm aliquid ſingulare;nempè ſic acceptum opponitur communi: at id omne quod eſt ſingulare, non eſt perſona: quia ſingulare excludit tantùm id quod eſt commune multis: perſona verò excludit prætereà conjunctionem cum ente ſuperiore à quo pendeat, & cujus juris propriè ſit: quod quidem dici non poteſt de naturâ humanâ, quam Verbum aſſumpſit: nempè per ſui cum Verbo unionem deſiit eſſe proprii juris, & facta eſt juris alieni, Verbi nimirùm.

7. Q. Verbum potuitne humanam perſonam aſſumere?

R. Non potuit: quia in eâ ſuppoſitione, humana natura proprii juris eſſet, utpote habens perſonam propriam; & ſimul non eſſet, utpote per hy-

poſtaſim divinam facta juris alieni.

8. Q. Verbum aſſumpſitne verum corpus, an verò phantaſticum tantùm ?

R. Aſſumpſit verum. Nam 1. Scripturæ verum Corpus Chriſto tribuunt : *Corpus meum* (inquit ipſe apud Iſaiam cap. 50.) *dedi percutientibus.* Ad Hebræos 2. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & ſanguini, & ipſe ſimiliter participavit eiſdem.* Joannis 8. Chriſtus ſe ipſum dicit verum hominem : *Quæritis me interficere, hominem qui veritatem locutus ſum vobis.* Chriſtus poſt reſurrectionem ſuum corpus diſcipulis palpandum obtulit. Matthæus cap. 1. Chriſti genealogiam deſcribit. 2. Eccleſia damnavit Cerdonem, Marcionem, Manichæum, quòd contenderent, Chriſti corpus fuiſſe phantaſticum tantùm & apparens, non autem verum & reale. 3. Sequeretur, Chriſtum, nec verè natum, nec verè paſſum fuiſſe, nec verè reſurrexiſſe: quæ quidem ſingula & Scripturæ & Patribus, & ſenſibus contraria ſunt.

Obj. 1. Apoſtolus ad Philippenſes cap. 2. ſic de Chriſto loquitur : *In ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo* : Sed qui in ſimilitudinem tantùm hominis factus eſt, non aſſumpſit veram carnem : ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. in ſimilitudinem quoad ſtatum in quo ſunt homines, ſeu quoad ſtatum peccati, conc. maj. Scilicet (ut ait Apoſtolus ad Rom. 8.) *Miſit Deus Filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati.* Quoad ſubſtantiam, nego ant. eſt enim verus homo.

Obj. 2. Apoſtolus ſecundæ ad Corinth. 5. hæc habet. *Et ſi cognovimus ſecundùm carnem Chriſtum, ſed nunc jam non novimus.* Hoc eſt, licèt olim putaverimus Chriſtum habuiſſe verum corpus, nunc doctiores facti, id non credimus : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Sed nunc jam non novimus ſecundùm carnem,hoc eſt, non multi facimus carnalem quorumdam conſanguinitatem cum Chriſto, conc. ant. non novimus veram in eo carnem,nego ant. Laudatæ igitur ex Apoſtolo ſententiæ is eſt ſenſus : & ſi cognovimus ſecundùm carnem Chriſtum, hoc eſt, licèt olim pluris fecerimus gentilem & conſanguineum eſſe Chriſti ſecundùm carnem ; nunc jam non novimus, id eſt, non multi id facimus, nec cenſemus in hujuſmodi re gloriandum eſſe.Hincque patet Paulum eò loci carpere pſeudo-Apoſtolos qui (ut conſtat ex ejus Epiſtolis) eo in primis gloriabantur, quòd Chriſto carne & ſanguine conjuncti eſſent.

9. *Q.* Verbum aſſumpſitne corpus terrenum, an verò cæleſte ?

R. Terrenum aſſumpſit: Nam 1. Chriſtus dicitur Filius hominis: 2. Matthæi 1. dicitur natus non *in* Mariâ, ſed *de* Mariâ : *De quâ natus eſt Jeſus*. 3. Genitus eſt ex ſemine David. 4. Idem demonſtrat Chriſti genealogia quæ refertur Matthæi cap. 1.

Obj. Apoſtolus 1. ad Corinth. 15. ſic Chriſtum opponit Adamo : *Primus homo de terrâ terrenus : ſecundus homo de cælo cæleſtis* : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Secundus homo poſt reſurrectionem, de cælo cæleſtis, conc. ant. ante reſurrectionem, nego ant. Apoſtolus eò loci opponit Chriſti corpus quod reſurrexit, Adami corpori poſt peccatum ; aſſeritque quòd, cùm iſtud mortale fuerit ac paſſibile, illud è contrà jam ſit immortale & impaſſibile.

10. *Q.* Chriſti corpus fuitne corpus corruptibile ?

R. Fuit ante reſurrectionem : nimirùm 1. Verbum aſſumpſit omnes,uno excepto peccato, humanæ vitæ miſerias. 2. Chriſtus in ſuo corpore verè paſſus eſt. 3. Ex Apoſtolo, *Crucifixus eſt ex infirmitate.*

Obj. 1. Pſalmo 15. ſic Chriſtus Deum Patrem alloquitur: *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*: ergo David prædixit Chriſti carnem fore incorruptibilem.

Reſp. Diſt. conſeq. Poſt mortem & in tumulo poſitam conc. ant. ante mortem, & extrà tumulum, nego ant. *Hoc*, ſeu immunitatem à putredine, (inquit Fulgentius.) *non ejuſdem carnis incorruptibilitas, ſed reſurrectionis celeritas fecit.*

Obj. 2. Dionyſius Alexandrinus in Epiſtolâ quam conſcripſit adversùs Paulum Samoſatenum, illum tamquam hæreticum arguit, quòd diceret Chriſti ſanguinem eſſe corruptibilem: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Poſt reſurrectionem, conc. ant. nempè loquebatur de ſanguine qui in calice poſt conſecrationem continetur: ante reſurrectionem, nego ant.

Obj. 3. Chriſtus non ex neceſſitate, ſed ex poteſtate mortuus eſt: ergo illius caro non erat corruptibilis.

Reſp. Diſt. ant. ex poteſtate quæ ineſſet Verbo, conc. ant. quæ ineſſet carni, nego ant. *Principatus enim in Verbo erat* (inquit Auguſtinus tractatu 47. in Joannem) *ibi poteſtas erat, quando poneret animam, & quando ſumeret.*

11. *Q.* Corpus aſſumptum à Verbo fuitne ſanctum, hoc eſt, genitum ex puellâ quæ partum cum virginitate conjunxerit?

R. Fuit. Id enim prædictum fuerat apud Iſaiam cap. 7. *Ecce virgo concipiet, & pariet Filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Varias ad illum locum Judæorum reſponſiones vide Inſtitutionum noſtrarum tom. 4. confutatas. Id verò quod anteà prædictum fuerat, reverà poſteà accidiſſe teſtatur Matth. cap. 1. *Antequam convenirent, inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto.* Idem aſſeritur Lucæ 1. Hincque factum eſt, ut omnia fidei Symbola quæ ab

Eccleſiæ incunabulis huc uſque edita ſunt, articulum expreſſè tradant, quòd Chriſtus de Mariâ Virgine prodierit.

Obj. Paulus ad Galatas 4. Sic de Chriſto loquitur: *Miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere:* atqui *mulier* eſt nomen feminæ corruptæ: ergo, &c.

Reſpondet Tertullianus de virginibus velandis cap. 4. vocem *Mulier*, ſignificare ſexum, non verò conditionem, aut qualitatem ſexûs: ſeu, nomen eſſe quod ſumitur pro *feminâ*, ſive ſit virgo, ſive non ſit; id autem probat ex eo quòd Eva ſtatim à ſuâ creatione, & antequam à viro cognita fuiſſet, mulier appellata ſit?

12. Q. Corpus Chriſti floruitne venuſtate formæ?

R. Non floruit: par enim non fuit ut externâ pulchritudine mortales ad ſe alliceret. Ut quid ſe Chriſtus eo commendaſſet, quod cuique homini deſpectui eſſe debet? Incarnatio eſt Verbi exinanitio: par igitur fuit ut Chriſtus omnem, quæ ex ore pendet, humanam gloriam abdicaret.

Obj. 1. Hæc Pſal. 44. habentur de Chriſto. *Speciosus forma præ Filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis:* ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Speciosus forma internâ, conc. ant, externâ, nego ant. *Hic autem* (ait Chryſoſtomus in illum locum) *ſpecioſus formâ præ Filiis hominum, ſignificant gratiam, ſapientiam, doctrinam.*

Obj. 2. Hieronymus in Epiſtolâ ad Principiam, aſſerit nonnihil ſidereum emicuiſſe in Chriſti vultu: ergo, &c.

Reſp. Nonnihil ſidereum emicuiſſe in Chriſti vultu, *aliquando*: cùm ſcilicet diſcipulos ad ſe attraxit; cùm terrefecit milites; cùm quæſtuarios ejecit è templo, conc. ant. emicuiſſe paſſim & ordinariè, nego ant.

13. ℚ. Corpus Chriſti fuitne exteriùs deforme?

R. Non fuit. Nam 1. oris deformitas nuſquam à Judæis carnalibus exprobata fuit Chriſto: 2. Quemadmodùm Chriſtus eleganti formâ non debuit hominum oculos ad ſe convertere: ita nec deformi abalienare: ſcilicet decuit ut eo in capite aurea mediocritas ſervaretur.

Obj. Iſaiæ cap. 44. Hæc de Chriſto leguntur: *Non eſt ſpecies ei neque decor: & vidimus eum, & non erat aſpectus, & deſideravimus eum:* ergo, &c.

Reſp. Iſaias loquitur de Chriſto pendente in patibulo, non autem ante paſſionem: *Deſpectus erat & ignobilis* (inquit Hieronymus in caput 43. Iſaiæ) *quando pendebat in cruce, & factus pro nobis maledictum, peccata noſtra portabat, & loquebatur Patri: Deus, Deus meus, quare me dereliquiſti?*

14. ℚ. Verbum aſſumpſitne hominis animam?

R. Aſſumpſit: Nam 1. Joannis 10. ſic loquitur: *Ego pono animam meam*, in paſſione, *ut iterum ſumam eam*, in reſurrectione 2. Damnati ſunt Ariani, quòd vellent Verbum eſſe in Chriſto animæ loco, ut ipſimet Verbo paſſionem & mortem adſcriberent. 3. Verbum id aſſumpſit quod ſanavit: *Cavendum eſt* (inquit Auguſtinus in libro de fide & operibus cap. 4.) *ne cùm crediderit aliquid noſtrum non pertinere ad iſtam ſuſceptionem, non pertineat ad ſalutem.* 4. Chriſtus eſt verus homo: ergo præcipuam hominis partem, ſeu animam rationalem habuit.

Obj. Joannes de Incarnatione loquens, ſolius corporis meminit: *Verbum* (inquit) *caro factum eſt:* ergo, &c.

Reſp. Nego conſeq. Joannes quippe per Synecdochen locutus eſt, hoc eſt, partem pro toto ſumpſit,

eoque tropo uſus eſt, ut Dei in nos charitatem magis commendaret.

15. ℚ. Verbum aſſumpſitne cum hominis animâ humanum intellectum?

R. Aſſumpſit: intellectus enim eſt neceſſaria animæ humanæ proprietas & perfectio; at Verbum aſſumpſit animam cum proprietatibus & perfectionibus neceſſariis; alioquin enim mancam, & imperfectam animam aſſumpſiſſet: quod eſt abſurdum.

16. ℚ. Verbum aſſumpſitne humanam voluntatem?

R. Aſſumpſit. Nam 1. Chriſtus ipſe ſuam humanam voluntatem à Patris, ac proinde Verbi, voluntate diſtinxit: *Non mea* (inquit Lucæ 22.) *ſed tua voluntas fiat.* 2. Monotheletæ in ſextâ generali Synodo tamquam hæretici damnati ſunt, quòd unam (Verbi nimirum) in Chriſto voluntatem fuiſſe contenderent. 3. Imperfecta alioquin & manca fuiſſet anima quam Verbum aſſumpſit.

17. ℚ. In Chriſto fuitne una tantùm, an verò duplex operatio, divina nimirùm & humana?

R. Non una in Chriſto, ſed duplex fuit operatio. Nam 1. duplex in eo fuit natura: at quælibet natura propriam ſibi operationem habet. 2. Patres adverſùs Eutychem, etiam poſt unionem in Chriſto duplicem naturam remanſiſſe probarunt ex duplici operatione, humanâ nimirùm & divinâ. 3. Nonnullæ fuerunt in Chriſto operationes quæ divinæ voluntati tribui non poſſunt: eæ nimirùm omnes, quibus corpus eſt occaſio, ut triſtari, ſitire, eſurire; nonnullæ etiã quæ tribui non poſſunt humanæ voluntati, ut ſunt excitatio è mortuis, aliaque miracula quæ Chriſtus patravit. 4. Ob id in ſextâ generali Synodo damnati ſunt Monotheletæ, quòd unam tantùm in Chriſto operationem admitterent.

Obj. 1. Unum tantùm fuit ſuppoſitum in Chriſto,

to, Verbi nimirùm: ergo & unica tantùm operatio, ſcilicet divina.

Reſp. Nego conſeq. Ratio eſt quia licèt unitas aut multiplicitas operantis ſumatur ex unitate aut multiplicitate ſuppoſiti; unitas tamen, aut multiplicitas operationis ex eo non petuntur, ſed ex unitate aut multiplicitate naturæ quia à naturâ ſunt formæ per quas agens operatur.

Obj. 2. Cauſæ principalis & inſtrumentalis eadem eſt & unica operatio: ſed humanitas Chriſti fuit, reſpectu Verbi, cauſa inſtrumentalis: ergo una tantùm fuit operatio Chriſti.

Reſp. 1. Diſt. maj. Si cauſa principalis & inſtrumentalis ejuſdem ſint naturæ, conc. maj. propter eam enim rationem motus qui imprimitur cerebro & manui ad pingendum, eſt una & eadem actio ſeu operatio: ſi ſint diverſæ naturæ, nego maj. ob id nimirùm actio per quam ignis comburit ſubjectum, non eſt eadem actio per quam applicatur ſubjecto.

Reſp. 2. Diſt. min. Humanitas Chriſti fuit cauſa inſtrumentalis Verbi ad operandam hominis ſalutem, conc. min. ad actus ſibi proprios, nego min. Ita S. Thomas 3. part. q. 19. art. 1.

Obj. 3. Cyrillus Alexandrinus libr. 4. in Evangelium Joannis, hæc habet de ſuſcitatione è mortuis filiæ principis Synanogæ: *Eum nempè omnipotenti ſuo juſſu ut Deus, & rurſus tactu carnis vivificando, unam & congenitam per hæc ambo oſtendit operationem:* ergo in Chriſto una tantùm fuit operatio.

Reſp. Diſt. conſeq. Ergo una tantùm fuit operatio in patrandis miraculis, conc. conſeq. in functionibus naturæ humanæ propriis, ut ſunt velle & intelligere, nego ant. In hoc ultimo capite, non autem in illo, poſita fuit Monotheletarum hæreſis.

18. Q. Quotuplicis generis operationes fuerunt in Chriſto?

R. Triplicis. Nonnullæ enim fuerunt divinæ; aliæ humanæ; aliæ denique mixtæ. Primæ, ſunt eæ quæ emanarunt à Chriſto ut Deus eſt, ut ſunt rerum creatio & conſervatio. Secundæ, ſunt eæ quæ naturæ humanæ propriæ ſunt ut bibere, flere, velle, intelligere. Tertiæ tandem, ſunt eæ in quibus egit utraque natura, ut cùm Chriſtus ſuo contactu curabat ægrotos; in eâ nimirum curatione natura divina agebat per ſuam omnipotentiam, & natura humana per ſuum contactum. Ita Cyrillus Alexandrinus in Epiſtolâ ad Acacium Melitinenſem Epiſcopum.

19. *Q*. Quibus nominibus appellatæ ſunt à patribus, *Mixtæ* Chriſti operationes?

R. A patribus Græcis vocatæ ſunt *Theandricæ*, à Latinis verò *Deiviriles*.

20. *Q*. In quo errarunt Monotheletæ circa operationem Theandricam, aut Deivirilem?

R. In eo quòd docuerint operationem Theandricam, aut Deivirilem, unam tantùm eſſe, non multiplicem: hoc eſt, non eſſe mixtam ex divinâ & humanâ, ſed eſſe merè divinam, ſeu, ſolam Verbi voluntatem; ita ut nullo modo hominis voluntas in eam influeret.

Obj. Omnes Chriſti operationes fuerunt Theandricæ; nam omnes emanarunt ab eâdem perſonâ: ergo, &c.

Reſp. ad 1. Nego ant. ad 2. diſt. ant. Emanarunt ab eâdem perſonâ tamquam conferente dignitatem conc. ant. tamquam cauſâ efficiente, nego ant. Igitur illæ tantùm operationes dicuntur Theandricæ quæ emanarunt à naturâ divinâ, & à naturâ humanâ tamquam illarum cauſis efficientibus.

21. *Q*. Verbum aſſumpſitne corpus defectibus toti ſpeciei communibus obnoxium?

R. Aſſumpſit. Hincque colligitur, quòd Chriſti corpus reverà corruptibile fuerit, obnoxium mori-

bus qui ſunt doloris occaſio, eique alterationi ac diſſolutioni quæ mortem pariunt.

22. ℚ. Defectus corporei aſſumpti à Chriſto fuerunt ne neceſſarii?

R. Non fuerunt quoad aſſumptionem; Verbum enim potuerat aſſumere corpus illis defectibus non obnoxium. Non fuerunt quoque neceſſarii quoad actus: humanitas enim Verbo conjuncta poterat impedire, ne actus illi, famis v. g. aut doloris orirentur; ſed fuerunt neceſſarii ſpectatâ ſolâ naturali conditione humanitatis aſſumptæ.

Obj. Hilarius libro 10. de Trinitate, docet ictibus quidem laceratum fuiſſe Chriſti corpus, inde tamen animam nihil doloris ſenſiſſe: ſcilicet animam Chriſti comparat cum aquâ, cum igne, cum aëre, quæ telo aliquo pervaduntur: ergo quemadmodùm in eo caſu nec aqua, nec ignis, nec aër, aliquid doloris ſentiunt; itá nec anima Chriſti ad corporis cui unita erat, diviſionem, aliquem dolorem percepit.

Reſp. 1. Diſt. conſeq. Ita nec anima Chriſti ad corporis diviſionem, aliquem percepit dolorem, eo modo quo nos percipimus, conc. conſeq. ſiquidem nos impedire non poſſumus, ne ad diviſionem corporis anima dolorem percipiat: alio modo, nego conſeq. quia Chriſtus poterat impedire, ne anima ad ſui corporis diviſionem, aliquid doloris pateretur.

Reſp. 2. Diſt. ant. Hilarius negat dolorem habuiſſe locum in Chriſto, prout Verbum eſt, conc. ant. prout homo, nego ant. Ratio ſolutionis petitur ex ſcopo quem Hilarius eò loci ſibi proponit. Intendit autem ſolvere argumentum Arianorum, qui ex eo quòd fames, ſitis, dolor, extiterint in Chriſto, concludebant Verbum non eſſe Deum: aſſerebant nimirùm in Chriſto non fuiſſe animam, ſed Verbum vices illius ſuppleviſſe.

23. Q. Chriſtus aſſumpſitne naturales ac innocentes animæ paſſiones?

R. Aſſumpſit. Scilicet in animâ Chriſti locum habuerunt motus illi qui naturaliter oriuntur ex alicujus objecti apprehenſione. Sic Chriſtus dolorem, ad ſui corporis diviſionem ſenſit: ſic etiam ex apprehenſione crucis & mortis, cœpit (ait Lucas contriſtari & mœſtus eſſe; ſic pariter fuit ira: *Circumſpiciens eos* (Marci 3.) *cum irâ*: & ità de cæteris ac ſimilibus motibus.

Obj. 1. Hieronymus in caput 26. Matthæi ſcribit, Chriſtum nullas paſſiones expertum fuiſſe, ſed tantùm *propaſſiones*; id eſt externam paſſionum ſimilitudinem: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Chriſtum non expertum fuiſſe paſſiones noſtris quoad modum ſimiles, conc. ant. neque enim Chriſtus motus aliquos invitus ſenſit: noſtris ſimiles quoad ſubſtantiam, nego ant.

Obj. 2. Hilarius in libro 10. de Trinitate, à Chriſto timorem mortis quatuor argumentis removet. 1. Quòd ipſe Chriſtus ab Apoſtolis omnem mortis timorem abegerit. 2. Quòd Chriſtus non fuerit infirmior iis martyribus, quibus mors in votis fuit. 3. Quòd mori, aut non mori in illius eſſet poteſtate. 4. Quod ipſe cæteris (militibus nimirùm à quibus comprehenſus eſt) timorem incuſſerit: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Timorem mortis qui fuerit involuntarius, ut in nobis, conc. ant. qui fuerit voluntarius, ſeu quem poterat (quod nos non poſſumus) cohibere, nego ant. Præterea dici poteſt, Hilarium loqui de Chriſto, ut Verbum eſt: agebat enim (ut ſupra dictum eſt) adversùs Arianos; non autem de Chriſto, ut homo eſt.

Obj. 3. Humanitas Chriſti à primo ſuæ conceptionis inſtanti fuit beata: fruita eſt enim viſione Dei intuitivâ: ergo non potuit triſtitiæ paſſionem percipere.

Reſp. Nego conſeq. quia Deus, ex œconomiâ & diſpenſatione, impediit quoad caput de quo agitur, effectum beatitudinis quâ Chriſtus ſecundùm eſſentiam ſumptâ fruitus eſt ſemper.

24. Q. Ignorantia fuitne in Chriſto, prout eſt homo?

R. Non fuit, quia ex Apoſtolo, fuit in eo plenitudo omnis ſcientiæ.

Obj. 1. Apoſtolus primæ ad Corinth. 5. ſcribit, Chriſtum non *noviſſe* peccatum. 2. De Chriſto infante ſic Iſaïas cap. 4. loquitur: *Antequam ſciat puer vocare patrem ſuum, & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci.* 3. De Chriſto dicitur quòd nonnumquam miratus ſit: ſed admiratio ignorantiam arguit: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. Apoſtolum loqui de cognitione experimentali, non autem de cognitione ſimpliciter ſumptâ. Ad 2. Eadem eſt adhibenda reſponſio. Ad 3. Diſt. ant. In Chriſto fuit admiratio metaphoricè ſumpta, quia os compoſuit ad modum mirantis, conc. ant. Admiratio propriè ſumpta, quæ nimirùm naſcitur ex aliquo novo, & inſolito, nego ant. Alia argumenta vide iis locis ubi diximus de Chriſti divinitate.

25. Q. Peccatum fuitne in Chriſto?

R. Non fuit juxtà illud ad Hebræos cap. 4. *Tentatum per omnia pro ſimilitudine abſque peccato:* necnon & juxtà illud ejuſdem Epiſt. cap. 7. *Talis enim decebat ut nobis eſſet Pontifex, Sanctus, Innocens, Impollutus, Segregatus à peccatoribus.* Prætereà ſi Chriſtus peccaſſet, indiguiſſet Redemptore: quod dictu impium eſt.

Obj. 1. Pſalmo 21. Sic David in Chriſti perſonâ loquitur: *Longè à ſalute meâ verba delictorum meorum.* 2. Apoſtolus ſecundæ ad Corinth. 5. hæc ſcribit: *Eum qui non novit peccatum, pro nobis peccatum fecit*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. Chriſtum aliena delicta vocaſſe propria, quòd propter ea ſeſe Deo Patri fidejuſſorem exhibuerit.

Reſp. ad 2. Peccatum eò loci ſumi pro victimâ peccati: idque juxtà Scripturæ morem, quæ ſacrificia, peccati nomine nonnumquam appellat: *Peccata populi mei comedent.* Oſeæ 4.

26. Q. Humanitas Chriſti potuitne peccare? aut fuitne impeccabilis.

R. Non potuit peccare. Nam 1. id expreſſè aſſerit Auguſtinus: *In cujus non tantùm divinitate* (inquit lib. 2. de peccatorum meritis cap. 13.) *ſed nec in animâ, nec in carne ullum potuit eſſe peccatum.* 2. Potentia peccandi tribui poſſet Verbo tamquam principio *quod*: nempè denominationes tribuuntur ſuppoſito tamquam principio *quod* quemadmodùm illi, propter unionem cum humanâ naturâ, mors, fames, ſitis, dolor tribuuntur: ſed id impium eſt: ergo, &c.

Obj. 1. In Chriſto fuit principium peccati, hoc eſt voluntas humana ex nihilo educta; quidquid enim eductum eſt ex nihilo, eſt defectibile: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Principium impeditum tum ex viſione beatificâ, tum ex unione hypoſtaticâ, conc. ant. principium non impeditum, nego ant.

Obj. 2. Mors non minùs Deo repugnat, quàm peccatum: non enim Deus minùs eſt vivens per eſſentiam, quàm ſanctus per eſſentiam: atqui mors non repugnat Deo prout in humanâ naturâ ſubſiſtenti: ergo nec potentia peccandi.

Reſp. nego maj. Ratio diſparitatis eſt, quia mors eſt malum pœnæ, cujus Deus poteſt eſſe author: peccatum verò eſt malum culpæ, cujus Deus nec directè, nec indirectè poteſt author eſſe: cùm peccatum ſit aliquid eſſentialiter inordinatum; ac proinde peccatum magis repugnat ſanctitati per eſſentiam, quàm mors repugnet vitæ per eſſentiam in

alienâ naturâ ſubſiſtenti.

27. Q. Unde orta eſt in Chriſto impotentia peccandi?

R. Orta eſt 1. ex viſione beatificâ quâ humanitas Chriſti fruita eſt à primo ſuæ conceptionis inſtanti: nimirùm viſio beatifica tollit indifferentiam judicii, hoc eſt, efficit ne intellectus objectum legi contrarium apprehendat tamquam habens boni ſpeciem, ac proinde efficit ne voluntas illud objectum amâre poſſit; non enim voluntas ferri poteſt in objectum in quo intellectus nullam boni ſpeciem apprehendere valet. Præterea eadem viſio beatifica includit ſummam charitatis plenitudinem, quæ ità movet ac rapit voluntatem, ut voluntas non poſſit non amare Deum. Orta eſt 2. ex unione hypoſtaticâ: ità enim docuerunt Patres: *Niſi Chriſtus eſſet Deus Verbum* (inquit Dionyſius Alexandrinus in ſuâ contra Paulum Somoſatenum Epiſtolâ) *non poterat à peccato immunis eſſe*. Cyrillus Alexandrinus libro 6. in Joannem, agens de his Chriſti Verbis; *Quis ex vobis arguet me de peccato*, ſeu, quærens cauſam cur Chriſtus peccare non potuerit, cauſam illam refert in unionem hypoſtaticam: *Quod* (inquit) *prorſus fieri nequeat, ut in peccatum incidat, qui ex Deo prodiit Deus verus*. Hæc etiam habet Hilarius libro 10. de Trinitate: *Non eſt in vitioſâ hominis infirmitate, quia Chriſtus eſt*. Idem docet Auguſtinus in libro de corrept. & gratiâ cap. 11. *Cùm* (ait) *iſta ſuſceptio, talis eſſet, ut natura hominis à Deo ita ſuſcepta nullum in ſe motum malæ voluntatis admitteret*.

Obj. Perſona Verbi nihil prorsùs immutavit in potentiis humanæ naturæ: ergo, cùm humanitas Chriſti (ſeclusâ unione) peccare potuerit, ita & cum unione hypoſtaticâ.

Reſp. Diſt. ant. Nihil immutavit phyſicè, conc. ant. moraliter, nego ant. Nimirùm perſona Ver-

bi, humanitati conjuncta, exigit ut Deus ita regat, moveat, ac determinet humanam Chriſti voluntatem, ut à bono deflectere non poſſit: unde licèt non ſit cauſa proximè efficiens, quatenùs eſt perſona, impeccabilitatis humanæ naturæ in Chriſto, eſt tamen radix quæ exigit illam impeccabilitatem.

§. LII.

De Unione.

Nota. IN Unione quæ inter perſonam Verbi, & humanam naturam intercedit, perpendi poſſunt Eſſentia, Proprietates, & Conſequentia: de iis igitur eſt hîc ſpecialiter agendum.

De Eſſentia Unionis.

1. *Quæſt.* UNio Verbi cum humanitate eſtne idem cum productione humanitatis Chriſti?

R. Non eſt idem: quia unio illa ſupponit, in prioritate naturæ, humanitatem jam productam: vinculum enim duorum ſupponit duo jam producta, ut patet in unione quæ corpus cum animâ conjungit.

Obj. 1. Humanitas Chriſti ipsâ unione, ſeu aſſumptione creata fuit: *Natura noſtra* (inquit Leo Magnus Epiſt. 11.) *non ſic aſſumpta eſt, ut priùs creata, poſteà aſſumeretur, ſed ut ipsâ aſſumptione crearetur*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. Nego ant. Ad 2. diſt. ant. Ut priùs prioritate temporis (quod volebat Neſtorius) creata, poſteà aſſumeretur, conc. ant. Priùs prioritate naturæ, nego ant.

Obj. 2. Creatio humanitatis Chriſti, & ejus Unio cum Verbo, eumdem habuerunt terminum, ſubſiſtentiam nimirùm divinam: ergo ſunt unum & idem.

Reſp. Nego ant. Creatio enim habuit pro termino exiſtentiam, quæ (ut ſuperiùs dictum eſt) à ſubſiſtentiâ in Chriſto diſtinguitur: exiſtentia enim abſtrahit à termino, qui aut in ſe, aut in alio ſubſiſtat.

Q. Unio Verbi cum humanitate eſtne modus realiter ab extremis diſtinctus?

R. Non eſt: nam vel ille modus eſſet quid creatum, vel increatum. Si primum, non redderet humanam naturam cum Verbo proportionatam; nec poſſet in Verbo recipi. Si ſecundum, non magis poſſet in humanitate recipi, quàm ipſa increata ſubſiſtentia Verbi.

Obj. 1. Humanitas Chriſti mutata fuit per ſuam cum Verbo unionem: ergo aliquid intrinſecum recepit, illud autem non aliud eſt quàm modus ab extremis diſtinctus: ergo, &c.

Reſp. Humanitas intrinſecè mutata eſt per immediatam receptionem ſubſiſtentiæ Verbi, ac proinde non fuit modus neceſſarius ad efficiendum eam intrinſecam humanitatis mutationem.

Obj. 2. Humanitas unita Verbo eſt aliquid reale de novo poſitum in rerum naturâ: ergo eſt aliquid ab extremis diſtinctum.

Reſp. Nego conſeq. illud enim de novo poſitum, eſt ipſamet Verbi ſubſiſtentia, prout per ſe & immediatè humanitati conjungitur: quia ſic conjuncta reddit humanitatem alteri ſuppoſito incommunicabilem, eamque in ratione naturæ ſubſiſtentis conſtituit.

3. *Q.* Eſtne aliquod diſcrimen inter Unionem, Unitionem, Incarnationem, Aſſumptionem, & Terminationem?

R. Differunt. Nam 1. Unio eſt vinculum extrema conjungens; Unitio verò eſt actio ex quâ unio reſultat tamquam terminus. 2. Incarnatio effectivè ſumpta, eſt idem cum Unitione; accepta verò

formaliter, eſt idem cum Unione. 3. Aſſumptio, quæ eſt quaſi ad ſe, ſeu, ad eſſe proprium, ſumptio, differt ab Incarnatione, quòd Incarnatio in ſuo primario conceptu dicat relationem ad humanam naturam; Aſſumptio verò relationem humanæ naturæ ad Verbum. Tandem 4. Terminatio eſt effectus formalis ſubſiſtentiæ Verbi: ex illâ enim ſubſiſtentiâ reſultat terminatio, ſeu incommunicabilitas humanæ naturæ. Hinc verò patet unitionem eſſe communem ſingulis perſonis Sanctiſſimæ Trinitatis, Unionem è contra, propriam eſſe Verbo ut Verbum eſt, ſicut Aſſumptio & Terminatio.

4. Q. In quo poſitivè conſiſtit Unio hypoſtatica Verbi cum humanitate?

R. In ſolâ communicatione eſſe divini factâ humanitati. Scilicet poſitâ illâ ſolâ communicatione intelligitur, quomodo natura humana non ſit perſona humana, ſed divina: ſiquidem ratio propriæ perſonæ poſita eſt in eo quòd natura aliqua ſit juris proprii, non alieni; quòd ſe ipſam regat, ac gubernet: atqui per realem communicationem eſſe divini rectè intelligitur, quomodo natura humana non ſit juris proprii, ſed alieni; quomodo à ſe ipsâ regi ac gubernari non poſſit. Nempè quoties natura inferior accedit ad ſuperiorem, tunc inferior deſinit eſſe juris proprii; natura inferior regitur, ac gubernatur à ſuperiore. Id videre eſt in corpore humano reſpectu animæ rationalis: nam ideò corpus hominis non eſt perſona quæ ſit diſtincta à perſonâ animæ, quòd per modum naturæ inferioris accedat ad animam quæ eſt natura ſuperior; quòd non à ſe ipſo, ſed ab animâ moveatur ac gubernetur, animæque tribuantur omnia quæ fiunt à corpore. Ita ratiocinatur Cyrillus Alexandrinus in Scholiis pag. 782. Ita etiam Auguſtinus tractatu 19. in Joannem,

De proprietatibus Unionis.

1. *Quaſt.* UNio Verbi cum humanâ naturâ eſtne phyſica ac ſubſtantialis, an verò moralis tantùm?

R. Neſtorius anno 418. ad Epiſcopatum Conſtantinopolitanum evectus, docuit unionem de quâ eſt quæſtio, eſſe moralem tantùm, non autem phyſicam & ſubſtantialem.

Ex eo autem principio collegit 1. Verbum non aliâ ſecundùm ſpeciem ratione, licèt diversâ ſecundùm gradum, humanitatem inhabitaſſe, quàm eâ, quâ homines juſtos cum aliis Sanctiſſimæ Trinitatis perſonis inhabitat.

Collegit 2. duplicem eſſe in Chriſto perſonam, inhabitatam quidem, ſeu humanam; & inhabitantem, ſeu divinam.

Collegit 3. Mariam Virginem non eſſe *Theotocon*, ſed tantùm *Chriſtotocon*, id eſt, non *Deiparam*, ſed *Chriſtiparam*; quòd nempè non Deum genuerit, ſed merum hominem, qui ſuâ eximiâ virtute poſteà meruerit tam ſingularem authoritatis & gratiæ conjunctionem, ut Deus appellatus ſit.

Collegit 4. admitti non debere realem ac veram idiomatum communicationem; ſeu contendit veras non eſſe propoſitiones in quibus perſonæ Verbi tribuuntur, quæ humanæ naturæ conveniunt; aut eas in quibus, quæ perſonæ Verbi propria ſunt, humanæ naturæ adſcribuntur: proindeque haſce propoſitiones, *Deus mortuus eſt. Homo eſt immortalis. Deus eſt bimeſtris, aut trimeſtris. Homo eſt æternus*, impias eſſe cenſuit.

2. Q. Quibus argumentis demonſtrari poteſt unionem Verbi cum humanâ naturâ, eſſe non moralem tantùm, ſed phyſicam, & ſubſtantialem?

R. Iis omnibus quibus in tractatu de Trinitate demonſtratum fuit, Chriſtum eſſe phyſicè, verè, ac

ſubſtantialiter Deum; eique latriæ cultum deberi qui ſoli Deo exhiberi poteſt. Non enim Chriſtus poteſt eſſe phyſicè, verè, ac ſubſtantialiter Deus, ſi inter Verbum & humanitatem non alia ſit, quàm moralis unio. Utitur illo argumento Cyrillus in Epiſtolâ ad Cæleſtinum Papam: *Atqui* (ait) *quomodo non magis oportuit illud pro certo habere, cum omnes per terrarum orbem ſparſi ortodoxi Epiſcopi, & Laici, Chriſtum Deum, Virginem verò quæ illum genuit, Deiparam eſſe confiteantur?*

3. *Q.* Unio Verbi cum humanitate fuitne Univerſalis?

R. Fuit Univerſalis: quia Verbum non mancam, & imperfectam, ſed totam, ac integram humanitatem vel mediatè, vel immediatè aſſumpſit.

4. *Q.* Quænam humanæ naturæ partes *immediatè* aſſumptæ fuerunt à Verbo?

R. Corpus, Anima, potentiæ animæ, intellectus ſcilicet & voluntas. Ratio eſt, quia omnes illæ partes ſunt eſſentiales humanitati, aut ex eſſentiâ humanitatis proximè & neceſſariò ſequuntur.

5. *Q.* Verbum aſſumpſitne *immediatè* ſanguinem?

R. Aſſumpſit immediatè: quia ſanguis eſt pars integrans corporis: ita ut corpus non ſit integrum ſine ſanguine. Et ſanè 1. Levitici 17. *Anima* (animalis) *in ſanguine eſt.* 2. Medium eſt quo anima omnes vitales operationes exercet: 3. connexionem habet neceſſariam cum corpore: eâ nimirum de causâ Concilium Tridentinum Seſſ. 13. cap. 3. definiit Chriſti ſanguinem eſſe *per concomitantiam* ſub ſpeciebus panis conſecrati, & viciſſim corpus ſub ſpeciebus vini: 4. Verbum eo modo ſanguinem aſſumpſit, quo carnem. *Quia* (ait Apoſtolus ad Hebræos 2.) *pueri communicaverunt carni & ſanguini; & ipſe ſimiliter participavit eiſdem.* 5. Chriſti ſanguis per ſe, & ſolùm ratione corporis in quo continetur,

pretii eſt infiniti : *In quo* (ait Apoſtolus ad Eph. 1.) *habemus redemptionem per ſanguinem ejus* : unde Clemens VI. in Extrav. *Unigenitus*, aſſerit unam ſanguinis Chriſti guttulam fuiſſe ſufficiens redemptionis noſtræ pretium.

6. Q. Verbum aſſumpſitne *immediatè* partes quæ ad corporis ornatum pertinent ?

R. Probabile eſt eas partes *immediatè* à Verbo fuiſſe aſſumptas : eò quòd ad meliorem corporis ſtatum pertineant, ut videre eſt in capillis, unguibus, & aliis hujuſmodi. Jam verò quod ſpectat ad ſudores, lacrymas, aliaſque excrementitias partes, dicendum eſt eas non pertinere aut ad ornatum, aut ad meliorem corporis ſtatum : ac proinde immediatè cum Verbo unitæ non fuerunt : unde non alium cultum quàm relativum (ſi quæ in terris ſuperſunt) merentur.

7. Q. Unio Verbi cum humanitate fuitne indiſſolubilis ?

R. Fuit. Nam (ut docent Scholaſtici poſt ſanctum Joannem Damaſcenum) *Quod ſemel Verbum aſſumpſit, numquam dimiſit.* Hinc dicitur in Symbolis, quòd Dei Filius ad inferos deſcenderit, quòd anima Verbo unita remanſerit; hinc etiam dicitur, quòd idem Dei Filius ſepultus fuerit, quia Verbum remanſit unitum corpori quod jacuit in ſepulcro.

Obj. In terris remanſerunt, & nunc etiam ſervantur, guttulæ ſanguinis in lanceâ, in ſudario, in coronâ ſpineâ : & tamen cum illis guttulis Verbum non remanſit unitum.

Reſp. Axioma Theologicum quod mox laudatum eſt, intelligi de iis tantùm partibus quæ cum Chriſti corpore in reſurrectione iterum conjungendæ erant, non autem de aliis.

8. Q. Verbum in triduo mortis remanſitne unitum ſanguini qui ex Chriſti corpore in Paſſione fuſus eſt ?

R. Quæſtio illa ad fidem non pertinet: ſcilicet Pius Papa II. difficultatem illam inter Dominicanos & Franciſcanos circà annum 1462. motam ſic ſolvit, ut utriſque prohibuerit, ne ob id ſibi invicem aliquam Theologicam notam inurerent.

De conſequentibus Unionem.

1. *Quæſt.* EX unione ſubſtantiali Verbi cum humanâ naturâ ſequiturne in Chriſto naturarum confuſio?

R. Eutyches circà medium ſæculum quintum Conſtantinopoli Abbas, docuit ante unionem duas fuiſſe in Chriſto naturas realiter diſtinctas; ſed poſt unionem unam tantùm coaluiſſe ex intimâ utriuſque commixtione. Non aliâ ratione exiſtimavit propugnari poſſe definitionem Concilii Epheſini I. quod quidem contra Neſtorium definierat, unam tantùm eſſe in Chriſto perſonam. Addidit tam intimam fuiſſe utriuſque naturæ unionem, ut divina abſorpſerit humanam.

2. *Q.* Poteſtne demonſtrari duplicem in Chriſto naturam, etiam poſt unionem, remanſiſſe?

R. Poteſt. Nam 1. in Chriſto eſſe divinam naturam demonſtratur iis omnibus argumentis, quibus in Tractatu de Trinitate probavimus Chriſtum eſſe Deum. 2. Eſſe pariter humanam naturam demonſtratur iis rationibus, quibus ſuperiùs oſtenſum eſt, non phantaſticum, ſed verum corpus humanum in Chriſto fuiſſe, necnon animam rationalem, eaſque facultates quæ ex ipsâ naturaliter ſequuntur, intellectum ſcilicet & voluntatem. 3. Utramque naturam, poſt unionem, in Chriſto remanſiſſe demonſtrant hæc Apoſtoli verba ad Rom. 1. *De Filio ſuo qui factus eſt ei ex ſemine David ſecundùm carnem, qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute.* 4. Hûc referri debent ea Scripturæ loca quæ docent, Chriſtum eſſe ſimul Deum & hominem. Tandem 5. ſi

humana natura in Chriſto poſt unionem non remanſerit; dici non poteſt quòd Chriſtus verè paſſus ſit, quòd verè ſit mortuus, quòd verè fuerit ſepultus: ſcilicet eæ propoſitiones veritatem non habent in Verbo, niſi in quantùm in naturâ humanâ realiter ſubſiſtit.

Obj. 1. Ex Cyrillo in Epiſtola 1. ad Succeſſum, *Poſt unitionem una eſt Verbi Dei Incarnata natura:* ergo, &c.

Reſp. 1. Eo loci nomine *natura* intelligitur *hypoſtaſis*, ſeu *perſona* Cyrillus enim agebat contra Neſtorium qui duas perſonas admittebat in Chriſto.

Reſp. 2. Diſt. ant. Verbi Dei Incarnata natura, una eſt unitate ſuppoſiti, conc. ant. Unitate ſubſtantiæ, nego ant.

Obj. 2. Cyrillus in Epiſtola 1. ad Succeſſum docet, duas naturas poſt unitionem *ſolâ mentis conſideratione diſtingui*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Sola mentis conſideratione diſtingui *quoad ſeparationem*, conc. ant. *quoad entitatem & ſubſtantiam* nego ant. ſcilicet in exemplum diſtinctionis de quâ agit, Cyrillus profert unionem animæ cum corpore, quæ licèt diſtincta ſint, non ſunt tamen ſeparata.

Obj. 3. Auguſtinus in Epiſtolâ ad Voluſianum ſcribit Chriſtum eſſe *mixturam Dei & hominis*: ergo una tantùm in eo eſt natura quæ ex illa mixtione reſultaverit.

Reſp. Nego conſeq. quia ea mixtio facta non eſt per mutationem unius naturæ in aliam, ſed tantùm per unionem; ratione cujus unionis homo quoque dici poteſt mixtura corporis & animæ.

Obj. 4. Juſtinus in Apologiâ ſecundâ ſcribit, Verbum factum fuiſſe carnem eo modo quo panis in Euchariſtiâ fit Chriſti corpus: ergo per converſionem unius naturæ in aliam; cùm panis in Euchariſtiâ verè convertatur in Chriſti corpus.

Reſp. Diſt. ant. Eo modo ſecundùm aliquid, conc. ant. ſecundùm omnia, nego ant. In eo valet allata à Juſtino comparatio, quòd ſicut Verbum per Incarnationem *realiter* factum eſt caro: ita panis in Euchariſtiâ fit realiter Corpus Chriſti per converſionem.

3. Q. Ex unione ſubſtantiali Verbi cum humanâ naturâ ſequiturne Idiomatum communicatio?

R. Sequitur. Nam 1. quemadmodùm unio corporis cum animâ efficit ut inter corpus & animam admittatur idiomatum communicatio: ita & idem præſtat unio Verbi cum humanâ naturâ: eſt enim ex S. Cyrillo, & ex S. Auguſtino, ſimilis unioni quæ inter corpus & animam reperitur. 2. Scriptura docet, Deum ſuo ſanguine ſibi Eccleſiam acquiſiviſſe; Deum animam pro nobis poſuiſſe; Filium hominis de cælo deſcendiſſe. 3. Concilium Epheſinum I. damnavit Neſtorium, quòd eam de quâ agitur, idiomatum communicationem nollet admittere, contendens eam habere locum inter ea quæ phyſicè ſunt unita, non autem inter ea quæ moraliter tantùm conjuncta ſunt, ut putabat Verbum cum homine unitum fuiſſe.

Obj. Felix Papa III. damnavit hanc propoſitionem, *Unus de Trinitate paſſus eſt*: quæ tamen eſt vera, ſi admittenda ſit idiomatum communicatio: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Damnavit in ſenſu Eutychianorum, qui negantes humanam naturam in Chriſto remanſiſſe, paſſionem ipſimet Verbo adſcribebant, conc. ant. In ſenſu obvio, ſeu quem verba præ ſe ferunt, hoc eſt, in quantùm ſignificat unam Trinitatis perſonam in carne paſſam fuiſſe, nego ant. Scilicet Joannes Papa II. in Epiſtolâ ad Avitum docet Catholicæ regulæ conſentaneum eſſe, ſive dicatur, *Unum de Trinitate paſſum eſſe*; ſive, *Unam de Trinitate perſonam paſſam eſſe*.

Cùm verò poſteà Monachi Scythæ contenderent, ſine additione hujus propoſitionis, definitionem Synodi Calchedonenſis adversùs Eutychem, eſſe mancam ac imperfectam, Hormiſdas Papa in Epiſtolâ ad Poſſeſſorem, eandem, in ſenſu illorum Monachorum, propoſitionem damnavit.

4. *Q.* Communicatio idiomatum in Chriſto eſtne realis, an verò metaphorica tantùm?

R. Eſt realis: damnatus eſt enim Neſtorius, quòd vellet eam communicationem eſſe tantùm metaphoricam.

5. *Q.* Quibus principiis nititur idiomatum communicatio?

R. Nititur 1. Unitate hypoſtaſis quæ in Chriſtò reperitur. Nititur 2. altero principio quod ſequitur ex hypoſtaſis unitate: nimirùm humanitas ratione unionis hypoſtaticæ, facta eſt humanitas propria Verbi. Nititur 3. immentione naturæ in alteram naturam.

6. *Q.* Ex unione ſubſtantiali Verbi cum humanitate ſequiturne perſonam Chriſti eſſe compoſitam?

R. Sequitur: 1. quia ex illa unione ſequitur perſonam Chriſti ſubſiſtere phyſicè & realiter in duabus naturis. 2. Patres Quintæ Synodi generalis dicunt Chriſti *unam eſſe ſubſiſtentiam compoſitam.* Eodem modo loquuntur Pàtres Sextæ generalis Synodi: *Unam ejus,* (inquiunt Act. 11.) *ſubſiſtentiam compoſitam dicimus* 3. Se habet perſona in Chriſto, ſicut truncus cui duæ arboris ſpecies inſertæ ſunt: ergo quemadmodùm truncus ille rectè dicitur compoſitus; ità & perſona Chriſti in quâ duæ naturæ ſubſiſtunt. 4. Id in quo duo extrema uniuntur, dicitur compoſitum: ſed duo extrema uniuntur in perſonâ Chriſti, humana nimirùm & divina natura: ergo, &c.

Obj. 1. In ſuppoſitione de quâ agitur, natura divina & natura humana eſſent partes quæ conſtituerẽt per-

ſonam Chriſti : quod eſt falſum : nam alioquin ſequeretur perſonam Chriſti eſſe perfectiorem naturâ divinâ : quia totum eſt perfectius parte : ergo, &c.

Reſp. Nego ant. ſe habent enim per modum termini tantùm : unde numerum faciunt, non partes: *Chriſtus una perſona eſt gemina ſubſtantia* (inquit Auguſtinus libro 3. contra Maximinum cap. 11.) *Quia Deus & homo eſt : nec tamen Deus, pars hujus perſonæ dici poteſt.*

Obj. 2. Componentia etiam per modum numeri, ſunt priora compoſito, quod ex eis reſultat : atqui natura divina non eſt prior perſonâ Chriſti ; ergo perſona Chriſti non eſt compoſita.

Reſp. Nego min. Ratio eſt, quia perſona Chriſti non eſt perſona Verbi ſimpliciter & abſolutè ſumpta, ſed eſt perſona Verbi reduplicativè prout terminat humanam naturam : at natura divina eſt prior perſonâ Verbi reduplicativè prout terminante naturam humanam.

Obj. 3. Admitti non debent iſtæ propoſitiones: *Perſona Verbi eſt compoſita* : ergo nec iſta alia ; *Perſona Chriſti eſt compoſita* : Siquidem perſona Chriſti eſt idem cum perſonâ Verbi.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia in iſtâ propoſitione, *Perſona Verbi eſt compoſita* : nomen hoc, *perſona*, abſolutè ac ſimpliciter ſumitur : è contrà in hâc aliâ, *perſona Chriſti*, &c. vox *perſona* ſumitur (ut loquitur Concilium Calchedonenſe) prout *in duabus naturis* exiſtens : ac proinde eſt in Chriſto, non autem in ſe ac ſimpliciter, compoſita.

Obj. 4. Hæc propoſitio: *Duæ naturæ, divinitas & humanitas ſunt unus Chriſtus*, non eſt vera : ſcilicet in Concilio Conſtantienſi Seſſ. 15. cum aliis Joannis Hus articulis damnata fuit : ergo nec iſta, *Perſona Chriſti eſt compoſita*, eſt vera.

Reſp. 1. Nego ant. ad cujus probationem diſting. ant. Damnata eſt in ſenſu Joannis Hus qui poſt Wicleffum eam ſumebat in ſenſu diviſo, conc. ant. in ſe & abſolutè ſumpta, ſeu in ſenſu compoſito, nego ant. Hæretica eſt quatenus facit ſenſum diviſum, hoc eſt prout ſignificat, divinitatem & humanitatem diviſim ſumptas, eſſe unum Chriſtum; ſana eſt è contrà & vera prout ſignificat divinitatem & humanitatem hypoſtaticè conjunctas, eſſe unum Chriſtum. Ita non pauci theologi ratiocinantur.

Reſp. 2. Conceſſo antecedente, nego conſeq. Ratio eſt, quia Criſtus eſt aliquid aliud præter divinitatem & humanitatem: eſt enim præterea divinitas & humanitas prout in perſonâ Verbi ſubſiſtentes, juxta illud Auguſtini tractatu 78. in Joannem: *Agnoſcamus geminam ſubſtantiam Chriſti, divinam ſcilicet, quâ æqualis eſt Patri; humanam verò, quâ major eſt Pater: utrumque autem ſimul, non duo; ſed unus eſt Chriſtus.*

CAPUT VI.

De Termino Incarnationis.

Nota. Terminus Incarnationis eſt id quod reſultat ex Incarnatione: id autem quod ex eâ reſultat eſt compoſitum illud quod Chriſtus vocatur, quodque conſtat ex duabus naturis in unâ Verbi perſonâ ſubſiſtentibus: In Chriſto autem perpendi poſſunt: Scientia, Sanctitas, Libertas, Meritum, Subjectio, Adoptio, Prædeſtinatio, dignitas Capitis, Sacerdotis, Regis, Redemptoris, Mediatoris; Oratio ab eo fuſa, & tandem Adoratio ipſi debita.

§. I.

De Scientiâ Chriſti.

1. *Quæſt.* Fuitne in Chriſto ſcientia creata?

R. Fuit: quia natura humana in Chriſto fuit natura perfecta, ac proinde natura quæ omnibus naturalibus dotibus prædita fuerit.

2. *Q.* Quotuplex fuit in Chriſto ſcientia creata?

R. Triplex, Infuſa, Beata, & Acquiſita.

3. *Q.* Quomodo eæ Scientiæ ſpecies definiuntur?

R. Scientia infuſa, eſt ea quæ humanitati Chriſti indita fuit divinitùs, abſque ullo humanitatis actu. Beata, definitur ea quam humanitas Chriſti habuit ex vi intuitivæ Dei viſionis. Acquiſita tandem eſt ea quam humanitas Chriſti propriis actibus comparavit.

4. *Q.* Quo argumento probari poteſt fuiſſe in humanitate Chriſti ſcientiam infuſam?

R. Probari poteſt ex eo quòd illius humanitas ſtatim inſtructa fuerit donis omnibus; fuit enim perfecta humanitas: at inter ea dona eſt ſcientia, non quidem acquiſita, cùm fuerit in humanitate Chriſti à primo ſuæ conceptionis inſtanti: ergo fuit ipſi à Deo infuſa.

5. *Q.* Quibus argumentis probari poteſt, Scientiam Beatam in Chriſto fuiſſe?

R. Probari poteſt ex eo quòd humanitas Chriſti fruita ſit intuitivâ Dei viſione: ergo habuit ſcientiam Beatam, quæ eſt ejuſdem viſionis effectus.

6. *Q.* Poteſtne demonſtrari humanitatem Chriſti à primo ſuæ conceptionis inſtanti fruitam eſſe viſione Dei intuitivâ?

R. Poteſt. Nam 1. ſic ipſe Chriſtus loquitur Joannis 3. *Si dixero, quoniam non novi eum* (Pa-

trem) *ero ſimilis vobis mendax, ſed ſcio eum, & ſermonem ejus ſervo.* Scire & noſſe Patrem eſt eum intuitivè videre: qui enim intuitivè non videt, credit, nec novit, nec ſcit: atqui Chriſtus ut homo erat, ſciebat & noverat Patrem: nam is qui noverat & ſciebat Patrem, eſt is qui dicebat: *ſermonem ejus ſervo*: ſed qui ſervabat ſermonem Patris, ſeu qui obediebat præceptis Patris, erat Chriſtus ut homo eſt; ergo, &c. 2. Idem docet Auguſtinus in libro de Octoginta tribus quæſtionibus, quæſtione 65. ubi ſcribit, quòd inter Chriſtum & nos illud ſit diſcrimen, quòd cum ille Deum ante mortem intuitivè viderit: nos è contrà non ſimus eum niſi poſt mortem viſuri. 3. Idem docet Euſebius Cæſarienſis in libro 10. de Demonſtratione Evangelicâ. 4. Idem fuit ſemper Catholicorum omnium ſenſus: hincque concluditur Eccleſiam caput illud habere ex Apoſtolorum traditione: Unde erronea foret ſententia quâ contrarium aſſereretur.

7. Q. Quo argumento probari poteſt ſcientiam *Acquiſitam* fuiſſe in humanitate Chriſti.

R. Iſto. Chriſtus ſæpiùs elicuit actus intellectûs circà res quæ ſunt ordinis naturalis; multa quoque per actionem ſenſuum expertus eſt: ergo rerum illarum habuit ſcientiam acquiſitam: de eâ intelligi poſſunt hæc verba Lucæ 2. *Et Jeſus proficiebat ſapientiâ & ætate, & gratiâ apud Deum & homines.*

8. Q. Quænam fuit objectum ſcientiæ *Infuſa* Chriſto? hoc eſt, quænam ſunt res quas humanitas Chriſti cognovit per ſcientiam infuſam?

R. Cognovit res omnes neceſſarias, ſpecies omnium entium exiſtentium, artes omnes, cunctas cujuſcumque generis diſciplinas: ſcilicet rerum illarum cognitio confert ad humanitatis aſſumptæ perfectionem.

9. Q. Quænam ſunt quæ humanitas Chriſti cognovit per ſcientiam Beatam?

R. Exiſtentia omnia, in quâcumque temporis differentiâ concipiantur: quia beati in Deo quem vident, cognoſcunt ea omnia quæ ad illorum ſtatum pertinent: at cognitio omnium exiſtentium ad Chriſti ſtatum pertinet: ſcilicet à Patre conſtitutus eſt rerum omnium Dominus, Angelorum & hominum judex.

Obj. Humanitas Chriſti non cognovit tempus quo futura eſt extrema judicii dies: *De die autem illâ vel horâ* (inquit ipſe Marci 13.) *nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque Filius hominis, niſi Pater*: ergo Chriſtus per ſcientiam beatam non cognovit omnia exiſtentia in quâcumque differentiâ temporis, quamvis ad illius ſtatum, ut tempus extremæ judicii diei, pertinerent.

Reſp. Diſt. ant. Non cognovit, impropriè ac metaphoricè loquendo, conc. ant. propriè & non metaphoricè loquendo, nego ant. Humanitas Chriſti (metaphoricè loquendo) dicitur neſciviſſe tempus extremæ judicii diei, eò quòd Apoſtolos non fecerit illius ſcientes: Unde ſententiæ ex Marco laudatæ is eſt ſenſus: *Nemo ſcit, neque Filius hominis*, ſed *Eâ ſcientiâ quæ aliis communicari debeat*: nec enim quidquam à Filio manifeſtari debuit Apoſtolis præter id quod Filius manifeſtandum à Patre didicerat.

Nec inde ſequitur quòd (ut volunt nonnulli Scriptores) Chriſtus eâ loquendi ratione uſus eſt reſtrictione mentali. Siquidem Apoſtoli jam ſæpiùs obſervaverant, Chriſtum ſæpiùs adhibuiſſe ſimilem metaphoricum loquendi modum: unde facilè ſupplebant id quod in ſententiâ de quâ agitur ſubintelligebatur. Nempè Joannis 15. in his Chriſti vocibus: *Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi à Patre meo*, ſuppleverant vocem, *Manifeſtanda*. In his aliis de Spiritu ſancto cap. 16. *Quæcumque audiet loquetur*, ſuppleverant quoque

vocem *Manifeſtanda*: ita ut ſic eam Chriſti ſententiam intellexerint: *Quæcumque manifeſtanda audiet, loquetur.*

§. II.

De Sanctitate Chriſti.

1. *Quæſt.* Fuitne in humanitate Chriſti vera Sanctitas?

R. Fuit: juxta illud Lucæ 1. *Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.*

2. Q. Quotuplex fuit Sanctitas in humanitate Chriſti?

R. Duplex, Subſtantialis nimirùm, & Accidentalis.

3. Q. Unde oriebatur Subſtantialis Sanctitas humanitatis Chriſti?

R. Ex ſubſtantiali, ſeu hypoſtaticâ illius unione cum perſonâ Verbi: Nam 1. per eam unionem Chriſtus factus fuit Filius Dei: 2. Per eandem unionem uncta fuit ſubſtantialiter humanitas Chriſti: at unctio in Scripturis pro Sanctitate ſumitur, juxtà illud Auguſtini in caput 2. Epiſt. 2. Joannis: *Unctio inviſibilis, Spiritus ſanctus: Unctio inviſibilis caritas illa eſt, quæ, in quocumque fuerit, tamquam radix illi erit, quamvis ardente ſole, areſcere non poteſt.*

4. Q. Unde oriebatur accidentalis Sanctitas humanitatis Chriſti?

R. Ex caritate habituali illi infusâ in primo ſuæ conceptionis inſtanti, & ex caritate actuali quâ ſemper & ſine interruptione in Deum movebatur. Ea verò caritas dicitur Sanctitas accidentalis, quia diſtincta erat realiter tum à perſonâ Verbi, tum ab humanitate in quâ tamquam in ſubjecto recepta erat.

Obj. 1. Sanctitas accidentalis reddit ſubjectum in quo eſt, Filium adoptivum: at id Chriſto etiam ut homo eſt, non convenit: ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. Si ſubjectum in quo recipitur, ſit capax filiationis adoptivæ, conc. ant. ſi non ſit illius capax, ut reverà capax non eſt Chriſtus etiam ut homo eſt, quia nimirùm eſt Filius naturalis, nego ant.

Obj. 2. Sanctitas accidentalis eminenter continetur in ſubſtantiali, quam Chriſtus habet: ergo poſt unionem hypoſtaticam eſt inutilis.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Quia confert ut humanitas Chriſti compleatur ad agendum modo connaturali, per principium nimirùm ſibi ad actus ſupernaturales proportionatum.

Obj. 3. Sanctitas accidentalis non eſt infinita: ergo inutilis fuit in Chriſto ad exhibendam Patri ſatisfactionem infinitam.

Reſp Conc. ant. nego conſeq. Quia infinitum Chriſti meritum non petitur ex Sanctitate accidentali in ſe ſumptâ, ſed prout eſt in operante qui propter unionem hypoſtaticam cum Verbo, dignitatis eſt infinitæ.

5. *Q.* De quâ Sanctitate, Subſtantiali, an Accidentali, debet intelligi plenitudo gratiæ quæ (dicente Scripturâ) reperitur in Chriſto?

R. Intelligitur de utrâque: & quidem 1. de ſubſtantiali, quæ cùm ſit idem cum perſonâ Verbi humanitatem ſanctificante, eſt omninò infinita; 2. de accidentali: quæ quidem ideò plenitudo gratiæ dicitur, quòd totam expleat humanitatis capacitatem.

6. *Q.* Plenitudo Sanctitatis & gratiæ fuitne neceſſariò in Chriſto?

R. Fuit: & quidem 1. quia Chriſtus eſt naturalis Dei Filius: 2. quia caput eſt totius Sanctitatis quæ in fidelibus, qui ſunt illius membra, reperitur; 3. quia Sacerdos eſt & mediator: *Talis enim* (ait Apoſtolus ad Hebræos 7.) *decebat ut nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus*

tus à peccatoribus , & excelſior cælis factus , qui non habet neceſſitatem quotidie , quem admodùm Sacerdotes , pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populo.

§. III.

De Libertate Chriſti.

1. *Quæſt.* Libertas fuitne in humanitate Chriſti? ℟. Fuit: 1. quia libertas eſt naturalis perfectio humanitatis : 2. Libertas requiritur ad merendum & ad ſatisfaciendum : quod quidem præſtitit humanitas Chriſti.

2. ℚ. Quotuplex fuit libertas in humanitate Chriſti ?

R. Duplex. Libertas nimirùm *voluntatis* , & libertas *arbitrii*. Prima , eſt ea per quam humanitas Chriſti quædam voluit, quæ tamen non poterat non velle. Altera eſt, per quam quædam voluit quæ poterat non velle.

3. ℚ. Libertas quæ dicitur *arbitrii* fuitne in humanitate Chriſti ad Deum amandum.

R. Non fuit: quia non potuit non amare Deum, non potuit autem non amare Deum, quia in privatione aut negatione amoris Dei, intellectus Chriſti non apprehendit aliquod bonum, etiam apparens: voluntas verò non poteſt ferri in objectum in quo intellectus non apprehendit aliquod bonum, ſaltem apparens.

Obj. Humanitas Chriſti meruit per actus charitatis in Deum: ergo illorum reſpectu fuit libera libertate arbitrii.

Reſp. Diſt. ant. Meruit per actus charitatis in Deum prout ad creaturas terminatos, conc. ant. prout ad ipſum Deum terminatos, nego ant. charitas in Deum fuit quidem in humanitate Chriſti principium meriti: ſed per eam non meruit , niſi inquan-

N

tum charitatis actus ad hominum ſalutem retulit, aut inquantùm fuit principium quod eum movit ad exercitium aliarum à charitate virtutum: iſtas enim, non autem illam pro libito omittere potuit; quia non ſunt ultimus finis, ſed tantùm media ad finem: libertas verò arbitrii non verſatur circà finem ultimum, ſed tantùm circa media quæ ſunt ad finem: unde à S. Thoma definitur: *Electio mediorum ſervato ordine finis.*

4. Q. Humanitas Chriſti fuitne libera libertate arbitrii circa mortem ſibi à Patre abſolutè præceptam?

R. Fuit: quia mors non eſt finis ultimùs, ſed medium ad ultimum finem: at libertas arbitrii reperitur in omnibus quæ ſunt ad finem. Ita paſſim Thomiſtæ reſpondent.

Obj. Humanitas Chriſti non potuit non ſubire mortem ſibi à Patre abſolutè præceptam; ergo circa eam non fuit libera libertate arbitrii. Probat. ant. Si Chriſtus potuiſſet non ſubire mortem, potuiſſet non obedire præcepto Patris: at non potuit non obedire: alioquin peccare potuiſſet; quia omiſſio mortis præceptæ eſt peccatum: ergo, &c.

Reſpondent Thomiſtæ ad 1. nego ant. ad 2. diſt. maj. Si potuiſſet non ſubire mortem in ſenſu compoſito, potuiſſet non obedire præcepto Patris, conc. maj. Si tantùm in ſenſu diviſo, nego maj. Humanitas Chriſti non potuit propter rationem allatam non ſubire mortem in ſenſu compoſito; hoc eſt, non ſubire mortem reduplicativè ut præceptam; ſed potuit eam non ſubire ſumptam in ſe, & conſideratam ſeorſim à præcepto; quia privatio mortis in ſe, & abſolutè ſumptæ, hoc eſt, ſine reſpectu ad præceptum Patris, non eſt malum culpæ, ac proinde nec peccatum: ſatis eſt verò ad libertatem arbitrii ut res in ſe conſiderata, poſſit omitti & non omitti: non enim requiritur ut poſſit omitti conſiderata

prout ſubeſt præcepto divino, quia ſic ſumpta, eſt malum culpæ: at ad libertatem, etiam arbitrii, non requiritur poteſtas faciendi malum culpæ; hoc enim tantùm eſt eſſentiale libertati quòd ſit *electio mediorum ſervato* (ut fuſè dicemus in tractatu de actibus humanis) *ordine finis*. Ita Maſſouliæus, Gonetus, & alii Thomiſtæ ratiocinantur.

§. IV.

De Merito Chriſti.

1\. *Quæſt.* Eſtne de fide quòd humanitas Chriſti meruerit?

R. Eſt. Nam 1. meruit noſtram redemptionem juxtà illud Petri: *Mementote quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vanâ veſtrâ converſatione: ſed pretioſo ſanguine agni immaculati.* 2. In humanitate Chriſti fuerunt omnes conditiones ad merendum requiſitæ; nimirùm ſanctitas, libertas arbitrii, ſtatus viæ, & promiſſio ex parte Dei, acceptandi actus Chriſti in ordine ad præmium, juxtà illud Iſaïæ 53. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longævum, & voluntas Domini in manu ejus dirigetur. Pro eo quòd laboravit anima ejus, videbit, & ſaturabitur.*

2\. *Q.* Quo tempore humanitas Chriſti mereri cœpit?

R. A primo ſuæ conceptionis inſtanti: quia per actum perfectiſſimæ charitatis obtulit ſeſe Deo Patri hoſtiam pro generis humani redemptione, juxtà illud Apoſtoli ad Hebræos, *Ingrediens mundum dicit: hoſtiam & oblationem noluiſti: corpus autem aptaſti mihi: holocautomata pro peccato non tibi placuerunt. Tunc dixi: ecce venio: in capite libri ſcriptum eſt de me: ut faciam Deus voluntatem tuam.*

3\. *Q.* Humanitas Chriſti mereturne jam in cælis?

R. Non meretur : quia, ex ordinatione divinâ, in merente requiritur ſtatus viatoris, qui jam in Chriſto in cælis exiſtente non reperitur: eſt enim in cælis comprehenſor tantùm, cùm è contrà in terris fuerit ſimul comprehenſor, & viator.

4. Q. Per quos in ſpecie actus meruit humanitas Chriſti ?

R. Per omnes actus circà quos humanitas Chriſti fuit libera libertate arbitrii : non autem per eos circa quos fuit libera tantùm libertate voluntatis.

5. Q. Humanitas Chriſti meruitne ſibi primam actualem gratiam ?

R. Non meruit : quia prima gratia actualis eſt principium meriti : principium autem meriti non cadit ſub meritum.

Obj. Gratia ſubſtantialis, ſive unio hypoſtatica fuit in Chriſto primum principium meriti ; gratia verò actualis ſecundarium tantùm : ergo Chriſtus potuit ratione unionis hypoſtaticæ mereri ſibi primam gratiam actualem.

Reſp. Diſt. ant. Unio hypoſtatica fuit primum principium *dignitatis* meriti, conc. ant. *cauſali ætis* meriti, nego ant. Quamvis enim unio hypoſtatica contulerit dignitatem meritis Chriſti, & exegerit ut gratia actualis conferretur humanitati Chriſti, non fuit tamen cauſa efficiens meriti; ſed gratia actualis quâ phyſicè humanitas ad actus ſupernaturales determinata fuit.

6. Q. Humanitas meruitne ſui glorificationem, & ſui nominis exaltationem ?

R. Meruit utrumque : & quidem 1. ſui glorificationem: eam enim petiit Joannis 17. *Pater clarifica Filium tuum* : in quæ verba ſic loquitur Auguſtinus tractatu 104. in Joannem : *Ut Chriſtus reſurrectione glorificaretur, priùs humiliatus eſt paſſione. Humilitas, claritatis eſt meritum : claritas, humilitatis eſt præmium.*

7. Q. Humanitas Chriſti meruitne nobis ſalutem, & ea omnia quæ ad ſalutem conferunt?

R. Meruit: Concilium enim Tridentinum Seſſ. 6. definiit 1. Chriſtum nobis gratiam ſanctificantem meruiſſe. Definiit 2. juſtum ex Chriſti meritis mereri ſibi augmentum gratiæ: Definiit 3. Chriſtum meruiſſe nobis præreqiſitas ad juſtificationem diſpoſitiones: ad ea omnia referri debent hæc Apoſtoli verba ad Epheſios 1. *Qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali, in cæleſtibus in Chriſto Jeſu.*

8. Q. Humanitas Chriſti meruitne nobis bona temporalia?

R. Non meruit, niſi ad ſalutem ordinentur: apertè nimirùm Chriſtus in Evangelio profitetur regnum ſibi à Patre datum, non eſſe de hoc mundo.

9. Q. Humanitas Chriſti meruitne Angelis, & Adamo innocenti gratiam quam habuerunt?

R. Non meruit: quia Chriſtus non fuit futurus, niſi poſt prævifum peccatum originale. Prætereà, ex Apoſtolo, primæ ad Corinth. 5. non niſi pro mortuis, hoc eſt, lapſis, mortuus eſt: *Si unus* (inquit) *pro omnibus mortuus eſt: ergo omnes mortui ſunt.*

Obj. Ex Apoſtolo, Deus inſtauravit *omnia in Chriſto quæ in cælis & in terrâ ſunt*: ergo Chriſtus Angelis gratiam meruit.

Reſp. Diſt. ant. Inſtauravit omnia, ſubſtituendo homines Angelorum ruinæ, conc. ant. Moriendo pro Angelis, nego ant. Ex ipſa hominum redemptione (inquit Auguſtinus Enchiridii cap. 16.) *Ruina illius Angelicæ detrimenta reparantur.*

§. V.

De Subjectione Chriſti.

1. *Quæſt.* HUmanitas Chriſti fuitne in ſe ſerva Dei Patris?

R. Fuit utpote creata : unde hæc ait Apoſtolus ad Philippenſes 1. *Formam ſervi accipiens.*

2. Q. Chriſtus poteſtne abſolutè, ac ſine hoc addito, *prout eſt homo*, dici ſervus Patris ?

R. Non poteſt dici : quia ſervitus ſine addito adſcripta concreto, cadit in perſonam: at Chriſtus ſecundùm perſonam non eſt ſervus Patris; cùm è contrà ſit Filius ejus naturalis, ac proinde independens à Patre.

3. Q. Chriſtus cum hoc addito, *Prout homo*, poteſtne dici ſervus Patris ?

R. Circà eam quæſtionem duplex eſt Scholaſticorum ſententia. Prima, quæ eſt Sylvii & plurium aliorum, docet, hanc propoſitionem, *Chriſtus prout eſt homo, eſt ſervus Patris*, eſſe, rigoroſé loquendo, veram. Altera, quæ eſt Thomaſſini noſtri & plurium aliorum negat, eamdem propoſitionem eſſe in rigore veram.

4. Q. Quænam ex illis duabus opinionibus conformior eſt Scripturæ & Patribus ?

R. Ea, quæ docet, Chriſtum *etiam prout homo eſt*, non poſſe dici ſervum Patris.

5. Q. Poteſtne ex Scripturâ probari Chriſtum non poſſe dici ſervum Patris, etiam cum hoc addito, *prout eſt homo ?*

R. Poteſt. Et quidem 1. Chriſtus nuſquam in Evangelio ſeipſum dixit Patris ſervum. 2. Apoſtoli Chriſtum vocarunt quidem Dominum ſuum, ſed nuſquam ſervum Patris. 3. Chriſtum è contrà Apoſtoli iis qui ſervi eſſent oppoſuerunt: *Moyſes quidem tamquam famulus* (inquit Paulus in Epiſtolâ ad Hebræos) *Fidelis fuit in totâ domo ejus : Chriſtus autem, tamquam Filius in domo ſuâ.* Inde verò, ſeu quòd Chriſtus non fuerit ſervus, hanc Apoſtolus elicit concluſionem : *Amplioris enim gloriæ iſte præ Moyſe dignus eſt habitus.*

6. Q. Poteſtne ex Traditione probari Chriſtum

etiam cum hoc addito: *prout eſt homo*, dici non poſſit ſervum Patris ?

R. Dionyſius Alexandrinus in Epiſtolâ ad Paulum Samoſatenum, expreſſè negat, Chriſtum *qui naturâ Dominus erat, fuiſſe naturâ ſervum.* Objicit ſibi hunc Apoſtoli textum: *Formam ſervi accipiens* : ſed reſpondet, formam in eo loco non ſignificare naturam intrinſecam ſervi, ſed apparentem tantùm : *Neque verò* (ait) *formâ ſervi ſervus eſt ; ut ſi famulum ſuum herus jubeat pellem ovis induere.*

Theodoretus ad calcem ſecundi Dialogi, Apollinario vertit crimini, quòd Chriſtum vocaſſet ſervum; quod quidem (inquit) nullus noſtrûm anteà auſus erat dicere.

Hadrianus Papa I. in Epiſtolâ ad Epiſcopos Hiſpaniæ damnat Felicem, & Elipandum, quòd Chriſtum auſi fuiſſent vocare ſervum.

Concilium Francofordienſe, ut probet contra Felicem & Elipandum in Hiſpaniis Epiſcopos, Chriſtnm non eſſe Filium adoptivum, utitur hoc principio : quòd Chriſtus nec ſit, nec dici poſſit ſervus : *Si Deus verus eſt* (inquit in Epiſtolâ Sydonicâ) *qui de Virgine natus eſt, quomodo poteſt tunc adoptivus eſſe vel ſervus ? Deum enim nequaquam audent confiteri ſervum vel adoptivum.*

Hincque patet verum non eſſe commentarium eorum qui, ut vim argumenti declinent, reſpondent, Concilium Francofordienſe rejicere ſervi nomen, non quidem (aiunt) abſolutè, ſed tantùm prout ex adoptione à Felice & Elipando colligebatur.

Præterea ſi Concilium exiſtimaſſet, Chriſtum poſſe aliquo ſenſu, ſeu cum additione, *prout eſt homo*, dici ſervnm Patris, non negaſſet ſimpliciter, abſolutè, & cum terminis indefinitis, eum nec eſſe, nec dici poſſe ſervum Patris, ſed reſtrictionem ad-

hibuiſſet, ne termini indefiniti, quibus utitur, univerſaliter acciperentur.

Obj. 1. Iſaiæ cap. 42. hæc habentur : *Ecce ſervus meus, ſuſcipiam eum* : ſed illa verba intelliguntur de Chriſto; ut patet ex Matthæi cap. 12. ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. Vocatur ſervus metaphoricè, hoc eſt, prout ſervi officia exhibuit, conc. maj. Propriè & non metaphoricè, nego maj. Ita Concilium Francofordienſe locum illum exponit.

Obj. 2. Pſaltes Regius ſic Chriſtum loquentem inducit : *O Domine, ego ſervus tuus, & Filius ancillæ tuæ* : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Inducit loquentem in perſonâ alienâ, hoc eſt, prout ratione officiorum, quibus perfunctus eſt, in Iſraële, aut in Davide, aut in Prophetis, adumbratus fuit, conc. ant. In perſonâ propriâ, nego ant. Ita reſpondet Hadrianus Papa in Epiſtolâ ad Hiſpaniarum Epiſcopos.

Obj. 3. Apoſtolus ſcribit Verbum accepiſſe formam ſervi : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Secundùm apparentiam & officia, conc. ant. Secundùm realitatem & conditionem, nego ant. Ita Concilium Francofordienſe.

Obj. 4. Chriſtus *prout homo*, fuit dependens & creatus : ergo & ſervus.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Siquidem ut quis ſit ſervus realiter & ſecundùm conditionem, ſatis non eſt quòd habeat naturam dependentem, ſed præterea requiritur quòd in eo ſit perſona dependens, quæ quidem non fuit in Chriſto: cùm in eo alia non ſit perſona, quàm perſona Verbi. Ita expreſſè reſpondet Concilium Francofordienſe.

Obj. 5. Chriſtus fuit obediens Patri ; tenebatur præceptis legis naturalis : ergo fuit ſervus.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Quamvis enim Filius obediat Patri, quamvis teneatur illius præce-

pta ſervare, quamvis ſervilia ei exhibeat officia, non ob id tamen vocari poteſt ſervus. Ita Concilium Francofordienſe, ſolvens illud argumentum à Felice & Elipando objectum.

Obj. 6. Chriſtus prout eſt homo, Patrem adoravit, & nunc etiam adorat latriæ cultu: *Nos adoramus* (ait Chriſtus ipſe) *quod ſcimus*: ergo fuit, & eſt ſervus.

Reſp. 1. Diſt. ant. Adoravit dignè Deo, juxtà illud Apoſtoli: *Exauditus eſt* (à Patre) *pro ſuâ reverentiâ*, conc. ant. Non dignè Deo, ut fit à ſervis, nego ant.

Reſp. 2. Conc. ant. nego conſeq. Quia licèt adoratio ſit officium ſervi, nihilominùs exhibentem non conſtituit ſervum. Ita ratiocinatur Tertullianus in libro de carne Chriſti.

Obj. 7. Plures Patres Chriſtum vocarunt ſervum; ſcilicet Arianis contra Verbi divinitatem objicientibus Prophetarum oracula, in quibus Chriſtus vocatur ſervus, reſponderunt ea intelligi debere non prout *Verbum eſt*, ſed *prout eſt homo*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Reſponderunt ea de Chriſto homine intelligi debere metaphoricè, conc. ant. propriè, nego ant. Ita argumentum illud ſolvit Hadrianus Papa in Epiſtolâ ad Epiſcopos Hiſpanos.

Obj. 8. Chriſtus ipſe *prout homo*, Deum Patrem vocat Dominum ſuum: ſed qui Dominum habet, ſervus eſt: ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. Vocat Dominum ſuum ſecundùm officia ſervilia, quæ Patri exhibuit, conc. ant. ſecundùm conditionem, nego ant. *Denominativè igitur* (ait S. Joannes Damaſcenus in libro de fide orthodoxâ cap. 2.) *dicitur ſervus, non quòd ipſe ſanè hoc exiſtat, ſed quod propter nos formam ſervi accepit, & ſervus nobiſcum vocatus eſt.*

§. VI.

De Adoptione Chriſti.

1. *Quæſt.* CHriſtus poteſtne dici Filius adoptivus cum excluſione filiationis naturalis?

R. Non poteſt: quia Concilium Epheſinum I. damnavit Neſtorium, quòd filiationem naturalem ac ſubſtantialem quæ oritur ex unione hypoſtaticâ naturæ humanæ in perſonâ Verbi, à Chriſto excluderet.

2. *Q.* Chriſtus poteſtne dici abſolutè & ſine hoc addito *prout eſt homo*, Filius adoptivus?

R. Non poteſt: quia filiatio ſimpliciter & ſine addito ſumpta, cadit in perſonam: at Chriſti perſonæ, cùm ſit perſona Verbi, adoptiva filiatio tribui non poteſt.

3. *Q.* Chriſtus poteſtne dici Filius adoptivus cum hac additione *prout eſt homo?*

R. Non poteſt. Si enim Chriſtus non poſſit dici ſervus, etiam cum additione, *prout eſt homo*, à fortiori non poteſt dici Filius adoptivus.

4. *Q.* Poteſtne demonſtrari ex Scripturâ, Chriſtum; etiam cum additione, *prout eſt homo*, non poſſe dici Filium adoptivum?

R. Poteſt. Siquidem Scriptura Chriſtum etiam *prout eſt homo*, vocat Dei Filium: *Qui* (inquit Apoſtolus ad Rom. 8.) *proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum*: nimirùm ſecundùm humanitatem traditus eſt: *Quia* (ait Adrianus Papa) *non eſt traditus ſecundùm divinitatem, ſed ſecundùm id quòd homo erat.*

Joannis cap. 3. ſic de Chriſto Joannes Baptiſta loquitur: *Non enim ad menſuram dat Deus Spiritum. Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in manus ejus*: eo in loco Chriſtus dicitur Filius etiam

prout eſt homo : neque enim Pater illi *prout Deus eſt*, dedit omnia in manus. Confirmatur ex eo quòd poſt laudata verba, hæc ſubjiciantur : *Quem enim miſit Deus, verba Dei loquitur* : non enim ut Deus locutus eſt ; ſed *prout eſt homo.*

Licèt Chriſtus Deum ſæpè in oratione vocaverit Patrem, nuſquam tamen dixit Patrem *Noſtrum* : ergo etiam *prout eſt homo*, non poteſt dici Filius adoptivus : alioquin enim, cùm oraret, *ut homo*, dixiſſet aliquando Patrem *Noſtrum* : communem ſcilicet & eodem modo cum aliis hominibus, *Prout homo eſt* Patrem habuiſſet.

5. Q. Poteſtne demonſtrari ex Patribus, Chriſtum, etiam *prout eſt homo*, nec eſſe, nec dici poſſe Filium adoptivum Patris ?

R. Poteſt. Hilarius ex his Pauli verbis ad Rom. 1. *Qui proprio Filio ſuo non peper.it* expreſſè concludit, Chriſtum, etiam *ut eſt homo* (nam ea ſententia de eo ſic conſiderato intelligitur) concludit Chriſtum non poſſe dici adoptivum : ſic enim loquitur : *Numquidnam etiam nunc adoptionis in eo erit nuncupatio, in quo proprietatis eſt nomen ?*

S. Ildephonſus in libro de Virginitate S. Mariæ, colligit Chriſtum non eſſe Filium adoptivum, ex eo quòd ſit cæterorum adoptator : *Ideò non eſt adoptivus Filius, ſed adoptator (ut ita dicam) cæterorum.* Idem anteà docuerat Auguſtinus tractatu 2. in Joannem in illud capitis primi, *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem Filios Dei fieri.*

6. Q. Poteſtne rationibus demonſtrari Chriſtum, etiam *prout eſt homo*, nec eſſe nec dici poſſe Filium adoptivum ?

R. Poteſt. Nam 1. Chriſtus etiam *prout eſt homo*, jus habet ad hæreditatem, cùm ſit cum Verbo unitus. 2. Non eſt extraneus Filius, ſed proprius. 3. Filii nomen propriè convenit perſonæ, non autem

naturæ. 4. Ille, qui adoptivus eſt, non phyſicè & ſubſtantialiter conjungitur cum adoptante, ſed moraliter tantùm, ſcilicet per affectum & legem: atqui Chriſtus, etiam prout eſt homo, non ſolùm per affectum & legem, ſed etiam phyſicè & ſubſtantialiter cum Deo conjungitur, ſicut anima cum corpore cui unita eſt; ergo, &c.

57. Q. Debeturne alicujus cenſuræ theologicæ nota doctrinæ quâ aſſereretur, Chriſtum dici poſſe, *prout eſt homo*, Filium adoptivum Patris?

R. Debetur. Nam 1. eſt *temeraria*: cùm nec Scriptura, nec Patres umquam Chriſtum dixerint adoptivum: 2. eſt *erronea*: quia, ex unanimi ferè theologorum conſenſu, Scripturæ & Patribus adverſatur: 3. Videtur quòd ab Eccleſiâ damnata fuerit *ut hæretica*: quia proſcripta eſt ab Hadriano Papa I. & à Concilio Francofordienſi in ſenſu Felicis, & Elipandi.

Et ſanè Felix, & Elipandus non eam propugnarunt cum excluſione filiationis naturalis: tum quia veram & realem inter Verbi perſonam, & hominis naturam admiſerunt idiomatum communicationem, ut apertè patet ex fidei confeſſione, quam antè Concilium Francofordienſe miſerunt ad Carolum Magnum: tum quia unam tantùm in Chriſto perſonam admiſerunt: *homo interior* (inquiunt in ſuâ fidei confeſſione) *in unâ, eâdemque Dei, & hominis perſonâ deglomeratus*: tum denique quia Hadrianus Papa & Concilium Francofordienſe adversùs Felicem & Elipandum diſputantes, nuſquam argumentis probarunt unionem ſubſtantialem Verbi cum humanâ naturâ, ſed eam ſuppoſuerunt tamquam principium ex quo neceſſariò ſequeretur Chriſtum nec eſſe, nec dici poſſe adoptivum Dei Filium.

Prætereà Felix & Elipandus non ſimpliciter & abſolutè propugnarunt Chriſtum & eſſe & dici

poſſe Filium adoptivum, ſed cum additione *prout eſt homo.* Nam 1. Concilium Francofordienſe in Epiſtolâ ad Hiſpaniarum Epiſcopos ſic Felicis doctrinam exponit: *Quam adoptionem ad Chriſti voluit transferre humanitatem.* 2. Elipandus in fidei confeſſione ad idem Concilium miſſâ ſic loquitur: *Filius adoptivus humanitate, & non adoptivus divinitate, mundum redemit:* 3. Idem de iis Epiſcopis aſſerunt, Jonas Aurelianenſis in libro 1. de cultu imaginum, Ammonius libro 5. de geſtis Francorum, cap. 83. Ado Viennenſis in Chronico ad annum 793. & ante eos omes Hadrianus Papa I. in Epiſtolâ ad Epiſcopos Hiſpaniæ.

Obj. 1. Irenæus in lib. 3. adversùs hæreſes cap. 21. ſcribit, *Dei* Verbum *adoptionem* percepiſſe: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Et illa verba *adoptionem percepiſſe* non referuntur ad Chriſtum, conc. ant. Et ad Chriſtum referuntur, nego ant. Senſus enim Irenæi eſt quòd (ut ipſe ibidem loquitur) *homo immixtus ſit Verbo Dei, ut adoptionem percipiens, ſit Filius Dei.*

Obj. 2. Marius Victorinus libro 1. contrà Candidum Arianum, docet, Chriſtum *quâdam adoptione* eſſe Filium; *ſecundùm carnem*: ergo Marius Victorinus cenſuit, Chriſtum eſſe Filium adoptivum *prout eſt homo.*

Reſp. Conc. ant. diſt. conſ. Adoptione impropriè dictâ: quia nimirùm humanitas Chriſti nullo modo meruit ſuam cum Verbo unionem, conc. conſeq. Adoptione propriè dictâ, nego conſeq. Quia Marius Victorinus non dicit Chriſtum eſſe Filium adoptivum ſecundùm carnem adoptione verâ, ſed *quâdam adoptione.*

Obj. 3. Hilarius in libro 2. de Trinitate poſt medium, ſcribit, carnem à Verbo adoptatam fuiſſe: *itâ poteſtatis* (inquit) *dignitas non amittitur, dum*

carnis humilitas adoptatur : ergo , &c.

Reſp. 1. Mendum irrepſiſſe in Hilarii textum : nam loco hujus vocis , *Adoptatur* , legendum eſt , *Adoratur*. Id enim innuunt hæc verba quæ præcedunt ea de quibus eſt quæſtio : *Panni ſordent* , *Deus adoratur* ; *ita poteſtatis dignitas non amittitur* , *dum carnis humilitas adoratur*.

Reſp. 2. Diſt. ant. Dum carnis humilitas adoptatur *impropriè* (quòd nimirùm unionem hypoſtaticam non meruerit) conc. ant. Propriè , nego ant.

Obj. 4. S. Ildephonſus antè Felicis & Elipandi tempora , ſic legebat in miſſâ de cœnâ-Domini : *Qui per adoptivi hominis paſſionem* , *dum ſuo indulſit corpori*, &c. In Miſſâ de Aſcenſione ſic quoque legebat : *Hodie Salvator noſter poſt adoptionem carnis*, *ſedem repetivit Deitatis* : Ergo , &c.

*Reſp.*Dato antecedente,quod tamen nonnulli falſum eſſe contendunt, nego conſeq. Scilicet eum de quo agitur Miſſæ textum nuſquam probavit , imò rejecit Eccleſia Catholica.Ita Patres Concilii Francofordienſis in Epiſtolâ Synodicâ reſpondent. Addi poteſt Ildephonſum , ut ſuperiùs oſtenſum eſt , nequaquam ſenſiſſe Chriſtum dici poſſe Filium adoptivum : licèt in Miſſâ (ut fertur) legerit , & licèt non correxerit quod in Miſſæ CanonemToletanum per errorem aliquorum anteà irrepſerat.

Obj. 5. Chriſtus , *prout eſt homo* , non eſt Filius naturalis : ſic enim conſideratus,à Deo Patre genitus non eſt, ſed creatus : ergo eſt Filius adoptivus.

Reſp. Ad 1. nego ant. Ad 2. diſt. ant. A Deo Patre genitus non eſt , & eſt homo Verbo hypoſtaticè conjunctus , conc. ant. & non eſt homo hypoſtaticè conjunctus Verbo, nego ant. Ad filiationem, etiam naturalem, non requiritur humanitatis productio à Deo Patre per veram generationem,ſed ſatis eſt ejuſdem humanitatis hypoſtatica conjunctio cum Verbo : quia ut quis ſit filius naturalis ,

ſatis eſt ut ejus perſona per veram generationem à Deo Patre producta ſit.

Obj. 6. In Chriſto eſt forma, ex quâ neceſſariò ſequitur adoptio, gratia nimirùm habitualis : ergo *prout homo*, dici poteſt Filius adoptivus.

Reſp. Diſt. ant. ex quâ ſequitur adoptio, ſi ſubjectum ſit illius capax, conc. ant. ſi non ſit capax, nego ant. Chriſtus, *etiam ut homo*, propter unionem hypoſtaticam cum Verbo, nuſquam fuit capax adoptionis : ac proinde mirum non eſt quòd gratia habitualis illum in eo effectum minimè produxerit.

§. VII.

De Prædeſtinatione Chriſti.

1. *Quæſt.* CHriſtus poteſtne verè dici prædeſtinatus ?

R. Poteſt: quia ab æterno decretum fuit, ut Chriſtus eſſet in tempore.

2. *Q.* Quid in Chriſto eſt ſubjectum prædeſtinationis ?

R. Duplex eſt ; perſona nimirùm Verbi & illius humanitas: ſcilicet utraque ab æterno præordinata fuit ad aliquid : perſona quidem Verbi, ut in tempore ſubſiſteret in humanâ naturâ; & humanitas, ut in tempore cum perſonâ Verbi hypoſtaticè conjungeretur.

3. *Q.* Poteſtne ex Scripturâ probari Chriſti perſonam ab æterno prædeſtinatam fuiſſe ?

R. Poteſt : ſic enim loquitur Apoſtolus ad Rom. 1. *De Filio ſuo, qui factus eſt ei* (Deo) *ex ſemine David ſecundùm carnem, qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundùm ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri.* Aliter tamen locus ille poteſt exponi. Nempe in Græco textu, loco vocis *prædeſtinatus*, legitur *de-*

daratus, ita ut ſecundùm Græcum textum is ſit Apoſtolicæ ſententiæ ſenſus:idem ille qui factus eſt ex ſemine David ſecundùm carnem (quem proinde conſtat verum hominem fuiſſe)etiam declaratus eſt. & certiſſimis argumentis comprobatus, eſſe Filius Dei.Ea autem argumenta ſunt 1. *Ex virtute*; hoc eſt, per miracula: 2. Secundùm *ſpiritum ſanctificationis*, id eſt,per Spiritum ſanctum, quem in ſe credentibus, per evidentia ſigna multipliciter impertitus eſt: 3. *Ex reſurrectione mortuorum*, ſive à mortuis: ſeipſum enim (ut vivens prædixerat) à mortuis ſuſcitavit.

5.Q.Quinam eſt terminus prædeſtinationis Chriſti? hoc eſt, ad quid Chriſtus, *ut eſt Deus*, & *prout eſt homo*, prædeſtinatus eſt?

R. Chriſtus, *ut Deus eſt*, prædeſtinatus fuit ut in tempore ſubſiſteret in humanitate; neque enim ab æterno in humanitate ſubſtitit.Chriſtus verò, *prout eſt homo*, prædeſtinatus fuit tum ad veram Dei filiationem, tum etiam ad viſionem beatificam.Et quidem 1. ad veram Dei filiationem: ſcilicet Chriſtus prædeſtinatus fuit *prout eſt homo*,ad unionem hypoſtaticam cum Verbo, ex quâ neceſſariò ſequitur, quòd Chriſtus etiam prout eſt homo, ſit naturalis & verus Dei Filius: 2. Ad viſionem beatificam:quia viſio beatifica ſequitur (ut ſuperiùs oſtenſum eſt) ex verâ & naturali Dei filiatione.

Obj. In hâc propoſitione, *Chriſtus prædeſtinatus eſt ad viſionem beatificam:* vox *Chriſtus*, ſupponit pro perſonâ:atqui perſona Chriſti prædeſtinata non fuit ad viſionem beatificam:prædeſtinatio nimirùm locum non habet, niſi in iis quæ in tempore incipiunt: at perſona Chriſti non cœpit in tempore frui viſione beatificâ: ergo, &c.

*Reſp.*Ad 1.conc. maj. nego min. Ad 2. diſt. min. perſona Chriſti prout non ſubſiſtens in humanâ naturâ, non cœpit in tempore frui viſione beatificâ:

conc. min. prout in eâ ſubſiſtens, nego min.

6. ℚ. Poteſtne dici quòd Chriſtus *prout Verbum*, prædeſtinatus ſit ut eſſet in tempore Filius Dei?

R. Poteſt: quia in tempore cœpit eſſe in humanâ naturâ Filius Dei?

Obj. Subjectum prædeſtinationis debet eſſe prius termino prædeſtinationis: ſic prius eſt Petrum exiſtere, quàm illum ad dignitatem aliquam prædeſtinari: ſed Chriſtus *prout eſt Verbum*, non eſt prior filiatione divinâ: ergo dici non poteſt quòd Chriſtus, *prout Verbum eſt*, prædeſtinatus ſit ut eſſet in tempore Filius Dei.

Reſp. Diſt. min. Chriſtus, prout eſt Verbum, non eſt prior filiatione divinâ in ſe & abſolutè ſumptâ, conc. min. Nempe Verbum eſt ab æterno Dei Filius: non eſt prior filiatione divinâ in humanâ naturâ, nego min. Solutio patet ex dictis ſuperiùs.

7. ℚ. Poteſtne dici quòd humanitas ſit prædeſtinata ad filiationem divinam?

Reſp. Dici non poteſt: quia humanitas præcisè ut humanitas, dicit naturam humanam: at filiatio divina cadere non poteſt in humanam Chriſti naturam, ſed tantùm in perſonam.

Obj. 1. Chriſtus *prout eſt homo*, dici poteſt prædeſtinatus ad filiationem divinam: ergo etiam & natura humana Chriſti.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia hoc nomen *homo*, eſt nomen concretum; ac proinde nomen quod naturam & perſonam ſignificat: è contra verò, *humanitas*, *natura humana* ſunt nomina abſtracta, quæ non includunt perſonam.

Obj. 2. Dici poteſt quòd humana natura Chriſti ſit prædeſtinata ad unionem hypoſtaticam, ut patet ex Auguſtino, Enchiridii cap. 40. ergo dici quoque poteſt, humanitatem, naturam humanam Chriſti, prædeſtinatam fuiſſe ad filiationem divinam.

Reſp. Conc. ant.nego conſeq. quia unio cadit in naturam; eſt enim illius ſubjectum: è contra verò filiatio non cadit niſi in perſonam. Ita ratiocinatur ſanctus Thomas 3. p. q. 24. art. 1. in corp.

8. *Q*. Prædeſtinatio Chriſti eſtne exemplar prædeſtinationis hominum?

R. Eſt: quia ſicut humana natura gratuitò; hoc eſt, ſine ullis præcedentibus meritis ab æterno prædeſtinata fuit ad gratiam unionis, & ad viſionem beatificam: ita homines gratuitò & ſine ullâ meritorum præviſione prædeſtinati fuerunt ab æterno ad gratiam & ad gloriam. Sic Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 15. ratiocinatur.

9. *Q*. Prædeſtinatio Chriſti eſtne cauſa meritoria prædeſtinationis hominum tum ad gratiam, tum ad gloriam?

R. Eſt: nulla enim (ut Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. c. 6. definiit) nobis beneficia, quæ ad ſalutem pertinent, aut in tempore conferuntur, aut præparata ſunt ab æterno, niſi ex intuitu meritorum Chriſti.

10. *Q*. Quinam fuit ab æterno, ſecundùm noſtrum concipiendi modnm, ordò prioris & poſterioris inter prædeſtinationem Chriſti & prædeſtinationem noſtram?

R. Iſte. Primò Deus ab æterno ſtatuit permittere Adami, ac proinde & illius poſterorum lapſum. 2. Decrevit, nonnullos indeterminatè ex perditionis maſsâ liberare. 3. Prædeſtinavit Chriſtum. 4. Ex præviſis Chriſti meritis; hoc eſt, intuitu præviſorum meritorum Chriſti jam in intentione divinâ futuri, hos & illos in ſpecie homines ad gloriam primùm, ut pote finem, ac poſteà ad gratiam elegit.

Inde verò concluditur, quòd licèt in Deo fuerit voluntas nonnullos indeterminatè homines ſalvandi, antequã Chriſti futuritio decerneretur, ac proinde antequam illius merita præviderentur; non fuit

tamen voluntas aliquos in particulari eligendi aut ad gratiam,aut ad gloriam,independenter à prævi-ſis Chriſti futuri meritis. Ita ſenſiſſe videtur ſanctus Thomas 3. part. q. 24. art. 4.

§. VIII.

De dignitate Capitis , Regis & Judicis in Chriſto.

1. *Quæſt.* CHriſtus eſtne caput hominum ? *R.* Eſt:quia & dignior eſt hominibus , & in eos aut actu,aut poteſtate influit.

2. *Q.* Chriſtus eſtne caput Eccleſiæ ?

R. Eſt. *Et ipſum* (ait Apoſtolus ad Epheſios 1.) *dedit caput ſuper omnem Eccleſiam.* Nec mirum : ſicut enim caput influit in membra,ita & Chriſtus in Eccleſiam:cùm nullus ne levis quidem motus gratiæ ſit in fidelibus, qui à Chriſto non oriatur.

3. *Q.* Quid Chriſtus ut Caput,influit in juſtos qui viva ſunt illius membra ? quid in fideles qui ſunt in ſtatu peccati mortalis ? quid in infideles qui nihil unquam audire potuerunt de Evangelio , de eoque nihil audient unquam ?

R. Juſtis vitam ſpiritualem quæ in charitate poſita eſt tribuit : fidelibus qui ſunt in ſtatu peccati mortalis largitur fidem & ſpem,necnon auxilia quibus ad converſionem moventur:infidelibus qui aliquando convertendi ſunt, fidem non infundit quidem actu , ſed infuſurus eſt aliquando : unde licèt quamdiu infideles ſunt,cum Chriſto conjuncti non ſint, ſunt tamen cum eo conjuncti in potentiâ quæ aliquando reducetur ad actum. Infideles verò qui nunquam habituri ſunt fidem,ſunt cum eo conjuncti potentiâ quæ ad actum nuſquam reducetur: *Quintò* (ait S. Thomas 3. p. q. 8. art. 3.) *eorum* (Chriſtus eſt caput) *qui in potentiâ ſunt ſibi uniti, quæ nunquam reducetur ad actum ; ſicut homines in-*

hoc mundo viventes qui non ſunt prædeſtinati, qui tamen ex hoc ſæculo recedentes, totaliter deſinunt eſſe membra Chriſti, qui jam nec ſunt in potentiâ, ut Chriſto uniantur.

4. ℚ. Per quam gratiam Chriſtus in ratione Capitis conſtituitur?

R. Per gratiom ſeu per ſanctitatem quam Deus in ejus humanitate cum Verbo hypoſtaticè conjunctâ jugiter operatur: per illam nimirùm ſanctitatem prout eſt in naturâ conjunctâ Verbo, Chriſtus nobis promeritus eſt dona omnia quæ ad ſalutem ordinantur.

5. ℚ. Chriſtus eſtne caput Eccleſiæ prout eſt homo?

R. Eſt: ſub eâ enim ratione quandam habet cum corpore viſibili, ut eſt Eccleſia, proportionem: ita tamen eſt caput Eccleſiæ prout eſt homo, ut homo non in abſtracto, ſeu prout præciſus à perſonâ Verbi concipiatur: quia ſic in abſtracto conſideratus infinitam illam ſanctitatem non haberet, quæ Eccleſiæ Capiti neceſſaria eſt: ſcilicet Chriſti ſanctitas non eſt infinita, niſi in quantùm eſt in naturâ, quæ Verbo hypoſtaticè conjuncta eſt.

6. ℚ. Chriſtus dum in humanis egit, fuitne verè ac propriè Rex?

R. Fuit: nempè interrogatus à Pilato, an Rex eſſet: *Ergo Rex es tu?* reſpondit ſe Regem eſſe: *Tu dicis, quia Rex ſum ego.*

7. ℚ. Chriſtus fuitne Rex ſolùm ut Deus, an verò etiam ut homo?

R. Rex fuit, etiam ut homo: *Ego autem* (ait ipſe Pſal. 2. quem Paulus de Chriſto homine interpretatus eſt) *conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus.*

8. ℚ. Chriſti prout eſt homo, regnum fuitne temporale?

R. Non fuit. Nam id ipſe Pilato reſpondens aſſe-

tuit: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.*

Obj. Deus Pater Chriſto, etiam ut eſt homo, gentes pro hæreditate pollicitus eſt; *Poſtula à me* (inquit Pſal. 2.) *& dabo tibi gentes hæreditatem tuam:* ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. hæreditatem ſpiritualem, conc. ant. terrenam, nego ant. *Quid eſt enim* (ait Auguſtinus in laudati Pſalmi verba) *ejus regnum, niſi credentes in eum?*

9. *Q.* In quo poſitum eſt ſpirituale Chriſti regnum?

R. Poſitum eſt in inſtitutione, adminiſtratione, diſpenſatione rerum omnium quæ ad hominum ſalutem ordinantur. Unde Chriſtus potuit 1. Sacramenta inſtituere. 2. creare Magiſtratus Eccleſiaſticos. 3. condere leges. 4. omnes omninò homines ad ſuarum legum obſervationem adſtringere.

10. *Q.* Chriſtus eſtne Judex vivorum & mortuorum?

R. Eſt. *Hic eſt* (ait Scriptura, Actorum 12.) *qui conſtitutus eſt à Deo Judex vivorum & mortuorum.*

11. *Q.* Chriſtus eſtne Judex vivorum & mortuorum, etiam prout eſt homo?

R. Eſt. *Poteſtatem* (verba ſunt Evangelii, Joannis 5.) *dedit ei judicium facere, quia Filius hominis eſt.* Hinc eſt quòd Matthæi 24. viſibilis futuri judicii apparatus & forma deſcribantur.

§. IX.

De Sacerdotio Chriſti.

1. *Quæſt.* Chriſtus eſtne verè ac propriè Sacerdos?

R. Fuit, & nunc eſt verè Sacerdos. Nam 1. Apoſtolus in Epiſtolâ ad Hebræos hæc Pſalmi 109. verba, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem*

Melchiſedech, de Chriſto dicta fuiſſe contendit. 2. Chriſtus ſeipſum olim pro nobis obtulit in cruce,& cruento quidem modo;nunc autem incruento, tum in cælis, tum in Euchariſtiâ.

2.℣. Chriſtus eſtne Sacerdos prout eſt Verbum, an prout eſt homo; an verò prout eſt & Verbum & homo?

℟.Non eſt Sacerdos 1.prout eſt Verbum tantùm: quia Chriſtus ſub eâ ratione non eſt inferior Patre, nec eum poteſt orare,nec ei offerre ſacrificium;quæ tamen tria ad Sacerdotium requiruntur. 2. Non eſt Sacerdos prout homo tantùm;hoc eſt,prout eſt homo præciſus ab unione cum Verbo: quia ſic conſideratus,illius oratio,illius oblatio,pretii non ſunt infiniti:quod tamen neceſſarium fuit, ut condigna ſatisfactio exhiberetur Deo patri.

Dicendum eſt igitur Chriſtum fuiſſe Sacerdotem prout eſt homo hypoſtaticè cum Verbo conjunctus. Nempe quòd *prout homo* fuerit Sacerdos apertè docetur ab Apoſtolo: *Omnis Pontifex* (inquit ad Hebræos 5.) *ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis.* Jam verò quòd fuerit Sacerdos, *prout homo hypoſtaticè cum Verbo conjunctus*, patet ex eo quòd ſic conſideratus,oblatum ab eo ſacrificium fuerit infinitæ dignitatis: *Si quis ergo* (inquit Cyrillus adversùs Neſtorium) *Pontificem & Apoſtolum noſtrum, alium dixerit eſſe factum, præterquam ipſum Dei Verbum, quando factum eſt caro, & ſecundùm nos homo....anathema ſit.*

3.℣.Quandonam Chriſtus cœpit eſſe Sacerdos?

℟.In primo inſtanti quo humanitas illius concepta eſt in utero Mariæ; quia eodem inſtanti humanitas uncta fuit à Verbo per unionem hypoſtaticam: in eâ autem unctione poſitum eſt Chriſti Sacerdotium.

4. Q. Chriſti Sacerdotium eſtne perpetuum? hoc eſt, perdurabitne ſemper?

R. Eſt: tum quia ſtabit in æternum unio hypoſtatica humanitatis cum Verbo: in quâ quidem unione poſita eſt eſſentia Sacerdotii Chriſti; juxtà illud Auguſtini in Pſalmum 26. *Unctus eſt ille Rex & Sacerdos.*

Obj. Poſt extremum Judicii diem Sacerdotium Chriſti erit inutile: neque enim tunc erunt peccata quæ expiari debeant: ergo perpetuum non eſt Chriſti Sacerdotium.

Reſp. Nego ant. nimirùm Electi poſt extremam Judicii diem indigebunt Sacrificio, non quidem ut expientur eorum peccata, ſed ut ipſi cum Chriſto conſummentur, hoc eſt, ut Chriſtus & Electi in perfectum Sacrificium Deo patri offerantur: tunc enim (Apoſtolo teſte) ſeipſum Eccleſiæ caput, & Eccleſiam non habentem maculam, neque rugam Deo patri in perpetuum offeret Sacrificium.

5. Q. Quinam ſunt effectus Sacerdotii Chriſti?

R. Unus, integra nimirùm peccatorum expiatio: eo enim peccata tum quoad culpam, tum quoad pœnam delentur: quoad culpam quidem, juxtà illud ad Hebræos 9. *Sanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis*: quoad pœnam verò; quia Chriſtus ſeipſum offerens, æquale peccato pretium obtulit æterno Patri.

6. Q. Quodnam quoad integram peccatorum expiationem eſt diſcrimen inter Sacerdotium Chriſti & Sacerdotium Aaronicum?

Reſp. Duplex eſt diſcrimen. Nam 1. Aaronicum Sacerdotium non erat perpetuum in hominibus qui eo ſemel inaugurati fuerant; in Chriſto è contrà perpetuum eſt. *Et alii quidem* (inquit Apoſtolus ad Hebræos 7.) *plures facti ſunt Sacerdotes, idcircò quòd morte prohiberentur permanere: Hic autem, eò quòd maneat in æternum, ſempiternum habet Sa-*

cerdotium ; unde & ſalvare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum , ſemper vivens ad interpellandum pro nobis. 2. Hoſtiæ quæ ab Aaronicis Sacerdotibus offerebantur, non expiabant peccata : unde pro eiſdem peccatis pro quibus jam oblatæ fuerant,ſingulis annis offerebantur:*Et omnis quidem Sacerdos* (ait Apoſtolus ad Hebræos 10.) *præſto eſt quotidiè miniſtrans, & eaſdem ſæpè offerens hoſtias quæ nunquam poſſunt auferre peccata* : è contra hoſtia quam Chriſtus obtulit in cruce, ita vim habuit delendi peccata, ut iterùm ad eum finem offerri non debeat; *Neque* (ait Paulus ad Hebræos 9.) *ut ſæpè offerat ſemetipſum, quemadmodùm Pontifex intrat in Sancta per ſingulos annos in ſanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi : nunc autem ſemel in conſummatione ſæculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit.*

Obj. Chriſti humanitas unita Verbo quotidiè in Euchariſtiâ offertur in Sacrificium;in cælis quoque Chriſtus ſingulis momentis ſeipſum hoſtiam viventem offert Deo patri: *ut* (inquit Apoſt.ad Heb. 9.) *appareat nunc vultui Dei pro nobis* : ergo à Moſaïcis Sacrificiis non differt Sacrificium Chriſti, quòd illa iterari deberent,iſtud verò non debeat iterari.

Reſp. Nego conſeq. Ratio eſt 1.quia licèt in Sacrificiis Moſaïcis,ſingulis annis eadem in ſpecie hoſtia pro peccatis offerretur,non offerebatur tamen eadē numero:è contra Sacerdotes in Euchariſtiâ, Chriſtus in cælis eandem numero offerunt hoſtiam quæ in cruce oblata fuit. 2.Sacrificia Moſaïca quæ uno anno offerebantur,licèt eadem eſſent in ſpecie,non erant tamen eadem numero cum iis quæ anno ſuperiore oblata fuerant : è contrà Sacrificium quod à Chriſtianis offertur in Euchariſtiâ idem non in ſpecie tantùm,ſed & numero,eſt Sacrificiū quod Chriſtus obtulit in cruce;in eo enim eadem in individuo

eſt

eſt hoſtia, quæ oblata fuit in cruce, idem Sacerdos qui eam obtulit in cruce, juxta illud Auguſtini in libro 12. de Civitate Dei cap. 20. *Sacerdos ipſe Chriſtus offerens, ipſe & oblatio: cujus rei Sacramentum, quotidianum eſſe voluit Eccleſia Sacrificium.* 3. Moſaïca ſacrificia ſingulis annis iterabantur, ut priorum defectui & inefficaciæ ſuppleretur: è contra oblatio Chriſti in Euchariſtiâ non iteratur, ut inſufficientiæ aut defectui ſacrificii crucis in cruce oblati ſuppleatur, ſed tantùm ut infinita virtus ſacrificii crucis fidelibus applicetur: unde non aliud quàm Crucis ſacrificium fideles offerunt in Euchariſtiâ: idem quippe eſt ſacrificium ſolâ (ait Concilium Tridentinum) offerendi ratione diverſum.

8. Q. Chriſtus eſtne Sacerdos ſecundùm ordinem Melchiſedech?

R. Eſt. Illud enim Pſalmi 109. *Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech*. Apoſtolus in Epiſt. ad Hebræos cap. 7. interpretatur de Chriſto: *Conteſtatur enim*, ait, *Quoniam tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.*

9. Q. Quænam ſunt in quibus Sacerdotium Melchiſedecis adumbravit Chriſti ſacerdotium.

R. Multa ſunt. Nam 1. ſicut Melchiſedech panem & vinum obtulit; ita & Chriſtus ſuum corpus & ſuum ſanguinem ſub ſpeciebus panis & vini obtulit in Euchariſtiâ.

2. Sicut Melchiſedech non ex ſucceſſione (quemadmodùm Aaronici Sacerdotes) ſuum habuit Sacerdotium, ita nec Chriſtus: per extraordinariam nimirùm miſſionem illud à Deo immediatè conſecutus eſt: *Hic enim Melchiſedech* (ait Apoſtolus ad Hebræos 7.) *ſine patre, ſine matre, ſine genealogiâ, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, aſſimilatus autem Filio Dei, manet Sacerdos in æternum.*

3. Quemadmodùm Sacerdotium Melchiſedecis

præſtantius fuit Levitico (id enim myſterii tunc adumbratum fuit,cùm Melchiſedech ab Abrahamo, in cujus lumbis erant Levitæ omnes,decimas accepit) ità Chriſti Sacerdotium longè præſtantius eſt Aaronico : *Intuemini autem* (inquit Apoſtolus ad Hebræos 7.) *quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha. Et quidem de filiis Levi ſacerdotium accipientes, mandatum habent decimas ſumere à populo ſecundùm legem ; id eſt, à fratribus ſuis; quanquam & ipſi exirent de lumbis Abrahæ. Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromiſſiones, benedixit. Sine autem ullâ contradictione, quod minus eſt, à meliore benedicitur.*

4.Ideò præter Aaronicum ſacerdotium fuit aliud, ſcilicet ſacerdotium Melchiſedecis,quòd illud eſſet imperfectum ; ita neceſſe fuit ut aliud ſacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedech, Chriſti nimirùm, appareret : *Si ergo* (ait Apoſtolus ad Hebræos 7.) *conſummatio per ſacerdotium Leviticum erat, quid adhuc neceſſarium fuit ſecundùm ordinem Melchiſedech, alium ſurgere Sacerdotem, & non ſecundùm ordinem Aaron dici ?*

§. X.

De Oratione Chriſti.

1. *Quæſt.* CHriſtus dum in terris eſſet, oravitne ?

R. Oravit, juxtà illud Lucæ 6. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei* : necnon & juxtà illud Apoſtoli ad Hebræos 5. *Qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſalvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſuâ reverentiâ.*

2. *Q.* Chriſtus, jam nunc in cælis exiſtens, oratne pro nobis?

R. Orat: juxtà illud Apoſtoli ad Hebræos 7. *Semper vivens ad interpellandum pro nobis.*

Obj. Chriſtus oratione quam fudit, dum in terris ageret; ſacrificio quod obtulit in cruce, meruit omnia quæ ad hominum ſalutem conferre poſſunt, juxtà illud Apoſtoli ad Hebræos 10. *Unâ enim oblatione, conſummavit in ſempiternum ſanctificatos*: ergo inutilis eſſet oratio quam nunc in cælis pro nobis funderet.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Inutilis eſſet oratio ad merendum aliquid de novo, conc. ant. ad applicationem meritorum, quæ dum in terris eſſet, comparavit, nego ant.

3. *Q.* Chriſtus oravitne in terris, & oratne nunc in cælis prout Verbum eſt, an verò prout homo?

R. Nec oravit olim, nec etiam jam orat præcisè prout eſt Verbum Patris: ſic enim conſideratus habet in ſe omnem operandi ad extrà virtutem. Dicendum eſt igitur oraſſe eum quondam, & nunc orare prout eſt homo: ſic enim conſideratus, non habet (ut docet ſanctus Thomas) voluntatem quæ per ſe operativa ſit ejus quod deſiderat.

4. *Q.* Chriſtus oravitne pro ſe dum in terris ageret?

R. Oravit: ſcilicet corporis ſui naturalis reſurrectionem petiit, juxtà illud Apoſtoli ad Hebræos 5. *Qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſalvum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſuâ reverentiâ.* Petiit quoque divinæ ſuæ miſſionis externam confirmationem, juxtà illud Joannis 17. *Pater, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te.*

5. *Q.* Oratio Chriſti fuitne exaudita?

R. Fuit, juxtà illud ipſiuſmet Chriſti, Joannis 11.

Sciebam, quia ſemper me audis: id autem ſanctus Thomas 3.part.q.22. art. 4.hocce argumento probat: *Secundùm autem voluntatem rationis, Chriſtus nihil aliud voluit, niſi quod ſcivit Deum velle. Et ideò omnis abſoluta voluntas Chriſti, etiam humana, fuit impleta, quia fuit Deo conformis : & per conſequens omnis ejus oratio fuit exaudita.*

Obj. 1. Chriſtus non obtinuit diſpenſationem à Calice Paſſionis, quam tamen petiit Matthæi 26. ergo, &c.

Reſp. Chriſtum non abſolutè, ſed conditionatè tantùm petiiſſe diſpenſationem à Calice Paſſionis: ſi nimirum id Deo Patri placeret: *Verùm* (inquit) *non mea, ſed tua voluntas fiat.* Jam verò ſi quis roget cur Chriſtus oraverit ſub conditione quam ſciebat nuſquam ponendam eſſe, dicendum erit cum ſancto Thomâ eum ſic ſe geſſiſſe, tum ut demonſtraret naturalem non moriendi voluntatem, quam tamen impleri ratio abſolutè & efficaciter noluit: tum etiam ut manifeſtum faceret quantùm acerbus eſſet calix quem pro hominum ſalute biburus erat, tum ut eos ad amorem pro tanto beneficio rependendum excitaret.

Obj. 2. Chriſtus Lucæ 23. petiit ut peccatum ſuis crucifixoribus dimitteretur: *Jeſus dicebat, Pater, dimitte illis*: non tamen omnibus dimiſſum eſt: ergo, &c.

R. Illud argumentum ſanctus Thomas 3.p.q.22. art. 4. hiſce verbis ſolvit: *Ad ſecundùm dicendum quod Dominus non oravit* (petendo auxilium efficax) *pro omnibus crucifixoribus, neque etiam* (petendo ſingulare donum perſeverantiæ) *pro omnibus qui erant credituri in eum: ſed pro his ſolùm qui erant prædeſtinati, ut per ipſum vitam conſequerentur æternam.*

§. XI.

De Redemptione per Chriſtum.

1. *Quæſt.* CHriſtus eſtne redemptor hominum? *Q.* Eſt, juxta illud ad Romanos 3. *Juſtificati gratis per gratiam ipſius per redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu.* Unde Electi ſic Apoc. 5. Chriſtum alloquuntur: *Redemiſti nos, Deus, in ſanguine tuo*, &c.

2. *Q.* Chriſtus eſtne mortuus ſolùm pro hominibus ad regnum cæleſte prædeſtinatis?

R. Non eſt mortuus pro ſolis prædeſtinatis: conſtat enim, reprobis qui baptizati ſunt, fructum aliquem mortis Chriſti, juſtificationem nimirùm, collatum fuiſſe.

Obj. Chriſtus pro ſolis ſuis ovibus mortuus eſt: *Animam meam* (inquit ipſe) *pono pro ovibus meis.* At ovium nomine ſoli prædeſtinati intelliguntur; nempe ſubjicit Chriſtus: *Ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu meâ:* ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. quantùm ad integram liberationem, quæ includit vocationem, juſtificationem, & ſingulare donum perſeverantiæ uſque in finem, pro ſolis Electis mortuus eſt, conc. maj. quantùm ad imperfectam liberationem, quæ aut aliquas gratias actuales, aut juſtificationem complectitur, ſed non ſingulare perſeverantiæ donum, nego maj.

4. *Q.* Chriſtus eſtne mortuus pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum?

R. Chriſtus non eſt mortuus pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum 1. Id patet ex damnatione quintæ Janſenii propoſitionis, quæ infrà deſcribetur. 2. Ille mortuus non eſt pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum, ex cujus meritis Deus Pater largitur hominibus juſtis, etiam reprobis, auxilia actua-

lia, ut perſeverare poſſint uſque in finem, ac proinde æternam conſequi ſalutem : Atqui Deus Pater, hominibus juſtis,etiam reprobis,largitur ex Chriſti meritis auxilia actualia per quæ perſeverare poſſint uſque in finem, ac proinde æternam conſequi ſalutem,ut in noſtro Tractatu de gratiâ dicemus.Scilicet Chriſtus à Patre petiit illorum auxiliorum collationem, & hujuſmodi auxilia,tum ex naturâ ſuâ, tum ex Dei Patris intentione, tum ex Chriſti voluntate ad ſalutem æternam ordinantur:ergo Chriſtus non eſt mortuus *pro ſalute* eorum duntaxat qui ſunt è numero prædeſtinatorum.

4. Q. Chriſtus eſtne mortuus pro omnibus hominibus ?

R. Mortuus eſt pro omnibus omninò hominibus. Id nimirùm expreſsè in Scripturis aſſeritur : *Unus enim Deus* (ait Apoſtolus 1. ad Tim. 2.) *unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus.* Primæ Joannis 1. hæc etiam habentur : *Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.*

5. Q. Quo ſenſu Chriſtus pro omnibus hominibus mortuus eſt ?

R. Duplici in ſenſu Chriſtus mortuus eſt pro omnibus omninò hominibus. Et quidem 1. quoad virtutem pretii, quod obtulit Patri ; ſcilicet Chriſti ſanguis, per ſe & in ratione pretii (cùm propter ſuam cum Verbo unionem dignitatis ſit infinitæ) ſatis fuit ad omnium omninò hominum redemptionem : 2. quoad præparationem (& ut loquuntur Thomiſtæ (quoad oblationem auxiliorum quæ ad ſalutem ſufficiant. Scilicet cùm Chriſtus, ſicut & Pater per voluntatem antecedentem verè ſinceréque voluerit omnium in individuo hominum ſalutem, pro omnibus meritus eſt præparationem auxiliorum, quibus ſinguli in individuo homines æternam ſalutem adipiſci poſſint.

6. Q. Chriſtus eſtne mortuus *æqualiter* pro omnibus in individuo hominibus?

R. Non eſt *æqualiter* mortuus pro omnibus in individuo hominibus: nimirùm pro Electis dumtaxat, à Patre petiit ſingulare perſeverantiæ donum; hoc eſt auxilium efficax per quod Electi ad finem uſque perſeverent: pro reprobis petiit aut aliorum à ſingulari perſeverantiæ actualis dono auxiliorum collationem, aut eorum ſaltem præparationem.

7. Q. Merita mortis Chriſti quæ (ut dictum eſt) oblata fuit pro omnibus in individuo hominibus, communicanturne actu & de facto omnibus in individuo hominibus?

Reſpondet Concilium Tridentinum hiſce verbis, ſeſſione 6. *Verùm etſi ille pro omnibus mortuus eſt; non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, ſed ii tantùm quibus meritum paſſionis illius communicatur.*

8. Q. Chriſtus per paſſionem ſuam & mortem redemitne homines propriè & non metaphoricè tantùm?

R. Circa eam quæſtionem eſt impius error Socinianorum, qui contendunt, Chriſtum metaphoricè tantùm homines per paſſionem redemiſſe: eo nimirùm ſenſu, quòd (inquiunt) Chriſtus admirabili patientiæ exemplo veritatis viam, quam verbo prædicaverat, confirmaverit. Unde inferunt, Deum ex merâ miſericordiâ & abſque ullo reſpectu ad Chriſti paſſionem tanquam ad pretium ſibi oblatum, pœnam peccato debitam iis remittere, qui credunt in eum qui juſtificat impium. Illi Socinianorum impietati contraria eſt Catholicorum doctrina, qui prædicant & credunt Chriſtum, propriè loquendo, homines à pœnis, alioquin infligendis, redemiſſe: idque patebit ex reſponſionibus quæ tradentur ad ſubſequentia Quæſita quibus docebitur quantùm hoc in capite Eccleſia Chriſti diſcrepet à Synagogâ Socini.

9. Q. Quot conditiones requiruntur ad redemptionem propriè dictam?

R. Tres requiruntur; ſcilicet requiritur 1. ut Deus Pater pœnas peccato debitas in Filium ſuum incarnatum conjecerit. 2. Ut Filius incarnatus pœnas hujuſmodi in ſeipſum ſuſceperit eo fine ut iis homines liberaret. 3. Ut pœnæ peccatis alioquin debitæ, mutatæ fuerint in eas, quas Chriſtus voluntariè, ex Patris tamen mandato, in ſe ſuſcepit.

10. Q. Poteſtne ex Scripturâ probari, Patrem æternum pœnas peccato debitas in Filium ſuum incarnatum conjeciſſe?

R. Poteſt; ſcilicet Iſaïæ cap. 53. hæc habentur: *Poſuit Dominus in eo* (Chriſto) *iniquitatem omnium noſtrûm* Quo autem modo Deus Pater in Filio iniquitatem omnium noſtrûm poſuerit, ibidem hiſce verbis exprimitur: *Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras; attritus eſt propter ſcelera noſtra.*

Hæc etiam ait Apoſtolus ad Rom. 4. *Qui traditus eſt propter delicta noſtra.* A Patre verò traditum illum eſſe in mortem ibidem aſſeritur: *Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.*

Idem Apoſtolus 2. ad Corinth. 5. ſcribit Chriſtum à Deo Patre factum fuiſſe hoſtiam pro peccato: *Eum* ([illegible] uit) *qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit.*

11. Q. Poteſtne ex Scripturis probari, Chriſtum pœnas, peccato alioquin infligendas, in ſeipſo ſuſcepiſſe, ut eis perferendis hominem liberaret?

R. Poteſt; Paulus enim ad Hebræos 2. docet, Chriſtum pro nobis mortem guſtaſſe. Joannis cap. 11. Idem Chriſtus prænuntiatur moriturus pro totâ gente. Secundæ ad Corinth. 5. *Unus pro omnibus mortuus eſt*: Unde ſic arguitur: Ille pœnas, peccato alioquin infligendas, in ſeipſo ſuſcepit eo fine ut

iiſdem pœnis homines reos liberaret,qui pro hominibus mortuus eſt ; ſcilicet pro hominibus moriendo, ſeipſum eorum loco ſubrogavit:atqui Chriſtus, &c. ergo , &c.

12.℈. Poteſtne ex Scripturis probari pœnas,peccato alioquin infligendas, reverà mutatas fuiſſe in eas , quas Chriſtus in ſeipſo pro nobis ſuſcepit ?

R. Poteſt. Nam Scripturæ docent,Chriſtum morte ſuâ avertiſſe à nobis pœnas,quibus alioquin caſtigandi eramus ; eum placaſſe Patrem in nos juſtè iratum : *Et ipſe eſt* (1. Joannis. 2.)*propitiatio pro peccatis noſtris., non pro noſtris tantùm , ſed etiam pro totius mundi.* Ejuſdem Epiſtolæ cap. 4. Chriſtus ob id miſſus dicitur ut eſſet placamen pro peccatis : *Miſit Filium ſuum propitiationem pro peccatis noſtris.* Ad Epheſios 1. â Chriſto per ejus ſanguinem redempti. dicimur : *In quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus , remiſſionem peccatorum.*

Ex iis autem locis ſic argumentum conficitur. Pœnæ nobis propter peccatum infligendæ, mutatæ ſunt in id quod fuit placamen , ſeu propitiatio pro peccatis noſtris;in id per quod Deo reconciliati ſumus;in id quo redempti fuimus : atqui pœnæ,quas Chriſtus in ſe ſuſcepit, hoc eſt, mors illius & paſſio fuerunt placamen,ſeu propitiatio pro peccatis noſtris ; per illius mortem , per illius ſanguinem Deo reconciliati ſumus ; per eandem mortem, per eundem ſanguinem redempti ſumus à peccato : ergo pœnæ, alioquin peccatis noſtris infligendæ, in eas mutatæ ſunt , quas Chriſtus in ſeipſo pro nobis ſuſcepit.

13.℈. Poteſtne ex Traditione probari,Chriſtum propriè & non metaphoricè tantùm homines redemiſſe ?

R. Poteſt. Juſtinus martyr ad Diognetum hæc ſcribit : *Proprium ipſe Filium , pretium redemptionis noſtræ pro nobis dedit. O dulcem permutationem!*

Cyprianus, *Orabat* (ait in Epiſtolâ 8.) *ille pro nobis, cùm peccator ipſe non eſſet, ſed noſtra peccata portaret.* Hæc etiam Ambroſius in libro de Joſeph Patriarchâ, cap. 14. *Unus exſolvit quod ab omnibus debebatur.* Hæc etiam Auguſtinus in libro 13. de Trinitate cap. 14. *Pergit inde ad paſſionem, ut pro debitoribus nobis. quod ipſe non debebat, exſolveret.*

Ex iis autem locis ſic arguitur. Ii docuerunt, Chriſtum *propriè* hominem redemiſſe, qui aſſeruerunt, Chriſtum Deo Patri obtuliſſe pretium redemptionis noſtræ; qui aſſeruerunt pœnam nobis debitam in illud pretium mutatam fuiſſe; exſolviſſe eum pœnas quæ nobis debebantur; paſſum eum fuiſſe, ut ipſe peccata noſtra portaret: atqui id Patres aſſeruerunt unanimi conſenſu: ergo, &c.

Obj. 1. Dici non poteſt quis ſit is ex cujus jure & irâ Chriſtus reum hominem redemerit:non enim eſt Deus ipſe; cum ſit pars læſa, & creditor: ſcilicet redemptio non fit ex parte læſâ, nec ex creditore: quia pars læſa & creditor jus non habent exigendi pœnam, ſed tantùm reſtitutionem: ergo, &c.

Reſp. Is ex cujus jure & irâ Chriſtus reum hominem redemit,eſſe Deum ipſum,non quidem tamquam partem læſam, aut tamquam creditorem;ſed prout eſt ſupremus rerum omnium Dominus: ſub eâ nimirùm ratione conſideratus,jus habet exigendi pœnam ab eo qui legem infregerit.

Obj. 2.Dici non poteſt cujus ſpeciei ſit actus quo pœna homini reo debita, commutata fuit in eam quam Chriſtus in ſe ſuſcepit: ergo, &c.

Reſp. Eſt actus juriſdictionis: ſcilicet à Deo ipſo qui ſuperior eſt, facta fuit illa commutatio.

Obj. 3. Scripturæ loca in quibus Chriſtus dicitur pro nobis mortuus, hoſtia, placamen, propitiatio, exponenda ſunt metaphoricè:quia ad litteram ſumpta approbant factum quod eſt contrà æquitatem: ſcilicet injuſtum eſt,Chriſtum, alioquin ſummè in-

nocentem, rei loco caſtigari: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Injuſtum eſt innocentem rei loco caſtigari, ſi ipſe ex ſummâ in reum caritate & ex ardenti in Dei gloriam zelo non ſe liberè ſubjiciat rei loco, conc. ant. Si ipſe illius loco ex ſummâ in reum caritate & ex ardenti in Dei gloriam zelo, rei loco liberè ſe ipſum, ut Chriſtus, ſubjiciat, nego ant.

Obj. 4. In locis Scripturæ, in quibus Chriſtus dicitur *pro nobis* mortuus, fuiſſe *pro* nobis propitiatio, hoſtia, & alia hujuſmodi, præpoſitio *pro* ſumitur pro utili: ita ut ſenſus ſit, Chriſti mortem ad confirmandam veritatem & ad patientiæ exemplum contuliſſe: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Nam 1. alioquin dici poſſet, Apoſtolos, & Martyres *pro* nobis mortuos eſſe; quod tamen Paulus ipſe negat 1. ad Corinth. 1. *Numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis?* 2. In Caïphæ Prophetiâ præpoſitio *pro* neceſſariò ſumitur pro ſubrogatione in alterius locum: *Nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* 3. Petrus primæ Epiſt. cap. 2. per præpoſitionem *pro*, ſubrogationem in alterius locum aperte diſtinguit à patientiæ exemplo, quod Chriſtus ſuâ morte nobis præbuit: *Chriſtus* (inquit) *paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.*

§. XII.

De ſatisfactione à Chriſto exhibitâ.

1. *Quæſt.* CHriſti paſſio habetne rationem ſatisfactionis propriè dictæ?

R. Habet. Nempè ſatisfactio propriè dicta, tria complectitur; pœnæ impoſitionem à ſuperiore; ejuſdem pœnæ voluntariam ſuſceptionem in inferiore; & tandem pœnæ, reo alioquin infligendæ,

commutationem in pœnam, quam inferior, ex mandato ſuperioris, in ſe ipſo liberè ſuſceperit: atqui &c. ergo, &c.

2. Q. Satisfactio exhibita à Chriſto, fuitne ex rigore juſtitiæ?

R. Circa eam quæſtionem duæ ſunt Scholaſticorum ſententiæ: prima, quæ eſt negativa, à Scoto propugnatur in 3. diſt. 19. altera, quæ eſt affirmativa, à S. Thomâ defenditur.

3. Q. Quot ſunt conditiones requiſitæ ut aliqua ſatisfactio ſit ex rigore juſtitiæ?

R. Quinque. Nam 1. debet eſſe ad alterum: 2. actus quo exhibetur, debet eſſe liber: 3. res quæ per ſatisfactionem redditur, debet eſſe æquivalens debitæ: 4. debet eſſe ex bonis quæ ſatisfacienti propria ſint, ſeu ex bonis in quæ ſatisfaciens verum dominium habeat; oportet 5. ut ſit ex bonis aliàs indebitis, id eſt, non debet eſſe ex bonis quæ alio *juſtitiæ* titulo creditori debeantur. 6. Neceſſe eſt ut creditor acceptare teneatur ſatisfactionem quam debitor exhibuerit.

4. Q. Chriſti ſatisfactio fuitne ad alterum?

R. Fuit. Quia exhibita fuit à Verbo in humanâ naturâ ſubſiſtente: at Verbum ſub eo reſpectu diſtinguitur non tantùm à perſonis Patris & Spiritûs ſancti, ſed etiam à ſe ipſo prout in divinâ tantùm naturâ ſubſiſtit.

Obj. Satisfactio quæ à filio exhibetur patri, non eſt propriè ad alterum, quia pater & filius unam tantùm, ſaltem moraliter, perſonam conſtituunt, ut jura ferunt: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Si non habeant diverſa dominia, conc. ant. Si habeant, nego ant. Verbum prout ſubſiſtens in humanâ naturâ habet dominium diſtinctum & diverſum â dominio quod habet prout in divinâ naturâ ſubſiſtens; unde ſatisfactio Chriſti exhibita non tantùm Patri & Spiritui ſancto, ſed ipſi

etiam Verbo, eſt propriè ad alterum.

5. *Q.* Actus quo Chriſtus ſatisfactionem exhibuit, fuitne liber?

R. Fuit. Nimirùm Chriſtus liberè mortuus eſt, ut probavimus ſuperiùs agentes de Chriſti libertate.

6. *Q.* Pretium, quod per Chriſti ſatisfactionem perſolutum eſt, fuitne æquivalens & æquale debito per homines erga Deum contracto?

R. Fuit: quia mors Chriſti, propter humanæ naturæ cum Verbo unionem, meriti fuit, in genere moris, infiniti: quia majus vel minus meritum operis petitur ex merito perſonæ operantis.

Obj. Quando effectus producitur à duabus cauſis, quarum una eſt finita, & altera infinita, eſt ſimpliciter finitus, ut patet ex viſione beatificâ: ſed Chriſti ſatisfactio emanavit ab illis cauſis, perſonâ nimirùm Verbi, quæ eſt infinita; & humanitate: quæ eſt finita: ergo, &c.

Reſp. Diſt: ant. Si ambæ cauſæ ſint cauſæ phyſicæ, ut in viſione beatifica, Deus & creatura, conc. ant. Si una ſit cauſa phyſica, ut natura humana, & alia moralis, ut eſt in Chriſti ſatisfactione, perſona Verbi, nego ant.

7. *Q.* Satisfactio quam Chriſtus exhibuit, fuitne ex propriis Chriſti bonis?

R. Fuit: quiâ exhibita eſt per actus humanitati proprios; de iis enim humana Chriſti natura pro libito, ſervato tamen ordine finis, diſponere potuit: hoc eſt, potuit eos impendere ad actus virtutum alios ab actibus juſtitiæ.

Obj. Actus humanæ naturæ, utpote creatæ, erant ſub Dei dominio: ergo non erant ſub dominio humanitatis.

Reſp. Diſt. ant. Erant ſub Dei dominio univerſali, ſicut res omnes creatæ, conc. ant. Sub dominio ſingulari, nego ant. Iſtud autem, ab illo non tol-

ſitur : ſcilicet operantis libertas per univerſale Dei dominium non tollitur.

8. Q. Actus per quos humana natura Verbo conjuncta ſatisfecit, erantne titulis, aliis à titulo juſtitiæ, Deo debiti ?

R. Erant, titulo nimirùm obedientiæ, religionis, charitatis, & gratitudinis.

Obj. Si illi actus titulis, aliis à titulo juſtitiæ, Deo debiti erant, nonnihil ex rigoroſæ ſatisfactionis juſtitiâ detraxerunt : ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Quia cùm illi actus eſſent à principio hypoſtaticè conjuncto cum perſonâ Verbi, valoris fuerunt infiniti: ac proinde perfectè explere potuerunt omnes omninò titulos, cujuſcumque ſpeciei ſupponantur. Præterea multiplicatio titulorum non multiplicat debitum ; ſic qui debet centum aureos, & eos ſolvit creditori egenti, per unàm eorum ſolutionem & titulum juſtitiæ & titulum charitatis explet perfectè.

9. Q. Deus potuitne non acceptare exhibitam à Chriſto ſatisfactionem ?

R. Non potuit : quia exigit infinita Filii dignitas ut ſemper à Patre exaudiatur, juxtà illud ad Hebræos 6. *Exauditus eſt pro ſuâ reverentiâ.*

Obj. 1. Deus Pater acceptavit ſatisfactionem à Chriſto exhibitam, tantùm propter pactum de eâ acceptandâ, quod liberè inter ipſum & Chriſtum ſancitum fuerat : ergo poterat eam non acceptare ; potuit enim pactum illud non ferire.

Reſp. Nego ant. Non enim tantùm propter illud pactum acceptata fuit, ſed præterea propter ipſiuſmet ſatisfactionis intrinſecam dignitatem : unde ſecluſo etiam eo pacto, Deus Pater Chriſti ſatisfactionem acceptaſſet.

Obj. 2. Exhibita per Chriſtum ſatisfactio, fuit ex gratiâ & liberalitate perſonæ offenſæ, ex unione nimirùm hypoſtaticâ quæ humanitati nullo modo debebatur ; ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Fuit ex gratiâ præſuppoſitivè, hoc eſt, ſatisfactioni exhibitæ ab humanitate præſuppoſita fuit unio hypoſtatica, conc. ant. Fuit formaliter ex gratiâ, hoc eſt, fuit pars quæ opera ſatisfactoria componeret, nego ant. At gratia quæ tantùm præſuppoſitivè ſe habet ad opus ſatisfactorium non opponitur rigori juſtitiæ, ut patet in debitore, qui creditorem ſolvit per pecuniam quam ſuâ induſtriâ lucratus eſt ex auro quod ab eodem creditore mutuatus fuerat.

§. XIII.

De Chriſti Mediatione.

1. *Quæſt.* QUid intelligitur Mediatoris nomine? R. Mediator, eſt is qui inter aliquos diſſidentes, aut ſaltem minimè conjunctos, medium ſe interponit, ut eos aut redigat in concordiam, vel novo fœdere conjungat.

2. *Q.* Chriſtus eſtne Mediator Deum inter & hominem?

R. Eſt. Id enim expreſſè aſſeritur ab Apoſtolo primæ ad Tim. 2. *Unus* (inquit) *& Mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Jeſus.*

3. *Q.* Quot modis Chriſtus eſt inter Deum & hominem Mediator?

R. Pluribus modis: per ſubſtantiam nimirùm & operationem. Et quidem 1. per *ſubſtantiam*, quia Deus & homo in Chriſto ſubſtantialiter uniuntur. 2. Per *operationem*, quia Mediator eſt per diſcretionem & judicium; à Deo enim conſtitutus eſt judex & arbiter ineundæ pacis, ſi Deus primùm ignoſceret, & homo permaneret in fide quæ per dilectionem operatur: 3. per modum *Internuntii*; ſcilicet Chriſtus ſancitas à Deo leges hominibus nuntiavit; unde Malachiæ 3. dicitur *Angelus teſta-*

menti; 4. Per *orationem & ſupplicationem*: (unde ait Apoſtolus) *ſemper vivens ad interpellandum pro nobis*, 5. per *ſolutionem & ſatisfactionem*: ſcilicet *propitiatio eſt pro peccatis noſtris.*

5. Q. Chriſtus eſtne Mediator prout eſt Deus, an verò prout eſt homo?

R. Eſt Mediator prout homo, qui tamen cum Verbo ſubſtantialiter conjunctus ſit. Primò Mediator eſt *prout homo*, juxtà illud Apoſtoli primæ ad Tim. 2. *Unus Deus, unus & Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus.* 2. Homo ille, Mediator eſt *in quantùm Deo conjunctus*: nempè Scriptura illi ſub eâ ratione conſiderato adſcribit Eccleſiæ acquiſitionem: *In quo vos poſuit Spiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo*: 3. non aliâ ratione poteſt Mediatoris partes explere, orationem nimirùm, ſatisfactionem, & alia hujuſmodi quæ ad pacem noſtram cum Deo ſtabiliendam conferunt.

6. Q. Chriſtus eſtne ita Deum inter & homines Mediator, ut excludat mediationem Sanctorum unà cum ipſo in cælis regnantium?

R. Non excludit: quia Sanctorum Mediatio non eſt (ut eſt Mediatio Chriſti) primaria mediatio, ſed ſecundaria tantùm: ſcilicet apud Deum cauſam non agunt noſtram, niſi ex meritis mortis quam Chriſtus paſſus eſt; niſi in virtute gratiarum quibus ex Chriſti meritis donati ſunt; non orant, niſi in ejus nomine; non aliud offerunt Deo, quàm Chriſtum ipſum, aut illius dona.

Obj. Apoſtolus primæ ad Timoth. 2. ſcribit, Chriſtum eſſe *ſolum* inter Deum & homines Mediatorem: *Unus Deus, unus & Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus*: ſed qui *ſolus* eſt Mediator, excludit alios: ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. Mediatorem *primarium*, qui ſcilicet pro nobis mortuus eſt, qui pro nobis ſatiſ-

fecit, qui nos dato pretio redemit, qui cauſa eſt meritoria omnium gratiarum, qui propria & non aliena merita obtulit Deo, conc. maj. Mediatorem ſecundarium, nego maj. Non aliâ ratione ſancti, qui unà cum Chriſto regnant in cælis, ſunt noſtri apud Deum Mediatores, quàm ii qui adhuc in terris militant; quàm paſtores qui pro ſuis ovibus orant: quemadmodùm ergo Chriſti Mediatio non excludit Mediationem Sanctorum in terris degentium, nec paſtorum pro ovibus orationem: ità nec Mediationem Sanctorum qui cum eodem Chriſto regnant in cælis.

7. Q. Quid fides Catholica docet de Sanctorum qui in cælis regnant, erga nos officiis?

R. Docet 1. eos ſuas orationes pro nobis offerre: 2. bonum ac utile eſſe eos invocare: *Mandat ſancta Synodus* (ait Concilium Tridentinum Seſſ. 25.) *omnibus Epiſcopis, & ceteris docendi munus curamque ſuſtinentibus, ut..... fideles diligenter inſtruant, docentes eos, Sanctos, unà cum Chriſto regnantes, orationes ſuas pro hominibus Deo offerre, bonum atque utile eſſe ſuppliciter eos invocare, & ob beneficia impetranda à Deo per Filium ejus Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui ſolus noſter Redemptor & Salvator eſt, ad eorum orationes, opem, auxiliumque confugere.*

Obj. Sancti qui regnant in cælis, non noverunt preces quas homines viatores ad eos dirigunt: ergo pro hominibus viatoribus non orant.

Reſp. 1. Dato antecedente, licèt falſum ſit, nego conſeq. Dici enim poteſt ſanctos in cælis orare pro iis qui eorum invocant auxilium, quamvis in ſpecie non cognoſcant à quibus invocentur; ſicut nos hîc in terris orare ſolemus pro iis omnibus qui ſe commendant orationibus noſtris, quamvis neſciamus quinam ii ſint in ſpecie.

Reſp. 2. Nego ant. Quia (ut diximus agentes

de intuitivâ Dei viſione). Deus revelat ſanctis ea omnia quæ ad eos ſpecialiter pertinent.

§. XIV.

De Adoratione Chriſto debitâ.

1. *Quæſt.* QUid eſt Adoratio ?

R. Eſt cultus enti alicui propter ſupernaturalem ac eminentem ejus excellentiam exhibitus.

2. *Q.* Quotuplex eſt Adoratio ?

R. Triplex, Latriæ, Duliæ, & Hyperduliæ. Prima, definitur, *Cultus ob divinam & infinitam excellentiam exhibitus*: altera, *cultus enti exhibitus propter excellentiam creatam, ſed pluribus communem*: tertia, *cultus alicui exhibitus propter excellentiam creatam, ſed eximiam & ipſi propriam.*

3. *Q.* Adoratio Latriæ, debeturne Chriſto ?

R. Debetur: quia debetur enti quod (ut Chriſtus) eſt verè ac ſubſtantialiter Deus.

4. *Q.* Poteſtne dici, demonſtrato Chriſto, quòd huic homini adoratio debeatur.

R. Poteſt: quia vox illa *homo*, cùm ſit nomen concretum, non ſignificat naturam humanam ſolam, ſed etiam perſonam: ea verò quæ perſonæ propria ſunt, humanæ naturæ per communicationem idiomatum tribuuntur: propter eam enim rationem dicitur quòd hic homo (demonſtrato Chriſto) ſit Deus.

5. *Q.* Adoratio latriæ debeturne Chriſto, etiam prout eſt homo ?

R. Triplex eſt ea de re Scholaſticorum opinio. Alexander de Hales docet, humanitatem Chriſti ſic conſideratam, coli quidem debere cultu latriæ, ſed qui relativus ſit, hoc eſt qui ultimò ad divinitatem terminetur, ſicut cultus qui exhibetur imagini-

bus Chriſti. Scotus fatetur quidem, abſolutum latriæ cultum deberi humanitati Salvatoris, ſed addit deberi & ipſi alium cultum, qui hyperduliæ dicitur, propter eximias dotes ac virtutes quibus excellit. S.Thomas è contrà contendit Chriſto etiam prout eſt homo, non poſſe exhiberi alium à latriâ cultum.

6. *Q.* Poteſtne probari latriæ cultum deberi Chriſto, etiam prout eſt homo?

R. Poteſt. Scilicet Chriſto ſub eo reſpectu conſiderato ſub quo mundum ingreditur, debetur latriæ cultus: juxta illud Apoſtoli ad Hebræos cap. 1. *Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: & adorent eum omnes Angeli Dei*: atqui Chriſtus, prout eſt homo, mundum ingreditur: ergo, &c.

7. *Q.* Idem poteſtne probari ex ſanctis Patribus?

R. Poteſt. Athanaſius in Epiſtolâ ad Adelphium, vetat ne is qui Chriſtum adorat, duplicem adorationis terminum ſibi proponat; Verbum nimirùm & humanitatem: jubet ut utrumque conjunctim, hoc eſt unâ adoratione colatur: *Neque* (ait) *corpus ejuſmodi per ſe dividentes, per Verbum adoramus: neque Verbum adorare volentes, ipſum longè à carne disjungimus.* Epiphanius in Ancorato docet, humanitatem eſſe veluti veſtem Dei Verbi; hincque concludit unicâ cum Verbo adoratione coli eam debere, quemadmodùm unico ac eodem honore & regem, & purpuram quâ indutus eſt, colimus; ita & Verbum & humanitatem ab eo aſſumptam. Ambroſius in libro 3. de Spiritu ſancto cap. 12. Auguſtinus in Pſal. 98. in his Pſalmi verbis. *Adorate ſcabellum pedum ejus*, nomine, *ſcabelli*, intelligunt humanitatem Chriſti, aiuntque, eam ſine impietate adorari. Idem expreſſè docet S. Joannes Damaſcenus libro 3. de fide orthodoxâ cap. 8. *Quem* (inquit) *adoramus unicâ adoratione cum ejus immaculatâ carne.*

8. Q. Poteſtne probari ex Conciliis, Chriſti humanitati latriæ cultum deberi?

R. Poteſt. Epheſinum I. Concilium probavit Cyrilli Anathematiſmos duodecim adversùs Neſtorium; at Anathematiſmo 8. Cyrillus expreſſè docet, hominem aſſumptum & Dei Verbum unâ & eâdem adoratione coli debere: *Et non unâ potiùs adoratione Emmanuëlem honorat, unamque illi glorificationem attribuit, quatenus Verbum Caro factum eſt, anathema ſit.* Concilium generale V. eodem modo loquitur. *Si quis* (ait) *non unâ adoratione Deum Verbum Incarnatum cum ejus carne adorat, juxtà quod ſancta Dei Eccleſia ab initio traditum eſt, anathema ſit.*

9. Q. Poteſtne probari ratione, abſolutum latriæ cultum deberi humanitati Chriſti?

R. Poteſt. Nempè honor qui primò & per ſe reſpicit perſonam, ſecundariò & ex conſequenti reſpicit ea omnia quæ in illâ perſonâ exiſtunt: ſed, &c. ergo, &c.

Obj. Humanitas Chriſti non eſt Deus: ergo illi non debetur adoratio latriæ.

Reſp. Diſt. conſ. Ergo illi primò & per ſe non debetur adoratio latriæ, conc. conſeq. Secundariò & ex conſequenti, nego conſeq. Solutio patet ex dictis.

10. Q. Poteſtne dici quòd humanitas Chriſti, ſolùm per accidens adoretur latriæ cultu?

R. Dici poteſt ſi per has voces, *per accidens*, idem intelligatur ac per has alias *ſecundariò & ex conſequenti* E contrà dici non poteſt, ſi per easdem voces *per accidens*, intelligatur adorationem deberi humanitati Chriſti quia ſequitur (ut volebat Neſtorius) ex accidentali unione cum Verbo.

11. Q. Adoratio hyperduliæ poteſtne tribui Chriſto ratione excellentiæ creatæ quæ in ejus humanitate reperitur?

R. Non poteſt. Nam 1. inde ſequeretur humani-

tatem & Verbum in Chriſto poſſe duplici adoratione coli: quod tamen fieri non poſſe Cyrillus negat. 2. Nullus è S. Patribus meminit hyperduliæ quæ Chriſti humanitati exhiberi poſſit: 3. quando res cui per ſe cultus minor debetur, eſt conjuncta alteri cui debetur cultus præſtantior, minor ille cultus non exhibetur, ſed ſolus præſtantior: ſic qui Rex eſt & Comes ſimul, non honoratur officiis quæ ſoli comiti exhibenda ſunt.

12. Q. Debeturne ſanctis unâ cum Chriſto in cælo regnantibus aliqua adorationis ſpecies, ſeu quod idem eſt, aliquis religioſus cultus?

R. Debetur: non minùs enim illis, quàm quibuſdam hominibus adhuc in terra degentibus exhibendus eſt honor propter excellentiam, quæ, ut in Eccleſiaſticis paſtoribus & multis hominibus maximè piis, ad religionem ſpectet.

13. Q. Cultus qui Sanctis debetur, eſtne latriæ cultus?

R. Non eſt: *Quis enim* (ait Hieronymus adverſùs Vigilantium) *aliquando martyres adoravit? quis hominem putavit Deum?*

14. Q. Quomodo vocatur cultus religioſus qui Sanctis exhibendus eſt.

R. Is qui Sanctis exhibetur, vocatur cultus *dulia*: qui verò Virgini Deiparæ, vocatur cultus *hyperdulia*.

15. Q. Debeturne cultus aliquis Sanctorum reliquiis?

R. Debetur: quamdam enim quæ ad religionem ſpectet, dignitatem compararunt ex eo, quòd vera fuerint Chriſti membra, & templum Spiritûs ſancti, ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda, & glorificanda.

Praxim quâ cultus religioſus reliquiis exhibetur, quarto ſæculo Vigilantius, ſicut & decimo ſexto Lutherani & Calviniſtæ damnaverunt; ſed cum argumento ex conſenſu totius orbis petito, hiſce

verbis confutat Hieronymus. *Malè ergo facit Romanus Epiſcopus, qui ſuper mortuorum hominum Petri & Pauli, ſecundùm nos oſſa veneranda, ſecundùm te, vilem pulviſculum, offert Domino Sacrificium, & tumulos eorum Chriſti arbitratur altaria. Et non ſolùm unius urbis, ſed etiam totius orbis errant Epiſcopi, qui cauponem Vigilantium contemnentes, ingrediuntur Baſilicas Martyrum.*

16. Q. Cultus aliquis religioſus debeturne imaginibus ſacris?

R. Debetur: nam 1. id poſt Nicænam II. Synodum Tridentina definiit Seſſione 25. ubi hæc habentur: *Eiſque* (de ſacris imaginibus loquitur) *debitum honorem & venerationem impertiendam.* 2. Quando Iconomachi bellum indixêre ſacris imaginibus, omnes ubique Chriſtiani eas in templis habebant, eiſque quemdam religioſum cultum exhibebant. 3. Imperatoris imagini, quòd Imperatorem repræſentet, cultus civilis exhibetur, ergo religioſus exhiberi debet imaginibus quæ rem ſacram repræſentant.

Obj. 1. Cultus exhibitus ſacris imaginibus videtur idem eſſe cum eo quod Gentiles Deorum ſuorum ſimulacris exhibebant: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Scilicet Gentiles credebant, ſimulacra Deos eſſe veros; juxtà illud Sapientiæ 13. *Appellarunt Deos opera manuum hominum*: aut ſaltem putabant, Deos ſuos, ſaltem per virtutem aliquam, ineſſe ſimulacris, quibus thus adolebant: at neutrum de imaginibus quas colunt, credunt Catholici: hoc eſt, nec credunt imagines eſſe Deos, nec aliquam eis ineſſe virtutem, propter quam cultum mereantur: *Non quòd credatur* (inquit Concilium Tridentinum Seſſ. 25.) *ineſſe aliqua in eis divinitas, vel virtus propter quam ſint colendæ, vel quòd ab eis ſit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus ſit figenda, ſicuti olim fiebat à Gentibus, quæ*

in idolis ſpem ſuam collocabant.

Obj. 2. Exodi cap. 20. omnium omninò rerum per ſe extantium, ſeu alteri per modum ornamenti non adhærentium, ſculptura & pictura prohibentur: ergo & à fortiori imaginum ſive ſculptarum, ſive pictarum cultus.

Reſp. Circa prohibitionem de quâ agitur, triplex eſt Theologorum ſententia.

Prima, aſſerit Deum in antiquâ lege non prohibuiſſe omnium prorsùs imaginum uſum, ſed earum dumtaxat, quæ ad falſum aliquod Numen repræſentandum fierent, quæque, propriè loquendo, Idola vocantur.

Altera, docet Judæis prohibitum fuiſſe non tantùm inanium Deorum, (ut vult prima ſententia) ſed etiam Dei veri imaginem effingere, aliarum verò rerum imagines quæ ad latriæ adorationem non effingerentur, Judæis non fuiſſe prohibitas.

Tertia, contendit prohibitum fuiſſe Judæis aliquarum rerum, cujuſcumque ſpeciei ſupponantur, imagines ſculpere aut pingere: *Non facies tibi ſculptile* (inquit Scriptura Exodi 20.) *neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in terrâ deorſum, neque eorum quæ ſunt in aquis & ſub terrâ.* Eam praxim Judæos ad litteram ſervaſſe docent Philo Judæus in libro de Decalogo, & Joſephus libro 17. Antiquitatum.

Verùm quæſtionis illius ſolutio non eſt neceſſaria, ut ſolvatur argumentum quod nobis objectum eſt: nempè, dato antecedente, nego conſeq. Ratio eſt quia præceptum de non effingendis aliquarum rerum imaginibus, erat præceptum merè ceremoniale, & ideò latum, quòd Judæi ad Deorum inanium cultum eſſent maximè propenſi: at præcepta merè ceremonialia per Evangelii promulgationem abrogata fuerunt.

Obj. iterum 1. Gregorius Magnus in ſuis ad Se-

renum Epiſcopum Maſſilienſem Epiſtolis, docet nullum planè cultum ſacris imaginibus exhiberi debere. 2. Libri Carolini damnant Nicænam II. Synodum, quòd cultum imaginibus aſſeruiſſet. 3. Concilium Francofordienſe eandem Nicænam II. Synodum ob eandem rationem proſcripſit. 4. Idem factum eſt à Concilio Pariſienſi, quod anno 825. celebratum eſt: ergo, &c.

Reſp. ad 1. Gregorius Magnus non alium imaginibus negavit cultum, quàm qui etiam in Nova lege primo Decalogi mandato prohibetur: at cultus qui primo mandati Decalogo in Novâ lege prohibetur, eſt cultus latriæ abſolutus. Confirmatur ex eo quòd Gregorius probet ut ante imagines populi fideles procumbant, eaque exteriùs faciant quæ honorifici & religioſi cultûs ſunt argumenta.

Reſp. Ad ſecundum, tertium, & quartum argumentum, libros qui Carolini dicuntur, Concilium Francofordienſe, & Concilium Pariſienſe, per errorem facti, non autem ex errore juris damnaſſe Nicænam II. Synodum: ſcilicet illorum Conciliorum Patres cenſuerant Nicænam Synodum Latriæ cultum Sanctorum imaginibus detuliſſe. *Ut* (inquiunt Patres Concilii Francofordienſis, Nicænæ II. Synodi referentes definitionem) *qui imaginibus Sanctorum: ita ut Deificæ Trinitati, ſervitium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur.*

Ratio verò cur Francofordienſi Concilio ita viſum fuerit petitur, ex eo quòd Nicænæ Synodo adſcripſerit opinionem Conſtantini Epiſcopi, qui cùm ſuam in Synodo Nicænâ ſententiam dixerat, uſus fuerat eo loquendi modo cui Concilium Francofordienſe cenſuram inurit. At licèt illi loquendi modo Nicæna Synodus non contradixiſſet, nuſquā tamen eum probaverat: ſcilicet in definitione fidei ſacra

Syno-

Synodus venerationem honorariam quam aſſerit imaginibus, apertè diſtinguit à cultu latriæ qui ſoli Deo debetur : ſic enim habet. *Quantò enim frequentiùs per imaginalem formationem videntur, tantò qui eas contemplantur, alacriùs eriguntur ad primitivorum eorum memoriam & deſiderium ; non tamen ad veram latriam, quæ ſecundùm fidem eſt, quæque ſolam naturam divinam decet, impertiendam.*

17. *Q.* Cultus qui ſacris imaginibus debetur, eſtne abſolutus, an verò relativus ? hoc eſt, terminaturne ad imagines, an verò ad prototypa refertur ?

R. In intentione honorantis, eſt relativus. Ratio eſt 1. quia ita ſenſiſſe videtur Nicæna II. Synodus: ſic enim Seſſ. 7. in definitione fidei loquitur : *Imaginis enim honor ad primitivum tranſit, & qui adorat imaginem, adorat in eâ depicti ſubſiſtentiam.* 2. Eadem eſt Concilii Tridentini doctrina: ſcilicet Seſſione 25. definit 1. Imagines non honorari *quòd credatur ineſſe aliqua in his divinitas, vel virtus propter quam ſint colendæ.* Definit 2. ideò eas honorari, *quoniam honos, qui eis exhibetur, ad prototypa refertur.* Definit 3. quòd *per imagines quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus : & Sanctos, quorum illa ſimilitudinem gerunt, veneremur.*

PARS SEXTA.

De Deo Authore Gratiæ.

Nota. GRatia inde nomen accepit quòd gratis detur. Sumitur verò tribus modis: 1. latè, nimirùm pro eo omni quod gratis datur, ſive ſit naturale, ſive ſit ſupernaturale: eo ſenſu creatio dici poteſt gratia: 2. ſtrictè, nempè pro beneficiis ſupernaturalibus, ſive ſint ex Chriſti meritis, ſive non ſint: ſic dona Adamo innocenti conceſſa, appellantur gratiæ nomine: 3. ſtrictiſſimè pro beneficiis ſupernaturalibus quæ homini lapſo ex Chriſti meritis conferuntur. Gratia in hoc ultimo ſenſu ſumpta, dividitur in actualem & habitualem: de utràque hìc à nobis eſt dicendum: Nomine verò gratiæ actualis intelligitur actio divina per quam creatura rationalis adjuvatur ad operationes quæ naturales illius vires ſuperant, quæque ad æternam illius ſalutem ordinantur.

CAPUT PRIMUM.

De neceſſitate Gratiæ Actualis.

Nota. GRatia actualis poteſt eſſe neceſſaria vel ad cognoſcendum Verum, vel ad agendum Bonum. Verum autem & Bonum duplicis ſunt ordinis, naturalis nimirùm, & ſupernaturalis. Primum, nullum dicit reſpectum ad æternam hominis ſalutem; alterum è contrà ad eam refertur. De neceſſitate gratiæ ad verum cognoſcendum, & bonum agendum ſecundùm duplicem illum ordinem con-

ſideratum hoc in capite dicendum nobis incumbit.

§. I.

De neceſſitate Gratiæ ad cognoſcendum verum.

1. *Quæſt.* VErum ordinis ſupernaturalis poteſtne cognoſci ſine gratiâ ?

R. Non poteſt : quia intellectus creatus non habet ſine gratiâ proportionem cum vero ſupernaturali : ſcilicet diverſi prorsùs ſunt ordinis.

2. *Q.* Homo poteſtne ſine gratiâ elicere actum fidei prout oportet ?

R. Non poteſt: quia elicere actum fidei *prout oportet* eſt cum ità elicere, ut fiat ſatis præcepto credendi : ſed homo ſic eum elicere non poteſt ; quia per præceptum credendi imperatur actus fidei ſupernaturalis, hoc eſt, qui ad æternam ſalutem referatur & ad juſtificationem diſponat.

3. *Q.* Homo poteſtne ſine gratiâ habere imperfectum ſaltem fidei deſiderium ?

R. Non poteſt. Nam 1. Concilium Arauſicanum II. Can. 5. ità contrà Semipelagianos definiit. 2. Apoſtolus in Epiſtolâ ad Philippenſes non minùs Dei gratiæ tribuit imperfectum rei ſupernaturalis deſiderium, quàm perfectam illius voluntatem : *Operatur* (inquit) *velle & perficere.*

4. *Q.* Cogitationes de amplectendâ fide, quæ mentem ſubeunt auditâ Evangelii prædicatione, poſſuntne haberi ſine gratiâ ?

R. Non poſſunt : juxta illud Apoſtoli 2. ad Cor. 3. *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt.*

5. *Q.* Liberum arbitrium poteſtne actu merè naturali iis aſſentiri quæ fides docet ?

R. Non poteſt: quia aſſentiri iis quæ fides docet, eſt aſſentiri propter divinam revelationem : atqui

liberum arbitrium non poteſt ſine gratiâ, propter divinam revelationem iis aſſentiri quæ fides docet: motivum enim divinæ revelationis, eſt motivum omninò ſupernaturale.

6. Q. Gratia quæ ad fidem requiritur, eſtne gratia intellectûs ſimul & voluntatis?

R. Eſt: quia intellectus & voluntas concurrunt ad actum fidei; ille quidem, cogitando; iſta verò, aſſentiendo: ſcilicet ut Auguſtinus ait in libro de prædeſtin. SS. cap. 2. *Credere nihil aliud eſt, quàm cum aſſenſione cogitare.*

7. Q. Gratia fidei eſtne gratia prima quæ ordinem dicat ad ſalutem?

R. Non eſt prima gratia, ſi nomine fidei intelligatur aſſenſus quem intellectus præbet revelatis: ſcilicet aſſenſum illum præcedunt deſiderium audiendi Evangelium, cogitationes de credendo, pius affectus ergà revelata: ex iis verò neutrum haberi poteſt ſine gratiâ.

8. Q. Gratia eſtne neceſſaria ad cognoſcendum verum ſpeculativum ordinis naturalis?

R. Non eſt neceſſaria ad cognoſcendum quodcumque verum merè ſpeculativum; hoc eſt, quod ad agendum non movet: quia Gentiles ſine gratiâ quæ per Chriſtum datur, multas veritates tum metaphyſicas, tum phyſicas, tum morales cognoverunt, ut ex eorum libris patet. Eſt tamen neceſſaria ut omnes illæ veritates *collectivè* ſumptæ cognoſcantur: quia ad hoc tolli debent varia impedimenta quæ homo per ſe ipſum, moraliter loquendo, ſuperare non poteſt.

9. Q. Gratia eſtne neceſſaria ad cognoſcendum verum morale practicum, ſeu quod movet ad bonum agendum?

R. Aliquæ veritates morales ſine gratiâ cognoſci poſſunt, eæ v. g. quæ expreſſè continentur in Decalogo: quia licèt vires intellectûs per peccatum

debilitatæ fuerint, non tamen extinctæ ſunt : ac proinde ab eo cognoſci poſſunt ea quorum cognitio eſt maximè facilis.

Obj. 1. Scriptura aſſerit, intellectum non poſſe ſine gratiâ cogitare de bono: Patres dicunt intellectum per peccatum, factum fuiſſe omninò cœcum: ergo, &c.

Reſp. Diſt. circa ea quæ conferunt ad ſalutem æternam, conc. ant. Circà ea quæ ad eam non conferunt, & quorum cognitio eſt aliunde facilis, nego ant.

Obj. 2. Fideles ſolent à Deo petere cognitionem præceptorum moralium etiam facilium ergo ſupponunt eam ſine gratiâ haberi non poſſe : *Oratio enim* (ait Auguſtinus Epiſt. 95.) *eſt clariſſima gratiæ teſtificatio.*

Reſp. Diſt. ant, Petere in ordine ad Dei gloriam, conc. ant. Sine ordine ad Dei gloriam, nego ant. Nempè fideles gratiam petunt, ut vero morali, etiam quod intellectu facile ſit, utantur ad Dei gloriam; non autem, ut illud ſimpliciter cognoſcant.

10. Q. Gratia eſtne neceſſaria ad cognoſcendas quaſdam veritates morales, quæ maximè diſtant à principiis, ex quibus alioquin ſequuntur ?

R. Eſt. Ita enim docuit Auguſtinus adversùs Pelagianos, qui contendebant tantæ virtutis eſſe mentem hominis, etiam in præſenti rerum ſtatu, ut per ſe, veritates morum etiam abſtruſiores, cognoſcere valeat. Prætereà, licèt intellectus per peccatum extinctus non fuerit, vires tamen illius attenuatæ fuerunt. Addendum eſt, hominem ſæpe præoccupationibus, pravis habitibus, & malâ educatione impediri, ne verum de quo agitur, cognoſcat. At ſine gratiæ auxilio hujuſmodi impedimenta tolli minimè poſſunt.

§. II.

De neceſſitate Gratiæ ad agendum bonum Morale.

1. *Quæſt.* QUid eſt bonum morale ?

R. Eſt illud quod ex parte objecti bonum eſt, & ex parte operantis refertur ad finem honeſtum, hoc eſt rationi conſentaneum.

2. *Q.* Homo per peccatum lapſus, poteſtne ſine gratiâ agere aliquod bonum morale quod ſit facile?

R. Poteſt. Scilicet Gentilis poteſt ſine gratiæ auxilio ſuos parentes colere, & reddere depoſitum, præcisè quòd id jubeat ratio. Hinc verò concluditur meritò à ſummis Pontificibus proſcriptam fuiſſe hanc propoſitionem : *Omnia opera infidelium ſunt peccata.*

3. *Q.* Homo lapſus poteſtne ſine gratiâ bonum aliquod morale ad Deum, ſaltem ut authorem naturæ, prout oportet, referre ?

R. Non poteſt: quia actus non refertur ad aliquem finem, niſi ex amore illius finis: at Deus (ut ſuo loco cum Bellarmino dicetur non poteſt, etiam prout author naturæ, amari ſine gratiâ.

4. *Q.* Homo lapſus poteſtne ſine gratiâ ſervare aliqua Decalogi præcepta?

R. Poteſt : quia nonnullorum officia poteſt exercere propter honeſtum finem: ſic obſtetrices Ægyptiæ non obtemperarunt iniquo Pharaonis de interficiendis omnibus Judæorum maſculis mandato, quia id vetabat ratio : unde meruerunt etiam ut merces temporalis honeſtæ earum intentioni rependeretur.

5. *Q.* Homo lapſus poteſtne ſine gratiâ omnia Decalogi mandata ſaltem ſecundùm ſubſtantiam accepta ſervare ?

R. Non poteſt: ſcilicet non poteſt ſervare primum quo Dei ſuper omnia dilectio jubetur: neque etiam

iſtud : *Non concupiſces* quo præcipitur ne tentationi conſenſus præbeatur:illa enim duo , ſunt maximè difficilia , etiam quoad ſubſtantiam accepta.

Obj. 1. Ex Apoſtolo ad Rom. 2. *Gentes quæ legem non habent , naturaliter ea quæ legis ſunt , faciunt* : at in ultimo Apoſtolicæ ſententiæ membro, *quæ Legis ſunt faciunt* , intelligitur Decalogus.

Reſp. 1. Apoſtolus (ex S. Thomâ ,) loquitur de gentibus ad fidem converſis , quæ quidem *naturaliter* , hoc eſt , ſine lumine per legem ſcriptam accepto , non autem ſine gratiâ , Decalogum obſervant.

Reſp. 2. Diſt. min. In ultimo membro intelligitur Decalogus ſecundùm aliqua præcepta, conc. ant. ſecundùm omnia, nego ant.

Obj. 2. Apud Iſaïam cap. 44. de Cyro dicitur quòd omnem Dei voluntatem compleverit: ergo , &c.

Reſp. Diſt. ant. Voluntatem beneplaciti , conc. ant. Voluntatem ſigni, ſeu præcepti,nego ant. Neque enim Cyrus idolis nuntium remiſit.

Obj. 3.Omnia & ſingula Decalogi mandata ſunt obſervatu poſſibilia : ergo , &c.

Reſp. Diſt. ant. Obſervatu poſſibilia cum auxilio gratiæ , concedo ant. ſine auxilio gratiæ, nego ant. Ita S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 4.

6. *Q.* Homo lapſus poteſtne ſine gratiâ aliquo modo ; ſaltem imperfectò , Deum diligere , ut eſt author naturæ.

R. Non poteſt. Ita conceptis terminis docet Bellarminus. Ratio eſt, quia *quilibet* in Deum amor , abſolutè ac ſine reſtrictione non homini,ſed gratiæ, in Scripturis tribuitur : *Charitas* (primæ Joan. 4.) *ex Deo eſt*. Eodem modo loquitur Concilium Arauſicanum II. can. 25. *Prorſus Dei donum eſt diligere Deum*:unde hæc ait ſanctus Auguſtinus in Epiſtolâ ad Vitalem: *Liberum arbitrium* (hoc eſt vires) *ad*

diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus.

Obj. 1. Homo lapſus poteſt ſeipſum ſuper omnia diligere : ergo & Deum.

Reſp. Nego conſeq. Ratio eſt, quia homo lapſus innato pondere fertur ad fruendum ſeipſo & aliis creaturis; nullo verò pondere naturali fertur ad Dei dilectionem.

Obj. 2. Homo habet inclinationem ſibi innatam ad Deum diligendum : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Homo innocens, conc. ant. homo lapſus, nego ant, Scilicet naturali pondere fertur ad ſui & aliarum creaturarum fruitionem : illud verò pondus non poteſt ſine gratiâ ſuperari; quia amor terrenus nonniſi amore cæleſti pellitur.

Obj. 3. Intellectus hominis lapſi cognoſcit ſine gratiâ, Deum eſſe ſuper omnia diligendum : ergo voluntas poteſt quoque illum amare ſine gratiâ.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. quia (ùt ait ſanctus Thomas) homo per peccatum lapſus, magis per peccatum læſus eſt quantùm ad appetitum boni, quàm quantùm ad cognitionem veri. Nec mirum; voluntas enim in primo pârente magis contulit ad peccatum, quàm intellectus in quo nullus error ante peccatum eſſe potuit.

Obj. 4. Datur aliquis Dei amor naturalis : ergo Deus poteſt amari ſine gratiâ.

Reſp. Diſt. ant. naturalis ſecundùm objectum, conc. ant. Deus enim amari poteſt & debet tanquam author naturæ : naturalis ſecundùm principium, & modum, negò ant.

Obj. 5. Datur Dei amor qui non ſit *ſicut oportet:* ſiquidem datur aliquis qui ſit *ſicut oportet :* ergo datur Dei amor qui poſſit elici naturæ viribus.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ideò enim amor aliquis dicitur *ſicut oportet*, ut amor caſtus à ſpurio diſtinguatur ; ille enim, diligit Deum, ſive quòd in

& ſit ſummè bonus, ſive quòd ſit finis creaturæ rationalis; iſte è contrà Deum diligit tantùm propter bona temporalia.

6. *Q.* Homo lapſus poteſtne ſine gratiâ ſuperare aliquam tentationem ſicut oportet?

R. Non poteſt. Ita Bellarminus. Ratio eſt 1. quia Scriptura victoriam ex tentationibus non hominis viribus, ſed gratiæ auxilio tribuit. *In te* (ait Rex Propheta Pſalm. 15.) *eripiar à tentatione*: unde Matthæi 6. jubemur orare ad obtinendam ex tentatione victoriam: *Et ne nos inducas in tentationem*. 2. Traditio non minùs apertè in eundem ſenſum loquitur: *Fateatur* (ait Auguſtinus Epiſtolâ 106. de Pelagio loquens) *quando contrà tentationes, concupiſcentiaſque illicitas dimicamus, quamvis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illâ, ſed adjutorio Dei noſtram provenire victoriam.* Eòdem tendunt hæc Innocentii Papæ I. reſcribentis ad Concilium Carthaginenſe: *Neceſſe eſt enim ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur.*

Dices. Textus laudati intelliguntur tantùm de tentationibus gravibus, non autem de iis quæ graves non ſunt, ſed leves: ergo, &c.

Reſ. Nego ant. Nam 1. in laudatis textibus nulla eſt omninò exceptio, nempe indefiniti ſunt & generales. 2. Non ex gravibus tantùm tentationibus, ſed etiam ex levibus, quotidianis nimirùm, victoriam à Deo petere jubemur hiſce verbis Orationis Dominicæ: *Et ne nos inducas in tentationem.*

Obj. Homo lapſus poteſt ſine gratiâ aliquod opus in ſe bonum, ad finem honeſtum referre: ergo & aliquam tentationem ſuperare.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia pleraque opera ſunt maximè facilia, quòd ex inclinatione fiant, ut cùm mater curat ægrotum filium: at victoria ex tentatione quæcumque ſit, eſt

ſemper difficilis propter innatum homini lapſo concupiſcentiæ pondus.

7. Q. Theologi poſſuntne inurere cenſuram aliquam opinioni quæ docet levem aliquam tentationem ſine gratiâ ſuperari poſſe?

R. Non poſſunt. Scilicet (teſte Gabriele Vaſquez) eam privatorum cenſuram Pius Papa V. prohibuit ac rejecit, cùm hancce damnavit propoſitionem: *Non ſolùm ii ſunt fures & latrones, qui Chriſtum viam & oſtium veritatis & vitæ negant; ſed etiam quicumque aliunde quàm per ipſum in viam juſtitiæ; hoc eſt, aliquam juſtitiam conſcendi poſſe dixerit, aut tentationi ulli ſine gratiæ ipſius adjutorio reſiſtere hominem poſſe, ſic ut in eam non inducatur, aut ab eâ non ſuperetur.*

8. Q. Gratia actualis eſtne neceſſaria ad vitandum peccatum?

R. Eſt: quia in ſtatu naturæ lapſæ non peccatur, niſi conſentiendo tentationi aut concupiſcentiæ: ergo cùm (ut ſuperiùs dictum eſt) nulla tentatio ſuperari poſſit ut oportet ſine gratiâ: ita nec vitari peccatum.

Obj. Gratia habitualis, quæ eſt in quolibet juſto, animam ſanat: ergo ſatis eſt ad vitandum peccatum.

Reſp. Diſt. ant. Sanat imperfectè, conc. ant. tollit enim dominantem animæ converſionem ad creaturam: ſanat perfectè, nego ant. Neque enim concupiſcentiam, hoc eſt, propenſionem ad malum extinguit in voluntate; proindeque opus eſt gratiâ actuali per quam illa propenſio vincatur.

9. Q. Juſtus cum ordinariis gratiæ auxiliis poteſtne per exiguum tempus, vitare omnia peccata venialia?

R. Poteſt: aut enim per aliquod inſtans non premetur tentatione; aut ſi prematur, eam ſuperabit.

Obj. Hæc habentur primæ Joannis 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*: ergo, &c.

Reſp. Ea ſententia non intelligitur de reatu, qui ſemper ſit præſens, ſed qui ita frequens ſit, ut quodam modo ſit continuus. Ita ſanctus Thomas 1. p. q. 79. art. 4. ad 2. Præterea nemo, etiam pro breviſſimo inſtanti, de ſuo interno ſtatu, ac intimâ diſpoſitione certus & ſecurus eſſe poteſt.

10. *Q.* Homo lapſus poteſtne cum ordinariis gratiæ auxiliis omnia venialia per diuturnum tempus devitare?

R. Non poteſt, ſaltem collectivè ſumpta; ſcilicet non eſt aliquis juſtus qui verè & humiliter non dicat: *Dimitte nobis debita noſtra*: unde Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. can. 23. ſic loquitur: *Si quis hominem ſemel juſtificatum dixerit poſſe in totâ vitâ peccata omnia, etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei privilegio, quemadmodum de beatâ Virgine tenet Eccleſia, anathema ſit.*

Obj 1. Præter beatam Virginem fuerunt in hâc vitâ quidam homines perfecti, juxtà illud ad Philippenſes 3. *Quicumque ergo perfecti ſumus*: ergo & homines qui omne peccatum veniale vitaverint.

Reſp. Diſt. ant. perfecti, perfectione ad quam impensè tenderint, conc. ant. perfectione quam in hâc vitâ conſecuti ſint, nego ant. Unde Apoſtolus ad Philippenſes 3. de ſeipſo, quem paulò ante perfectum dixerat, ſic loquitur: *Non quòd jam acceperim, aut perfectus ſim.*

Obj. 2. De Zachariâ & Eliſabeth hæc habentur Lucæ 1. *Incedentes in omnibus mandatis, & juſtificationibus Domini ſine maculâ*: ergo, &c.

Reſp. Incedentes imperfectè, conc. perfectè, nego. *Non autem dictum eſt hoc* (ait Auguſtinus in libro de gratiâ Chriſti cap. 48.) *ſecundùm illam perfectionem juſtitiæ, in quâ verè & omnimodè imma-*

culati, perfectéque vivemus in patriâ.

Obj. 3. Primæ Joannis 3. hæc habentur: *Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit: & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt*: ergo,&c.

Reſp. Diſt. ant. Peccatum non facit, nec poteſt peccare, quatenùs operatur prout natus ex Deo: tunc enim agit ex charitate, conc. ant. quatenùs operatur ut natus ex homine lapſo, nego ant. quia tunc agit ex concupiſcentiâ. Ita Auguſtinus in libro 2. de peccatorum meritis & remiſſione capitibus 7. 8. & 9.

Obj. 4. Si homo juſtus non poſſit ſine ſpeciali privilegio vitare per totam vitam omnia omninò peccata venialia, neceſſariò peccabit; quod tamen dictu impium eſt: ergo, &c.

R. Nego maj. Ut enim homo juſtus liberè peccet, non requiritur ut omnia *collectivè* peccata vitare poſſit; ſed ſatis eſt ut omnia vitare poſſit *diſtributivè*; hoc eſt, ſatis eſt ut nullum ſit quod in individuo vitare non poſſit. Ita ſanctus Thomas 1.2. q. 103. art. 8.

11. *Q.* Gratia actualis eſtne homini lapſo neceſſaria ad perſeverandum?

R. Eſt. Nam 1. gratia eſt neceſſaria ad ſingulos actus: ita contra Pelagium definiit Palæſtina Synodus. 2. Perſeverantia in ſingulis (unâ exceptâ) orationis Dominicæ petitionibus, à juſtis hominibus poſcitur: juxtà illud Auguſtini in libro de dono perſeverantiæ cap. 3. *Quinto orationis loco dicimus: Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, in quâ ſolâ petitione non invenitur poſci perſeverantia* ergo eſt Dei donum.

12. *Q.* In quo poſitum eſt perſeverantiæ donum?

R. Poſitum eſt in conjunctione mortis cum ſtatu gratiæ. Ea verò conjunctio oritur ex efficaci Dei voluntate conferendi gloriam ſuis electis: ea autem voluntas reſpectu parvulorum qui poſt Baptiſmum mo-

riuntur, dicit ſingularem Dei providentiam, per quam ſic cauſas ſecundas diſpoſuit, ut mortem parvulis illis inferant, antequam actu peccare poſſint. In adultis verò dicit aut præſervationem ab occaſionibus peccati, aut gratiam victricem quæ in illis occaſionibus, ſi adſint, illis detur ex gratuitâ illorum ad gloriam electione.

13. Q. Gratia eſtne neceſſaria ad ſingulos actus?

R. Neceſſaria eſt: *Scimus* (ait Auguſtinus in Epiſtolâ ad Vitalem, de gratiâ loquens) *gratiam ad ſingulos actus dari.*

14. Q. Actus ad quos gratia dicitur eſſe neceſſaria, ſeu dari, ſuntne actus ordinis naturalis?

R. Non ſunt: ſcilicet homo lapſus poteſt naturæ viribus quædam agere, quæ moraliter ſunt bona tum reſpectu operis quod agitur, tum ex parte finis ad quem ex ſe tendit, tum ex parte finis quem operans ſibi proponit.

15. Q. In hoc axiomate: *Gratia datur ad ſingulos actus*, intelligiturne gratia habitualis?

R. Non intelligitur: tum quòd poſitum ſit illud axioma contrà Pelagianos, quibus Eccleſia nullam unquã litem movit circà gratiam habitualem, eam enim ultrò admittebant: tum etiam quòd actus qui ad juſtificationem præparant, fiant ut oportet, ab homine qui agit ex motu & impulſu gratiæ actualis: in illo igitur axiomate de quo eſt quæſtio, nomine gratiæ intelligitur gratia actualis: *Quæ* (ut ait Auguſtinus in libro de gratiâ Chriſti) *dilectionem inſpirat, ut id quod faciendum eſſe cognoverit, faciat: Quæ* (ut ibidem ait ſanctus Doctor) *velle & operari operatur in nobis*: ergo intelligitur gratia actualis.

16. Q. Quid in aliquo actu tribui debet gratiæ quæ datur ad ſingulos actus?

R. Totus actus tribui debet gratiæ, totus quoque libero arbitrio agenti: *Non partim gratia* (inquit Bernardus in lib. de gratiâ & libero arbitrio cap. 14.)

partim liberum arbitrium , ſed totum ſingula opere individuo peragunt : Totum quidem hoc , & totum illa , ſed ut totum in illo , ſic totum ex illâ.

17. *Q.* Homo innocens indiguitne gratiâ ?

R. Indiguit. Nam id expreſsè docet Auguſtinus: *Quid ergo* (inquit in libro de correptione & gratiâ, cap. 11.) *Adam non habuit Dei gratiam ?*

18. *Q.* Gratia fuitne homini innocenti neceſſaria ad ſingulos actus ?

R. Fuit. *Meritum* (ait Auguſtinus in libro 14. de Civit. Dei cap. 27.) *habens in adjutâ divini us voluntate* : hoc eſt Adamus innocens in ſingulis actibus ante ſuum peccatum meruit: ergo gratiâ indiguit ; non enim poteſt eſſe meritum ſine gratiâ.

19. *Q.* Nomine gratiæ homini innocenti ad ſingulos actus neceſſariæ , intelligiturne ſola habitualis ?

R. Non intelligitur. Nam 1. nuſquam de gratiâ habituali quæſtio fuit cum Pelagianis; eam nempè tum in homine lapſo , tum in innocente admittebant. 2. Gratia ex Auguſtino Adamo neceſſaria erat ſicut alimenta quæ ad vitam corporalem conſervandam requiruntur ; ſed alimenta illa diſtinguuntur à vitâ corporali : ergo & gratia Adamo neceſſaria diſtinguitur ab illius ſpirituali vitâ ; quæ quidem vita non alia erat, quàm gratia habitualis, ſeu charitas quâ juſtus erat.

20. *Q.* Gratia actualis Adamo innocenti neceſſaria , eratne ſimplex concurſus ſimultaneus ?

R. Non erat. Nam. 1. concurſus ſimultaneus influit quidem in opus , ſed non in cauſam operis:at in operis cauſam , ſeu voluntatem influebat gratia Adamo neceſſaria. 2. Concurſus ſimultaneus non ſubtrahitur homini in pœnam peccati:at gratia quâ Adamus innocens indiguit , ſubtrahitur nonnunquam homini lapſo (ut in quibuſdam obduratis patet)in pœnam præcedentium peccatorum:*Nunc au-*

tem (ait Auguſt.in lib.de correpr.& gratiâ cap.11.) *quibus deeſt tale adjutorium, jam pœna peccati eſt.*

Obj. 1. Adamus innocens nec ignorantiâ, nec concupiſcentiâ laborabat: ergo non indigebat gratiâ actuali.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Non indigebat ad depellendam ignorantiam, aut ad concupiſcentiam ſuperandam, conc. conſeq. ad aliud, nempè ut actus ſuos ad finem ſupernaturalem ordinaret, nego conſeq. Ita Auguſtinus in libro de correptione & gratiâ cap. 11.

Obj. 2. Ex Auguſtino, in Adamo innocente fuit poteſtas rectè vivendi; fuit facultas ad Deum diligendum; fuerunt vires ut ſerpentis tentationem ſuperaret: ergo non indiguit gratiâ actuali.

Reſp. Diſt. ant. In Adamo adjuto gratiâ verſatili; hoc eſt, quæ Adamum non determinaret ad agendum, quemadmodùm determinare debet hominem lapſum,conc.ant. non adjuto gratiâ verſatili, nego ant.

Obj. 3. Ex ſanctoThomâ 1. p. q.109. art. 3. *Homo in ſtatu naturæ integræ poterat abſque ſuperadditione gratuiti doni diligere Deum ſuper omnia*: ergo, &c.

Reſp. Diſt.ant.amore innato & neceſſario, conc. ant.amore elicito & libero,nego ant. *Homo* (inquit ſanctus Thomas) *in ſtatu naturæ integræ poterat operari virtute ſuâ naturæ bonum,quod eſt ſibi connaturale abſque ſuperadditione gratuiti doni, licèt non abſque auxilio Dei moventis: diligere autem Deum ſuper omnia eſt quoddam connaturale bonum, & etiam cuilibet creaturæ, non ſolùm rationali, ſed irrationali & inanimatæ, ſecundùm modum amoris, qui unicuique creaturæ competere poteſt.*

Caput II.

De Gratuitate Gratiæ.

1. *Quæſt.* Gratia eſtne donum omninò gratuitum?

R. Eſt. Scilicet ita quondam Eccleſia contra Pelagianos definiit: *Gratia* (verba ſunt Palæſtinæ Synodi) *ſecundum merita noſtra non datur.*

2. Quæ gratia non datur ſecundùm merita?

R. Habitualis & actualis. Utramque enim ſecundùm merita noſtra dari contendebant Pelagiani, quos in eo capite damnavit Eccleſia.

Obj. Auguſtinus in Epiſtolâ ad Sixtum, dogma de quo agitur, exponit de gratiâ *quâ juſtificati ſumus, ut homines juſti eſſemus*: ergo intelligitur de ſolâ gratiâ habituali: neque enim actualis juſtificat.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Gratia actualis non juſtificat formaliter, conc. conſeq. neque enim eſt forma juſtificationis: non juſtificat diſpoſitivè & præparatoriè, nego conſeq.

3. *Q.* Quid in laudato axiomate intelligitur *meritorum* nomine?

R. Intelligitur quilibet actus elicitus ſolis naturæ viribus: ſcilicet nullus actus elicitus ſolis naturæ viribus poteſt ſive remotè, ſive proximè ad gratiam diſponere; ob id enim damnati ſunt Semipelagiani quòd vellent aliquid in homine lapſo remanſiſſe, quo ad Fidei initium ſeſe præparare poſſet, ſeu quod eſſet ſaltem occaſio ad quam Deus Fidem largiretur. *Quomodo autem* (inquit Proſper Caſſianum alloquens in libro contrà Collatorem cap. 3.) *non advertis, te in illud damnatum incidere, quod velis, nolis, convinceris dicere, Gratiam Dei ſecundùm merita noſtra dari, cùm aliquid præcedere boni operis*

ex ipſis hominibus propter quod gratiam conſequantur, affirmas?

4. *Q.* Hoc axioma: *Gratia ſecundùm merita noſtra non datur*, excluditne quamlibet præparationem, quæ ſit ex ſolis naturæ viribus?

R. Excludit, juxtà illud Arauſicani II. Concilii can. 6. *Si quis ſine gratiâ Dei credentibus, volentibus, deſiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, ſtudentibus, petentibus, quærentibus, pulſantibus, nobis miſericordiam dicit conferri divinitùs.... reſiſtit Apoſtolo dicenti: Quid habes quod non accepiſti? & : Gratiâ Dei ſum id quod ſum.*

5. *Q.* Deus Pater ex pacto inito cum Chriſto confertne gratiam iis qui benè moraliter ſe gerunt?

R. Non confert. Nam 1. pactum illud eſt omninò fictitium. 2. Contrarium eſt experientiæ, quâ docemur Deum, relictis Ethnicis qui benè moraliter ſe geſſerant, ad Fidem vocaſſe perditæ vitæ viros ac mulieres 3. Parùm ſapiens eſſet pactum illud; cùm operà moralia nullam prorsùs habeant cum gratiâ proportionem. 4. Enervat argumenta omnia quibus Patres olim vicerunt Pelagianos & Semipelagianos, qui diſcretionem unius hominis ab alio in naturam, non in gratiam refundebant. 5. Eam doctrinam, mutato nomine, eamdem eſſe cum Semipelagianâ definiit Clerus Gallicanus anno, 1700. ad Comitia generalia coactus.

Obj. 1. Zachariæ 1. Deus ſic loquitur: *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Et illud verbum *Convertimini*, intelligitur de converſione per auxilium gratiæ actualis, conc. ant. & non intelligitur, nego ant. Igitur ſenſus eſt: convertimini ad me per auxilium gratiæ, & ego convertar ad vos per peccatorum remiſſionem.

Obj. 2. Deus Actorum 10. attendit ad eleemoſynas & orationes Centurionis, ut ipſi per Petrum

Evangelii auditum procuraret : ergo, &c.

Reſ. Diſt. ant. Ad eleemoſynas factas ex imperfectâ in Chriſtum fide, conc.ant. factas ſine illâ fide, nego ant. Nempe Cornelius Centurio eamdem de Chriſto fidem habebat quam Judæi ex quibus Dei cultum didicerat.

Ob. 3. Auguſtinus in libro 19. de Civit.Dei cap. 13. ſcribit Deum *pacto æquiſſimo* largiri immortalitatis pacem iis qui mortalibus bonis rectè uſi fuerint : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Iis qui mortalibus bonis rectè uſi fuerint ex auxilio gratiæ, conc. ant. ſine auxilio gratiæ, nego ant. Neque enim Deus immortalitatem largitur, niſi iis qui eam in hâc vitâ per pietatis opera meruerint.

Obj. 4. Tritum eſt apud Scholaſticos axioma: *Facienti quod in ſe eſt, Deus non denegat gratiam*. Illius axiomatis meminit ſanctus Thomas in quæſtionibus diſputatis de veritate art 1. ad 2. Ejuſdem operis quæſt. 14. art. 11. ad 1. In tertium ſentent. diſt. 25. quæſt. 2 ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. facienti quod in ſe eſt, ex viribus gratiæ, Deus non denegat aut gratiam uberiorem actualem, aut gratiam habitualem, conc. ant. ex ſolis viribus naturæ, nego ant. Ita laudatum axioma exponit ſanctus Thomas in Summâ, quæ poſtremum eſt illius opus, 1. 2. q. 109. art. 6. Ejuſdem partis quæſt. 112. art. 3. necnon in Commentario Epiſtolæ ad Rom. lectione 3. in caput decimum.

CAPUT III.

De diviſione Gratiæ.

Nota. Conveniunt omnes gratiam dividi in gratiam gratis datam, & in gratiam gratum facientem. Illa, datur ad aliorum ſalu-

tem, ut donum linguarum, donum Prophetiæ, donum miraculorum; iſta verò, ad propriam ſalutem ſubjecti in quo recipitur. Gratia gratum faciens ſubdividitur in gratiam actualem & in gratiam habitualem; Actualis in operantem & cooperantem, in prævenientem & ſubſequentem, in excitantem & adjuvantem, in ſufficientem & efficacem.

§. I.

De gratiâ operante & cooperante, præveniente & ſubſequente, excitante & adjuvante.

1. *Quæſt.* Quid eſt gratia Operans?

R. Eſt ea per quam Deus in nobis operatur primam boni voluntatem; hoc eſt, primum boni deſiderium, juxtà illud Apoſtoli: *Operatur velle.*

2. *Q.* Quid eſt gratia Cooperans?

R. Eſt ea per quam Deus operatur in nobis perfectionem, ſeu executionem boni operis, cujus initium jam operatus fuerat, juxtà illud ad Philippenſes 2. *Operatur velle & perficere pro bonâ voluntate.*

3. *Q.* Quid ſunt gratia Præveniens & gratia Subſequens?

R. Idem quod Operans & Cooperans, juxtà illud Gregorii Magni hom. 9. in Ezechielem: *Ipſe aſpirando nos prævenit, ut velimus, qui adjuvans ſubſequitur, ne fruſtrà velimus, ſed poſſimus* (potentiâ quæ in actum reducatur) *implere quod volueramus.*

4. *Q.* Quid ſunt gratia Excitans & Adjuvans?

R. Idem quod præveniens & ſubſequens: de utrâque illâ gratiâ hæc habet Bernardus in libro de gratiâ & libero arbitrio: *Conatus liberi arbitrii caſſi ſunt, ſi non* ADJUVENTUR; *nulli, ſi non* EXCITENTUR.

§. II.

De naturâ & exiſtentiâ Gratiæ ſufficientis.

1. *Quæſt.* GRatia ſufficiẽs quot modis ſumi poteſt? *R.* Duobus modis; in ſenſu nimirùm Ludovici Molinæ, & in ſenſu Thomiſtarum.

2. *Q.* Quid eſt gratia ſufficiens in ſenſu Ludovici Molinæ?

R. Eſt auxilium quod ita dat *poſſe*, ut ex parte Dei non requiratur aliud, ad hoc, ut creatura actu & de facto operetur actionem ad quam accepit poſſe.

3. *Q.* Quid eſt gratia ſufficiens in ſenſu Thomiſtarũ.

R. Eſt auxilium quod ità dat *poſſe* operari, ut tamen ex parte Dei requiratur aliud ad hoc, ut creatura *actu & de facto* bonum operetur.

4. *Q.* Creatura operaturne aliquando actu cum ſolâ gratiâ ſufficiente?

R. Operaretur, *ſi ſufficiens* in ſenſu Molinæ ſumeretur: quia creatura pro libito eâ gratiâ ad actu operandum uteretur. Non operatur verò, ſi vox *Sufficiens*, accipiatur in ſenſu Thomiſtarum: quia, ex Thomiſtis, creatura nunquam *actu & realiter* agit opus pium, niſi ad illud per gratiam efficacem prædeterminetur.

5. *Q.* Daturne in ſtatu naturæ lapſæ gratia ſufficiens quæ ab efficace diſtincta ſit?

R. Datur. Nempe datur gratia quæ voluntatem complet, ut *poſſit* operari, cum quâ tamen ſolâ *actu* voluntas numquam operatur.

6. *Q.* Poteſtne probari exiſtentia gratiæ quæ licèt non det ipſummet operari, dat tamen *poſſe* operari?

R. Poteſt. Scilicet admitti debent (ut ſuperiùs oſtenſum eſt) gratia Operans, gratia Excitans & gratia Præveniens, quæ diſtinctæ ſint (ut ſuo loco probatum eſt ex ſancto Auguſtino & aliis ſanctis Patri-

bus) à gratiâ Cooperante, à gratiâ Adjuvante & à gratiâ Subſequente: atqui hujuſmodi auxilia (teſtibus antiquioribus diſcipulis Doctoris Angelici, quibus recentiores omnes, Gonetus nimirùm, Contenſonius & Maſſouliæus adhæſerunt) ſunt idem cum gratiâ ſufficiente. Nempe 1. creatam facultatem elevant ad ſtatum ſupernaturalem. 2. Complent voluntatem, ut integrum pietatis opus ad quod movent, & cujus *velleitatem* efficiunt, operari *poſſit*; quamvis tamen ex parte Dei præter illa auxilia alio eidem voluntati opus ſit, ut actu & de facto bonum operetur, juxtà illud Auguſtini in libro de libero arbitrio cap. 17. *Ipſe*, Deus, *ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.*

2. Admitti debet gratia, per quam juſto non perſeveranti uſque in finem, poſſibile ſit præceptum de perſeverantiâ illi impoſitum: *Neque enim* (ait Concilium Tridentinum ſeſſione 6.) *Deus impoſſibilia jubet, sed jubendo monet facere quod poſſis, & petere quod non poſſis, & adjuvat ut poſſis*: atqui illa gratia per quam juſto non perſeveranti poſſibile eſt præceptum de perſeverantiâ illi impoſitum, non eſt gratia efficax; alioquin enim juſtus ille actu perſeveraret, quod eſt contrà ſuppoſitionem: ergo eſt gratia ſufficiens; proindeque exiſtentia gratiæ ſufficientis rectè concluditur ex Concilio Tridentino.

7. Q. Potentia quæ datur per gratiam ſufficientem prout ab efficaci diſtinctam, eſtne potentia *proxima*, an verò *remota* tantùm?

R. Eſt *proxima*, non autem *remota* tantùm. Ratio eſt, quia ità voluntatem complet ad hoc, ut *poſſit* integrum pietatis opus perficere, ut aliud auxilium ad *poſſe*, ſeu ad actum primum non requiratur; quamvis (ut jam cum Thomiſtis omnibus obſervatum eſt) aliud, efficax nimirùm, ad ipſum *operari*, ſeu ad actum ſecundum ex parte Dei requiratur.

Obj. 1. Omnis gratia actualis habet effectum ad

quem ex Dei voluntate datur ; neque enim creatura aliqua (Scripturâ teſte) Dei voluntati reſiſtit : ergo non exiſtit gratia quæ det ſolum *poſſe* ; ac proinde nulla datur gratia merè ſufficiens.

Reſpondent Thomiſtæ omnes diſt. ant. Ad quem datur ex Dei abſolutâ & conſequente voluntate, conc.ant. Scilicet (dicente ſancto Thomâ) conſequens Dei voluntas ſemper impletur: ad quem datur ex antecedente Dei voluntate, nego ant. hæc enim voluntatis ſpecies non habet effectum quem intendit, quemque ſibi proponit: nempè eſt voluntas inefficax : hoc eſt, quæ Deus vult antecedente solùm voluntate, non vult efficaciter, licèt (ut dictum eſt hujuſce Compēdii parte 2.) verè ſinceréque velit.

Ob. 2. Præter gratiam quæ à Thomiſtis dicitur ſufficiens, alia, efficax nimirùm, ex parte Dei requiritur, ut voluntas actu & de facto operetur: ergo non re, ſed nomine tantùm eſt ſufficiens.

Reſ. 1. Illud argumentum non minùs premit Theologos, quos Congruiſtas appellant, quàm Angelici Doctoris diſcipulos. Scilicet Congruiſtæ docent juſtis, qui bonum inſtante præcepto non operantur, dari gratiam verè ſufficientem; licèt tamen contendant illis ad actu operandum bonum, opus fuiſſe gratiâ congruâ ; hoc eſt, gratiâ quæ detur in illis circumſtantiis & cordis diſpoſitionibus, in quibus Deus prævidet humanam voluntatem ei ſuum præbituram eſſe conſenſum.

Reſp. 2. Conc. ant. nego conſeq. Ut enim res aliquâ ſit ad aliquem finem ſufficiens, ſatis eſt, ut præter eam non requiratur alia, per quam facultas *poſſe* recipiat, quamvis altera requiratur, ut *poſſe* jam acceptum ad actum ſecundum reducat, ſeu ut actu operetur : ſic licèt in Paulo, ut ſe in fluvium phyſicè projicere poſſit, ſatis ſit, quòd ſit ſui dominus; aliud tamen requiritur, ut in illum *actu* ſe projiciat : requiritur enim, ut mutetur illius judicium, aliuſque fiat mentis ac cordis affectus.

§. III.

De iis quibus datur aut non datur gratia ſufficiens.

1. *Quæſt.* GRatia ſufficiens daturne actu & de facto omnibus omninò hominibus?

R. Licèt à Deo tamquam Proviſore generali omnibus omninò hominibus præparata ſit, omnes tamen actu & de facto eam non recipiunt. Ita paſſim docet Thomiſtarum Schola, ut videre eſt apud Gonetum, Maſſouliæum & alios.

1. Id expreſſè docet Auguſtinus in Epiſtolâ ad Vitalem, ubi ſic loquitur: *Quoniam, propitio Chriſto, Chriſtiani Catholicique ſumus, ſcimus gratiam Dei non omnibus hominibus dari.* Rationem reddit S. Doctor in Serm. de verbis Apoſtoli: *Communis eſt* (inquit) *natura, non gratia.*

2. Fulgentius libro 1. de veritate prædeſtinationis cap. 4. *Hi* (ſancti Patres de quibus loquitur) *cognoverunt gratiam Dei non omnibus generaliter dari.*

3. Sancti Epiſcopi Africani, in Sardiniâ pro cauſâ fidei exules; *De gratiâ Dei* (inquiunt in Epiſtolâ Synodicâ) *non dignè ſentit quiſquis eam putat omnibus hominibus dari.*

Obj. 1. Cùm Patres aſſerunt Dei gratiam non omnibus hominibus dari, intelligendi ſunt aut de gratiâ habituali, aut de actuali efficaci, non autem de actuali ſufficiente: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Nam 1. Patres de quibus agitur, indefinitè loquuntur. at termini indefiniti æquivalent univerſalibus; unde perinde eſt ac ſi Patres expreſſè dixiſſent (ut etiam dixerunt aliquoties) aliqui ſunt homines quibus nulla per Chriſtum gratia confertur. 2. Gratiam quam dicunt non omnibus dari, opponunt naturæ: *Communis eſt* (inqui-

unt) natura, non gratia: at oppoſitio illa omni omninò gratiæ convenit : unde S. Thomas de veritate quæſt. 24. meritò ſic loquitur : *In nullo inveniuntur omnes homines convenire, niſi in aliquo naturali.*

Obj. 2. Deus, ex Apoſtolo, vult omnes ſalvos fieri : ergo omnibus actu largitur auxilia quæ ſufficiant ad ſalutem conſequendam.

Reſp. Concedo anteced. nego conſ. Ratio eſt, quia Deus ſolâ antecedente voluntate, non autem conſequente, vult reproborum ſalutem: at ex antecedente voluntate non ſequitur ſemper mediorum applicatio, ut patet in parvulis qui ſine baptiſmo moriuntur; ſed tantùm realis eorum præparatio. Ita Gonetus, Maſſouliæus, & alii Thomiſtæ.

Obj 3. Chriſtus pro omnibus omninò hominibus mortuus eſt, *Unus* (inquit Apoſtolus) *pro omnibus mortuus eſt* : ergo omnibus hominibus conferuntur auxilia ad ſalutem ſufficientia.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Quamvis enim Deus Pater ex intuitu meritorum Chriſti omnibus auxilia ſufficientia præparaverit; & quamvis ipſe Chriſtus tamquam redemptor generalis, Patri mortem pro omnibus obtulerit, inſtituerit pro omnibus Sacramenta, novamque legem promulgaverit; actu tamen & de facto illa auxilia omnibus in individuo hominibus non applicantur, ſeu, quod idem eſt, non recipiuntur in ſingulis : *Verùm* (inquit Concilium Tridentinum Seſſ. 6. cap. 3.) *etſi ille pro omnibus mortuus eſt; non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, ſed ii tantum quibus meritum paſſionis ejus communicatur.* Vide textum illum apud Gonetum aliosque Thomiſtas fuſiùs explicatum. Vide etiam Cathechiſmum Romanum ad Parochos, eâ parte ubi loquitur de formâ per quam Calix in Miſſæ Sacrificio conſecratur.

2. Q. Daturne medium ſufficiens ad ſalutem par-

parvulis qui in utero materno moriuntur?

R. Non datur. Nempè baptiſma, quod quidem ad ſalutem neceſſarium eſt neceſſitate medii, parvuli de quibus agitur, recipere non poſſunt: cùm nemo ſpiritualiter generari poſſit, quin antè carnaliter genitus ſit.

Obj. Proferri non poteſt ratio cur baptiſmus parvulis omnibus non detur: ergo, &c.

Reſp. Id non oritur ſemper 1. ex miniſtrorum aut parentum negligentiâ. *Pleruinque etiam* (ait Auguſtinus in libro de dono perſeverantiæ cap. 12.) *feſtinantibus parentibus, & paratis miniſtris, ut baptiſmus parvulo detur, Deo tamen nolente non datur, qui eum parvulum in hâc vitâ non tenuit, ut daretur.*

Id quoque non oritur ſemper ex peccatis parentum. Scilicet (ut advertit Auguſtinus in libro 6. contrà Julianum, capite 14.) *Deus aliquando adoptat in filium, quem format in utero immundiſſimæ fœminæ, & aliquando non vult eſſe filium, quem formavit in utero filiæ ſuæ.*

Dicendum eſt igitur cauſam proximam, cur parvulis de quibus eſt quæſtio, baptiſmus non detur, oriri ex cauſarum ſecundarum diſpoſitione, ex quâ ſequitur eorum mors in utero matrum ſuarum; cauſam verò remotam, eſſe Deum ejuſmodi diſpoſitionis authorem; neque enim diſpoſitio illa fato (ut Auguſtinus contrà Pelagianos probat in Epiſtolâ ad Sixtum) tribui debet. Eam verò diſpoſitionem à ſe conſtitutam non impedit in circumſtantiis particularibus, eo quòd ſit proviſor generalis, & aliunde proviſoris generalis partes ſint non impedire actionem & motum cauſarum ſecundarum, licèt illa actio & ille motus nonnunquam aliquibus individuis noceant.

3. *Q.* Gratia ſufficiens ad ſalutem daturne infidelibus, qui nihil de Evangelio audire *potuerunt?*

R. Ordinariè actu non datur. Nempè deberent habere actu medium quo in Chriſtum credere poſſent: nam explicita in Chriſtum fides eſt ad ſalutem abſolutè neceſſaria poſt Evangelii promulgationem: atqui infideles, de quibus agitur, non habent actu medium quo in Chriſtum credere poſſint; illud enim medium ordinariè non eſt aliud quàm auditus Evangelii: ſed illi infideles audire non potuerunt; ad eos nimirùm (ut ſupponitur) miſſi non ſunt concionatores, qui Evangelium notum facerent: *Quomodo autem* (ait Apoſtolus in Epiſtolà ad Romanos) *audient ſine prædicante? quomodo verò prædicabunt, niſi mittantur?* Unde ſanctus Auguſtinus in libro de naturâ & gratiâ cap. 3. ſic loquitur: *Juvenis vel ſenex in eâ regione defunctus eſt, ubi* NON POTUIT *Chriſti nomen audire.*

Ob: Infideles de quibus agitur, damnabuntur quòd fidem non habuerint: ergo potuerunt eam habere.

R. Nego ant. Ratio eſt, quia ignorantia myſteriorum fidei non eſt peccatum in infidelibus de quibus eſt quæſtio; cùm ſit omninò invincibilis: unde infidelitas illa à Theologis dicitur infidelitas *negativa*, non autem *privativa*. Itaque homines illi damnabuntur tum propter peccatum originale cujus rei ſunt, tum propter plura actualia quæ contrà Decalogum admiſerunt.

4. *Q*. Gratia ſufficiens, inſtante præcepto, & urgente tentatione, daturne ſemper actu & de facto omnibus & ſingulis iis peccatoribus, qui excœcati & indurati dicuntur?

R. Fert recepta in Thomiſtarum Scholis doctrina, cui adhærent Cajetanus & Bellarminus, gratiam ſufficientem ſingulis excœcatis actu & de facto non ſemper dari.

1. De Judæis excœcatis & induratis Joannis 12. dicitur. *Propterea* NON POTERANT *credere, quia iterum dixit Iſaïas: Excœcavit oculos eorum, & in-*

duravit cor eorum , ut non videant oculis , & non intelligant corde , & convertantur & ſanem eos. Illi autem qui præ nimiâ cordis obſtinatione in malo, in Chriſtum , ut debebant , credere *non poterant* , haud dubiè non habebant gratiam quæ ad ſalutem ſufficeret ; & per quam ſuam infidelitatem deponere poſſent.

2. Auguſtinus tractatu 53. in Joannem ſcribit Deum nonnullos excæcare & indurare *deſerendo & non adjuvando.* In libro de perfectione juſtitiæ cap. 19.docet nonnullos deſertos omni lumine veritatis non poſſe velle bonum,non poſſe ſervare divina quæ urgent , mandata : *Deſertus* (inquit , de excæcato loquens) OMNI *lumine veritatis hæc velle* NON POTEST. Tanti roboris Vaſqueſio viſum eſt illud argumentum ut confeſſus ſit Auguſtino perſuaſum fuiſſe pluribus excæcatis non adeſſe auxilium ad ſalutem ſufficiens.

3. Gratia actualis ſufficiens duo dicit ; unum ex parte intellectûs,boni ſcilicet agendi cognitionem; & aliud ex parte cordis , inchoatum nimirum ejuſdem boni amorem, ſeu velleitatem. Atqui neutrum in aliquibus excæcatis & induratis reperitur : neque enim quoties peccant , ea percipiunt, ut experientiâ compertum eſt , & probat iſtud Auguſtini axioma : *Sunt qui legem Dei omninò rejicientes , malas concupiſcentias nec in hoſtes deputant.*

Obj. 1. Deus non abſolutè quidem , ſed ex ſuppoſitione quòd præceptum imponat, debet iis quibus præceptum imponitur , gratiam ſufficientem : ergo , &c.

Reſp. Nego ant.Ratio eſt 1.quia excæcati de quibus eſt quæſtio,per multa flagitia & multa facinora ſeſe gratiâ, quam Deus alioquin miſericorditer daret , indignos reddiderunt : unde eſt illud Auguſtini in libro de dono perſeverantiæ capite 8. *Non ſimus ingrati , quòd tam multos liberat miſericors Deus*

de tantâ perditione, ut ſi inde neminem liberaret, non eſſet injuſtus.

Ratio eſt 2. quia ſi Deus (ut fert argumentum) gratiam deberet homini impio ex ſuppoſitione præcepti quod illi imponit, gratiam ei ſimpliciter & abſolutè deberet: non enim poteſt ei non præcipere ut ſervet Decalogi præcepta: nempè cùm ſint de jure naturali, ſunt prorsùs indiſpenſabilia: at hæreticum eſt dicere, gratiam abſolutè & ſimpliciter deberi, ut videre eſt apud Auguſtinum ex Apoſtoli principiis contra Pelagianos diſputantem.

Obj. 2. Poſſibilia ſunt præcepta quæ obcœcatis & induratis imponuntur: ergo neceſſe eſt ut gratiam habeant per quam fiant poſſibilia.

Reſp. Diſt. ant. Poſſibilia ſunt remotè & abſolutè, conc. ant., quia potuerunt antequam in excœcationem & indurationem caderent, non apponere impedimenta gratiæ: ſcilicet temperare potuerunt à flagitiis per quæ in miſerum illum ſtatum prolapſi ſunt. Et prætereà Dominus, cùm illi placuerit, auxilia conferre poteſt quibus liberentur: Poſſibilia ſunt proximè; id eſt, per auxilium quod ſit actu præſens, nego ant. Ita nodum illum ſolvunt Maſſoulizus & alii tum antiqui, tum recentiores Thomiſtæ.

Obj. 3 Obcœcari & indurati corripi & admoneri debent à ſuis Paſtoribus: ergo ſemper habent gratiam ſufficientem, ne ſcilicet inanis ſit illa correptio.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Neque enim Paſtores ſciunt, an Dei gratia comitatura, aut non comitatura ſit ſuas correptiones & admonitiones: unde quantùmcumque peccatores ſint excœcati & indurati, nuſquam pro loco & tempore à correptionibus & admonitionibus temperare debent: *Hæc eſt* (ait Auguſtinus in libro de corrept. & gratiâ cap. 5.) *correptionis utilitas.... & tunc ſalubris, quando ſupremus medicus reſpicit.* Quæ verba ſupponunt, cum non ſemper reſpicere.

Obj. 4. Deus(ut habetur Joan. 1.) illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum : ergo , &c.

Reſp. 1. Diſt. ant. Per lumen rationis cuique homini inditum , juxtà illud Pſalmi : *Signatum eſt ſuper nos lumen vultûs tui, Domine*, conc. ant. per gratiam internam quæ fit ex Chriſti meritis , nego antecedens.

Reſp. 2. Diſting. iterum ant. Illuminat mundum chriſtianum ; cum baptiſma gratiam ſanctificantem conferat iis qui non fictè accedunt, conc. ant. Illuminat mundum prophanum & extrà baptiſmum nego ant. Ita S. Chryſoſtomus textum illum interpretatur.

5. *Q*. Mandata Dei ſuntne juſtis hominibus ad obſervandum impoſſibilia ?

R. Non ſunt. Nam 1. Concilium Arauſicanum II. Leonis Papæ I. tempore celebratum hæc habet Canone 25. *Hoc etiam ſecundùm fidem Catholicam credimus , quòd acceptâ per baptiſmum gratiâ , omnes baptizati , Chriſto auxiliante & cooperante , quæ ad ſalutem pertinent , poſſint & debeant , ſi fideliter laborare voluerint , adimplere.*

2. Hæc etiam habet Concilium Tridentinum ſeſſione 6. capite 11. *Nemo temerariâ illâ , & à patribus ſub anathemate prohibitâ voce uti* debet , *Dei præcepta homini juſtificato ad obſervandum eſſe impoſſibilia : nam Deus impoſſibilia non jubet , ſed jubendo monet facere quod poſſis , & petere quod non poſſis , & adjuvat ut poſſis,*

6. *Q*. Gratia ſufficiens , per quam mandata reddantur *proximè* poſſibilia, daturne hominibus juſtis, urgente præcepto , & inſtante tentatione ?

R. Datur. Nam 1. Concilium Tridentinum ſeſſ. 11. cap. 11. ſic loquitur : *Deus namque ſuâ gratiâ ſemel juſtificatos non deſerit , niſi ab eis priùs deſeratur.* Et in hoc, Deus animæ medicus differt à medico corporis , qui (ut jam olim obſervavit Augu-

ſtinus) hominem à ſe ſanatum deſerit,eumque propriis viribus , propriæque curæ committit.

Nec valet eorum Commentarius qui textum illum de gratiâ ſanctificante interpretantur, quaſi ſenſus ſit quòd Deus per ſubtractionem gratiæ ſanctificantis non deſerat juſtum, niſi cùm Deum ipſe per peccatum mortale deſeruit.Nam textus ille in Concilio Tridentino rationem continet cur juſti *proficere poſſint* : ſic enim habet : *Quo fit ut juſti ipſi eo magis ſe obligatos ad ambulandum in viâ juſtitiæ ſentire debeant , quò liberati jam à peccato . ſervi autem facti Dei , ſobriè & juſtè & piè viventes proficere* POSSINT *per Chriſtum Jeſum , per quem acceſſum habuerunt in gratiam iſtam. Deus* NAMQUE *ſuâ gratiâ , ſemel juſtificatos non deſerit , niſi ab eis , &c.* At ſi ſtaret Commentarius de quo agitur , ea ratio non valeret, neque enim gratia habitualis, ſeu ſanctificans, dat *poſſe operari*. Licèt enim hominem efficiat juſtum per juſtitiam quæ ipſi inhæreat,ejus tamen fractas per peccatum vires non reſtituit , nec tollit concupiſcentiam,cujus motus nonniſi per gratiæ actualis auxilium cohiberi poſſunt.Idque evincitur ex eo quòd juſti orare debeant , ut poſſint divina obſervare mandata,illaque reipsà exequantur.

2. Ab Innocentio X. Alexandro VII. Innocentio XII.& Clemente XI.damnata eſt hæc Janſenii propoſitio: *Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus & conantibus ſecundùm præſentes quas habent vires , ſunt impoſſibilia ; deeſt quoque illis gratia quâ poſſibilia fiant.*

§. IV.

De Gratia Efficaci.

1. *Quæſt.* QUid eſt gratia Efficax ?

R. Eſt ea quæ habet effectum ad quẽ voluntatem excitat,& ad quem à Deo datur: hoc

eſt, quæ ſemper conjuncta eſt cum obſervatione præcepti: ſcilicet (ut Auguſtinus ait) *à nullo duro corde reſpuitur.*

2. Q. Gratia efficax habetne ſuam efficaciam tanquam à cauſâ efficiente, ex determinatione voluntatis creatæ?

R. Non habet. Nam inde ſequeretur 1. Conſentientem gratiæ ſe ipſum diſcernere à non conſentiente qui æqualem haberet gratiam, contrà illud Apoſtoli *Quis te diſcernit?* 2. Eum non debere gratias agere Deo propter actum quem elicuit cum gratiâ: 3. Eum qui jam habet gratiam ſufficientem per quam poteſt operari, non teneri petere ipſam operationem ſeu mandati executionem: haberet enim id totum quod ex parte Dei, illi ad obſervationem mandati neceſſarium eſt. Sed hæc abſurda ſunt: ergo, &c.

3. Q. Gratia efficax habetne ſuam efficaciam ex illius attemperatione cum præſente ſubjecti genio & diſpoſitione naturali, prout ſubeſt ſcientiæ Mediæ; hoc eſt, eſtne efficax eo quòd Deus eam conferat in iis circumſtantiis, in quibus prævidet humanam voluntatem illi præbituram eſſe conſenſum quem extrà illas circumſtantias minimè præberet?

R. Non habet: genium ſcilicet illud præſens rationalis creaturæ; diſpoſitio naturalis in quâ foret; circumſtantiæ extrinſecæ in quibus poneretur, conſtituerent diſcrimen quod inter obſervantem mandatum, & non obſervantem reperiretur; bonum opus refunderetur in aliquid naturale quod à Deo per Chriſtum non eſſet: ac proinde vim ſuam habent in illo ſyſtemate rationes omnes quæ in reſponſione ad quæſitum præcedens allatæ ſunt.

Prætereà Deus nonnumquam gratiam confert eo tempore quo minùs cum illâ attemperatum eſt præſens voluntatis genium, ſicut in Paulo patuit, ut obſervat Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanct. cap. 2. Idem S. Doctor hom. 23. inter Quin-

Q iiij

quaginta notat, Deum, ut gratiam largiatur, non attendere ad mores naturales creaturæ rationalis. Proſper in Carmine *de ingratis*, aſſerit divinæ gratiæ virtutem nequaquam à loco, tempore, naturali diſpoſitione ſubjecti pendere, ſed ex vi & efficaciâ divinæ voluntatis.

4. Q. Unde petitur efficacia divinæ gratiæ?

R. Petitur ex intrinſeca illius virtute, ex intrinſeco illius operandi modo, ex abſoluto decreto, quo Deus vult ut habeat effectum ad quod movet, & excitat voluntatem.

5. Q. Intrinſeca efficacia gratiæ poteſtne probari ex Scripturis?

R. Poteſt. Nam 1. gratia facit ut faciamus: juxtà illud Ezechielis 36. *Dabo vobis cor carneum, & faciam ut in præceptis meis ambuletis.* 2. Gratia efficit ut Deus in nobis operetur velle & perficere: *Cum metu & tremore* (ait Apoſtolus ad Philippenſes 2.) *veſtram ſalutem operamini: Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bonâ voluntate*: 3. Chriſti gratia efficit ut qui mandatum obſervant, agantur Spiritu Dei, juxta illud ad Rom. 8. *Qui Spiritu Dei aguntur, hi Filii Dei ſunt*: At ea efficere non poteſt; ſi ab intrinſeco non ſit efficax; hoc eſt, ſi voluntatem ipſam phyſicè non determinet: ſi enim à voluntate creatâ ad actum determinetur, non faciet ut faciamus, ſed nos ipſi potiùs faciemus ut faciat; ipſa non operabitur velle & perficere pro bonâ Dei voluntate, ſed pro noſtrâ; non ipſa agemur, ſed eam nos agemus, utpote pro libito eam ad operationem determinantes. Vide loca illa in eundem ſenſum fuſe pertractata apud Auguſtinum in libro de gratiâ Chriſti.

6. Q. Intrinſeca gratiæ efficacia poteſtne probari ex orationibus Eccleſiæ?

R. Poteſt. Scilicet Eccleſia in ſuis orationibus petit non tantùm *poſſe* operari, quod datur per gra-

tiam ſufficientem, ſed ipſam etiam operationem: at vanæ ac irriſoriæ forent illæ orationes, ſi à nobis jam habentibus gratiam, effectus illius ſeu operatio actualis à nobis tantùm penderet: quid enim ſtultius eſt (Auguſtino teſte) quàm id petere quod jam habeas in tuâ poteſtate?

7. Q. Intrinſeca efficacia gratiæ poteſtne probari ex ipſius definitionibus ab Auguſtino traditis?

R. Poteſt. Definitur enim in libro de gratiâ Chriſti cap. 6. Gratia quæ non ſolum poſſe, ſed etiam ipſum velle & agere operatur in nobis. Ejuſdem libri cap. 14. dicitur eam eſſe, per quam omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad eum. Cap. 24. definitur ea per quam Deus *internâ, atque occultâ, mirabili, atque ineffabili poteſtate operatur in cordibus hominum, non ſolùm veras revelationes, ſed etiam bonas voluntates.* Cap. 38. definitur, *Adjutorium benè agendi per inſpirationem flagrantiſſimæ & luminoſiſſimæ charitatis*: Atqui caderent illæ definitiones, ſi gratia à voluntate ad actum determinaretur, & non ipſa voluntas à gratiâ: ergo, &c.

8. Q. Efficacia gratiæ poſtne probar ex libro Auguſtini de Correptione & Gratiâ?

R. Poteſt. Scilicet S. Doctor in libro de correptione & gratiâ duplex adjutorium diſtinguit; adjutorium nimirum SINE QUO, & adjutorium QUO. Docet, iſtud eſſe in ſtatu naturæ lapſæ neceſſarium ad ſingulos pietatis actus. Unde ſic arguitur; Auxilium QUO, eſt per ſe & ab intrinſecò efficax: ergo & gratia efficax, in ſtatu naturæ lapſæ eſt per ſe efficax.

Probatur. ant. 1. ſi auxilium QUO non eſſet per ſe efficax, non differret ab adjutorio SINE QUO: iſtud enim eſt efficax accedente & determinante voluntatis conſenſu, ut, ex eodem Auguſtino, in ſanctis Angelis accidit: ergo Illud, hoc eſt Adjutorium QUO è contra eſt per ſe efficax, hoc eſt voluntatem ad conſenſum determinat.

Q

2. Auguſtinus comparat auxilium QUO cum viſione beatificâ: è contrà auxilium SINE QUO comparat cum alimentis reſpectu vitæ conſervandæ, cum navi neceſſariâ ad trajiciendum flumen: atqui viſio beatifica eſt per ſe efficax ad reddendum hominem beatum: cùm è contrà alimenta non ſint per ſe efficacia ad conſervandam vitam, nec navis ad trajiciendum flumen, ſi nempè quis nec navi nec alimentis uti voluerit: ergo auxilium QUO, eſt per ſe & ex naturâ ſuâ efficax; hoc eſt, voluntatis phyſicè determinativum. Vide Auguſtini integrum caput XII. libri de Correptione & Gratiâ.

9. *Q.* Efficacia gratiæ poteſtne probari ex diſputatione Auguſtini cum Semipelagianis?

R. Poteſt, & quidem hoc argumento. Semipelagiani in Auguſtino impugnarunt gratiam per ſe efficacem; nec ipſe umquam conqueſtus eſt, quòd ab illis hæreticis eo in capite ſibi quidquam imponeretur. Scilicet impugnarunt gratiam ex quâ credebant ſequi libertatis excidium; correptionum & admonitionum inutilitatem: animarum torporem; fatum quoddam ineluctabile: Sed gratia ex quâ putarunt tanta ſequi abſurda, erat gratia per ſe efficax: quomodo enim in eorum mentem venire potuiſſet ea abſurda ſequi ex gratiâ quæ non eſt efficax niſi dependenter à præviâ voluntatis determinatione?

Obj. 1. Difficile eſt intellectu quomodo gratia per ſe efficax cum creatâ libertate cohæreat: ergo, &c.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Tantùm enim abeſt ut id quod objicitur, efficaciæ gratiæ noceat, quin è contrà confirmet eam quàm maximè. Nempè concordia libertatis cum gratiâ non eſt difficilis in ſyſtemate quo aſſeritur gratiam eſſe ſolùm efficacem ex conſenſu voluntatis, aut ex illius attemperatione cum diſpoſitionibus naturalibus: è contrà verò in ſyſtemate Auguſtini multùm eſt difficilis: *Sed qui*

(verba ſunt S. Doctoris in libro de gratiâ Chriſti cap. 47.) *ubi de arbitrio voluntatis , & Dei gratiâ diſputatur , ità eſt ad diſcernendum difficile, ut quando defenditur liberum arbitrium , negari Dei gratia videatur ; quando autem aſſeritur Dei gratia , liberum arbitrium putetur auferri.*

Obj. 2. Gratia efficax ab intrinſeco revera perimit libertatem:nempè cum voluntatem phyſicè determinet,tollit illius indifferentiam, ac proinde & ipſam libertatem , cùm indifferentia ſit de eſſentiâ libertatis.

Reſp. Diſt. ant. Tollit indifferentiam *ſuſpenſivam* quæ poſita eſt in privatione cujuſlibet actûs voluntatis, conc. ant.tollit indifferentiam *activam* quæ conſiſtit in poſitione actûs cum potentiâ ad non ponendum eumdem actum, nego ant. Scilicet gratia efficax non tollit judicii indifferentiam quæ eſt radix libertatis:hoc eſt,non impedit quin intellectus operantis apprehendat in omiſſione actûs, quem voluntas agit ex determinatione gratiæ , rationem alicujus boni apparentis,utpote libidini faventis , propter quàm voluntas ad non ponendum actum alliciatur : quod contrà in beatis contingit, qui cum nullam in privatione amoris Dei ſpeciem boni apprehendant,non ſunt in Deo amando liberi.

Obj. 3. Potentia illa ad non agendum quæ dicitur remanere in voluntate quæ agit ex gratiæ efficacis determinatione, eſt omninò inutilis : neque enim ad actum aut aliàs reducta eſt umquam, aut aliquando reducetur : ergo , &c.

Reſp. Nego ant. Licèt enim potentia quam vir ſapiens habet, ut ſe præcipitem agat,numquam ad actum,quamdiu ſapiens erit, reducenda ſit;non eſt tamen inutilis:nempè complet illum in ratione liberi : ergo nec potentia non agendi quæ remanet in voluntate quæ agit ex motu & determinatione gratiæ per ſe efficacis , eſt inutilis.

Obj. 4. Chriſtus Matthæi 11. objurgat Judæos, quòd converſi non eſſent, & eis opponit Tyrios & Sidonios, viros Idololatras qui egiſſent pœnitentiam, ſi Chriſtus eadem coram ipſis miracula patraſſet, quæ coram Judæis patraverat: at objurgatio illa perabſurda fuiſſet, ſi gratia ſit per ſe efficax: dicere nimirùm potuiſſent Judæi ſe pariter acturos fuiſſe pœnitentiam, ſi miraculis adjunxiſſet gratiam per ſe efficacem, quemadmodùm collaturus eam fuiſſet Tyriis & Sidoniis, ſi coram eis patraſſet miracula: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Scilicet eadem gratia quæ fuiſſet per ſe efficax in Tyriis & Sidoniis, non futura fuiſſet efficax in Judæis propter majorem eorum cæcitatem & intenſiorem obdurationem. Hincque ſequitur efficaciam gratiæ eſſe correlativam ad diſpoſitionem ſubjecti: ita ut ubi major eſt cupiditas quàm ſit gratia, effectu ſuo careat: ubi verò minor, effectum ſuum per ſe ipſam conſequatur.

10. Q. Gratia fuitne per ſe efficax in ſanctis Angelis, & in Adamo innocente?

R. Non fuit. Nempè non alia fuit gratia in Angelis & Adamo innocente, quàm ea quam S. Auguſtinus in libro de correptione & gratiâ vocat *Adjutorium* SINE QUO: atqui adjutorium illud non eſt per ſe efficax, ut patet ex alimentis & navi cum quibus ibidem comparatur ab Auguſtino: ergo, &c.

Obj. 1. Auguſtinus in libro 12. de Civit. Dei cap. 9. ſcribit, Angelos ſanctos magis fuiſſe adjutos, quàm Angeli qui ceciderunt: *illi* (inquit) *amplius adjuti*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Fuerunt magis adjuti poſt perſeverantiam, conc. ant. ante perſeverantiam, aut in ipſo actu quo perſeverarunt, nego ant. Hoc eſt, Angeli ſancti poſt perſeverantiam, intuitivâ Dei viſione & uberiori caritate donati ſunt in mercedem ſuæ perſeverantiæ, ſicque certi facti ſunt ſe nuſquam

eſſe caſuros : quæ quidem certitudo dum eſſent in via, deerat eorum ſtatui : *Donec* (inquit Auguſtinus in libro de correptione & gratiâ, cap. 10.) *iſtam ſummam beatitudinis plenitudinem, tamquam præmium ipſius. permanſionis acciperent, id eſt, ut, magnâ per Spiritum ſanctum. datâ abundantiâ caritatis Dei, cadere ulteriùs omninò non poſſent, & hoc de ſe certiſſimè noſſent.*

Obj. 2. Neceſſitas gratiæ per ſe efficacis fundatur in ſubordinatione cauſæ Secundæ ad Primam ; at hæc ratio locum habuit in innocente creaturâ : ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Solùm enim fundatur in infirmitate quam creatura per peccatum contraxit: unde Auguſtinus contrà Semipelagianos pro neceſſitate gratiæ per ſe efficacis agens, nullam aliam rationem protulit, quàm eam, quæ deſumitur ex infirmitate naturæ per peccatum lapſæ : *Subventum eſt igitur* (inquit in libro de correpț. & gratiâ, cap. 11.) *infirmitati voluntatis humanæ, ut divinâ gratiâ indeclinabiliter & inſuperabiliter ageretur.*

Obj. 3. Angeli qui perſeverarunt, in ſe ipſis de ſuâ perſeverantiâ gloriari potuiſſent, ſi non magis adjuti fuerint, quàm illi qui ceciderunt : ſe ipſos enim ab illis per ſuum conſenſum diſcreviſſent : ſed hoc eſt abſurdum : ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Vires enim ſuas habuiſſent à Deo creatore & à Deo largitore gratiæ ; unde in eum ultimò referre debuiſſent ſuam perſeverantiam : è contra verò gloriari poſſet homo lapſus, ſi non indigeret ad agendum gratiâ per ſe efficaci, quemadmodùm ægrotus qui fractus eſſet viribus, gloriari poſſet, ſi ſolo adjutus baculo, quod poteſt homo ſanus, crederet poſſe ſe ambulare. Addendum eſt eam difficultatem non aliud continere quàm quæſtionem philoſophicam ; an nempè ſine præmotione phyſicâ poſſit explicari dependentia cauſæ ſecundæ à Primâ.

Caput IV.

De Gratiâ habituali.

Nota. De gratia habituali quæri poteſt 1. quid ſit : 2. an detur : 3. quinam ſint illius effectus.

§. I.

De Naturâ & exiſtentiâ Gratiæ habitualis.

1. *Quæſt.* Quid eſt gratia habitualis ?

R. Eſt ea quæ , ut cæteri habitus, in creatura permanet , ſive operetur, ſive non operetur , ſive vigilet , ſive dormiat.

2. *Q.* In quo poſita eſt natura phyſica gratiæ habitualis.

R. In eodem,in quo poſita eſt natura charitatis habitualis : hoc eſt , in Dei amore dominante,qui permanenter in juſtorum animâ remaneat , donec per creaturæ amorem dominantem, id eſt,per peccatum mortale expellatur. Scilicet caritas, ſicut & gratia habitualis , homini tribuit eſſe divinum ſecundæ Joannis 3. Per charitatem, ſicut & per gratiam habitualem renaſcimur ad Galatas 3. Charitas,ſicut & gratia habitualis,eſt animæ vita : *Tranſlati ſumus de morte ad vitam* (1. Joannis 3.) *quia diligimus.* Tandem charitas, ſicut & habitualis gratia,nos cum Deo conjungit : *Qui manet in charitate* (1. Joannis 7.) *in Deo manet , & Deus in eo.*

3. *Q.* Daturne gratia habitualis ?

R. Datur : quia exiſtit forma per quam homo fit juſtus , hoc eſt,charitas quæ creaturam efficit formaliter juſtam , & gratam Deo.

4. Q. Quodnam eſt immediatum ſubjectum gratiæ habitualis?

R. Eſt anima ipſa prout eſt volitiva boni: quia charitas in animâ ſub eo reſpectu conſideratâ recipitur: amare enim eſt ipſius animæ prout eſt volitiva boni.

§. II.

De effectibus Gratiæ habitualis.

Nota. Duo ſunt effectus præcipui gratiæ habitualis: Juſtificatio ſcilicet & Meritum: habitualis enim gratia (ut ſuperiùs dictum fuit) reddit animam juſtam, hoc eſt ſanctam; & præterea eſt principium meriti, ſeu efficit ut creatura mereri poſſit.

De Juſtificatione.

1. *Quæſt.* Quid eſt juſtificatio?

R. Concilium Tridentinum Seſſ. 6. cap. 4. eam ſic deſcribit: Tranſlatio ab eo ſtatu, in quo homo naſcitur filius primi Adæ, in ſtatum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei per ſecundum Adam Jeſum Chriſtum.

2. Q. Juſtificatio eſtne poſita in ſolâ remiſſione, aut non imputatione peccatorum?

R. Non eſt in eis poſita: ſcilicet eſt forma inhærens animæ: eſt enim idem cum charitate quæ phyſicè diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis: ex eâ autem charitate ſequitur remiſſio peccatorum, ſicut effectus ſequitur ex causâ ex quâ pendet.

3. Q. Quot & quænam ſunt juſtificationis cauſæ?

R. Quatuor ſunt: *Finalis* quidem, gloria Dei & Chriſti, ac vita æterna: *Efficiens* verò, miſericors Deus qui gratuitò nos ſanctificat: *Meritoria*, Jeſus Chriſtus Dominus noſter, qui ſuâ paſſione nobis juſtificationem meruit, & pro nobis Deo Patri ſa-

tisfecit: *Inſtrumentalis*, Sacramenta baptiſmi & pœnitentiæ: *Formalis* tandem, eſt juſtitia Dei, non quâ ipſe juſtus eſt, ſed quâ nos juſtos facit; quâ videlicet ab eo donati, renovamur Spiritu mentis noſtræ, & non modò reputamur, ſed verè juſti nominamur & ſumus, juſtitiam in nobis recipientes, unuſquiſque ſuam ſecundùm menſuram, quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis prout vult, & ſecundùm propriam cujuſque diſpoſitionem & cooperationem. Ita Concilium Tridentinum Seſſ. *6*. cap. 5. definiit.

4. *Q*. Quænam ſunt diſpoſitiones quæ ad juſtificationem præparant?

R. Sunt fides, timor, ſpes, dilectionis initium, contritio, baptiſmi aut Sacramenti pœnitentiæ votum. Ita Concilium Tridentinum Seſſione *6*. capite *6*.

5. *Q*. Quodnam eſt objectum fidei quæ præparat ad juſtificationem?

R. Sunt (ex Concilio Tridentino Seſſ. *6*. cap. *6*.) ea omnia quæ divinitùs revelata, & promiſſa ſunt, atque illud in primis, à Deo juſtificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu.

Obj. 1. Objectum fidei juſtificantis eſt ſpecialis miſericordia Dei; hoc eſt, eſt actus quo quis certò credit ſibi peccata quæ commiſit, eſſe remiſſa: ita ut impius ſic diſcurrat: Deus peccatorum remiſſionem promiſit ei qui credit: ego credo; ac proinde remiſſa ſunt mihi peccata: ergo, &c.

Reſp. Antecedens eſt quidem principium quod apud Calviniſtas palmarium eſt: ſed reipsâ eſt omninò falſum: neque enim Chriſtus aliquando eam miſericordiæ ſpecialis fidem exegit ab eis, quibus remiſiſſe peccatum in Evangelio legitur. Præterea nullibi in Symbolo (in quo ſunt quæ creditu neceſſaria ſunt ad ſalutem) eam de miſericordiâ ſpeciali fidem reperire eſt.

Obj. 2. Sola fides ad juſtificationem diſponit: ei enim ſoli Chriſtus juſtificationem adſcribit in Evangelio: *Fides tua* (inquit Matthæi 9. pluribuſque aliis locis) *te ſalvum fecit*: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. nego ant. Sic enim loquitur Jacobus in ſuâ Epiſtolâ canonicâ cap: 2. *Videtis quia ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantùm.* Ad 2. ſic reſpondet Auguſtinus in libro de prædeſtinatione Sanctorum cap. 7. *Ideò dicit Apoſtolus juſtificari hominem ex fide, non ex operibus, quia ipſa prima datur, ex quâ impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus vivitur.*

6. *Q.* Juſtificatio eſtne certa reſpectu noſtri?

R. Non eſt certa: nempè nullus hominum (ut docet Concilium Tridentinum) ſcire poteſt certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe juſtificationis gratiam conſequutum eſſe. Nec immeritò: nemo enim eâ fide ſcire poteſt ſe credere, ſperare & diligere ſicut oportet: unde Paulus primæ ad Corinth. 4. ſic loquitur: *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc juſtificatus ſum.*

7. *Q.* Juſtificatio eſtne immutabilis?

R. Non eſt; quia qui juſtus eſt, poteſt impius fieri per peccata de quibus agit Apoſtolus in Epiſtolâ ad Rom. *Qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.*

Obj. 1. Primæ Joannis 3. hæc habentur: *Qui natus eſt ex Deo peccatum non facit, quoniam ſemen illius in eo manet, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt*: ergo, &c.

Reſp. 1. Diſt. ant. Si agat prout ex Deo natus, conc. ant. neque enim arbor bona poteſt malos fructus facere: ſi agat ut natus ex Adam, nego ant. quia, ut dicit Evangelium, neque arbor mala bonos fructus facere poteſt.

Reſp. 2. Diſt. ant. in ſenſu compoſito, conc. ant. in ſenſu diviſo, nego ant. hoc eſt, componi non poteſt peccatum lethale cum Dei filiatione, ſed cõpo-

ni poteſt cum perſonâ regeneratâ, ita ut peccando mortaliter, deſinat Deum habere patrem. Joannis ſententia, cujus objectio meminit, ſimilis eſt iſti: Optimus civis patriam non poteſt prodere;at iſtiûs ſenſus non eſt quòd optimus civis abſolutè non poſſit prodere patriam, ſed ſenſus eſt quòd deſinat eſſe civis optimus, ubi eam prodiderit.

8.Q. Juſtificatio eſtne in omnibus æqualis?

R. Non eſt; tum quia æquales non ſunt in omnibus diſpoſitiones quæ præparant ad juſtificationem;tum etiam quia juſtificatio per opera pietatis poteſt augeri,juxtà illud quod Eccleſia precatur Dominicâ xv. poſt Pentecoſten *Da nobis,Fidei,Spei, & Charitatis augmentum.*

De Merito.

1.*Quæſt.* JUſti poſſuntne quidpiam mereri per veræ pietatis exercitia?

R. Poſſunt:nempe Matthæi 11.æterna vita dicitur *merces* bonorum operum.Secundæ ad Timoth.4. dicitur *Corona juſtitiæ.* Primæ ad Corinth. 9. appellatur *Bravium:*at merces,corona juſtitiæ,& bravium,correlativa ſunt ad meritum propriè & ſtrictè ſumptum: ergo, &c.

*Obj.*1. Omnia juſtorum opera ſunt peccata:*Quaſi pannus menſtruata* (ait Iſaïas cap.64.) *omnes juſtitiæ noſtræ.*

Reſp. Iſaias loquitur in perſonâ impiorum: vel nomine *juſtitiarum*,intelligit ſacrificia legalia oblata à Judæis cum actuali & determinatâ voluntate peccandi:unde idem Propheta Deum ſic poſteà loquentem inducit: *Incenſum abominatio eſt mihi.*

Obj. 2.Ad meritum requiritur totius legis obſervatio: at id homini viatori poſſibile non eſt: ſcilicet (ut Jacobus ait) *in multis offendimus omnes:* ac præthereà duo hæc Decalogi præcepta: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Non con-*

cupiſces, ſervari non poſſunt ab homine viatore: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. Jacobi textus intelligitur de peccatis venialibus quæ non extinguunt charitatem,licèt illius fervorem minuant.

Ad 2.Primum Decalogi mandatum tria præcipit: 1. ut Deum rebus omnibus anteponamus: 2. ut nihil niſi in ordine ad ipſum amemus: 3. ut ad perfectam Dei dilectionem conemur: ſed hæc tria cum auxilio gratiæ maximè poſſibilia ſunt.

Ad 3. Præceptum *Non concupiſces*, prohibet ne titillanti concupiſcentiæ præbeamus conſenſum;ne ejus motu voluntariè delectemur; ne eam in nobis excitemus: ſed hæc cum gratiâ poſſumus, licèt titillationem ipſam impedire non valeamus: unde ait Apoſtolus: *Sentio in membris meis legem repugnantem legi mentis meæ.*

2. Q. Quænam conditiones ad merendum requiruntur?

R. Requiruntur aliquæ ex parte actûs per quem meremur;nonnullæ ex parte perſonæ quæ meretur; aliæ verò ex parte Dei.

3. Q. Quæ conditiones requiruntur ex parte actûs per quem poſſumus mereri?

R. Duæ. 1.ut actus & à neceſſitate & à coactione ſit liber; unde hæretica eſt hæc Janſenii propoſitio: *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſa, non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit immunitas à coactione.* Requiritur 2. ut actus ſit bonus tum ex officio, tum ex fine, ac præterea ut fiat ex motu gratiæ actualis, ſeu ut ſit actus ſupernaturalis.

4. Q. Quæ conditiones requiruntur ex parte perſonæ merentis?

R. Duæ requiruntur.*Prima*, ſtatus viæ; nemo enim niſi viator (ſic ferente immutabili Dei lege) mereri poteſt: ſcilicet ubi ceciderit lignum, ibi ma-

nebit: *Altera*, ſtatus gratiæ: ea enim quæ juſtificationem præcedunt, non ſunt, ex Concilio Tridentino, propriè & ſtrictè meritoria.

5. *Q.* Quæ conditiones ad meritum ex parte Dei requiruntur?

R. Unica tantùm requiritur: promiſſio nimirùm de rependendo bonis operibus præmio: unde Concilium Tridentinum, ubi meminit meriti, divinam promiſſionem recenſet, nec immeritò: licèt enim creatura mercedem non expectaret, tamen opera ſua variis aliis titulis Deo deberet.

6. *Q.* Quotuplex eſt meritum?

R. Duplex, de condigno nimirùm & de congruo: Primùm, dicitur meritum ſtrictè ſumptum, & definitur, illud cui merces ſine injuſtitiâ non poteſt non rependi: alterum, vocatur meritum impropriè ſumptum; & eſt illud cui, abſolutè loquendo, merces poteſt non rependi ſine injuſtitiâ. Unde ſe habet tantùm per modum meræ diſpoſitionis ad aliud: ut ſunt, ex Concilio Tridentino, actus ſupernaturales Fidei, Spei & Charitatis, qui præparant impium ad juſtificationem.

De erroribus circa Gratiam.

1. *Quæſt.* QUinam ſunt errores præcipui, à quibus in materiâ de gratiâ cavendum eſt?

R. 1. Cavendum eſt à Pelagianorum erroribus. Pelagiani verò docebant 1. hominem minimè naſci cum peccato originali; ac proinde nec ignorantiam, nec concupiſcentiam, nec alias hujus vitæ miſerias eſſe pœnas originalis peccati. Docebant 2. veram ac internam Chriſti gratiam ad nullum omninò pietatis actum eſſe neceſſariam. Docebant 3. veram Chriſti gratiam, ubi datur, ex hominis merito dari. 4. Eam ad ſummum requiri, ut præcepta faciliùs obſerventur, non autem ſimpliciter & abſolutè.

R. 2. Cavendum eſt à Semipelagianorum errori-

bus,inter quos præcipuum locum tenet is, quo fertur Prævenientem ac interiorem gratiam nec ad initium fidei, nec ad perſeverantiam requiri.

R. 3. Cavendum eſt ab erroribus Lutheri & Calvini; & legenda integra ſeſſio ſexta Concilii Tridentini,ubi poſt Catholicæ fidei traditam variis capitibus expoſitionem, errores de quibus agitur,pluribus Canonibus proſcribuntur & damnantur.

R. 4.Rejici debet tamquam hæreticus Janſeniani libri ſenſus in quinque propoſitionibus damnatus, quem earumdem propoſitionum verba præ ſe ferunt : hiſce verò terminis conceptæ ſunt illæ propoſitiones.

Prima. *Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus & conantibus ſecundùm præſentes quas habent vires, ſunt impoſſibilia; deeſt quoque illis gratia, quâ poſſibilia fiant.*

Secunda. *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ numquam reſiſtitur.*

Tertia. *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit immunitas à coactione.*

Quarta. *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei: & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare.*

Quinta. *Semipelagianum eſt dicere Chriſtum pro omnibus omninò hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe:* Eam autem propoſitionem tamquam falſam,temerariam & ſcandaloſam damnarunt Romani Pontifices; *Intellectam verò eo ſenſu, ut Chriſtus pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuus ſit*, declararunt *impiam, blaſphemam, contumelioſam, divinæ pietati derogantem, & hæreticam.*

PARS SEPTIMA.

De Deo Authore Legum.

Nota. AGendum eſt hîc 1. de Lege in communi: 2. de Lege æternâ: 3. de Lege naturali: 4. de Lege Divinâ: 5. de Lege Eccleſiaſticâ: 6. de Lege Civili.

CAPUT PRIMUM.

De Lege in communi.

1. *Quæſt.* QUid eſt lex in communi?

R. Lex definitur, Ordinatio rationis ad commune bonum ab eo qui curam perfectæ communitatis habet, promulgata.

2. *Q.* Valetne allata legis definitio?

R. Valet. Nam 1. convenit omni legi, ſive ſit naturalis, ſive ſit divina, ſive ſit humana. 2. Convenit ſoli legi: nempè quatenùs eſt *ad bonum*, differt ab eo omni quod ordinem juſtitiæ perturbat: prout verò refertur ad bonum *commune*, diſcrepat à præcepto, quod quidem reſpicit bonum privatorum, ut privati ſunt: prout verò dicitur *promulgata ab eo qui curam habet perfectæ communitatis*, differt à ſtatutis, quæ in civitatibus non ſufficientibus ſibi, vel in Congregationibus, tum Eccleſiaſticis, ſive ſæcularibus, ſive regularibus, tum laïcis ferri ſolent.

3. *Q.* A quo lex condi debet?

R. A ſolo perfectæ Communitatis Superiore: quia illi ſoli convenit poteſtas juriſdictionis ad pro-

movendum commune bonum. Nomine autem perfectæ Communitatis intelligitur ea quæ ſibi ſufficit ad finem, ad quem fuit inſtituta.

4. *Q.* Lex non promulgata obligatne ſubditos?

R. Non obligat: quia ſine debitâ promulgatione non cenſetur ſufficienter ſubditis cognita.

5. *Q.* Promulgatio eſtne de eſſentiâ legis?

R. Non eſt: quia promulgatio ſupponit legem eſſe jam conditam; non enim aliud eſt, quàm debita illius ad ſubditos, ſervatis ſervandis, applicatio. Quænam autem ſint quæ ſervanda ſunt, pendet ex regnorum & provinciarum receptis conſuetudinibus.

Caput II.

De Lege æternâ.

1. *Quæſt.* Lex æterna quomodò definitur?

R. Definitur, Ratio ſuprema directiva omnium actionum & motionum.

2. *Q.* Quinam eſt ſenſus allatæ definitionis?

R. Lex æterna dicitur 1. *Ratio*, quia eſt ordinatio mentis mediorum ad finem. Dicitur 2. *Suprema*, quia eſt ultima regula ad quam omnia agenda exigi debent, ſicut primum principium eſt ultima regula ad quam quæcumque cognoſcenda in ſpeculativis reducuntur. Dicitur 3. *directiva omnium actionum & motuum*: quia verſatur circa actiones & motiones; ſcilicet actiones & motiones ſunt media per quæ creatura quælibet tendit ad debitum finem.

3. *Q.* Lex æterna eſtne omnibus nota ſub ratione legis æternæ?

R. Non eſt, quia multi ſunt qui Dei, in quo eſt

illa lex, exiſtentiam non cognoſcunt, nec diſtinctè norunt aliquid quod ſit æternum.

4. Q. Lex æterna eſtne omnibus nota in genere?

R. Eſt: ſcilicet nullus eſt qui non norit incommutabilem aliquam legem, ut ſunt prima & communiſſima morum principia, cujuſmodi ſunt hæc duo: *Bonum eſt agendum*; *Malum eſt vitandum*,

5. Q. Lex omnis derivaturne ab æternâ tanquam à causâ.

R. Derivatur: quia primum in unoquoque genere eſt cauſa cæterorum: ergo cùm lex æterna ſit omnium prima; eſt enim *ſumma ratio*, eſt cauſa aliarum omnium legum.

Ob. Lex fomitis quæ inclinat ad malum, eſt vera lex, juxtà illud Apoſtoli: *Sentio in membris meis legem repugnantem legi mentis meæ*: ſed hæc non derivatur ab æternâ lege: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Eſt lex æquivocè, in quantùm ſcilicet movet & impellit voluntatem, conc. ant. eſt lex verè & propriè, nego ant. ſcilicet inclinat ad malum: lex verò (ut ſuperiùs dictum eſt) ad bonum debet inclinare; alioquin enim non erit lex.

6. Q. Omnia ſubjiciunturne æternæ legi?

R. Subjiciuntur: quia Deus rebus omnibus ad normam æternæ legis, indidit inſtinctum per quem in finem ſibi convenientem ferantur: unde eſt illud Auguſtini in libro 19. de Civit. Dei. cap. 12. *Nihil à legibus ſummi Creatoris, Ordinatoriſque ſubtrahitur, à quo pax univerſitatis adminiſtratur.*

Ob. Peccata non ſubjiciuntur æternæ legi: è contrà illi adverſantur: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Legi dirigenti, conc. ant. permittenti, nego ant. Hinc eſt illud Auguſtini de Angelo prævaricatore in libro 19. de Civit. Dei, cap. 13. *In veritate non ſtetit, ſed veritatis judicium non evaſit: qui in ordinis tranquillitate non remanſit, nec*

ideò

Quò tamen à poteſtate ordinatoris effugit.

7. ℚ. Quodnam eſt primum & pæcipuum legis æternæ mandatum?

R. Eſt, ut debitus ordo in rebus & actibus ſervetur: *Æterna lex* (ait Auguſtinus in libro 1. de libero arbitrio, cap. 6.) *eſt ea, quâ juſtum eſt ut omnia ſint ordinatiſſima*: aut (ut idem ſanctus Doctor docet libro 22. contra Fauſtum, cap. 24.) *Lex æterna eſt ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conſervari jubens, perturbari vetans.* Ordo verò naturalis (ut obſervat idem Auguſtinus) fert, ut inferiora ſuperioribus ſubjiciantur, creaturæ Deo, entia corporea ſpiritualibus, & ita de aliis.

CAPUT III.

De Lege Naturali.

1. *Quæſt.* Quomodò definitur lex Naturalis?

R. Definitur: *Participatio legis æternæ, creaturæ rationali per inſpirationem luminis & amoris impreſſa.*

2. ℚ. Valetne allata legis naturalis definitio?

R. Valet. Nempe 1. quatenùs eſt *participatio legis æternæ*, convenit cum omnibus legibus poſitivis: omnes enim, ſi juſtæ ſunt, ab æternâ derivantur. 2. Per hanc vocem, *impreſſa*, differt ab iiſdem poſitivis legibus: harum ſcilicet nullum eſt menti noſtræ inditum veſtigium. 3. Hæc verba: *per inſpirationem luminis & amoris*, exponunt duo legis naturalis officia, in eo poſita, quòd lex naturalis oſtendat bonum, & ad illud per modum præcepti & cujuſdam ſuaſionis inclinet.

3. ℚ. Eſtne diſcrimen aliquod inter Syndereſim, conſcientiam, & naturalem legem?

R. Eſt. Nam 1. Syndereſis inclinat ad aſſentien-

dum principiis practicis, ut ſunt iſta: *Bonum eſt agendum, malum eſt fugiendum*: è contra lex naturalis *per ſe* non inclinat ad illum aſſenſum, ſed eum dumtaxat præcipit. 2. Differt à conſcientiâ, quòd hæc, ſit de agendis aut vitandis hîc & nunc: lex verò naturalis ſit de agendis aut vitandis in genere tantùm.

4. *Q.* Exiſtitne lex naturalis?

R. Exiſtit: ſcilicet indita ſunt nobis quædam boni cognitio & amor: unde Scriptura docet, prævaricatores eſſe quicumque peccant: *Prævaricantes* (inquit Propheta Rex, Pſalm. 118.) *reputavi omnes peccatores terræ.*

5. *Q.* Eſtne in lege naturali aliquod primum principium ad quod cætera præcepta reducantur?

R. Eſt aliquod in cognoſcendis, iſtud nempe: *Impoſſibile eſt idem eſſe ſimul & non eſſe*: ergo & in agendis: quia ſicut debet eſſe aliqua prima regula cognitionis, ita & debet eſſe actionis; Iſta nimirùm quæ cuique per ſe nota eſt: *Bonum eſt faciendum, & malum fugiendum.*

6. *Q.* Omnes actus virtutum ſuntne de lege naturali?

R. Sunt, ſi actus illi ſumantur in genere: nempè rationi ſunt conſentanei, & ad eos eadem inclinat ratio. Si verò ſumantur in ſpecie; omnes non ſunt de lege naturali: ſcilicet ſic accepti, non ſunt ſemper rationi conformes, quia cuique ſtatui non conveniunt; ſic virginitas conjugatis, ut conjugati ſunt, non convenit: tenentur nimirùm ad conjugale debitum, ſi exigatur.

7. *Q.* Lex naturalis eſtne una apud omnes?

R. Eſt una, quoad prima & communia principia? *Bonum eſt faciendum: malum autem fugiendum*: ſumpta verò ſecundùm concluſiones particulares, ſaltem remotas, non eſt una apud omnes: nempè concluſiones particulares remotæ, falsò à pleriſque

deducuntur ex primis principiis:ſic ex iſto generali principio, *Furari non licet*, ſequitur quidem Uſuram eſſe prohibitam; cùm à parte rei ſit furtum propriè dictum: ſed tamen ea concluſio non eſt apud omnes una.

8. Q. Lex naturalis eſtne immutabilis?

R. Eſt prorsùs immutabilis: quia objectum illius mutari non poteſt; ſeu fieri non poteſt ut quod vetat, ſit licitum; & quod præcipit, ſit malum.

9. Q. Poteſtas humana poteſtne diſpenſare in iis quæ ſunt legis naturalis?

R. Non poteſt: quia inferior eſt lege naturali: inferior autem non poteſt ſolvere quod ligatum eſt à ſuperiore.

Obj. 1. Eccleſia diſpenſat in votis, quorum tamen obligatio eſt de jure naturali: nimirùm præſcribit ratio, ut compleantur quæ Deo promiſſa ſunt: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Eccleſia diſpenſat impropriè, conc. ant. propriè, nego ant. hoc eſt, Eccleſia non eximit reum voti ab illius executione, ſtante lege voti; ſed declarat voti legem non ſtare, ſeu non obligare in quibuſdam particularibus circumſtantiis. Ita ſanctus Thomas.

Obj. 2. Eſt de lege naturali ut alienum, invito Domino, non detineatur: in hoc tamen poteſtas civilis diſpenſat per legem præſcriptionis: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Nimirùm alienum, per præſcriptionem deſinit eſſe alienum; hoc eſt, poteſtas civilis cui commiſſa eſt, propter utilitatem publicam, bonorum diſpenſatio, transfert per præſcriptionem dominium rei, quæ ante præſcriptionem erat aliena.

10. Q. Deus poteſtne diſpenſare in lege naturali?

R. Non poteſt: alioquin enim ageret contra legem æternam; quæ vetat ne licitum fiat quod per ſe eſt illicitum, & jubet ut id fiat quod recta ratio

præſcribit. Repugnat verò ut Deus quidpiam tentet contra legem æternam; id enim infinitæ illius ſapientiæ adverſatur.

Obj. Deus non ſemel diſpenſavit in lege naturali: Et quidem 1. cum Abrahamo, cui præcepit ut filium innocentem occideret: 2. cum Oſeâ, cui juſſit ut ex meretrice filios generaret: 3. cum Iſraëlitis, ut Ægyptiorum vaſa aurea & argentea furarentur: 4. cum iiſdem Iſraëlitis, ut cum alienis fœnerarentur: 5. cum iiſdem Iſraëlitis, ut dimitterent uxores: 6. cum Patriarchis veteribus, quibus polygamiam indulſit: 7. cum obſtetricibus Ægyptiis quarum mendacium compenſavit: ergo Deus poteſt in lege naturali diſpenſare.

Reſp. Diſt. ant. Deus non ſemel in lege naturali diſpenſavit diſpenſatione impropriè dictâ, ſubtrahendo nimirùm actum aliquem ex materiâ legis naturalis, conc. ant. diſpenſavit diſpenſatione propriè ſumptâ; hoc eſt, actum non ſubtrahendo legi naturali, ſeu actu remanente legis naturalis materiâ, nego ant.

Et quidem 1. occiſio Iſaaci licèt innocentis, non erat vetita lege naturali, Deo qui necis & vitæ dominus eſt, eam præcipiente: è contrà eo in caſu præcipit ratio ut innocens occidatur.

2. Uſus mulieris, etiam non conjugatæ, ad procreationem prolis, deſinit eſſe materia legis naturalis, cùm Deus (ut, teſte ſancto Thomâ, Oſeæ reſpectu contigit) muliebris corporis dominium in virum aliquem transfert. Prætereà dici poteſt Oſeam cum muliere fornicariâ priùs contraxiſſe nuptias, quàm illâ ad prolis generationem frueretur.

3. Vaſorum ex Ægyptiis ablatio, deſiit in caſu de quo agitur, eſſe furtum: quia Deus, ſupremus rerum omnium dominus, eorum dominium tranſtulit in Iſraëlitas, eiſque in pœnam peccatorum Ægyptios ſpoliavit.

4. Fœnus cum alienis, permiſſum eſt Judæis ad duritiam cordis : ſed tunc non deſiit eſſe peccatum. Idem dicendum eſt de uxorum dimiſſione quæ divinitùs Judæis indulta fuit.

5. Polygamia in Patriarchis deſiit eſſe materia legis naturalis : tunc enim tantùm eſt contrà legem naturalem, cùm abſolutè neceſſaria non eſt ad propagandum Dei populum; non autem cùm, accedente expreſſo Dei mandato, fuit, ut contigit Patriarcharum tempore, neceſſaria. Præterea multi contendunt polygamiam non eſſe contrà legem naturalem, ſed tantùm contrà poſitivam legem in Evangelio promulgatam. *Tunc* (inquit Auguſtinus) *peccatum non erat, quando mos erat.*

6. Deus non compenſavit mendacium obſtetricum Ægyptiarum, ſed earum dumtaxat intentionem; quæ quidem non alia fuit, quàm ut prodeſſent Hebræorum maſculis, quos Pharao iniquè & contrà leges omnes præfocari juſſerat : ſeu (ut clariùs loquamur) benevolentia quæ in eo facto emicuit, non fallacia; benignitas mentis, non iniquitas mentientis temporali mercede, quæ non eſt merces propriè dicta, remunerata fuit. Ita docet Auguſtinus contrà Fauſtum Manichæum.

11. Q. Lex naturalis poteſtne ex hominum cordibus omninò deleri?

Reſp. 1. Deleri non poteſt, quoad univerſaliſſima præcepta: ſcilicet univerſaliſſima præcepta ſe habent in practicis, ſicut ſe habent in ſpeculativis prima principia: ergo quemadmodùm prima principia, &c. De lege naturali ſecundùm ejuſmodi reſpectum conſideratâ intelligitur hæc Auguſtini ſententia in libro 2. Confeſſ. cap. 4. *Lex ſcripta eſt in cordibus hominum quam nec ulla quidem delet iniquitas.*

Reſp. 2. Deleri poteſt ſecundùm principia communia quæ non multùm diſtant ab univerſaliſſimis; ſcilicet non pauci reperti ſunt qui errarunt cir-

cà Decalogum: Gentiles enim omnes probârunt idololatriam; veteres Germani crediderunt furtum eſſe licitum; Priſcillianiſtæ mendacio & perjurio patrocinati ſunt; Plato uxorum communitati favit, ita ut vir pro libito alienâ uxore frueretur ad multiplicandum Reipublicæ populum.

Reſp. 3. Deleri à fortiori poteſt ſecundùm concluſiones quæ valdè remotæ ſunt à primis morum principiis: *Quantùm verò* (ait ſanctus Thomas 1. 2. q. 94. art. 6.) *ad alia præcepta ſecundaria, poteſt lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas perſuaſiones, eo modo, quo etiam in ſpeculativis errores contingunt circa concluſiones neceſſarias; vel etiam propter pravas conſuetudines & habitus corruptos: ſicut apud quoſdam non reputabantur latrocinia, peccata; vel etiam vitia contrà naturam, ut etiam Apoſtolus dicit ad Rom.* 1.

CAPUT IV.

De Lege poſitiva Divina.

1. *Quæſt.* QUomodo definitur lex poſitiva Divina?

R. Definitur lex quæ liberè à Deo ſancita eſt, ut homines ſub æternâ lege per Fidei, Spei, Charitatis, & quarumdam ceremoniarum praxim obedienter viverent.

2. *Q.* Quotuplex eſt lex poſitiva divina?

R. Duplex; Vetus & Nova. Illa, Judæis olim per Moyſem data fuit; iſta è contrà omnibus hominibus per Chriſtum. Illa, Vetus Teſtamentum; iſta verò, Novum appellatur: utraque in noſtris Bibliis continetur.

3. *Q.* Lex vetus fuitne bona?

R. Fuit, juxta illud Apoſtoli ad Rom. 7. *Lex qui-*

dem, ſancta & mandatum ſanctum, & iuſtum & bonum: nec mirum; nihil enim lex antiqua præcipit, quod non ſit rationi conforme.

Obj 1. Ezechielis cap. 20. Deus ſic loquitur: *Dedi eis præcepta non bona*: ergo, &c.

Reſp. 1. Diſt. ant. Dedi permiſſivè, conc. ant. Scilicet (ex Hieronymo) textus ille debet intelligi de iniquis Gẽtilium legibus: dedi poſitivè, nego ant.

Reſp. 2. Diſt. ant. Præcepta non bona, comparativè ad legem novam, conc. ant. abſolutè & ſimpliciter, nego ant. Ita Gregorius Magnus lib. 28. Moral. cap. 7

Obj. 2. Lex vetus (ex Apoſtolo ad Hebræos 8.) non vacavit culpâ: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Culpâ impropriè ſumptâ, tum quòd relinqueret in culpâ, tum quòd per accidens eſſet occaſio peccati: nitimur enim in vetitum, conc. ant. culpâ propriè ſumptâ, nego ant. *Quid ergo dicemus* (ait Apoſtolus ad Rom. 8.) *lex peccatum eſt? abſit.*

Obj. 3. Ex Apoſtolo ad Rom. 7. peccatum per legem reviviſcit; ergo non erat bona.

Reſp. Diſt. ant. Reviviſcit *per accidens*, conc. ant. cùm enim non ſubminiſtraret gratiam, homo corruptus ex eâ ſumpſit occaſionem peccandi: reviviſcit *per ſe*, nego ant.

4. *Q.* Lex vetus fuitne perfecta?

R. Non fuit. Nam ex Apoſtolo ad Galatas 2. ſatis non fuit ad conferendam hominibus juſtitiam.

Obj. Plures in antiquâ lege veram juſtitiam conſecuti ſunt: ergo fuit perfecta.

Reſp. Diſt. ant. Vi fidei in Chriſtum, conc. ant. vi antiquæ legis, nego ant. Unde de juſtis qui ſub lege veteri vixerunt, hæc ait Auguſtinus in libro 3. ad Bonifacium cap. 3. *Nondum nomine, ſed reipsâ fuerunt Chriſtiani.*

5. *Q.* Cur lex vetus data fuit hominibus?

R. Data eſt 1. ut eos pœnarum metu à flagitiis &

facinoribus deterreret : 2. ut revocaret in mentem legem naturalem, quam homines ex ſuis cordibus majori ex parte deleverant: 3. ut homines ad Chriſti fidem diſponeret : unde ad Galatas 3. vocatur *Pædagogus noſter in Chriſto.*

6. *Q.* Quinam eſt author veteris legis ?

Reſp. Deus ipſe : id nimirùm aſſeritur Exodi capite 24. necnon Lucæ 2. & pluribus aliis Scripturæ locis.

Obj. Lex vetus ſæpè Moyſi in Scripturis tribuitur : unde vulgò appellatur lex Moyſis : ergo non eſt à Deo.

Reſp. Diſt. ant. Tribuitur Moyſi tanquam promulgatori, conc. ant. tanquam authori, nego ant. Nempè hæc habentur Levitici 24. *Locutuſque eſt Dominus ad Moyſem, dicens : Hic eſt ritus lepro-ſi*, &c.

7. *Q.* Lex vetus datane fuit Moyſi immediatè à Deo ?

R. Data non fuit, juxta illud Actorum 7. *Qui accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum.*

Obj. 1. Is qui cum Moyſe locutus eſt, Deus in Scripturis dicitur : ergo, &c.

Reſ. Diſt. ant. Dicitur Deus, quòd Dei nomine locutus ſit, conc. ant. quòd verè Deus fuerit, nego antecedens.

Obj. 2. Dicitur de Moyſe quòd Dominus ſanciens legem, *facie ad faciem* cum eo locutus ſit: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. ſecundùm populi opinionem, conc. ant. in rei veritate, nego ant. Ita Auguſtinus libro 12. in Geneſim.

8. *Q.* Quibus hominibus data fuit lex antiqua ?

R. Solis Iſraëlitis, ſeu Jacobi poſteris : idque viſoliùs promiſſionis quæ Patriarchis de Meſſiâ divinitùs facta fuerat.

9. *Q.* Aliæ ab Iſraëlitis gentes tenebanturne ſervare veterem legem ?

R. Tenebantur quoad præcepta moralia quæ in Decalogo continentur; quia juris ſunt naturalis, quod quidem omnes homines obligavit ſemper: non tenebantur verò quoad præcepta ceremonialia & judicialia, quia non eis, ſed ſolis Iſraëlitis à Deo impoſita fuerant.

10. *Q.* Alii à Judæis populi poterantne ſalvari, licèt Moyſis legem non amplecterentur?

R. Poterant: ſcilicet ſolâ lege naturali tenebantur: unde ſi qui ex auxilio gratiæ, cum fide ſaltem implicitâ in Chriſtum, legem naturalem ſervaverint, juſtitiam conſecuti ſunt; proindeque ſalutem adipiſci potuerunt.

11. *Q.* Lex vetus eſtne abrogata?

R. Eſt. Nempè non ſancita fuerat ut eſſet perpetua, ſed tantùm donec Chriſtus ad quem erat Pædagogus, mortis ſuæ ſacrificium obtuliſſet: unde Apoſtolus ad Hebræos cap. 7. ſic loquitur: ***Tranſlato ſacerdotio, neceſſe eſt ut legis tranſlatio fiat.***

Obj. Lex vetus adhuc ſtat ac viget quoad præcepta moralia: nempè quoad Decalogum: ergo non eſt prorsùs abrogata.

Reſp. Diſt. ant. Stat & viget quoad præcepta moralia, vi legis naturalis ad quam pertinent illa præcepta, conc. ant. vi legis antiquæ, nego ant.

12. *Q.* Quandonam abrogata fuit lex antiqua?

R. In Chriſti morte: de illius nimirùm abrogatione Patres exponunt illud Chriſti morientis verbum; *Conſummatum eſt*; hoc eſt, finem habent quæ me futurum prænuntiabant, quæque legis novæ à me ſanciendæ umbra erant & figura.

13. *Q.* Lex antiqua ſtatim poſt Chriſti paſſionem fuitne mortifera? hoc eſt, potuitne quòad ceremonialia præcepta aliquamdiu ſine peccato obſervari?

R. Fuit quidem (ut mox dictum fuit) mortua, ſed non ſtatim fuit mortifera: ſcilicet Apoſtoli pro loco & tempore, œconomiæ causâ ſed non ex ne-

R v

ceſſitate ſalutis, nonnullos illius ritus aliquandiu ſervarunt : nempe Paulus Timotheum ex matre Judæâ natum circumcidit, Actorum 16. Et cap. 22. ſuadente Jacobo, idem Apoſtolus Jeroſolymis uſus eſt legali purificatione ; id autem (hoc eſt, obſervatio legis) per aliquod poſt Chriſti paſſionem tempus, ſolis Judæis ad fidem Chriſtianam converſis, non autem Gentilibus qui fidem amplexi fuerant indultum eſt : unde Paulus ad Galatas 5. hæc ſcribit : *Si circumcidamini, Chriſtus nihil vobis proderit.*

14. *Q.* Quotuplicis generis præcepta fuerunt in lege Moſaïcâ ?

R. Triplicis; Moralia nimirùm quæ aut expreſsè in Decalogo continentur, aut ad eum reducuntur : ceremonialia quibus præſcripti erant ritus ad externum Dei cultum adhibendi: Judicialia tandem, quibus forma jus populo dicendi mandata fuerat.

15. *Q.* Quid eſt lex Nova ?

R. Quæ à Jeſu Chriſto ſancita eſt, quæque tum in Evangeliis, tum in Actis & Epiſtolis Apoſtolorum & Apocalypſi, tum in unanimi Patrum traditione continetur: Nova verò vocatur, quòd veteri ſucceſſerit tanquam lux umbræ & veritas figuris.

16. *Q.* Quandonam lex Nova fuit ſolemniter promulgata ?

R. Die ſacrâ Pentecoſtés quæ contigit poſt Chriſti mortem ; tunc enim Apoſtoli, recepto Spiritu ſancto, fidei in Chriſtum neceſſitatem palàm prædicarunt, eumdemque Chriſtum Meſſiam eſſe lege promiſſum declararunt, inſtitutoque ab ipſo baptiſmate credentes conſignarunt.

17. *Q.* Quotuplicis generis ſunt præcepta in lege Novâ ?

R. Triplicis : moralia nimirùm quæ in Decalogo vel explicitè, vel implicitè continentur: ceremonialia cujuſmodi ſunt eſſentiales Sacramentorum ritus ; & tandem judicialia, non quidem determinata

in ſpecie,ut erant in lege veteri, ſed in genere tantùm, quatenùs ſcilicet fidelibus præſcriptum eſt,ut Eccleſiam tanquam matrem & judicem audiant, juxtà illud Chriſti in Evangelio : *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.*

Caput V.

De Lege Humanâ in genere.

1. *Quæſt.* Quænam eſt materia legum humanarum?

R. Res ſpirituales non ſunt materia legum Civilium: quia leges civiles per ſe non habent pro fine populorum æternam ſalutem, ſed temporalem tantùm, & externam eorum pacem ad quam res ſpirituales nullum ordinem dicunt: è contrà res ſpirituales, utpotè ſalutem æternam promoventes, ſunt materia legum Eccleſiaſticarum.

2. *Q.*Lex humana eſtne tantùm de actibus externis, an etiam de internis?

R. Eſt etiam de internis. Et quidem 1. cùm habent eſſentialem connexionem cum externis, ſicut attentio interna cum horis Canonicis,aliiſque orationis ſpeciebus. 2. Cùm ſe habent per modum diſpoſitionis ad externos actus,ut pietas,& ſtatus gratiæ ad Communionem Euchariſticam. 3. Cùm producuntur per externos actus,ſicut hæreſis mente præconcepta & quæ ſignis exterioribus exprimitur. 4. Cùm ſe habent per modum finis reſpectu externorum actuum; hoc eſt,cùm actus externi præcipiuntur ad aliquem finem internum, ut jejunium pro obtinendâ pace. 5. Tandem nonnunquam actus interni, ratione ſui & per ſe præcipiuntur, ut cùm Concilia jubent ut fidei definitiones à ſe promulgatæ credantur.

Obj. Nec Eccleſia, nec Politica judicant de actibus internis, ſed de externis tantùm : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. quantùm ad vim externam coactivam, conc. ant. quantùm ad vim directivam, nego ant.

3. *Q.* Quinam legibus humanis tenentur ?

R. 1. Legiſlatores quoad vim directivam ; ſcilicet par eſt ut caput cum membris cohæreat, ubi agitur de communi bono: non autem quoad vim coactivam: quia (ut ſupponitur) Legiſlatores non habent ſuperiorem à quo per pœnas cogi poſſint.

2. Clerici, ſalvâ Eccleſiarum immunitate tenentur politicis legibus, juxtà illud Apoſtoli ad Titum, cap. 3. *Admone illos Principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire*: nec mirum ; non enim ſunt tantùm clerici, ſed etiam cives.

3. Subditi extrà regnum degentes tenentur legibus perſonalibus : hæ nimirùm perſonam ubicumque degat, comitantur ; hinc ſubditus ubicumque ſit, non poteſt bellum in ſuum Principem movere.

4. Peregrini & advenæ non tenentur quidem patriis legibus, quæ non ſunt perſonales; quia Legiſlatoris juriſdictio extrà proprium territorium non extenditur. Sed tenentur legibus locorum in quibus diverſantur ; ibi enim lex ligat, ubi perſona forum ſortitur.

4. *Q.* Leges tum Canonicæ tum Civiles obligantne in foro interiori ?

R. Obligant. Et quidem 1. Canonicæ: cùm is qui Eccleſiam audire noluerit, haberi debeat, ex Chriſti mandato, tanquam Ethnicus & Publicanus. 2. Civiles quoque, juxta illud Apoſtoli ad Romanos 13. *Itaque qui Poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit : qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.*

Obj. Poteſtas civilis eſt merè temporalis: ergo non obligat in foro conſcientiæ.

Reſp. Diſt. ant. Temporalis eſt ratione objecti, quippe

pè verſatur tantùm circà res fluxæ ac labentis naturæ conc.ant.ratione debiti quod imponit,nego ant. Eſt enim poteſtas quæ emanat à Dei poteſtate,juxtà illud Apoſtoli : *Non eſt poteſtas , niſi à Deo.*

5. ℚ. Quandonam leges humanæ obligant ſub pœnâ peccati mortalis? quandonam verò ſub pœnâ peccati venialis tantum ?

R. Obligant ſub pœnâ peccati lethalis, cùm materia præcepta,eſt gravis;ſub veniali verò,cùm levis eſt. Dignoſcitur verò eſſe gravis tum ex pœnâ quæ prævaricatoribus infligitur ; tum ex modo quo exprimitur;ut cùm dicitur *Sub interminatione divini judicii*:tum ex ſcandalo quod ex infractione legum oriretur. Cùm autem dubium eſt, an materia ſit gravis , illud axioma ; *In dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem* , mandari debet executioni.

6. ℚ. Lex quæ nullo modo eſt præceptiva , aut prohibitiva , ſed merè pœnalis , obligatne in foro conſcientiæ ?

R. Non obligat, ſi quæ ſit,ad culpam;modò non ſit alia lex aut naturalis , aut humana, quæ actum prohibeat; ſed obligat tantùm ad ſubeundam pœnam poſt judicis declarationem, ſed non anteà.

7. ℚ. Lex fundata in falsâ præſumptione obligatne in conſcientiâ ?

R. Non obligat : quia tunc Legiſlator cenſetur non habuiſſe intentionem obligandi; niſi tamen id fiat in caſibus qui ut plurimum accidunt:tunc enim Legiſlator ad vitanda incommoda , habet propter bonum publicum intentionem obligandi eos etiam in quibus cauſa legis locum non habet, ut cùm jubetur ne quis noctu armatus incedat.

8. ℚ. Quot modis lex humana poteſt mutari ?

R. Mutari poteſt 1. per Epikiam : 2. per diſpenſationem : 3. per privilegium : 4. tandem per tolerantiam , derogationem , abrogationem , irritationem.

10. Q. Licetne Superiori ſine causâ diſpenſare ?

R. Non licet: quia alioquin peccat contra fidem quam aut Eccleſiæ, aut Reipublicæ debet; data nimirùm eſt ei poteſtas, non ad deſtructionem,ſed ad ædificationem.

11. Q. Subditus poteſtne in foro conſcientiæ,uti diſpenſatione quæ ſine legitimâ causâ ſibi conceſſa fuerit.

R. Non poteſt: quia lex, illius reſpectu,viget;nec enim ab eâ cenſetur exemptus.

12. Q. Actus qui facti fuerint ex diſpenſatione quæ ſine causâ fuit conceſſa, valentne aliquando ?

R. Valent.Sic matrimonium quod intrà quartum gradum celebratum fuerit,valet etiamſi diſpenſatio ſine causâ legitimâ conceſſa fuerit; in eo enim caſu, & aliis ſimilibus diſpenſatio eſt pro actu valido, quamvis non pro licito.

13. Q. Quid eſt Conſuetudo ?

R. Eſt jus moribus utentium introductum, ubi lex ipſa deficit, vel cùm ejus ſenſus dubius eſt.

14. Q. Quandonam conſuetudo vim habet legis?

R. Cùm generalis eſt ; aut cùm eſt in uſu in locis, in quibus utens degit ; nihilque continet quod naturali , aut divinæ poſitivæ legi adverſetur.

15. Q. Quandonam conſuetudo cenſetur abrogare legem ?

R. Cùm legitimè præſcripta fuerit : tunc enim efficit ut lex abeat in deſuetudinem ; ſed ad id tres conditiones requiruntur. 1. Ut conſuetudo non ſit contra jus naturale , aut divinum poſitivum. 2. Ut Legiſlator aut illius miniſtri,ei non contradixerint. 3. Ut à legitimo tempore, hoc eſt , ad præſcriptionem requiſito ſit in uſu.

CAPUT VI.

De Lege humanâ in ſpecie.

1. *Quæſt.* QUotuplex eſt lex humana ?
R. Duplex, Civilis & Canonica. Prima, verſatur circa media quibus communi civium, & Reipublicæ tranquillitati conſulatur. Altera, verſatur circa media quibus fideles ad æternam ſalutem promoveantur.

2. *Q.* Poteſtas Eccleſiaſtica poteſtne leges condere?
R. Poteſt. Nam. 1. vi poteſtatis illius Apoſtoli in Concilio Jeroſolymitano prohibuerunt gentibus ad fidem converſis ne idolotytis veſcerentur, juſſeruntque ut à ſuffocato & ſanguine temperarent; licèt nec lex naturalis, nec divina id prohibeant. 2. Eàdem facultate quovis ſæculo uſa eſt Eccleſia in Conciliis tũ generalibus, tum provincialibus, ut patet ex innumeris canonibus, qui ad meram diſciplinam pertinent : quovis pariter ſæculo fideles eam in Eccleſiâ facultatem agnovêre; quippè qui tantùm abeſt, ut vel ipſi Principes de oneribus ſibi ab Eccleſiæ Paſtorib⁹. impoſitis conqueſti ſint, quin potius eis humiliter ſeſe ſubjecerunt, ut patet in legibus circa matrimonium, innumeraſque res alias ab Eccleſiâ ſancitas.

2. *Q.* Unde Eccleſia habet facultatem condendi leges ?
R. Ab ipſomet Chriſto qui de Paſtoribus à ſe conſtitutis, & poſteà ab Eccleſiâ, apud quam eſt fidei & miſſionis depoſitum, conſtituendis hæc ait: *Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit* : nec mirum ; cùm enim Paſtores Spiritus ſanctus poſuerit regere Eccleſiam Dei, par fuit ut illis facultatem daret ſtatuendi regulas, quibus Dei cultus promoveatur, ſerventurque lata ab ipſomet Chriſto mandata.

4. Q. Lex Eccleſiaſtica obligatne ante promulgationem?

R. Non obligat: quia licèt ſciatur condita, Legiſlator non cenſetur velle ut obliget, antequàm, ſervatis ſervandis, promulgetur.

5. Q. Lex Eccleſiaſtica quæ à ſaniori & majori provinciarum parte acceptata non fuit, habetne vim legis?

R. Non habet: propter enim eam rationem nova diſciplina quam Concilium Tridentinum invexit, vim legis non habet in multis orbis provinciis: *Leges* (inquit Gratianus Canone, *In illis* §. de Legibus) *inſtituuntur, cùm promulgantur; firmantur autem, cùm moribus utentium comprobantur.*

6. Q. Poteſtas Civilis habetne facultatem condendi leges?

R. Habet: id enim apertè ſupponit Apoſtolus ad Romanos 13: *Omnis* (inquit) *anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: non eſt enim poteſtas, niſi à Deo.*

7. Q. Lex Civilis obligatne antequam promulgetur?

R. Non obligat; idque propter rationem datam ad tertium quæſitum.

8. Q. Populi poſſuntne juſtas Principum leges non acceptare?

R. Non poſſunt; quia in iis quæ juſta ſunt, tenentur Principibus obedire: unde Clerus Gallicanus ad Comitia generalia, anno 1700. coactus meritò proſcripſit hanc propoſitionem: *Populus non peccat, etiamſi abſque ullâ causâ non recipiat legem à Principe promulgatam.*

PARS OCTAVA.

De Deo Ultimo Fine.

Nota. HÆc noſtri compendii pars octava complectetur 1. ea quæ pertinent ad finem ultimum in genere ſumptum : 2. quæ ſpectant ad actus humanos in communi ; nempè ſunt media quibus aut accedimus ad ultimum finem, aut ab eo recedimus : 3. quæ pertinent ad actus humanos in ſpecie, Virtutes nimirùm & Peccata.

CAPUT PRIMUM.

De Fine Ultimo in genere.

1. *Quæſt.* QUid eſt finis in communi ?

R. Eſt motivum propter quod aliquid fit : ſic ſanitas eſt finis potionis medicæ, quia ſumitur potio, ut ſanitas acquiratur.

2. *Q.* Quotuplex eſt finis ?

R. Duplex ; Medius nimirùm qui tamquam via ad alium perducit ; & Ultimus, qui ad alium non refertur, ſeu qui propter ſe amatur. Iſte ſubdividitur in finem *ultimum ſecundum quid* hoc eſt in finem alicujus operis particularis ; & in finem *abſolutè ſimpliciter ultimum* id eſt, in finem non unius tantùm, aut alterius actionis, ſed totius vitæ : unde cum ille, dominetur alicui operi particulari ; iſte è contrà, omninò dominatur ipſimet operanti.

3. *Q.* Homo in omnibus ſuis operibus agitne ſemper propter finem ſimpliciter ultimum ?

R. Non agit formaliter : non enim ſemper de fi-

ne ſimpliciter ultimo, beatitudine nimirùm, cogitat, nec eam per actum expreſſum & explicitum ſibi in omnibus operibus proponit & deſiderat : ſed ſemper agit propter eum tum interpretativè, tum virtualiter : nempè in omnibus ſuis operibus beatitudinem quærit, & ex illius innatâ impreſſione, & deſiderio naturaliter indito operatur.

4. Q. Creatura rationalis poteſtne ſimul agere propter duos fines abſolutè & ſimpliciter ultimos ?

R. Non poteſt. Siquidem eſt de ratione finis abſolutè & ſimpliciter ultimi, ut nulli alteri ſubordinatus ſit, & alios omnes ſibi ſubordinatos habeat; debet enim omne omninò bonum continere, ut expleat appetitum creaturæ à quâ poſſidetur.

5. Q. Finis abſolutè & ſimpliciter Ultimus, quotuplex eſt ?

R. Duplex : Objectivus nimirùm & Formalis. Ille, eſt objectum, ſeu res in quâ poſitus eſt finis ſimpliciter ultimus creaturæ rationalis; nempe, eſt objectum quod ita perfectè poteſt explere creaturæ rationalis appetitum, ut in illo perfectè quieſcat, nec alterius rei deſiderio teneatur : iſte è contrà, ſeu finis ultimus formalis, eſt poſſeſſio finis ultimi objectivi; ſeu objecti quod perfectè poteſt explere creaturæ rationalis appetitum.

6. Q. Quinam eſt ultimus finis objectivus ?

R. Eſt Deus ſolus. Ille enim, cùm ſolus in ſe verum omne & bonum omne contineat, ſolus poteſt explere appetitum, quo rationalis creatura fertur in omne bonum & in omne verum; ſcilicet in nullo particulari bono, in nullo particulari vero quieſcere poteſt. Unde eſt illud Auguſtini in Confeſſionibus : *Feciſti nos ad te, & irrequietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te.*

7. Q. In quo poſitus eſt finis ultimus Formalis, ſeu, is per quem actu creatura rationalis poſſidet Deum, in quo ſitus eſt finis ultimus objectivus?

R. Poſitus eſt in actu cognitionis & in actu amoris ſimul : hoc eſt, Deus poſſidetur cognitione & amore rationalis creaturæ. 1. Scriptura poſſeſſionem ultimi finis objectivi exprimit per operationem intellectûs : *Videbimus eum* (1. Joannis 3.) *ſicuti eſt* 2. Poſſeſſio Dei, eſt illius fruitio: at fruitio eſt voluntatis actus ; ſeu eſt amor objecti propter ipſum, dicente Auguſtino in lib. 2. de doctrinâ Chriſtianâ cap. 4. *Frui, eſt amore alicui rei inhærere propter ipſum.*

Obj. Pèr ſolam operationem intellectùs, Deus perfectè, ſaltem eſſentialiter, poſſidetur : nempè fieri non poteſt, ut voluntas non amet objectum in quo intellectus videt omne bonum & omne verum, nihilque in eo apprehendit quod mali minimam ſpeciem habere poſſit : ergo, &c.

Reſp. Ad 1. nego ant. Dicit enim Auguſtinus in libro dè moribus Eccleſiæ cap. 3. eum non eſſe beatum qui non amat quod habet, etiamſi optimum ſit. Ad 2. dicendum eſt cum Scotiſtis, quòd licèt intellectus qui clarè Deum videret, nullam in eo ſpeciem mali abſolutè ſumpti valeret apprehendere, poſſet tamen apprehendere ſpeciem mali reſpectivè ſumpti, ſicut apprehenderent dæmones, ſi Deus eis intuitivè ſeipſum objiceret, ſubtraheretque auxilium ſupernaturale quo voluntas indiget, ut amet Deum : in eâ enim ſuppoſitione Deum tamquam iratum ſibi (quod quidem tamquam malum apprehenderent) intuerentur.

C A P U T. II.

De eſſentia actûs humani.

1. *Quæſt.* QUæ eſt eſſentia actûs humani: hoc eſt, quomodo actus humanus definitur ?

R. Definitur, *Actus qui à voluntate cum advertentiâ rationis procedit* : & in hoc differt ab actu quem vocant, *hominis* : ad iſtum enim ratio nec actu, nec virtualiter attendit, cùm illius uſum omninò præveniat. Hincque patet actum, qui dicitur *humanus*, eſſe voluntarium : illum è contra qui dicitur *hominis*, non eſſe voluntarium

2. Q. Voluntarium quomodo definitur?

R. Definitur, *Actus qui eſt à principio intrinſeco, & ex advertentiâ, ſaltem virtuali, rationis.*

3. Q. Quot modis actus, aut illius omiſſio, poſſunt eſſe voluntaria?

R. Duobus modis : directè nimirùm & indirectè. *Primum*, eſt illud quod eſt voluntarium in ſe ; *Alterum* verò, quod eſt voluntarium in cauſâ ſive phyſicâ, ſive morali, ſeu ex quâ, ſecundùm prudentum æſtimationem, ſequitur ut effectus.

4. Q. Concupiſcentia augetne, aut minuitne voluntarium?

R. Auget ex unâ parte, quia auget propenſionem voluntatis aut ad actum, ant ad illius omiſſionem : minuit contrà ex alterâ parte, quia cûm in malum eſt, excœcat intellectum: actus tamen qui fit ex concupiſcentiâ cum advertentiâ rationis dicitur *voluntarius ſimpliciter*: quia propenſio voluntatis principem in voluntario locum tenet; & eſt involuntarius *ſecundum quid*, nempè ſecundùm aliquem reſpectum : quia fit cum minore rationis advertentiâ.

Obj. Si concupiſcentia minueret voluntarium ex aliquâ parte, minueret etiam peccatum: ſed hoc eſt abſurdum : qui enim mortaliter peccant ex conſuetudine ; ac proindè ex majore concupiſcentiâ, graviùs peccant quàm alii : ergo, &c.

Reſp. Nego maj. Ratio eſt quia peccati gravitas petitur ex intenſiori amore quo voluntas fertur in actum vetitum, aut ad illius omiſſionem : at in homine qui peccat ex conſuetudine, intenſior eſt a-

amor quo voluntas fertur in actum lege prohibitum.

5. Q. Ut quis peccet, eſtne neceſſe ut actu attendat ad malitiam ſui operis, aut ut actu eam cognoſcat?

R. Non eſt neceſſe: alioquin enim nulla forent ignorantiæ peccata: unde Clerus Gallicanus ad Comitia generalia, anno 1700. coactus, meritò hanc propoſitionem damnavit: *ſi peccatores conſummata malitia, cùm blaſphemant & flagitiis ſe immergunt, non habent conſcientiæ ſtimulos, nec mali quod agunt, notitiam, propugno eos hiſce actionibus non peccare.*

6. Q. Quid ignorantia confert ad voluntarium?

R. Ignorantia triplex eſt; Antecedens, ea nimirùm quæ non ſolùm antecedit actum, ſed cui præterea voluntas nullum dedit locum: Conſequens, quam voluntas vult, non quidem in ſe, ſed in causâ ſaltem virtualiter: Concomitans, quæ actum quidem comitatur, ſed nullo modo in illum influit. His præmiſſis, dicendum eſt 1. ignorantiam antecedentem tollere voluntarium; hoc eſt efficere ut actus qui ex eâ fit, ſit omninò involuntarius: efficit nimirùm ut ſit contrà voluntatis inclinationem, non actualem tantùm, & virtualem, ſed etiam interpretativam, ut patet in filio, qui cariſſimum patrem occidit, exiſtimans poſt adhibitam debitam diligentiam, objectum in quod catapultam explodit, eſſe feram: ſcilicet ea Patris occiſio nec in ſe, nec in cauſâ, electa fuit à voluntate.

Dicendum eſt 2. ignorantiam conſequentem minuere voluntarium: efficit enim ut actus ſit contrà voluntatis inclinationem, ſaltem inefficacem, ut patet in eo qui amicum interficit latitantem in vepribus, exiſtimans (ſed vincibiliter) eſſe cervum.

Dicendum eſt 3. ignorantiam merè concomitantem nec tollere, nec minuere voluntarium: ſcilicet

nullo modo influit in actum, ſed illius reſpectu impertinenter ſe habet: ita ut in caſu in quo adfuiſſet cognitio, voluntas tamen actum electura fuiſſet. Sic ignorantia hominis qui vehementer exoptans inimici mortem, illum occidit, putans, ſed ſine ullâ ſuî culpâ, eſſe feram, nullo modo in occiſionem illam influit; ac proinde hujuſmodi ignorantia actum phyſicum, quo inimicus occiſus eſt, nec voluntarium, nec involontarium reddidit; quamvis tamen occiſor poſteà ex eo capite peccet, quòd advertens inimici cædem, de eâ per ignorantiam perpetratâ lætetur.

7. Q. Quid metus confert in voluntarium?

R. Si ſit metus cadens in conſtantem virum, ut eſt metus mortis aut diuturni carceris, aut gravis bonorum jacturæ, minuit voluntarium, eò quòd minuat voluntatis inclinationem ad actum: ſiquidem quæ fiunt ex illo metu, fiunt, repugnante, ſaltem inefficaciter, voluntate, ut patet in mercatore, qui ſæviente procellâ, pretioſas in pelagum merces projicit, ut exonerando navim vitæ ſuæ conſulat. Verùm licèt ille metus minuat voluntarium, illum tamen omninò non tollit: cùm nec cognitionem ex parte intellectûs, nec electionem ex parte voluntatis penitùs auferat.

Obj. Receptum eſt apud Patres axioma; ea quæ ex metu fiunt, eſſe involuntaria: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Involuntaria *ſecundum quid*, quia ſunt contra inefficacem voluntatis electionem, conc. ant. Involuntaria *ſimpliciter & abſolutè* nego ant. Scilicet efficaciter eliguntur ab homine, ut vitetur malum, quo alioquin afficeretur: ſic mercator ſæviente tempeſtate, eligit efficaciter projectionem ſuarum mercium in mare, ut vitet naufragium, ſuæque vitæ conſulat.

8. Q. Quot ſunt voluntarii ſpecies? hoc eſt, quomodo Voluntarium dividitur?

R. Dividitur in voluntarium Neceſſarium, & in voluntarium Contingens. Illud, non poteſt non procedere à voluntate, ut amor Dei in beatis; Iſtud è contra, poteſt ab eâ non procedere, ut amor Dei in homine viatore.

9. Q. Satiſne eſt ad libertatem, ut actus ſit immunis à coactione extrinſecâ, ut ſunt indeliberati motus concupiſcentiæ qui præveniunt uſum rationis?

R. Non eſt ſatis: ſcilicet Concilium Tridentinum contra Calviniſtas definiit, primos & indeliberatos concupiſcentiæ motus qui rationis uſum præveniunt, non eſſe peccata.

10. Q. Ut actus ſit liber ſatiſne eſt ut ſit immunis ab extrinſecâ coactione, & ab omni neceſſitate naturali, aut requiriturne præterea ut ſit immunis à neceſſitate abſolutâ etiam deliberatâ, & amatâ, ut eſt Dei amor in beatis?

R. Non requiritur quidem ut ſit immunis à neceſſitate *infallibilitatis*: quia actus qui fit ex gratiâ per ſe efficaci, aut congruâ non eſt immunis ab hujuſmodi neceſſitate; nam gratia per ſe efficax, & gratia congrua ſemper ſuum effectum infallibiliter conſequuntur. Sed requiritur ut ſit immunis à quâvis abſolutâ neceſſitate, etiam deliberatâ, etiam amatâ, eâ etiam quæ non impedit reflexionem & advertentiam rationis. Hincque concluditur Dei amorem in Beatis, licèt immunis ſit à coactione, licèt non impediat reflexionem & rationis advertentiam, licèt voluntas illum verè ac ſincerè velit, licèt ſit planè voluntarius, non eſſe tamen liberum.

Ratio eſt, quia indifferentia activa, hoc eſt, poſitio actûs cum poteſtate illum non ponendi, non ſolùm pertinet ad ſtatum libertatis in quo jam ſumus, ſed etiam ad illius eſſentiam: Scilicet ſine illâ indifferentiâ non eſt electio: *In his* (inquit S. Tho-

mas 1. 2. q. 13. art. 2.) *quæ ſunt determinata ad unum, electio locum non habet.* Nec mirum: ubi enim non eſt electio,& ubi voluntas non habet plenum dominium in ſuos actus, ibi locum non habet ſtrictè & propriè ſumpta deliberatio: atqui voluntas non habet plenum dominium in actus neceſſarios,quantùmcumque voluntarii ſupponantur, nec circà eos electio locum habet: ergo, &c.

Obj. S. Auguſtinus variis in locis docet Deum eſſe liberum reſpectu actûs amoris, quo ſe ipſum proſequitur: at ille actus eſt omninò neceſſarius: nec enim Deus poteſt ab illo actu temperare, hoc eſt, non poteſt non ſe ipſum amare: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Eſſe liberum libertate *voluntatis*, conc. ant. libertate *arbitrii*; nego ant. Illa, reperitur in actu licèt neceſſario: Iſta verò, in actu tantùm contingente; hoc eſt, qui poteſt eſſe, aut non eſſe, ſeu qui eſt indifferens indifferentiâ ſaltem activâ: *In appetibilibus* (inquit S. Thomas quæſt. 24. de veritate, art. 1.) *de fine ultimo non judicamus judicio diſcuſſionis vel examinationis, ſed naturaliter approbamus, propter quod de eo non eſt electio, ſed voluntas. Habemus ergo reſpectu ejus, liberam voluntatem cum neceſſitate naturalis inclinationis libertati non repugnare ſecundùm Auguſtinum 5. de Civitate Dei, non autem liberum judicium propriè loquendo, cùm non cadat ſub electione.*

11. Q. Quænam indifferentia requiritur ad libertatem, an contradictionis, an verò contrarietatis?

R. Requiritur 1. indifferentia contradictionis, quæ quidem in eo poſita eſt quòd voluntas ita operetur, ut poſſit non operari: unde ob id dicitur indifferentia *Exercitii.*

Requiritur 2. quædam indifferentia contrarietatis, quam & *ſpecificationis* vocant: hoc eſt, requiritur ut ex pluribus

pluribus mediis quæ ad ultimum finem conducunt, voluntas poſſit eligere quod maluerit: nempè libertas ex S. Thomâ 1. p. q. 61. art. 8. definitur: *vis electiva mediorum, ſervato, & non prætermiſſo ordine finis.*

3. Sed ad libertatem non requiritur indifferentia contrarietatis non ſervato, & prætermiſſo ordine finis: quia tantùm abeſt, ut hujuſmodi indifferentia ad libertatis eſſentiam pertineat, quin è contra ſit illius defectus: ſcilicet ea ſpecies indifferentiæ complectitur poteſtatem peccandi, hoc eſt eligendi media quæ avertunt ab ultimo fine: poteſtas verò peccandi non pertinet ad libertatem: alioquin enim (ut ſæpè contra Pelagianos docuit Auguſtinus) libertas non fuiſſet in Christo.

12. Q. Quænam eſt radix libertatis: hoc eſt, quis eſt fons ex quo libertas oritur?

R. Ex Thomiſtis eſt indifferentia judicii circa aliquod objectum, aut circa aliquem actum: ſcilicet indifferentia judicii, in eo poſita quòd intellectus apprehendat in objecto aut in actu varias rationes propter quas voluntas poſſit illud objectum aut illum actum amare aut non amare, efficit ut ipſa voluntas ſit ad objectum, aut ad actum eligendum aut non eligendum indifferens; hoc eſt, ut poſſit actum illum vel eligere aut non eligere. Hincque patet libertatem *arbitrii* ad amandum Deum non eſſe in Beatis: neque enim eorum intellectus, cùm judicet de rebus ut ſunt à parte rei, in Deo apprehendit aliquam ſpeciem mali, ratione cujus voluntas Beatorum poſſit non amare Deum. Hinc iterum ſequitur, ſtante indifferentiâ judicii, fieri non poſſe, ut voluntas non remaneat libera. Vide Maſſouliæum, Gonetum, & alios Thomiſtas.

Caput III.

De Moralitate actuum humanorum.

1. *Quæſt.* Quid eſt Moralitas actuum humanorum?

R. Eſt conformitas cum regulis morum, vel difformitas ab iiſdem regulis.

2. *Q*. Unde petitur ſpecifica Moralitas actuum humanorum? hoc eſt, quid eſt id quod efficit, ut actus humani ad hanc aut illam morum ſpeciem pertineant, ſeu ad hanc aut illam ſpecie virtutem; ad hoc vel illud ſpecie peccatum?

R. Petitur aut ab objecto; aut à fine operantis, ſeu ab intentione quâ operans movetur. Ratio primæ partis eſt, quia propter diverſitatem objectorum quæ ſpecie differunt, virtutes Theologicæ à virtutibus Cardinalibus ſpecie differunt. Ratio alterius partis eadem eſt: nempè finis præcipuus operantis eſt aliud veluti objectum ad quod fertur operantis voluntas: ſic qui furatur, ut poſſit adulterium committere, actum operatur, qui ſimul & furtum eſt ex parte objecti, & adulterium ex parte operantis.

3. *Q*. Moralitas actuum humanorum peciturne ex circumſtantiis?

R. Petitur: quia circumſtantiæ ſubjacent regulis morum: unde ſi actus non fiat in iis circumſtantiis, in quibus regulæ morum fieri præſcribunt, malus eſt: è contra verò bonus, ſi tum ex parte objecti, tum ex parte finis hominis operantis, tum ex parte circumſtantiarum conformis ſit regulis morum.

4. *Q*. Quotuplicis generis ſunt circumſtantiæ actuum humanorum?

R. Duplicis: nonnullæ nimirùm mutant ſpe-

ciem actûs ; hoc eſt, efficiunt ut actus pertineat ad aliam ſpeciem , quàm ad ſpeciem objecti ad quod proximè tendit. Sic furtum in loco ſacro non tantùm eſt furtum , ſed præterea propter loci circumſtantiam eſt ſacrilegium. Aliæ verò non mutant ſpeciem,ſed tantùm intra eamdem ſpeciem aut augent bonitatem operis , aut illius malitiam aggravant : ſic furari decem, per ſe gravius eſt peccatum, quàm furari quinque tantùm: ſed ſive quis furetur decem, ſive quinque,actus ille non alterius eſt ſpeciei,quàm furti.

5. Q. Quot ſunt ſpecies Moralitatis actuum humanorum ?

R. Tres ſunt,Indifferentia , Bonitas , & Malitia. *Prima* ſubjicitur Legi permittenti : *Altera*, legi imperanti : *Tertia* tandem , legi prohibenti.

6. Q. Danturne actus indifferentes ?

R. Actus humani conſiderari poſſunt vel in ſpecie,vel in individuo. Priore modo ſumpti definiuntur ii quorum objectum eſt indifferens; hoc eſt,per ſe nec bonum eſt,nec malum, v.g. levare feſtucam: altero modo ſumpti,definiuntur ii qui complectuntur non ſolùm objectum operis , ſed etiam finem operantis.

His præmiſſis dicendum eſt 1. dari actus indifferentes in ſpecie:quia dantur objecta,quæ ſecundùm ſe, & abſtrahendo à fine operantis, nec bona ſunt , nec mala.

Dicendum eſt 2. non dari actus indifferentes in individuo : quia aut finis operantis eſt bonus , aut malus: non enim datur finis indifferens,nempè vel finis ille eſt utilis & honeſtus , vel jucundus. Si primum,eſt bonus : licitum eſt enim operari propter utilitatem quæ ſit rationi conformis : non licèt verò agere propter jucundum : quia agere propter jucundum convenit quidem homini prout eſt animal, non autem prout eſt ratione prædītus:ſcilicet homo

prout eſt ratione præditus non alium finem poteſt ſibi licitè proponere, quàm bonum honeſtum, hoc eſt qui rationi ſit conformis.

Confirmatur argumentum ex eo quòd creatura rationalis teneatur omnia ſua opera deliberata ad Deum, ultimum finem referre ſaltem virtualiter, juxtà illud Apoſtoli 1. ad Corinth. 10. *Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*: in quæ quidem verba & alia ejuſdem Apoſtoli ſimilia ſic loquitur Auguſtinus in libro de correptione & gratiâ, cap. 5. *Præcipit Apoſtolus dicens: Omnia veſtra in charitate fiant.* Sic etiam loquitur S. Thomas in Epiſtolam ad Coloſſenſes; *Quidam dicunt quòd hoc eſt conſilium; ſed hoc non eſt verum.*

Obj. 1. In Concilio Cônſtantienſi damnata fuit hæc Joannis Hus propoſitio. *Diviſio immediata humanorum operum, eſt quòd ſint vel virtuoſa, vel vitioſa*: ergo, &c.

Reſp. Illa propoſitio fuit damnata in ſenſu Joannis Hus, qui contendebat omnia quæ fiunt ab homine jacente in ſtatu peccati mortalis, eſſe vitioſa; quæ verò ab homine juſto, eſſe virtuoſa: ille autem ſenſus apertam hæreſim continet; cùm fide Catholicâ certum ſit, juſtum, non amiſſâ juſtitiâ, peccare venialiter; impium verò in ſtatu peccati mortalis remanentem, elicere actus informes fidei, ſpei, charitatis, & aliarum virtutum.

Obj. 2. Dantur actus indifferentes in ſpecie: ergo & in individuo: non enim datur ſpecies ſine individuo.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Quia actus in ſpecie, eſt actus conſideratus ſecundùm objectum tantùm, quod quidem (ut dictum eſt) poteſt eſſe indifferens: è contrà actus conſideratus in individuo, præter objectum ad quod proximè tendit, includit finem operantis: at finis ille non eſt (ut fuit proba-

tum) indifferens: quia vel eſt conformis regulis morum, vel ab eis difformis eſt: ac proinde bonus eſt, vel malus.

7. *Q.* Actus exterior augetne malitiam actûs interni, veri, ſinceri, atque efficacis?

R. Non auget *per ſe*: quia actus exterior per ſe, hoc eſt, prout, eſt exterior tantùm, nec malitiam moralem habet, nec bonitatem. Auget tamen *per accidens*: quia nonnumquam actum internum reddit aut intenſiorem, aut diuturniorem, efficitque ut oriatur ſcandalum, & proximo detrimentum inferat: unde in confeſſione Sacramentali reus tenetur dicere, an actus fuerit exterior, an verò internus tantùm.

8. *Q.* In quo conſiſtit Malitia moralis actuum humanorum?

R. In privatione rectitudinis quam morum regulæ præſcribunt: unde meritò ſcribit Auguſtinus, peccatum eſſe nihil, & homines fieri nihil, cùm peccant.

CAPUT IV.

De Conſcientiâ.

Nota. DUæ ſunt actuum humanorum regulæ: externa nimirùm quæ non aliud eſt, quàm Lex de quâ jam egimus hujuſce compendii parte ſeptimâ, ubi de Deo authore legum diſſeruimus; Altera, interna; quæ quidem non aliud eſt, quàm Conſcientia.

§. I.

De definitione & diviſione Conſcientiæ.

1. *Quæſt.* CONſcientia quomodo definitur; ſeu, quid eſt Conſcientia?

R. Definitur Actus quo intellectus judicat, hanc vel illam actionem eſſe hîc & nunc agendam, aut omittendam.

Conſcientia dicitur 1. *Actus*; quia mordet, arguit, teſtificatur. Dicitur 2. actus *intellectûs*; quia ad eam animæ potentiam quæ dicitur intellectus, pertinet judicium, quod quidem (ut diximus) eſt conſcientiæ officium. Dicitur 3. actus, quo intellectus judicat, *Hanc vel illam actionem eſſe hîc & nunc agendam, aut omittendam*; quia differt à Synderesi, quæ verſatur circa agenda, aut omittenda in genere. Synderesis v.g. dictat, bonum eſſe faciendum, & malum fugiendum, conſcientia verò, ex eo quòd Lex docet hunc actum eſſe bonum aut malum, concludit hunc actum eſſe hîc & nunc agendum, aut omittendum, & ad id voluntatem movet & impellit.

2. Conſcientia quomodo dividitur? ſeu quotuplex eſt conſcientia?

R. Dividitur 1. in Certam & Dubiam: Illa, eſt judicium firmum de bonitate aut malitiâ operis hîc & nunc agendi: ſic Jacob accedens ad Liam, quam prudenter judicabat eſſe ſuam uxorem, habuit conſcientiam certam de bonitate actûs conjugalis cum Liâ habendi. Iſta, ſeu Dubia, eſt ſuſpenſio judicii circa bonitatem aut malitiam operis hîc & nunc agendi. Sic qui aut caret rationibus quibus judicet contractum aliquem non eſſe uſurarium, aut qui habet quidem, ſed ex aliâ parte habet non minùs graves, quibus judicet illum eſſe uſurarium, dubiam de contractûs hujuſmodi bonitate conſcientiam habet: ſuſpendit nimirùm judicium circa illius bonitatem aut malitiam.

Conſcientia Dubia poteſt eſſe vel, juris, vel facti. Illa, verſatur circa jus aliquod, an v.g. hæc actio ſit per legem prohibita: iſta è contrà verſatur circa factum aliquod, an objectum v.g. quod inter vepres latitat, ſit homo, an fera.

Dividitur 2. in Veram & Erroneam. Prima, eſt judicium de bonitate aut malitiâ operis hîc & nunc agendi, & quidem conforme legi. Sic qui judicat proximo laboranti eſſe hîc & nunc conſulendum, habet conſcientiam veram, quia illud judicium eſt conforme legi quæ in genere præcipit ut proximus in ſuâ miſeriâ ſublevetur. Altera, ſeu Erronea, eſt judicium de bonitate aut malitiâ actionis, quod non eſt conforme legi. Sic qui judicaret, urgente hîc & nunc tentatione non eſſe orandum, conſcientiam haberet erroneam.

Conſcientia Erronea, ſicut & Dubia, vel eſt circa jus, vel circa factum. Error autem ille dividitur in Vincibilem & in Invincibilem. Prior, eſt ille qui, quæcumque diligentia adhibeatur, ſuperari non poteſt: alter verò, qui morali adhibitâ diligentiâ, ſeu, ſervatis ſervandis, ſuperari poteſt.

Dividitur 3. in ſcrupuloſam & latam. Scrupuloſa, eſt judicium de malitiâ operis hîc & nunc agendi, ſed levibus rationibus nixum. Sic ſcrupuloſâ conſcientiâ laborat Sacerdos, qui cùm attentè Canonem recitaverit, in Communione angitur, an recitaverit orationem Dominicam, quæ antè in Canone legitur. Lata conſcientia, eſt judicium de bonitate operis ex leviſſimis, & quidem cupiditati faventibus, argumentis. Sic latam habet conſcientiam qui ſuperflua non erogat pauperibus, timens ſed ſine fundamento, ne iis inpoſterum indigeat.

Dividitur 4. in conſcientiam probabilem, & non probabilem. Probabilis, definitur, judicium de bonitate, aut malitiâ operis, fultum quidem gravibus momentis, ſeu idoneis ad determinandos ad aſſenſum viros pios & prudentes; ſed tamen non ſine formidine partis oppoſitæ: improbabilis è contrà, eſt judicium de bonitate, aut malitiâ alicujus operis, ſed nullis, aut levibus fultum rationibus.

§. II.

Utrum Conſcientia ſit Regula Morum.

1. *Quaſt.* Conſcientia Vera, eſtne Regula Morum

R. Eſt: quia (ut ſuperiùs dictum fuit) eſt judicium quod circa actum aliquem hîc & nunc exercendum, eſt conforme legi quæ actum illum aut præcipit, aut prohibet, aut permittit.

2. Q. Conſcientia Erronnea, eſtne regula morum?

R. Non eſt. 1. Quia non eſt debita circa actum aliquem applicatio legis. 2. Error non eſt in ſpeculativis regula ratiocinationis: ergo nec in practicis eſt regula agendorum.

3. Q. Licitumne eſt agere contrà conſcientiam erroneam?

R. Licitum eſt, modò priùs depoſitus ſit error quo intellectus laborat: ſed licitum non eſt, quandiu error non eſt depoſitus: hinc Apoſtolus concludit Fidelem peccare, qui judicans non licere veſci idolotytis, iis tamen veſcitur: *Omne* (ait) *quod non eſt ex fide*, (hoc eſt, ex conſcientiâ,) *peccatum eſt.*

4. Q. Conſcientia Scrupuloſa eſtne regula morum?

R. Non eſt: quia regula morum includit prudentiam: at conſcientia ſcrupuloſa eam non includit: nempè nititur rationibus leviſſimis quæ prudentes homines movere non poſſunt.

5. Q. Eſtne licitum agere contra conſcientiam ſcrupuloſam?

R. Eſt licitum, imò & expediens: quia vani ſcrupuli nocent animæ, quam privant interno illo gaudio, internâ illâ pace quæ plurimùm conferunt ad virtutis augmentum. Præterea inanes ſcrupuli nonnumquam exponunt periculo peccandi lethaliter;

cùm enim ex unâ parte jugum aggravent, & aliunde animæ vires ſint infirmæ, periculum eſt ne homo omittat quæ judicantur præcepta.

6. *Q.* Conſcientia Lata, eſtne regula morum?

R. Non eſt regula morum. Scilicet in detrimentum Legis, levibus ducta rationibus cupiditati favet. Hinc autem patet non tantùm licere, ſed & præceptum eſſe agere contra conſcientiam latam.

7. *Q.* Conſcientia Dubia eſtne regula morum?

R. Non eſt. Ratio eſt quia regula morum debet ad aſſenſum determinare; ſeu efficere, ut quis judicet actum particularem, qui hîc & nunc agendus eſt, eſſe conformem aut difformem legi: atqui id non præſtat conſcientia dubia: eſt enim (ut ſuperiùs dictum eſt) ſuſpenſio judicii de bonitate aut malitiâ operis quod hîc & nunc agendum eſt.

8. *Q.* Quâ ratione debet ſe gerere is cui adeſt conſcientia dubia?

R. 1. Debet abſtinere ab actu de cujus bonitate aut malitiâ dubitat; ſi tamen aliquâ agendi neceſſitate non urgeatur: Si autē urgeat agendi neceſſitas, debet partem eligere tutiorem: *In dubiis* (aiunt jura) *tutior pars eſt eligenda*: nec mirum: nam eligendo partem minùs tutam, ſeſe exponeret periculo infringendi legem, ac proinde peccandi, dicente Scripturâ: *Qui amat periculum, peribit in illo.* 3. Si nulla pars ſit tutior, ſed utraque ſit periculoſa: hoc eſt, ſi conſcientia judicet æquale reperiri periculum in actu & in illius omiſſione, voluntas debet eligere actum qui proximi, qui eſt in poſſeſſione, juri favet: ſic mulier quæ de ſui matrimonii validitate dubitat, non poteſt quidem debitum petere, ſed illud reddere tenetur viro, cui perſuaſum eſt valere ſuum matrimonium.

9. *Q.* Conſcientia probabilis, reduplicativè prout eſt probabilis, eſtne regula morum?

R. Non eſt. Siquidem quod eſt indifferens ad veritatem & falſitatem, ſeu quod poteſt eſſe verum

aut falſum, non eſt regula morum : nempè ſola veritas *per ſe* eſt morum regula;& *per accidens* id quod inculpatè & firmiter ; hoc eſt, ſine formidine partis oppoſitæ, exiſtimatur veritas: unde eſt illud Scripturæ , Eccleſiaſt. 37. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te , & ante omnem actum conſilium ſtabile.* Atqui conſcientia probabilis, eſt indifferens ad veritatem & falſitatem : poteſt enim eſſe vera , poteſt eſſe falſa; ſeu poteſt eſſe recta applicatio legis ; poteſt quoque eſſe falſa ejuſdem legis applicatio: ergo conſcientia probabilis , prout probabilis eſt, non eſt morum regula.

10. Q. Quamvis ſupponatur quòd conſcientia, ſeu opinio probabilis , reduplicativè prout eſt probabilis , non ſit morum regula , eſtne tamen aliquando licitum eam ſequi ?

R. Opinio probabilis in duplici ſtatu poteſt conſiderari, nimirùm vel in concurſu alteriùs probabilioris, vel in concurſu alteriùs æquè probabilis: quid facto opus ſit in eo duplici caſu noſtra ad ſubſequentes quæſtiones reſponſa aperient.

11 Q. Eſtne licitum ſequi in praxi opinionem minùs probabilem quæ favet legi, ſeu quæ dictat actum non eſſe licitum ?

R. Licitum eſt: quia operans non ſe exponit in eo caſu periculo legem infringendi: ſic qui judicans ex opinione minùs probabili contractum aliquem eſſe uſurarium , ab eo temperat , non ſe exponit uſuræ peccato.

12. Q. Eſtne licitum ſequi in praxi opinionem minùs probabilem quæ favet cupiditati (hoc eſt, quæ dicit actum eſſe licitum) in concurſu probabilioris quæ ſtat pro præcepto, ſeu quæ dicit actum eſſe illicitum ?

R. Non licet. Nam 1. tenemur ſequi veritatem, aut ſaltem id quod probabiliùs judicamus magis ac propiùs ad veritatem accedere ; ſola enim veritas

(ut jam obſervatum)eſt per ſe morum regula,juxtâ illud Scripturæ : *Ante omnia verbum verax præcedat te.* : .Qui probabiliùs judicat actum aliquem eſſe illicitum,magis dubius eſt,quàm ſi æquè probabiliter judicaret eſſe illicitum:ergo, cùm propter illam rationem (ut infrà dicetur) non liceat ſequi opinionem æquè probabilem quæ favet cupiditati , à fortiori non eſt licitum ſequi opinionem minùs probabilem. 3. Doctrina de quâ agitur , tanquam nova, pernicioſa & ſcandaloſa damnata fuit à Clero Gallicano,ut inferiùs dicetur.4 Ea doctrina excuſat eum qui totum Decalogum infringeret ductus opinionibus minùs probabilibus quas circa illum docuerunt Scriptores quidam. Nec obeſt quòd illæ opiniones ſint falſæ : ſiquidem falſitas non impedit probabilitatem;ſcilicet (ut obſervatum eſt)opinio probabilis eſt indifferens ad veritatem & falſitatem.

13.Q.Eſtne licitum ſequi in praxi opinionem æquè probabilem quæ favet cupiditati , in concurſu alterius æquè probabilis quæ ſtat pro præcepto ?

R. Non licet.Nam 1. quando opiniones ſunt æquè probabiles,intellectus dubitat, an actus ſit licitus,aut illicitus : non enim magis determinatur ad unum quàm ad aliud , ſcilicet non habet rationes, ut uni parti conſentiat potiùs , quàm alteri : at in dubio non licet id agere quod favet cupiditati; imò tenemur id eligere quod favet præcepto; quia tutius eſt , juxtâ illud axioma Juris Canonici : *In dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem.*

2.Doctrinam de quâ agitur , damnavit Auguſtinus:nempe conſultus à viro Donatiſtâ ſuum in Eccleſiam Catholicam ingreſſum meditante, & dubitante,an liceret ſibi in parte Donati baptiſmum recipere, quem certò ſciebat licitè recipi in Eccleſiâ Catholicâ;conſultus (inquam)reſpondit, id ei non licere,hoc ductus principio,quòd certa debeant incertis præferri : *Accipere itaque* (ait in libro 11. de

S vj

Baptiſmo contrà Donatiſtas cap. 5.) *in parte Donati. ſi incertum eſt eſſe peccatum, quis dubitat certum eſſe peccatum non ibi potiùs accipere, ubi certum eſt non eſſe peccatum?*

3. Eadem doctrina adverſatur regulæ de probabilium uſu traditæ à Clero Gallicano ad Comitia generalia anno 1700. coacto. Fert nimirùm illa regula: *Ut nemini liceat eligere eam ſententiam, quam non veritati magis conſentaneam duxerit.* Ex quâ quidem regulâ hanc idem Clerus Gallicanus concluſionem elicit: *Quod ergo in praxi eam nobis liceat ſequi ſententiam, quam nec ipſi ut probabiliorem eligendam judicemus, hoc novum, hoc inauditum, hoc certis ac notis auctoribus poſtremo demùm ſæculo proditum, & ab iiſdem pro morum regulâ poſitum repugnat huic effato à Patribus* (Vincentio Lirinenſi, Commonitorio 1. cap. 3. & aliis.) *celebrato*: QUOD *ubique, quod ſemper, quod ab omnibus: Nec habere poteſt Chriſtiana regula ſecuritatem.*

Obj. 1. Licèt propter æqualia rationum pondera, is ſpeculativè dubitet qui æqualem hinc & inde probabilitatem habet, poteſt tamen non eſſe dubius practicè, ſi ſuum dubium tollat per hunc actum reflexum. Dubium quidem eſt v. g. an contractus ille ſit uſurarius, ſed cùm dubium non ſit, quòd ſequi liceat opinionem probabilem; dubium pariter non eſt quòd in praxi contractus ille licitus ſit.

Reſp. Ad 1. nego ant. Ad 2. nego tolli dubium per actum reflexum de quo agitur. Scilicet principium quo nititur actus ille reflexus: *Licitum eſt ſequi in praxi opinionem verè probabilem*, non tantùm eſt principium dubium, ſed etiam omninò falſum, utpote Scripturis, Patribus, & ſanctis, doctiſque Theologis (ut obſervat Clerus Gallicanus) penitùs inviſum & inauditum, imò & contrarium.

Obj. 2. Qui ſequitur opinionem probabilem etiam in concurſu contrariæ æquè probabilis, imò &

probabilioris, prudenter agit: agit nimirùm ductus rationibus quæ viros pios & doctos poſſunt ad aſſenſum movere: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. nego ant. Ad 2. diſting. Si non adſint rationes contrariæ quæ viros pios & doctos æquè, imò & magis poſſunt ad contrarium aſſenſum movere, tranſeat ant. ſi adſint, ut reverà adſunt in concurſu duarum opinionum aut æquè probabilium, aut quarum una eſt probabilior alterâ, nego ant.

Obj. 3. Licitum eſt ſequi in praxi opinionem minùs tutam in concurſu tutioris: ergò & minùs probabilem in concurſu probabilioris.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia opinio minùs tuta, eſt (ut ſupponitur) verior: è contrà verò opinio probabilis non eſt verior alterâ quæ eſt pariter æquè probabilis, imò eſt minùs vera in concurſu probabilioris, aut ſaltem minùs vera judicatur. Præterea opinio tuta, etiam in concurſu tutioris, nulli exponit periculo peccandi; cùm tuta ſupponatur: è contrà verò probabilis in concurſu, aut æquè probabilis, aut probabilioris exponit operantem periculo peccandi, infringendi nimirùm legem.

Ob. 4. Vera ſunt tria hæc Canonici Juris Axiomata. I. *In pari causâ melior eſt conditio poſſidentis.* II. *Favores ſunt ampliandi; & odia reſtringenda.* III. *In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.* Sed illa axiomata probant licitum eſſe ſequi in praxi opinionem probabilem in quâcumque circumſtantiâ conſideretur: ergo, &c.

Reſp. Ad 1. Poſſeſſio non ſtat pro libertate creatâ, ſed pro lege: lex enim lata fuit & vim habuit, antequam is, cui duæ opiniones obverſantur, ſuæ libertatis poſſeſſione frueretur. Dici poteſt præterea laudatum ex jure axioma vim habere tantùm in exteriori foro: nempè litigans qui æquales cum adversâ parte rationes habet, potior eſt in jure, ſi præterea

rei propter quam lis intentatur, poſſeſſionem habeat.

Reſp. Ad 2. Juris regula de quâ agitur, locum non habet, cùm agitur de licito, aut illicito, ſed tantùm cum eſt quæſtio de pœnis à Judice infligendis; hoc eſt; cùm dubium eſt, an perpetrato crimini gravis, aut gravior infligenda ſit.

Reſp. Ad 3. Idem eſt ſenſus regulæ quæ tertio loco in objectione laudata fuit.

14. *Q.* Eſtne licitum ſequi opinionem probabiliorem quæ favet libertati, in concurſu minùs probabilis, quæ ſtat pro præcepto.

Reſp. Licitum eſt, ſi probabilitas petatur ex Scripturâ, Patribus & ſanctis Doctoribus: eo nimirùm in caſu opinio probabilior eſt verior, cùm traditioni, quæ morum eſt regula, ſit conformior: unde meritò Clerus Gallicanus ad Comitia generalia anno 1700, coactus hanc propoſitionem poſt Alexandrum Papam VIII. damnavit: *Non licet ſequi opinionem probabilem, vel inter probabiles probabiliſſimam*, E contrà, ſi probabilitas ſumatur ſolùm ex corruptâ per peccatum ratione, & ex Scriptoribus qui ad placita quædam nova, & veteribus inaudita, moralis Theologiæ difficultates ſolverent, non licet ſequi opinionem quæ eâ probabilitatis ſpecie probabilior judicatur, quæque contra præceptum favet cupiditati: ſic licèt quis probabiliùs judicet licitam eſſe occiſionem hominis ad evitandam alapam, id in praxi minimè ſequi poteſt. Idem planè dicendum eſt de novis aliis morum regulis, quas Alexander VII. Inncentius XI. & Clerus Gallicanus ad Comitia generalia anno 1700. coactus, damnarunt.

CAPUT V.

De Virtutibus in genere.

1. *Quæſt.* VIrtus in genere quomodò definitur?

R. Definitur à Philoſophis : *Bona qualitas mentis, quâ rectè vivitur, & quâ nullus male utitur* Nempe ſi quis ad pravum finem utatur virtute, deſinet ipſa eſſe virtus, juxtà illud Auguſtini in libro 4. contrà Julianum cap. 4. *Non officiis ſed finibus à vitiis diſcernenda ſunt virtutes* : unde idem ſanctus Doctor variis in locis virtutem ſic definit: *Virtus eſt ordo amoris* , ſeu rei, quæ amanda eſt, amor ordinatus; hoc eſt , relatus ad finem ad quem recta ratio quodcumque officium referri præſcribit.

2. *Q*. Quodnam eſt ſubjectum Virtutis?

R. Eſt illud ſolùm ens qnod ratione præditum eſt; quia ſoli hujuſmodi enti convenit ſuum opus ad rectæ rationis regulas exigere, & officium ad debitum finem referre.

3. *Q*. Aliquæ virtutes conſiſtuntne in mediocritate?

R. Conſiſtunt ; quia nonnullæ ſunt contrà quas peccari poteſt per exceſſum , aut per defectum: hujuſmodi eſt liberalitas, contrà quam prodigus peccat per exceſſum , & avarus per defectum.

4. *Q*. Suntne aliquæ virtutes quæ non conſiſtunt in mediocritate?

R. Sunt : Theologicæ nimirùm & Intellectuales: neque enim aliquis poteſt nimis Deo revelanti credere, nimis in eum ſperare , nimis eum amare : ſic etiam non poteſt quis nimis ſcire, nimiùm eſſe prudens.

Q. Quotuplex eſt Medium virtutis?

R. Duplex ; nimirùm Medium *Rei* , & Medium

Rationis. Illud, poſitum eſt (ut inferiùs de virtute, juſtitiæ differentes, docebimus) in æqualitate quantitatis ad quantitatem in juſtitiâ commutativâ; & in æqualitate proportionis meriti ad præmium in juſtitiâ diſtributivâ. Iſtud verò, *ratione* definitur, ut patet in temperantiâ, quæ non conſiſtit in eâdem ciborum quantitate reſpectu omnium perſonarum. Hinc fit ut Medium *Rei*, poſitum ſit in indiviſibili, non autem Medium quod *rationis* vocant

6. *Q.* Virtutes conſideratæ in ſtatu perfecto, ſuntne omnes inter ſe connexæ, ita ut una in ſtatu perfecto haberi non poſſit ſine aliis omnibus?

R. Sunt inter ſe connexæ; quia virtus in ſtatu perfecto conſiderata includit prudentiam perfectam: at prudentia non eſt perfecta, niſi appetitus ſit quoad omnia objecta rectus: non poteſt verò ut par eſt quoad omnia & ſingula eſſe rectus, niſi per virtutes quæ circa ſingula objecta verſantur.

Obj. Aliquis poteſt eſſe perfectè caſtus, quamvis virginitatem non habeat: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. quamvis virginitatem quoad rem externam quam includit, integritatem nimirùm corporis non habeat, conc. ant. quamvis virginitatem non habeat quoad illius eſſentiam, ſi expediret, hoc eſt, internam animi diſpoſitionem in quâ virtutes præcipuè ſitæ ſunt, nego ant.

7. *Q.* Virtutes in ſtatu imperfecto conſideratæ, ſuntne omnes inter ſe connexæ?

R. Non ſunt: quia experientiâ compertum eſt, aliquem poſſe eſſe temperantem, licèt liberalis non ſit, idem de pluribus aliis virtutum ſpeciebus affirmari poteſt.

8. *Q.* Quænam ſunt ſpecies virtutis ſumptæ genericè? hoc eſt, quomodo virtus in genere ſumpta, dividitur?

R. Tres ſunt ſpecies virtutis genericè ſumptæ: ſcilicet aliæ ſunt Intellectuales, aliæ Morales, aliæ Theologicæ.

Intellectuales ſunt eæ quæ perficiunt intellectum in ordine ad cognitionem Veri, vulgòque ſubdividuntur in Intelligentiam, Sapientiam, Scientiam, Prudentiam & Artem.

Morales perficiunt voluntatem in ordine ad bonum honeſtum, cujuſcumque ſit generis, & in quâcumque materiâ conſideretur. Quatuor ſunt præcipuæ, quæ ob id *Cardinales* appellantur, Prudentia, Temperantia, Fortitudo & Juſtitia: nimirùm ad quatuor illas virtutes, tanquam ad cardines reducuntur aliæ omnes virtutes Morales.

Theologicæ definiuntur, Virtutes quæ immediatè circa Deum verſantur: Fides nimirùm, Spes & Charitas. De ſingulis illis virtutis ſpeciebus breviter ſubſequentibus capitibus eſt agendum.

CAPUT VI.

De Virtutibus Theologicis.

§. I.

De Fide.

1. *Quæſt.* QUænam eſt prima ex Virtutibus Theologicis?

R. Fides: quia (ut ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 8.) eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis.

2. *Q.* Quid eſt fides? ſeu quomodò fides definitur?

R. Definitur *Virtus divinitùs infuſa, per quam creatura rationalis firmiter aſſentitur iis, quæ à Deo revelata ſunt.*

3. *Q.* Valetne tradita ab Apoſtolo, fidei definitio? *Eſt autem* (inquit) *fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.*

R. Valet quidem; verùm non eſt eſſentialis, ſed deſcriptiva tantùm; hoc eſt, explicat, non quidem eſſentiam fidei, ſed duplex illius attributum, firmitatem nimirùm & obſcuritatem.

4. Q. Fides prout eſt virtus Theologica, quomodò dividitur?

R. Dividitur in Actualem & Habitualem; in Explicitam & Implicitam; in Acquiſitam & Infuſam; in Informem & Formatam; in Vivam & Mortuam.

5. Q. Quid eſt Fides Actualis?

R. Eſt actus, per quem intellectus ex imperio voluntatis excitatæ per auxilium divinum, aſſentitur alicui veritati propter authoritatem Dei revelantis.

6. Q. Quid eſt Fides Habitualis?

R. Eſt adhæſio revelatis *permanenter* inhærens animæ: hujuſmodi verò eſt ea quæ in fidelibus dormientibus reperitur.

7. Q. Quid eſt Fides Explicita?

R. Eſt ea, per quam intellectus adhæret alicui articulo ſpeciali & diſtinctè cognito; v. g. quòd Deus ſit trinus in perſonis; quòd Verbum factum ſit caro, & ità de cæteris.

8. Q. Quid eſt Fides Implicita?

R. Eſt ea, per quam intellectus adhæret aut iis omnibus in genere quæ Eccleſia credit, non cogitando de aliquo articulo ſingulari; aut per quam adhæret alicui articulo ſingulari qui in alio continetur, licèt de ipſo ſpeciatim minimè cogitet: ſic qui credit duas in Chriſto naturas, virtualiter & implicitè credit in eo duas eſſe voluntates & duas operationes; quamvis duæ illæ voluntares, duæ illæ operationes non veniant in illius mentem.

9. Q. Quid eſt Fides Acquiſita?

R. Eſt habitus Fidei qui naſcitur ex multis actibus fidei pluries repetitis: ſic qui ſæpiùs elicuit actum fidei circa Verbi incarnationem, de illo articulo fidem habet acquiſitam.

10. Q. Qnid eſt Fides Infuſa?

R. Eſt ea, quam Deus infundit abſque aliquo ex parte credentis actu, qui ad eam per modum cauſæ efficientis concurrat. Id verò patet in parvulis, quibus abſque prævio illorum actu, Deus (ut ait Concilium Tridentinum) Fidem, Spem & Charitatem per Baptiſmi ſacramentum infundit.

11. Q. Quid eſt Fides Formata?

R. Eſt ea quæ reperitur in ſubjecto in quo eſt charitas juſtificans: è contrà fides informis, eſt ea quæ reperitur in iis qui ſunt in ſtatu peccati mortalis.

12. Q. Quodnam eſt objectum materiale fidei?

R. Res omnes quæ à Deo revelatæ ſunt. Eæ verò res ad quoſdam præcipuos articulos reducuntur. Articuli autem definiuntur, *Propoſitiones* Catholicæ, quæ primariò ad fidem ſpectantes, ſpecialem præ aliis difficultatem ad credendum complectuntur.

13. Q. Articuli fidei creveruntne in Eccleſiâ ſucceſſu temporis? hoc eſt, acceſſitne ad eos augmentum aliquod?

R. Non creverunt ſecundùm ſubſtantiam accepti, nec eis aliquod augmentum acceſſit: quia non dantur novæ circa fidem aut mores revelationes in Eccleſiâ: nempè quæcumque credit Eccleſia & ad conſummationem uſque ſæculorum creditura eſt, Apoſtolis revelata ſunt, juxta illud Joannis cap. 16. *Cùm venerit ille* (Spiritus veritatis) *docebit vos* OMNEM *veritatem*. Revelationes verò quæ factæ ſunt Apoſtolis in Scripturâ aut traditione continentur.

Verùm licèt articuli fidei non creverint; eis tamen acceſſit uberior explicatio; idque occaſione hæreticorum qui impugnarunt articulos, qui quoad ſubſtantiam, in Scripturâ aut traditione continebantur.

14. Q. Ubinam continentur præcipui articuli fidei?

R. Continentur in Symbolo, quod quidem definitur *ſumma, quæ præcipuos & cardinales fidei articulos explicitè complectitur.*

De Symbolo.

1. *Quæſt.* Quotuplex eſt fidei Symbolum?

R. Quadruplex, Apoſtolorum, Nicænum, Conſtantinopolitanum & Athanaſianum.

2. Q. Quid eſt Symbolum, quod vocant Apoſtolorum Symbolum?

R. Eſt illud quod in Eccleſiâ Romanâ à cunctis fidelibus in oratione quotidianâ recitatur, incipitque: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ.* Dicitur autem Apoſtolorum Symbolum, tum quòd doctrinam ab Apoſtolis traditam contineat, tum quòd (ut putatur) in eum ordinem in quo legitur, ab Apoſtolis digeſtum fuerit.

3. Q. Quodnam eſt Symbolum, quod *Nicænum* vocant?

R. Eſt illud quod in primâ Nicænâ Synodo editum eſt adversùs Arium. Præcipuus illius articulus eſt Verbi divinitas & conſubſtantialitas cum Patre, quam Arius, contrà quem habitum eſt illud Concilium, impugnaverat.

4. Q. Quodnam eſt Symbolum Conſtantinopolitanum?

R. Eſt illud quod editum fuit in primo Conſtantinopolitano Concilio, quodque incipit, *Credo in unum Deum.* A cæteris præcipuè differt, quòd ei Spiritûs ſancti divinitas contra Macedonium, inſerta fuerit.

5. Q. Quodnam eſt Symbolum Athanaſianum?

R. Eſt illud quod incipit, *Quicumque vult ſalvus eſſe.* Vocatur verò Athanaſianum, quod Athanaſio (ſed falsò) tribuatur: pluribus enim poſt illius mortem annis editum fuit.

6. Q. Symbolum Apoſtolorum quot continet partes?

R. Triplex eſt ejus pars. In priore, recenſentur ea, quæ ad Patrem, primam Trinitatis perſonam, & Univerſi creationem pertinent. In alterâ, proponuntur ea, quæ ſpectant ad ſecundam perſonam, & hominis per peccatum lapſi redemptionem. Tertia tandem pars continet ea, quæ Spiritui ſancto ſanctitatis noſtræ fonti tribuuntur.

7. Q. Quis eſt ſenſus primi articuli: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cæli & terræ?*

R. Hæc ejus eſt ſententia: Credo interiùs, ac exteriùs profiteor, Deum Patrem, primam, ratione originis, perſonam eſſe omnipotentem, ac cælum & terram, & quæ illorum ambitu continentur, ex nihilo eduxiſſe. In eum quoque tanquam ad ultimum finem totis viribus contendo.

8. Q. Eſtne diſcrimen aliquod inter, Credere Deo, Credere Deum, & Credere in Deum?

R. Eſt. Nam credere Deo eſt aſſenſum præbere Deo revelanti. Credere Deum, eſt credere Deum exiſtere unum in naturâ, & trinum in perſonis. Credere in Deum, eſt ſpem in Deo tanquam ultimo fine collocare, in eumque per charitatem tendere.

9. Q. Quis eſt ſenſus alterius articuli: *Et in Jeſum Chriſtum, Filium ejus unicum, Dominum noſtrum?*

R. Iſte: ſcilicet profitemur 1. nos credere exiſtere in divinis ſecundam perſonam, in quâ, ſicut & in primâ, ſpem noſtram collocemus: Ea verò perſona dicitur & eſt verè *Filius*, quia procedit à Patre per ſacram generationem in ſimilitudinem naturæ. Dicitur Filius *Unicus* quia Filius eſt naturalis; hoc eſt, ejuſdem omninò ſubſtantiæ cum Patre; non autem adoptivus, per gratiæ ſcilicet accidentalis, & donorum communicationem.

Ille Filius poſt ſuam cum humanâ naturâ unionem ſubſtantialem, dicitur *Jeſus*, eò quod ſit non

unius tantùm gentis, ſed omnium hominum Salvator. Dicitur quoque *Chriſtus*, id eſt, *Unctus*, unctione ſcilicet ſpirituali *in Sacerdotem*, qui pro nobis, ut homo eſt, apud Patrem interpellet; *in Prophetam*, qui Dei legem nos doceat, *& in Regem*, qui præſit Eccleſiæ per totum orbem diffuſæ.

Profitemur 2. credere nos, illum Jeſum Chriſtum, Filium Dei unicum, *noſtrum eſſe Dominum*, tum jure redemptionis, tum etiam ratione perſonæ cui in illo natura humana ſubſtantialiter eſt unita; tum ratione poteſtatis quam Deus poſt reſurrectionem humanitati cum Verbo conjunctæ contulit.

10. *Q.* Quis eſt ſenſus tertii articuli: *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Mariâ Virgine.*

R. Profitemur credere nos 1. Chriſtum non ex virili ſemine conceptum eſſe, ſed virtute Spiritûs ſancti: 2. Mariam verè eſſe matrem Jeſu Chriſti, & verè Deiparam, cùm ex illius puriſſimo ſanguine efformatum ſit Jeſu Chriſti corpus, cui eodem temporis momento infuſa fuit anima rationalis, & utrique (corpori & animæ) unita hypoſtaticè divinitas: 3. Mariam nullum virginitatis detrimentum aut ante partum, aut in partu, aut poſt partum paſſam fuiſſe.

11. *Q.* Quis eſt ſenſus quarti articuli: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & ſepultus?*

R. Per hanc vocem *Paſſus*, declaramus nos credere 1. Chriſtum verè paſſum eſſe, juxtà illud Evangelii: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem.*

2. Per hanc aliam, *Crucifixus*, profitemur, Chriſtum actum fuiſſe in crucem, ſupplicii genus, non apud Gentiles modò, ſed etiam apud Judæos turpiſſimum, juxtà illud Scripturæ: *Maledictus qui pendet in ligno.*

3. Per hanc aliam vocem, *Mortuus*, declaramus credere nos, animam Chriſti ab illius corpore re-

verà fuiſſe ſeparatam ; ſcilicet Evangelium fidem facit, ipſum, dum penderet in cruce, emiſiſſe ſpiritum. Id tamen non impediit, quin Verbum cum utroque (animâ nimirùm & corpore) hypoſtaticè conjunctum remanſerit.

4. Per hanc vocem, *Sepultus* profitemur credere nos, corpus Jeſu mandatum fuiſſe ſepulturæ : idque, ut veritas mortis,quam in cruce paſſus fuerat, comprobaretur.

12. Q. Quænam eſt ſententia quinti articuli: *Deſcendit ad inferos ?*

R. Teſtamur credere nos, Chriſtum, non tantùm ſecundùm divinam virtutem, ſed etiam ſubſtantialiter,non quidem ſecundùm corpus quod jacebat in ſepulcro,ſed ſecundùm animam Verbo hypoſtaticè conjunctam deſcendiſſe ad inferos;non ad tetrum illum carcerem, quo Dæmones concluſi tenentur,ſed ad receptaculum illud in quo animæ Patriarcharum,aliorumque Sanctorum, qui obierant, expectabant Salvatoris mortem,per quam regni cæleſtis portæ illûc uſque hominibus clauſæ, reſerarentur.

Alterâ ejuſdem articuli quinti parte : *Tertiâ die reſurrexit à mortuis*, profitemur credere nos Chriſti reſurrectionem, ſeu confitemur,poſt elapſam Veneris diem, quâ Chriſtus obiit, elapſam quoque diem Sabbati, per quam integram corpus illius in ſepulcro remanſit, ineunte die, qui apud Romanos dies *Solis* dicebatur, apud Judæos *prima Sabbati*, ſeu hebdomadæ, apud Chriſtianos *Dominica*, animam iterum unitam fuiſſe ejus corpori, vitamque quâ priùs fruebatur, illi impertitam fuiſſe, idque factum non alienâ virtute, ut in Lazaro, ſed vi propriâ,divinitate nimirùm animæ & corpori Chriſti hypoſtaticè conjunctâ.

13. Q. Quis eſt ſenſus articuli ſexti : *Aſcendit ad cælos ; Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.*

R. Profitemur 1. Chriſtum non tantùm divinâ virtute,ſed & beatâ; hoc eſt Beatis propriâ, quâ ſcilicet anima corpus glorioſum transfert quócumque libuerit,è terris in cælum conſcendiſſe,non quidem ut Deus eſt (ſic enim à cælo abfuit numquam) ſed prout homo,ſeu ſecundùm corpus & animam:debebatur nimirùm corpori glorioſo cæleſtis ille locus: porrò neceſſe erat ut eò Salvator aſcenderet,tum ut probaret regnum ſuum non eſſe de hoc mundo,tum etiam ut cauſam noſtram coram Deo Patre tanquã Advocatus ageret,tum ut pararet nobis locum.

Profitemur 2.hâc metaphoricâ loquendi ratione, *Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis*, Chriſtum, ut eſt perſona, æqualem eſſe Deo Patri: nulli nimirùm Angelorum (ut Paulus advertit) ſed Chriſto ſoli, Deus Pater dixit aliquando: *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.*

Profitemur 3. eâdem loquendi ratione, ſummam Chriſto, ut eſt homo, à Patre conceſſam fuiſſe poteſtatem:unde & ipſe poſt reſurrectionem ſic Apoſtolos allocutus eſt: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terrâ.* Idem loquendi modus docet nos firmam & conſtantem ſemper fore gloriam quâ Chriſtus in cælo fruitur.

14. Q. Quæ eſt ſententia articuli ſeptimi: *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos.*

R. Profitemur, Chriſtum poſt conſummationem ſæculorum, poſt completum Prædeſtinatorum numerum, è cælis, quò poſt reſurrectionem aſcendit, deſcenſurum eſſe,ut de Angelis, & de toto humano genere judicet.

Chriſtus eâ judiciariâ poteſtate fruetur,ut eſt homo cùm (ut ipſe ait in Evangelio) Pater dederit ei judicium facere, *quia Filius hominis eſt.* Fruetur quoque, prout eſt Deus, cùm,prout Verbum, ſit ipſamet Patris ſapientia. Judicabunt pariter cum eo

alias

aliæ Trinitatis perſonæ,ſed prout eſt homo,exteriùs proferet latam à ſe & ab aliis perſonis condemnationis, aut juſtificationis ſententiam.

17. Q. Quis eſt ſenſus octavi articuli: *Credo in Spiritum ſanctum?*

R. Profitemur 1. tertiam eſſe in divinis perſonam, quæ dicitur *Spiritus ſanctus*; non quidem quòd aliæ perſonæ non ſint pariter Spiritus, ſed quòd illius à Patre & Filio emanationi per amorem nomen proprium tribuere non poſſimus: nulla nimirùm eſt in creatis ſimilis emanatio; unde ut perſonam illam deſignemus, uti cogimur communi nomine.

Profitemur 2. credere nos, illam tertiam perſonam Deum eſſe: idque exprimitur per præpoſitionem IN. Credere nimirùm in aliquem, eſt (ut jam ſuperiùs obſervatum eſt) in eo ſpem ponere ſuam, ad eumque tanquam ad finem ultimum totis viribus contendere.

18. Q. Quænam eſt ſententia articuli noni: *Credo ſanctam Eccleſiam Catholicam, Sanctorum communionem?*

R. Credimus 1. extare congregationem fidelium ſub uno inviſibili Capite Chriſto, & viſibili ejus Vicario, Romano Pontifice & Epiſcopis, quos ſub eodem Pontifice Romano Spiritus ſanctus poſuit regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo.

Credimus 2. eam fidelium congregationem eſſe *ſanctam*, & quidem 1. in pluribus illius membris intrinſecâ ſanctitate per charitatem quæ diffuſa eſt in cordibus eorum, per Spiritum ſanctum qui datus eſt eis: 2. ſanctitate doctrinæ; non enim aliam profitetur, quàm eam quam non interceptâ traditione recepit ab Apoſtolis: 3. ſanctitate cultûs, pii nimirùm ſunt ritus quibus Deum colit; ſancta Sacramenta quibus initiat, nutrit, & fovet credentes.

Credimus 3. eam eſſe *Catholicam*, hoc eſt, ubique, ſaltem moraliter diffuſam: pauci nimirùm ſunt

terrarum anguli, in quibus Eccleſia non emineat. Vide quæ de iis, pluribuſque aliis Eccleſiæ dotibus, hujuſce Compendii primâ parte, de hocce argumento tractantes, fusè diximus.

Credimus 4. hâc alterâ articuli noni parte, *Sanctorum communionem*, varia ac multiplicia dona; quibus Eccleſia ornata eſt, ſingulis fidelibus eſſe quoad fructum communia: ita ut licèt omnes gratiam ſanctificantem non habeant, nec inſtructi ſint donis gratuitis, quæ paſſim gratiæ gratis datæ nominantur; ea tamen dona, ad cujuſque Eccleſiæ membri ſalutem aliquo modo conferant, ita ut converſionis donum quod Deus pluribus impiis exiſtentibus in Eccleſiæ ſinu largitur, effectus ſit caſti gemitûs columbæ, ſeu juſtorum hominum, in quibus (ut ait Scriptura) Spiritus ſanctus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

19. Q. Quis eſt ſenſus articuli decimi: *Remiſſionem peccatorum?*

R. Articulus ille definit, verè dari in Eccleſiâ remiſſionem peccatorum, tum per Baptiſmum quo initiantur ii qui nomen dant Eccleſiæ, tum per Sacramentum pœnitentiæ, in quo Eccleſia utitur poteſtate hiſce verbis à Chriſto ſibi traditâ: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt:* tum denique in oratione quæ levia delicta dimittit; unde eſt illud Auguſtini: *Ergo tribus modis dimittuntur peccata in Eccleſiâ, in Baptiſmate, in oratione, in humilitate majoris pœnitentiæ.*

20. Q. Quæ eſt ſententia articuli undecimi: *Carnis reſurrectionem?*

R. Teſtamur credere nos, animam quæ per mortem à corpore ſeparata fuerit, iterùm illi conjungendam eſſe: idque ut referat unuſquiſque prout geſſit in ſuo corpore ſive bonum, ſive malum: *Credimus etiam* (inquit Auguſtinus in Sermone de Symbolo

ad Catechumenos) *reſurrectionem carnis, quæ præceſſit in Chriſto, ut hoc etiam ſperet corpus, quod præceſſit in Chriſto.*

21. Q. Quis eſt ſenſus articuli duodecimi: *Vitam æternam?*

R. Profitemur credere nos, homines qui divina mandata ſervaverint, conſecuturos eſſe beatitudinem, quæ divinæ eſſentiæ intuitivam (ut vocant) viſionem, amorem, & conſequentem ex actu illo duplici delectationem & quietem includit.

22. Q. Quot & quænam ſunt fidei principia?

R. Quatuor ſunt, divinæ nimirùm gratiæ motus, intellectus, voluntas, & motiva credibilitatis.

23. Q. Quomodò Intellectus & Voluntas concurrunt ad fidem?

R. Intellectus concurrit per ſui convictionem; Voluntas verò per conſenſum, approbationem & imperium: hincque patet diſcrimen quod reperitur inter hominum & diabolorum fidem; iſti enim habent quidem convictionem, ſed in eis nec conſenſus; nec approbatio revelatorum reperitur.

24. Q. Quomodò motiva credibilitatis ad fidem concurrunt?

R. Concurrunt per modum conditionis requiſitæ: ſcilicet determinant Intellectum, ut prudenter judicet aliquem articulum eſſe à Deo revelatum?

25. Q. Cujus generis debent eſſe credibilitatis motiva?

R. Debent eſſe evidentia: quia debent Intellectum reddere certum de revelatione; hoc eſt, efficere debent ut Intellectus certò judicet articulum qui credendus proponitur, eſſe à Deo revelatum: unde meritò ab Innocentio Papâ XI. & poſteà à Clero Gallicano ad Comitia generalia anno 1700. coacto damnata fuit hæc propoſitio: *Aſſenſus fidei ſupernaturalis & utilis ad ſalutem, ſtat cum notitiâ ſolùm probabili revelationis; imò cum formidine quâ*

T ij

quis formidet ne non ſit locutus Deus.

26. *Q.* Fides & Scientia poſſuntne in eodem homine circa idem objectum reperiri?

R. Non poſſunt:quia fides eſt eſſentialiter obſcura; hoc eſt, de objecto quod obſcurè cognoſcitur:è contra verò ſcientia eſt eſſentialiter evidens, ſeu de objecto quod cognoſcitur evidenter: unde eſt illud Gregorii Magni: *Apparentia non habent fidem, ſed agnitionem. Hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri.* Hauſit Gregorius doctrinam illam ab Apoſtolo qui fidem ſic definiit: *Sperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.*

Obj. Qui demonſtrationem habet de exiſtentiâ Dei, debet illam credere: omnibus enim & ſingulis hominibus in Symbolo credenda proponitur:ergo, &c.

Reſp. Ad 1. nego ant. Ad 2. diſt. ant. Exiſtentia Dei, ut Authoris gratiæ,omnibus credenda proponitur,conc. ant.ut Authoris naturæ,nego ant.Hinc eſt illud Apoſtoli: *Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt, & quòd inquirentibus ſe* (ex auxilio gratiæ) *remunerator ſit.*

27. *Q.* Actus fidei fuitne ſemper ad ſalutem neceſſarius neceſſitate medii?

R. Fuit adultis omnibus: quia (ut ait Apoſtolus) ſine fide impoſſibile eſt placere Deo.

28. *Q.* Quænam explicitè creditu neceſſaria ſunt neceſſitate medii?

R. Credi debet 1. exiſtentia Dei, ut Authoris ſupernaturalis,& operum ſupernaturalium remuneratoris: *Credere enim oportet,* (ait Apoſtolus ad Hebræos 11.) *accedentem ad Deum, quia eſt, & quòd inquirentibus ſe remunerator ſit.*

Credi debet 2. Incarnationis & mortis Chriſti myſterium, juxtà illud Concilii Tridentini ſeſſ. 6. cap. 6. *Credentes, vera eſſe quæ divinitùs revelata & promiſſa ſunt: atque illud in primis à Deo juſtificari*

impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu. Unde eſt illud Actorum 4. *Non eſt in aliquo alio ſalus: neque enim eſt aliud nomen ſub cælo, in quo oporteat nos ſalvos fieri.*

Credi debet 3. tertiam eſſe in divinis perſonam, quæ vocatur Spiritus ſanctus: ſcilicet (ut habetur Actorum 19.) Spiritum ſanctum Apoſtolus Epheſios non permiſit ignorare: cùm enim ab eis quæſiiſſet, an Spiritum ſanctum accepiſſent, illique ſe nè ſi Spiritus quidem eſſet ſcire reſpondiſſent, ſtatim interrogavit: *In quo ergo baptizati eſtis?* At (ut monet Cathechiſmus Romanus) iis verbis diſtinctam de Spiritu ſancto fidem abſolutè, ſeu neceſſitate medii, neceſſariam eſſe docuit.

Credi debet 4. myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis: unde eſt illud Chriſti mandatum in Evangelio: *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti.*

29. *Q.* Fides in quid ultimò reſolvitur?

R. Reſolvitur 1. in revelationem divinam, tanquam in cauſam aſſensûs: quia divina revelatio eſt ultimum medium propter quòd intellectus adhæret alicui propoſitioni.

Reſolvitur 2. in authoritatem Eccleſiæ tanquam in ultimam regulam per quam divina revelatio cognoſcitur: ordinariè nimirùm non eſt alia regula per quam certi ſimus aliquem articulum fuiſſe rerevelatum.

Reſolvitur 3. in motiva credibilitatis tanquam in conditionem: ſcilicet ſine eâ conditione non habetur prudens certitudo de factâ revelatione.

Sic igitur fides procedit. 1. Judicamus propter evidentia motiva credibilitatis, divinam eſſe Scripturarum authoritatem. 2. In Scripturis reperiuntur & Eccleſiæ infallibilitas & authoritas Traditionis. 3. Credimus ea omnia quæ Eccleſia tanquam revelata nobis proponit. 4. Ratio formalis propter

quam credimus ea omnia quæ nobis ab Eccleſiâ proponuntur, eſt authoritas Dei revelantis, qui nec falli, nec fallere poteſt.

§. II.

De Spe.

1. *Quæſt.* Spes prout eſt virtus Theologica, quomodo definitur?

R. Definitur: Virtus, per quam, cùm fiduciâ beatitudinem æternam Dei auxilio comparandam expectamus.

2. *Q.* Spes, virtus Theologica, quomodo dividitur?

R. Eodem modo quo fides: alia eſt enim actualis, alia habitualis; alia infuſa, alia acquiſita; alia explicita, alia implicita; alia informis, alia formata. Vide quæ de ſimilibus fidei diviſionibus paragrapho 1. dicta ſunt.

3. *Q.* Quotuplex eſt objectum Spei?

R. Duplex: Materiale & Formale. Primum, definitur res quæ ſperatur; alterum, eſt motivum propter quod aliquid ſperatur.

4. *Q.* Quodnam eſt objectum materiale Spei?

R. Primarium objectum materiale Spei eſt Deus ipſe: quia Deus primariò & per ſe, à Spei virtute expectatur: Secundarium verò, ſunt media quibus Dei poſſeſſio comparari poteſt: virtus enim quæ inclinat ad finem, movet & ad media quibus ille finis poteſt comparari.

5. *Q.* Quodnam eſt objectum formale *Quod* Spei?

R. Eſt Dei bonitas, ſive in ſe ipsâ conſideretur, ſive prout eſt objectum in quo ſita eſt creaturæ rationalis beatitudo. Scilicet hic in terris expectamus, nos Deum ſub utroque illo reſpectu poſſeſſuros eſſe in cœlis. Unde eſt illud Auguſtini in Pſalmum 134. *Sic amare debes, ut ipſum pro mercede deſiderare non deſinas.*

Obj. Deſiderare Deum aut tanquam mercedem, aut tanquam objectivam hominis beatitudinem, eſt Deum ad creaturas ultimò referre: quod non licet: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Si illa merces, ſi illa beatitudo ſint aliquid aliud à Dei cognitione & amore, conc. ant. ſi non ſint aliquid aliud, nego ant. Unde eſt illud Auguſtini in libro 14. de civitate Dei cap. 4. *Bonum noſtrum nullum eſt aliud quàm illi* (Deo, per perfectam cognitionem, & per perfectum amorem) *inhærere.*

6. *Q.* Quodnam eſt objectum formale *Quo* Spei?

R. Eſt promiſſio divina: ideò enim beatitudinem expectamus cum fiduciâ, quòd Deus illam promiſerit iis, qui ad finem uſque perſeveraturi ſunt in juſtitiâ.

7. *Q.* Spes eſtne in Beatis reſpectu viſionis beatificæ?

R. Non eſt: quia ſpes eſſentialiter tendit in bonum abſens; & in hoc differt à caritate, quæ abſtrahit an bonum ſit abſens, aut præſens: Unde eſt illud Apoſtoli ad Rom. 8 *Spes quæ videtur, non eſt ſpes.*

8. *Q.* Spes eſtne in damnatis?

R. Non eſt: quia cùm non apprehendant ſummum bonum tanquam comparatu poſſibile, illud cum fiduciâ expectare non poſſunt.

9. *Q.* Spes eſtne in hæreticis?

R. Non eſt: quia in eis non ſunt vera merita, nec eſſe poſſunt, quandiu adhærebunt hæreſi.

10. *Q.* Spes poteſtne reperiri in impio fideli?

R. Poteſt: licet enim actu non habeat merita, quibus ſpes nititur, ab eo tamen expectari poſſunt cum Dei auxilio comparanda.

11. *Q.* Virtus & actus Spei, habentne locum in juſtis viatoribus, quâcunque ſint perfectione prædìti?

R. Habent. Scilicet in eis eſt expectatio cum fi-

duciâ futuræ Dei poſſeſſionis. Prætereà quò major eſt in viatoribus caritas, eò majus eſt poſſeſſionis Dei deſiderium cum magnâ fiduciâ conjunctum: Unde eſt illud Auguſtini in libro 8. de Civit. Dei cap. 10. *Quid eſt ergo amor, niſi quædam vita, duo aliqua copulans, vel copulare appetens, amantem ſcilicet, & quod amatur?* Tandem omnibus viatoribus vita æterna (ut definit Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 16.) tanquam merces, tanquam corona juſtitiæ, proponi debet.

Obj. Actus quo Deus expectatur tanquam objectiva beatitudo, includit *proprium intereſſe* creaturæ: ſed proprium intereſſe repugnat ſtatui perfectorum, qui ſibi unicè Dei voluntatem & gloriam proponere debent.

Reſp. Diſt. maj. Includit *proprium intereſſe* quod ad Dei gloriam ultimò referatur, con. maj. ſcilicet illud intereſſe nihil aliud eſt, quàm plena à ſervitute tum peccati, tum concupiſcentiæ libertas, per quam anima perfectè Deo ſerviat per cognitionem & amorem. Includit *proprium intereſſe* quod ad Dei gloriam ultimò non referatur, nego maj.

Obj. 2. Amor quo Deus tanquam merces deſideratur, eſt mercenarius: ergo repugnat ſtatui perfectorum.

Reſp. Nego ant. Scilicet ea merces non eſt aliquid à Deo diſtinctum, ſed eſt Deus ipſe intuitiva cognitione & perfecto amore poſſidendus: *Præmium Dei* (ait Auguſtinus in Pſalmum 72.) *ipſe Deus eſt.*

12. *Q.* Quænam ſunt Spei proprietates?

R. Duæ ſunt: Prima, eſt certitudo ex parte ſperantis, ſi ſervet præcepta; ſed præcipuè divinâ promiſſione nixa: unde ad Hebræos 6. dicitur animæ anchora firmiſſima, Altera, eſt neceſſitas, tum ad conſequendam juſtificationem, tum ad implendum præceptum quo jubemur in Deo ſpem collocare noſtram.

§. III.

De Charitate.

1.*Quæſt.* QUid eſt Charitas, prout eſt virtus Theologica?

R. Eſt virtus *quâ Deus propter ſe diligitur, & quâ creatura rationalis ſe ipſam, & proximum propter Deum diligit.*

2. Q. Charitas quomodo dividitur?

R. Dividitur in actualem & habitualem; in acquiſitam & infuſam; in perfectam & imperfectam. Vide quæ de Fidei diviſione ſuperiùs dicta ſunt.

3. Q. Quid eſt Charitas perfecta?

R. Eſt ea quâ Deus multùm intensè, hoc eſt, cum magno fervore ſuper omnia diligitur: de eâ loquitur Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 4. verſu, *Docet prætereà.*

4. Q. Quid eſt Charitas imperfecta?

R. Eſt ea quæ aut non eſt ſuper omnia, aut ſi ſit ſuper omnia, eſt in gradu valdè remiſſo, ſeu pauciſſimos habet gradus: hoc eſt, non eſt (ut ait Catechiſmus Romanus) acris, vehemens, & incenſa: quæque ob id ab Auguſtino parva & invalida vocatur.

5. Q. Quodnam eſt objectum materiale Charitatis?

R. Triplex, Deus, Nos ipſi, & Proximus: tria nimirùm illa objecta jubemur diligere.

6. Q. Quodnam eſt objectum formale Charitatis?

R. Eſt divina bonitas; vel in ſe ſumpta, vel prout eſt nobis conveniens: *Ità tamen ut abſtrahat ab illius poſſeſſione & privatione*: per quæ quidem ultima verba differt à Spe; cùm hæc eſſentialiter ſupponat abſentiam objecti quod per eam expectatur.

7. Q. Quodnam eſt ſubjectum Charitatis?

R. Sunt 1. juſti omnes: nempè Charitas habitualis (ut ſuperiùs dictum eſt) non differt à gratiâ ſanctificante: 2. ſunt impii, ſed pœnitentes, hoc eſt, homines qui licet jaceant in ſtatu peccati mortalis, nec adhuc abſolutione ſacramentali donati ſint, liberi ſunt tamen ab affectu peccati mortalis.

8. Q. Actus Charitatis eſtne neceſſarius?

R. Impio neceſſarius eſt neceſſitate medii, ut juſtificationem conſequatur ſivè in ſacramento Baptiſmatis, ſi ſit adultus (ut ſuo loco probabimus) ſive in ſacramento pœnitentiæ. Omnibus verò ſive juſtis, ſive impiis, certis quibuſdam temporibus neceſſarius eſt neceſſitate præcepti: non enim (ut advertit S. Thomas) habitus Charitatis, ſed illius actus, præcipiuntur primo Decalogi mandato: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

9. Q. Præceptum Charitatis in Deum eſtne ſpeciale, præceptum à cæteris omnibus diſtinctum?

R. Eſt ſpeciale. Nam 1. ita definiit Innocentius XI. à quo, & poſteà à Clero Gallicano ad Comitia generalia anno 1700. coacto damnata fuit hæc propoſitio: *Præceptum amoris Dei & proximi non eſt ſpeciale, ſed generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem ſatisfit.* 2. Mandatum illud, à Christo dicitur Matthæi 22. *Primum & maximum mandatum.* 3. In Lege, Deuteronomii nimirùm capite 6 Charitatis præceptum ſeorſim ab aliis omnibus mandatis traditum eſt.

10. Q. Quæ ſunt in ſpecie vitæ tempora, quibus tenemur actus Charitatis in Deum elicere?

R. Satis non eſt actum Charitatis ſemel in vitâ elicere; idque colligitur ex falſitate hujus propoſitionis ab Innocentio Papâ XI. damnatæ: *An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vitâ eliceret, condemnare non audemus.* Satis quoque non eſt ut eliciatur intrà aliquos annos: hinc

meritò hanc aliam propoſitionem idem Innocentius Papa proſcripſit : *Probabile eſt ne ſingulis quidem rigorosè quinquenniis . per ſe obligare præceptum Charitatis in Deum.* Tandem ſatis non eſt ut eliciatur in articulo mortis. Hinc rejicienda eſt hujuſce propoſitionis ab Innocentio XI. proſcriptæ doctrina : *Præceptum amoris Dei per ſe tantùm obligat in articulo mortis.* Hinc concludendum eſt præceptum de quo agitur, ſæpiùs in vitâ obligare. Nempè Deuteronomii 6. Deus jubet ut ſemper & ubique præ oculis habeatur.

Dicendum eſt igitur obligare illud 1. cùm quis ad uſum rationis pervenit: ità docet S. Thomas 1. 2. q. 89. art. 6. ad 3. Obligat. 2. in morali periculo vitæ:tunc enim tutò quiſque ſuæ ſaluti conſulere debet. Obligat. 3. ut homo per annum diu non ſit, ad æſtimationem prudentum,quin per actum amoris ſuper omnia ad Deum ſeſe convertat.

11. Q. Quis & quotuplex eſt ordo Charitatis ?

R. Eſt in Charitate aliquis ordo juxtà illud Canticorum 2. *Ordinavit in me Charitatem.* Ille autem ordo, duplex eſt, *Dilectionis nimirùm & beneficii.* Primus, poſitus eſt in actu quo objectum aliquod propter illius dignitatem & meritum,præ altero diligitur. Secundus, eſt actus per quem uni ſubvenitur præ alio. Petiturque is ordo, aut ex carnis, aut amicitiæ, aut ſocietatis, aut alterius vinculi conjunctione cum perſonâ amante, vel tandem ex objecti infirmitate, aut indigentiâ. Ità docet Auguſtinus in libro 1. de Doctrinâ Chriſtianâ cap. 27.

12. Q. Amor in Deum debetne eſſe ſummus ?

R. Debet eſſe ſummus extenſivè, ſeu appretiativè; quia Deus debet ſuper omnia diligi: debet quoque eſſe major intenſivè amore quo nos aut proximum diligimus; quia intenſio, aut fervor amoris debet, quantùm hic patitur infirmitas noſtra, reſpondere dignitati rei amatæ:ſemper rectâ ratio præ-

ſcribit ut objectum, quod cæteris per appretiationem anteponimus, intenſiùs, hoc eſt, majori cum fervore diligamus.

13. *Q.* Amor Deo debitus debetne eſſe univerſalis?

R. Debet: nihil enim aliud præter Deum, aut ſine ordine ad ipſum, diligere debemus. Solo nimirùm Deo frui poſſumus, & creaturis omnibus uti: hoc eſt, ſoli Deo amore debemus ultimò inhærere: unde is quem creaturis debemus, eſt amor, non permanens in eis, ſed ab ipſis ad Deum tranſiens. Ex eo verò principio concluditur teneri nos omnia opera noſtra ad Dei gloriam ultimò, ſaltem virtualiter, referre, juxtà illud Apoſtoli: *Sive manducatis, ſive bibitis, omnia in honorem Dei facite*: necnon & hoc aliud: *Omnia veſtra in charitate fiant.* Quæ quidem loca S. Auguſtinus & S. Thomas de ſtricto & rigoroſo præcepto interpretantur.

14. *Q.* Charitas Deo debita debetne ex præcepto divino eſſe perfecta in hâc vitâ?

R. Non eſt neceſſe neceſſitate præcepti ut ſit hîc in terris *omni ex parte* perfecta: nimirùm propter concupiſcentiam fieri non poteſt ut hîc perfectè Deum diligamus: hoc enim privilegium beatorum eſt, non viatorum.

Verùm licèt ex præcepto non teneamur Deum in hâc vitâ perfectè diligere: tenemur tamen pro virili parte cum Dei auxilio ad amoris perfectionem conari: unde (ut advertit Concilium Tridentinum Seſſ. 6. cap. 10.) Eccleſia amoris incrementum enixè in ſuis orationibus poſtulat. *Hoc verò* (inquit) *juſtitiæ incrementum petit ſancta Eccleſia, cùm orat: Da nobis fidei, ſpei, & charitatis augmentum.*

15. *Q.* Quid ex parte noſtrâ exigit amor proximo debitus?

R. Exigit 1. ut illum non externo tantùm actu,

ſed etiam interno diligamus: actum enim internum importat vox *Diliges*, quâ jubemur eum diligere. Exigit 2. ut peccanti, prudenter conferamus correptionis fraternæ remedium. Exigit 3. ut illi indigenti ſubveniamus per eleemoſynam, & alia charitatis officia.

CAPUT VII.

De virtutibus Cardinalibus.

Nota. Virtutes Cardinales ſunt eæ quæ inter Morales præcipuum tenent locum ſunt autem quatuor, Prudentia, Juſtitia, Fortitudo & Temperantia.

§. I.

De Prudentiâ.

1. *Quæſt.* Quid eſt Prudentia?

R. Eſt virtus, *per quam in quovis negotiorum genere cognoſcitur quid hic & nunc tamquam honeſtum agendum ſit, aut quid fugiendum tamquam turpe.*

2. Q. Quotuplex eſt Prudentia?

R. Duplex: Perſonalis, & Gubernatrix. Prior, ſolum bonum operantis; poſterior, bonum communitatis attendit.

Gubernatricis ſpecies, ſunt, *Oeconomica*, quâ quis recté familiam gerit; *Politica*, quâ curatur, ut in republicâ leges obſerventur; *Legiſlatrix*, quâ conduntur juſtæ leges; *Militaris* quâ recté adminiſtratur militia.

3. Q. Quodnam eſt objectum materiale Prudentiæ?

R. Sunt actus humani ſingulares: tota enim cir-

ca eos occupatur; ad eorum ſcilicet aut electionem, aut omiſſionem liberum arbitrium movet & inclinat.

4. Q. Quodnam eſt objectum formale Prudentiæ?

R. Eſt verum ſingulare, non quidem ſpeculativum, ſed practicum, ſeu (quod idem eſt) conformitas actionis ſingularis cum veritate practicâ.

§. II.

De Juſtitiâ.

1. *Quæſt.* JUſtitia prout eſt virtus moralis, quomodò definitur?

R. Definitur, *Conſtans & perpetua voluntas, jus ſuum cuique tribuendi ad æqualitatem?*

2. Q. Quomodò Juſtitia dividitur?

R. Dividitur in Commutativam, Diſtributivam, & Legalem.

3. Q. Quid eſt Juſtitia Commutativa?

R. Eſt ea per quam pars comparti quod ſuum eſt tribuit.

4. Q. Quid eſt Juſtitia Diſtributiva?

R. Eſt ea, quæ præmia, aut bona communia civibus diſtribuit.

5. Q. Quid eſt Juſtitia Legalis?

R. Eſt ea per quam unaquæque pars ſe gerit, prout expedit totiûs bono.

6. Q. Quænam eſt proportio ad quam Juſtitia commutativa debet attendere?

R. Eſt proportio æqualitatis arithmeticæ: nimirùm efficit ut tantùm reddatur, quantùm debetur, nullâ habitâ ratione dignitatis, aut meriti perſonarum.

7. Q. Quænam eſt proportio, ad quam Juſtitia Diſtributiva debet attendere?

R. Eſt proportio æqualitatis geometricæ: ita ut,

qualis eſt proportio inter merita & dignitates eorum quibus fit diſtributio, talis etiam ſervetur in diſtributione bonorum.

8. Q. Quodnam eſt Objectum Juſtitiæ?

R. Sunt actiones quibus jus ſuum cuique tribuitur: nempè juſtitia actiones illas dirigit, præſcribitque ut cum æquitate fiant.

9. Q. Quodnam eſt Subjectum Juſtitiæ?

R. Sunt perſonæ inter quas Juſtitia poteſt habere locum.

10. Q. Quænam ſunt in ſpecie perſonæ, inter quas juſtitia poteſt habere locum?

R. Inter Deum & creaturam eſt imperfecta tantùm juſtitia: unde Patres docuerunt eum qui peccat, reum eſſe injuſtitiæ in Deum. Idem dicendum eſt de filio reſpectu patris, & de ſervo reſpectu domini: unde ſi iſte, invito domino, fugiat, reus eſt in herum ſuum injuſtitiæ.

11. Q. Quot & quænam conditiones requiruntur ad rigoroſam, & ſtrictè dictam juſtitiam?

R. Tres requiruntur. Nam 1. debet eſſe ad alterum: 2. debitum ſupponit; 3. Debet æqualitatem conſtituere.

12. Q. Quodnam eſt fundamentum juſtitiæ?

R. Eſt dominium: quod quidem definitur: *Facultas diſponendi in proprium commodum de re aliquâ tamquam ſuâ ad omnem uſum lege non prohibitum.*

13. Q. Quotuplex eſt dominium?

R. Multiplex. Aliud enim eſt dominium *proprietatis*, de quo mox dictum fuit; & aliud, dominium *juriſdictionis*, quod quidem definitur, *legitima poteſtas regendi ſubditos liberos.* Aliud eſt *Utile* quod confert rei, non proprietatem, ſed uſum tantùm; aliud *Directum*, quod quidem importat aut ſolam rei proprietatem, ſi ſit imperfectum; aut rei proprietatem & uſum ſimul, ſi ſit perfectum.

14. Q. Dominium quo fruitur homo de quibus eſt rebus?

R. Jure creationis homo innocens dominium habuit in res omnes ſublunares, juxtà illud Scripturæ, Geneſeos 1. *Replete terram, & ſubjicite eam; & dominamini piſcibus maris.* Illud verò dominium poſt peccatum remanſit quidem in humano genere, ſed non in quolibet illius individuo.

15. Q. Religiones poſſuntne habere dominium rei alicujus?

* R Poſſunt, ſed non privati religioſi: quidquid enim acquirit Monachus, acquirit monaſterio.

16. Q. Clerici habentne dominium in reditus eccleſiaſticos, ita ut non peccent *contrà juſtitiam*, cùm eos dilapidant?

R. Non habent. Nam Canones definiunt 1. Res Eccleſiaſticas *Dei* eſſe, non Beneficiatorum: ita Can. 28. inter Apoſtolicos, quem ſibi fecit proprium Tridentina Synodus. Definiunt 2. res Eccleſiaſticas eſſe commendatas, non proprias: *Ut Epiſcopus* (ait Can. 13. Concilii IV. Carth.) *rebus Eccleſiæ tamquam commendatis, non tamquam propriis utatur.* Definiunt 3. Titulares eſſe earum Oeconomos tantùm & diſpenſatores. 4. Eas res (teſte Juliano Pomerio lib. 2. de vitâ contemplativâ capite 9.) non aliud eſſe quàm patrimonia pauperum, vota fidelium, & pretia peccatorum. Definiunt 5. furti reos eſſe, qui reditus Eccleſiaſticos, poſt acceptam honeſtam ſuſtentationem, in alios uſus, quàm in uſus pios impendunt: *Quidquid* (ait Bernardus in Epiſtolâ ad Fulconem) *præter neceſſarium victum, ac ſimplicem veſtitum de altari retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt.*

Nec obeſt Eccleſiaſticorum redituum erectio in Beneficia, & in partes ſingulares. Nam pars ſequitur naturam totiùs, illiuſque oneribus ſubjacet.

17. Q. Clerici, quibus ſatis eſt patrimonii, poſt

ſuntne licitè veſci reditibus Eccleſiaſticis?

R. Ex Hieronymo qui refertur à Gratiano in Canone *Clericos*, Juliano Pomerio in libro de vitâ contemplativâ; Auguſtino in Epiſtolâ ad Bonifacium; Adriano Papâ VI. in Commentarium in librum 4. Sententiarum; Alexandro de Hales; Dionyſio Carthuſiano; Thomaſſino noſtro; Sambovio Sorbonico Doctore, Caſuum conſcientiæ tom. 2. pag. 114. editionis Pariſienſis;& tandem ex Genetio Epiſcopo Vaſionenſe; Clericis de quibus agitur, licitum non eſt veſci ex reditibus Eccleſiaſticis; ita ut ſi eis utantur, teneantur ad reſtitutionem. Quæ in contrarium objici ſolent argumenta, intelligi ſemper debent ex ſuppoſitione quòd Clerici bonis Eccleſiaſticis ad ſui ſuſtentationem honeſtam indigeant. Vide Concilium Aquiſgranenſe, quod Juliani Pomerii non ſenſum tantum, ſed & verba, ſibi propria fecit, redegitque in Canonem.

18. Q. Unde exorta eſt Dominiorum origo?

R. Statim poſt peccatum, jure gentium cœpit dominiorum origo: ac deinde jure civili & politico facta eſt in variis regionibus bonorum diviſio.

19. Q. Quibus modis transferri poteſt dominium?

R. Transferri poteſt 1. per legitimum contractum: 2. per præſcriptionem: 3. per jus hæreditarium.

20. Q. Dominium transfertur per contractum jure naturæ validum, ſed cui deſunt requiſitæ à jure civili ſolemnitates?

R. Non transfertur: illi nimirùm contractus ſunt irriti, etiam in foro conſcientiæ: quia Poteſtatis eſt Civilis præſcribere conditiones ad contractuum validitatem ſpectantes, & pro bono communi impedire, ne dominium, non ſervatis illis conditionibus, transferatur. Undè eſt illud Auguſtini (tractatu 6. in Joannem, circà finem) *Quiſquis poſſidet quidquid poſſidet, nonne jure humano? Tolle jura Imperatorum, & quis audet dicere: mea eſt illa villa?*

21. Q. Dominium transferturne per legitimam præſcriptionem ?

R. Transfertur. Ità enim poſt antiquos Canones, definitum eſt in Concilio Lateranenſi IV. cap. 41. Ità quoque docent S. Thomas quodlib. 12. art. 24. necnon Scotus in 4. Sent. diſt. 15. q. 2.

22. Q. Quot & quænam conditiones requiruntur ad legitimam præſcriptionem ?

R. Quinque requiruntur : 1. Ut res ſit præſcriptibilis : 2. ut ſit rei continuata poſſeſſio : 3. ut ex parte poſſidentis ſit bona fides : 4. ut adſit præſumptus titulus ; unde latro præſcribere non poteſt : 5. ut ſit tempus lege definitum.

23. Q. Quomodo Contractus definitur.

R. Definitur : *Plurium ad idem placitum conventio liberè facta.*

24. Q. Quinam poſſunt contrahere ?

R. Ii omnes quibus rerum & uſus & proprietas conveniunt : ſervatis tamen ſervandis.

25. Q. Quænam eſt materia contractûs ?

R. Bona omnia, quorum contrahens habet & proprietatem & liberam adminiſtrationem.

26. Q. Contractus quomodo dividuntur ?

R. In Innominatos, qui ſcilicet non habent ſpeciale nomen, ut ſunt, *Do, ut des : Facio, ut facias :* & in Nominatos, quibus ſpeciale nomen competit, ut ſunt venditio & emptio.

Dividuntur iterum in Gratuitos, & Onerosos. Priores, ii ſunt in quibus res aliqua datur nullo recipienti impoſito onere; hujuſmodi ſunt Donatio, Commodatum, Precarium. Poſteriores verò, in quibus pro dato aliquod onus imponitur recipienti.

Dividuntur tandem in contractus ſtricti juris, & in contractus bonæ fidei. Primi, ſunt ii in quibus judex ad verba contrahentium adſtringitur : Alii verò, in quibus judex poteſt ex æquo & bono nonnihil arbitrari, quod licet à contrahentibus non fue-

rit expreſſum, ſubintellectum cenſetur.

26. *Q.* Dominium transferturne per ludum alearum?

R. S. Thomas 2. 2. q. 32. art. 2. ad 7. docet transferri, in iis locis in quibus ludi de quibus agitur, non ſunt legibus prohibiti: ſecùs verò ubi vetiti ſunt.

27. *Q.* Reſtitutio eſtne actus juſtitiæ?

R. Eſt: quia eò ſpectat, ut cuique jus ſuum tribuatur.

28. *Q.* Unde oritur Reſtitutionis obligatio?

R. Oritur ex quadruplici capite: ex acceptione nimirùm, ex cooperatione ad acceptionem; ex parte rei acceptæ, & tandem ex parte damni quod illatum eſt.

29. *Q.* Quot modis alienum accipi poteſt, cum obligatione reſtitutionis?

R. Tribus modis: 1. illicitè nimirum, invito rei Domino; ut fit per furtum & per rapinam; 2. illicitè quidem, ſed Domino conſentiente, ut fit in uſurario contractu; 3. licitè & juſtè, ut fit, cùm accipitur vel ſub falſo titulo qui putabatur verus, vel ex ſuppoſitione alteriùs facti quod veritate minimè nititur.

30. *Q.* Quinam ratione cooperationis tenentur ad reſtitutionem?

R. Ii omnes qui injuſtæ & illicitæ acceptioni rei alienæ efficaciter cooperati ſunt: modi verò quibus id fieri poteſt, ſunt novem, hiſce verſibus contenti.

> *Juſſio, Conſilium, Conſenſus, Palpo, Recurſus,*
> *Participans, Mutus, Non obſtans, Non manifeſtans.*

31. *Q.* Quænam reſtitui debent ex parte rei acceptæ?

R. 1. Res ipſa, ſi extet; 2. rei pretium, ſi non extet in

ſpecie; 3. accepta per contractum qui licèt valeat habitâ ratione ſolius juris naturalis, legibus tamen civilibus irriti ſunt & invalidi.

32. Q. Reſtitutio eſtne ad ſalutem neceſſaria?

R. Eſt, juxtà illud Auguſtini in Epiſt. 54. *Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum*, ſaltem in animi præparatione, ſi reſtitutio propter neceſſitatem ejus qui reus eſt, ſit impoſſibilis.

33. Q. Quænam ſunt cauſæ quæ eximunt à reſtitutione?

R. 1. Rei ex bonâ fide poſſeſſæ conſumptio: 2. rei juſtè & licitè acceptæ interitus qui ſine habentis culpâ accidit, ut in Commodato, & Depoſito evidens eſt.

34. Q. Unde petitur ordo qui debet in reſtitutione ſervari?

R. Petitur aut ex parte debitorum, aut ex parte creditorum: uterque autem ille ordo aut jure naturali, aut poſitivis legibus definitus eſt.

§. III.

De Virtutibus Juſtitiæ annexis.

1. *Quæſt.* Quænam ſunt virtutes quæ Juſtitiæ annexæ ſunt; quæque integrales Juſtitiæ partes appellantur?

R. Novem à ſancto Thomâ recenſentur: Religio nimirùm, Pœnitentia, Pietas, Obſervantia, Gratitudo, Vindicta, Veritas, Amicitia & Liberalitas.

2. Q. Quid eſt Religio?

R. Eſt virtus quæ cultum Deo debitum præſcribit: unde differt à Virtutibus Theologicis, quæ circà Deum immediatè verſantur.

3. Q. Quinam ſunt actus Religionis?

R. Sunt Devotio, ſeu prompta Deo cum aliquo fervore ſerviendi voluntas; Adoratio, Sacrificium, Oblatio, Juramentum, Sanctificatio Sabbati, Oratio, Votum.

De Oratione.

1. *Quæſt.* QUomodò definitur Oratio? R. A ſancto Thomâ definitur, *Actus rationis practica, voluntatis deſiderium explicantis, & ab alio aliquid poſtulantis.*

2. Q. Oratio eſtne ſingulis hominibus ratione utentibus neceſſaria?

R. Eſt: & quidem 1. jure naturali; quælibet enim creatura rationalis debet adorationem, & gratiarum actionem ſupremo rerum omnium Domino 2. jure poſitivo divino: *Oportet* (inquit Chriſtus Lucæ 18.) *ſemper orare & numquam deficere.*

3. Q. Oratio quomodò dividitur?

R. In publicam & privatam; in mentalem & vocalem. Plures utriuſque ſpecies recenſet Apoſtolus primæ ad Timoth. 2. *Obſecro igitur primum omnium fieri Obſecrationes, Orationes, Poſtulationes, Gratiarum actiones pro omnibus hominibus.* Nempè per *Obſecrationes* Auguſtinus intellexit *malorum* deprecationes; per *Orationes*, petitiones bonorum quæ nobis ſunt neceſſaria. Theodoretus per *Poſtulationes*, intelligit interpellationes; hoc eſt, adverſariorum accuſationes. Tandem per *Gratiarum actiones* intelligitur pia & grata accepti à Deo beneficii memoria.

4. Q. Oratio publica vocalis quomodò dividitur?

R. Dividitur in orationem quæ *Dominica* dicitur, & in orationem quæ vulgò dicitur *Breviarium*, ſeu horæ Canonicæ; hoc eſt, oratio quæ certis quibuſdam horis, ex canonum præſcripto recitandæ ſunt.

5. Q. Ad quot capita reducuntur petitiones ſeptem, quæ continentur in oratione Dominicâ; hoc eſt, eâ oratione cujus formam Chriſtus ipſe tradidit Apoſtolis?

R. Ad capita duo: ſcilicet ad ea quæ ad Dei glo-

riam promovendam, & ad ea quæ ad nos ipſos ſpectant.

6. Q. Quid petitur primâ orationis Dominicæ petitione: *Sanctificetur nomen tuum?*

R. Oramus ut Dei nomen omnibus hominibus innoteſcat; ut omnes Deum fide, ſpe & charitate colant; atque ita illud impleatur quod Malachias aliquandò futurum prædixit: *Ab ortu ſolis uſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus.*

7. Q. Quid alterâ petitione: *Adveniat regnum tuum*, poſtulamus?

R. Conſecutionem æternæ beatitudinis quæ in perfectâ Dei cognitione, & perfecto illius amore conſiſtit. Ubi enim eam fuerimus adepti, Deus perfectè regnabit in nobis, deſtructâ nimirùm cupiditate, & ſuperatis omnibus hoſtibus noſtris.

8. Q. Quis eſt ſenſus tertiæ petitionis: *Fiat voluntas tua?*

R. Deum rogamus ut jugiter nobis auxilia conferat, quæ efficiant ut ejus voluntatem, quam *Signi* vocant; hoc eſt, illius mandata, fideliter obſervemus, & quibus præparatam nobis ab æterno gloriam promereamur: *Hæc eſt enim* (ait Apoſtolus ſecundæ ad Theſſalon. 4.) *voluntas Dei, ſanctificatio veſtra.*

9. Q. Quid oramus quartâ petitione: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodiè?*

R. Precamur ut Deus ea ſuppeditet quæ ad vitam tum corpoream, tum ſpiritualem ſuſtentandam neceſſaria ſunt; cibum ſcilicet & veſtitum, concionum ſubſidia, utilem Sacramentorum, ac præſertim Euchariſtiæ perceptionem; quæ quidem omnia panis *quotidianus* vocantur, quòd iis quotidiè indigeamus, ac præcipuè Euchariſtiæ fructu, quæ quotidianum eſt Chriſtianæ Religionis ſacrificium. Ità petitionem illam Cyprianus interpretatur.

10. Q. Quid oramus petitione quintâ: *Dimitte*

nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris?

R, Deum rogamus ut peccata quorum rei ſumus condonet nobis: ſi quidem *Debitorum* nomine non aliud intelligi poteſt, quàm peccata; cùm Lucæ 11. eadem de quâ agitur petitio his verbis exprimatur: *Et dimitte nobis peccata noſtra.* Cui quidem petitioni hæc additur ſententia: *Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, quâ non ſignificatur Deum ſolitum eſſe nos imitari, ſed eâ docemur, illatæ nobis à fratribus injuriæ condonationem viam eſſe quâ reatuum noſtrorum veniam à Deo impetremus.

11. Q. Quid ſextâ petitione, *Ne nos inducas in tentationem*, poſtulamus?

R. Preçamur (aiunt Hieronymus & Auguſtinus) non quidem ut non tentemur (plerumque ſcilicet tentatio perutilis eſt) ſed ne tentatione ſuperemur. E contrà (teſtibus Tertulliano & Chryſoſtomo) petimus ut tentatio ne quidem nos aggrediatur.

Duplicem illum ſextæ petitionis ſenſum ſic authores nonnulli conciliant, ut velint, peccatum non committendum peti tanquam finem, immunitatem verò à tentatione tanquam medium: ſcilicet tentatio neminem urget, quin eum alicui periculo criminis exponat.

12. Q. Qui eſt ſenſus ſeptimæ petitionis: *Libera nos à malo?*

R. Rogamus (ſecundùm plures Patres Græcos) ne Diabolus inimicus noſter nobis quidquam noceat: at ſecundùm Latinos Patres, poſtulamus ut Deus nos liberet ab hujus vitæ calamitatibus, quibus poſt primi parentis peccatum ſumus obnoxii.

13. Q. Eſtne præter allatos Orationis Dominicæ ſenſus, aliquis alius, quem Patres tradiderint?

R. Eſt: ſcilicet Auguſtinus ſingulas (exceptâ tamen quintâ) Orationis Dominicæ petitiones inter-

pretatur de dono perſeverantiæ, quod juſti à Deo petunt in illâ orationis formulâ quam Chriſtus Apoſtolis præſcripſit: *Cùm:* (inquit in libro de dono perſeverantiæ cap. 2.) *ipsâ Oratione, quæ Dominica nuncupatur, quia eandem Dominus docuit, quando oratur à Sanctis, nihil penè aliud, quàm perſeverantia poſci intelligatur.* Ejuſdem libri cap. 5. hæc iterum habet idem ſanctus Doctor, *Quinto orationis loco dicimus*: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: *In quâ ſolâ petitione non invenitur poſci perſeverantia.*

14. *Q.* Quid ſunt Horæ Canonicæ?

R. Sunt preces vocales, ex præſcripto Canonum, corporis Eccleſiæ nomine recitandæ à perſonis quibuſdam, quibus id officii ac oneris impoſitum eſt.

15. *Q.* Quæ perſonæ tenentur ad horas Canonicas?

R. Tenentur 1. conſtituti in aliquo ex ſacris ordinibus: 2. Clerici beneficiati; nec Canones (ut advertit. S. Antoninus) inter pingue & tenue beneficium diſtinguunt. 3. Religioſi profeſſi in quibuſdam religionibus, quæ Breviarii recitationem alumnis ſuis præſcribunt. Reſponſum illud probari poteſt tum ex S. Thomâ, Opuſculo 65. cap. 1. tum ex Leonis X. Conſtitutione quæ incipit: *Supremæ diſpoſitionis.* tum ex Pii Papæ V. Bullâ quæ incipit, *Ex proximo:* tum denique ex receptâ ubique conſuetudine, quæ vim legis habet.

16. *Q.* Suntne aliquæ cauſæ quæ eximant à recitatione Breviarii?

R. Sunt. Et quidem 1. morbus, quem ex medici judicio augerent aut attentio debita, aut ipſa vocum prolatio: 2. Oculorum privatio, ſaltem quoad partes quæ non ſciuntur memoriter, quæque cum ſocio quem quis penes ſe habeat, recitari non poſſunt: 3. Officium charitatis, quod ſine proximi detri-

detrimento differri non poſſet.

17. *Q.* Quænam requiruntur ad debitam Breviarii recitationem?

R. Requiritur 1. ut illud numero officium recitetur, quod pro illâ die præcipitur ab Eccleſiâ.

Requiritur 2. ut ii qui nulli Societati cui peculiare ſit Breviarium, addicti ſunt, recitent aut Romanum, aut Horas quæ recitantur in Diœceſi ex quâ oriundi ſunt, aut in quâ peregrinantes degunt: id enim innuit Auguſtinus Epiſt. 118. quæ eſt ad Januarium, ubi aſſerit laudem mereri, qui honeſtis, & piis locorum conſuetudinibus ſeſe in praxi conformem exhibere conatur.

Requiritur 3. ut ſtatis & determinatis à jure horis, Breviarium perſolvatur: ſed hoc ità dictum velim 1. ut non peccet lethaliter, qui ante mediam noctem totum diei officium recitat: 2. ut ne quidem venialiter delinquat, qui propter honeſtam aliquam cauſam aliquandiù vel anteverrit, vel protrahit Canonicum tempus: 3. ut quis peccet tantùm cùm (ut ait Bellarminus) multùm à præſcripto tempore per incuriam & negligentiam recedit.

Requiritur 4. pietas: quæ quidem duo dicit, Attentionem nimirùm ex parte intellectûs, & nonnullam in impio, ex parte cordis, contritionem. Neceſſitas attentionis colligitur ex ipſâ orationis naturâ, quæ, ex Auguſtino, non aliud eſt, quàm pius mentis affectus in Deum directus. Alicujus, ſeu ſaltem inchoatæ contritionis neceſſitas in impio Canonicas horas recitante colligitur ex Scripturâ: *Non eſt* (inquit Eccleſiaſt. cap. 15.) *ſpecioſa laus in ore peccatoris*, ejus ſcilicet cui *nullo modo* peccatum diſplicet.

18. *Q.* Quid ſacri Canones ſtatuerunt de Canonicis, aliiſque Clericis, qui in choro tenentur horas Canonicas recitare?

V

R. Homines illi prohibiti ſunt, 1. ne ſecum invicem confabulentur. 2. ne litteras, aut alias ſcripturas legant: 3. ne cùm in communi canuntur Horæ, privatim ſuum recitent officium: 4. ne exeant è choro ante finen horarum. Ita Concilium Baſileenſe Seſſ. 4.

Juſſi ſunt præterea 1. ut cum cæteris in choro canant: 2. ut per ſe, & non per ſubſtitutos ſua obeant officia; ex quo concluditur ordinariè peccare eos, qui Horarum minorum, Primæ nimirùm Tertiæ, Sextæ, Nonæ & Completorii recitationem vicariâ tantùm operâ in choro perſolvunt; licèt extrà chorum privatim recitent: 3. ut diſtributiones reſtituant, cùm abſuerunt à choro, aut quando cum cæteris confabulati ſunt. Vide Concilium Tridentinum Seſſ. 24. de reform. cap. 12.

De Voto.

1. *Quæſt.* Votum quomodo definitur?
R. Definitur, *Promiſſio Deo facta de meliori bono*: hoc eſt, de bono quod non eſt impeditivum majoris boni; hincque patet, votum non idem eſſe cum ſimplici propoſito aliquid agẽdi aut omittendi.

2. *Q.* Quomodo votum dividitur?
R. Dividitur 1. in Abſolutum & Conditionatum. Iſtud emittitur ſuppoſitâ aliquâ conditione; illud verò independenter à quâcumque conditione.

Dividitur 2. in Reale, Perſonale, & Mixtum. Prius, eſt illud quo res voventis Deo promittuntur. Alterum, quo perſona, vel illius actio promittitur. Tertium, quo & perſona, vel aliqua illius actio, & res illius promittuntur.

Dividitur 3. in Perpetuum, quod quidem fit abſque ullâ temporis limitatione; & in Temporale, quod emittitur tantùm ad tempus.

Dividitur 4. in Solemne & Simplex. Illud, actua-

Item ad præſcriptorum ab Eccleſiâ rituum & formarum normam, perſonæ voventis traditionem includit. Iſtud verò, independens eſt à præſcriptis ab Eccleſiâ ritibus. Prioris generis tria ſunt tantùm : emiſſa nimirùm in approbatâ religione vota Caſtitatis, Paupertatis & Obedientiæ ; alterius verò generis, alia quæcumque.

3. *Q.* Quænam eſt materia voti ?

R. Non eſt 1. res illicita : 2. nec indifferens ad pietatem ; ſed eſt bonum poſſibile ac liberum.

4. *Q.* Quænam eſt forma quæ eſſentialis eſt voto ?

R. Non eſt voluntas adimplendi quod promittitur : ſcilicet promiſſio, & illius executio à ſe invicem diſtinguuntur : ſed eſt promiſſio per quam de re aliquâ faciendâ aut omittendâ Deo ſe quis aſtringit. Ita docet Sanctus Thomas 2. 2. q. 99. art. 4.

5. *Q.* Quinam vovere poſſunt.

R. Omnes ii qui ratione fruuntur, & ſui ſunt juris quoad rem quam vovent & promittunt.

6. *Q.* Quinam ſunt votorum effectus ?

R. Votum 1. ligat emittentem, juxtà illud Eccleſiaſt. 5. *Quodcumque voveris, redde.* 2. Efficit ut opus ſit magis meritorium, quia efficit ut actus procedat non tantùm ex ſpeciali virtute cujus eſt actus, ſed etiam ex virtute Religionis. 3. Si ſit ſolenne, irritum reddit ſubſequens matrimonium : non quidem (ut probabilior fert ſententia) jure naturali, ſed Eccleſiaſtico tantùm.

7. *Q.* Vota quot modis mutari poſſunt ?

R. Mutantur 1. per irritationem : 2. per commutationem : 3. per diſpenſationem, quæ quidem fieri debet ex gravi cauſâ. Diſpenſatio autem ad Prælatos tantùm ſpectat, quia eſt effectus juriſdictionis. Tria ſunt tantùm in quibus (ex receptâ ubique conſuetudine) ſolus Pontifex Romanus

diſpenſare poteſt: nempè votum perpetuæ caſtitatis, votum dandi nomen approbatæ religioni: votum peregrinationis aut ad Apoſtolorum limina, aut ad S. Jacobum Compoſtellenſem, aut ad loca ſancta, quæ jam in Palæſtinâ à Turcis occupantur.

De Juramento.

1. *Quæſt.* JUramentum quomodo definitur?
R. Juramentum definitur, *Invocatio Divini Nominis ad faciendam fidem.* Unde S. Thomas docet quòd *aſſumere Deum in teſtem dicitur jurare.* Hinc etiam ſic loquitur Auguſtinus in Sermone de perjurio: *Quid eſt jurare, niſi teſtis eſt Deus?*

2. Q. Cur Juramentum dicitur *invocatio?*
R. Ut doceatur differre Juramentum à citatione ſacræ Scripturæ, ut aliquid probetur.

3. Q. Ad Juramentum, requiriturne ut *expreſsè* divinum Nomen invocetur?
R. Non requiritur, ſed ſatis eſt ut in creaturis invocetur, ut patet tum ex capite 23. tum ex cap. 25. Matthæi.

4. Q. Juratne qui per Idolum quod putat eſſe Deum verum, jurat?
R. Jurat. Ità Auguſtinus in Epiſtolâ ad Publicolam. Unde concludit quòd Gentilis qui per Deos ſuos falſum jurat, ſit perjurus.

5. Q. Ad Juramentum requiriturne ut proferantur quædam verba quibus exprimatur Divini Nominis invocatio?
R. Non requiritur, abſolutè loquendo; nempè juramentum ſe habet ſicut votum; quod quidem ſolâ promiſſione factâ Deo continetur, quamvis promiſſionem illam nulla verba, aut ſigna exprimant.

6. Q. Juramentum eſtne per ſe, malum?
R. Malum non eſt, ſi ipſum debitæ conditiones

committentur. Nempè Deus ipſe juravit : *Per memetipſum* (inquit Geneſeos cap. 22.) *juravi , dicit Dominus.* Juravit & Apoſtolus : *Teſtis autem mihi eſt Deus* (ait ad Romanos cap. 1.) *quòd ſine intermiſſione memoriam veſtri fa io.* E contrà malum eſt , ſi debitis conditionibus deſtituatur.

Obj. 1. Chriſtus Matthæi 5. abſolutè prohibet Juramentum : *Ego autem dico vobis non jurare omninò* ; ergo , &c.

R. *Intelligendum eſt* (verba ſunt Auguſtini in libro de Mendacio , cap. 5.) *illud quod dictum eſt ,* OMNINÒ , *ad hoc poſitum , ut, quantùm in te eſt, non ames juſjurandum.*

Obj. 2. Chriſtus vetat , ne ultrà *Eſt Eſt , Non Non* , aliquid addatur : *Quod ampliùs eſt* (inquit) *à malo eſt.*

Reſp. Diſt. ant. A malo eſt hominis cui juratur , conc. ant. A malo eſt jurantis, nego ant. *A malo eſt* (inquit Auguſtinus in Sermonem Chriſti in monte) *illius , cujus infirmitate jurare cogeris* : infirmitas enim eſt, quòd promittenti non credat ſine adhibito Juramento.

7. Q. Juramentum per creaturas, eſtne juramentum ſtrictè & rigoroſè dictum ?

R. Eſt Quia creaturæ invocantur in teſtes, quòd in eis eluceant nonnulla Dei attributa: Unde Chriſtus Matthæi 5.vetat ne, ubi deſunt conditiones requiſitæ, juretur per cælum,aut per terram , aut per caput alicujus.

8. Q. Quotuplex eſt Juramentum, ſeu quomodo Juramentum dividitur ?

R. Dividitur 1. in Aſſertorium , quo nimirùm res aliqua præſens aut præterita affirmatur, aut negatur ; & in Promiſſorium ; quo confirmatur res futura quæ promittitur.

Dividitur 2. in Conteſtatorium , Execratorium , & Comminatorium. In primo , ſimplex eſt invoca-

tio divini Nominis ; in altero inducitur creatura aliqua , in quam divinum judicium exerceatur ; in tertio , confirmatur comminatio mali quod jurans alicui minatur.

Dividitur 3. in Abſolutum & Conditionatum. In primo , nulla ne tacita quidem conditio reperitur : in altero verò aut exprimitur , aut ſubintelligitur à jure aliqua conditio ; ut cum quis cum Juramento puellæ promiſit matrimonium , ſubintelligitur enim juris conditio , ſi nempè illa puella in fornicationem non incidat.

9. Q. Quot conditiones requiruntur ut Juramentum ſit licitum ? ſeu ut non ſit peccatum ?

R. Tres requiruntur : *Jurabis, vivit Dominus* (Jeremiæ 4.) *in Veritate , in Judicio, & in Juſtitia*: ita verò neceſſariæ ſunt illæ conditiones , ut ſi vel una deſit , Juramentum ſit illicitum : *Si iſta defuerint* (ait Hieronymus in caput 4. Jeremiæ) *nequaquam erit Juramentum , ſed perjurium.*

10. Q. Quid intelligitur per *Veritatem*, quæ prima eſt Juramenti liciti conditio ?

R. 1. Intelligitur in Juramento Aſſertorio conformitas rei aſſertæ aut negatæ cum ipsâ aſſertione aut negatione. Peccat verò contra veritatem illam tum is qui affirmat quod ſcit eſſe falſum ; tum is qui dubitat , an ſit falſum ; tum etiam qui verum jurat , quod falſum putat ex errore ; *Niſi tamen* (ait Catechiſmus Romanus) *quantùm potuit , curam & diligentiam adhibuerit , ut totam rem compertam atque exploratam haberet.*

R. 2. Per veritatem intelligitur in Juramento Promiſſorio , 1. conformitas promiſſionis cum intentione id agendi quod promittitur. Intelligitur quoque 2. executio ipſius rei promiſſæ , cùm tempus de quo conventum eſt, acciderit. Intelligitur 3. conformitas rei promiſſæ cum expectatione ejus cui juratur : unde S. Auguſtinus ait: *Perjuri non ſunt*

qui, verbis non ſervatis, illud quod ab eis, cùm jurarent expectatum eſt, impleverunt: & parjuri ſunt, qui etiam ſervatis verbis, expectationem eorum quibus juratum eſt, decipiunt. Vide propoſitiones hâc in causâ damnatas à Clero Gallicano ad Comitia generalia coacto ann. 1700.

11. Q. Quid intelligitur per *Judicium*, quod requiritur, ut Juramentum ſit licitum?

R. Intelligitur diſcretio, ita ut temerariò non juretur: ad eam autem diſcretionem requiritur 1. ut non juretur ſine gravi neceſſitate: *Quantùm ad me pertinet* (ait Auguſtinus, Serm. 30. de Verbis Apoſtoli) *juro, ſed quantùm mihi videtur, magnâ neceſſitate compulſus.* Requiritur 2. ut accuratâ diligentia præceſſerit in examine rei quæ promittitur: ita ut attenta fuerit tum interna mentis diſpoſitio ad id faciendum quod promittitur; tum etiam potentia, ſeu facultas, cùm tempus conventum advenerit promiſſum exequendi.

12. Q. Quid debet intelligi nomine *Juſtitiæ* in Juramento requiſitæ?

R. Intelligi debet æquitas, ſeu bonitas moralis, rei quæ per juramentum affirmatur, negatur, aut promittitur: *Porrò* (ait Canon *inter cætera.* cauſ. 22. q. 4.) *Juramentum non ad hoc inſtitutum invenitur, ut eſſet vinculum iniquitatis.*

13. Q. Teneturne ſtare promiſſis qui rem licitam voluntariè cum Juramento promiſit?

R. Tenetur: alioquin enim Deum redderet, quantùm in ſe eſt, teſtem falſitatis & mendacii: unde eſt illud Scripturæ: *Reddes Domino Juramenta tua.*

14. Q. Ad quid obligant Juramenta Promiſſoria vi aut metu extorta?

R. Obligant ad ſui executionem, ſi fuerint de re honeſtâ & licitâ. Ita Alexander Papa III. capite, *Si verò* Ext. *de jurejurando.*

15. Q. Eſtne licitum in certis caſibus Juramentum ab alio exigere?

R. Licitum eſt : nempè certi ſunt caſus , in quibus id intereſt aut privatorum hominum , aut Reipublicæ. *Quamvis* (ait Auguſtinus in Epiſt. ad Publicolam) *dictum ſit ne juremus , nuſquam autem in Scripturis ſanctis legi meminerim , ne ab alio jurationem accipiamus.*

16. *Q*. Eſtne licitum Juramentum exigere ab infideli qui per idola ſua juraturus eſt ?

R. Licitum eſt, ubi gravis urget neceſſitas : quia tunc non poſtulatur ut per ſua idola juret,hoc enim ex ſe malum eſt;ſed ſimpliciter ut juret ; quod quidem poteſt,ſi velit , benè aut malè facere. Ita poſt Auguſtinum S.Thomas 2. 2. q.98.articulo 4.ad 4.

17. *Q*. Licetne Juramentum ab eo exigere qui pejeraturus prævidetur ?

R. Non licet: nullum enim emolumentum ex eo Juramento referet is qui illud exigit: unde Auguſtinus de verbis Apoſtoli Serm. 28. Jurationis in eo caſu poſtulationem damnat. Ab eâ tamen lege excipitur judex qui ad poſtulationem litigantis,Juramentum exigit : *Quia* (ait S. Thomas) *non videtur ille exigere , ſed ille ad cujus inſtantiam exigit.* Conditiones tamen nonnullæ ſunt, quas judex ſervare tenetur , ut licitè poſſit ad partis inſtantiam , ab aliâ Juramentum exigere.

18. *Q*. Juramentum poteſtne aliquando irritum fieri ?

R. Poteſt à ſuperiore , in iis tamen rebus ratione quarum , jurans eſt illi inferior.

19. *Q*. Juramentum poteſtne remitti aut relaxari ?

R. Poteſt : ab eo nimirùm in cujus gratiam & favorem præſtitum fuit. Ità S.Thomas 2. 2. q. 89. art. 9.

20. *Q*. Eccleſia poteſtne remittere Juramentum quod in favorem tertii præſtitum eſt ?

R. Poteſt,ſi injuſtè exactum fuerit , ut videre eſt

in Gregorianis Decretalibus, titulo *De his quæ vi metûſve cauſa ſiunt*, & titulo, *De jurejurando.* E contrà, ſi juſtè fuerit exactum, non ſolet Eccleſia diſpenſare aut relaxare: æquum enim eſt ut conceſſæ ab Eccleſiâ relaxationes aut diſpenſationes non ſint in detrimentum tertii.

21. *Q.* Eccleſia poteſtne in certis caſibus diſpenſare ab obſervatione Juramenti?

R. Non poteſt permittere ut qui juravit, contrà ſuum Juramentum agat. Sed poteſt efficere (teſte S. Thomâ 2. 2. q. 89. art. 9.) ut id quod ſub Juramento cadebat, ſub Juramento non cadat, quaſi non exiſtens ampliùs debita materia Juramenti.

22. *Q.* Quis inter Prælatos poteſt in Juramento diſpenſare?

R. Epiſcopi in iis omnibus diſpenſare poſſunt, quorum materia non eſt reſervata Summo Pontifici; imò & in iſtis, ſi dubia ſint.

De Sanctificatione Sabbati.

1. *Quæſt.* QUam diem in hebdomadâ Judæi quondam Sanctificare tenebantur.

R. Septimam, quæ quidem vocatur *Sabbatum*, eo quòd eâ die Deus requieverit ab omni opere quod patrarat: nimirùm intrà ſex dies completa fuit Univerſi creatio.

2. *Q.* Quam hebdomadæ diem Chriſtiani tenentur Sanctificare?

R. Primam, quæ quondam apud Gentiles dicebatur *Dies Solis*: nunc verò Dominica dies, eo quòd eâ ipſa die Chriſtus à mortuis reſurrexerit. Mutationis Sabbati in diem Dominicam Apoſtoli tamquam Eccleſiæ Chriſtianæ Paſtores, authores fuerunt: unde ubique gentium illa mutatio ſervata fuit à Chriſtianis.

3. *Q.* Suntne aliquæ dies præter Dominicam, quas

Chriſtiani ſanctificare teneantur?

R. Sunt, nimirùm dies feſti quos Eccleſia ſucceſſu temporum inſtituit. Eâdem enim hoc in capite, poteſtate fruitur, quâ uſi ſunt Apoſtoli, cùm diei ſeptimæ ſubſtituerunt primam.

4. *Q*. Quis eſt ſenſus præcepti de Sanctificatione Sabbati?

R. Nonnulla vetat jure naturali, alia jure divino, alia Eccleſiaſtico: nonnulla etiam præcipit tum interna, tum etiam externa, ut ex reſponſis ad ſubſequentia quæſita patebit.

5. *Q*. Quænam ſunt *in genere*, quæ jure naturali vetita cenſentur per præceptum de Sanctificatione Sabbati?

R. Jure naturali, prohibentur ea omnia quibus ità mens diſponitur, ut de Deo cogitare non poſſit, & cor ita avertitur, ut debitum Deo cultum exhibere non valeat. Nempè feſtivis diebus jubemur id implere quod Chriſtus præcipit in Evangelio: *Veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate*: ac proinde ab iis abſtinere quæ adorationem illam impedire poſſunt.

6. *Q*. Quænam ſunt *in ſpecie*, quæ die Sabbati prohibentur?

R. Prohibetur 1. peccatum: quia maximè avertit à Dei cultu qui Deo die Sabbati debetur: *Ideò* (ait S. Thomas 2.2.q. 122. art. 4. ad 3.) *magis contrà hoc præceptum agit qui peccat in die feſto, quàm qui aliud corporale opus licitum facit*.

Prohibentur 2. opera ſervilia: *Omne opus ſervile* (Levitici 23.) *non facietis in tempore illius diei*. Per opera autem ſervilia intelliguntur ea, *Quæ* (ait S. Thomas) *propriè pertinent ad ſervientes*, ſeu quæ dominis à ſervis exhibentur.

Prohibentur 3. opera omnia mœchanica, ſeu earum artium quæ ab iis quos vulgò artifices vocant, exerceri ſolent.

Probibentur 4. venatio, clamoſa præſertim, nundinarum celebratio, ſtrepitus forenſis, & nonnulla alia quæ legere eſt tum in Decreto Gratiani, tum in Decretalibus Gregorii IX.

7. Q. Quid *in genere*, faciendum injungitur præcepto de Sanctificatione Sabbati?

R. Præcipitur *in genere*, ut debitus Deo cultus exhibeatur: eſt enim præceptum de quo agitur, quædam determinatio legis naturalis, quâ creatura rationalis debet in Spiritu & veritate adorare eum, qui ſui eſt & auctor & finis ultimus.

8. Q. Quid *in ſpecie* faciendum injungit præceptum de Sabbati Sanctificatione?

R. Injungit 1. ut dies Sabbati piis operibus tota, loquendo moraliter, impendatur: 2. inter ea opera neceſſarium locum tenet pia auditio Miſſæ; hoc eſt, totius liturgiæ ad cujus normam Euchariſtiæ Sacrificium offertur. Vide S. Thomam & alios authores qui argumentum iſtud fusè pertractarunt.

9. Q. Suntne aliquæ cauſæ quæ aliquando fideles eximant à præcepto de Sanctificatione Sabbati?

R. Sunt: urgens nimirùm neceſſitas, & diſpenſatio quæ legitimè & licitè obtenta fuerit.

De Beneficiis.

Nota. CUm ingreſſus in Beneficia, executio onerum quæ Beneficiatis imponuntur, & adminiſtratio proventuum qui ex Beneficiis oriuntur, ad virtutem Religionis pertineant: non abs re erit ſub titulo *de Religione* tractare de Beneficiis.

1. *Quæſt.* Beneficium quomodo definitur?

R. Definitur jus percipiendi fructus ex bonis Eccleſiæ, ab Epiſcopo ordinatum, & Clerico conceſſum propter ſacrum & Eccleſiaſticum miniſterium: unde habet regula juris: *Beneficium datur propter officium.*

2. Q. Beneficia quomodo dividuntur?

R. Dividuntur 1. in Sæcularia, quæ non niſi Clericis ſæcularibus dantur;& in Regularia ad quæ ſolis tantùm Clericis regularibus aditus patet.

Dividuntur 2. in Simplicia, quibus nimirùm non eſt annexa aliqua adminiſtratio, vel Clerus, vel populus; & in Duplicia; quibus aliquid horum annexum eſt.

Dividuntur 3. in Dignitates, Perſonatus, & Officia, Dignitatibus affixa eſt Eccleſiaſtica adminiſtratio cum juriſdictione ſuprà Clerum: hujuſmodi ſunt Epiſcopatus, Abbatiæ, Decanatus, Præpoſituræ, Archidiaconatus. Perſonatui inhæret ſupra Clerum præeminentia, ſed abſque ullâ juriſdictione, ut in Præcentore, Primicerio, & Sacriſtâ primario: Officio demùm annexa eſt adminiſtratio, ſed abſque Præeminentiâ & abſque juriſdictione. Hujuſmodi ſunt Canonicatus, Præbenda Theologalis & præbenda Præceptoria.

Dividuntur 4. in Titularia & Commendata: Illa; conferuntur ad vitam, & cum plenitudine juris; Iſta verò conferuntur ſoliùs adminiſtrationis, aut cuſtodiæ cauſâ.

3. Q. Quænam hominem reddunt inhabilem ad obtinenda Beneficia?

R. Multa ſunt. 1. Excommunicatio ſive ſit occulta, ſive ſit publica; cap. *Paſtoralis* Ext. *De Clerico. Excommunicato miniſt.* 2. Suſpenſio ab Ordine cujus functiones exigit Beneficium. cap. *Cùm dilectus.* Ext. *De Conſuetudine.* 3. Irregularitas: cap. *Henricus.* Ext. *De Clericis pugnantibus in duello.* Si tamen ſine peccato contracta fuerit, inhábilitas locum non habet, niſi reſpectu Beneficii, cujus officia irregularitas illa reſpicit. 4. Defectus Tonſuræ Clericalis: cap. *Ex Litteris.* Ext. *De Tranſactionibus.* 5. Defectus Cœlibatûs in Eccleſiâ Latinâ: cap. *Sane.* Imò & ipſo jure per matrimonium vacant Be-

neficia antè poſſeſſa. 6. Defectus natalium: unde extrà legitimum matrimonium natus, ſi non diſpenſetur, inhabilis eſt ad quæcumque Beneficia. 7. Defectus ætatis: Ætas autem ad Canonicatum Eccleſiæ Cathedralis requiſita, in Galliis eſt ætas XIV. annorum qui jam ſint completi; ſi tamen per Regaliam non obtinentur, tunc enim ſufficit ætas VII. annorum. Ubi ſervatur diſpoſitio Concilii Tridentini, XIV. anni qui cœperint, ad quodcumque Beneficium requiruntur: ſed in Galliis ſufficiunt ad Beneficium ſimplex VII. anni incœpti, & ad Canonicatum Eccleſiæ Collegiatæ, decennium completum. 8. Defectus Ordinis ad Beneficium requiſiti: ſatis eſt tamen ut intrà annum Clericus ad illum promoveri poſſit: annus autem ille in Galliis, numeratur à pacificâ ejuſdem Beneficii poſſeſſione. 9. Defectus qui oritur ex eo quòd Clericus non ſit Regnicola: in Galliis enim inhabiles ſunt ad quæcumque Beneficia qui vulgò dicuntur, *Aubains*, id eſt, extra regnum nati.

4. Q. Quænam ſunt dotes requiſitæ, ut quis licitè Beneficium obtinere poſſit?

R. Quatuor ſunt; 1. Morum integritas; ita ut de Clerico dici poſſit, quòd (ait S. Thomas Quodlib. 8. art. 6.) *Sit bonus ſimpliciter.* 2. Scientia quæ ad obeunda Beneficii munera requiritur. Quænam verò ſcientia pro variis Beneficiis requiratur, docet Tridentina Synodus. 3. Voluntas non dimittendi Beneficium quod acquiritur. 4. Divina vocatio, quæ tum morum probitate, tum intentione Deo in Beneficio, ut par eſt, deſerviendi, tum idoneitate ſe prodit.

5. Q. Quibus modis acquiruntur Beneficia?

R. Acquiruntur Electione, Præſentatione, Collatione, Gradibus, Devoluto, Indulto, Reſignatione, vel Permutatione.

6. Q. Quænam requiruntur ad Canonicam Electionem?

R. Requiritur 1. ut omnes vocandi, ſecundùm uſum receptum vocati fuerint. Requiritus 2. ut electio fiat per vota ſecreta: ita enim declarat Concilium Trident Seſſ. 25. *de Regul.* cap. 6. Requiritur 3. ut electio ſit omninò libera; ita ut nullus ex iis qui jus habent ſuffragii paſſivi, excludatur.

7. Q. Jus Patronatûs, ſeu jus præſentandi ad Beneficia, quotuplex eſt?

R. Duplex: Eccleſiaſticum nimirùm & Laïcum. Differunt autem 1. quòd ſex menſes Patrono Eccleſiaſtico ad præſentandum conceſſi ſint; è contrà quatuor tantùm Patrono laïco: 2. Laïcus variare poteſt; non verò Eccleſiaſticus: 3. quòd Papa Eccleſiaſticum, non autem laïcum, ſaltem in Galliis, prævenire poſſit.

8. Q. Quis poteſt Beneficia conferre?

R. Summus Pontifex. Et quidem 1. jure præventionis nullum eſt quod conferre non poſſit: 2. ipſe ſolus confert ea quæ vacant in Curiâ Romanâ, ubicumque ſita ſint: cap. *Licèt.* Ext. *de Præbendis*: 3. jure ordinario poteſt quoque Epiſcopus ea omnia conferre, quæ in ſuâ Diœceſi vacaverint.

9. Q. Quid per jus Devoluti intelligitur?

R. Jus conferendi Beneficium, cui inter debitum tempus, quod eſt ſex menſium, ordinarius collator non providit.

10. Q. Quid per Indultum intelligitur?

R. Eſt jus quo ex conceſſione Romanæ Sedis, Rex collatoribus præcipit, ut certa quædam Beneficia proximè in ſuâ Diœceſi vacatura Indultario conferant.

11. Q. Quid eſt Beneficii Reſignatio?

R. Eſt dimiſſio Beneficii quod poſſidetur. Ea autem dimiſſio vel eſt *ſimplex*, vel eſt *in favorem* tertii. *Prima*, eſt ea per quam Clericus cedit Beneficio, nec aliquem Epiſcopo nominat, cui conferatur. *Altera*, eſt dimiſſio Beneficii eâ lege, ut tertio confera-

tur : hanc ſolus Pontifex Romanus poteſt admittere, illam verò admittit & Epiſcopus.

12. Q. Quid intelligitur per Beneficiorum Permutationem?

R. Intelligitur permutatio unius Beneficii in aliud. Eam Epiſcopus, conſentiente patrono laico; imò & Vicarius generalis qui ſpeciale mandatum habet conferendi Beneficia, poteſt admittere. Si compermutāda Beneficia in diverſis diœceſibus ſita ſint, utriuſque Epiſcopi auctoritas interveniat neceſſe eſt.

13. Q. Electores, Patroni, & alii quibus jus competit præſentandi ad Beneficia, tenenturne præſentare, aut eligere, non ſolùm *Dignos*, ſed etiam *Digniores*?

R. 1. Si quæſtio ſit de Beneficiis, quibus incumbit animarum cura, certum eſt Patronos & alios teneri eligere & præſentare digniores: *Eoſque* (ait Concilium Tridentinum, Seſſ. 24. de reform. cap. 1.) *alienis peccatis communicantes*, MORTALITER *peccare, niſi quos* DIGNIORES, *& Eccleſiæ magis utiles judicaverint, &c* 2. Si quæſtio ſit de Beneficiis quibus non incumbit animarum cura, idem planè dicendum eſt; tum quia id expoſcit juſtitia diſtributiva; tum quia alioquin Eccleſia detrimentum pateretur; tum denique ubi digni dignioribus præferuntur, locum habet vitium turpe acceptionis perſonarum.

14. Q. Eſtne licitum plura ſimul Beneficia poſſidere?

R. Non eſt licitum 1. ſi illa Beneficia ſint incompatibilia. 2. Id quoque non licèt, quamvis non ſint incompatibilia, cùm unum ad honeſtam ejus cui confertur, ſuſtentationem ſufficit: *Sancta Synodus* (ait Concilium Tridentinum Seſſ. 24. de reformat. cap. 17.) *debitam regendis Eccleſiis diſciplinam reſtituere cupiens, præſenti Decreto, quod in quibuſcumque perſonis, quocumque titulo, etiamſi Cardi-*

nalatûs honore fulgeant, *mandat obſervari*, *Ut imposterùm* UNUM TANTUM *Beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur.*

§. III.

De Fortitudine.

1. *Quæſt.* QUomodo Fortitudo definitur? *R.* Definitur, *Virtus coërcitiva timoris, & audaciæ moderativa inſtantibus gravibus periculis.*

2. *Q.* Quodnam eſt objectum Fortitudinis?

R. Objectum materiale ſunt labores & pericula; formale verò eſt difficultas ſuperandi pericula, & tolerandi labores.

3. *Q.* Quodnam eſt immediatum ſubjectum Fortitudinis?

R. Eſt voluntas prout eſt appetitus ſenſitivus iraſcibilis: hoc eſt, prout tendit ab bonum arduum.

4. *Q.* Quinam ſunt actus præcipui Fortitudinis?

R. Duo ſunt. Perpeſſio, & Aggreſſio: nonnumquam enim neceſſe eſt ut vir fortis adeat pericula, & incommoda ſuſtineat quæ ex re arduâ naſcuntur.

5. *Q.* Elucetne major Fortitudo in Perpeſſione, quàm in Aggreſſione?

R. Ex S. Thomâ, elucet. Quia (ut ait idem S. Doctor) difficilius eſt ſtare immotus in periculis, quàm ipſamet adire pericula. Malum enim præſens magis movet, quàm futurum.

6. *Q.* Quot ſunt virtutes annexæ Fortitudini?

R. Quatuor ſunt: Magnanimitas nimirùm, Magnificentia, Patientia, Perſeverantia.

§. IV.

De Temperantiâ.

1. *Quæſt.* TEmperantia quomodo definitur? *R.* Definitur: *Virtus quæ moderatur*

verſum rerum, quæ ſenſus ad oblectationem movent.

2. *Q.* Quodnam eſt objectum Temperantiæ?

R. Objectum materiale ſunt omnes delectationes corporeæ, ſed præſertim eæ quæ ex cibo, potu, & actibus venereis in matrimonii uſu percipiuntur. Objectum verò formale eſt earumdem delectationum uſus honeſtus, ſeu rationi conveniens.

3. *Q.* Quænam ſunt ſpecies Temperantiæ?

R. Quatuor ſunt. Caſtitas, Pudicitia, Abſtinentia, & Sobrietas. Nempè quatuor ſunt objecta ſpecie diverſa, circà quæ Temperantia occupatur. Nam 1. moderatur actum conjugalem, & ſic indiget Caſtitate: 2. Moderatur actiones quæ ad actum conjugalem ordinantur, ut ſunt tactus & oſcula: ad hoc autem indiget Pudicitiâ: 3. Moderatur quoque delectationes quæ ex cibo percipiuntur; ei autem uſui ſubſervit Abſtinentia: 4. Moderatur delectationes quæ naſcuntur ex potu: illi verò uſui inſervit Sobrietas.

4. *Q.* Quot ſunt virtutes quæ annexæ ſunt Temperantiæ?

R. Tres ſunt tantùm Manſuetudo nimirùm, Clementia, & Modeſtia: nempè tres illæ virtutes modum imitantur, quem Temperantia circà propriam materiam ſervat: ſicut enim Temperantia comprimit paſſiones quæ ſunt circa delectabilia: ita Manſuetudo, Clementia, & Modeſtia iis modum præſcribunt, quæ ſunt circà actiones externas.

5. *Q.* Quomodò virtutes quæ annexæ ſunt Temperantiæ, præſcribunt modum iis quæ ſunt circa actiones externas?

R. Manſuetudo ſic iram coërcet, ut non ſinat eam exurgere, niſi cùm oportet, & ſicut oportet, ſeu eâ menſurâ & eo ordine quibus neceſſe fuerit ad finem aliquem honeſtum.

Clementia vindictam refrænat; ne ſcilicet exiliat extrà fines debitos: nonnihilque prætereà mi-

nuit ex pœnâ quæ reo alioquin deberetur.

Modeſtia modum ſtatuit, quem quis ſervare debeat in humanis affectibus, & actibus externis: ejuſmodi ſunt corporis geſtus, cultus, veſtitus.

CAPUT VIII.

De Peccatis in Genere.

§. I.

De Eſſentiâ, Objecto, & Cauſis peccati.

1. *Quæſt.* Peccatum quomodò definitur?

R. Definitur ab Auguſtino in libro 22. contrà Fauſtum c. 27. *Factum, dictum, vel concupitum contrà æternam Dei legem.*

Obj. 1. Peccatum originale nec eſt factum, nec dictum, nec concupitum: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Per propriam voluntatem, conc. ant. per alienam, Adami nimirùm voluntatem, nego ant. Ita Auguſtinus in lib. 1. Retract. cap. 13.

Obj. 2. Peccatum Omiſſionis nec eſt factum, nec dictum, nec concupitum: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Et ad illa reducitur, conc. ant. Scilicet, ex logicis, privationes reducuntur ad eorum genus, quorum ſunt privationes: Et ad illa non reducitur, nego ant.

Obj. 3. Actus quidam, ut odium Dei, forent peccata, quamvis non eſſet lex æterna per quam prohiberentur: ergo eſſentiale non eſt peccato ut ſit contrà legem.

Reſp Nego ant. Quia in eâ ſuppoſitione, quæ eſt impoſſibilis, odium Dei non eſſet contrà regulam: ſicut enim non poteſt eſſe linea curva, ex ſuppoſitione quòd non detur rectitudo à quâ declinare poſſit: ita nec eſſet peccatum, ſi nulla eſſet

lex, nûllaque regula à quâ deflecteret.

2. *Q.* Quodnam eſt objectum Peccati?

R. Materiale, eſt actus humanus in ſe ſumptus: quia peccatum phyſicè ſumptum non aliud eſt, quàm aliquis actus humanus & liber. Formale verò, eſt privatio rectitudinis debitæ: ſcilicet opponitur virtuti, quæ non in alio poſita eſt, quàm in rectitudine quæ humano debetur actui.

3. *Q.* Quotuplicis ſunt generis cauſæ peccati?

R. Duplicis. Nonnullæ enim ſunt internæ, intellectus, voluntas, ignorantia, & concupiſcentia: aliæ verò ſunt externæ, Diabolus nimirùm & Mundus.

4. *Q.* Quomodo Ignorantia eſt cauſa peccati?

R. Per modum removentis prohibens: removet enim cognitionem, quæ ſi adeſſet, non fieret (ut ſupponitur) peccatum, juxtà illud Apoſtoli: *Si enim cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.*

5. *Q.* Quomodo concupiſcentia eſt cauſa peccati?

R. Per modum moventis & excitantis ad amorem objecti illiciti. Juxtà illud Jacobi: *Unuſquiſque tentatur, à concupiſcentiâ ſuâ abſtractus & illectus.*

6. *Q.* Quomodo Mundus eſt cauſa peccati?

R. Moraliter: pravâ nimirùm doctrinâ, iniquis exemplis, poteſtatis ac authoritatis abuſu. Ità Auguſtinus in libro 3. de Doctrinâ Chriſt. cap. 10.

7. *Q.* Qua ratione Diabolus eſt cauſa peccati?

R. Moraliter. Nam 1. nonnumquam transfigurat ſeſe in Angelum lucis, ut homines decipiat: 2. Illudit imaginationi, imprimendo ſpecies quibus exhibentur objecta quæ concupiſcentiæ placent.

8. *Q.* Deus eſtne cauſa Peccati?

R. Non eſt: tum quia non influit in peccati malitiam: cùm non in alio poſita ſit, quàm in privatione debitæ rectitudinis: tum quia defectus operis non

cadit in cauſam indefectibilem,ut eſt Deus,ſed tantùm in deficientem, ut patet in tibiâ curvâ.

Obj. 1. Deus non impedit peccatum, licèt illud impedire poſſit:ergo eſt illius cauſa,ſaltem moralis.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Quia ut quis ſit cauſa moralis alicujus actûs, ſatis non eſt ut illum non impediat,cùm poſſit impedire: ſed præterea requiritur ut illud impedire teneatur: at Deus non tenetur,quia exigit illius providentia, ut creatura rationalis quæ naturaliter eſt ſui juris, ſibi ipſi permittatur ad bonum, & malum.

Obj. 2. Deus concurrit ad quoſdam actus phyſicos, odium Dei v. g. qui ſunt eſſentialiter mali: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Qui ſunt eſſentialiter mali ſub aliquo reſpectu ſub quo Deus ad illos non concurrit,concedo ant. ſub quo concurrit, nego ant.Deus concurrit ad odium ſui prout genericè ſumitur,ſeu, prout eſt actus humanus, non autem ad odium ſui prout ſpecificè ſumitur, hoc eſt, reduplicativè prout eſt odium *Dei*.

Obj. 3. Deus in Scripturis nonnumquam dicitur præcipiſſe actus malos, ut cùm injunxit Semei ut Davidi malediceret: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Præcepto impropriè ſumpto, hoc eſt ſumendo præceptum pro merâ permiſſione, conc. ant. Præcepto propriè ſumpto, hoc eſt ſumendo præceptum pro imperio, nego ant.

§. II.

De Proprietatibus & Effectibus Peccatorum.

1.*Quæſt.* UNde ſumitur diſtinctio peccatorum?

R. Diſtinctio numerica, ſumitur aut ex objecto materiali, circà quod peccatum verſatur, aut ex morali interruptione quæ in pluribus ejuſdem ſpe-

ciei actibus reperitur. E contrà ſpecifica peccatorum diſtinctio petitur ex objectis ſpecie diverſis, circà quæ verſantur: ſic homicidium & furtum ſpecie differunt. Sumitur etiam aliquando ex fine operantis: unde qui furatur, ut adulterium committat, fur eſt ſimul & adulter: ſumitur tandem nonnumquam ex circumſtantiâ quæ comitatur actum malum, ut patet in furto quod in loco ſacro committitur: tunc enim qui furatur, & furti & ſacrilegii reus eſt.

2. Q. Peccata ſuntne inter ſe connexa?

R. Non ſunt: quia nonnumquam & ſpecie & numero diverſa ſunt: imò & aliquando contraria, ut prodigalitas & liberalitas.

Ob. 1. Virtutes ſunt inter ſe connexæ: ergo & peccata.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt quia virtutes omnes (ex S. Thomâ) in uno tertio, charitate nimirùm, uniuntur: è contrà verò peccata, in aliquo tertio non uniuntur: nempè inordinatus creaturarum amor, in quo poſitum eſt peccatum, mentem ad diverſa, & nonnumquam oppoſita diſtrahit.

Obj. 2. Jacobus in Epiſtolâ Canonicâ cap. 2. ſcribit, eum qui peccat in uno, fieri reum omnium, ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Quantùm ad maledictionem quam lex minatur, conc. ant. Quantùm ad reatum, nego ant. Ne quis incurrat in legis maledictionem, ſatis non eſt ut aliqua illius præcepta ſervet, ſed requiritur ut obſervet omnia, juxtà illud Apoſtoli ad Galatas cap. 3. *Maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea.* Vide aliam expoſitionem apud Auguſtinum in Epiſt. ad Hieronymum, veteris Ed. 29.

3. Q. Peccata ſuntne inter ſe æqualia?

R. Non ſunt. Nam 1. id expreſſè Scriptura teſtatur: *Qui me tradidit* (ait Chriſtus ipſe) *majus*

peccatum habet. 2. Major eſt in quibuſdam peccatis receſſus à morum regulâ, quàm in aliis: quia in nonnullis major eſt vel minor, ſeu intenſior aut remiſſior inordinatus creaturarum amor, in quo malitia peccati conſiſtit.

4. Q. Unde petitur inæqualitas peccatorum;

R. Inæqualitas eſſentialis ſumitur ab objectis quæ ſpecie differunt. Unde graviora ſunt gravitate eſſentiali, quæ opponuntur virtutibus præſtantioribus. Inæqualitas verò accidentalis petitur ex circumſtantiis quæ intrà eandem ſpeciem aut aggravant, aut minuunt operis malitiam. Sic furtum decem aureorum gravius eſt, quàm furtum quinque tantùm.

5. Q. Quinam ſunt peccatorum effectus?

R. Duo ſunt, reatus culpæ, & reatus pœnæ. Prior, nihil eſt aliud, quàm macula quâ anima peccans inficitur. Alter verò, eſt debitum ſeu obligatio ad pœnam.

6. Q. Pœna quæ debetur peccato, eſtne æterna?

R. Pœna quæ peccato mortali in altera vitâ debetur, eſt æterna: quia malitia illius eſt infinita; quippe quod ſit offenſa infinitæ perſonæ: Quæ verò debetur veniali, eſt finita; quia licet veniale ſit contrà Deum, non eſt tamen ex affectu qui animæ dominetur: per *accidens tamen* peccatum veniale in hâc vitâ non dimiſſum homini reprobo, æternâ pœnâ in inferis punietur: quia in æternum ſtabit illius culpa.

§. III.

De Diviſione Peccati.

1. *Quæſt.* QUomodo peccatum dividitur?

R. Dividitur 1. in Originale & Perſonale: 2. Perſonale ſubdividitur in Actuale & habituale. 3. Actuale, aliud eſt mortale, quod uno ictu peri-

mit animam, eò quòd charitatem dominantem expellat: aliud verò veniale, quod animam quidem vulnerat, eò quòd minuat charitatis fervorem, ſed non perimit; quia charitatem dominantem, ſeu amorem Dei ſuper omnia non expellit. 4. Peccata iterum dividuntur in peccata ignorantiæ, infirmitatis & malitiæ.

2. Q. Exiſtitne peccatum Originale?

R. Exiſtit. Nam 1. id aſſeritur in veteri Teſtamento. Job 14. *Nemo mundus à ſorde, nec infans, cujus eſt unius diei vita ſuper terram.* 2. Idem aſſeritur quoque in Novo Teſtamento: *Sicut* (ait Apoſtolus ad Rom. 5.) *per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors pertranſiit, in quo omnes peccaverunt* 3. Id Eccleſia definiit contrà Pelagianos. 4. Idem demonſtrant pœnæ quibus in hâc vitâ cruciamur: ignorantia nimirùm, concupiſcentia, mors, aliæque calamitates quas inviti patimur: ſcilicet homo ad intuitivam Dei viſionem creatus, non poteſt ſub Deo juſto eſſe miſer, niſi mereatur.

3. Q. In quo poſita eſt eſſentia peccati originalis?

R. Poſita eſt in concupiſcentiæ reatu. Ità enim docet S. Auguſtinus in lib. 1. de nuptiis & concupiſcentiâ cap. 19. 26. S. Thomas 1. 2. q. 82. art. 3. Ille autem reatus, eſt privatio juſtitiæ originalis: nec mirum, ex eo enim quòd infantis anima propter finem ſupernaturalem, ut ſupponitur, creata, careat originali juſtitiâ; ſequitur ipſam eſſe immundam & iniquam, concupiſcentiæ, hoc eſt, amori creaturarum ſervam & mancipium, eam eſſe extrà ordinem illum quem lex æterna conſervari jubet, perturbari vetat; hoc eſt, non eſſe eam per amorem immediatè ſub Deo, & ſuprà creaturas omnes

4. Q. Quomodo peccatum originale per baptiſmi Sacramentum tollitur?

R. Non tollitur quidem materiale peccati Origi-

nalis ; hoc eſt, concupiſcentia , ſed tollitur formale , ſeu illius reatus : *Manet actu* (inquit Auguſtinus) *tranſit reatu* , ſcilicet per baptiſmum charitas infunditur animæ : ac proinde tollitur imperium & dominium concupiſcentiæ.

5. *Q.* Per quid in homine transfunditur peccatum Originale ?

R. Transfunditur per generationis libidinem: *Quod autem attinet ad peccati Originalis in omnes tranſitum* (inquit Auguſtinus in libro 5. contrà Julianum cap. 13.) *quoniam per carnis concupiſcentiam tranſit , tranſire in eam carnem non potuit , quam, non per illam ; Virgo concepit.*

6. *Q.* Quinam ex hominibus contrahunt peccatum Originale ?

R. Ex Apoſtolo ad Rom. 5. in omnes (uno excepto Chriſto) pertranſit: quia omnes (uno eodem excepto Chriſto) per libidinem generantur. Debuiſſet B. Virgo , propter eam rationem illud quoque contrahere, ſed ſingulari Dei privilegio præſervatam fuiſſe, ne actu contraheret, piè quidem, ſed non catholicâ fide creditur. Vide Conc. Trident. ſeſſ. 5.

7. *Q.* Quæ ſunt pœnæ quibus peccatum Originale punitur in alterâ vitâ ?

R. Caſtigatur 1. excluſione à regno cœlorum: 2. interiori dolore de amiſſâ beatitudine. 3. Juxtà S. Auguſtinum & plures de Scholâ Theologos , pœnâ ſenſûs , ſeu æterno ignis cruciatu. Scilicet infantes ſine baptiſmo mortui, erunt in extremo judicio, non â dextris , ſed à ſiniſtris Chriſti judicis; ac proinde ignis pœnâ damnabuntur : *Tunc* (ait Evangelium, Matthæi 25.) *dicet & iis qui à ſiniſtris erunt : Diſcedite à me maledicti in ignem æternum , qui paratus eſt Diabolo , & Angelis ejus....Et ibunt hi in ſupplicium æternum.* Hincque patet quàm falſò nonnulli recentiores putaverint infantes ſine baptiſmo mortuos , fruituros eſſe in alterâ vitâ , beatitudine

quâdam

quâdam naturali, quæ poſita ſit in immunitate à doloribus, & miſeriis, & in quâdam abſtractivâ; hoc eſt, per creaturas, Dei contemplatione.

8. Q. Peccatum mortale & veniale quomodò inter ſe differunt?

R. Mortale ex naturâ ſuâ differt à veniali: quia peccatum mortale per ſe & ex naturâ ſuâ pellit charitatem ex animâ, cùm importet dominantem creaturarum amorem: è contrà peccatum veniale non depellit ex animâ charitatem, quia licèt ſit amor inhærens creaturæ, non eſt tamen amor dominans, ſeu qui animæ affectibus dominetur.

Confirmatur ex Apoſtolo, qui primæ ad Corinthios 3. peccata venialia comparat cum ſtipulâ & fœno, quæ ædificii fundamento ſuperimponuntur: ergo quemadmodùm ſtipula & fœnum non deſtruunt fundamentum ædificii materialis: ità nec peccata venialia deſtruunt ædificii ſpiritualis fundamentum: quod quidem non aliud eſt, quàm charitas.

9. Q. Peccatum quod ex naturâ ſuâ eſt mortale, poteſtne per accidens fieri veniale?

R. Poteſt: defectu nimirùm requiſitæ deliberationis, aut ratione levitatis materiæ.

10. Q. Peccatum veniale poteſtne aliquando fieri mortale?

R. Poteſt per accidens. Et quidem ratione conſcientiæ erroneæ; ratione gravis ſcandali quod parit; ratione contemptûs formalis in legiſlatorem; ratione ordinationis, ſeu relationis ad finem mortalem; & tandem ratione periculi, cùm nimirùm operantem exponit proximo periculo peccati mortalis, quod ipſe operans prævidens, vitare noluerit: qui enim vult efficaciter proximam cauſam, velle cenſetur & effectum qui ex eâ ſequitur.

11. Q. Solum peccatum Veniale poteſtne eſſe in aliquo ſubjecto cum ſolo Originali?

R. Poteſt. Scilicet adultus cui per baptiſmum peccatum Originale nondum remiſſum eſt, poteſt in primo ſuæ rationis inſtanti actum ex ſe malum elicere ſine ſufficiente ad peccatum mortale rationis advertentiâ; poteſt quoque in aliquâ levi materiâ delinquere.

Obj. 1. Quilibet adultus ex S. Thomâ, in primo rationis inſtanti tenetur ſub pœnâ peccati lethalis, elicere actum amoris Dei ſuper omnia: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. In primo morali rationis inſtanti, conc. ant. Phyſico, nego ant. Inſtans morale aliquam habet latitudinem; ac proinde adultus intrà eam latitudinem poteſt leviter mentiri: & conſequenter venialiter tantùm peccare.

Obj. 2. Quilibet adultus in primo phyſico inſtanti ſuæ rationis, debet finem aliquem ultimum ſibi conſtituere: ac proinde ſi peccet, peccabit lethaliter.

Reſp. Diſt. ant. Debet finem *ultimum ſecundùm quid* ſibi conſtituere, conc. ant. Finem *ſimpliciter ultimum*, nego ant. hoc eſt, adultus in eo inſtanti neceſſariò quidem ſibi conſtituit finem operis quod agit, non autem finem totius vitæ, ac proinde nec finem qui illius voluntati prædominetur.

12. *Q.* Danturne ignorantiæ peccata?

R. Fide certum eſt dari: juxtà illud Prophetæ: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris*: unde Levitici 5. præſcribitur ritus ſacrificii pro peccatis ignorantiæ Deo offerendi.

Obj. Nihil eſt actu volitum, niſi ſit cognitum: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Nihil eſt volitum, niſi ſit cognitum, aut cognoſci potuerit, conc. ant. niſi ſit actu cognitum, nego ant. Hincque ſequitur peccantem ex ignorantiâ velle conſequenter & indirectè malitiam quæ reſultat ex facto quod operatur: ſequitur iterum peccata ignorantiæ eſſe voluntaria voluntate *facti*, licèt non ſint voluntaria, ſaltem di-

rectè, voluntate *peccati.*

13. Q. Ignorantia ſimpliciter invincibilis excuſatne à peccato?

R. Excuſat: quia actus qui ſequitur ex ignorantiâ ſimpliciter invincibili, ſe habet ſicut motus concupiſcentiæ, qui quidem ſi ſimpliciter & abſolutè ſuperari non poſſent, non forent peccata: unde meritò ab Alexandro Papâ VIII. damnata eſt hæc propoſitio: *Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ, operantem ex ipſá non excuſat à peccato formali.*

14. Q. Danturne peccata infirmitatis?

R. Dantur: quia peccare poſſumus aut ex paſſione quam non excitaverimus, aut ex negligentiâ quam ſtatim, propter humanæ naturæ vires infirmas, non depulerimus.

15. Q. Danturne quædam malitiæ peccata?

R. Dantur: quia dantur peccata quæ de induſtriâ fiunt, quæque oriuntur ex eo quòd corrupta voluntas paſſionem de induſtriâ ad peccandum excitaverit.

16. Q. Peccata malitiæ ſuntne irremiſſibilia?

R. Simpliciter & abſolutè non ſunt: quia nullum eſt peccatum cujus hominem adjutum Dei gratiâ pœnitere non poſſit.

Obj. Peccata quæ dicuntur peccata in Spiritum ſanctum, nec in hoc ſæculo (ut habetur Luc. 12.) nec in futuro remittentur. Præterea primæ Joannis 5. eſt peccatum ad mortem, pro cujus remiſſione vetamur orare: atqui peccata in Spiritum ſanctum, & peccatum ad mortem, non alia ſunt quàm quæ vulgò malitiæ peccata vocantur: ergo, &c.

Reſp. Peccata in Spiritum ſanctum ſunt ea per quæ quis Diabolo tribuit opera quæ manifeſtè Dei ſunt ſolius; dicuntur verò irremiſſibilia, moraliter loquendo, eò quòd eorum hominem perrarò & ferè numquam pœniteat; cùm enim apertam inferant

Spiritui ſancto contumeliam, excludunt medium ſeu Dei auxilium per quod remiſſio impetrari valeat. Peccatum ad mortem eſt, ex Auguſtino, impœnitentia finalis: unde mirum non eſt quòd pro illius dimiſſione orare non liceat.

16. *Q.* Quid ſunt peccatum Commiſſionis, & Omiſſionis?

R. Peccatum Commiſſionis eſt actus quo præceptū negativum infringitur: Omiſſionis verò, eſt privatio actûs qui Præcepto affirmativo præſcribitur.

17. *Q.* Quid eſt peccatum Philoſophicum, & quid Theologicum?

R. Theologi qui duplicem illam peccati ſpeciem commenti ſunt, docent, peccatum Philoſophicum eſſe illud quod eſt contrà ſolam rationem: Theologicum verò quod eſt contrà Dei legem. Volunt, iſtud diſſolvere quidem Dei cum creaturâ amicitiam, non autem illud: hincque concludunt, illud non eſſe æternâ pœnâ dignum, ſed tantùm iſtud.

18. *Q.* Daturne peccatum Philoſophicum quod ſimul non ſit Theologicum?

R. Non datur: ſcilicet omne peccatum, cùm ſit contrà rectam rationem, eſt etiam contrà æternam Dei legem: ratio enim eſt æternæ legis participatio per inſpirationem luminis & amoris. Præterea converſionem inordinatam ad creaturam neceſſariò conſequitur averſio à Deo, in quâ poſita eſt formalis malitia cujuſlibet peccati.

CAPUT IX.

De Peccatis in ſpecie.

Nota. Non hîc dicemus de ſingulis peccatorum ſpeciebus, ſed tantùm de Capitalibus, & poſteà de Simoniâ & Uſurâ.

§. I.

De Peccatis Capitalibus.

1. *Quæſt.* SUmne quædam peccata Capitalia ?
R. Sunt : quia ſunt quædam quæ cæterorum ſunt veluti fontes & principia.

2. *Q.* Quot ſunt peccata Capitalia ?
R. Vulgò ſeptem recenſentur : Superbia ſcilicet, Avaritia, Luxuria, Invidia, Gula, Ira, Acedia.

3. *Q.* Quid eſt Superbia ?
R. Eſt amor inordinatus propriæ excellentiæ : ſicque ; hoc eſt, ratione objecti (propriæ nimirùm excellentiæ cujus eſt appetitus inordinatus) eſt ſpeciale peccatum à cæteris diſtinctum.

4. *Q.* Quot ſunt Superbiæ ſpecies ?
R. Quatuor. *Prima*, cùm aliquis de bonis, cujuſcumque ſint generis gloriatur, ac ſi ea non à Deo, ſed à ſe ipſo haberet. *Altera*, cum aliquis putat, bona quibus donatus eſt, fuiſſe propriis ſuis meritis debita, vel ita ſe gerit, ac ſi reverà crederet meritis fuiſſe repenſa. *Tertia*, cùm aliquis bona quæ verè non habet, arrogat ſibi, ſive in ſuâ, ſive in aliorum opinione. *Quarta*, cùm aliquis, deſpectis aliis hominibus, videri vult cæteris in aliquo ſingulariter præeminere.

5. *Q.* Quid eſt Avaritia ?
R. Eſt immoderatus amor divitiarum. Ille autem amor licèt non ſit contrà juſtitiam, eſt ex genere ſuo peccatum mortale, ſi multùm excedat.

6. *Q.* Quid eſt Luxuria ?
R. Eſt peccatum quo venerea voluptas ſuprà modum & contrà legem naturalem & divinam percipitur, aut appetitur. Hujus verò peccati ſeptem ſunt ſpecies: ſcilicet fornicatio ſimplex, adulterium, ſtuprum, ſacrilegium, inceſtus, raptus, & vitium contrà naturam.

7. ℚ. Quid eſt Invidia?

R. Vulgò definitur, Triſtitia de bonis alterius, quatenus illis propriam noſtram gloriam, aut excellentiam imminui conſpicimus.

8. ℚ. Ira quomodò definitur?

R. Definitur: Ultionis libido, ſive, Immoderatus animi motus quo quis injuſtam, & indebitam ultionem ſumit, vel expetit ab eo, à quo vel reipsà læſus eſt, vel ſe læſum putat.

9. ℚ. Quid eſt Acedia?

R. Eſt triſtitia de bono ſpirituali, in quantùm eſt bonum divinum; non quocumque quidem, ſed de eo quod nobis à Deo præcipitur: ita ut aut fugiamus illud bonum, aut ægrè feramus quòd nobis à Deo ſit imperatum: *Quando* (inquit S. Thomas 2. 2. q. 24. art. 3.) *triſtatur* (quis) *in his quæ ei imminent facienda propter Deum.*

§. II.

De Simoniâ.

1. *Quæſt.* Quid eſt Simonia?

R. Definitur à S. Thomâ: *Studioſa voluntas emendi, aut vendendi ſpiritualia, aut ſpiritualibus annexa.*

2. ℚ. Simonia quomodò dividitur?

R. Dividitur in Mentalem, Conventionalem, & Realem. *Prima*, vel ad rei pretio æſtimabilis elargitionem non procedit; vel procedit quidem, ſed ſine pacto expreſſo quod præceſſerit. *Altera*, ea eſt in quâ pactum exteriùs quidem expreſſum eſt, ſed vel nihil reale datum fuit, vel datum eſt ab unâ tantùm parte, ſicut beneficium cujus promiſſum pretium non fuit perſolutum. *Tertia* denique eſt ea, in quâ hæc tria concurrunt; Pactio, Solutio pretii, & Receptio rei quæ objectum ſit Simoniæ.

3. ℚ. Quotuplex eſt Simoniæ pretium?

R. Triplex : ſcilicet munus à manu ; munus à linguâ ; munus ab obſequio.

4. *Q.* Quodnam eſt objectum Simoniæ ?

R. Sunt res omnes ſpirituales , aut ſpiritualibus annexæ.

5. *Q.* Quænam ſunt Simoniacorum pœnæ ?

R. Tres ſunt : 1. Privatio rei ſpiritualis per Simoniam acquiſitæ : 2. Reſtitutio pretii quod acceptum eſt : 3. Cenſuræ : & quidem excommunicatio latæ ſententiæ, ſi Simoniacus ſit homo laïcus ; ſuſpenſio verò ab ordinum exercitio , ſi ſit Clericus : at duplex hæc ultimâ pœna locum habet tantùm in Simoniâ ex utrâque parte reali; hoc eſt, cùm tradita fuit res ſpiritualis , & perſolutum fuit conventum illius pretium.

6. *Q.* Quid eſt Simonia Confidentialis ?

R. Eſt conventio , ſive tacita , ſive verbis apertis expreſſa, ut qui Beneficium recipit illud ipſum in aliam certam perſonam conferat, aut Beneficii fructus ab alio percipi ſinat. Qui hujus ſpeciei Simoniæ ſit reus, incidit, ex Bullâ Pii Papæ V. quæ incipit *Intolerabilis*, in excommunicationem latæ ſententiæ : ac præterea jus amittit ad Beneficia quæ etiam ante Confidentiam habuerat ; fitque inhabilis ad alia in poſterùm obtinenda, niſi cum ipſo ſpecialiter fuerit diſpenſatum.

§. III.

De Uſurâ.

1. *Quæſt.* QUid eſt Uſura ?

R. Eſt lucrum ex Mutuo ſperatum , aut exactum.

2. *Q.* Quid intelligitur *Lucri* nomine quod in Uſuræ definitione reperitur ?

R. Intelligitur id omne, quod eſt pretio æſtimabile ; hoc eſt, munus à manu, à linguâ , ab obſequio.

3. Q. Cur in Uſuræ definitione fit mentio Mutui?

R. Ideò fit illius mentio, quòd Uſura non in alio contractu reperiatur, quàm in mutuo: nimirùm ſi quæ fit in venditione & emptione, id contingit quòd in illis contractibus tacitum & implicitum mutuum contineatur. Mutuum verò definitur, Contractus quo rei alicujus quæ uſu conſumitur, dominium transfertur eâ lege, ut non eadem numero, ſed eadem ſpecie reddatur.

4. Q. Cur Uſura dicitur lucrum ex mutuo acceptum, *aut ſperatum*?

R. Quòd Uſura non re tantùm committatur, ſed etiam ſolâ mente, cùm nempè lucrum, etiam abſque pacto, præcipuè intenditur à mutuante.

5. Q. Quomodo Uſura dividitur?

R. Dividitur in Mentalem & Realem. Prior, fit ſine extrinſeco pacto, ſed ſolâ mente. Altera fit cum pacto externo de aliquo ultrà ſortem lucro.

6. Q. Uſura quo jure prohibetur?

R. Naturali, Divino, & Humano. Et quidem 1. Naturali: quia naturalis ratio vetat ne quis bis rem eamdem repetat, ut reperitur in Uſurâ: ſcilicet res ipſa quæ mutuo data fuit, repetitur à mutuante, & præterea aliquid propter illius uſum: qui quidem in rebus quæ ſunt materia mutui, non aliud eſt, quàm ipſa earum ſubſtantia, ut patet in pecuniâ, oleo, frumento, aliiſque rebus uſu conſumptibilibus. 2. Jure divino: hæc enim habentur Ezechielis cap. 18. *Vir, ſi fuerit juſtus, & fecerit judicium & juſtitiam.... ad Uſuram non commodaverit. & ampliùs non acceperit.* Si quæ autem uſuræ Judæis permiſſæ ſunt in alienos, id toleratum fuit ad duritiam cordis Judæorum, qui alioquin fratres ſuos uſuris oppreſſiſſent. 3. Jure Humano, ut videre eſt tum in Decreto Gratiani, tum in Decretalibus Gregorii IX. tum in politicis legibus, Francicis præſertim, aliiſque quamplu ribus.

6. Q. Suntne aliqui tituli quorum vi mutuans poſſit aliquid ultrà ſortem exigere ?

R. Sunt duo tantùm: ſcilicet damnum emergens, & lucrum ceſſans.

7. Q. Quid eſt damnum emergens ?

R. Eſt damnum reale quod quis patitur ex eo præcisè, quòd pecuniam, aut res alias proximo mutuaverit.

8. Q. Quid eſt lucrum ceſſans ?

R. Eſt omiſſio lucri quod quis ex pecuniâ quam mutuavit, patitur: ſicut mercator qui cùm non habeat alias pecunias, mutuat eam quam verè ac ſincerè ſtatuerat impendere ad emendas merces ex quibus lucrum comparaſſet.

9. Q. Licetne pecuniam aut res alias recipere ſub Uſuræ onere ?

R. Licet ei qui eſt in neceſſitate gravi conſtitutus: tunc enim uſuram promittens, redimit iniquam ex parte mutuantis vexationem. Non licet verò extrà gravis neceſſitatis caſum: quia tunc mutuanti daret peccandi occaſionem, quam lex naturalis, ratione charitatis quæ proximo debetur, prohibet dari.

10. Q. Uſuræ ſuntne reſtituendæ ?

R. Reſtituendæ ſunt 1. cùm quis iis factus eſt ditior: 2. cùm quis (ut ait S. Thomas) eas bonâ fide non conſumpſit.

11. Q. Quibus hominibus Uſuræ reſtitui debent ?

R. Iis ipſis, à quibus acceptæ ſunt, aut eorum hæredibus, ſi reperiri poſſint: ſi verò non poſſint reperiri, erogandæ ſunt aut pauperibus, aut Eccleſiæ, aut diſpenſari debent in pium aliquem uſum; qui coram Deo proſit iis à quibus ſolutæ fuerunt.

PARS NONA.

De Deo Authore Sacramentorum.

Nota. HUjus partis Compendii noſtri octo erunt Capita, in quibus dicemus tum de Sacramentis in genere, tum de ſingulis in ſpecie ; quibus & adjungemus nonnulla de cenſuris & irregularitatibus.

CAPUT PRIMUM.

De Sacramentis in genere.

Nota. HUjuſce Capitis plures erunt paragraphi, quibus continebuntur omnia, quæ ad Sacramenti nomen, eſſentiam, partes, Authorem, Miniſtrum, Subjectum, Effectus & Proprietates pertinent.

§. I.

De Nomine, Eſſentiâ & Exiſtentiâ Sacramenti.

1. *Quæſt.* QUid apud authores prophanos ſignificat Sacramenti nomen ?

R. Significat 1. id omne quod habet aliquam cum re ſacrâ relationem ; ſic litigantium pignus dicitur ſacramentum, eò quòd donec jus diceretur litigantibus, in loco ſacro deponeretur. Significat 2. juramentum, quod per rem ſacram ; ſupremi nimirùm entis, aut ejus quod putabatur ſupremum ens, fieret.

2. *Q.* Quid in Scripturis ſignificat ſacramenti nomen ?

R. Sumitur 1. pro ſigno rei arcanæ, licèt impia ſit ac nefaria: *Sacramentum mulieris, &c.* Sumitur 2. pro ſigno rei arcanæ, ſed quæ ſacra ſit, ac ſublimis: *Magnum eſt* (ait Apoſtolus 1. ad Timoth. 3. de Incarnatione loquens) *pietatis Sacramentum.* Sumitur 3. pro figurâ rei alicujus quæ magnum eſt myſterium *Sacramentum hoc* (ait Apoſtolus ad Ephcſios 5. de Matrimonio loquens) *magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & in Eccleſiâ.*

3. Q. Sacramenti nomen quid apud Patres & Theologos ſignificat?

R. Dicit ſignum rei ſacræ, non cujuſcumque, ſed quæ homines ſanctificet: *Signa* (ait Auguſtinus Epiſt. 5. ad Marcellinum) *cùm ad res divinas pertinent, ſacramenta appellantur.*

4. Q. Quid eſt ſacramentum in genere ſumptum; hoc eſt, prout commune eſt ſacramentis Novæ & Antiquæ Legis?

R. Eſt ſignum rei ſacræ homines ſanctificantis, exteriùs quidem in Lege Moſaïcâ, & interiùs in Evangelicâ. In eâ definitione *Signum* tenet locum generis, & voces iſtæ *rei ſacræ homines ſanctificantis*, differentiæ locum tenent: per eas nimirùm Sacramentum differt à pleriſque figuris quæ licèt in Scripturis contineantur, non ſunt tamen inſtitutæ ad conferendam hominibus aut legalem, aut internam ſanctitatem.

5. Q. Quomodò definitur Sacramentum in ſpecie ſumptum; hoc eſt, prout eſt Sacramentũ novæ legis?

R. Definitur *Ritus externus qui ex Chriſti inſtitutione eſt ſignum & cauſa gratiæ ſanctificantis.* Et in hoc ſacramenta noſtra differunt à ſacramentis veteris legis: erant enim ſigna tantùm, non autem cauſa gratiæ per quam homines ſanctificantur: unde cùm illa eſſent egena & vacua elementa; iſta è contra ſunt efficacia; hoc eſt productiva ejus quod ſignificant.

6. *Q.* Extiteruntne quædam Sacramenta in ſtatu naturæ innocentis ?

R. Non extiterunt. 1. Nec Scriptura, nec Traditio aliquorum meminerunt. 2. Par non fuit ut homo innocens rebus ſenſibilibus ſubjiceretur, ut aut veritatem diſceret, aut ſanctitatem conſequeretur.

Obj. Adamus ante lapſum cognovit ſuo cum Evâ matrimonio ſignificari unionem Verbi cum humanâ naturâ : ergo matrimonium etiam in ſtatu naturæ innocentis fuit Sacramentum.

R. Nego ant. Ratio eſt, quia Adamus innocens non cognovit ſe peccaturum eſſe, ac proinde nec futuram Verbi incarnationem : ſi enim (ut ſuo loco probavimus) Adamus non peccaſſet, Verbum non fuiſſet incarnatum.

7. *Q.* Extiteruntne Sacramenta in Moſaïcâ lege?

R. Extiterunt plura, ut patet in variis purificationibus quas lex Judæis præſcripſit ; in eſu Agni Paſchalis, aliiſque permultis ritibus, qui ſignificabant internam ſanctitatem per Novæ legis Sacramenta comparandam.

8. *Q.* Exiſtuntne Sacramenta in Evangelicâ lege?

R. Exiſtunt : ſcilicet in Novâ lege plura ſunt ſigna, non ſpeculativa tantùm, ſed & practica rei ſacræ homines ſanctificantis; hoc eſt (ut ſuo loco dicetur) veræ ſanctitatis operativa.

9. *Q.* Quot ſunt Novæ legis Sacramenta ?

R. Nec plura, nec pauciora quàm ſeptem ; Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema-Unctio, Ordo & Matrimonium. Nempè eos tantùm ſeptem ritus Chriſtus inſtituit ad conferendam hominibus internam ſanctitatem.

Obj. 1. Ablutio pedum eſt verum Novæ legis Sacramentum : habet enim omnia quæ ad ſacramentum requiruntur : nimirùm 1. eſt ſignum ſenſibile : 2. præcepta eſt & inſtituta à Chriſto : *Vos debetis* (ait Joannis capite 15.) *alter alterius lavare pedes* : 3.

eſt productiva gratiæ : *Si non lavero te* (ait Chriſtus, Petrum alloquens) *non habebis partem meum.*

Reſp. Nego 1. externam ablutionem pedum à Chriſto fuiſſe præceptam : unde illius uſus perpetuò in Eccleſiis non obtinuit ; ſed præceptum fuit quod eo ritu Chriſtus nos docere voluit, charitas nimirùm & humilitas. 2. Nego his verbis, *ſi non lavero te*, contineri gratiæ promiſſionem ; continent ſolùm minas privationis gratiæ in pœnam inobedientiæ, cujus Petrus ſe reum conſtituiſſet, niſi paruiſſet Domino pedes illius abluere volenti.

Obj. 2. Bernardus in Serm. 1. de Cœnâ Domini, ablutionem pedum vocat *Sacramentum remiſſionis quotidianorum peccatorum* : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Sacramentum latè ſumptum; hoc eſt, acceptum pro quolibet ritu, ſive producat gratiam, ſive eam non producat, conc. ant. Sacramentum ſtrictè ſumptum ; hoc eſt, quod gratiam ſignificet & conferat, nego ant.

Obj. 3. In Ordine ſunt ſeptem Sacramenta; ſinguli nimirùm ordines ſunt, ex pluribus ſaltem Theologis, vera & propriè dicta Sacramenta, quæ à ſe invicem realiter diſtinguuntur : ergo in Novâ lege ſunt pluſquam ſeptem Sacramenta.

Reſp. Dato antecedente, diſt. conſeq. Ergo in Novâ lege ſunt pluſquam ſeptem Sacramenta, incompletè ſumpta, conc. conſeq. completè ſumpta, nego conſeq. Nempè ſeptem ordines ſunt partes Sacramenti Ordinis, quod quidem eſt veluti quoddam totum ex ſeptem partibus coaleſcens: *Tota* (ait ſanctus Thomas 3. p. q. 37. art. 1. ad 2.) *plenitudo Sacramenti eſt in uno Ordine, ſcilicet Sacerdotio ; ſed in aliis eſt quædam participatio Ordinis ; & ideò omnes Ordines ſunt unum Sacramentum.*

10. Q. Cur Chriſtus ſeptem tantùm in Novâ lege Sacramenta inſtituit ?

R. Quòd ſeptem ſufficiant, ut ſpirituali perfectioni conſulatur. Scilicet homo per Baptiſmum naſcitur; per Confirmationem creſcit; nutritur per Euchariſtiam; lethales illius morbi per Pœnitentiam depelluntur; Extrema-Unctio morbi reliquias curat & ſanat; per Ordinem habet miniſtros à quibus paſcatur & gubernetur; per Matrimonium tandem vir & mulier legitimè conjuncti, carnales filios generant, qui aliquando in Eccleſiâ regenerandi ſunt.

§. II.

De partibus ex quibus conſtant Sacramenta Novæ Legis.

1. *Quæſt.* QUot partibus conſtant Sacramenta Novæ legis?

R. Duabus conſtant, quarum una, dicitur *Materia*, altera verò dicitur *Forma*. Prior, eſt res ipſa ſenſibilis ex quâ conſtat Sacramentum, ut aqua in Baptiſmo: dicitur autem *Materia*, quòd per ſe ſit indifferens ad producendum effectum Sacramenti: altera, nihil aliud eſt, quàm verbum à miniſtro prolatum; quod quidem ideò dicitur *Forma*, quòd materiam, ſeu rem ſenſibilem determinet ad producendam gratiam in homine qui recipit Sacramentum.

2. Q. Reperiunturne materia & forma in ſingulis Sacramentis Novæ legis?

R. Reperiuntur. Nempè unumquodque Sacramentum conſtat rebus & verbis: *Sacramenta* (inquit Eugenius Papa IV. in Decreto pro inſtructione Armenorum) *tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materiâ, verbis tanquam formâ, &c.* Hinc eſt illud Auguſtini Tractatu 80. in Joannem: *Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

Obj. 1. Nulla res ſive in Sacramento Pœnitentiæ, ſive in Sacramento Matrimonii eſt res ſenſibilis: ergo in eis nulla quoque eſt materia.

Reſp. Nego ant. In Pœnitentiâ nimirùm reperitur contritio ſigno aliquo demonſtrata;& in Matrimonio, conſenſus nutu, vel verbis expreſſus.

Obj. 2. Nulla reddi poteſt ratio cur Chriſtus voluerit Sacramenta Novæ legis conſtare materiâ & formâ: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Scilicet conveniens fuit 1. ut homo qui ex corpore conſtat & animâ, per res ſenſibiles ad ſpiritualium cognitionem deduceretur. 2. Par fuit ut is qui ſperabat ſe Deo in cognitione boni & mali fore æqualem: *Eritis ſicut dii ſcientes bonum & malum*: rebus maximè vilibus, ut ſunt externæ Sacramentorum partes, ad recipiendam gratiam ſubjiceretur.

3. *Q.* Chriſtus determinavitne materiam & formam Sacramentorum Novæ legis?

R. Chriſtus determinavit 1. *in ſpecie* materiam & formam aliquorum Sacramentorum: ſcilicet aquam, non autem materiam aliam adhiberi voluit ad conferendum Baptiſma; panem & vinum determinatè aſſignavit pro materiâ ex quâ Euchariſtiæ Sacramentum conficiatur.

Chriſtus determinavit 2. *ſaltem in genere*, materiam & formam ſingulorum Sacramentorum Novæ legis. Nempè Sacramenta non potuit inſtituere, quin ſimul eorum partes eſſentiales, *in genere ſaltem*, inſtitueret; hoc eſt, quin præciperet adhiberi debere res aliquas ſenſibiles ad ea Sacramenta conferenda. Verùm utrum *etiam in ſpecie* determinaverit *ſingulorum* materiam & formam, non una eſt Theologorum ſententia; quidam enim affirmant, quidam verò negant.

4. *Q.* Quinam probabiliùs ſentiunt, an qui affirmant Chriſtum determinaviſſe *in ſpecie* materiam & formam omnium Sacramentorum Novæ legis, an verò qui negant?

R. Qui affirmant. Nempè ubi Concilium Triden-

tinum ſeſſ. 21. declaravit Eccleſiam poſſe mutare Sacramentorum ritus, addidit non poſſe tamen eorum ſubſtantiam mutare : *Salvâ* (inquit) *eorum ſubſtantiâ* : at Concilii reſtrictio foret vana, ſi Chriſtus non determinaſſet in ſpecie ſingulorum Sacramentorum materiam & formam: ſiquidem materia & forma ipſammet Sacramentorum ſubſtantiam conſtituunt.

Obj. 1. Non legitur in Scripturis aut in Traditione Patrum quòd Chriſtus dum inſtituit Confirmationem, determinatè aſſignaverit chriſmationem pro materiâ Confirmationis ; nec quòd aſſignaverit impoſitionem manuum, aut porrectionem inſtrumentorum pro materiâ Ordinis : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Non legitur explicitè, conc. ant. non legitur implicitè, nego ant. Scilicet conſtat ex Scripturâ, Apoſtolos eorumque in Epiſcopatu ſucceſſores, in collatione Confirmationis & ſacræ Ordinationis ſemper uſos fuiſſe manuum impoſitione; & ex traditione eos per illum ritum & per chriſmationem, Spiritum ſanctum fidelibus contuliſſe. Inde verò concluditur eos ab ipſomet Chriſto juſſos fuiſſe, ut recipientibus eo ſigno gratiam & characterem conferrent: neque enim ipſi poterant authoritate propriâ effectum omninò ſpiritualem cum ſignis ſenſibilibus conjungere.

Obj. 2. Apoſtoli contulerunt Confirmationem & Ordinem per impoſitionem manuum ; jam verò Confirmatio per chriſmationem in fronte, & Ordo per inſtrumentorum porrectionem conferuntur: ergo Chriſtus non determinavit *in ſpecie*, amborum illorum Sacramentorum materiam : alioquin enim Eccleſia nec impoſitioni manuum quæ fit in Confirmatione, nec impoſitioni manuum quæ adhibetur in Ordine, ſubſtituere potuiſſet chriſmationem & inſtrumentorum porrectionem.

Reſp. Ad 1. Apoſtoli in conferendâ Confirmatio-

ne non uſi ſunt ſolâ impoſitione manuum,ſed etiam chriſmatione , ut hujuſce partis cap. 3. docebitur. Ad 2. dicendum eſt porrectionem inſtrumentorum non eſſe,his etiam temporibus, eſſentialem Ordinis materiam, ſed accidentalem tantùm & integralem, ut agentes de Ordinis Sacramento inferiùs oſtendemus.

5. Q. Mutatio quæ à miniſtro Sacramentum conficiente fieret aut in materiâ, aut in formâ,tolleretne veritatem Sacramenti ?

R. Tolleret,ſi ſubſtantialis eſſet;hoc eſt;ſi aut tolleret materiæ ſubſtantiam, aquam v. g. ſubſtituendo loco vini, quòd eſt altera materia Euchariſtiæ ; aut ſi tolleret ſenſum verborum ex quibus forma conſtat. E contrà mutatio de quâ agitur, non tolleret Sacramenti veritatem,ſi foret accidentalis tantùm , & non ſubſtantialis.

6. Q. Error Miniſtri qui Sacramentum conficit , tollitne Sacramenti veritatem ?

R. Non tollit,1.ſi in formâ non ſit expreſſus:quia in eo caſu non tollit obvium,ſeu naturalem ſenſum verborum ex quibus conſtat forma ſacramenti : 2. imò nec expreſſus in formâ , ſi ſenſum verborum non tollat. Vide Auguſtinum libro 6. contrà Donatiſtas cap. 25.

7. Q. Mutatio accidentalis quæ à Miniſtro fieret in materiâ , aut formâ ſacramenti , eſſetne illicita ?

R. Eſſet illicita: ſcilicet eſſet contra Dei præceptum , quo injungitur ut materia & forma purè adhibeantur. Foret quoque contrà Eccleſiæ mandatum, quo Miniſtri prohibentur ne quid mutare audeant nedum in ſubſtantiâ,ſed nec in ritibus ſacramentorum , Vide Concilium Tridentinum ſeſſione 7. canone 13.

8. Q. Quotuplex eſt materia ſacramentorum ?

R. Alia eſt remota, alia verò proxima. *Prior*, eſt res ſenſibilis ex quâ ſacramentum conficitur, ut aqua in Baptiſmate, & oleum in Extremâ-Unctione; *Altera* verò, eſt actus per quem Miniſter materiam remotam applicat ſubjecto cui vult ſacramentum conferre, ut ablutio in Baptiſmate, & unctio in Extremâ-Unctione. Alia iterum eſt certa, alia verò dubia. *Prima*, eſt res ſenſibilis quam conſtat à Chriſto fuiſſe præſcriptam, & ab Eccleſiâ Catholicâ ad ſacramenti confectionem adhiberi: *Secunda* è contrà, eſt ea de quâ dubium eſt, an reverà ſit res illa ſenſibilis quam Chriſtus præcepit, & quam adhibet Eccleſia.

9. Q. Eſtne licitum in ſacramentorum confectione, aut collatione uti materiâ dubiâ, ſeu probabili tantùm.

R. Non eſt licitum, 1. cùm poteſt haberi materia certa: quia ſacramentum ſine causâ exponeretur nullitatis periculo.

2. Id quoque non licet etiam in caſu in quo maximè probabile foret illam materiam eſſe materiam à Chriſto inſtitutam: quia probabilitas non tollit periculum nullitatis ſacramenti. Inde verò rectè concluditur, meritò tum ab Innocentio Papa XI. tum à Clero Gallicano ad Comitia generalia coacto anno 1700. proſcriptam fuiſſe hanc propoſitionem: *Non eſt illicitum in ſacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore ſacramenti, relictâ tutiore.*

3. Licitum tamen eſt in caſu extremæ neceſſitatis uti materiâ dubiâ; ſed in collatione eorum tantùm ſacramentorum quæ (ut Baptiſmus & Pœnitentia) ſunt ad juſtificationem impii neceſſaria neceſſitate medii: quia tunc potiùs conſulendum eſt homini, de æternâ ſuâ ſalute alioquin periclitanti, quàm reverentiæ quæ vetat ne ſacramentum exponatur periculo nullitatis. Unde Auguſtinus in libro 2. *de Adul-*

terinis Conjugiis cap. 28. docet abſolutionem impendi debere homini jam jam morituro & ſenſibus deſtituto, quamvis maximè dubium ſit, an habeat contritionem, quæ eſt (ut ſuo loco dicetur) eſſentialis & neceſſaria materia ſacramenti.

10. *Q.* Quotuplex eſt ſacramentorum forma ?

R. Duplex: abſoluta nimirùm, quæ ſine ullâ conditione exprimitur ; & conditionalis quæ exprimitur cum aliquâ conditione, ut cùm dicitur : *Si tu non es baptizatus, ego te baptiſo, &c.*

11. *Q.* Eſtne licitum uti in aliquibus caſibus formâ conditionali ?

R. Licitum eſt, cùm prudenter dubitatur in caſu extremæ neceſſitatis an ſubjectum ſit capax ſacramenti, vel an ſacramentum aliquod validè confectum fuerit. Ita nimirùm in causâ Baptiſmi definiit Alexander Papa III. Ext. *de Baptiſmo*, cap. 2.

§. III.

De Authore Sacramentorum.

1. *Quæſt.* Chriſtus eſtne Author omnium & ſingulorum ſacramentorum Novæ legis?

R. Eſt. Ità enim expreſsè definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 1. ubi anathema dicit iis qui id negaverint.

2. *Q.* Chriſtus inſtituitne *immediatè* omnia & ſingula ſacramenta Novæ legis ?

R. Inſtituit immediatè. Siquidem nullo Scripturæ, aut Traditionis teſtimonio probari poteſt Chriſtum dediſſe poteſtatem Apoſtolis inſtituendi aliqua ſacramenta. Unde Paulus 1. ad Corinth. 4. ſeipſum cum collegis, non authorem, ſed diſpenſatorem tantùm myſteriorum Dei appellat.

3. *Q.* Chriſtus inſtituitne ſacramenta prout eſt Deus, an verò prout eſt homo ?

R. Prout eſt Deus : quia ſub eâ tantùm ratione

potuit gratiæ ſanctificantis productionem cum ſignis ſenſibilibus conjungere: quod tamen requiſitum fuit ad ſacramentorum Novæ legis inſtitutionem.

4. Q. Quam præ cæteris hominibus Chriſtus *prout eſt homo*, poteſtaté habet in ſacramenta Novæ legis?

R. Habet peculiarem, quam ſanctus Thomas vocat poteſtatem *Excellentiæ*, in eo poſitam 1. quòd ſacramenta nonniſi ex illius meritis operentur: 2. quòd illius tantùm nomine, hoc eſt, poteſtate ab ipſo receptâ confici, aut diſpenſari poſſint: 3. quòd ſolo humanæ voluntatis deſiderio impetrare poſſit à Patre, ut abſque ullis ſenſibilibus ſignis gratiam ſanctificantem conferat; quam tamen, poſito præſente rerum ſtatu, non confert impio, niſi aut Baptiſmi, ſi ſit infidelis; aut Pœnitentiæ, ſi ſit Chriſtianus, votum habuerit: ſcilicet ambo illa ſacramenta ſunt ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii.

5. Q. Quo tempore inſtituta fuerunt à Chriſto ſingula Novæ legis ſacramenta?

R. Pertinet illa quæſtio ad ea loca in quibus dicetur inferiùs de Authore cujuſvis in ſpecie ſacramēti.

§. IV.

De Miniſtris Sacramentorum.

1. *Quæſt.* Quotuplicis generis diſtingui poſſunt ſacramentorum Miniſtri?

R. Duplicis. Alii nimirùm ſunt miniſtri *Ordinarii*, alii verò, *Extraordinarii*. Primi, ſunt illi qui ad conficienda & diſpenſanda ſacramenta à Chriſto miſſi ſunt per Epiſcopalem manuum impoſitionem; hoc eſt, per veram, realem & legitimam Ordinationem. Alii, ſunt ii qui præter viam illam ad confectionem, aut diſpenſationem ſacramentorum mitti poſſunt.

2. Q. Quinam ſunt *Ordinarii* ſacramentorum miniſtri?

R. Sunt homines viatores : nempè Chriſtus homines viatores alloquebatur, cùm in Evangelio ſacramentorum confectionem & diſpenſationem præcepit. Id tamen juris non habent omnes homines, licèt viatores ſint & Chriſtiani : alioquin enim ex inſtitutione divinâ non eſſet in Eccleſiâ illa graduum & officiorum diverſitas, cujus meminit Apoſtolus 1. ad Corinth. 9.

3. Q. Quinam ſunt *Extraordinarii* ſacramentorum miniſtri?

R. Ii omnes qui non ex officio, nec ex vi ſui caracteris, ſacramenti alicujus, Baptiſmatis v. g. diſpenſationem tentare poſſunt: quinam verò ſint in ſpecie, & quæ ſacramenta ab aliis quàm ab Epiſcopis & Sacerdotibus diſpenſari poſſint, dicetur iis locis ubi agemus de ſacramentis in particulari.

4. Q. Quænam requiruntur in miniſtro, ut ſacramenta conficiat?

R. Duo requiruntur, ut *licitè* id agat, intentio nimirùm, & ſanctitas: unum verò tantùm, ut *validè* id operetur, intentio nimirùm faciendi quod facit Eccleſia, ſeu debita applicatio formæ ad materiam, & utriuſque debita applicatio ad ſubjectum : ſic in baptiſante miniſtro requiritur 1. ut habeat (ut dictum eſt) intentionem faciendi quod facit Eccleſia: 2. ut debitè proferat Baptiſmi formam : 3. ut aquam quæ eſt ſacramenti materia, debitè applicet ad ſubjectum, ſeu ad hominem baptizandum.

De Intentione Miniſtri.

1. *Quæſt.* QUid & quotuplex eſt intentio ?

R. Intentio definitur actus liber quo quis vult rem aliquam. Dividitur verò in Actualem, Virtualem, Habitualem & Interpretativam. *Actualis* eſt præſens rei volitio cum mentis attentione; Ea autem attentio aut eſt ad rem volitam, aut ad actũ quo voluntas vult rem ipſam. Si primum, actualis

intentio dicitur *Directa* ; ſi ſecundum , *Reflexa* dicitur. *Virtualis* , eſt præſens rei volitio , ſed abſque mentis attentione , orta ex actuali quæ præceſſit, quæque moraliter perdurare cenſetur. *Habitualis* , eſt intentio merè præterita ; hoc eſt,quæ licèt actu contrario revocata non fuerit,multo tamen tempore fuit intercepta. Tandem *Interpretativa*,eſt ea per quam res ad finem per ſe refertur ; ſed non ex voluntate agentis, qui fortè de eâ nuſquam cogitavit.

2. Q. Ad conficiendum validè ſacramentum requiriturne aliquâ ex parte miniſtri illud conficientis intentio ?

R. Requiritur. Nam 1. id declaravit Eugenius Papa IV. in Decreto pro inſtructione Armenorum. 2. Sine aliquâ ex parte miniſtri intentione , ſacramenti confectio non eſt actus humanus,ſeu voluntarius:at ad validitatem ſacramenti neceſſe eſt ut illius confectio ſit actus humanus : nempè propter eam rationem majores noſtri iterabant datum ab energumenis Baptiſma.

3 Q. Quænam intentio ex parte miniſtri ſacramentum conficientis requiritur , ut ipſum ſacramentum valeat ?

R. 1. Habitualis non ſufficit,quia actum non reddit humanum,ſeu voluntarium; poteſt enim in dormiente reperiri. 2. *Interpretativa* ſatis quoque non eſt,quia non ſe tenet ex parte operantis,ſed tantùm ex parte rei quæ agitur. 3. *Actualis* abſolutè non requiritur : nempè ut plurimùm non eſt in hominis poteſtate, ut diu attendat ad opus quod agit. 4. Dicendum eſt igitur quòd *Virtualis* ſatis ſit , eò quòd ſufficienter reddat liberam & voluntariam actionem per quam ſacramentum conficitur,aut diſpenſatur. Sed addendum eſt , quemque miniſtrum propter reverentiam quam debet ſacramento conari debere ut intentionem actualem conſervet,quandiu actioni ſacramentariæ dat operam.

4. ℚ. Quodnam debet eſſe objectum intentionis quæ requiritur,ut *valida* ſit ſacramenti confectio,aut diſpenſatio?

R. Debent eſſe ea omnia quæ vult Eccleſia: Eccleſia autem vult 1. confectionem ritus externi quem Chriſtus præcepit, ſeu applicationem formæ ad debitam materiam: vult 2. ut ex illo ritu debitè peracto reſultet id quod ſacramentum dicitur: vult 3. ut ritus ille debitè applicatus, ſubjecto ritè diſpoſito gratiam ſanctificantem conferat.

5. ℚ. Quodnam debet eſſe objectum intentionis miniſtri, ut ſacramentum valeat?

R. Miniſter debet velle *facere* quod facit Eccleſia: *Si quis dixerit* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſione 7. *de Sacramentis in communi*, Canone 11.) *in miniſtris, dum ſacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem ſaltem* FACIENDI *quod facit Eccleſia, anathema ſit*. Eccleſia verò nihil aliud facit, quàm externum ritum à Chriſto ſacramentorum inſtitutore præſcriptum: ille autem ritus in debitâ formæ ſuprà materiam applicatione poſitus eſt: cùm v. g. Eccleſia catechumeno Baptiſmum confert, illum exteriùs ſuorum miniſtrorum manibus abluit, ac per eorum os hæc profert verba: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti.*

6. ℚ. Numquid, ut ſacramentum valeat, requiritur ut miniſter velit quòd ex ſeriâ & debitâ applicatione ſuprà materiam reſultet ſacramentum?

R.Non requiritur:nempè ſacramentum; hoc eſt, ritus ſacer à Chriſto inſtitutus, reſultat neceſſariò ex conjunctione formæ cum materiâ, factâ à miniſtro qui ſeriò ſe gerit tanquam Eccleſiæ miniſtrum; velit nolitve, tunc ſacramentum propter Chriſti inſtitutionem & promiſſionem reſultat, quemadmodùm imago regis reſultat ex certâ materiæ diſpoſitione, quamvis ſtatuarius nolit ut ex eâ

reſultet. Nec obeſt quòd miniſter interiùs in ſemetipſo dicat : *Nolo me gerere tanquam Eccleſiæ miniſtrum.* Scilicet voluntas non faciendi quod facit Eccleſia, eſt mera velleitas in illo qui ſeriò ſe gerens exteriùs tanquam Eccleſiæ miniſtrum, efficaciter actu & de facto Eccleſiæ nomine totum ritum à Chriſto præſcriptum operatur.

17. *Q.* Numquid ut valeat ſacramentum, requiritur ut miniſter velit ut effectus ſacramenti producatur in recipiente ?

R. Non requiritur : ſcilicet effectus ſacramenti in ſubjecto minimè ficto; hoc eſt ritè diſpoſito, neceſſariò ſequitur ex ritu externo quẽ Chriſtus præcepit, quemque miniſter non mimicè, ſed ſeriò fuerit operatus, quemadmodùm ex facis ardẽtis ad domum aliquam admotione ſequitur domûs hujuſmodi combuſtio, velit nolitve is qui facem admovit.

Confirmatur reſponſum illud ex Eccleſiæ praxi, quæ admittit datum à Calviniſtis Baptiſma, quamvis per illud non velint gratiam ſanctificantem catechumeno conferre. Nempè cenſent Novæ legis ſacramenta non habere vim producendi gratiam, & ea eſſe ſigna ſeu ſigilla receptæ juſtificationis per fidem quâ quis certò credit ſibi per Chriſtum remiſſa eſſe peccata.

De Sanctitate Miniſtri.

1. *Quæſt.* Valentne ſacramenta ab impiis miniſtris confecta, aut collata ?

R. Valent, modò (ut dictum eſt) habeant intentionem faciendi quod facit Eccleſia. Ratio eſt, 1. quia poteſtas conficiendi, aut conferendi ſacramẽta non ex iis eſt donis quæ ſubjectum Deo gratum faciunt, ſed ex iis quæ ad aliorum ſalutem ordinantur, quæque Theologi vocant gratias gratis datas. 2. Impietas, ſeu ſtatus peccati mortalis, non efficit ut miniſter ſuâ excidat poteſtate & juriſdictione ; unde

unde Auguſtinus contrà Donatiſtas agens advertit non baptizatum eſſe poſt Judam : *Dedit* (inquit) *Baptiſmum Judas, & non baptizatum eſt poſt Judam, quia datus à Judâ Baptiſmus, Chriſti eſt.*

Obj. 1. Impii non habent gratiam ſanctificantem : ergo eam conferre non poſſunt : nemo enim dat quod non habet.

Reſp. Diſt. ant. Non habent gratiam ſanctificantem in ſeipſis, conc. ant. in ſacramentis quæ conferunt, nego ant.

Obj. 2. Impii non ſunt conjuncti cum Eccleſiâ, quæ tanquam Chriſti caſtiſſima ſponſa, ſacramenta per ſuos miniſtros diſpenſat & conficit : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Non ſunt conjuncti per ſanctitatem propriam, conc. ant. per fidem, aut per intentionem ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, nego antecedens.

2. Q. Peccatne impius, ſeu qui jacens in ſtatu peccati mortalis, ſacramenta conficit, aut diſpenſat?

R. Peccat ; & quidem lethaliter, ſi conficiat, aut diſpenſet tanquam ordinarius miniſter. Nempè 1. gravem Chriſto injuriam infert, cujus exhibet perſonam. 2. Sacrilegii reus eſt, quòd ſancta ſanctè non pertractet : *Obſunt* (ait Auguſtinus contrà Donatiſtas agens) *indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus.*

Obj. Ex S. Thomâ 3. p. q. 64. art. 6. ad 3. Non peccat impius Sacerdos, cùm baptizat in caſu neceſſitatis, in quo etiam laïcus baptizare poſſet: ergo, &c.

Reſp. Nego conſeq. Ratio eſt, quia Sacerdos ille non agit ex vi receptæ in ſuâ ordinatione conſecrationis, ſed tantùm ex charitate, quæ jubet ut proximo in extremis conſtituto ſubveniatur.

3. Q. Eſtne licitum ſacramenta ab impiis miniſtris recipere?

R. Extrà caſum neceſſitatis non licet recipere ab

iis qui ex officio ea minimè diſpenſant: quia vetat charitas, ne quis proximum inducat ad actum, quem ſcit in illo futurum eſſe grave peccatum. Sed licitum eſt, ſi alius non adſit miniſter, ea recipere & petere à miniſtro, Parocho v. g. qui ex officio diſpenſat: tunc enim fidelis utitur jure ſuo in re bonâ ac utili, quâ vel ſimpliciter indiget, vel ad melius eſſe.

Obj. Fidelis de quo agitur, eſſet ſcandalo Paſtori ſuo: ſed vetat charitas, ne ſimus alicui homini ſcandalo: ergo, &c.

Reſp. Illud ſcandalum fore paſſivum tantùm, non autem activum; hoc eſt, acceptum, non verò datum.

4. *Q.* Eſtne licitum recipere ſacramenta à miniſtris ſuſpenſis, imò & excommunicatis?

R. Si non adſint alii à quibus commodè recipi poſſint, licitum eſt, modò illi miniſtri non ſint denuntiati. Nimirùm id docet Martinus Papa V. in Extravag. *Ad evitanda ſcandala.* Imò qui in caſu *extremæ neceſſitatis* Baptiſmum, aut Pœnitentiam recipit ab excommunicato minimè tolerato, & nominatim denuntiato, non peccat, ſed prudenter ſibi conſulit. Vide Auguſtinum in libro 1. de Baptiſmo contrà Donatiſtas, cap. 2. Vide etiam Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 7.

§. V.

De Subjecto Sacramentorum.

1. *Quæſt.* Quid intelligitur per Sacramentorum ſubjectum?

R. Intelliguntur ii, quibus ſacramenta validè, aut licitè conferri poſſunt. Ii verò ſunt ſoli homines: Angelis enim ut pote corporis expertibus, ſigna ſenſibilia, ac proinde nec ſacramenta applicari poſſunt. Ii autem homines ſunt ſoli viatores: nec enim patitur Beatorum ſtatus ut in eis augeatur gratia, aut aliqua damnatis conferatur.

2. Q. Ut ſacramentum *validè* recipiatur, requiriturne in adultis hominibus aliqua intentio, ſeu voluntas illud recipiendi?

R. Requiritur. Nam 1. jubent Canones ut adultorum voluntas exploretur, antequam initientur Baptiſmate. 2. Alioquin Ethnicis qui nihil unquam audiiſſent de Evangelio, deberet in extremis Baptiſma conferri: quod eſt falſum.

Obj. 1. Innocentius Papa III. capite *Majores*, aſſerit ſacramentalem actionem tunc caracterem imprimere, *quando obicem contrariæ voluntatis non invenerit*: ergo non requiritur, etiam in adultis, poſitiva intentio recipiendi ſacramentum, ſed ſufficit indifferentia, ſeu ut illius receptioni non contradicatur.

Reſp. Diſt. ant. Et Innocentius ſupponit, in illis de quibus agit, priùs adfuiſſe poſitivam intentionem recipiendi ſacramentum, conc. ant. loquitur enim de iis *qui priùs cathecumeni extitiſſent, & habuiſſent propoſitum Baptiſmatis*: Et non ſupponit adfuiſſe priùs poſitivam intentionem, nego ant.

Obj. 2. Nonnulli, vel inviti, vel ſaltem inſcii, receperunt Ordinis ſacramentum, ut referunt Theodoretus de Macedonio Solitario, & Epiphanius de Pauliniano ſancti Hieronymi fratre: ergo nullam habuerant intentionem recipiendi ſacramentum.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Nullam habuerunt explicitam & formalem, conc. conſeq. implicitam & virtualem, nego conſeq. Scilicet cùm viri eſſent eximiæ pietatis, animò erant in omnibus Eccleſiæ obediente & ſubmiſſo: ac proinde implicitè conſentiebant ordinationi, ejus nomine & authoritate collatæ.

Obj. 3. Licitè & validè confertur Extrema-Unctio fideli, qui præ ſubito morbo amiſit rationis uſum: ergo ſupponitur ad illud ſaltem ſacramentum nullam ex parte ſubjecti intentionem requiri.

*Reſp.*Nego conſeq. Eo enim in caſu Eccleſia præſumit adeſſe intentionem de quâ agitur : qui enim dum ſuâ ratione frueretur,Chriſtianiſmum ad mortem uſque in Eccleſiâ Catholicâ profiteri voluit, cenſetur voluiſſe ut ſibi poſteà ratione deſtituto ſacramenta conferrentur,& ea præſertim , quæ de vitâ periclitantibus ex Chriſti mandato neceſſaria eſſe cognoſcit.

3.℞. Quænam debet eſſe intentio ex parte ſubjecti requiſita , ut ſacramentum valeat ?

R. Nec actualis, nec virtualis abſolutè requiruntur.Scilicet valent ſacramenta dormientibus,amentibus,& præ ſubitâ infirmitate obmuteſcentibus,collata,modò tamen priùs ea vel verbo,vel ſigno aliquo petierint : atqui in iis hominibus nec actualis , nec virtualis intentio reperiuntur:ac proinde dicendum eſt ad validam ſacramenti receptionem ſatis eſſe intentionem habitualem.

4.℞.Fides eſtne ex parte ſubjecti neceſſaria,ut ſacramentum valeat ?

R. Non eſt neceſſaria , Nempe 1.valet Baptiſma Atheo datum qui habet intentionem recipiendi ritum illum qui tanquam ſacer habetur in Eccleſiâ quæ Chriſtiana dicitur.2. Auguſtinus in libro 3.de Baptiſmo cap. 14. hæc ait : *Non intereſt cùm de ſacramenti integritate & ſanctitate tractatur , quid credat , aut quali fide imbutus ſit ille qui accipit ſacramentum.*

5.℞. Quænam ex parte ſubjecti requiruntur , ut illius reſpectu *licita* ſit ſacramenti receptio ?

R. Requiritur 1.intentio , ſaltem virtualis,in homine adulto qui ſuâ ratione fruitur. Id enim exigit ſingularis reverentia quæ ſacramento debetur. Requiritur 2.ſtatus gratiæ ſanctificantis,cùm agitur de receptione ſacramentorum,quæ à Theologis vocantur *Sacramenta vivorum*. Requiritur 3. ut voluntas planè ſit libera ab affectu ad peccatum mortale,

ac præterea neceſſarius eſt *inchoatus* Dei amor ſuper omnia, etiam cùm agitur de receptione ſacramentorum quæ ſunt & vocantur *Sacramenta mortuorum*; hoc eſt hominum qui jacent in *ſtatu* peccati mortalis, ut ſunt Baptiſmus & Pœnitentia.

§. VI.

De Effectibus Sacramentorum.

Nota. DUo ſunt ſacramentorum effectus : nempè gratia ab omnibus producitur, & character ab aliquibus tantùm, Baptiſmo nimirùm, Confirmatione & Ordine.

De Gratiâ quam Sacramenta producunt.

Nona. DE gratiâ quam Novæ legis ſacramenta producunt, quæri poteſt 1. utrum reipsâ ab omnibus producatur ? 2. Quænam ſit illa gratia? 3. Utrum producatur ex *Opere operato ?* 4. Utrum phyſicè, an moraliter tantùm.

1. Q. Sacramẽta Novæ legis producuntne gratiam?

R. Producunt. Nam 1. de Baptiſmo hæc habentur Actorum 2. *Baptizetur unuſquiſque veſtrùm in remiſſionem peccatorum.* Hæc iterum ad Epheſios 5. *Mundans eam* (Eccleſiam) *lavacro aquæ in verbo vitæ.* 2. De Confirmatione hæc habentur Actorum 8. *Imponebant* (Apoſtoli) *manus ſuper illos* (Neophytos) *& accipiebant Spiritum ſanctum.* 3. De Euchariſtiâ hæc leguntur Joannis 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* 4. De Pœnitentiâ ſic Chriſtus Joannis 20. loquitur : *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* De Extremâ-Unctione : *Si in peccatis ſit* (Jacobi 5.) *remittentur ei.* De Ordine 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per Prophe-*

tiam cum impoſitione manuum mearum. 5. De Matrimonio : *Sacramentum hoc magnum eſt* (ait Paulus ad Epheſ. 5.) *ego autem dico in Chriſto & in Eccleſiâ.*

Ex iis verò locis ſic arguitur: Ritus quibus confertur remiſſio peccatorum, quibus datur Spiritus ſanctus,quibus datur jus ad vitam æternam, producunt gratiam:atqui (ut ex relatis textibus patet) ſacramenta Novæ legis remittunt peccata,conferunt Spiritum ſanctum,dant jus ad vitam æternam: ergo producunt gratiam. Hinc patet debito anathemate damnatos fuiſſe qui contrarium aſſeruerint : *Si quis dixerit* (ait Concilium Tridentinum ſeſſione 7.canone 6.) *ſacramenta Novæ legis non continere gratiam quam ſignificant, aut gratiam ipſam non ponentibus obicem non conferre..... anathema ſit.*

Obj. Si ſacramenta producerent gratiam,inutilis eſſet Chriſti Paſſio : quod tamen dictu impium eſt: ergo , &c.

Reſp. Diſt. ant. Si producerent per modum cauſæ principalis, conc. ant. ſi tantùm per modum cauſæ inſtrumentalis,nego ant.Hoc autem, non autem illo modo ſacramenta Novæ legis gratiam producunt: totam enim ſuam virtutem hauriunt ex Chriſti Paſſione , cujus ſunt fructus & applicatio.

2. *Q.* Quænam eſt gratia quæ producitur per ſacramenta Novæ legis ?

R. Non eſt gratia actualis ; neque enim ſacramenta movent & excitant animam ad pietatis opera,ut patet in infantibus quibus Baptiſma confertur. Dicendum eſt igitur,quòd Sacramenta producant gratiam habitualem; ſeu gratiam quæ permanenter inhæret animæ,eamque reddit Deo gratam , donec ipſa per peccatum mortale deleatur.

3. *Q.* Gratia quæ per ſacramenta producitur,eſtne prima , an ſecunda tantùm ?

*R.*Quædam ſacramenta, ea nimirùm quæ dicuntur *Sacramenta mortuorum* , ut ſunt Baptiſmus &

Pœnitentia, conferunt primam gratiam: nempè gratia habitualis quam producunt, nón ſupponit in ſubjecto aliam gratiam habitualem ſanctificantem. Alia verò ſacramenta, quæ dicuntur *Sacramenta vivorum*, non conferunt primam gratiam, ſeu quæ ſubjectum primò juſtificet; ſed ſecundam tantùm, quæ quidem poſita eſt in augmento gratiæ ſanctificantis.

4. Q. Quodlibet Novæ legis ſacramentum, habetne peculiarem gratiam ſibi annexam, quam præter habitualem & ſanctificantem conferat recipientibus?

R. Habet: ſcilicet ex ſancto Thomâ 3. p. q. 62. art. 2. addit divinum auxilium ad conſequendum ſacramenti finem: ſic Baptiſmus dat veluti quoddam jus ad auxilia, quibus Neophytus hominis Chriſtiani officia exequi poſſit: ſic etiam Extrema-Unctio dat quoddam jus ad auxilia actualia, ut ægrotus morbi incommoda ferat patienter.

5. Q. Sacramenta Novæ legis producuntne gratiam *ex opere operato*; an verò tantùm *ex opere operantis*?

R. Producunt *ex opere operato*; quia producunt eam vi operis quod exteriùs exercetur à miniſtro, ſeu vi applicationis formæ ad materiam, & utriuſque ad ſubjectum à quo ſacramentum recipitur. Non producunt verò *ex opere operantis*, quia non producunt dependenter à ſanctitate miniſtri, aut ſolùm ex virtute diſpoſitionum quæ ſunt in ſubjecto qui accedit ad ſacramenta. Ità quondam Eccleſia definiit contrà Donatiſtas, & poſteà Concilium Tridentinum ſeſſione 7. can. 8. *Si quis dixerit* (ait) *per illa Novæ legis ſacramenta ex opere operato non conferri gratiam, anathema ſit.*

Obj. 1. Sacramenta, ut gratiam producant, nonnullas ex parte recipientis, diſpoſitiones præſupponunt: ergo non agunt ex opere operato.

Reſp. Conc.ant.nego conſeq. Licèt enim ignis & aliæ cauſæ naturales agant ex opere operato, id tamen non impedit quin requirantur aliquæ diſpoſitiones ex parte ſubjecti in quod agunt & operantur: ſed illæ diſpoſitiones non ſe habent per modum cauſæ efficientis quæ influat in effectum,ſed tantùm per modum cauſæ materialis; unde non impediunt ne agens ſuum effectum producat *ex opere operato.*

Obj. 2. Voces iſtæ, *Ex opere operato*, quibus Concilium Tridentinum utitur, novæ ſunt: ergo ſunt rejiciendæ.

Reſp. Diſting. ant. Novæ ſunt quoad ſyllabas ex quibus conſtant, conc. ant. quoad ſenſum quem continent,nego ant. Vide Commentarium noſtrum Hiſtoricum & Dogmaticum de Sacramentis in genere,ubi præciſè notavimus quo tempore voces de quibus agitur, adhiberi cœperint ad explicandum ſacramentorum virtutem & operandi modum.

6. *Q.* Quomodo Sacramenta novæ legis producunt gratiam? an phyſicè, an verò moraliter tantùm?

R. Duplex eſt eâ de re Scholaſticorum opinio. Thomiſtæ paſſim docent, ſacramenta novæ legis producere gratiam phyſicè, ſicut ſol lucem & calorem: è contrà Scotiſtæ contendunt non producere, niſi moraliter, ita ut eorum applicatio moveat Deum,ut ipſemet, prout pollicitus eſt,in recipientibus producat gratiam, quam ſe collaturum promiſit, quoties ſigna extrinſeca à Chriſto inſtituta & præcepta, ſubjectis ut par eſt diſpoſitis applicarentur.

His præmiſſis dicendum eſt probabiliorem videri ſententiam quæ docet ſacramenta gratiam, non phyſicè, ſed moraliter tantùm producere. Ratio eſt 1. quia eo momento quo gratia producitur, non exiſtit tota phyſica ſacramenti ſubſtantia:non enim producitur,niſi poſt prolationem ultimæ ex vocibus

quibus conſtat ſacramenti forma; at tunc priores voces,ſeu quæ antè prolatæ ſunt,non exiſtunt phyſicè, ſed tantùm moraliter. 2. Patres videntur aſſeruiſſe ſacramentis non phyſicam,ſed moralem tantùm virtutem operandi: nempè docuerunt, Deum ipſum ad illorum applicationem conferre gratiam, dare Spiritum ſanctum: *Neque enim* (ait Auguſtinus in libro 15. de Civitate Dei, cap. 26.) *aliquis diſcipulorum Chriſti dedit* (phyſicè ſcilicet) *Spiritum ſanctum: orabant ut veniret in eos quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant.*

Obj. 1. Scriptura dicit, gratiam *per* ſacramenta produci: *Salvos nos fecit* (ait Apoſtolus) PER *lavacrum regenerationis.* Concilium Tridentinum aſſerit, ſacramenta *continere* gratiam quam producunt: Sed ii loquendi modi denotant phyſicum operandi modum: ergo, &c

Reſp. Nego min. Scilicet præpoſitio *per*, eſt ex ſe indifferens ad ſignificandum influxum phyſicum, aut moralem:unde Rex poteſt dicere,totum exercitum moveo *per* breviſſimam Epiſtolam. Indifferens eſt quoque ad ſignificandam actionem phyſicam, aut moralem terminus *continere*, quo Concilium Tridentinum utitur:nempè de ſchedulâ ad cujus exhibitionem mercator, ex pacto quod iniit cum alio mercatore,præſentem pecuniam numerat offerenti, dici poteſt quòd pecuniam contineat,quamvis non phyſicè,ſed moraliter tantùm eâ contineatur.

Obj. 2. Si hoc eſſet, Sacramenta Novæ legis non differrent à ſacramentis Moſaïcæ legis: hæc enim gratiam moraliter producebant; ſcilicet Deum movebant, ut ipſe eam hominibus rectè diſpoſitis conferret: ergo, &c.

Reſp. Ad 1.nego ant.ad 2. nego quòd ſacramenta Legis Moſaicæ, per ſe & ex ſui inſtitutione Deum (ut ſacramenta Novæ legis) moverent ad conferendum gratiam: neque enim Deus pollicitus

Y

fuerat (ut promiſit tamen in Novâ, lege) ſe daturum eſſe gratiam iis hominibus quibus Moſaïci ritus applicarentur. Nec id mirum eſt : erant quippè nuda & mera ſigna , vacua & egena elementa quibus Judæi ſuam in Deum fidem profitebantur ; nec alia virtus eis inerat, quàm fidei quæ per ea ſigna manifeſtabatur exteriùs.

Obj. 3. Cum ſolâ operatione morali ſtare non videtur modus agendi *ex opere operato* , quem Concilium Tridentinum Legis novæ ſacramentis adſcribit : ergo , &c.

Reſp. Nego ant. Nempè agere *ex opere operato*, eſt (ut dictum fuit ſuperiùs) agere ex vi operis quod exteriùs exercetur : ſed cum illo operandi modo rectè ſtat actio moralis , quâ fit ut quoties opus exercetur, Deus moveatur efficaciter ut, ſtando ſuis promiſſis , ſubjecto debitè diſpoſito gratiam ſanctificantem conferat.

De Charactere quem Sacramenta producunt.

1. *Quaſt.* Quid eſt character , ſeu quomodò character definitur ?

R. Definitur , Signum quoddam indelebile, animæ per quædam Sacramenta impreſſum. Dicitur 1. *ſignum* quia eſt veluti teſſera quæ diſtinguit homines quibus impreſſus eſt , ab aliis qui eo non ſunt inſigniti. Dicitur 2. ſignum *indelebile* , & in hoc differt à gratiâ ſanctificante quæ per peccatum mortale expellitur ab animâ.

Dicitur 3. ſignum animæ per *quædam* ſacramenta impreſſum : ut ſignificetur non omnia Novæ legis ſacramenta , ſed tantùm nonnulla , characterem imprimere.

2. *Q.* Quot ſunt legis Novæ ſacramenta , quæ characterem producunt ?

R. Tria tantùm Baptiſmus nimirùm Confirmatio, & Ordo. Unde dantur per modum conſecra-

tionis ſubjecti ad certa quædam officia. Hinc etiam fit quòd illa tria ſacramenta, ſi ſemel validè data fuerint, iterari minimè poſſint, nec umquam in Eccleſiâ Catholicâ iterata fuerint. Vide Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 9.

3. *Q.* Quot & quæ ſunt characteris proprietates?

R. Tres ſunt. Nam 1. eſt (ut jam fuit obſervatum) omninò indelebilis. 2. Subjecto cui imprimitur, confert quandam ad externum Dei cultum idoneïtatem: hoc eſt, ipſum reddit aptum ad alia ſacramenta aut recipienda, aut conferenda: ſic baptiſmi character, reddit ſubjectum idoneum ad alia ſacramenta recipienda, ita ut ſi illo careat, nullum aliud ſacramentum recipere poſſit; ſic etiam character Sacerdotalis hominem reddit aptum ad conficiendam Euchariſtiam, & ad Extremam-unctionem conferendam. 3. Sola creatura eſt capax characteris, quia character eſt imperfecta poteſtatis participatio: unde in Chriſto character eſſe non potuit; ſcilicet non participatam, ſed completam habuit ſacerdotalem poteſtatem per hypoſtaticam humanæ naturæ cum Verbo unionem.

Obj. Nec Scriptura nec Patres aliquando meminerunt characteris qui per ſacramenta Novæ legis producatur: ergo reverà per Sacramenta non producitur.

Reſp. Nego ant. Nam 1. ſecundæ ad Corinth. 1. dicitur quòd Deus nos unxerit, & *ſignaverit.* 2. Baſilius hom. 13. quæ eſt exhortatio ad baptiſmum, comparat Deum cum Duce exercitûs, aitque quòd quemadmodùm Dux exercitûs ſuis militibus dat teſſeram, ut ab hoſtibus diſcernantur; ita Deus iis qui per baptiſmum fiunt Chriſti milites, characterem imprimit per quem diſcernantur ab iis qui per baptiſmum nondum facti ſunt milites Chriſti: *Niſi (inquit) characterem in te agnoſcat Angelus,*

quorum modò pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit? 3. Auguſtinus Epiſt. 23. quæ eſt ad Bonifacium Epiſcopum, ſcribit baptiſmum in Eccleſiâ ab impiis datum valere, quòd characterem imprimat: *Habentem* (inquit) *Dominicum* CHARACTEREM, *corrigendum tamen admonet ſana doctrina, non iterum conſecrandum.* Vide ejuſdem S. Doctoris Epiſtolam 30. quæ eſt ad Comitem Bonifacium, necnon caput 13. libri 2. contrà Epiſtolam Parmeniani.

§. VII.

De Proprietatibus Sacramentorum.

Notâ. DUæ ſunt Sacramentorum in genere proprietates, Dignitas nimirùm & Neceſſitas: unde neceſſe eſt ut hîc de utrâque nonnulla dicantur, necnon de ceremoniis, ſeù ritibus quæ Sacramentorum adminiſtrationem comitantur.

1. *Q.* Omnia ſacramenta ſuntne dignitate omninò paria?

R. Paria non ſunt: Euchariſtia enim præ cæteris omnibus eminet: nempè, non gratiam tantùm accidentalem, ſed & ipſum gratiæ fontem continet: unde Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. can. 8. debito anathemate damnat eos qui vellent omnia Novæ legis ſacramenta eſſe inter ſe paria, ita ut nullum ſit alio dignius.

2. *Q.* Sacramenta Novæ legis ſuntne paria quoad effectum quem producunt?

R. Non ſunt paria. Nam 1. baptiſmus non tantùm peccati culpam, ut alia, ſed etiam totam delet pœnam ipſi debitam. 2. Confirmatio dat (quod non efficiunt alia ſacramenta) jus ad auxilia quæ neceſſaria ſunt ad confitendam coram tyrannis fidem. 3. Euchariſtia aliis præeminet quantùm ad nutriendam ſpiritualiter animam, & ad æſtum concupiſ-

tentiæ minuendum: 4. Pœnitentia præſtat aliis quantùm ad vim delendi peccata lethalia quæ poſt baptiſmum commiſſa ſunt. 5. Extrema unctio vim peculiarem habet quantùm ad delendas peccatorum reliquias. 6. Ordo ratione Miniſtri à quo confertur, præſtantior eſt aliis ſacramentis. à ſolo enim Epiſcopo conferri poteſt. 7. Matrimonium eminet quantùm ad id quod ſignificat: ſcilicet exhibet unionem Chriſti cum Eccleſiâ, dicente Apoſtolo: *Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & in Eccleſiâ.*

3. Q. Sacramenta ſuntne in Novâ lege hominibus neceſſaria?

R. Duo ſunt hominibus impiis; hoc eſt, jacentibus in ſtatu peccati mortalis, neceſſaria neceſſitate medii; Baptiſmus nimirùm hominibus infidelibus, & Pœnitentia lapſis poſt baptiſmum: ita ut ſine aut eis actu, aut in voto receptis juſtificationem conſequi non poſſint. Duo quoque abſolutè neceſſaria ſunt Eccleſiæ corpori, Ordo nimirùm & Matrimonium: nempè ſine eis Eccleſia deficeret. Reliqua verò, pro loco & tempore, ſingulis fidelibus neceſſaria ſunt neceſſitate præcepti divini; ſed hæc ſuo loco fuſiùs exponentur.

4. Q. Ceremoniæ quædam adhibitæne fuerunt ſemper in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione?

R. Nonnullæ, ſed non eædem ubique, ſemper adhibitæ fuerunt. Id patet 1. ex libro Tertulliani *De coronâ militis*, qui quidem totus eſt in referendis ritibus, qui ſuâ ætate in Baptiſmi & Euchariſtiæ diſpenſatione adhibebantur. 2. Nonnullarum meminit Cyprianus Epiſt. 76. ad Magnum: 3. Cyrillus Hieroſolymitanus in ſuis Catecheſibus myſtagogicis deſcribit quo externo ritu Baptiſmus, Confirmatio, & Euchariſtia ſuo tempore diſpenſabantur in Oriente; ſicut & Gregorius in ſuo Sa-

cramentario eos refert qui in Occidente ævo ſuo in illorum & aliorum ſacramentorum confectione & diſpenſatione ſervabantur.

5. *Q.* Qui in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhibetur ceremoniarum uſus, eſtne utilis?

R. Utilis eſt. Nam 1. juvat intellectum, ut faciliùs ſacramenti vim & effectum cognoſcat. 2. Ritus populos nonnumquam confirmant in fide quam de ſacramentis habere debent. 3. Fidelium veluti ponunt ob oculos myſteria quæ ſacramentis recondun-tur. 4. Conferunt ad reverentiam quæ ſacramentis tum à miniſtris, tum à recipientibus debetur.

6. *Q.* Eccleſia potuitne ceremoniarum in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione uſum præſcribere?

R. Potuit. Nempè 1. poteſt leges quæ ad diſciplinam, & externum Dei cultum pertineant condere. 2. Eo jure uſa eſt quovis ſæculo, ut videre eſt innumeris Conciliorum Canonibus, quibus præſcribuntur ritus de quibus eſt quæſtio.

7. *Q.* Peccantne miniſtri qui in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione omittunt voluntariè præſcriptos ab Eccleſia ritus?

R. Qui, etiam citrà ſcandalum, & citrà contemptum, ritus de quibus agitur omittùnt, peccant vel lethaliter, vel venialiter, pro levitate, aut gravitate materiæ: ſcilicet infringunt Eccleſiæ præceptum, quo miniſtri ligantur: unde Canones certis quibuſdam pœnis in eos animadvertunt.

8. *Q.* Quinam ſunt in ſpecie ritus quos miniſtri ſervare debent in ſolemni Sacramentorum adminiſtratione?

R. Debent eos in ſpecie ſervare, qui præſcribuntur ritualibus libris diœceſis in quâ ſacramenta conficiunt, aut diſpenſant: nempè locorum in quibus degunt, legibus tenentur: *Nec diſciplina ulla* (ait

Auguſtinus Epiſt. 118.) *eſt in eis melior gravi prudentique Chriſtiano, quàm ut eo modo agat quo agere viderit Eccleſiam ad quamcumque fortè devenerit.* Ab eâ tamen regulâ excipi debet caſus, cujus in Græcorum gratiam meminit Concilium Florentinum in Decreto Unionis.

CAPUT II.

De Baptiſmo.

§. I.

De Eſſentiâ & Materiâ Baptiſmi.

1. *Quæſt.* BAptiſmus quomodo definitur?

R. Definitur, *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo.*

Dicitur 1. ſacramentum, quia eſt ſignum ſenſibile ad hominum ſanctificationem (ut infrà dicetur) divinitùs inſtitutum.

Dicitur 2. ſacramentum *Regenerationis*, quia dat vitam ſpiritualem per modum generationis; cum è contrà ſacramentum Pœnitentiæ det eam per modum ſuſcitationis è mortuis.

Dicitur 3. ſacramentum regenerationis *Per aquam in verbo*, eo quòd aqua & verbum ſint duæ res ſenſibiles per quas Deus hominem in baptiſmate regenerat, juxtà illud Apoſtoli ad Epheſ. 5. *Mundans eà* (Eccleſiam) *lavacro aquæ in verbo vitæ.*

2. Q. Quotuplex eſt Baptiſmi materia?

R. Duplex, Remota nimirùm & Proxima. *Prima*, eſt elementum ſeu aqua ex quâ baptiſmus conſtat: *Altera* eſt ejuſdem aquæ ad catechumeni corpus applicatio; ſeu eſt catechumeni ablutio.

3. Q. Quæ eſt in ſpecie Baptiſmi materia Remota?

R. Eſt ſola aqua naturalis; ſeu eſt ea omnis aqua, quæ opponitur aquæ artificiali. Nam 1. aquæ naturalis uſum ad conferendum baptiſma Chriſtus ipſe præcepit Joannis 3. *Niſi quis* (ait *renatus fuerit ex aquâ & Spiritu ſancto, non poteſt intrcire in regnum Dei.* 2. Eccleſia quovis ſæculo non per aliam quàm per naturalem aquam baptiſmum contulit. Hinc meritò contrà Calviniſtas & Lutheranos Concilium Tridentinum hunc edidit Canonem: *Si quis* (ait ſeſſ. 7. can. 2. de Baptiſmo) *dixerit aquam veram, & naturalem non eſſe de neceſſitate baptiſmi, anathema ſit.*

Obj. 1. Matthæi 3. Joannis baptiſmus in eo opponitur baptiſmo Chriſti, quòd, cùm ille datus ſit in aquâ; iſte è contrà dandus eſſet in igne: *Ill.* (Chriſtus) *vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni*: ergo, &c.

R ſp. Diſting. ant. baptizabit *ſpiritualiter* in Spiritu ſancto & igni, die nimirùm ſacrâ Pentecoſtes, conc. ant. Baptizabit *materialiter*, & baptiſmo à ſe inſtituto, nego ant.

Obj. 2. Stephanus Papa II. in reſponſis ad Monachos monaſterii Britannici admiſit baptiſmum in caſu neceſſitatis vino collatum: ergo, &c.

Reſp. Diſting. ant. Admiſit tamquam licitum ex parte miniſtri, qui bonâ fide illud vino, urgente extremâ neceſſitate, aquæ defectu contulerat, conc. ant. tamquam validum, nego ant. Unde ait, *Nulla ei adſcribitur culpa, ſi infantes ſic permaneant.*

4. Q. Cur Chriſtus baptiſmum aquâ naturali conſtare voluit?

R. Id voluit. 1. quòd aqua maximè ſit apta ad ſignificandum baptiſmi effectum; animæ nimirùm interiorem ablutionem: 2. quòd aqua naturalis ubique reperiatur; ac proinde ſacramentum quod ne-

ceſſarium eſt neceſſitate medii,ubique gentium conferri poteſt. Vide Auguſtinum libro 12. contra Fauſtum.

4 Q. Quænam aqua debet cenſeri naturalis?

R. Ea omnis quæ opponitur artificiali. Hincque colligitur 1. valere baptiſmum datum aquâ maris, fluminis, pluviæ, reſolutâ ex nive, glacie, grandine, aut pruinâ; transfuſâ per cineres, per balnea ſulphurea, aut per alia loca mineralia; adhibitâ ad carnes, piſces aliaque alimenta decoquenda; niſi tamen aqua iſta tantam ſpirituum copiam contraxerit, ut mutarit ſpeciem.

Colligitur 2. è contrà, irritum eſſe baptiſma datum aquâ, quæ ex roſis, herbis, aut vite fuerit expreſſa. Unde nullo in caſu ejuſmodi aquis artificialibus licitum eſt baptiſmi collationem tentare, etiam adhibendo conditionalem formam.

Colligitur 3. ſi dubium ſit, an aliquis liquor ſit aqua naturalis, licitum eſſe in caſu extremæ neceſſitatis eo uti cum hâc formâ conditionali: *Si materia hæc idonea eſt ad baptizandum, ego te baptizo. &c.* Ubi autem poſteà occurrerit liquor quem conſtiterit eſſe aquam naturalem, eo baptizandus eſt is qui in caſu neceſſitatis baptizatus fuit cum materiâ dubiâ; ſed cum hâc conditione: *Si tu non es baptizatus, ego te baptizo in nomine, &c.*

6. Q. Quænam eſt proxima baptiſmatis materia?

R. Eſt ablutio: quia per ablutionem aqua, quæ eſt materia remota, catechumeno per miniſtrum applicatur.

7. Q. Quot modis fieri poteſt ablutio?

R. Tribus modis; aſperſione nimirùm, infuſione, immerſione.

8. Q. Quinam ex tribus abluendi modis, quorum meminit reſponſio âd præcedens quæſitum, neceſſarius eſt, ut baptiſma valeat?

R. Valet, quocumque modo fiat ablutio. Nempè 1.

per quemcumque illum ablutionis modum fit ſatis Chriſti præcepto : *Baptizantes eos, &c.* per quemcumque enim catechumeni corpus (quod Chriſtus imperavit) verè abluitur. 2. Eccleſia probavit ſemper baptiſma per infuſionem, aut aſperſionem datum Clinicis ; hoc eſt, decumbentibus in lectulo mortis. Probavit quoque collatum per immerſionem, ut in Eccleſiâ Latinâ factum eſt ordinariè per duodecim priora ſæcula ; & nunc etiam fit in totâ Eccleſiâ Græcâ.

9. *Q.* Quo modo, ut baptiſmi collatio ſit licita, fieri debet ablutio ?

R. Infuſione apud Latinos, & immerſione, ſaltem ordinariè, apud Græcos. Nempè quilibet miniſter tenetur in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione ſervare ritus præſcriptos ab Eccleſiâ, cui adſcriptus eſt.

10. *Q.* Quænam ablutio debet cenſeri ſufficiens?

R. Inſufficiens eſt 1. quæ fit per unam & alteram tantùm aquæ guttulam : quia per eam catechumenus non cenſetur ablutus : 2. quæ non carnes, ſed tantùm crinem aut veſtem attingit : 3. quæ fit tantùm in manu aut pede catechumeni, quia licèt homo per eam ablutionem dicatur ablutus *ſecundùm quid*, non dicitur tamen ablutus *ſimpliciter & abſolutè*. Itaque dicendum eſt ablui debere aut caput, quod præcipua eſt hominis pars ; aut ſaltem major totius corporis pars. Vide ſanctum Thomam 3. p. q. 68. art. 12. ad 4.

§. II.

De Formâ Baptiſmi.

1. *Quæſt.* QUæ eſt forma Baptiſmatis apud Græcos ?

R. Sunt hæc verba : *Baptizatur ſervus, vel ſerva Dei N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſan-*

ti. Ità nimirùm fert Euchologium quo Græci à mille annis & ampliùs in adminiſtratione ſacramentorum utuntur. Eam verò formam probavit Eugenius Papa IV. in Decreto pro inſtructione Armenorum.

2. Q. Quænam eſt apud Latinos forma baptiſmatis ?

R. Sunt hæc verba : *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti.* Ità eam referunt Gregorius Magnus in ſuo Sacramentario, Eugenius IV. in Decreto pro inſtructione Armenorum, & Rituale, Pauli Papæ V. juſſu editum. Cùm autem Gregorius eam tanquam uſum ubique apud Occidentales ſuo tempore receptum referat, invictè colligitur eam eſſe Gregorii ſæculo antiquiorem.

3 Q. Verba quibus exprimitur actio miniſtri baptizantis, *Ego te baptizo*, vel (ut fert Græcorum uſus) *Baptizatur ſervus*, *&c.* fueruntne ſemper in uſu ?

R. Fuerunt : nec enim alicubi primam eorum inſtitutionem reperire eſt : hincque concluditur illorum uſum authoritate Apoſtolicâ traditum eſſe.

4. Q. Verba quæ exprimunt miniſtri baptizantis actum : *Ego baptizo*, vel, *baptizatur*, requiruntur ne ut ſacramentum valeat ?

R. Requiruntur. Ita nimirum definiit Alexander Papa III. cap. *Si quis* Ext. *de Baptiſmo & ejus effectu.* Ita etiam declaravit Alexander Papa VIII. à quo, die 7. Decemb. ann. 1690. proſcripta fuit hæc propoſitio : *Valuit aliquando baptiſmus ſub hâc formâ collatus : in nomine Patris, &c. prætermiſſis illis : Ego te baptizo.*

5. Q. Expreſſio pronominis *Te*, quod in formâ baptiſmatis legitur, requiriturne ut valeat baptiſmus ?

R. Requiritur. Nempe non minùs ipſam requirere videtur Alexander III. quàm expreſſionem ablutio-

nis externæ: *Et non dixerit* (ait) *ego* Te *baptizo, puer non eſt baptizatus.*

6. Q. A quo proferri debent hæc verba : *Ego te baptizo , &c.*

R. Ab eo qui catechumenum abluit: ſi enim alius ea proferret , mentiretur : nempè ; licèt reipsâ non lavaret , affirmaret tamen per verbum *Baptizo* , ſe reipsâ catechumenum lavare.

7. Q. Ut baptiſmus valeat requiriturne expreſſa & diſtincta invocatio trium perſonarum ſanctiſſimæ Trinitatis ? hoc eſt, requiriturne ut hæc formæ verba proferantur ; *In nomine Patris , & Filii, & Spiritûs ſancti ?*

R. Neceſſariò requiritur. Nam 1. Chriſtus diſtinctam, de quâ agitur , invocationem injunxit cuilibet baptiſmatis miniſtro : *Euntes* (ait Matthæi 28. Apoſtolos alloquens) *docete omnes gentes , baptizantes eos in nomine Patris , & Filii , & Spiritûs ſancti.* 2. Patres dixerunt irritum eſſe baptiſma quod quis abſque verbis de quibus eſt quæſtio , conferre tentaret : *Quis dubitat* (ait Auguſtinus lib. 6. *de Baptiſmo* contrà Donatiſtas cap. 25.) *non eſſe baptiſmum Chriſti , ſi verba Evangelica , quibus Symbolum conſtat , illic defuerint:* 3. Iidem SS. Patres docuerunt ideò valere datum ab hæreticis baptiſma , quòd verbis Evangelicis utantur : *Si* (ait Auguſtinus lib. 3. *de Baptiſmo* capite 15.) *Evangelicis verbis :* id eſt ; *In nomine Patris , & Filii , & Spiritûs ſancti, Marcion baptiſmum conſecrabat, integrum erat ſacramentum.*

Obj. 1. Apoſtoli baptiſma contulerunt per ſolam invocationem nominis Chriſti. Nempè Petrus Actorum 2. hæc ait : *Baptizetur unuſquiſque veſtrûm in nomine Jeſu Chriſti.* Cap. 8. hæc habentur : *In nomine Jeſu Chriſti baptizabantur viri ac mulieres.* Cap. 19. *His auditis , baptizati ſunt in nomine Domini Jeſu* : ergo , &c.

Reſp. Diſt. ant. In nomine Jeſu Chriſti; hoc eſt, baptiſmate quod Chriſtus inſtituit, conc. ant. invocato ſolo Chriſti nomine, nego ant. Ità reſpondet Auguſtinus libro 2. contrà Maximinum, cap. 27.

Obj. 2. Nicolaus Papa I. capite *A quodam* de conſecrat. diſtinct. 4. Bulgaris reſpondet rebaptizari non debere, qui à Judæo baptizati fuerant, *in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Chriſti*: ergo, &c.

Reſpondet Eſtius diſt. ant. Nic. Bulgaris reſpondet *obiter* rebaptizari non debere qui tantùm in nomine Chriſti baptizati fuerant, conc. ant. Reſpondet *ex profeſſo & expreſſè*, nego ant. Scilicet conſultus fuerat circà miniſtrum baptiſmatis, ſeu an valeret baptiſmus à Judæo datus; non autem circà ſacramenti formam, quam (ut dictum eſt) *obiter* tantùm attigit.

Obj. 3. Ambroſius libro 1. de Spiritu ſancto, capite 3. ſcribit, eum qui unam tantùm SS. Trinitatis perſonam appellat; cenſeri omnes ſimul appellare: ergo cenſuit valere baptiſmum in quo una tantùm perſona invocata fuerit: *Qui unum dixerit* (ait) *Trinitatem ſignificavit.*

Reſp. Diſt. ant. Trinitatem ſignificavit, quantùm ad effectum baptiſmi, conc. ant. quantùm ad illius formam, nego ant. Scilicet eò loci ſanctus Ambroſius intendit probare, quòd quando operatio ad extrà, in Scripturis uni perſonæ tribuitur, aliæ perſonæ non excludantur, ſed è contrà ſubintelligi debeant.

Obj. 4. Sanctus Bernardus Epiſtolâ 390. ratum habet baptiſma datum *in nomine Dei, & ſanctæ veræ Crucis* ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Et in hoc Bernardus privatam ſuam opinionem propoſuit cum formidine partis oppoſitæ, conc. ant. *ſine præjudicio tamen* (inquit) *ſanius ſentientis*: Propoſuit Eccleſiæ traditionem, nego ant.

8. Q. Valeretne baptiſmus datus *in nominibus Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti?*

R. Non valeret, quia voces iſtæ *in nominibus*, exprimunt errorem, naturarum ſcilicet in divinis diverſitatem; ac proinde formæ ſenſum tollunt.

§. III.

De Authore Baptiſmi.

1. *Quæſt.* QUis baptiſmum inſtituit?

R. Chriſtus ipſe: nempè Matthæi cap. 28. Apoſtolis injunxit, ut baptizarent: *Docete omnes gentes: baptizantes eos, &c.*

2. Q. Quãdonam baptiſma inſtitutum eſt à Chriſto?

R. Nonnulli contendunt inſtitutum fuiſſe tantùm poſt Chriſti reſurrectionem: Sed immeritò: ſcilicet ante illius mortem diſcipuli baptizarunt: *Quanquam* (Joannis 4.) *Jeſus non baptizaret, ſed diſcipuli ejus*: Illud autem baptiſma à diſcipulis datum ante Chriſti mortem, non erat inſtitutum à Joanne baptiſma: *Nam* (ut Auguſtinus docet Tractatu 5. in Joannem) *ii quos baptizavit Judas, non ſunt iterum baptizati; quos enim baptizavit Joannes, Joannes baptizavit; quos autem baptizavit Judas, Chriſtus baptizavit.*

Aliqui alii volunt inſtitutum fuiſſe baptiſma, cùm Chriſtus à Joanne baptizatus eſt: Sed id non videtur verum. Nam 1. baptiſma Joannis quod tunc Chriſtus recepit, nihil habet commune cum Chriſti baptiſmate: 2. tunc præſcripta non fuit baptiſmi forma, invocatio ſcilicet diſtincta trium perſonarum SS. Trinitatis.

Aliis placet inſtitutum fuiſſe, cùm à Chriſto dictum eſt Nicodemo: *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Verùm non aliud infertur ex eo textu, quàm

quòd tunc prædicta & deſignata fuerit baptiſmi ſuo tempore inſtituendi neceſſitas;ſicut hæc verba:*Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis eius ſanguinem non habebitis vitam in vobis*, non denotant tunc inſtitutum fuiſſe Euchariſtiæ ſacramentum, ſed ſolùm illud ſuo tempore ſumendi neceſſitatem adſtruunt.

Dicendum eſt igitur baptiſma inſtitutum à Chriſto fuiſſe,cùm Matthæi 10. Marci 3. Lucæ 9. Chriſtus Apoſtolos miſit, ut Judæos adventum Meſſiæ, docerent: *Euntes autem prædicate, dicentes: quia appropinquavit regnum cælorum*. Scilicet eâ miſſione juſſi ſunt baptizare:unde Joannis cap. 3. legitur quòd reipsâ baptizaverint: *Quanquam ipſe non baptizaret, ſed diſcipuli ejus*.

§. IV.

De Baptiſmi Miniſtro.

1. *Quæſt.* Quinam ſunt *Ordinarii* miniſtri baptiſmatis?

R. Soli Sacerdotes, primi & ſecundi ordinis; hoc eſt, ſoli Epiſcopi & Preſbyteri. Scilicet eos tantùm in perſonâ Apoſtolorum, qui jam conſtituti fuerant Epiſcopi & Sacerdotes, Chriſtus alloquebatur,cùm Matthæi 28. contulit baptizandi poteſtatem: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* Sacerdotum verò nomine hîc ſignificantur Parochi, aut deſignati ab iis Vicarii:Parochis nimirùm Eccleſiæ regimen ſub Epiſcoporũ authoritate commiſſum eſt.

Obj. 1. Diaconis, cùm ordinantur,hæc dicuntur ab Epiſcopo: *Diaconum oportet miniſtrare ad altare, baptizare & prædicare*: ergo ſunt, &c.

Reſp. Diſt.ant.Diaconum oportet baptizare, tanquam miniſtrum *extraordinarium*, conc. ant. tanquam miniſtrum *ordinarium*, nego ant. *Diaconi*

(inquit cap. *Diaconos*, diſt. XCIII.) *abſque Epiſcopo vel Preſbitero baptizare non audeant, niſi prædictis ordinibus fortaſſe longiùs conſtitutis, neceſſitas extrema compellat.*

Obj. 2. Si Diaconi eſſent tantùm *extraordinarii* baptiſmatis miniſtri, non plus juris haberent in baptiſmum quâm laïci: ſed hoc eſt abſurdum: ergo, &c.

Reſp. Nego maj. Scilicet Diaconi, non verò laïci, ab Epiſcopo aux Parocho committi poſſunt, ut ſolemne baptiſma conferant; idque, licèt baptizandus de vitâ non periclitetur.

2. Q. Quinam ſunt *extraordinarii* miniſtri baptiſmatis?

R. Omnes & ſinguli homines qui ſuâ ratione fruuntur, & habent intentionem ſaltem faciendi quod facit Eccleſia.

Et quidem 1. valere datum à Pagano, aut Judæo baptiſmum declarat Nicolaus Papa I. cap. *A quodam*, ubi reſpondet ad Conſulta Bulgarorum. Idem quoque declaravit Eugenius Papa IV. in Decreto pro inſtructione Armenorum: *In caſu neceſſitatis* (inquit) *etiam Paganus baptizare poteſt.*

Ob. Gregorius Papa III. Epiſtolâ 1. ad Bonifacium Epiſcopum, jubet ut à Paganis baptizati, iterum baptizentur: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Supponens Paganos legitimâ formâ uſos non fuiſſe, conc. ant. non ſupponens, nego ant. Unde ait: *Ut denuò baptizes in nomine Trinitatis, mandamus.*

2. Valet quoque datum ab hæreticis baptiſma. Nam 1. ſi datum à Pagano valeat, â fortiori valet quoque datum ab hæretico. 2. Ita definiit contrà ſanctum Cyprianum Stephanus Papa I. Ità etiam docuit Auguſtinus libro 5. de Baptiſmo contrà Donatiſtas cap. 7. ubi de induſtriâ ſolvit argumenta omnia quæ ſanctus Cyprianus Stephano Papæ objecerat. Ità tandem ſub anathematis pœnâ credendum eſſe

eſſe definiit Concilium Tridentinum ſeſſ.7. can. 4.

Obj. 1.Baptiſma non eſt hæreticorum, ſed eſt Eccleſiæ tantùm : ergo ſola Eccleſia poteſt illud conferre. 2. Plures Patres contenderunt olim irritum fuiſſe baptiſma de quo agitur : ergo , &c.

Reſp. Ad 1. conc. ant. diſt. conſeq.Ergo ſola Eccleſia poteſt *licitè* illud conferre,conc.conſeq. validè, nego conſeq. Nempè quamvis hæretici fiant rei jus alienum hâc in re uſurpando,validè tamen rem illam diſpenſant.

Reſp. Ad 2. diſt. ant. Antequam quæſtio illa definita fuiſſet in plenario totius orbis Concilio;quod quidem eſt aut Arelatenſe I.aut Nicænum I. conc. ant. poſtquam definita fuit , nego ant.

3. Valere quoque baptiſmum datum à laïcis Catholicis, colligitur 1. ex validitate baptiſmatis dati ab infidelibus,aut hæreticis.2.exTertulliano qui in libro *de Baptiſmo.* cap. 7. hæc ait : *Dandi quidem* (baptiſmi) *etiam laicis jus eſt.*

Obj. Canones arcent homines laïcos , & præſertim mulieres à miniſterio baptiſmatis:*Mulier* (inquit Concilium Carthaginenſe IV. *baptizare non præſumat* : ergo , &c.

Reſp. Diſt. ant. A miniſterio *licito* extrà caſum extremæ neceſſitatis,conc.ant. A miniſterio *valido*, etiamſi non urgeat extrema neceſſitas , nego ant.

3, Q.In caſu neceſſitatis,ubi plures ſunt qui baptizare poſſunt , ſuntne quidam aliis præferendi ?

R. Sunt : *Illud cavendum eſt* (ait ſanctus Carolus in inſtructionibus de Baptiſmo) *ut ne femina viro præſente , neque Clericus præſente Subdiacono , hicque itidem coram Diacono , nemoque præterea eorum coram. Sacerdote baptizare audeat : ipſe autem norit ſibi licere baptizare,etiam præſente ſuo Epiſcopo.*Id verò non conſilii ſed præcepti eſſe probant hæc quæ addit ſanctus Præſul : *Et quoniam ſi vel à muliere , vel à laico ſecùs fit, grave peccatum admittitur.*

4. *Q.* Suntne aliqui caſus, in quibus non eſt habenda ratio ordinis illius de quo agitur in reſponſione ad 3. quæſitum?

R. Tres ſunt. Nempè fœmina, viro præſente, baptizare poteſt: 1. cùm vir ratione artis quam profitetur, infamis eſt, ut ſunt Comœdi, aliique peccatores publici, ſeu quos judicis ſententia tales declaravit: 2. cùm femina v.g. obſterrix viro peritior eſt, & aptior ad conferendum baptiſma: 3. cùm, niſi mulier baptizet, pudori parturientis ſatis conſultum non eſt. Ita ſanctus Carolus.

§. V.

De Subjecto Baptiſmi.

1. *Quæſt.* INfantes ſuntne capaces baptiſmatis? *R.* Sunt. Nam 1. infantes capaces ſunt regni cæleſtis, juxtà illud Chriſti in Evangelio: *Sinite parvulos venire ad me; talium eſt enim regnum cælorum*: ergo & baptiſmatis; quod quidem ad regnum cæleſte conſequendum, neceſſarium eſt neceſſitate medii. 2. Viget in Eccleſiâ conſuetudo conferendi baptiſmum infantibus: eam autem conſuetudinem ex Apoſtolicâ eſſe traditione docet Auguſtinus libro 1. de Geneſi cap. 23. *Nec* (inquit) *omninò credenda, niſi Apoſtolica eſſet Traditio.*

Obj. Infantes credere non poſſunt, fides tamen baptiſmo præſupponitur, juxtà illud Chriſti: *Docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.*

R. Diſt. ant. Fides in adultis baptiſmo præſupponitur, conc. ant. in infantibus, nego ant. Nempè doctrinæ, cujus meminerunt Evangelica verba: *Docete omnes gentes*, capaces non ſunt. Unde Auguſtinus ſerm. 14. *De verbis Apoſtoli*, cap. 7. ſic loquitur: *Decet ut ad aliena verba ſanentur, qui ad factum alienum vulnerantur.*

2. *Q.* Infantes poſſuntne baptizari in utero matris?

R. Non poſſunt : tum quòd quandiu ſunt in utero matris,ablui non poſſint:tum etiam quia (ut ait Auguſtinus ad Dardanum ſcribens) *Nec renaſci quiſquam poteſt , antequam natus ſit.*

3. *Q.* Peccantne graviter qui multo tempore ſuorum infantium baptiſma protrahunt ?

R. Peccant graviter : ſcilicet cùm plurimùm ſit inconſtans infantium valetudo,diu baptiſma differri non poteſt , quin infantes exponantur , defectu baptiſmatis , æternæ damnationis periculo.

4. *Q.* Ubinam infantes baptizari debent ?

R. Ex Canonibus in templo baptizari debent, niſi aliud neceſſitas expoſcat : nec extrà neceſſitatis caſum,cuiquam eos licet domi abluere,cùm vetent iidem Canones ne ipſa baptiſmi collatio à ſolemnibus ceremoniis ſejungatur.

5. *Q.* Infantes Infidelium poſſuntne baptizari invitis parentibus ?

R. Non poſſunt *ordinariè.* Nam 1. ſubtrahi non poſſunt à poteſtate parentum,poteſtas nimirùm parentum in filios eſt (ait ſanctus Thomas) de jure naturali. 2. Morale periculum eſſet ne ſub poteſtate parentum remanentes,Sacramento ſic recepto ſummam injuriam inferrent.

6. *Q.* Suntne aliqui caſus , in quibus filii parentum Infidelium , iis invitis baptizari poſſint ?

R. Sunt.Et quidem 1. ſi illis immineat vitæ periculum: 2. ſi alter ex parentibus conſentiat,quamvis alter renuat, ut Concilium Toletanum III. aſſerit : 3. ſi parentes ſunt ſervi , ſeu mancipia Chriſtianorum : quia tunc infantes, ſicut & eorum parentes , ſubjacent dominorum poteſtati: 4. Baptizari tamen poſſunt,ubi primum rationis uſum adepti ſunt,ſi baptiſmo conſentiant ; quia tunc in iis quæ pertinent ad ſalutem , ſunt ſui , non parentum , juris.

7. *Q.* Amentes aut furioſi poſſuntne baptizari ?

R. 1. Si ſemper amentes aut furioſi fuerint,bapti-

zari poſſunt & debent ; nempè nunc iis conſulendum eſt, ſicut infantibus conſulitur. 2. Si dum ſuâ ratione fruebantur, ſe baptiſmum deſiderare ſigno aliquo prodiderint, baptizari debent etiam in amentiâ & phreneſi: ſecùs verò, ſi nullo unquam ſigno illum petierint. Ità Innocentius III. declarat, Ext. *de Baptiſmo*, cap. *Majores*.

8. Q. Ex parte ſubjecti quod ſuâ ratione fruitur, requiriturne aliqua intentio, ut baptiſma valeat?

R. Requiritur intentio vera & ſincera recipiendi baptiſmum. Scilicet 1. adulto non datur, niſi ubi interrogatus *an velit baptizari*, reſponderit, *volò*. 2. Ità definitum eſt in capite *Majores* Ext. *de Baptiſmo*.

Obj. 1. Valet baptiſma datum homini qui interiùs illi contradicens, ſeriò exteriùs rogat ſibi baptiſmum conferri: ergo in ſubjecto baptiſmatis non requiritur intentio, ut ſacramentum valeat.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ille enim qui ſeriò rogat ſibi baptiſmum conferri, & ſeriò patitur ut ritus ex quo baptiſma conſtat, ſibi applicetur, verè ac ſincerè vult baptiſmum recipere. Nec obeſt, quòd interiùs contradicat: nempè interior illa contradictio, eſt voluntas inefficax quæ non deſtruit voluntatem efficacem recipiendi baptiſmum eo tempore quo lubens & volens ſeſe illius ritui ſeriò ſubjicit. Confirmari poteſt reſponſum illud ex capite *Majores*, cujus textus inferiùs referetur.

Obj. 2. Valet baptiſma datum homini dormienti qui vigilans illud deſideraverat: atqui in illo homine nulla eſt intentio; tunc enim ſuâ ratione non fruitur: ergo, &c.

Reſp. Nego min. Scilicet in homine de quo agitur, eſt intentio *habitualis*, ſeu quæ ſequitur ex actuali minimè revocatâ: licèt autem ea intentionis ſpecies ſatis non ſit in miniſtro ſacramenti, cùm miniſtri reſpectu Chriſti ſint inſtrumenta animata,

ſatis eſt tamen in ſubjecto ; quod quidem non eſt principium activum, ut eſt miniſter, ſed paſſivum tantùm.

9. Q. Requiriturne conſenſus ex parte ſubjecti, ut ſacramentum valeat?

R. Requiritur : ità definiit Innocentius III. cap. *Majores*, Ext. *de Baptiſmo & ejus effectu*, ubi hæc habentur : *Ille verò qui nunquam conſentit, ſed penitus contradicit, nec rem, nec characterem ſuſcipit ſacramenti.*

Obj. Innocentius III. capite *Majores*, admittit tanquam validum baptiſma quod nonnulli tum in Saxoniâ, tum in Hiſpaniâ terroribus atque ſuppliciis violenter attracti ſuſceperant : atqui in iis hominibus nullus erat conſenſus ad baptiſmum : ergo, &c.

R. Conc. maj. diſt. min. Nullus erat conſenſus *abſolutus*, conc. min. *conditionatus*, nego min. Nempè homines illi noluiſſent quidem, abſolutè loquendo, baptizari ; ſed tamen voluerunt conditionatè, ut nimirùm vitarent quæ illis alioquin impendebant ſupplicia.

10. Q. Requiriturne in ſubjecto baptiſmi aliqua de illo fides, ut ſacramentum validè recipiatur?

R. Non requiritur. Ità docet Auguſtinus in libro 3. *de Baptiſmo*, cap. 14. Nec immeritò : ſi enim (quod ſuperiùs probatum eſt) fides in ſacramenti miniſtro non requiratur, à fortiori neceſſaria non eſt in ſubjecto, ut ſacramentum validè recipiatur : unde ſicut Eccleſia admittit datum ab hæreticis baptiſma, ità etiam & acceptum ab iis qui actualem habent ad ſuam hæreſim, affectum.

Obj. Auguſtinus in lib. 7. *de Baptiſmo*, capite 53. docet valere baptiſmum, ſed cum aliquâ fide receptum : ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Cum fide *impropriè* ſumptâ receptum ; hoc eſt, cum perſuaſione quòd baptiſmi

ritus habeatur pro ſacro ritu in ſocietate quæ à nonnullis hominibus vera Eccleſia exiſtimatur, conc. ant. cum fide *propriè* ſumptâ, hoc eſt, pro certitudine quæ ex revelatione petitur, nego ant.

11. *Q.* Quænam ex parte ſubjecti adulti diſpoſitiones requiruntur, ut Baptiſmi ſacramentum licitè & cum fructu recipiat?

R. Requiruntur fides, ſpes, inchoatus Dei amor ſuper omnia, & contritio: ſcilicet diſpoſitiones illas prærequirit Tridentina Synodus ſeſſione *6.* capite *6.*

12. *Q.* Quâ ratione probari debent Catechumeni, antequam ad Baptiſmum admittantur?

R. Doctrinâ, pietatis operibus, diſceſſu à proximis peccati mortalis occaſionibus, æris alieni, ſi eo teneantur, reſtitutione, dimiſſione actuali uxorum cum quibus vivente primâ contraxerunt: & ſic de aliis capitibus.

§. VI.

De Baptiſmi effectibus.

1. *Quæſt.* QUotuplex eſt Baptiſmi effectus? *R.* Duplex: Gratia nimirùm, & Character. Illa, hominem ex impio reddit juſtum; Iſte, cùm ſit ſignum animæ impreſſum, baptizatum diſtinguit à non baptizato: Illa, hoc eſt, gratia, per peccatum mortale amittitur; Iſte verò, cùm ſit ſignum indelebile, per nullum peccatum, ne per apoſtaſiam quidem, deleri poteſt.

2. *Q.* Gratia quæ per baptiſmum producitur, remittitne peccata omnia, quorum cathecumenus reus eſt?

R. Remittit omnia 1. quoad culpam, ſeu reatum: nempè juſtificat impium: at impius juſtificari non poteſt, quin ipſius peccata remittantur: idque in Symbolo apertè profitemur: *Confiteor unum*

baptiſma in remiſſionem peccatorum. 2: Non remittit peccata ſolùm *quoad culpam*, ſed etiam quantùm ad totam pœnam temporalem illis jam quoad culpam remiſſis alioquin in altero ſæculo debitam. Nempè id ſemper Eccleſia credidit: unde cùm catechumenos abluit, nullam eis ſatisfactoriam pœnam injungit, quâ redimant in altero ſæculo perſolvendam.

Obj. 1. Sacramentum Pœnitentiæ non delet pœnam temporalem quæ pro peccato jam remiſſo debetur in alterâ vitâ: ergo neque baptiſmus eam remittit.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia peccata poſt baptiſmum commiſſa, per ſe graviora ſunt iis quæ antè commiſſa ſunt: par igitur non fuit ut tantus eſſet in cathecumenos qui baptizantur, divinæ juſtitiæ effectus, quantus eſt in eos qui poſt baptiſmum receptum lapſi ſunt in peccatum mortale.

Obj. 2. Baptiſmus non auffert concupiſcentiam, corporis miſerias, moriendi debitum: ergo non tollit pœnas omnes temporales peccato jam quoad culpam remiſſo debitas.

Reſp. Conc. ant. diſting. conſeq. Non tollit pœnas hujus vitæ, quæ pœnalitates dicuntur, conc. conſeq. pœnas temporales in altero ſæculo debitas, nego conſeq. *Ut* (inquit Auguſtinus Enchiridii cap. 66.) *intelligamus totum quod ſalutaribus agitur ſacramentis, magis ad fidem venturorum bonorum, quàm ad retentionem, vel adeptionem præſentium pertinere.*

3. Q. Votum baptiſmatis quod defectu aut materiæ, aut miniſtri recipi non poteſt, ſuppletne illius effectum?

R. Non ſupplet 1. characterem: non enim producitur, niſi per ſacramentum actu collatum & receptum. 2. Non ſupplet remiſſionem pœnæ temporalis quæ peccato jam quoad culpam remiſſo debe-

tur in alterâ vitâ : Scilicet id planè perſuaſum fuit Majoribus noſtris qui pro catechumeno ſine baptiſmate mortuo preces ad remiſſionem pœnæ temporalis in altero ſæculo debitæ, ſolemnes preces fuderunt. 3. Dicendum eſt igitur baptiſmatis voto, in caſu neceſſitatis remitti peccatum quoad culpam catechumeno qui diſpoſitionibus ad ſacramentum prærequiſitis inſtructus ſit. Idque demonſtrat Eccleſiæ praxis, quæ orat pro catechumenis ſine baptiſmo mortuis; non oraret verò, niſi crederet illis ante mortem dimiſſum fuiſſe peccatum quoad culpam : neque enim orare poteſt, niſi pro iis quos piè cenſet in ſtatu gratiæ ſanctificantis extremam clauſiſſe diem.

4. Q. Martyrium quod catechumenus pro Chriſto in Eccleſiâ paſſus eſt, ſuppletne omninò & integrè totum baptiſmatis effectum ?

R. Supplet totum gratiæ ſanctificantis effectum; hoc eſt, remittit ſicut baptiſmus peccatum tum quoad culpam, tum quoad pœnam temporalem illi jam dimiſſo in alterâ vitâ alioquin debitam. Scilicet Martyrium eximiam charitatem, ſeu tum intenſivè, tum extenſivè perfectam probat : at par eſt ut charitatis, utroque illo modo perfectæ idem privilegium ſit, quod baptiſmatis: unde Majores noſtri nunquam fuderunt preces, ut pœna aliqua martyribus in alterâ vitâ dimitteretur : *Injuriam* (ait Auguſtinus ſerm. 17. de verbis Apoſtoli) *facit Martyri, qui orat pro Martyre.*

5. Q. Baptiſma à Joanne inſtitutum & Judæis collatum, fuitne productivum gratiæ ſanctificantis ?

R. Non fuit productivum. Siquidem ipſe Joannes ex eo probat ſe non eſſe Meſſiam lege promiſſum, quòd inſtituendus à Meſſiâ baptiſmus Spiritum ſanctum collaturus eſſet, non autem is quem inſtituerat ipſe : *Ego* (inquit apud Marcum cap. 3.);

baptizo vos in aquâ; Ille verò, baptizabit vos Spiritu ſancto.

6. Q. Circumciſio in antiquâ Lege producebatne in parvulis gratiam ſanctificantem?

R. Producebat quidem gratiam ſanctificantem (inquit S. Thomas) ſed non per ſe,& ex opere operato, ſeu vi actionis extrinſecæ in quâ poſita erat, ſed tantùm ex fide parentum,qui illo ſigno ſuam de Chriſto futuro fidem profitebantur,ſignificabantque ſe ſuos infantes Deo, futuroque Meſſiæ conſecrare. Scotus aliud cenſuit: nempè docuit Circumciſionem etiam *ex opere operato*, gratiam contuliſſe. Cùm verò objicitur Concilium Florentinum in quo aſſeritur ſacramenta Veteris legis non produxiſſe gratiam ex opere operato, ſed tantùm ex opere operantis; reſpondet textum illum intelligi tantùm debere de ſacramentis quæ Dei juſſu Moyſes inſtituerat; Addit verò Circumciſionem ex eorum numero non fuiſſe, juxtà illud Evangelii: *Circumciſio non eſt ex Moyſe, ſed ex patribus.*

§. VII.

De Baptiſmi Proprietatibus.

1. *Quæſt.* QUot ſunt Baptiſmi proprietates? R. Duæ ſunt præcipuè, Unitas nimirùm & Neceſſitas. Unitatem profitemur in Symbolo, *Confiteor* UNUM *baptiſma, in remiſſionem peccatorum.* Neceſſitatem verò adſtruunt hæc Chriſti verba, Joannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu ſancto* NON POTEST *introire in regnum Dei.*

2. Q. Quid intelligitur per Unitatem baptiſmatis?

R. Poſita eſt in eo quòd ſemel validè datum ſive in Eccleſia Catholica, ſive in Paganiſmo, iterari minimè poſſit. Nempè ubicumque verbis Evange-

licis cum intentione ſaltem faciendi quod facit Eccleſia, collatum fuerit, characterem indelebilem imprimit recipienti. Vide Auguſtinum in libris *de Baptiſmo* contrà Donatiſtas; vide etiam quæ ſuperiùs à nobis de hujuſce Sacramenti charactere dicta ſunt.

3. Q. Baptiſmus eſtne neceſſarius neceſſitate *præcepti divini*?

R. Eſt. Nempè Chriſtus injunxit Apoſtolis ut omnes & ſingulos homines Evangelium docerent, & baptiſmate initiarent: *Docete* (ait) *omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*: ergo præcepit quoque ſingulis hominibus ut baptiſmum reciperent: præceptum enim miniſtris impoſitum conferendi baptiſmum, eſt correlativum cum præcepto illum recipiendi.

Si verò quis roget quo præciſè tempore homines adulti teneantur adimplere divinum de recipiendo baptiſmate præceptum, dicendum erit teneri eos, cùm ſufficienter, propoſitis motivis credibilitatis, annuntiatum eſt eis Evangelium: unde peccant lethaliter, ſi tunc ad illius receptionem ſeſe non diſponant, etſi non dent catechumenatui nomen.

4. Q. Baptiſmus eſtne neceſſarius ad ſalutem *neceſſitate medii*?

R. Eſt omnibus omninò hominibus, ſive infantibus, ſive adultis, neceſſarius ad ſalutem neceſſitate *medii*. Scilicet eo non recepto vel in re, vel in voto, ab iis etiam qui legis Evangelicæ ignorantiâ invincibili laborant, ſalus æterna comparari minimè poteſt. Eam nimirùm abſolutam neceſſitatem apertè adſtruunt hæc Chriſti verba, Joannis cap. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

Nec dici poteſt cum Calvino, textum illum intelligi debere metaphoricè, ita ut aqua & Spiritus unum & idem ſignificent, renaſcentiam ſcilicet internam quam Deus per gratiam in nobis operetur.

Nam 1. aqua & Spiritus apertè in eo textu diſtinguuntur; *Ex aquâ & Spiritu ſancto.* 2. In aliis Scripturæ locis, ubi agitur de baptiſmo, aqua quoque deberet ſumi metaphoricè; quod eſt falſum: alioquin enim probari non poſſet, quòd ſit neceſſaria baptiſmatis materia. 3. Quotquot extiterunt ad Calvinum uſque Patres textum illum propriè, & non metaphoricè de baptiſmate materiali & externo intellexerunt; ut videre eſt apud Tertullianum in libro *de Baptiſmo* apud Cyprianum in Epiſtolâ ad Fidum; apud Auguſtinum in libris *de Baptiſmo* contrà Donatiſtas. Hincque patet, quàm debito anathemate Lutheranos & Calviniſtas ferierit Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. Canone 2. *de Baptiſmo.*

Obj. 1. Ex Apoſtolo 1. ad Corinth. 7. Filii fidelium ſancti ſunt: ergo non recepto, ſive in re, ſive in voto baptiſmate, poſſunt æternam conſequi ſalutem: ac proinde baptiſma non eſt neceſſarium neceſſitate medii.

Reſp. Diſt. ant. Sancti ſunt ſanctitate *futurâ*: quia præſumitur alterum ex conjugatis, fidelem nimirùm, daturum operam, ut ex ſuo conjugio nati baptiſmum aliquando recipiant; quo ſenſu etiam dicitur, *Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem*; conc. ant. Sancti ſunt ſanctitate *præſenti* ſeu præcisè quòd nati ſint ex parentibus fidelibus, nego ant. Alioquin enim dicendum eſſet propinquitatem carnis cum ſanctis hominibus ad juſtitiam conferre: quod tamen Chriſtus negat in Evangelio.

Obj. 2. Qui nati ſunt ex parentibus fidelibus, pertinent ad pactum quod Deus iniit cum Abrahamo Geneſis 17. *Ero Deus tuus, & ſeminis tui.* Sed iis qui pertinent ad illud pactum, baptiſma non eſt neceſſarium: ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. Et illud pactum incipit mandari executioni per baptiſmi receptionem conc. maj. & incipit mandari executioni ſine baptiſmo, nego

maj. Scilicet pactum illud incipit executioni mandari, cùm is qui ad ipſum pertinet, incipit credere, juxtà illud Apoſtoli, *Qui ex fide ſunt, ii ſunt filii Abraha, & benedicentur cum fideli Abraham.* Infantes verò tunc tantùm credunt tum fide infusâ, tum alienâ, ſuſceptorum ſcilicet, cùm actu baptizantur: *Quis enim neſcit* (inquit Auguſtinus libro 1. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 27.), *credere, eſſe infantibus baptizari; non credere autem non baptizari?*

5. Q. Quo præcisè tempore poſt Chriſti mortem Baptiſma omnibus omninò hominibus cœpit eſſe neceſſarium?

R. Poſt ſolemnem Evangelii promulgationem, quæ facta eſt die ſacrâ Pentecoſtes quæ proximè ſubſecuta eſt Chriſti paſſionem. Tunc qui apud Judæos erant juſti, obligati fuerunt ſub pœnâ amittendæ juſtitiæ, recipere baptiſmum: qui verò impii ſive apud Judæos, aut alibi, non potuerunt alio medio, quàm per baptiſmum juſtitiam conſequi; ac proinde nec vitam æternam comparare.

CAPUT III.

De Confirmatione.

§. I.

De Eſſentiâ, Materiâ, & Formâ Confirmationis.

1. *Quæſt.* IN quo poſita eſt Eſſentia Confirmationis?

R. Poſita eſt in illius definitione, quæ quidem eſt hujuſmodi: *Confirmatio eſt ſacramentum Novæ legis, quo propter gratiam ſanctificantem, datur jus*

ad auxilia ſpecialia, quæ neceſſaria ſunt, ut fidem quis intrepidè coram infidelibus & hæreticis profiteri poſſit. Primò, eſt ſacramentum, quia conſtat viſibili ſigno, impoſitione nimirùm manuum, & unctione. 2. Ex inſtitutione divinâ producit gratiam ſanctificantem : *Imponebant* (Actorum 8.) *manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum. ſanctum*. 3. Dat jus ad auxilia quæ neceſſaria ſunt, ut quis fidem profiteri valeat : nempè ad illum præſertim finem à Chriſto fuit inſtituta : & in hoc hujus ſacramenti effectus *per ſe* diſtinguitur ab effectu aliorum ſacramentorum.

2. Q. Quæ eſt materia ſacramenti Confirmationis ?

R. Conveniunt omnes Theologi eſſe vel ſolam manuum impoſitionem, vel ſolam unctionem chriſmatis, vel utrumque ritum ſimul. Quænam ex iis Theologorum ſententiis nobis videatur probabilior, aperient noſtræ ad ſubſequentia quæſita reſponſiones.

3. Q. Impoſitio manuum eſtne eſſentialis materia ſacramenti Confirmationis ?

R. Eſt eſſentialis illius materia. Nempè 1. Apoſtoli Confirmationis ſacramentum conferentes, uſi ſunt manuum impoſitione, & per eam impoſitionem manuum Spiritum ſanctum, ſeu gratiam ſanctificantem, Neophytis contulerunt: *Tunc* (ait Lucas actorum. 8.) *imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*. 2. Eâdem impoſitione manuum uſi ſunt Patres, illique Spiritûs ſancti productionem adſcripſerunt.: *Dehinc* (ait Tertullianus in libro *de Baptiſmo*, cap. 7.) *manus imponitur* (egreſſis de lavacro) *per benedictionem advocans & invitans Spiritum ſanctum* Idem aſſerit Hieronymus in ſuo Dialogo adverſus Luciferianos: *Epiſcopus* (ait) *ad invocationem Spiritûs ſancti manum impoſiturus excurrit*: Eum quoque ritum

refert Gregorius Magnus in ſuo Sacramentario; deſcribitur quoque in hodiernis pontificalibus: ergo, &c.

Obj. 1. Græci cùm adminiſtrant Confirmationem, non utuntur manuum impoſitione: nec enim impoſitionem manuum recenſet Euchologium, ſeu Rituale, ex cujus præſcripto à mille & ampliùs annis ſacramenta diſpenſant: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Non recenſet *explicitè* conc. ant. non recenſet *implicitè*, nego ant. Nam 1. Euchologium præcipit orationem quâ Spiritus ſanctus invocatur *ad robur*: Ea autem oratio *implicitè* dicit conjunctam manuum impoſitionem: nempè ex Auguſtino, *Manûs impoſitio nihil aliud eſt, quàm oratio.* 2. Græci aliquot ab hinc ſæculis eam manuum impoſitionem, quam Latini adhibent ante unctionem chriſmatis, conjunxerunt cum ipsâmet chriſmatis unctione. Vide Arcudium.

Obj. 2. Eugenius Papa IV. in Decreto pro inſtructione Armenorum aſſerit quòd *loco manûs impoſitionis datur in Eccleſiâ Confirmatio*: ergo manûs impoſitio diſtinguitur à Confirmatione; ac proinde non eſt eſſentialis illius materia.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Diſtinguitur *nomine tenus*: paſſim enim jam non vocatur ſacramentum impoſitionis manuum, ſed ſacramentum Confirmationis: conc. conſeq. Diſtinguitur *re ipsâ*, nego conſeq. Neque enim Eugenius IV. excludere voluit ritum quem non Scriptura modò & Patres, ſed etiam omnia Pontificalia recenſent.

3. Q. Sola impoſitio manuum eſtne eſſentialis & adæquata materia ſacramenti Confirmationis?

R. Non eſt ſola eſſentialis & adæquata illius materia. Nempè 1. quovis ſæculo in conferendâ Confirmatione, unctio chriſmatis adhibita fuit; illique Patres non minùs, quàm impoſitioni manuum, adſcripſerunt vim conferendi neophytis Spiritum

ſanctum, ſeu gratiam ſanctificantem: *Corpus* (inquit Cyrillus Hieroſolymitanus, Catecheſi 3. myſtagogicâ, ubi de Confirmatione tractat) *iſto viſibili unguento perungitur, anima verò ſancto vivificoque Spiritu ſanctificatur.* Idem docet Tertullianus in libro *de Baptiſmo*, cap. 3. Idem quoque Cyprianus Epiſt. 70. *Ungi* (inquit) *neceſſe eſt eum qui baptizatus eſt, ut habere in ſe gratiam poſſit.*

Obj. Apoſtoli in Confirmatione conferendâ, ſolâ manuum impoſitione uſi ſunt: *Tunc* (Actorum 8.) *imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Nempè Scriptura, dum unum recenſet, impoſitionem ſcilicet manuum, non excludit aliud, chriſmationem nimirùm. Hanc verò etiam adhibitam fuiſſe probat Traditio, quâ docemur eâ quovis ſæculo miniſtros Confirmationis uſos fuiſſe: dicit enim Auguſtinus libro 4. *de Baptiſmo* cap. 24. *Quod Univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolicâ traditum, rectiſſimè credimus.*

4. *Q.* Quænam conditiones requiruntur in chriſmate Confirmatorio?

R. Duæ requiruntur. *Prima*, ut balſamum admixtum fuerit oleo ex olivis expreſſo: oleum enim aliud non eſt oleum *ſimpliciter*, ſed *ſecundum quid* tantùm: *Altera*, ut chriſma Epiſcopali benedictione ſanctificatum fuerit. Nempè utramque illam conditionem recenſent Euchologia Græca, & Pontificalia Latina. Verùm licèt plures Thomiſtæ utramque illam conditionem ita requirant, ut, ſi vel una defuerit, ſacramentum non valeat; alii ſunt tamen Theologi qui contendunt requiri quidem eas, ut licita ſit ex parte miniſtri Confirmatio, non autem ſimpliciter & abſolutè ut valeat. Nec immeritò; non enim de iis alio modo ſive Euchologia, ſive

Pontificalia, ſive Patres quàm de baptiſmi ceremoniis loquuntur.

5. Q. Quæ eſt forma totalis & adæquata ſacramenti Confirmationis?

R. Eſt duplex exterior ritus; Oratio nimirùm quam Epiſcopus fundit, dum manus imponit neophyto; & prætereà hæc verba, quæ profert Epiſcopus, dum chriſmat neophytum: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis In nomine Patris & Filii & Spiritûs ſancti.* Nempè utrumque illum ritum referunt Pontificalia, ſaltem hodierna.

2. Q. Uterque ritus, oratio ſcilicet Epiſcopi, & hæc verba: *Signo te ſigno crucis*, &c. ſuntne eſſentialis forma Sacramenti Confirmationis?

R. 1. Oratio de quâ agitur, eſt eſſentialis: tum quia Lucas illius meminit tamquam rei ſenſibilis per quam Apoſtoli gratiam recenter baptizatis contulerint: *Oraverunt* (ait Actorum 8.) *pro ipſis, ut acciperent Spiritum ſanctum: tunc imponebant manus ſuper illos* &c. Tum etiam quia Patres Orationi quæ comitatur Epiſcopalem manuum impoſitionem, adſcripſerunt vim ac virtutem per quas effectus Confirmationis producitur: *Quod* (ait Cyprianus Epiſt. 73.) *nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſiâ baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem & manûs impoſitionem Spiritum ſanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur.*

2. Hæc verba: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris* &c. non pertinent ad *eſſentialem* materiam ſacramenti. Nempè per ſex priora ſæcula nullibi fuerunt in uſu: neque enim illorum temporum Patres, vel obiter, eorum meminerunt; nec ipſe etiam Gregorius Magnus in ſuo Sacramentario ea vel implicitè recenſet, licèt in eo deſcribat non eſſentiales modò, ſed etiam accidentales ſacramentorum ritus.

Obj. 1. Eugenius Papa IV. in Decreto pro inſtructione Armenorum, expreſſè docet, verba de quibus agitur; *Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis* &c. eſſe formam ſacramenti Confirmationis, ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Eſſe formam *integralem*, & *accidentalem*, conc. ant. Eſſe formam *eſſentialem*, nego ant. Ita reſpondet Sambovius in ſuo Tractatu *de Confirmatione* Nec id mirum eſt: cùm enim oratio quæ manuum impoſitionem comitatur, apud Armenos jam eſſet in uſu, debuit Eugenius, qui populos illos Latinæ diſciplinæ ſubjicere voluit, eos Eccleſiæ Occidentalis ſacramentorum ritus, etiam integrales & accidentales, docere.

Obj. 2. Hæc verba: *Signo te ſigno crucis, & confirmo te* &c. proferuntur ab Epiſcopo, eo momento quo neophytum inungit: ergo ſunt eſſentialis forma, ſaltem inadæquata, ſacramenti Confirmationis.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Nempè Oratio quam Epiſcopus, dum manum impoſuit, fudit, adhuc moraliter ſubſiſtit, dum inungit neophyti frontem; ac proinde ſatis eſt ut unctionem illam determinet ad concurrendum cum manuum impoſitione ad effectum ſacramenti producendum. Vide totam hanc materiam hiſtoricè & dogmaticè fuſiùs pertractatam in noſtro *de Sacramentis* Commentario, Tom. 1. in fol. pag. 154. & aliis ſequentibus primæ Editionis.

§. II.

De Authore, Miniſtro, & Subjecto Confirmationis.

1. *Quæſt.* QUis eſt author ſacramenti Confirmationis?

R. Ipſemet Chriſtus. Ità contrà Lutheranos de-

finiit ſacra Tridentina Synodus ſeſſ. 7. Canone 1. *De ſacramentis in communi*. Nec mirum: ipſe enim ſolus potuit gratiæ productionem (ut in ſingulis ſacramentis Novæ legis requiritur) ſignis ſenſibilibus conjungere.

2. *Q*. Quo præcisè tempore Chriſtus Confirmationis Sacramentum inſtituit?

R. Iis diebus, qui à Reſurrectione uſque ad Aſcenſionem fluxerunt: *Iis enim diebus* (ait Leo Magnus ſerm. 1. de Aſcenſione) *magna ſunt confirmata Sacramenta, magna revelata myſteria.*

Obj. Apoſtoli die ſacrâ Pentecoſtes receperunt effectum Confirmationis, ſcilicet Spiritum ſanctum *ad robur*: ergo & ipſammet Confirmationem: proindeque inſtituta fuit tantùm poſt Aſcenſionem Domini.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia tunc nec materia, nec forma Confirmationis adhibitæ fuerunt, aut Apoſtolis applicatæ. Nec id mirum eſt: Dei enim potentia non eſt ità ſacramentis alligata, ut ſine ejuſmodi inſtrumentis abſolutè non poſſit ſpeciales ſacramentorum effectus producere.

3. *Q*. Quis eſt *Ordinarius* miniſter ſacramenti Confirmationis?

R. Solus Epiſcopus. Nam 1. ità Concilium Tridentinum ſeſſ. 7. definiit. 2. Qui in Scripturis leguntur Confirmationem contuliſſe, ſunt ſoli Epiſcopi, Apoſtoli nimirùm; licèt baptiſma ab aliis datum fuiſſet. 3. Innocentius Papa I. in Epiſtolâ ad Decentium, & poſteà Gregorius Magnus lib. 3. Epiſtolâ 9. damnarunt ſimplices Preſbyteros, qui jus de quo agitur, ſibi tribuere præſumpſerant.

4. *Q*. Quis inter Clericos poteſt eſſe *Extraordinarius* miniſter ſacramenti Confirmationis?

R. Preſbyter qui ad id muneris à Summo Pontifice delegatus fuerit. Scilicet 1. à mille & ampliùs annis Eccleſia Græca confirmationem confert per

eoſdem Preſbyteros qui baptiſmum catechumeno diſpenſarunt : ità enim expreſſè præſcribunt Euchologia quæ apud Orientales fuerunt olim & nunc etiam ſunt in uſu. 2. Gregorius Mag. qui in primâ ſuâ Epiſtolâ contrà Preſbyteros Calaritanos, vetuerat ne illi confirmarent, poſteà Epiſtolâ 2. idiœconomiæ causâ, conceſſit. 3. Eugenius IV. in Decreto pro inſtructione Armenorum, docet (haud dubiè alludens ad Gregorii Magni Decretum pro Calaritanis) ſimplices Sacerdotes aliquando ex Apoſtolicâ diſpenſatione ſacramentum iſtud contuliſſe. 4. Concilium Tridentinum loquens de Confirmationis miniſtro, non ob aliud utitur hâc voce, *Ordinarium*, quàm ut innuat poſſe alium eſſe, nempè *Extraordinarium*, ſeu ſimplicem Sacerdotem.

Obj. Apoſtoli nuſquam leguntur ſimplicibus Preſbyteris commiſiſſe jus conferendi ſacramentum Confirmationis : ergo, &c.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Id enim accidit 1. quòd Apoſtoli ferè nullum ordinaverint Preſbyterum, quem ſimul Epiſcopum non conſecraverint. 2. Cùm Confirmatio non ſit ad ſalutem neceſſaria neceſſitate medii, & aliunde homines reddat *perfectos* Chriſtianos perfectione ſubſtantiali, par fuit ut Apoſtoli & Epiſcopi priorum ſæculorum, quibus Sacerdotalis gradûs perfectio per Epiſcopatum data fuit, jus illud nemini Preſbytero committerent. 3. Primis illis temporibus vix umquam pro re aliquâ diſpenſationibus locus erat: at ſine diſpenſatione facultas de quâ agitur, Sacerdotibus tribui non potuiſſet.

5. Q. Quodnam eſt ſubjectum capax ſacramenti Confirmationis ?

R. Omnes & ſoli homines baptizati. Nempè Confirmatio eſt *de ſe* conſummativa & perfectiva characteris & gratiæ baptiſmatis. Unde (ut inferiùs patebit) Patres aſſerunt hocce ſacramento ho-

mines reddi perfectè Chriſtianos: ac proinde Confirmatio, ut valeat, præſupponit baptiſmatis characterem.

6. Q. Quæ corporis partes ſunt immediatum ſubjectum Confirmationis; hoc eſt, quænam corporis partes inungi debent?

R. Ut Chriſmatio confirmatoria validè fiat, ſatis eſt unctio in fronte. Nempè illius tantùm partis unctionem contulit olim (ut probat Gregorii Magni Sacramentarium) & nunc etiam confert Eccleſia Latina. Ea verò pars corporis præ cæteris electa eſt, ut confirmatus diſcat ſe ad hoc renatum eſſe, ut Evangelium non erubeſcat.

§. III.

De Effectibus & Proprietatibus Confirmationis.

1. *Quæſt.* QUinam & quot ſunt effectus Confirmationis?

R. Duo ſunt, nimirùm gratia, & character; de quibus in reſponſis ad quæſita ſubſequentia diſſeretur.

2. Q. Quæ gratia per Confirmationem producitur?

R. Gratia ſanctificans. Nam 1. de eâ gratiâ intelligitur Concilii Tridentini Canon, quo definitur omnia & ſingula Novæ legis ſacramenta gratiam producere. 2. Actorum 8. gratia de quâ agitur, vocatur Spiritus ſanctus; *Imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*: at nomine *Spiritûs ſancti* qui detur alicui, ſimpliciter & abſolutè prolato ſemper in novo Teſtamento, gratia ſanctificans intelligitur; ut cum de Stephano dicitur, quòd Spiritu ſancto plenus fuerit.

3. Q. Confirmatio producitne *ex ſe*, ſeu *ex vi ſuæ inſtitutionis* primam gratiam, an verò ſecundam tantùm?

R. Non producit primam. Scilicet prima gratia eſt ea quæ juſtificat impium: at gratia quam Confirmatio producit, non juſtificat impium: id enim virtutis ſpectat ſolùm ad baptiſmum & ad pœnitentiam, cùm ſola ſint (ut loquuntur) ſacramenta mortuorum: unde Concilium Tridentinum ſeſſione 14. docet nemini poſt baptiſmum lapſo obvenire juſtificationem, niſi ex receptione Sacramenti pœnitentiæ, aut ſaltem ex illius voto. Dicendum eſt igitur gratiam quæ Confirmatione producitur, eſſe ſecundam tantùm: hoc eſt, eam quæ ex juſto facit magis juſtum.

4. Q. Confirmatio validè data producitne characterem in recipiente?

R. Producit. Non enim ob aliud iterari non poteſt, quàm quòd recipientibus characterem imprimat qui nuſquam deleri poſſit.

Obj Concilium Oecumenicum II. quod eſt Conſtantinopolitanum I. jubet Canone 7. ut pluribus hæreticis quos recenſet, quique jam in ſuâ ſectâ confirmari fuerant (ferebat enim tunc apud Orientales, ſicut & jam temporis, ut ſtatim poſt baptiſmum Confirmatio neophytis conferretur) jubet (inquam ut conferatur unctio cum hâc verborum formulâ) *Signaculum doni Spiritûs ſancti*: atqui illa unctio & illa forma ſunt ipſummet Confirmationis ſacramentum: ergo, &c.

Reſp. Conc. maj. nego min. Ratio eſt, quia deeſt illi ritui, 1. impoſitio manuum, quæ tamen (ut ſuperiùs dictum eſt) eſt eſſentialis materia ſacramenti Confirmationis deeſt 2. invocatio Spiritûs ſancti *ad robur*, quæ eſt forma eſſentialis: quæ enim in Euchologiis legitur invocatio Spiritûs ſancti hæreticis quorum Canon meminit, redeuntibus impendenda, non eſt *ad robur*, ſed ad *pœnitentiam*.

5. Q. Confirmatio eſtne neceſſaria?

R. Nulli eſt neceſſaria neceſſitate medii, quia ca-

techumeni, per Baptiſmum; & lapſi poſt Baptiſmum, per Pœnitentiæ Sacramentum poſſunt conſequi juſtificationem. Sed ex Concilio Tridentino ſeſſione 23. cap. 4. neceſſitate præcepti *Eccleſiaſtici* neceſſaria eſt iis qui initiandi ſunt primâ Tonſurâ Clericali. 2. Eſt etiam pro loco & tempore ſingulis adultis ſuâ ratione fruentibus neceſſaria neceſſitate præcepti tum divini, tum Eccleſiaſtici: ſcilicet omnes & ſinguli indigent effectu Confirmationis, ſubſtantiali nimirùm Chriſtianitatis perfectione, & auxilio ad quod veluti quoddam jus tribuit: ergo & Sacramento quod ad illum effectum ſpecialiter fuit inſtitutum.

6. *Q.* Quæ diſpoſitiones requiruntur ad recipiendum ſacramentum Confirmationis?

R. 1. Ut *validè* recipiatur, prærequiritur in ſubjecto baptiſmatis character: nempè eſt eſſentialiter perfectio characteris baptiſmatis. 2. Ut ex parte recipientis *licita* ſit, prærequiritur ſtatus gratiæ: neque enim (ut jam fuit obſervatum) eſt ſacramentum mortuorum, ſed vivorum tantùm. 3. Decet quidem ut à jejunis recipiatur, ſed id jam non eſt de præcepto. 4. Apud Græcos ſtatim poſt baptiſmum infantibus confertur; ſed apud Latinos multis abhinc ſæculis invaluit uſus, ut nonniſi ratione utentibus diſpenſetur.

Caput IV.

De Euchariſtiâ prout eſt Sacramentum.

§. I.

De Eſſentiâ, & Materiâ Sacramenti Euchariſtiæ.

1. *Quæſt.* Quæ ſunt Euchariſtiæ nomina?

R. Dicitur 1. *Euchariſtia* quòd ſit

eximia quædam gratiarum actio. Dicitur 2. *Cœna Domini*, quòd eam Chriſtus poſt habitam cum ſuis Apoſtolis cœnam inſtituerit. Dicitur 3. *Communio*, quòd per illius uſum Chriſto tamquam capiti, & fidelibus tamquam illius membris communicemus. Dicitur 4. *Viaticum*, eò quod ex hâc vitâ migraturis detur in ſubſidium adverſus inviſibiles noſtræ Religionis hoſtes.

2. Q. Euchariſtia, prout eſt ſacramentum, quomodo definitur?

R. Definitur; *Sacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini, ad ſpiritualem animæ refectionem ab ipſomet Chriſto inſtitutum.*

3. Q. Valetne mox data Euchariſtiæ definitio?

R. Valet. Nempè 1. vox hæc *Sacramentum*, tenet locum generis; in hoc enim cum cæteris Novæ legis ſacramentis convenit. Hoc eſt, eſt, ſicut & ſunt, compoſitum quoddam ex duabus rebus, quarum una, panis nimirùm, tenet locum materiæ; & altera, ſeu verba, tenet locum formæ. 2. Hæ voces, *Corporis & Sanguinis Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini*, denotant Euchariſtiæ tum res quas interiùs continet; *Corpus & Sanguinem Chriſti*, tum partem externam ex quâ conſtat, nimirùm ſpecies, ſeu apparentias panis & vini. 3. Per hæc verba, *Ad ſpiritualem animæ refectionem*, explicatur diſcrimen quod inter effectum Euchariſtiæ, & effectum aliorum ſacramentorum reperitur: ſcilicet Euchariſtia per modum potûs & cibi ſuum effectum in recipientibus producit.

4. Q. Quid eſt id quod in Euchariſtiâ propriè habet rationem Sacramenti?

R. Ipſamet Corpus & Sanguis Chriſti, non quidem abſolutè conſiderata, ſed prout ſenſibilibus panis & vini ſpeciebus obteguntur: ſcilicet, ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13, cap. 5. Latriæ cultus *Sacramento* Euchariſtiæ debetur.

5. Q. Euchariſtia quæ duplici ſpecie conſtat, eſtne duplex Sacramentum?

R. Non eſt duplex, ſed unum tantùm. Nempè unicus eſt illius finis, animarum ſcilicet refectio, quæ duplici panis & vini ſpecie repræſentatur.

6. Q. Quæ eſt inadæquata Euchariſtiæ materia?

R. Eſt aut panis, aut vinum: quæ quidem, ſi ſimul adhibeantur, conſtituunt totam & adæquatam materiam.

7. Q. Qui panis eſt neceſſaria Euchariſtiæ materia; hoc eſt, quis ſecundùm ſubſtantiam debet eſſe panis, ut validè conſecretur?

R. Panis triticeus, & non alius. Nempè ſolus panis triticeus eſt, & vocatur panis *ſimpliciter*; alii verò panes dicuntur panes *ſecundùm quid*, & cum addito, *panis hordeaceus*, *panis ſiligineus*. At panis quo Chriſtus, dum Euchariſtiam inſtituit, uſus eſt, vocatur panis ſimpliciter & ſine addito.

8. Q. Valetne conſecratio ſive in azymo, ſive in fermentato pane?

R. Valet: nempè nec azymus, nec fermentatum mutant ſubſtantialiter naturam panis, quem conſtat eſſe ex inſtitutione Chriſti inadæquatam Euchariſtiæ materiam: unde meritò hæc ait Concilium Florentinum in Decreto Unionis: *Definimus in azymo, ſive in fermentato pane triticeo Chriſti corpus veraciter confici.*

9. Q. Eſtne licita cuique miniſtro conſecratio tam in azymo, quàm in fermentato pane?

R. Non eſt licita. Scilicet tenetur quiſque miniſter Eccleſiæ leges ſervare: ſed ferunt Eccleſiæ leges ut Latini Sacerdotes azimum panem, & Græci fermentatum conſecrent. Nempè in Concilio Florentino definitur Sacerdotes in Altari ipſum Domini Corpus conficere debere, unumquemque ſcilicet juxtà ſuæ Eccleſiæ ſive Occidentalis, ſive Orientalis conſuetudinem.

10. Q.

10. Q. Quem panem Chriſtus ipſe in ultimâ cum Apoſtolis cœnâ conſecravit?

R. Conſecravit azymum. Scilicet (ut habetur Matthæi cap. 26.) Chriſtus Euchariſtiam inſtituit *primá* die Azymorum; hoc eſt, ad veſperam quâ incipiebant azymorum dies, ſeu ii, quibus Judæis licitum non erat non modò uti fermentato, ſed nec illius fruſtulum domi ſervare: ergo Chriſtus, Legis accuratus ſemper obſervator, non fermentato, ſed azymo pane uſus eſt, cùm Euchariſtiam inſtituit.

Obj. Chriſtus Euchariſtiam inſtituit pridiè Paſchatis: ergo & ante primam diem azymorum, quâ ad veſperam dies Paſchatis incipiebat: proindeque non azymo, ſed fermentato pane tunc uſus eſt.

Probatur ant. 1. Eâ die quâ Chriſtus Euchariſtiam inſtituit, lavit ſuorum Apoſtolorum pedes: at lavit ante diem Paſchæ: *Ante diem feſtum Paſcha* (inquit Joannes cap. 13.) *ſciens Jeſus.... cœpit lavare pedes diſcipulorum.*

2. Dies Veneris, quâ Chriſtus mortuus eſt, erat Paſchæ pervigilium, juxtà illud Joannis cap te 18. *Erat autem mane: & ipſi* (Judæi) *non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha.*

3. Joannis cap. 10. dies Veneris, quâ Chriſtus paſſus eſt, dicitur præparatio ad Paſcha: *Erat* (inquit) *paraſceve Paſchæ.*

4. Judæi decreverant, Chriſtum non eſſe cruci affigendum die Paſchatis: *Dicebant autem* (Joannis, cap. 26.) *non in die feſto, ne fortè tumultus fieret in populo* Id tamen accidit, ſi dies Jovis quâ Chriſtus ad veſperam Euchariſtiam inſtituit, incœpit primâ die azymorum: ſiquidem prima dies azymorum erat ipſe Paſchatis dies cum totâ die ſubſequente, uſque ad ſolis occaſum.

R. Ad 1. Joannes loquitur de *die naturali* Paſchæ, qui incipiebat ab ortu Solis, & eo anno inci-

debat in diem Veneris; ſed non loquitur de *die ceremoniali*, quæ quidem jam incœperat ad veſperam diei Lunæ 13. quæ incidebat in diem Jovis.

Ad 2. Nomine *Paſcha* Joannes eò loci non intellexit manducationem agni Paſchalis, ſed hoſtias in ſacrificium per ſeptem dies azymorum ex præſcripto Legis offerendas: ſcilicet Deuteronomii cap. 16. illæ hoſtiæ vocantur *Phaſe*, ſeu, quod idem eſt, *Paſcha*.

Ad 3. Paraſceve de quo Joannes loquitur, non fuit ad ipſam diem Paſchæ, ſed ad diem ſubſequentem Sabbati, qui eo anno incidebat in ſecundam azymorum: neque enim dies Paſchæ indigebat Paraſceve, ſeu præviâ ciborum præparatione, quia ipſo Paſchatis die, ſi in Sabbatum non caderet, licebat Judæis ea parare quæ ad victum erant neceſſaria.

Ad 4. Judæi decreverant quidem in Concilio non occidere Chriſtum ipſo die Paſchæ, ne fortè tumultus fieret in populo: ſed ipſo die Paſchæ nacti occaſionem illum perdendi, judicarunt ſtandum non eſſe ſuo decreto, veriti ſcilicet, ne quæ tunc ſe dabat occaſio, poſteà elaberetur.

11. Q. Quæ eſt altera Euchariſtiæ materia?

R. Vinum. Nempe Chriſtus, cùm inſtituit Euchariſtiam, vinum conſecravit, ut habetur Marci 14. illiuſque uſum ad Euchariſtiæ confectionem ſuis Apoſtolis hiſce verbis injunxit: *Hoc*, ſeu, quod faciebat ipſe, *facite*.

12. Q. Aqua debetne admiſceri vino conſecrando?

R. Debet ex Eccleſiaſticâ lege: *Monet ſancta Synodus* (verba ſunt Concilii Tridentini ſeſſ. 13.) *præceptum eſſe* AB ECCLESIA *Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miſceant.*
Si quis verò roget cur Eccleſia mixtionem aquæ cum vino conſecrando præceperit, dicendum erit præcepiſſe, 1. quòd Apoſtolica ſit Traditio Chriſtum

vinum aquâ temperatum conſecraviſſe : 2. eâ mixtione exhibetur myſterium expreſſum in aquâ & ſanguine,quæ de Chriſti jam mortui latere lanceâ percuſſo fluxerunt : 3. exhibetur unio populi fidelis cum Chriſto Capite,ſeu docetur Eccleſiam unà cum Chriſto in Euchariſtiæ ſacrificio offerri Deo Patri. Vide Cypriani Epiſtolam ad Cæcilium.

13. *Q.* Aqua quæ vino conſecrando admiſcetur, mutaturne in Chriſti Sanguinem ?

R. Quæſtio illa ad fidem non pertinet.Nimirùm propoſitam ſibi ab Archiepiſcopo Lugdunenſi Innocentius Papa III. (ut patet ex capite *Cùm Martha.* Ext. *De celebratione Miſſarum*) definire noluit.

14. *Q.* Quæ conditiones in vino Euchariſtico requiruntur ?

R. Requiritur 1. ut integra ſit illius ſubſtantia : hincque colligitur non valere tentatam aceti conſecrationem. 2. Debet eſſe potabile,quia Euchariſtia conſecratur in ordine ad ſumptionem per modum cibi & potûs: *Manducate* (inquit Chriſtus in Evangelio) *Bibite.* Hinc verò colligitur uvam ex quâ nondum expreſſum eſt vinum,validè non poſſe conſecrari. 3. Ad decentem, ſed non ad validam conſecrationem requiritur ut vinum quandam maturitatem jam ſit aſſecutum : hinc autem infertur muſtum non niſi urgente neceſſitate à ſacerdote conſecrari debere.

§. II.

De Formâ Euchariſtiæ.

1. *Quæſt.* Chriſtus conſecravitne Euchariſtiam abſque omni verborum formâ ?

R. Non conſecravit abſque omni verborum formâ. Nempè Veteres aſſerunt , Chriſtum panem in Corpus ſuum his verbis , *Hoc eſt Corpus meum* , &

vinum in ſuum ſanguinem his aliis, *Hic eſt Sanguis meus*, mutaſſe. Ità enim expreſsè docent Tertullianus libro 4. contrà Marcionem, cap. 40. & ſanctus Joannes Damaſcenus in libro 4. *de Fide orthodoxâ*, cap. 15.

Obj. Innocentius III. in libris *de Myſterio Altaris*, docet, Chriſtum abſque ullâ verborum formâ, ſed ſolo ſuæ potentiſſimæ voluntatis imperio, panem & vinum in ſuum corpus & in ſuum ſanguinem in ultimâ cœnâ tranſmutaviſſe: ergo, &c.

Reſp. Docet *opinativè*, conc. ant. *determinativè & definitivè*, nego ant. Tunc enim Innocentius non erat ſummus Pontifex, ac proinde quæ tunc ſcripſit, opiniones ſunt privati Theologi ratiocinantis, non autem Summi Pontificis definientis.

2. Q. Quæ eſt forma verborum per quæ panis conſecratur;

R. Iſta: *Hoc eſt corpus meum* Nam 1. id clarè innuit Ambroſius in libro 4. de Sacramentis, cap. 4. ubi ſic loquitur: *Conſecratio igitur cujus verbis eſt, & cujus ſermonibus? Domini Jeſu.* 2. Id quoque docet Eugenius IV. in Decreto pro inſtructione Armenorum: *Forma* (inquit) *hujus ſacramenti ſunt verba Salvatoris, quibus hoc confecit ſacramentum*, ſed illa Chriſti verba non alia ſunt quàm iſta, *Hoc eſt corpus meum*: ergo, &c.

3. Q. Hæc ſola verba: *Hoc eſt corpus meum*, ſuntne ſatis ad validam panis conſecrationem?

R. Sunt ſatis, quia clarè exprimunt effectum formæ, ſeu tranſſubſtantiationem; hoc eſt, mutationem panis in corpus Chriſti, in cujus perſonâ loquitur Sacerdos, cùm ea profert in Altari.

Obj. 1. In Liturgiâ Chryſoſtomi poſt prolata Evangelica verba, *Hoc eſt Corpus meum*, Sacerdos à Deo petit mutationem panis in corpus Chriſti: *Fac quidem panem hunc pretioſum corpus Chriſti tui*; ergo ſupponit mutationem nondum per hæc

verba, *Hoc eſt Corpus meum*, factam fuiſſe.

Reſp. Diſt. ant. petit mutationem *moralem*; hoc eſt, ut proſint iis qui Sacrificio præſentes ſunt, conc. ant. petit mutationem *phyſicam*, ſeu quâ panis & vinum phyſicè tranſmutentur, nego ant.

Obj. 2. Patres (ut videre eſt in Hieronymo ad Evagrium ſcribente) aſſerunt Euchariſtiam confici per Sacerdotum preces: ergo non conficitur per hæc verba, quæ haud dubiè non ſunt preces: *Hoc eſt Corpus meum.*

Reſp. Conc. ant. diſt. ſubſumptum. Hæc verba: *Hoc eſt corpus meum*, non ſunt preces *explicitè*, conc. ſubſumptum: non ſunt preces *implicitè*, nego ſubſumptum: continent enim invocationem divinæ potentiæ, per quam ex Chriſti promiſſione fit tranſſubſtantiatio panis in verum Chriſti corpus.

4. Q. Quæ eſt forma verborum per quæ vinum validè conſecratur?

R. Sunt hæc *ſola* verba: *Hic eſt calix ſanguinis mei*, aut (ut habet Marcus) *Hic eſt ſanguis meus*. Nempè clarè exprimunt tranſſubſtantiationem vini in Chriſti Sanguinem. Aliqui tamen aliter ſentiunt, ſed minùs probabiliter.

Obj. Præter illa verba: *Hic eſt calix ſanguinis mei*, multa alia uno eodemque tenore ſuprà calicem profert Sacerdos; addit enim, *Novi & æterni Teſtamenti; qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Alia multa profert ex Eccleſiæ mandato; ut nempè explicetur ſacrificii Euchariſtiæ effectus, conc. ant. ex mandato Chriſti, nego ant.

5. Q. Quænam mutationes in Euchariſtiæ formâ tollunt ejus veritatem?

R. Eæ omnes quæ tollunt ſenſum formæ, ſeu quæ efficiunt ne Sacerdos in perſonâ Chriſti loquatur, aut ne panis aut vini tranſſubſtantiatio ſignificetur.

§. III.

De Miniſtro Euchariſtiæ prout eſt Sacramentum.

1. *Quæſt.* QUi ſunt *Ordinarii* Euchariſtiæ diſpenſandæ miniſtri?

R. Sunt ſoli Epiſcopi & Sacerdotes. Nam 1. ſoli à Chriſto in ultimâ cœnâ juſſi ſunt Euchariſtiam fidelibus diſpenſare; hoc eſt, ſolos Epiſcopos & Sacerdotes Chriſtus in Apoſtolis allocutus eſt, cùm dixit: *Hoc facite* ſeu non tantùm Euchariſtiam conficite, ut ego confeci, ſed & eam confectam diſpenſate, ſicut & ego eam vobis diſpenſavi. 2. Ad eos ſolùm pertinet jus ordinarium Euchariſtiam diſpenſandi, ad quos pertinet illius confectio: atqui ad ſolos Epiſcopos & Sacerdotes, &c. Ergo, &c.

Obj. Diaconi quondam in Eccleſiâ ſolenniter Euchariſtiam diſpenſarunt: ergo illius erant miniſtri.

Reſp. Diſt. ant. Ex commiſſione Eccleſiæ, conc. ant. ex inſtitutione Chriſti, nego ant. Hincque colligitur Diaconos quondam fuiſſe Euchariſtiæ ſolenniter diſpenſandæ miniſtros extraordinarios, non autem ordinarios, de quibus ſolùm hîc agitur.

2. *Q.* Diaconi poſſuntne his etiam temporibus ab Epiſcopo committi ad ſolemnem Euchariſtiæ diſpenſationem?

R. Poſſunt, ſi urget aliqua neceſſitas: *Si neceſſitas urgeat* (ait Canon 38. Concilii Carthaginenſis IV.) *juſſus eroget.* Imò, etiam minimè juſſus, urgente extremâ neceſſitate, poteſt eam ad ægrotum deferre: *Si neceſſitas evenerit* (inquit Alcuinus) *& Preſbyter non fuerit præſens, Diaconus ſuſcipiat pœnitentem, & det ſanctam Communionem.*

3. *Q.* Subdiaconi & alii Clerici Diacono inferiores, poſſuntne ab Epiſcopis committi, ut Euchariſtiam ſolenniter diſpenſent?

R. Non poſſunt committi: cùm enim id nuſquam

factum ſit in Eccleſiâ, id non eſt in Epiſcopi poteſtate. Imò non fert præſens Eccleſiarum conſuetudo ut Subdiaconi, aliique Clerici minores, & à fortiori homines laïci, ſine expreſſâ Romani Pontificis diſpenſatione, etiam in caſu neceſſitatis, ſibi ipſis Euchariſticam Communionem diſpenſent, licet id olim ſæviente perſecutione, fieret à fidelibus.

§. IV.

De Subjecto Euchariſtiæ prout eſt Sacramentum.

1. *Quæſt.* APud Latinos eſtne licitum Euchariſtiam infantibus diſpenſare?

R. Non eſt licitum: quia ſic ferunt jura quæ vigent in Eccleſiâ Occidentali.

Obj. Nunc in Eccleſiâ Græcâ, & olim in Latinâ per duodecim priora ſæcula, infantibùs ſtatim poſt baptiſmum Euchariſtia conferebatur: ergo nunc quoque conferri poteſt in Eccleſiâ Latinâ.

Reſp. Nego conſeq. Nempè pluribus abhinc ſæculis uſus contrarius apud Latinos invaluit, qui quidem inſtar eſt legis. Immeritò tamen Calvinus damnat Antiquos qui infantes communicarunt. Nam (ùt ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 21. cap. 4.) *ſanctiſſimi illi Patres ſui facti probabilem cauſam pro illius temporis ratione habuerunt.*

2. *Q.* Euchariſtia debetne dari furioſis, amentibus, energumenis?

R. Iis pro loco & tempore dari debet qui nonnunquam ratione ſuâ fruuntur: poſſunt enim eo temporis momento ſacrum illum cibum à prophano ſecernere: è contrà concedi non debet iis qui nuſquam ſunt rationis & judicii compotes, quia non poſſunt (quod vult Apoſtolus) ſeipſos probare, nec cibum illum ſacrum à prophano diſtinguere.

3. *Q.* Euchariſtia debetne concedi publico peccatori?

R. Concedi non debet, ſi illum publicè non pœniteat: ſcilicet alioquin grave oriretur ſcandalum, & præterea Sanctum, moraliter loquendo, daretur cani: Si tamen ille caſus prævideri poſſit, conſuli debet Epiſcopus, quia, ex Concilio Tridentino, ad ipſum ſpecialiter pertinet publicæ pœnitentiæ diſciplina.

Si quis verò roget quinam, quoad caput de quo agitur, cenſeri debeant peccatores publici? Reſpondendum erit intelligi debere eos quorum crimen eſt omnibus ferè notorium aut notorietate facti; quales ſunt Comœdi, Hiſtriones, quidam Uſurarii, & alii de quibus loquitur Rituale Pariſienſe, pag. 73. aut notorietate Judicii Eccleſiaſtici, aut Civilis.

4. *Q*. Euchariſtia poteſtne negari occulto peccatori?

R. Si eam publicè petat, negari non debet: quandiu enim eſt occultus, jus habet ad ſuam apud alios famam. E contrà, ſi eam in occulto petierit, debet negari, in eo nimirùm caſu nullum in famâ (ut ſupponitur) detrimentum patitur, & aliunde conſulitur debitæ Sacramento reverentiæ. Ità S. Thomas.

§. V.

De re quæ in Euchariſtiâ continetur.

Nota. QUæ ſpectant ad Rem quæ in Euchariſtiâ continetur, reduci poſſunt, 1. ad exiſtentiam corporalis præſentiæ Chriſti: 2. ad ejuſdem realis præſentiæ modum: 3. ad ea quæ eandem realem præſentiam conſequuntur: 4. ad accidentia panis & vini quæ illam comitantur.

De Exiſtentiâ corporalis præſentiæ Chriſti in Euchariſtiâ.

1. *Quæſt*. QUi ſunt ii qui negarunt realem, corporalem & ſubſtantialem præſentiam Chriſti in Euchariſtiâ?

R. Joannes Scotus Erigena qui obiit anno 884. primus inter eos qui admiſerunt veritatem Incarnationis, aggreſſus eſt dogma de corporali ac ſubſtanſtiali præſentiâ Chriſti in Euchariſtiâ. Subſecutus eſt Berengarius, Archidiaconus Andegavenſis circà annum 1035. Subſcripſerunt ſæculo 16. multi in Germaniâ hæretici, quibus tandem adhæſit Calvinus, qui contendit corpus Chriſti eſſe in Euchariſtiâ præſens ſolùm quoad virtutem, non autem quoad ſubſtantiam & veritatem.

2. Q. Realis & ſubſtantialis præſentia corporis Chriſti in Euchariſtiâ poteſtne demonſtrari ex capite 6. Joannis?

R. Poteſt. 1. Eo in loco Chriſtus de orali manducatione ſui corporis, & de orali potu ſui ſanguinis locutus eſt; potum enim à manducatione diſtinxit; quod tamen non feciſſet, ſi de manducatione, aut potu tantùm ſpirituali per fidem, locutus fuiſſet: *Niſi* (inquit) *manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem*, &c. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem*, &c. Atqui oralis manducatio, oralis potus, ſeu per os ſumptio, ſupponunt præſentiam realem corporis & ſanguinis Chriſti: in hoc enim differunt à manducatione & ſumptione quæ fiunt tantùm per fidem; in iſtis nimirùm actus manducandi & actus bibendi à ſe invicem non diſtinguuntur.

2. Res quæ per fidem tantùm manducantur, aut bibuntur, non ſunt *verè* cibus, nec *verè* potus: *Caro mea* (ait ipſe eodem Joannis capite 6.) VERE *eſt cibus, & ſanguis meus* VERE *eſt potus.*

3. Tantùm abeſt ut Chriſtus Judæos qui verba de quibus agitur, intellexerunt de manducatione verâ, reali & orali, deterruerit ab eo ſenſu, quin è contrà illum hâcce comminatoriâ ſententiâ confirmaverit: *Amen, amen dico vobis, niſi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Obj. 1. Chriſtus Joannis cap. 6. hæc habet : *Spiritus eſt qui vivificat : caro non prodeſt quidquam. Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt:* at eâ ſententiâ docuiſſe videtur, ea quæ de Carnis manducatione & de potu ſui Sanguinis dixerat, non ad literam, ſed metaphoricè tantùm ſumi debere : ergo, &c.

Reſp. Diſt. maj. Caro, hoc eſt ſenſus carnalis non prodeſt quidquam, conc. maj. Caro, hoc eſt Corpus Chriſti cum Verbo conjunctum non prodeſt quidquam, neg. maj. Is igitur eſt allatæ ſententiæ ſenſus : *Quæ hactenus dixi vobis, res ſunt à ſenſibus maximè diſſitæ, quæ proinde mente ſolâ quæ fide illuſtrata ſit, capi poſſunt : mirum igitur non eſt quòd vos, ut pote maximè carnales & ſenſibus dediti, eas minimè capiatis.*

Obj. 2. Auguſtinus enarratione in Pſalm. 98. ſcribit *ſpiritualiter* intelligi debere, quæ Chriſtus Joannis cap. 6. de ſui corporis manducatione, & de potu ſanguinis aſſeruit : ergo ex Auguſtino intelligi non debent in ſenſu litterali.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Intelligi non debent in ſenſu litterali Capharnaïtico ; hoc eſt, pro manducatione quæ fiat modo communi, quo ſcilicet res manducata ita dentibus atteritur, ut dividatur in fruſta, conc. conſeq. in ſenſu litterali non Capharnaïtico, quo nimirùm res manducata reverà trajicitur in ſtomachum manducantis, ſed ſine ullâ læſione & diviſione, nego conſeq.

3. *Q.* Corporalis præſentia Chriſti in Euchariſtiâ poteſtne demonſtrari ex verbis quibus Chriſtus Euchariſtiam inſtituit ?

R. Poteſt. Nempe Chriſtus cùm Euchariſtiam inſtituit, hiſce verbis : *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus*, uſus eſt, ut patet ex Matthæi cap. 26. Marci 14. Lucæ 22. Primæ ad Corinth. 11. Atqui ea verba demonſtrant corpus & ſanguinem Chriſti.

eſſe realiter & ſubſtantialiter in Euchariſtiâ : nam alioquin Chriſtus falſum dixiſſet: tunc nimirùm aliquis falſum dicit, quando rem ſignificatam prædicat *ſimpliciter* de ſigno, quod nullo prorsùs hominum uſu ſumitur pro ſigno; ſic mentiretur is qui de quercu ſimpliciter & abſolutè diceret, quòd ſit Alexander Magnus: atqui Chriſtus rem ſignificatam, ſeu corpus ſuum, & ſanguinem ſuum abſolutè & ſimpliciter prædicaſſet de ſigno (ſeu de pane & vino) quod nullo prorsùs hominum uſu pro ſigno ſumitur; neque enim quiſquam panem ſumpſerat pro ſigno, ſeu figurâ corporis humani, nec vinum pro figurâ ſanguinis humani alicujus : ergo, &c.

Obj. 1. Ea verba : *Hoc eſt Corpus meum. Hic eſt Sanguis meus*, in ſenſu litterali ſumpta contradictionem implicant : nempè pronomen *Hoc*, ſumitur pro pane, ſicut & pronomen *Hic*, pro vino: ac proinde hæc verba : *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus*, ad litteram ſumpta faciunt hunc ſenſum : *Hic panis eſt meum corpus. Hoc vinum eſt meus ſanguis* : at ille ſenſus contradictionem implicat; neque enim panis poteſt eſſe ſimul panis & corpus humanum; nec vinum poteſt eſſe ſimul vinum & ſanguis humanus; ac proinde Evangelica verba, ſumi debent in ſenſu metaphorico; ita ut hunc ſenſum reddant : *Hic panis eſt figura corporis mei. Hoc vinum eſt figura ſanguinis mei.*

Reſp. Diſt. min. Atqui iſte ſenſus : *Hic panis eſt corpus meum. Hoc vinum eſt ſanguis meus*, implicat contradictionem, ſi corpus dicatur de pane ſumpto ſecundùm ſignificationem *permanentem* hoc eſt, ita ut panis remaneat ſubſtantialiter panis, conc. min. Si corpus dicatur de pane ſumpto ſecundùm ſignificationem *tranſeuntem*; hoc eſt, ita ut panis deſierit eſſe panis, & vinum deſierit eſſe vinum poſt completam & finitam prolationem verborum, *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus*; nego min.

Ratio eſt,quia ſermo Chriſti in eo caſu fuit *operatorius* ſermo, de cujus naturâ eſt,ut ſubjectum mutet in naturam prædicati, ſicut ſi Chriſtus aquam in vinum mutans in nuptiis Cana, dixiſſet, *Aqua hæc eſt vinum.*

Obj. 2. Ex re ipsâ quam Chriſtus conficiebat, Apoſtoli pluſquam ſatis determinati erant ut Evangelica verba: *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus* metaphoricè ſumerent: ſcilicet Chriſtus inſtituebat Sacramentum: at de ſacramenti naturâ eſt, ut quæ de illo prædicantur, non ad litteram, ſed figurativè ſumantur: ergo, &c.

Reſp. Diſt. min. De naturâ Sacramenti eſt ut quæ de illo prædicantur prout eſt Sacramentum; hoc eſt, prout eſt ſignum, metaphoricè ſumantur, conc. min. prout eſt res aliqua realis, nego min. Chriſtus in verbis Evangelicis: *Hoc eſt corpus meum*, non prædicavit ſuum corpus de pane prout eſt Sacramentum, ſeu ſignum; quia reverà panis non eſt ſignum humani corporis,ſed prout panis eſt res aliqua realis; unde neceſſe eſt ut Apoſtoli eo loquendi modo Tranſſubſtantiationem panis in Chriſti corpus agnoverint.

4. *Q.* Realis præſentia corporis Chriſti in Euchariſtiâ poteſtne ex ſanctis Patribus demonſtrari?

R. Poteſt demonſtrari. Nam 1. SS. Patres crediderunt Chriſti verba: *Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus*, non debere ſumi metaphoricè, ſed in ſenſu litterali & proprio: nuſquam nimirùm metaphoricum illum ſenſum explicuerunt; id tamen erat valdè neceſſarium,tum quòd facilè non veniat in mentem eorum qui Evangelica illa verba audiunt; tum quòd grave fuerit periculum ne fideles ea verba audientes,ſenſum litteralem intellexerint, ſicut omnes Orbis Chriſtiani fideles cum à Chriſti morte uſque ad Scoti Erigenæ tempora, & à Berengario uſque ad ſæculum xvi. illum intellexere.

2. Nonnullos fideles olim ſubiit tentatio dubitandi, an Chriſtus ſit præſens in Euchariſtiâ: *Quomodo* (inquiunt apud Ambroſium in libro de iis qui myſteriis initiantur, capite 9.) *tu dicis mihi quòd Chriſti Corpus accipiam?* Patres verò dubium illud expugnarunt urgendo hæc Evangelica verba: *Hoc eſt Corpus meum*: atqui immeritò eis curæ fuiſſet urgere illa verba, & quidem ſine ullâ prorsùs explicatione, ſi non cenſuiſſent ea ſumi debere in ſenſu proprio & litterali, non autem in metaphorico.

3. Patres aſſeruerunt quòd fideles *veram* Chriſti carnem, *verum* Chriſti ſanguinem in Euchariſtiâ recipiant, ut videre eſt apud Ambroſium lib. 6. *de Sacramentis* cap. 1. Aſſeruerunt Euchariſtiam continere *proprium*, *ipſummet* Chriſti corpus: *Ipſum* (ait Chryſoſtomus hom. 83. in Matthæum) *tibi tradit, non ut videas ſolùm, verùm etiam ut tangas, & in te habeas.*

Obj. 1. Patres non ſemel Euchariſtiam vocarunt, Antitypum, imaginem, figuram corporis & ſanguinis Chriſti: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. ſecundùm *externam* illius partem, conc. ant. Nempè ſpecies panis & vini quæ etiam poſt conſecrationem remanent, ſunt imago & figura Corporis Chriſti: Secundùm partem *internam* quam continet, nego ant. Licèt Catholici credant Chriſti corpus eſſe ſubſtantialiter in Euchariſtiâ, eam tamen, his etiam temporibus paſſim vocant Sacramentum; hoc eſt, *ſignum* corporis & ſanguinis Chriſti: mirum igitur non eſt quòd Patres, licèt perſuaſum eis fuerit eam continere realiter ipſummet Chriſti corpus, nonnunquam *ſignum*, Antitypum, figuram & imaginem corporis Chriſti eam appellaverint.

Obj. 2. Tertullianus *metaphoricè* exponit Evangelica verba: *Hoc eſt corpus meum*; ſic enim loquitur libro 4. contrà Marcionem cap. 40. *Acceptum*

panem, *Corpus ſuum*, *illum fecit*, *Hoc eſt corpus meum dicendo*, *id eſt*. FIGURA *corporis mei*: ergo,&c.

Reſp. Diſt. ant. Et illa verba, *Id eſt*, *figura corporis mei*, referuntur ad hanc vocem *Panem*, & cum eâ conjungi debent conc. ant. Referuntur ad hæc verba: *Hoc eſt corpus meum*, & cum iis conjungi debent, nego ant. Sic enim Tertulliani verba diſponi debent: *Hoc*, *id eſt*, *panis qui in Antiquo Teſtamento erat figura mei corporis*, *jam eſt corpus meum*: hincque Tertullianus contrà Marcionem concludit, veterem Legem non fuiſſe malam, cùm illius figuras ipſe Chriſtus, cùm inſtituit Euchariſtiam, impleverit.

Ob. 3. Patres docuerunt, eos qui fide carent, non manducare corpus Chriſti, ut videre eſt apud Auguſtinum Tractatu 25. in Joannem: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Non manducare corpus Chriſti, ratione *fructûs* quem Euchariſtiæ receptio per ſe nata eſt parere, conc. ant. ratione *rei* quam continet, nego ant.

5. Q. Corporalis Chriſti præſentia in Euchariſtiæ ſacramento, poteſtne ex *Præſcriptione* demonſtrari?

R. Poteſt. Nempè argumentum quod *Præſcriptionis* vocant, eſt illud quo demonſtratur Eccleſiam idem de dogmate aliquo crediciſſe ſemper quod nunc credit: atqui demonſtrari poteſt Eccleſiam ſemper id de Euchariſtiâ credidiſſe quod nunc credit: ſiquidem 1. aſſignari non poteſt *tempus*, quo aliqua mutatio eo in capite contigerit. 2. Appellari non poſſunt *authores*, qui illam mutationem primùm invexerint. 3. Dici non poteſt *quâ viâ* fides de reali præſentiâ in omnes ubique gentium Eccleſias irrepſerit. 4. Fieri non potuiſſet mutatio de quâ agitur, quin plures tum ex Epiſcopis, tum ex Theologis, tum ex fideli populo; illi ſolenniter & publicè contradixiſſent: neque enim mutatur fides, quin hinc & indè diſputationes, ſtrepitus & alia hujuſmodi contingant: idque videre eſt in Berengario;

qui ubi undecimo ſæculo invehere tentavit doctrinam de abſentiâ reali corporis Chriſti in Euchariſtiâ, omnes ferè ad unum Orbis Epiſcopos paſſus eſt adverſarios, ubique tum doctorum hominum ſcriptis, tum Conciliorum Decretis illi contradictum fuit. Unde locum hîc habet illud Tertulliani in libro de Præſcriptionibus: *Caterùm quod apud multos unum invenitur, non eſt erratum, ſed traditum.*

6. *Q.* Corporalis præſentia Chriſti in Euchariſtiâ poteſtne philoſophicis argumentis expugnari?

R. Non poteſt: quæ enim ab heterodoxis ex Philoſophiâ petuntur objectiones facilè ſolvuntur à Catholicis.

Obj. 1. Ex doctrinâ de præſentiâ Corporali ſequitur 1. unum & idem corpus eſſe ſimul in pluribus locis, ejuſque partes ſub exiguâ quantitate contineri. Sequitur 2. accidentia panis & vini abſque ullo ſubſtantiali ſubjecto remanere: Sequitur 3. falſum eſſe teſtimonium ſenſuum, à quibus panis & vinum eodem modo percipiuntur, ac ſi reverà adeſſet illorum ſubſtantia: ſed hæc perabſurda ſunt: ergo, &c.

R ſp. Conc. maj. nego min. Nempè decuit jugiter illa miracula fieri, ut fidei de præſentiâ corporali locus daretur. Ità docent antiqui Patres, Gregorius Nyſſenus Orat. Cath. cap. 87. Chryſoſtomus in libro 3. de Sacerdotio, Cyrillus Hieroſolymitanus Catech. 4. Myſtagogicâ.

Obj. 2. Inutilis eſt Corporalis præſentia Chriſti in Euchariſtiâ: Chriſtus ſcilicet, ſi in eâ ſecundùm virtutem præſens ſupponatur, reipſâ fidelem animam interiùs reficiat: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Chriſtus enim pro ſuâ in homines ſummâ charitate, elegit illud medium, ſeu ſui corporalem præſentiam, præ aliis mediis quæ poterat eligere: *Parentes* (inquit ipſemet Chriſtus apud Chryſoſtomum, hom. 43. in Joannem) *ſæpènumerò liberos ſuos aliis alendos dederunt: ego au-*

tem meâ Carne alo. Vide integram mox laudati ſancti Præſulis homiliam

De Modo Corporalis præſentiâ Chriſti in Euchariſtiâ.

1. *Quæſt* VErbum Divinum eſtne in Euchariſtiâ per Impanationem?

R. Non eſt per impanationem; hoc eſt, per ſubſtantialem ſui cum pane unionem: alioquin enim dici deberet quòd panis ſit corpus Verbi, quemadmodùm, propter unionem hypoſtaticam, de Chriſti carne dicitur quòd ſit Verbi caro: ſed hoc dici non poteſt: nempè Matthæi, capite 26. corpus de quo agitur in verbis Evangelicis: *Hoc eſt corpus meum,* eſt illud de quo Chriſtus addidit; *Quod pro vobis tradetur:* atqui panis non erat Corpus quod pro nobis tradendum erat: ergo, &c.

2. *Q.* Corpus Chriſti eſtne in Euchariſtiâ per Conſubſtantiationem?

R. Non eſt per Conſubſtantiationem; hoc eſt, in pane qui poſt conſecrationem ſuperſit & remaneat. Alioquin enim dicendùm eſſet in his Evangelii verbis; *Hoc eſt Corpus meum*, prædicatum, *Corpus*, aſſeri de pane demonſtrato per pronomen, *hoc*, tamquam de ſubjectò, aut loco, in quo contineretur: atqui id dici non poteſt: nempè res contenta non prædicatur ſimpliciter & ſine explicatione de ſubjectò continente, niſi fortè in rebus in quibus illè loquendi modus invaluit, ut cùm de dolio dicitur quòd ſit vinum. At Chriſti tempore uſus non invaluerat, nec jam etiam invaluit, ut humanum corpus prædicaretur ſimpliciter de pane tamquam de ſubjecto in quo contineatur: proindèque in ſyſtemate de Conſubſtantiatione, perabſurdâ, imò & falſa fuiſſet Chriſti ſententia, *Hoc eſt Corpus meum.*

3. *Q.* Chriſtus eſtne in Euchariſtiâ per panis & vini Tranſſubſtantiationem in Corpus & Sanguinem illius?

℟. Eſt per Tranſſubſtantiationem. Nam 1. Evangelica verba, *Hoc eſt Corpus meum*, *Hic eſt Sanguis meus*, cùm (ut ſuperiùs oſtenſum eſt) nullam metaphoram contineant, neceſſariò includunt tranſſubſtantiationem, ſicut & eam incluſiſſent iſta, *Hoc eſt vinum* ſi prolata fuiſſent à Chriſto, cùm in nuptiis Cana aquam in vinum convertit.

2. Patres tranſſubſtantiationem expreſſè docuerunt. Nempè contenderunt 1. panem & vinum per conſecrationem mutari in Corpus & Sanguinem Chriſti: *Aquam* (inquit Cyrillus Catech. 4. myſtagog.) *aliquando mutavit in vinum: & non erit dignus cui credamus, quòd vinum in Sanguinem tranſmutarit?* Contenderunt 2. panem qui in Euchariſtiâ videtur, non eſſe realiter panem. 3. Fidendum non eſſe ſenſibus, licèt poſt Euchariſtiæ conſecrationem eodem modo afficiantur, ac ſi repetiretur ipſa panis ſubſtantia: *Non eſſe panem* (ait Cyrillus mox laudatus) *etiamſi guſtus panem eſſe ſentiat.*

3. Huc etiam referri poteſt argumentum, quod *Præſcriptionis* vocant: hoc eſt, Eccleſia Chriſtiana ubique gentium crediderat ſemper tranſſubſtantiationem, cùm Lutherus conſubſtantiationem ſæculo 16. conatus eſt invehere: eamque jam temporis credit non Occidentalis tantùm Eccleſia; hoc eſt, quæ Romano Pontifici communione jungitur, ſed etiam Orientales omnes: ſive Catholicæ, ſive ſchiſmaticæ, ſive hæreticæ, ſive etiam à ſe invicem in aliis graviſſimis capitibus diſſidentes.

Obj. 1. Pattres Euchariſtiam, etiam poſt conſecrationem, non ſemel vocarunt *panem & vinum*: ergo, &c.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia res poteſt appellari iis nominibus, quæ licèt ei prout eſt à parte rei, non conveniant, ei tamen conveniunt prout nobis apparet.

Obj. 2. Si panis in Euchariſtiâ non remaneret,

Deus ipſe,qui ſenſus dedit nobis ad cognoſcendam rerum veritatem, nos ipſos deciperet: ſed hoc eſt abſurdum: ergo, &c.

Reſ. Deus hâc in re nos nequaquam decipit. Nempè aſſerendo de pane quòd ſit ſuum Corpus; *hoc eſt Corpus meum*, monuit *implicitè* ne ex ſenſuum perceptione de Euchariſtiâ poſt conſecrationem judicaremus.

Obj. 3. Gelaſius Papa, in lib. *De duabus in Chriſto naturis*, hæc ait; *Et tamen eſſe non deſinit ſubſtantia vel natura panis & vini.* Similia ſcribit Theodoretus Dialogo 1. quem *Impatibilis* inſcripſit: *Manent* (inquit de pane & vino loquens) *in priore ſubſtantiâ, & figurâ, & formâ*: ergo, &c.

Reſp. ad 1. Nomine *Subſtantiæ*, Gelaſius intelligit quod jam per *Species* & per *Accidentia* intelligimus. Ratio eſt, quia ibidem conceptis terminis aſſerit panem & vinum *in divinam tranſire, ſancto Spiritu perficiente, ſubſtantiam.* Eadem eſt Theodoreti ſententia: ſcribit nimirùm ſe *ſubſtantiæ* nomen ſumere, pro eo quod *videri, tangique poſſit ſicut priùs.*

4. *Q.* Quo tempore *Tranſſubſtantiationis* nomen cœpit uſurpari, ut explicaretur modus quo Chriſti Corpus eſt præſens in Euchariſtiâ?

R. Res illo nomine ſignificata, fuit quidem ſemper à Chriſtianis credita, ſed ipſum *Tranſſubſtantiationis* nomen, licèt jam ante Concilium Lateranenſe IV. apud aliquos eſſet in uſu, ut videre eſt in Stephano Æduenſi & Petro Bleſenſi; tamen nonniſi poſt illud Concilium apud omnes adhibitum fuit.

De iis quæ comitantur & ſequuntur Corporalem Chriſti præſentiam in Euchariſtiâ?

1. *Quæſt.* Corpus Chriſti habetne quantitatem in Euchariſtiâ?

R. Habet. Nempè habet partes extrà ſe invicem;

ita tamen ut ſe ipſas invicem penetrent: unde corpus Chriſti totum eſt ſub minimâ ſpecierum parte.

Obj. Quantitatis eſſentia, poſita eſt in extenſione: ſed Chriſti corpus non eſt extenſum in Euchariſtiâ: ergo, &c.

Reſp. Diſting. maj. Poſita eſt in extenſione *in ordine ad ſe* ità ut partes ſint extrà partes, conc. maj. In extenſione in ordine ad locum, ità ut partes ſeſe ab eodem loco excludant, nego maj. Hincque patet impenetrabilitatem actualem, non eſſe de eſſentiâ quantitatis, ſed (ut loquuntur Thomiſtæ) exigitivam tantùm & radicalem, qualis fuit in Chriſti corpore, cùm cœnaculum januis clauſis ingreſſum eſt.

2. *Q.* Corpus Chriſti eſtne in Euchariſtiâ *definitivè*, aut *circumſcriptivè*, aut alio modo peculiari?

R. Corpus Chriſti non eſt 1. *definitivè*: quia rem eſſe *definitivè* eſt eam ita eſſe in uno loco, ut non ſit in alio: ſic autem Chriſti corpus non eſt in Euchariſtiâ: eſt enim præterea in cælis. 2. Non eſt quoque *Circumſcriptivè*, nec enim illius partes reſpondent variis loci, aut ſpatii partibus. 3. Eſt præſens modo peculiari, qui quòd careat ſimili, *Sacramentalis* vocatur.

3. *Q.* Quænam ſunt in Euchariſtiâ *Vi verborum*; quænam verò tantùm per *Concomitantiam?*

R. Sunt *vi verborum* ea tantùm quæ diſtinctè exprimuntur in formâ: ſic ſolum Corpus eſt *vi verborum*, ſub ſpeciebus panis, quia ſolum diſtinctè exprimitur in formâ per quam panis conſecratur; *Hoc eſt Corpus meum.* Sunt verò præſentia *per Concomitantiam* ea quæ diſtinctè non exprimuntur in formâ: ſic Sanguis eſt ſub ſpecie panis, & Corpus eſt ſub ſpecie vini: dicuntur verò eſſe *per Concomitantiam*, quia à parte rei ſunt unita iis quæ ſunt *vi Verborum.* Vide Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 13. ubi argumentum de quo agitur, clariſſimè explicatur.

4. Q. Quantitas Corpori Chriſti propria, eſtne in Euchariſtiâ *vi verborum*, an verò *per concomitantiam?*

R. Eſt præſens *vi verborum*. Nempè quantitas exprimitur, cùm exprimitur corpus humanum: neque enim (ut jam ſuperiùs obſervatum eſt) aliquod corpus poteſt eſſe alicujus determinatæ ſpeciei, niſi habeat partes extrà partes, ac proinde nec ſine quantitate, quâ efficiatur ut ſubſtantia partes habeat extrà partes.

De iis quæ ſequuntur Corporalem Chriſti præſentiam in Euchariſtiâ.

1. *Quæſt.* ADorationis ſeu Latriæ cultus debitus, ſequiturne ex præſentiâ corporali Chriſti in Euchariſtiâ?

R. Sequitur neceſſariò: ubicumque enim Corpus Chriſti reperitur, eſt hypoſtaticè cum Verbo conjunctum: at Corpori quod cum Verbo hypoſtaticè conjunctum eſt, debetur cultus latriæ.

Obj. 1. Chriſti Corpus non eſt in Euchariſtiâ ante illius uſum: ergo tunc ſolùm exhiberi debet cultus latriæ, cùm Euchariſtia actu & de facto ſumitur.

Reſp. Nego ant. Scilicet Corpus Chriſti nunc eſt ante illius uſum præſens in Euchariſtiâ, ſi in ultimâ cœnâ Chriſti cum Apoſtolis præſens fuerit, antequam Apoſtoli illud ſumerent: ſed de facto res ſic ſe habuit: nam alioquin Chriſtus mentitus fuiſſet, cùm dixit de pane quòd eſſet ſuum Corpus: ſiquidem prolata fuerunt Evangelica verba; *Hoc eſt Corpus meum*, antequam Apoſtoli panis ſpeciem ſumerent.

Obj. 2. Non legitur in Scripturis quòd Chriſtus præceperit Euchariſtiæ adorationem, ſed ſolùm illius uſum: *Accipite & manducate*: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Non præcepit *explicitè*, conc. ant. *implicitè*, nego ant. Scilicet ad præceptum il-

lud implicitum ſatis fuit ut moneret Apoſtolos ſuum Corpus Verbo hypoſtaticè conjunctum, in Euchariſtiâ realiter contineri.

2. Q. Piane eſt conſuetudo quæ fert, ut peractâ fidelium communione Chriſti Corpus reſervetur?

R. Eſt maximè pia; nempè fuit in uſu primis & purioribus Eccleſiæ ſæculis. Nam 1. Romani Pontifices Euchariſtiam ad Epiſcopos in ſignum mutuæ Communionis mittebant: ut videre eſt in Epiſtolâ Irenæi ad Victorem Papam. 2. Cypriano teſte in libro *de Lapſis*, tradebatur fidelium in manus, ut eà domi quotidie ſeſe reficerent. 3. Servabatur quoque (teſte Concilio Laodicæno) ad Miſſam Præſanctificatorum.

3. Q. Eſtne perantiqua conſuetudo Euchariſtiam deferendi ad abſentes?

R. Eſt perantiqua. Scilicet ſecundo Eccleſiæ ſæculo illius non tamquam rei novæ, ſed antiquæ, & ubique ſervatæ meminit Juſtinus Martyr in alterâ pro Chriſtanis Apologiâ.

4. Q. Quandonam inſtituta eſt Corporis Chriſti feſtivitas? Quandonam cœpit publica illius circumgeſtatio in proceſſionibus? Quandonam cœpit ſolemnis & publica illius expoſitio?

R. Feſtivitas anno 1264. primùm ab Urbano Papâ IV. inſtituta eſt: Circumgeſtatio verò paulò ante Martini Papæ V. tempora, qui illius non tamquam rei à ſe inſtitutæ, ſed quæ jam eſſet in uſu, meminit in Conſtitutione quæ incipit *Ineffabile Sacramentum*. Publicæ illi circumgeſtationi ſolemnis expoſitio ſuam debet originem. Vide de iis omnibus ritibus quæ à nobis ſcripta ſunt in Commentario Hiſtorico & Dogmatico *De Sacramentis in genere & ſpecie*.

5. Q. Accidentia panis & vini remanentne in Euchariſtiâ conſecratâ?

R. Remanent Accidentia, quæ non aliud ſunt

quàm qualitates panis & vini : color nimirùm, ſapor, & alia hujuſmodi. Eæ verò qualitates à nonnullis Patribus qui tranſſubſtantiationem expreſſè docuerunt, vocantur *panis & vinum*; à Concilio Lateranenſi IV. vocantur *panis & vini ſpecies*: à Concilio Conſtantienſi dicuntur *Accidentia panis & vini*: ita etiam nominantur in Concilio Tridentino ſeſſ. 13. can. 2.

6. Q. Eſtne de fide quòd *omnia* accidentia panis & vini remaneant in Euchariſtiâ ſine aliquo ſubjecto?

R. De fide eſt quòd remaneant ſine ſubjecto *ſubſtantiali*, id eſt, pane & vino: ſed non eſt de fide quòd remaneant abſque omni ſubjecto *accidentali*: neque enim damnati fuerunt Thomiſtæ qui contendunt ſaporem, colorem, gravitatem immediatè recipi in panis & vini quantitate, quæ (ut ſuprà dictum eſt) remanet in Euchariſtiâ conſecratâ.

§. VI.

De Effectibus Sacramenti Euchariſtiæ.

1. *Quæſt.* Euchariſtiæ Sacramentum confertne gratiam iis qui, eo quo par eſt modo diſpoſiti, eam recipiunt?

R. Confert. Nempè 1. animæ dat vitam : *Panis* (ait Chriſtus Joannis 6.) *quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vitâ.* 2. Efficit ut Chriſtus in animâ, & anima in Chriſto maneat, juxtà illud Evangelii : *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* 3. Nutrit animam : *Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus* : ergo producit gratiam, ſeu charitatem : charitas enim eſt (Auguſtino teſte) animæ vita, ſicut anima eſt vita corporis.

2. Q. Adeptio vitæ æternæ eſtne effectus Sacramenti Euchariſtiæ?

R. Eſt illius effectus. Nempè Euchariſtia eſt im-

mortalitatis ſemen: *Et ego reſuſcitabo eum* (qui manducat meam carnem) *in noviſſimo die.* 2. Euchariſtia eſt pignus felicitatis æternæ: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Verùm quamvis *per ſe* duplicem illum effectum habere debeat; eo tamen *per accidens* nonnumquam fruſtratur, ratione nimirùm infirmitatis ſubjecti in quo recipitur, alimenti communis adinſtar, quod quidem licèt per ſe poſſit ſumentis vitam ſervare, non ſervat tamen ſemper propter illius infirmitatem.

3. *Q.* Euchariſtiæ Sacramentum remittitne peccata mortalia?

R. Non remittit *per ſe* Siquidem 1. ſe habet in animâ ſicut cibus in corpore: ſed cibus non expellit mortem à corpore: ergo nec Euchariſtia eam ab animâ depellit; ac proinde *per ſe* non delet peccata mortalia, cùm ſint in animâ, quod mors eſt in corpore. 2. Euchariſtia non eſt Sacramentum *mortuorum*: at ſola Sacramenta mortuorum *per ſe* remittunt peccata lethalia.

Obj. In ipſâ Euchariſtiæ inſtitutione Chriſtus aſſeruit illi remiſſionem peccatorum: *Hic eſt calix* (ait) *qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*: ergo, &c.

Reſp. Diſting. ant. Euchariſtia prout eſt Sacrificium, conc. ant. per eam enim ſic acceptam obtinetur donum contritionis, conc. ant. Prout eſt Sacramentum, nego ant. Vide quæ dicentur inferiùs de effectu Sacrificii.

4. *Q.* Euchariſtiæ Sacramentum remittitne peccata venialia?

R. Remittit, quatenus nimirùm dat quoddam veluti jus ad auxilia actualia per quæ ferventes charitatis actus exerceantur, quibus peccatorum venialium & reatus & affectus tolluntur. Præſervat quoque à mortalibus: cùm enim hominem fortiorem

& validiorem reddat, efficit, ut ſi aliquæ tentationes inſurgant, faciliùs ſuperentur: Unde Chriſtus in Evangelio ait: *Patres veſtri manducaverunt manna in deſerto, & mortui ſunt: Hic eſt panis de cælo deſcendens, ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur.*

Obj. Licèt aliqui reprobi Euchariſtiam in ſtatu gratiæ recipiant, à futuris tamen peccatis non præſervantur: ergo Euchariſtia non præſervat à futuris peccatis; ac proinde in hoc non opponitur manna quod Judæi manducaverunt in deſerto.

Reſp. Diſting. conſeq. Non præſervat *per accidens*, quia nimirùm recipitur in ſubjecto defectibili; conc. conſeq. Non præſervat *per ſe*, nego conſeq. In hoc Euchariſtia opponitur manna Judæorum, quòd *per ſe* vim habeat præſervandi à peccatis futuris, cùm manna è contrà vim illam non haberet.

5. *Q.* Quo temporis momento Euchariſtiæ Sacramentum effectum ſuum præcipuum, ſcilicet gratiæ ſanctificantis augmentum, in recipiente producit?

R. Producit eo momento, quo verum eſt dicere quòd in ſtomachum trajecta eſt: tunc enim impletũ eſt Chriſti præceptum: *Accipite, Manducate, Bibite.*

6. *Q.* Suntne obices aliqui, quibus Euchariſtiæ prout eſt Sacramentum, effectus impediantur?

R. Sunt Nempè 1. conſcientia peccati lethalis eos impedit *ex toto*, ut loquitur ſanctus Thomas; quia cùm ſit Sacramentum vivorum non operatur, niſi in ſubjecto quod vivat per dominantem charitatem, ſeu per amorem Dei ſuper omnia. Confirmatur ex ſanctis Patribus qui quovis ſæculo hanc Apoſtoli ſententiam; *Qui manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit*, explicarunt de iis qui Euchariſtiam cum conſcientiâ peccati mortalis reciperent; unde ubique ante Communionem Diaconus inclamabat: *Sancta Sanctis.*

Si quis verò roget utrum peccata lethalia, ſed quorum

quorum conſcientia non habeatur, *ex toto* impediant effectum Sacramenti Euchariſtiæ, dicendum erit cum ſancto Thomâ 3. p. q. 80. art. 4. impedire omninò: imò & ſacrilegam reddere Communionem in iis qui *ſuâ culpâ* ignorant ſe in ſtatu peccati mortalis verſari: è contrà verò non impedire *ex toto* in iis qui non ſuâ culpâ id ignorantes, affectum habent ab iis peccatis liberum: in eo nimirùm caſu illa peccata cenſentur includi in iis quæ ille impius per contritionem cum voto Sacramenti Pœnitentiæ conjunctam deteſtatur.

2. Amor voluntarius peccatorum venialium, ſed qui ſubreptitius ſit, non impedit *ex toto* ſacræ Communionis effectum: quia non depellit ex animâ dominantem charitatem in Deum, ſeu Dei amorem ſuper omnia: ſed licèt non impediat *ex toto*, illum tamen impedit *ex parte*, ſicut levis debilitas ſtomachi impedit *ex parte* cibi communis effectum.

3. Voluntarius peccatorum venialium ac pluribus actibus confirmatus amor adducit in periculum Communionis indignæ. Ratio eſt, quia peccatorum venialium, quæ ſæpiùs ex advertentiâ ra nis commiſſa ſunt, amor voluntarius diſponit ad peccatum mortale: multùm ſcilicet auget cupiditatem, plurimùm minuit charitatem. Vide ſanctum Bonaventuram in libro *de praparatione ad Miſſam.*

§. VII.

De Neceſſitate, & uſu Sacramenti Euchariſtiæ.

1. *Quæſt.* USus Euchariſtiæ eſtne ad ſalutem neceſſarius neceſſitate medii?

R. Non eſt neceſſarius *neceſſitate medii.* Quia independenter ab Euchariſtiâ impius poteſt juſtificationis gratiam comparare, per Baptiſmum nimirùm & Pœnitentiam.

Obj. 1. Chriſtus Joannis 6. ſic loquitur: *Niſi manducaveritis Carnem Filii hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: ergo uſus Euchariſtiæ neceſſarius eſt neceſſitate medii.

Reſp. Nego conſeq. Ratio eſt, quia illa particula *Niſi*, non complectitur omnes omninò homines; cum omnes, parvuli v. g. amentes, & plures alii non ſint capaces probationis ab Apoſtolo ad Euchariſtiam prærequiſitæ: ac proinde intelligitur tantùm de neceſſitate præcepti, non autem de neceſſitate medii.

Obj. 2. Sanctus Auguſtinus, multique alii Patres aſſeruerunt Euchariſtiæ uſum ipſis etiam infantibus eſſe neceſſarium neceſſitate medii: unde Majores noſtri illam olim ſtatim poſt baptiſma parvulis conferebant: ergo, &c.

Reſp. Diſting. ant. Eſſe neceſſarium neceſſitate medii, quoad illius effectum; hoc eſt, quoad conjunctionem fidelium cum Chriſto, velut membrorum cum capite, conc. ant. quoad illius ſubſtantiam, nego ant. Nempè ille Euchariſtiæ effectus ab infantibus habetur per Baptiſmum quo charitas eis infunditur: *Ut autem* (ait Auguſtinus tractatu 27. in Joannem) *ſimus membra ejus, unitas nos compaginat; ut compaginet unitas, quæ facit niſi charitas?*

2. Q. Euchariſtiæ uſus eſtne cuilibet adulto neceſſarius neceſſitate præcepti?

R. Eſt. Et quidem 1. neceſſitate præcepti *Divini*: ſcilicet cùm Chriſtus Apoſtolis injunxerit ut fidelibus Euchariſtiam diſpenſarent: *Hoc facite*; id eſt, Conſecrate & diſtribuite, ut me conſecrantem & diſtribuentem vidiſtis; fidelibus conſequenter injunxit ut illam reciperent. 2. Etiam neceſſitate præcepti *Eccleſiaſtici*; quod quidem legitur in Canone 21. Concili Lateranenſis IV. ſub Innocentio, Papâ III. necnon in Concilio Tridentino ſeſſione 13. can. 9.

3. Q. Quo vitæ tempore fideles ligat *Divinum*

de Communione Euchariſticâ præceptum ?

R. Ligat 1. ſæpiùs in vitâ : eſt enim animæ cibus ; ac proinde ſicut corpus ſæpè cibo indiget, ità & animus Euchariſtiâ. Ligat 2. in morali vitæ periculo: unde Majores noſtri curarunt ſemper, ne quis adultus debitè diſpoſitus, ſine illo ac maximè neceſſario viatico ex hâc vitâ dimitteretur.

4. *Q*. Quo tempore fideles *Eccleſiaſtico* præcepto tenentur ad Euchariſtiam accedere ?

R. Tenentur ſemel ſaltem in anno, in Paſchate ſcilicet. Ità poſt Concilium Lateranenſe I V. Tridentina Synodus ſeſſione 13. definiit.

5. *Q*. Qui indignè communicavit in Paſchate, fecitne ſatis *Eccleſiaſtico* de annuâ Communione præcepto ?

R. Non fecit ſatis. Eandem enim Communionem præcipit Eccleſia, quam Chriſtus ipſe præcepit : illius enim præceptum non aliud eſt, quàm divini præcepti determinatio ad certum & determinatum tempus. Unde meritò ad Innocentio Papâ XI. & poſteà à Clero Gallicano ad Comitia Generalia ann. 1700. coacto, ad minùs tanquàm ſcandaloſa & in praxi pernicioſa damnata fuit hæc Propoſitio : *Præcepto Communionis* ANNUÆ *ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.*

6. *Q*. Confeſſarius poteſtne ex causâ, pœnitenti injungere ut Paſchalem Communionem differat?

R. Poteſt ; imò, & nonnumquam tenetur. Ità enim declaravit Concilium Lateranenſe IV. *Niſi fortè* (inquit) *de conſilio Proprii Sacerdotis , & ob rationabilem cauſam ad tempus duxerit abſtinendum.*

7. *Q*. Frequens uſus Euchariſtiæ eſtne *per ſe* utilis, & maximè conſulendus ?

R. Eſt *per ſe* plurimùm utilis ; atque adeò *per ſe*; hoc eſt, abſtrahendo à circumſtantiis particularibus, conſulendus eſt : ſcilicet *in ſe* & abſolutè loquendo, bonum eſt accedere ſæpiùs ad gratiarum

omnium fontem & principium; ſed licèt *per ſe* utilis ſit, nonnumquam tamen *per accidens*; hoc eſt, ratione diſpoſitionum, in quibus ſunt ii qui poſſunt accedere, utilis non eſt.

Et quidem. 1. Utilis non eſt, imò noxius eſt iis hominibus qui gentiliter vivunt; hoc eſt, iis qui honeſtatem moralem præ ſe ferentes, ac exteriùs obeuntes Chriſtianæ religionis officia, Chriſti Spiritum non habent; hoc eſt, nec humilitati, nec mortificationi, nec paupertati, nec charitatis exercitiis dant operam. Hincque colligitur meritò ab Innocentio Papâ XI. & poſteà à toto Clero Gallicano damnatam fuiſſe propoſitionem hiſce terminis conceptam: *Frequens Confeſſio & Communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis.*

2. Non eſt quoque utilis iis hominibus qui ſæpiùs in peccata mortalia ex conſuetudine relabuntur: Nempè non cenſentur liberi ab effectu peccati mortalis: undè ob id donari non debent nec ipsâ abſolutione ſacramentali, niſi poſtquam ſuam emendationem operibus probaverint.

3. Frequens Euchariſtiæ uſus iis tantùm concedi debet, qui liberi ſunt non quidem à *reatu*, ſed ab *affectu* peccatorum venialium; *Omnibus* (inquit Gennadius) *Dominicis diebus Communionem ſuadeo, & hortor; ſi tamen mens ſine affectu peccandi ſit.* Eadem eſt ſancti Franciſci Saleſii doctrina Epiſtolâ 17. Hominem verò liberum eſſe ab affectu peccandi colligitur ex mortificatione ſenſuum, occaſionum fugâ, ſtudio mutuæ charitatis conſervandæ, & mox redintegrandæ, ſi vel leviter læſa fuerit.

8. Q. Communio Euchariſtica ſub utrâque panis & vini ſpecie, eſtne fideli populo, aut Sacerdotibus qui actu non ſacrificant, neceſſaria neceſſitate præcepti divini?

R. Non eſt neceſſaria neceſſitate præcepti divini.

Ità nimirùm Concilium Conſtantienſe contrà Joannem Hus, Baſilienſe contrà fratres Bohemos, & tandem Tridentinum contrà Lutheranos & Calviniſtas definierunt.

Idque probari poteſt 1. ex eo quòd nec Apoſtoli, nec qui ſub eorum oculis vixerunt fideles, *ſemper* ſub utrâque ſpecie communicaverint. Chriſtus diſcipulis in Caſtello Emmaüs Euchariſtiam ſub ſolâ panis ſpecie diſpenſavit : *Cognoverunt eum* (ait Lucas cap. 24.) *in fractione panis.* Actorum 2. de fidelibus dicitur : *Erant autem perſeverantes in doctrinâ Apoſtolorum, & Communione fractionis panis & orationibus.* Paulus 1. ad Corinth. 11. ſub disjunctivâ particulâ *vel*, Euchariſtiæ uſum deſcribit : *Itaque quicumque manducaverit panem hunc*, VEL *biberit calicem Domini indignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini.*

Probari poteſt 2. ex Traditione. Ex Cypriano libro *de Lapſis*, ſatis apertè colligitur infantes (quibus ſtatim poſt baptiſmum Majores noſtri Euchariſtiam conferebant) ſub vini tantùm ſpecie communicaſſe. Communio domeſtica, cujus Tertullianus meminit lib. 2. ad uxorem, ſub ſolâ panis ſpecie fieri ſolebat. Ante Leonis Magni tempora liberum erat cuique fideli Euchariſtiam ſub ſolâ panis ſpecie ſumere : ob id enim Manichæi quibus vini uſus ſumma erat impietas, irrepebant in fidelium Synaxes: ſed ut prohiberentur, mox laudatus Papa publico edicto ſanxit, ut deinceps quiſque fidelis in templis utramque ſpeciem ſumeret. Tandem Miſſa Præſanctificatorum, cujus meminit Concilium Laodicænum quarto ineunte ſæculo celebratum, & quæ etiam his temporibus per Quadrageſimale tempus apud Græcos habetur Liturgia, offerri ſolet ſub unâ tantùm panis ſpecie.

Obj. 1. Chriſtus Joannis 6. utriuſque ſpeciei uſum cuique fideli præcepit : *Niſi manducaveritis*

Carnem Filii hominis , Et biberitis ejus Sanguinem , non habebitis vitam in vobis : ergo , &c.

Reſp. Nego ant. Ratio eſt quia particula *Et* , eo in loco ſumitur pro disjunctivâ *vel* : ità enim explicatur ab Apoſtolo 1. ad Corinth. 11. *Quicumque manducaverit panem hunc*, VEL *biberit calicem Domini indignè* &c.

Obj. 2. Chriſtus in ultimâ cœnâ uſum Calicis omnibus præcepit. *Bibite* (inquit) *ex hoc omnes* : ergo , &c.

Reſp. Diſting. ant. Omnibus *Apoſtolis* præcepit , cùm nimirùm oblaturi erant ſacrificium, conc.ant. Omnibus *fidelibus* , nego ant. Unde Marcus narrat illud Chriſti præceptum fuiſſe in Apoſtolis completum : *Et biberunt* (inquit) *ex illo omnes*.

Obj. 3. Fideles laici *paſſim & ordinariè* ſub utrâque ſpecie communicarunt per duodecim priora ſæcula, ut videre eſt apud ſanctum Thomam 3. p. q. 80. art. 12. Ergo id agebant ex divino præcepto.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Id enim per plura ſæcula uſque ad Leonem Magnum egerunt ex ſolâ devotione ; poſteà verò, Manichæorum occaſione, ex mero Eccleſiæ præcepto.

9. *Q.* Expeditne ut Eccleſia Calicis Communionem laicis reſtituat ?

R. Non expedit,tum ne Sacramentum , propter periculum effundendi ſanguinem , alicui irreverentiæ periculo exponatur : tum ne detur hæreticis locus aſſerendi, Eccleſiam Catholicam tandem aliquando judicaſſe neceſſarium Calicis uſum.

Obj. Uberiore gratiâ donatur qui ſub utrâque ſpecie communicat, quàm qui ſub unâ tantùm: par igitur eſt ut Eccleſia fidelibus omnibus Calicis uſum reſtituat.

Reſp. 1. Nego ant. 2. Dato ant. nego conſeq. Nempè Eccleſia ſatiùs eſſe duxit nonnullo gratiæ *ad ſalutem* (ut loquitur Concilium Tridentinum)

non neceſſaria augmento, per Calicis ſubtractionem laïcos privare, quàm ſanctiſſimum Sacramentum exponere alicujus irreverentiæ periculo.

CAPUT V.

De Euchariſtiâ prout eſt Sacrificium.

§. I.

De Exiſtentiâ & Eſſentiâ Sacrificii Euchariſtiæ.

1. *Quæſt.* QUomodò definitur Sacrificium in genere ſumptum?

R. Eſt *Oblatio externa, ſoli Deo facta, quâ in teſtimonium ſupremi illius in res omnes dominii, res aliqua ſenſibilis aut realiter, aut myſticè mutatur, aut abſolutè deſtruitur.*

Dicitur 1. *Oblatio*, ex actione miniſtri offerentis. Dicitur. 2. Oblatio *rei ſenſibilis*, quia eſt ſignum Sacrificii inviſibilis, ejus nimirùm quo quiſque fidelis mentem, ſeu animam offert Deo per charitatis, aut alterius virtutis exercitium. Dicitur 3. *ſoli Deo facta*; quia ſoli Deo poteſt exhiberi, juxtà illud Auguſtini in libro 10. *de Civitate Dei*. cap. 4. *Sacrificium certè nullus hominum eſt, qui audeat dicere deberi, niſi Deo.* Dicitur 4. *In teſtimonium ſupremi dominii in res omnes creatas*: nempè inſtitutum eſt Sacrificium, ut homo eſſentialem ſuam à Deo dependentiam exteriùs profiteatur. Dicitur 5. Oblatio facta *à legitimo Miniſtro*, eò quòd ii tantùm externum Sacrificium offerre, ac conſecrare poſſint, qui ad id muneris à Deo tanquam Aaron ſpecialiter vocati & miſſi ſunt. Dicitur 6. Oblatio *quâ res aliqua ſenſibilis mutatur* aut myſticè, cum ex prophanâ fit ſacra & ſancta, aut abſolutè deſtruitur, ut oſten-

datur Deum vitæ ac necis eſſe dominum.

2. Q. Quotuplex eſt Sacrificium in genere?

R. Triplex; Latreuticum, Propitiatorium, & Pacificum. Primum eſt illud cujus finis immediatus eſt Dei cultus & honor. *Alterum*, eſt illud cujus finis eſt Dei placatio, & obtinenda peccatorum remiſſio. *Tertium*, ſubdividitur in *Euchariſticum*, & *Impetratorium*. Illud, pro acceptis beneficiis offertur; illud verò, pro aliquibus de novo recipiendis.

3. Q. Euchariſtia eſtne Sacrificium verè & propriè dictum?

R. Eſt Sacrificium *verè & propriè* dictum. Nam 1. Chriſtus cùm in ultimâ cum Apoſtolis Cœnâ Euchariſtiam inſtituit, verè ac propriè dictum Sacrificium obtulit Deo Patri. Id enim realiter tunc egit, quod Melchiſedech olim egerat in typo; hoc eſt, obtulit ſacrificium illud, cujus ſacrificium oblatum à Melchiſedech in pane & vino fuerat typus & figura: alioquin immeritò (ut docet ſanctus Cyprianus in Epiſtolâ ad Cæcilium) dictus fuiſſet Sacerdos *ſecundùm ordinem Melchiſedech*.

2. Euchariſtia eſt *Oblatio illa* quam Malachias capite 1. hiſce verbis prædixerat: *In omni loco ſacrificatur & offertur Nomini meo* OBLATIO MUNDA, *quia magnum eſt Nomen meum in gentibus*. Nempè prædictum à Prophetâ ſacrificium non eſt ſacrificium quod Chriſtus ſemel obtulit in Cruce: ſiquidem ſacrificium Crucis, non in omni loco, ſed in Judæâ tantùm oblatum eſt.

3. Patres qui Liturgias ſcripſerunt, millies meminerunt oblationis, immolationis, ſacrificii, Sacerdotum, Altarium, ſacrorum vaſorum, & inſtrumentorum quorum uſus adhiberi debet ad ritum illum externum, cujus leges & cerimonias deſcribebant in ſuis Liturgiis: ergo perſuaſum illis fuit Euchariſtiam, cujus offerendæ ritus deſcripſerunt, eſſe verè ac propriè dictum ſacrificium.

4. Idem perſuaſum fuit Patribus qui Concilia celebrarunt. Nicænum I. canone 18. Diaconis vetat ne deinceps audeant Chriſti corpus Preſbyteris concelebrantibus diſpenſare; *Quod* (inquit) *nec regula, nec conſuetudo tradidit, ut ab his qui poteſtatem non habent offerendi, illi qui offerunt, Chriſti corpus accipiant.* Concilium Epheſinum I. in declaratione XI. Anathematiſmi II. hæc habet, quæ non de alio, quàm Euchariſtiæ ſacrificio intelligi poſſunt; *Sanctum ac vivificum, incruentumque in Eccleſiâ peraginu* SACRIFICIUM. In Concilio Calchedonenſi mota eſt adverſùs Dioſcorum querela, quòd largiſſimis pecuniis omne frumentum in Ægypto coëmiſſet: *Et ex hoc* (inquit author libelli ſupplicis qui Concilio oblatus fuit) *neque terribile & incruentum ſacrificium celebratum eſt.* Vide etiam Concilium Toletanum XII. & alia quæ deinceps in variis Orbis Provinciis habita ſunt.

Obj. 1. Miſſæ ſacrificium ſupponeret ſacrificium Crucis non fuiſſe ſatis ad integram & perfectam hominum redemptionem: ſed hoc eſt falſum: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Non fuiſſe ſatis quantùm ad applicationem, tranſeat ant. quantùm ad virtutem, neg. ant. Scilicet Euchariſtiæ ſacrificium non aliud eſt *quoad effectum*, quàm applicatio meritorum quæ Chriſtus in Cruce comparavit.

Obj. 2. Chriſti Corpus & ejus Sanguis, quæ ſupponuntur eſſe hoſtia quæ offertur in Euchariſtiæ ſacrificio, nullam omninò mutationem patiuntur: & tamen ad ſacrificium verè & ſtrictè ſumptum requiritur ut Hoſtia quæ offertur, deſtruatur, aut ſaltem mutationem aliquam patiatur: ergo Euchariſtia &c.

Reſp. Diſting. ant. Nullam patiuntur mutationem *internam* conc. ant. mutationem *externam*, nego ant. Nempè Corpus & Sanguis Chriſti *vi verbo-*

rum quibus Euchariſtia conſecratur,redduntur præſentia in loco in quo priùs non erant; hoc eſt, ſub panis & vini ſpeciebus.

4. *Q.* In quo *præciſè* Liturgiæ ritu poſita eſt eſſentia ſacrificii Euchariſtiæ?

R. Poſita eſt in ſolâ ſpecierum conſecratione: quia hoſtia (quæ non eſt alia, quâm corpus & ſanguis Chriſti) fit ſubſtantialiter præſens in loco in quo non erat priùs.

Obj. 1. Die Paraſceves verum Sacrificium offertur; & tamen eâ die nulla fit ſpecierum conſecratio: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Ritus enim ille non eſt ſacrificium,ſed mera commemoratio ſacrificii quod pridie fuit oblatum.

Obj. 2. In conſecratione Hoſtia non moritur etiam myſticè: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Scilicet mors naturalis quæ Chriſto à Judæis illata eſt, diſtinctè exhibetur per conſecrationem panis diſtinctam à conſecratione vini:quia *vi verborum* quibus panis conſecratur, ſolum Chriſti Corpus fit realiter præſens ſub panis ſpeciebus, ſicut & per conſecrationem vini diſtinctam à conſecratione panis,ſolus ſanguis fit *vi verborum* præſens ſub vini ſpeciebus: unde duplex ſpecierum conſecratio, eſt veluti ſpiritualis gladius quo iterum, ſed *myſticè* tantùm,Corpus & Sanguis Chriſti à ſe invicem ſeparantur.

Obj. 3. Sacerdotes qui Euchariſtiam conficiunt, jure divino tenentur conſecrata ſumere; juxtà illud Chriſti in Evangelio; *Accipite. Manducate. Bibite*: ergo ſpecierum per communionem ſumptio requiritur ad ſacrificium:ac proinde non in *ſolâ* conſecratione poſitum eſt.

Reſp. Diſt. conſeq. Requiritur ad ſacrificium tamquam pars illius *integralis*, conc. conſeq. tamquam pars *eſſentialis*, nego conſeq. Cùm enim Eu-

chariſtia ſit convivii ſpiritualis adinſtar, mirum non eſt quòd Chriſtus cuilibet Sacerdoti ſacrificanti præceperit ut ſpecies conſecratas ſumat & accipiat. Vide apud Gratianum, Canonem *Relatum*, quod eſt Concilii Toletani XII. ubi non obſcurè innuitur quod mox à nobis datum eſt reſponſum.

5. *Q.* Ad Euchariſtiæ ſacrificii *eſſentiam* requiriturne utriuſque ſpeciei conſecratio; ità ut ſi una tantùm ſpecies, panis v.g. conſecretur, nullum prorſus ſit ſacrificium?

R. Certum eſt quidem quòd Sacerdotes qui offerunt, *præcepto divino* teneantùr *utramque* panis & vini ſpeciem conſecrare, juxtà illud Chriſti Euchariſtiam inſtituentis: *Hoc*, (id eſt, quod à me fieri vidiſtis) *facite*. Sed *fide Catholicâ* certum non eſt *utriuſque* ſpeciei panis & vini conſecrationem ad ſacrificii Euchariſtiæ *eſſentiam* requiri: tum quia non eſt Canon, quo id expreſſè definitum fuerit: tum etiam quia per uniùs tantùm ſpeciei conſecrationem Hoſtia redditur phyſicè præſens; ſtatum mutat extrinſecè, & tandem (ut jam obſervatum eſt ſuperiùs) *myſticè & metaphoricè* moritur.

6. *Q.* Ad quam ſacrificii ſpeciem reducitur Euchariſtiæ ſacrificium?

R. Eſt ſimul Latreuticum, Euchariſticum, Propitiatorium, & Impetratorium.

1. Eſt *Latreuticum*. Eccleſia nempè per Chriſti mortem quæ in Euchariſtiæ ſacrificio exhibetur, agnoſcit & veneratur ſupremum Dei in res omnes dominium, profiteturque illum eſſe ſummum necis & vitæ Dominum.

2. Eſt etiam *Euchariſticum*, Scilicet per Chriſtum Victimam ſimul & Sacerdotem Eccleſia pro acceptis à Deo beneficiis gratias agit: unde eſt illud Auguſtini ad Dardanum ſcribentis: *Noſti in quo ſacrificio dicatur, Gratias agamus Deo noſtro.*

3. Eſt quoque *Propitiatorium*; Deus enim in ho-

minem iratus, per Euchariſtiæ ſacrificium placatur: eadem quippe victima per eumdem Sacerdotem offertur, quæ iram illius in Cruce placavit, eumque nobis reddit propitium; hoc eſt, benè in nos affectum.

4. Tandem eſt *Impetratorium*: nimirùm Chriſti oblatione quæ fit ab ipſomet Chriſto tamquam à primario & præcipuo Sacerdote, Deus(à quo Chriſtus pro ſuâ dignitate & merito exaudiri debet juxtà illud Apoſtoli, *Exauditus eſt pro ſuâ reverentiâ*) movetur ad conferendam peccatorum remiſſionem, & ad largienda auxilia quibus impii homines ad contritionem, & justi ad perſeverantiam, & reliquorum mandatorum obſervationem indigent: quo autem modo id fiat, inferiùs exponetur. *Vide* interim Concilium Tridentinum ſeſſione 22. capite 2. ubi explicatur quâ ratione Euchariſtiæ ſacrificium ſit ſimul Latreuticum, Euchariſticum, Propitiatorium, & Impetratorium.

§. II.

De Authore, Miniſtro, & Subjecto Sacrificii Euchariſtiæ.

1 *Quæſt.* QUis eſt author Sacrificii Euchariſtiæ?

R. Chriſtus ipſe, qui in ultimâ Cœnâ ſe ipſum ſub panis & vini ſpeciebus, præſentem, obtulit Deo Patri, & Apoſtolis, quos tunc Novi Teſtamenti Sacerdotes creavit, injunxit ut illum quoque per conſecrationem redditum ſub panis & vini ſpeciebus, præſentem, eidem Deo Patri offerrent, offerendique poteſtatem facerent ſuis in Sacerdotio ſucceſſoribus.

2. Q. Quis eſt ſacrificii Euchariſtiæ miniſter neceſſarius?

R. Solus Sacerdos; hoc eſt, is qui per Epiſcopalem

manuum impoſitionem ad id muneris electus & conſecratus eſt.

Et ſanè 3. non omnes fideles, ſed ſolos Apoſtolos, in eorumque perſonâ eos qui deinceps conſecrandi erant Sacerdotes, Chriſtus alloquebatur, cùm hiſce verbis: *Hoc facite*, præcepit ut Euchariſtiæ ſacrificium offerretur.

2. Id planè perſuaſum fuit Nicæni Concilii I. Patribus, qui id ex præcedenti traditione hauſerant, cùm can. 18. expreſſè aſſeruerunt id juris non eſſe ipſis etiam Diaconis: *Quod* (inquit) *nec Regula, nec Conſuetudo tradidit, ut ab his qui* POTESTATEM NON HABENT OFFERENDI, *illi* (loquitur de Sacerdotibus per Epiſcopalem manuum impoſitionem conſecratis) *qui* OFFERUNT, *Chriſti corpus accipiant.* Vide Concilium Tridentinum ſeſſ. 21. canone 1. ubi anathemate damnantur, qui contrarium auſi fuerint aſſerere.

Obj. 1. Singuli fideles, 1. Petri 2. dicuntur *Regale Sacerdotium*: ergo omnes vi characteris quod receperunt in Baptiſmate, ſunt Euchariſtiæ, etiam conſecrandæ, Miniſtri.

Reſp. Diſt. ant. Dicuntur regale Sacerdotium *Spirituale & internum*; ſcilicet vocati ad offerendum ſacrificium internum mentis per fidem & charitatem; cordis per contritionem, *Sacrificium Deo Spiritus contribulatus*; corporis per mortificationem ſenſuum, conc. ant. Dicuntur regale Sacerdotium *externum*: hoc eſt, vocati ad offerendum & conſecrandum ſacrificium *externum*, ſacrificium *Religionis*, ut eſt Euchariſtia, nego ant.

Obj. 2. Laïcus *tamquam miniſter extraordinarius*, poteſt hominem in periculo mortis conſtitutum baptizare: ergo in eodem articulo poteſt quoque *tamquam miniſter extraordinarius* Euchariſtiam conſecrare, & homini in hujuſmodi diſcrimine conſtituto, conſecratam diſpenſare.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia Chriſtus propter *ſummam* baptiſmi neceſſitatem, quæ (ut ſuo loco dictum eſt) Euchariſtiæ non convenit, pro ſuâ in homines charitate, laïcis etiam hominibus facultatem fecit baptizandi in neceſſitatis articulo.

Obj. 3. Canon ſecundus Ancyrani Concilii, quod quarto ineunte ſæculo celebratum eſt, in Diaconis ſupponit poteſtatem *offerendi*: nempè tollit eam à Diaconis flagitioſis: ergo non *ſoli* Sacerdotes ſunt Euchariſtiæ conſecrandæ miniſtri.

Reſp. Diſt. ant. Tollit à Diaconis flagitioſis poteſtatem *offerendi*, hoc eſt, facultatem Sacerdoti ſacrificanti porrigendi panem & vinum à fidelibus ad conſecrationem oblata, conc. ant. Tollit poteſtatem *offerendi*; hoc eſt, facultatem panem & vinum conſecrandi, nego ant. Unde Canon de quo agitur, utitur ſine addito voce *offerendi*, non autem cum hoc addito, *Chriſti Corpus & Sanguinem*.

3. Q. Euchariſtiæ ſacrificium poteſtne à pluribus ſimul Sacerdotibus offerri & conſecrari?

R. Poteſt. Nam mos ille quondam invaluerat, ut colligitur ex canone 18. Concilii Nicæni I. Obtinet quoque his etiam temporibus, ut videre eſt in Pontificali Romano, quo Sacerdotes mox ab Epiſcopo conſecrati, jubentur conſecrationis verba ſimul cum illo proferre. Eo autem in caſu ſingulorum & omnium actio ſe habet per modum unius actionis moralis; inde verò concluditur Euchariſtiam eo tantùm inſtanti eſſe conſecratam, quo omnes Sacerdotes verba conſecrationis protulerunt.

4. Q. Quinam ſunt ii pro quibus Sacerdos non poteſt offerre Euchariſtiæ ſacrificium?

R. Non licet illud offerre 1. pro iis qui extrà Eccleſiæ ſinum, diem clauſerunt extremam, aut quos conſtat obiiſſe in actu peccati mortalis: unde eſt illud Aug. lib. 3 *de Origine animæ*, cap. 12. *Noli credere,*

net dicere, ſacrificium Chriſtianorum pro iis, qui non baptizati, de corpore exierint, offerendum, ſi vis eſſe Catholicus.

Obj. 1. Adrevaldus in libro *de miraculis S. Benedicti*, cap. 21. ſcribit Monachos Floriacenſes, preces ad Dominum fudiſſe pro animabus prædonum qui in ipſo actu peccati occiſi fuerant: ergo, &c.

Reſp. Illi Floriacenſes Monachi facto ſuo probarunt quidem ſe habere zelum, ſed qui non eſſet ſecundum ſcientiam.

Obj. 2. Judas Machabæus (ut conſtat ex libro 2. Machab. cap. 12.) præcepit offerri ſacrificium pro Judæis in acie occiſis, iis etiam quos conſtabat mortuos eſſe non modò in ſtatu peccati mortalis, ſed & in illius affectu, iis nimirùm ſub quorum tunicis inventa ſunt idolorum donaria: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Inventa ſunt idolorum donaria, tamquam pretium quod belli jure eis debebatur, conc. ant. tamquam idola quæ venerarentur, nego ant. Unde falſum eſt quòd Machabæus judicaverit Judæos illos obiiſſe in ſtatu & affectu peccati mortalis.

Obj. 3. Hæc oratio legitur in hodiernâ Latinorum Liturgiâ: *Libera animas omnium fidelium defunctorum de pœnis* INFERNI, *& de profundo lacu, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcurum*: ergo, &c.

Reſp. 1. Voces iſtæ, *Inferni, & de profundo lacu* non intelliguntur de inferno ubi dæmones torquentur, ſed de locis ſubterraneis, in quibus uſque ad perfectam & integram liberationem, animæ juſtorum qui defuncti ſunt, detinentur.

Reſp. 2. Illa Liturgiæ oratio refertur ad illud inſtans quo defunctorum animæ de corpore exierunt: ſcilicet (ut Auguſtinus advertit Epiſtolâ 23. quæ eſt ad Bonifacium Epiſcopum) Eccleſia in ſuis precibus ſolet præteritum tempus aliquandò recolere,

quaſi præſens eſſet, aliquando etiam præſens, quaſi futurum eſſet.

2. Euchariſtiæ ſacrificium nec pro Beatis, nec pro Damnatis offerri poteſt: tum quia Beatis; hoc eſt, Deo jam fruentibus, peccata omnia ſive quoad culpam, ſive quoad pœnam integrè remiſſa ſunt: tum etiam quòd ex immutabili Dei decreto perpetua ſint damnatorum ſupplicia, juxtà illud Evangelii: *Ite maledicti in ignem æternum &c.*

5. Q. Quinam ſunt ii pro quibus licet Sacerdoti offerre ſacrificium Euchariſtiæ?

R. Sacerdoti non licet quidem in Liturgiâ eorum nomina appellare, qui actu jacent extrà Eccleſiæ ſinum vel per infidelitatem, vel per hæreſim, vel per majorem excommunicationem: id enim præſens Eccleſiæ diſciplina non patitur, niſi in Liturgiâ quæ die Paraſceves recitatur. Verùm licitum eſt privatim, & non recitando cum fidelibus nomina, pro omnibus omninò viventibus Euchariſtiæ ſacrificium offerre; nimirùm ut pro impiis & infidelibus hominibus à Deo petatur converſionis & pœnitentiæ donum; nempè jubet Apoſtolus primæ ad Timoth. 2. ut pro omnibus omninò hominibus, cùm Deus velit omnes ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, preces fundantur etiam in publicis conventibus, in quibus (Juſtino teſte) prioribus ſæculis ferè ſemper offerebatur Euchariſtiæ ſacrificium.

Obj. Non licet offerre ſacrificium pro iis qui non ſunt membra Chriſti; dicit enim Auguſtinus in lib. 1. *de Origine animæ*, capite 9. *Quis offerat ſacrificium Corporis Chriſti, niſi pro iis qui ſunt membra Chriſti?* ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Niſi pro iis qui ſunt aut *actu*, aut *in potentiâ* membra Chriſti, conc. ant. pro iis ſolùm, qui *actu* ſunt membra Chriſti, nego ant.

6. Q. Euchariſtiæ ſacrificium poteſtne offerri pro animabus eorum omnium qui in Eccleſiæ ſinu, &c.

non in ipſo actu peccati mortalis, obierunt?

R. Poteſt: omnes enim illi de quibus eſt quæſtio, præſumi debent obiiſſe in ſtatu gratiæ ſanctificantis: id verò Scriptura laudat 2. Machab. 12. id etiam confirmat perpetua Eccleſiæ praxis, ut videre eſt apud Tertullianum in libro *de Coronâ militis*, capite 3. apud Cyprianum in Epiſtolâ *ad Preſbyteros, Diaconos, & plebem Furnis conſiſtentem*; apud Auguſtinum in libro *de curâ pro mortuis gerendâ*; & tandem apud Patres ſive Græcos, ſive Latinos qui Liturgias quondam conſcripſerunt.

§. III.

De Effectibus Sacrificii Euchariſtiæ.

1. *Quæſt.* Sacrificium Euchariſtiæ remittitne peccata, tum mortalia, tum venialia?

R. Suo modo (ut dicetur inferiùs) tum quoad culpam, tum quoad pœnam remittit. Nam 1. eſt omninò idem cum Crucis ſacrificio, ſolâque ab eo differt offerendi ratione. 2. In eumdem ſcopum Concilium Tridentinum ſeſſ. 21. c. 2. definiit Euchariſtiæ ſacrificium *verè propitiatorium eſſe, per ipſumque fieri ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.*

2. *Q.* Sacrificium Euchariſtiæ remittitne *immediatè*, ſicut Baptiſmus & Pœnitentia, peccata mortalia?

R. Non remittit *immediatè*, ſed *mediatè* tantùm; ſcilicet in quantum impetrat media, quibus peccatum remittatur, contritionem nimirùm & Sacramenti Pœnitentiæ receptionem: is enim eſt ſenſus Concilii Tridentini ſeſſione 21. cap. 2. cùm hæc docet: *Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit.*

3. *Q.* Euchariſtiæ ſacrificium remittitne peccata ex

opere operato, ſicut Sacramentum Euchariſtiæ ; an verò ſolùm *ex opere operantis?*

R. Eâ de re non una eſt Scholaſticorum opinio. Bellarminus Euchariſtiæ ſacrificio adſcribit virtutem quæ ſit *ex opere operato*: alii verò, virtutem quæ ſit ſolùm *ex opere operantis*. Horum verò Theologorum ſententia videtur probabilior. Ratio eſt, quia licèt offeratur aut pro quorumdam impiorum converſione, aut pro quorumdam juſtorum in bono perſeverantiâ uſque ad finem; effectùm tamen illum aliquando non conſequitur: ac proindè non agit *ex opere operato*, ſeu ex vi oblationis in ſe ſumptæ; quæ enim agunt ex opere operato, ut ſol reſpectu caloris,ſemper, quoties non opponitur obex, ſuum effectum conſequuntur.

Obj. Si Sacrificium Euchariſtiæ non ageret *ex opere operato*, illius oblatio,ſuo, propter Sacerdotis iniquitatem,effectu fruſtraretur : ſed hòc eſt abſurdum : ergò, &c.

Reſp. Nego maj. Ratio eſt, quia ſacrificium Euchariſtiæ eſt Eccleſiæ totiûs oratio publica:ſed propter iniquitatem miniſtri, oratio publica non redditur inutilis: ſcilicet (propriè loquendo) non tam Sacerdos qui loquitur,orat, quàm Eccleſia quæ utitur illius miniſterio.Unde Auguſtinus gemitui Columbæ,ſeu juſtorum cœtui qui præcipuam Eccleſiæ partem conſtituit, adſcribit omnia beneficia, quibus ex Chriſti meritis fideles afficiuntur.

4. ℈.Valor Sacrificii Euchariſtiæ eſtne infinitus?

R. Eſt infinitus *in ſe* & *ſecundùm ſufficientiam*. Scilicet in Euchariſtiæ ſacrificio Victima ſanctitatis infinitæ ab ipſomet Chriſto, cujus actiones & orationes meriti ſunt infiniti,Dèo Patri per Sacerdotis miniſterium offertur : finitus tamen eſt *ſecundùm effectum* quem operatur, quia per illud finito modo nobis applicantur dona quæ Chriſtus in cruce moriens promeritus eſt.

5. Q. Unde deſumi debet quantitas fructûs qui per Euchariſtiæ ſacrificium fidelibus applicatur ?

R. Deſumi debet ex triplici capite : nimirùm 1. ex abſoluto Dei beneplacito : hincque fit ut Deus non ſemper id concedat,quod pro nonnullis in ſpecie hominibus petitur à Sacerdote qui rei Sacræ dat operam. Deſumitur 2. ex ſpeciali intentione miniſtri : nempè (ut contrà Wicleffum Concilium Conſtantienſe definiit) ſpeciales orationes proſunt magis quàm generales , iis pro quibus funduntur. Deſumitur 3. ex majori vel minori devotione , ſeu charitate perſonæ, cui à Sacerdote ſacrificium Euchariſtiæ ſpecialiter applicatur : *Quamvis ergo* (inquit S. Thomas 3. p. q. 79. art. 5.) *oblatio ex ſui quantitate ſufficiat ad ſatisfaciendum pro omni pœnâ : tamen fit ſatisfactoria illis pro quibus offertur , vel etiam offerentibus , ſecundùm quantitatem ſuæ devotionis , & non pro totâ pœnâ.* Nec id mirum eſt, cùm (ut ſuperiùs dictum fuit) Euchariſtiæ ſacrificium per modum impetrationis , ſeu orationis operetur.

§. IV.

De Proprietatibus Sacrificii Euchariſtiæ.

Nota. NOn patitur hocce Compendium ut de omnibus ac ſingulis ſacrificii Euchariſtiæ proprietatibus tractemus : itaque de ſolâ illius neceſſitate hîc eſt à nobis agendum , tum reſpectu miniſtri qui jus habet illud offerendi , tum reſpectu populi fidelis qui certis diebus tenetur illi ſe præſentem ſiſtere.

1. Q. Sacerdotes legitimè non impediti,tenenturne,licèt eis non incumbat animarum cura , Euchariſtiæ ſacrificium aliquando offerre ?

R. Ad id jure divino tenentur : hæc enim Chriſti verba : *Hoc facite* , ſpectant ad eos omnes qui

Apoſtolorum futuri erant in Sacerdotio ſucceſſores: *Ut ſumerent* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 21. cap. 2.) *& eiſdem, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, ut offerrent* PRÆCEPIT *per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem, uti ſemper Eccleſia Catholica intellexit & docuit.*

2. Q. Quoties intrà annum Sacerdos legitimè non impeditus, tenetur offerre Euchariſtiæ ſacrificium?

Reſpondet S. Thomas hiſce verbis 3. p. q. 83. art. 10. *Saltem videtur quòd celebrare teneatur in præcipuis feſtis, in quibus fideles communicare conſueverunt.* Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 14. Epiſcopis injungit ut dent operam, quò Sacerdotes quilibet ſaltem *diebus Dominicis, & feſtis ſolemnibus Miſſas celebrent*: quæ quidem ſacræ Synodi verba ſanctus Carolus in Concilio Mediolanenſi I. de præcepto ſtrictè ſumpto interpretatur.

3. Q. Licetne Sacerdoti offerre ſacrificium Euchariſtiæ, quamvis nullus ſit qui præter ipſum communicet?

R. Licèt. Ità nimirùm contrà Lutheranos in Concilio Tridentino ſeſſ 22. can. 8. definitum eſt: nec immeritò; cùm adſtantium communio nec ad eſſentiam, nec ad integritatem ſacrificii Euchariſtiæ requiratur.

Obj. Mancum eſt ſacrificium in quo nullus præter Sacerdotem communicat: ſed non licet offerre ſacrificium quod mancum ſit: ergo, &c.

Reſp. Nego quòd mancum ſit 1. quantùm ad finem *primarium* in eo poſitum, quòd Deo debitus latriæ cultus exhibeatur, & impetrentur dona quibus indiget Eccleſia. 2. Non eſt quoque mancum quantùm ad finem *ſecundarium*; quia in eo populus, *ſaltem ſpiritualiter*, communicat.

4. Q. Suntne cauſæ aliquæ quæ Sacerdotem *ad tempus*, impedire debeant, ne offerat Euchariſtiæ ſacrificium?

R. Multæ ſunt. Et quidem 1. Suſpenſio: 2. Irregularitas: 3. Conſcientia peccati mortalis, niſi (ut docet Concilium Tridentinum) urgeat neceſſitas, & non adſit alius Sacerdos à quo poſſit abſolvi: 4. flagitia aut facinora in quæ Sacerdos ex conſuetudine lapſus fuerit. Tandem 5. flagitium aliquod grave, aut facinus enorme brevi ante commiſſum. Unde eſt illud Cypriani libro de lapſis: *A Diabolis aris revertentes, ad Sanctum Domini, ſordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiamnum ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini Corpus invadunt.*

5. Q. Fideles tenenturne aliquo præcepto ſiſtere ſe præſentes Euchariſtiæ ſacrificio, diebus Dominicis, & aliis anni feſtivis diebus?

R. Tenentur. *Miſſas* (inquit Concilium Agathenſe, quod habitum eſt ann. 505. quodque relatum eſt in Corpus juris Canonici) *die Dominico à ſæcularibus totas teneri ſpeciali ordinatione præcipimus.* Idem jubetur in Decretalibus Gregorii Papæ IX. titulo *de feriis.* Vigebat verò lex illa in ipſis Eccleſiæ incunabulis: illius enim meminit Juſtinus Martyr in alterâ Apologiâ quam pro Religione Chriſtianâ obtulit Imperatoribus.

6. Q. Qui ſunt ii qui non faciunt ſatis præcepto *Eccleſiaſtico* de audiendâ Miſſâ feſtivis diebus?

R. Sunt 1. ii qui abſunt à notabili parte Liturgiæ: 2. Qui plures à diverſis Sacerdotibus Miſſæ partes ſimul audiunt: 3. Qui duas Miſſæ partes à duobus Sacerdotibus etiam ſucceſſivè audirent: 4 Qui per gravem Liturgiæ partem voluntarias mentis evagationes paterentur: 5. Qui tantùm abeſt ut tunc cogitent de obtinendâ peccatorum contritione, quin potiùs in illorum amore per id tempus animum ſuum obfirment. *Vide* Cleri Gallicani Comitia Generalia ann. 1700. ubi doctrina contraria proſcribitur.

7. Q. Quænam ex parte fidelium diſpoſitiones internæ requiruntur, ut faciant ſatis præcepto de audiendâ Miſſâ?

R. Requiritur 1. *Mentis* attentio: quia ii qui adſunt Miſſæ ſacrificio, orare jubentur. Requiritur 2. devotus *Cordis* affectus: *Devoto* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 22. in Decreto, *de Obſervandis*) *Cordis affectu*. Ille autem *devotus cordis affectus*, non præſupponit neceſſariò ſtatum gratiæ ſanctificantis; nec requirit *abſolutè* ut quis omninò liber ſit ab amore peccati dominante; ſed includit in homine impio *inchoatum* ſaltem pœnitentiæ & contritionis *deſiderium*: ita ut eo fine ſe ſacrificio præſentem ſiſtat, ut obtinere conetur veræ ac integræ contritionis donum, per quod ab affectu, ſeu peccati amore dominante liberetur: is eſt enim Concilii Tridentini ſenſus, cùm in ſeſſ. 22. c. 2. in Decreto *de Obſervandis*, ſic loquitur: *Per ipſumque* (Miſſæ ſacrificium) *fieri ut ſi cum* VERO CORDE, ET RECTA FIDE, *cum metu & reverentiâ* CONTRITI *ac pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.*

8. Q. Fideles tenenturne diebus Dominicis, & majoribus anni Feſtis ſiſtere ſe præſentes Miſſæ Parochiali?

R. Tenentur jure Eccleſiaſtico, tum *Antiquo*, quod quidem in Gratiani Decreto legitur, cuique robur addidit Sixti Papæ IV. Conſtitutio quæ incipit *Vices illius*; tum etiam, *Novo*, quod promulgatum eſt in Concilio Tridentino ſeſſ. 24. capite 4. *Moneat* (inquit) *Epiſcopus populum diligenter* TENERI *unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ubi* COMMODE *id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei*; quod quidem, ex ejuſdem Concilii decreto, inter Miſſarum ſolemnia prædicari debet. *Vide* plures propoſitiones ad illud argumentum ſpectantes,

quibus Clerus Gallicanus ad Comitia generalia coactus ann. 1700. cenſuras ſpeciales inuſſit.

9. *Q.* Suntne aliquæ cauſæ quæ fideles eximant à debito audiendi Miſſam diebus Dominicis, ac Feſtivis aliis diebus?

R. Sunt aliquæ. Et quidem 1. eximit impotentia aut *phyſica*, aut *moralis*; quâ nimirùm efficitur ut quis aut abſolutè, aut ſine gravi detrimento ſui, aut aliorum, adeſſe non poſſit Euchariſtiæ ſacrificio. Eximit 2. charitatis ergà proximum, ſed in re neceſſariâ, exercitium. Eximit 3. officium quod quis non poteſt deſerere: Eximit 4. à debito audiendi Miſſam Parochialem honeſta aliqua cauſa: *Niſi forſan* (ait Sixtus IV. in Conſtitutione, VICES illius) *ex honeſtâ causâ ab ipsâ Eccleſiâ ſe abſentarent.*

CAPUT VI.

De Sacramento Pœnitentiæ.

§. I.

De Eſſentiâ & Exiſtentiâ Sacramenti Pœnitentiæ.

1. *Quæſt.* Quot modis ſumi poteſt Pœnitentia?

R. Duobus modis; nimirùm vel prout eſt virtus quæ *Pœnitentia* virtus dicitur, vel prout eſt Novæ legis Sacramentum.

2. *Q.* Pœnitentia, *prout eſt virtus*, quomodò definitur?

R Definitur diſplicentia de præterito peccato, cum propoſito non peccandi de cetero, ac Deo, ut par eſt, ſatisfaciendi: hincque patet Pœnitentiam *prout eſt virtus*, eſſe omninò idem cum Contritio-

ne de quâ ſuo loco fusè dicetur.

3. ℚ. Pœnitentia, *prout eſt Novæ legis Sacramentum*, quomodò definitur?

R. Definitur, *Ritus ſacer, quo lapſis poſt baptiſmum, Contritis, Confeſſis, ac Satisfacere proponentibus, abſolutio à peccatis impenditur à Sacerdote.*

Dicitur 1. *Ritus ſacer*; conſtat enim rebus & verbis, quæ ſunt ex Chriſti Salvatoris inſtitutione: & in hoc convenit cum ſex aliis ſacramentis Novæ legis.

Dicitur 2. quo *lapſis poſt baptiſmum* impenditur peccatorum abſolutio: hincque colligitur illius à baptiſmo diſcrimen; cùm enim baptiſmus *per ſe* præcipuè remittat peccatum Originale; Pœnitentia è contrà non dimittit, niſi quæ poſt baptiſmum commiſſa ſunt: unde dicitur à Patribus *Secunda poſt naufragium tabula.*

Dicitur 3. quo *Contritis, Confeſſis, ac Satisfacere proponentibus* impenditur abſolutio, eò quòd (ut inferiùs exponetur) illi actus ſint quaſi illius materia.

4. ℚ. Exiſtitne in Novâ lege Sacramentum quod *Pœnitentia* dicitur?

R. Exiſtit. Scilicet Chriſtus Joannis 20. dedit Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus poteſtatem remittendi peccata poſt baptiſmum commiſſa. *Accipite* (inquit) *Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Atqui in uſu illius poteſtatis reperitur ratio Sacramenti ſtrictè ſumpti. Primò enim reperitur *ſignum ſenſibile* quia humano modo & per juriſdictionis viam fieri debet. 2. Uſus hujuſmodi poteſtatis eſt de *præcepto divino*: SICUT *miſit me vivens Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum ſanctum; quorum*, &c. 3. Reperitur in eodem uſu *Collatio gratiæ ſanctificantis*: neque enim (ut oſtendunt Theologi in tractatu de juſtificatione) peccata remittuntur, quin gratia ſanctificans producatur.

Obj. 1.

Obj. 1. Hæc Chriſti verba : *Quorum remiſeritis peccata*, &c. intelliguntur de remiſſione quæ per Baptiſmum confertur : ergo , &c.

Reſp. Nego ant. Nam 1. diſtinctè in aliis Evangelii locis agitur de remiſſione quæ per Baptiſmum confertur. 2. Patres textum de quo eſt quæſtio , unanimi conſenſu intellexerunt de remiſſione quæ fiat non per Baptiſmum , ſed per Eccleſiæ claves. *Vide* Cyprianum Epiſtolâ 52. & libro *de lapſis* , Auguſtinum libro 5. *de Baptiſmo* , cap. 20. Chryſoſtomum libro 3. *de Sacerdotio* ; Gregorium Magnum in eum de quo agitur,Evangelii locum.Hincque patet debito anathemate à ConcilioTridentino mulctatos eſſe eos qui contrarium auſi fuerint aſſerere.

Obj. 2. Per Sacerdotis abſolutionem peccata verè non dimittuntur, ſed tantùm declarantur eſſe remiſſa ei qui credit : ergo Pœnitentia in Novâ lege non eſt Sacramentum ſtrictè ſumptum.

Reſp. Nego ant. Nempè vox , *Remittuntur* , quâ Chriſtus uſus eſt, ad litteram & in ſenſu obvio, veram & realem , & non declaratoriam tantùm , remiſſionem ſignificat. 2.Patres unanimi conſenſu illam Chriſti ſententiam de reali & verâ remiſſione intellexerunt , eâ enim uſi ſunt , ut aſſererent diſcrimen quod inter Leviticos & Evangelicos Sacerdotes intercedit : hoc eſt,aſſeruerunt quòd cùm iſti verè depellant animi morbos, curentque ac ſanent ejus vulnera ; illi è contrà ſolùm poſſent declarare quis ſanus eſſet quiſve impurus.

Obj. 3. Aſſignari non poteſt diſcrimen quod inter Baptiſmum & Pœnitentiæ Sacramentum intercedit : ergo ſunt unum & idem Sacramentum.

Reſp. Nego ant. Nam differunt 1. ratione materiæ ; 2. ratione formæ; 3. ratione miniſtri; 4. ratione effectûs. Ità contrà Lutheranos Concilium Tridentinum definiit ſeſſ. 14. cap. 2. *Vide* quæ de qua-

druplici illo diſcrimine dicentur inferiùs.

Obj. 4. Lutherani & Calviniſtæ qui denegant Eccleſiæ poteſtatem verè dimittendi peccata per claves, doctrinam illam hauſerunt ex antiquis Patribus : ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Nam 1. nullus Catholicus ante hæreticorum de quibus agitur tempora, Eccleſiæ denegavit poteſtatem de quâ agitur. 2. Nec ipſi Montaniſtæ, nec Novatiani negarunt jus illud, eam facultatem à Chriſto Eccleſiæ conceſſam fuiſſe: ſcilicet peccata mortalia dividebant in remiſſibilia per claves Eccleſiæ conceſſas, & in irremiſſibilia per eaſdem claves; proindeque quoad primum caput, Evangelica verba ; *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, intelligebant de verâ & reali remiſſione quæ fiat per Eccleſiæ claves.

§. II.

De Materiâ Sacramenti Pœnitentiæ in genere,

1. *Quæſt.* QUotuplex eſt materia Sacramenti Pœnitentiæ ?

R. Duplex ; nimirùm materia *Circà quam*, & materia *Ex quâ*. Prima, ſunt peccata *omnia* poſt bapiſmum commiſſa ; cum hoc tamen diſcrimine, quòd venialia ſint materia *libera* ; lethalia verò, materia *neceſſaria* ; hoc eſt, dimitti non poſſunt, niſi aut per *actualem* Sacerdotalem abſolutionem, aut ſaltem per illius votum, ſeu deſiderium. *Altera*, eſt res, aut pars ex quâ intrinſecè conſtat Pœnitentiæ Sacramentum, ſicut aqua eſt materia *Ex quâ*, baptiſmi ; eo quòd baptiſmus aquâ tamquam intrinſecâ parte conſtet.

2. *Q.* Quæ eſt materia *Ex quâ* Sacramenti Pœnitentiæ ?

R. Sunt Pœnitentis actus ; Contritio nimirùm, Confeſſio, & Satiſfactio : ſiquidem illi actus ſunt

materia *ex quâ* conſtat Sacramentum Pœnitentiæ, quos Concilium Tridentinum aſſerit eſſe *quaſi* illius materiam, & eſſe illius *partes*: atqui de actibus de quibus agitur, id aſſerit Concilium Tridentinum: hæc enim habet ſacra Synodus ſeſſ. 14. cap. 2. *Sunt autem* QUASI MATERIA *hujus Sacramenti, ipſius pœnitentis actus, nempè Contritio, Confeſſio, & Satisfactio, qui quatenus in pœnitente ad integritatem Sacramenti, & ad plenam & perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur, Pœnitentiæ* PARTES *dicuntur.*

Obj. 1. Concilium Tridentinum non dicit *ſimpliciter* actus pœnitentis eſſe materiam ſacramenti Pœnitentiæ, ſed cum addito, *quaſi* materiam: ergo cenſuit eos non propriè, ſed metaphoricè tantùm eſſe materiam; quòd nimirùm ſint diſpoſitiones ad effectum ſacramenti conſequendum omninò neceſſariæ.

Reſp. Nego conſeq. Nempè non ideò Concilium actus illos vocavit *quaſi* materiam, quòd veræ ac propriæ materiæ rationem non habeant: *Sed* (inquit Catechiſmus Romanus ad Parochos) *quia ejus generis materia non ſunt, quæ extrinſecùs adhibeatur, ut aqua in Baptiſmate, & chriſmatio in Confirmatione.*

Obj. 2. Materia *ex quâ* Sacramentum conſtat, debet eſſe ſenſibilis: atqui contritio non eſt ſenſibilis, cùm ſit actus merè internus: ergo contritio non eſt materia *ex quâ* ſacramenti Pœnitentiæ.

Reſp. Diſt. min. Contritio non eſt ſenſibilis *per ſe*, conc. min. non eſt ſenſibilis *per aliud*, nego min. Scilicet ſenſibilis eſt aut per oris confeſſionem, aut per petitionem Sacramenti, aut per aliquod aliud ſignum exterius.

Obj. 3. Valet ſacramentum Pœnitentiæ ſine peccatorum confeſſione. Nempè valet abſolutio ſacramentalis collata homini qui ubi advocavit Sacerdo-

tem, uſum rationis amiſit,antequam Sacerdos advenerit: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Valet aliquando Sacramentum ſine *oris* confeſſione, conc. ant. ſine *omni* prorsùs confeſſione,nego ant.In caſu verò de quo agitur eſt confeſſio virtualis,per nutus nimirùm & ſigna: qui enim Sacerdotem advocat, ſeipſum fatetur reum, ſuumque in abſolutionem deſiderium ſignificat; quod quidem ſatis eſt in circumſtantiâ de quâ eſt quæſtio.

Obj. 3. Pœnitentiæ Sacramentum valet ſine Satisfactione; idque in triplici caſu; 1. cùm Sacerdos poſt abſolutionem datam omittit ſatisfactionis impoſitionem: 2. cùm pœnitens deſtitutus uſu rationis abſolvitur: 3. cùm idem pœnitens ſtatim poſt receptam abſolutionem moritur: ergo ſatisfactio non eſt materia *ex quâ* ſacramenti Pœnitentiæ.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Ergo ſatisfactio non eſt *eſſentialis* materia *ex quâ* ſacramenti Pœnitentiæ, conc. conſeq. Non eſt materia *integralis ex quâ*, nego conſeq. Materia *ex quâ* ſeu intrinſeca, duplex eſt;eſſentialis, ut corpus reſpectu hominis, & integralis, ut dignus reſpectu ejuſdem hominis. Satisfactio (ut rectè probat argumentum) non eſt materia eſſentialis ſacramenti Pœnitentiæ, ſed eſt materia integralis; ita ut quamvis Pœnitentiæ ſacramentum ſine ſatisfactione habeat omnia quæ ſibi eſſentialia ſunt, non habet tamen ea quæ ad ejus integritatem requiruntur, ſicut homo habens corpus & animam, ſed orbatus digito, habet quidem omnia quæ homini ſunt eſſentialia, ſed non habet omnia quæ neceſſaria ſunt ad illius integritatem.

Quæ mox de ſatisfactione dicta ſunt, intelliguntur de ſatisfactione *actuali*, non autem de ſatisfactione *in animi præparatione*. Scilicet ſatisfactio in animi præparatione eſt idem cum propoſito ſatiſ-

faciendi ; propoſitum autem ſatisfaciendi, ſaltem implicitum, eſt eſſentialis materia inadæquata ſacramenti, quia eſt pars Contritionis, ſeu Pœnitentiæ prout eſt virtus.

§. III.

De primâ parte materiæ Sacramenti Pœnitentiæ, ſeu de Contritione.

Nota. Dicemus in hoc paragrapho de Eſſentiâ, Neceſſitate, Effectu, & Diviſione Contritionis.

De Eſſentiâ Contritionis.

1. *Quæſt.* In quo poſita eſt Contritionis eſſentia? *R.* In hâc ejus definitione quam Concilium Tridentinum tradit ſeſſione 14. cap. 4. *Contritio, animi dolor ac deteſtatio eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.*

1. Contritio eſt *animi dolor ac deteſtatio de peccato commiſſo*: Nempè dolor ille, eaque deteſtatio reperiuntur in omnium pœnitentium de quibus Scriptura loquitur, contritione: *Recogitabo tibi* (inquit Ezechias pœnitens Iſaiæ 38.) *omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Pſaltes Regius Pſal. 6. *Laboravi in gemitu meo. Lavabo per ſingulas noctes lectum meum.* In ea autem verba ſic loquitur Concilium Tridentinum: *Et certè qui illos Sanctorum clamores conſideraverit, facilè intelliget eos ex vehementi quodam anteactæ vitæ odio, & ingenti peccatorum deteſtatione manaſſe.*

2. Contritio eſt etiam *propoſitum non peccandi de cætero*: illud enim propoſitum tamquam contritioni eſſentiale refert Scriptura: *Odite malum* (Amos 5.) *& diligite bonum*, Iſaiæ 1. *Quieſcite agere*

perverſè, diſcite benè facere. Ezechielis 18: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, & cuſtodierit omnia præcepta mea, vitâ vivet, & non morietur.* Hinc verò patet Concilium Tridentinum meritò damnaſſe hanc Lutheri propoſitionem: *Optima Pœnitentia, nova vita.*

2. *Q.* Odium vitæ veteris quod includitur in Contritione, debetne eſſe formale & explicitum? an verò ſatiſne eſt ut ſit implicitum & virtuale?

R. Debet eſſe formale & explicitum: nam implicitum includitur in propoſito non peccandi de cætero: at illud propoſitum ſatis non eſt ad contritionem: ergo neque odium virtuale & implicitum vitæ veteris. *Vide* in hanc quæſtionem Dominicum Soto.

3. *Q.* Quænam ſunt conditiones requiſitæ in Contritione, ut ſit materia ſacramenti Pœnitentiæ?

R. Requiritur 1. ut ſit *vera*; debet enim eſſe ex toto corde: *Convertimini ad me* (inquit Deus Joëlis 2.) *ex toto corde veſtro.*

Requiritur 2. ut ſit *ſupernaturalis*: nempè debet ad juſtificationem diſponere; quod quidem actui merè naturali non convenit; hoc eſt, actui qui non elicitur ex motione gratiæ per Chriſtum.

Requiritur 3. ut ſit *ſumma appretiativè*, ſeu (ut alii loquuntur) *extenſivè*; hoc eſt, neceſſe eſt ut pœnitens ità ſit animo diſpoſitus, ut pro nullo commutabili bono lethaliter peccare velit. Non requiritur tamen ut dolor quem includit, ſit maximè ſenſibilis, ſeu ut magis ſenſus & imaginationem afficiat, quàm dolor de malo aliquo temporali. Ratio eſt, quia major, aut minor ſenſibilitas oriuntur à majore vel minori motu imaginationis; at imaginatio magis movetur à rebus quæ cadunt ſub ſenſum, quàm à ſpiritualibus, quæ ſolo mentis apice & per fidem attinguntur.

Requiritur 4. ut ſit *Univerſalis*, ſeu ut ſeſe extendat ad omnia peccata mortalia, quæ poſt diligens examen memoriæ occurrunt, quæque ſecundùm ſpeciem & numerum pœnitens in eam revocare tenetur. Nec mirum: nam pœnitens in iniquo ſuo facto debet deteſtari rationem *divinæ offenſæ*; hoc eſt, deteſtari peccatum prout, eſt *offenſa Dei*: at ratio offenſæ divinæ in omni peccato mortali reperitur. Verùm obſervet lector Contritionem quæ ſe extendit actu ad omnia peccata mortalia quæ memoriæ occurrunt, implicitè & virtualiter ſe extendere ad ea quæ non occurrunt memoriæ, in quantùm nempè impius paratus eſt ad ea deteſtanda formaliter & actu, ſi memoriæ occurrerent. *Vide* Concilium Tridentinum ſeſſione 14.

De Neceſſitate Contritionis.

1. *Quæſt.* Contritio eſtne neceſſaria *neceſſitate medii* ad obtinendam remiſſionem peccatorum mortalium?

R. Eſt iis omnibus qui poſt baptiſmum lapſi ſunt, neceſſaria neceſſitate medii. Nam 1. iis tantùm promittitur peccatorum remiſſio qui de iis contriti fuerint: *Si impius* (ait Deus Ezechielis 18.) *egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, vitâ vivet & non morietur.* 2. Iis qui de ſuis peccatis contriti non fuerint Chriſtus æternam damnationem minatur: *Niſi* (ait) *pœnitentiam egeritis*; hoc eſt, niſi habueritis pœnitentiæ virtutem, quæ (ut ſuperiùs fuit obſervatum, eſt planè idem cum Contritione) *omnes ſimiliter peribitis.*

Obj. Amor Dei ſuper omnia ſatis eſt in impio, ut remiſſionem peccatorum conſequatur: *Operit* enim (primæ Petri 4.) *multitudinem peccatorum*: ergo neceſſaria non eſt Contritio, ſaltem quæ à charitate diſtinguatur.

Reſp. Ad 1. nego ant. ad 2. diſt. ant. Charitas

operit *mediatè* multitudinem peccatorum,quia movet ad contritionem quæ neceſſaria eſt ad illorum remiſſionem, conc.ant.Operit *immediatè*, hoc eſt, non movendo ad contritionem,nego ant.Ratio eſt, quia charitas *in ſe* ſumpta, non aliud eſt,quàm nova vita; ac proinde *per ſe* abſtrahit ab odio vitæ veteris; ſine quo tamen odio, peccata, ex Dei ordinatione, non remittuntur.

2.℞. Contritio venialium, ſaltem aliquorum ex iis quæ homo juſtus apud Sacerdotem confitetur, eſtne neceſſaria neceſſitate medii ad eorum per ſacramentum Pœnitentiæ remiſſionem conſequendam?

R. Eſt. Scilicet ſi in illo homine juſto de quo agitur,non ſit contritio aliquorum, nulla erit materia: nam (ut ex dictis patet) contritio eſt materia eſſentialis,ſaltem inadæquata,ſacramenti Pœnitentiæ: at ſine materiâ nullum omninò eſt ſacramentum;ac proinde nullum poteſt effectum producere.

3. ℞. Juſtus qui abſque aliquorum venialium contritione confitetur, & abſolvitur à Sacerdote, peccatne graviter?

R. Si ſupina fuerit illius negligentia in advocandâ & eliciendâ contritione,& conſcientiam habeat,quò i nullum deteſtetur,peccat graviter.Ratio eſt, quia ex gravi ejus culpâ ſit, ut Sacramenti forma reddatur non modò inutilis quoad effectum, ſed etiam irrita ſecundum ſubſtantiam. E contrà verò ſi ſine ſupinâ negligentiâ, & cum bona fide accedat exiſtimans ſe eſſe contritum, non peccat graviter. Nempè ſe habet in eo caſu ſicut ille qui leviter negligens, ſed bonâ fide aquam vini locò Sacerdoti ſacrificanti miniſtraſſet.*Vide* quæſtionem illam fuſè pertractatam Tom. 2. Commentarii noſtri Hiſtorici & Dogmatici de Sacramentis,pag. 528.Primæ Editionis Lugdunenſis.

4.℞.Contritio eſtne extrà Pœnitentiæ ſacramentum neceſſaria juſto ad remiſſionem peccatorum venialium?

R. Non eſt abſolutè neceſſaria: ſatis enim ad hoc eſt contritio implicita, quæ includitur (ut ſperiùs jam obſervatum eſt) in actu charitatis elicito ab homine qui peccatorum venialium affectum depoſuit. Unde Auguſtinus in libro Quinquaginta homiliarum, hom. 28. ſcribit peccata de quibus agitur dimitti, cùm quis *piè*; hoc eſt, ex motivo charitatis recitat quintam Orationis Dominicæ petitionem: *Dimitte nobis debita noſtra.*

5. Q. Contritio eſtne impio neceſſaria non modò neceſſitate medii, ſed etiam neceſſitate præcepti; ità ut, ſi non conteratur, non ſolùm non conſequatur remiſſionem peccatorum quorum reus eſt, ſed etiam aliud novum contrahat?

R. Eſt illi neceſſaria non ſolùm neceſſitate *medii*, ſed etiam neceſſitate *præcepti*. Nempè 1. homo tenetur deſerere ſtatum, in quo creaturam Deo anteponit: at impius non poteſt ſtatum illum deſerere, niſi de peccatis lethalibus conteratur. 2. Præceptum de quo eſt quæſtio, expreſſè traditur in Evangelio: *Niſi* (ait Chriſtus ipſe) *pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis.*

6. Q. Quandonam Contritionis præceptum *per ſe* obligat impium, ut actum Contritionis eliciat?

R Urget impium 1. in morali vitæ periculo: quia non eſt alia via per quam ſuæ ſaluti (ut certè tenetur) conſulere poſſit. 2. Obligat impium ne in multum tempus actum contritionis differat, aut prorogat; quia ſtatus inimicitiæ cum Deo, eſt ſtatus intrinſecè malus; ac proinde homo non poteſt diu in eo manere, quin novum peccatum contrahat. 3. Qui ſuam converſionem in multum temporis protrahit, ſeſe exponit periculo moriendi in ſtatu peccati mortalis, cum intrà multum tempus ſit morale periculum.

Obj. Pluribus Scholaſticis viſum eſt impium ad cõtritionem teneri ſtatim atque peccatũ admiſit, aut

ſaltem ubi primùm occurrit memoriæ: nam alioquin (inquiunt) ſeſe exponit periculo moriendi in ſtatu peccati mortalis, cùm nullus ſit, qui vel inſtans vitæ ſibi polliceri poſſit: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Seſe exponit periculo *metaphyſico* moriendi in ſtatu peccati lethalis, quia, abſolutè loquendo, intrà breviſſimum inſtans mors poteſt accidere, conc. ant. Seſe exponit periculo *morali*, nego ant. ſcilicet ordinariè, & ad judicium viri prudentis mors homini intrà tam exiguum tempus accidere non ſolet: at reus non fit peccati, qui ſe exponit ſolùm periculo *metaphyſico*, ſed tantùm qui ſe exponit periculo *morali*.

7. ℚ. Quo tempore *per accidens* obligat præceptum Contritionis?

Reſpondet Scotus præceptum Contritionis obligare ſingulis feſtivis diebus: quia (ut contendit) niſi impius ſua peccata deteſtetur, non poteſt facere ſatis præcepto de ſanctificatione Sabbati, nec præcepto quo jubetur ſiſtere ſe præſentem Miſſæ ſacrificio.

Sed vera non videtur ea Scoti doctrina. Nam 1. quamvis impius remaneat in ſtatu peccati mortalis; imò & in ejus affectu dominante, poteſt tamen cum aliquo fructu ſiſtere ſe præſentem ſacrificio, ſcilicet (ut agentes de diſpoſitionibus ad audiendam Miſſam requiſitis oſtendimus) non inutile eſt ſacrificium ei, qui licèt exploratum habeat ſe nondum habere contritionem ſuper omnia, audit tamen Sacrum, ut auxilium obtineat, quo contritionem illam ſuper omnia à Deo virtute ſacrificii conſequatur. 2. Impius; hoc eſt, homo qui jacet in ſtatu peccati mortalis, licèt nondum habeat charitatem Dei ſuper omnia, poteſt ex motivo charitatis quæ nondum ſit ſuper omnia, poteſt, inquam, piè exequi pietatis opera quæ diebus feſtivis ab Eccleſiâ præſcribuntur.

Omiſſâ igitur eâ Scoti doctrinâ dicendum eſt præceptum contritionis *per accidens* obligare impium, 1. cùm urget præceptum adminiſtrandi, aut recipiendi aliquod Sacramentum : 2. iis temporibus in quibus inſtat præceptum eliciendi actum amoris Dei ſuper omnia : quænam autem in ſpecie ſint illa tempora, explicuimus agentes de virtute charitatis.

De Effectu Contritionis.

1. *Quæſt.* Contritio remittitne omnia omninò peccata ?

R. Remittit. Nam Scriptura pollicetur remiſſionem peccatorum iis omnibus, quos illorum verè pœnituerit : *Si impius* (ait Deus ipſe, Ezechielis 18.) *egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, omnium iniquitatum ejus non recordabor.*

2. *Q.* Contritio quâ ratione remittit peccata?

R. Extrà Pœnitentiæ Sacramentum peccata remittit *diſpoſitivè*, ut Concilium Tridentinum hiſce verbis tradit ſeſſ. 14. cap. 4. *In homine poſt baptiſmum lapſo, ita demùm præparat ad remiſſionem peccatorum, ſi cum fiduciâ divinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua, conjunctus ſit, quæ ad ritè ſuſcipiendum hoc* (Pœnitentæ) *Sacramentum requiruntur.*

E contrà Contritio in ipſo Sacramento, ſeu prout eſt conjuncta cum abſolutione ſacramentali, remittit per modum *cauſæ efficientis*. Ratio eſt quia tunc Contritio eſt materia Sacramenti : materia verò Sacramenti eſt cauſa efficiens, ſaltem moralis, effectûs qui per ſacramentum producitur: *Unde* (inquit Auguſtinus) *tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat ?*

3. *Q.* Merita per peccatum lethale mortificata, reviviſcuntne poſteà per Contritionem ?

R. Reviviſcunt. Nam 1. ſi non reviviſcerent,

eorum, etiam poſt contritionem, Deus aliquo modo recordaretur: nempè propter illa peccata, pietatis opera quæ præceſſiſſent,remanerent abſque ullâ mercede.

2.Ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6.cap.6.tria tantùm requiruntur ad opus meritorium cui in fine gloria æterna rependi debeat. Primum, ut ſit opus elicitum ab homine juſtificato: 2. ut factum ſit ex Dei auxilio: 3. ut ipſemet operans in ſtatu gratiæ moriatur.Atqui tria illa contingunt,cùm hominem pœnitet criminis poſt juſtitiam admiſſi: ergo tunc præcedentia illius merita reviviſcunt;hoc eſt,mercede ante ſubſequens peccatum debitâ non fruſtrabuntur.

Obj Dici non poteſt ad quem gloriæ gradum merita per peccatum mortificata reviviſcunt per ſubſequentem contritionem: ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Scilicet reviviſcunt ad eum gloriæ gradum,qui advenientis Contritionis merito & fervori reſponderit. Unde per eam reviviſcentiam pœnitens non donabitur in cœlis intenſiore & majore gloriâ *eſſentiali*, quæ poſita eſt in intuitivâ Dei viſione,quàm ſi ante peccatum nihil meruiſſet, ſed donabitur uberiore gloriâ *accidentali*: hoc eſt, pœnitens,præter gaudium quo perfruetur ob meritum ſuæ contritionis, perfundetur etiam alio propter merita quæ lapſum illius præceſſerant. Ità expreſſè docet ſanctus Thomas 3. p. q. 89. art. 5. ad 3.

De diviſione Contritionis.

1.*Quæſt.* Contritio quomodo dividitur?

R. Dividitur in Perfectam & Imperfectam.Ita Concilium Tridentinum ſeſſione 14. cap. 4. quid verò iis nominibus intelligatur, aperient ad ſubſequentia quæſita reſponſiones.

2.Q.Quotuplex eſt Contritio Imperfecta?

R. Duplex. Alia nimirùm eſt imperfecta ratione

Motivi; & alia, imperfecta ratione *fervoris*; ſeu ratione quantitatis graduum charitatis qui in illâ reperiuntur.

3. Q. Quæ Contritio, eſt *Imperfecta* ratione Motivi?

R. Quæ non concipitur ex motivo benevolentiæ in Deum, ſeu ex motivo charitatis in Deum; ſed aut ex pœnarum metu, aut ex conſideratione turpitudinis peccati; hoc eſt, peccati prout opponitur honeſtati quam recta ratio præſcribit.

4. Q. Quæ Contritio, eſt *Imperfecta* ſolùm ratione fervoris, aut ratione quantitatis graduum charitatis, qui in illâ reperiuntur?

R. Eſt ea, cujus motivum præcipuum, eſt quidem amor Dei ſuper omnia, ſed *in gradu valdè debili*, ac multùm remiſſo: ſeu, in quâ pauci ſunt gradus charitatis in Deum ſuper omnia.

5. Q. Contritio, *Imperfecta* aut ratione motivi, aut ratione gradûs remiſſi, quo nomine ſolet appellari?

R. Paſſim appellatur *Attritio*, petitâ nimirùm ſimilitudine ex rebus corporeis, quæ ubi omninò fracta non ſunt, ſed tantùm diviſa ſunt in aliqua fruſta, dicuntur *Attrita*.

6. Q. Contritio Imperfecta ratione motivi: hoc eſt, concepta ex ſolo, aut præcipuo motivo timoris pœnarum, eſtne actus bonus *in ſe ipſa*; hoc eſt, ſi ex parte operantis nullâ pravâ circumſtantiâ vitietur?

R. Eſt bonus: 1. bonum ſiquidem eſt æternam pœnam timere; unde in Evangelio dicitur: *Timete eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam.* 2. Bonum eſt in ſe, deteſtari peccatum, eò quòd adverſetur honeſtati quam recta ratio præſcribit. 3. Dolor de quo agitur, non ſolùm eſt bonus, ſed etiam utilis; quia ſi ſit ex auxilio Dei moventis, licèt nondum inhabitantis, diſponit ad juſtificationem in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam.

7. Q. Quid de Attritione *Imperfectâ* aut ratione motivi, aut ratione fervoris, imò de Contritione *perfectâ* tum ratione motivi, tum ratione fervoris, cui tamen admixtus eſſet aliquis gehennæ metus, docuerunt Lutherani?

R. Docuerunt actum illum non eſſe actum bonum, actum utilem; ſed malum qui hominem reddat hypocritam. Ratio autem cur Lutherani in eum errorem abierint, petitur ex eo quòd docuerint hominem juſtificari per actum fidei, quo certiſſimè credat ſibi per Chriſtum remiſſa eſſe peccata: at illi fidei, ſeu internæ perſuaſioni contrarius eſt actus, quo timentur inferorum pœnæ: neque enim qui de ſuâ juſtificatione ac perſeverantiâ uſque in finem omninò ſecurus eſt (ut ex Luthero, eſt omnis juſtus) poteſt pœnas inferorum pertimeſcere, aut ſi pertimeſcit, ſecurus non eſt de ſuâ juſtitiâ, nec de ſuâ uſque in finem perſeverantiâ.

Quæ huc uſque dicta ſunt, confirmantur ex Concilio Tridentino: *Si quis* (ait ſeſſione 14. can. 5.) *dixerit eam contritionem.... quâ quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum ſuorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amiſſionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incurſum, cum propoſito melioris vitæ, non eſſe verum & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam, ſed facere hominem hypocritam & magis peccatorem; demùm illam eſſe dolorem coactum, & non liberum ac voluntarium; anathema ſit.*

De Inſufficientiâ, aut Sufficientiâ Attritionis.

1. *Quæſt.* ATtritio quæ concipitur tamquam *præcipuo motivo* aut ex conſideratione turpitudinis peccati, aut ex gehennarum metu, eſtne in pœnitente diſpoſitio *ſufficiens* ad recipiendum gratiam cum ſolo Sacramenti *voto?*

R. Non eſt ſufficiens : *Et quamvis* (ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 4.) *ſine Sacramento Pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat : tamen eum ad Dei gratiam in ſacramento Pœnitentiæ impetrandam diſponit.*

2. Q. Contritio quæ concipitur ex *ſolâ* conſideratione turpitudinis peccati, eſtne diſpoſitio *ſufficiens* ad recipiendam gratiam in ſacramento Pœnitentiæ ?

R. Non eſt ſufficiens. Nempè 1. *Sufficiens* non eſt quæ oritur ex peccati turpitudine, prout peccatum opponitur pulchritudini *famæ* : neque enim licet alicui ultimò agere, ut ſuæ apud homines famæ conſulat. 2. Sufficiens quoque non eſt quæ oritur ex conſideratione turpitudinis peccati prout illa pulchritudo adverſatur honeſtati naturali quam ratio præſcribit : nam *Philoſophica* eſt tantùm ea conſideratio, nec Chriſtiano ſatis eſt, qui in peccato offenſam Dei debet præcipuè conſiderare.

3. Q. Contritio quæ concipitur ex gehennæ metu aut tamquam *ſolo*, aut tamquam præcipuo motivo, eſtne diſpoſitio *ſufficiens* ad recipiendam gratiam in ſacramento Pœnitentiæ ?

R. Non eſt diſpoſitio *ſufficiens*. Nam 1. Contritio illa non excludit ab animo voluntatem peccandi : *Qui timore ſupplicii, quod lex minatur, non amore juſtitiæ*, (inquit Auguſtinus in libro *de Naturâ & gratiâ*, cap. 47.) *ſe ſentit abſtinere ab opere peccati, nondum liber eſt, ac alienus à voluntate peccandi.* Hinc ab eodem Auguſtino temperans à peccato, ſolo timore pœnæ, comparatur cum lupo, qui licèt paſtoris præſentiâ territus, ovem non rapiat, intùs tamen lupus remanet, & cum lupi rabie recedit : comparatur etiam cum muliere, quæ licèt amet adulterium, temperat tamen ab externo illius opere, ne deprehenſa, à marito occidatur.

2. Solus gehennæ timor non includit odium præ-

teriti peccati ; quod tamen odium eſſentialis eſt pars doloris ad gratiam in ſacramento Pœnitentiæ recipiendam requiſiti. Nam 1. *Tantùm* (ait Auguſtinus Epiſt. 144.) *quiſque odit peccatum , quantùm juſtitiam diligit* : at eam, ne imperfectè quidem diligit qui ſolius pœnarum timoris motivo iniqua facta deteſtatur. 2. Ut quis verè peccatum ipſum oderit, neceſſe eſt ut amet bonum quod peccato eſt oppoſitum : quippè odium mali naſcitur ex amore boni quod illi eſt oppoſitum : Sed attritus ex *ſolo* pœnarum metu non amat bonum oppoſitum peccato, juſtitiam nimirùm , quæ non alia eſt , quàm Deus ipſe. 3. Qui odit peccatum ex ſolo gehennæ metu, nihil odit aliud quàm aliquid quod eum privet re illâ quam in ipsâ , aut in aliâ creaturâ diligit : *Timor pœnarum* (ait Auguſtinus Sermone 254. *de tempore* , cap. 3.) *propterea pungit animam , ne amittatur aliquid quod in creaturâ diligitur , vel ipſa ſalus & requies temporalis , aut tale aliquid poſt mortem ; propterea enim timentur & apud inferos pœna.*

3. Opinio quæ docet, dolorem conceptum ex ſolo gehennæ metu ſatis eſſe, ut impius gratiam in ſacramento Pœnitentiæ recipiat, *Opinio eſt* (ait Franciſcus Suarez) *nec valdè antiqua . nec multùm communis* : ergo non eſt vera : nempè novitas in rebus quæ ad fidem, aut mores ſpectant, certiſſimum eſt falſitatis argumentum: nec enim habet veritatis characteres de quo Vincentius Lirinenſis hæc ait: *Quod ubique, quod ſemper, quod ab omnibus.*

Obj. 1. Concilium Tridentinum ſeſſione 14. cap. 4. docet Contritionem *Imperfectam* , quæ Attritio dicitur, *diſponere* ad recipiendam gratiam in ſacramento Pœnitentiæ: ergo ſufficit.

Reſp Conc. ant. nego conſeq. Nam alioquin dicendum eſſet actum fidei ſatis eſſe ad receptionem gratiæ in ſacramento Pœnitentiæ : nempè non-mi-

nùs de illo quàm de Attritione ſervili dici poteſt, quòd ad recipiendam in ſacramento Pœnitentiæ gratiam diſponat.

Obj. 2. Concilium Tridentinum ſupponit Attritionem excludere voluntatem peccati:id enim probat conditionalis illius loquendi modus; *Si voluntatem peccandi excludat cum ſpe veniæ*, diſponere ad gratiam in ſacramento Pœnitentiæ recipiendam; ergo, &c.

Reſp. Nego ant. Ideò enim Concilium hâc conditionali loquendi ratione, *Si voluntatem peccandi excludat,* utitur, ut ſignificet ſe de illâ Attritione loqui, quæ nullâ pravâ circumſtantiâ ex parte operantis vitietur.

Ob. 3. Concilium Tridentinum Attritionem extrà Pœnitentiæ Sacramentum conſideratam, opponit Attritioni conſideratæ in ipſo ſacramento; aſſeritque quòd, cùm per ſe ſine ſacramento Pœnitentiæ ad juſtificationem perducere nequeat; tamen *diſponat* ad gratiam in ſacramento Pœnitentiæ recipiendam: ergo per vocem hanc *diſponere* intelligit diſpoſitionem *ſufficientem* in ſacramento.

Reſp. Nego ant. Seu quòd Concilium Attritionem extrà ſacramentum conſideratam opponat Attritioni in ſacramento conſideratæ: neque enim dicit quòd *cum* ſacramento diſponat; nempè ſi abſque ullo amore abſolutioni conjungatur, pœnitens ſacrilegii reus conſtituitur, quòd ipſum ſacramentum nullitati exponat, ſed ſacra Synodus docet tantùm, quòd licèt extrà ſacramentum ad juſtificationem non perducat; tamen, etiam extrà ſacramentum, diſponat ad gratiam *in ſacramento* recipiendam: quia metus pœnarum eſt veluti janua per quam ordinariè intrat charitas, juxtà illud Auguſtini: *Si nullus ſit timor, non eſt quâ intret charitas.*

De Sufficientiâ, aut Inſufficientiâ Contritionis.

1. *Quæſt.* Contritio perfecta tum *ratione motivi*, ſeu quòd ſit ex charitate in Deum ſuper omnia, tum ratione *intenſionis*, ſeu *fervoris*, ſeu quantitatis graduum amoris quos includit, eſtne abſolutè neceſſaria in pœnitente, ut gratiam in ſacramento Pœnitentiæ recipiat?

R. Non eſt abſolutè neceſſaria. Idque ſubſequentibus momentis oſtenditur.

1. Concilium Tridentinum ſeſſione 6. cap. 6. loquens de amore ex cujus motivo pœnitens debet ſuum peccatum deteſtari, ut gratiam ſanctificantem in baptiſmate recipiat, inchoati tantum amoris meminit: *Illumque* (Deum) *tamquam omnis juſtitia fontem, diligere* INCIPIUNT: at quæ Baptiſmi, eadem eſt Pœnitentiæ ratio.

2. Catechiſmus Romanus part. 2. cap. 5. de ſacramento Pœnitentiæ, num. 37. & 38. docet Chriſtum ideò inſtituiſſe Pœnitentiæ ſacramentum; quòd paucis admodum ſpes foret veniæ, ſi Contritio perfecta ad juſtificationem neceſſariò requireretur: *Ut* (inquit) *hoc concedamus, Contritione peccata deleri: quis ignorat illam adeò vehementem, acrem, intenſam eſſe oportere, ut doloris acerbitas cum ſcelerum magnitudine æquari, conferrique poſſit? At quoniam pauci admodùm ad hunc gradum pervenirent, fiebat etiam, ut à pauciſſimis hâc viâ peccatorum venia ſperãda eſſet. Quare neceſſe fuit, ut Clementiſſimus Dominus faciliori ratione, communi hominum ſaluti cõſuleret; quod quidem,* &c.

2. *Q.* Contritio, *perfecta* quidem ex *parte motivi*, ſed imperfecta ratione *intenſionis*, ſeu *fervoris*, ſeu quantitatis graduum amoris quos includat, eſtne abſolutè neceſſaria impio, ut juſtificationem in ſacramento Pœnitentiæ recipiat, hoc eſt Contritio, concepta *non ex perfectâ* quidem, ſed *ex inchoa-*

tâ in Deum charitate ſuper omnia, requiriturne in pœnitente tamquam materia eſſentialis & neceſſaria ſacramenti Pœnitentiæ?

R. Requiritur tamquam materia eſſentialis & neceſſaria ſacramenti Pœnitentiæ. Idque ſubſequentibus argumentis oſtenditur.

1. Quæ Baptiſmi, eadem eſt Pœnitentiæ ratio: neque enim peccata poſt baptiſmum commiſſa viâ faciliore dimitti poſſunt, quàm quæ ante baptiſmum perpetrata fuerunt: atqui Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 6. in catechumeno præreqnirit *inchoatam* caritatem Dei ſuper omnia, ut gratiam in baptiſmo recipere valeat: *Ipſumque* (ait) *tamquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt.*

2. Prærequiritur in pœnitente ſincerum propoſitum ſervandi divina mandata; ergo & primum quo præcipitur actus charitatis Dei ſuper omnia: Sed qui ſincerum habet propoſitum Deum ſuper omnia diligendi, reipsâ illum ſuper omnia diligit: in hoc enim actus quos voluntas immediatè elicit, ut eſt amor; differunt ab actibus quos operatur per potentias extrinſecas, ut eſt motus manûs, quòd illi, fiant ſemper, quoties voluntas vult illos fieri, non autem iſti.

3. Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3. & canone 4. definiit, Contritionem eſſe quaſi materiam ſacramenti Pœnitentiæ: *Sunt autem* (ait) *quaſi materia hujus Sacramenti, ipſius pœnitentis actus, Contritio, Confeſſio, Satisfactio.* Atqui nomine *Contritionis*, Concilium intelligit dolorem conceptum ex motivo charitatis in Deum: ſiquidem nomen hoc *Contritio*, eſt nomen *Analogum*, cùm ſignificare poſſit dolores diverſæ ſpeciei; dolorem nimirùm ex motivo charitatis, aut dolorem ex motivo timoris pœnarum: ſed regula eſt apud Logicos. *Quòd quotieſcumque nomen Analogum ſimpliciter & ſine addito profertur, ſemper ſumatur,*

& ſumi debeat pro præcipuo Analogato. Sic cùm nomen, *Panis*, ſimpliciter profertur, ſumitur pro ſolo pane triticeo, quia præcipua eſt ſpecies panis: alii enim non dicuntur panes,niſi cum aliquo addito; *panis hordeaceus*, &c. Ac proinde cùm Contritio ex motivo charitatis concepta,ſit præcipua Contritionis ſpecies,neceſſe eſt quòd ubi Concilium Tridentinum declaravit Contritionem eſſe materiam neceſſariam Sacramenti Pœnitentiæ, nomine *Contritionis*, intellexerit dolorem ex motivo charitatis conceptum.

Obj. 1. Vel Contritio concepta ex motivo charitatis in Deum ſuper omnia, ſemper juſtificat impium ante actualem Sacramenti Pœnitentiæ receptionem; vel non juſtificat. Si primum, abſolutio deinceps à Sacerdote collata, erit tantùm declaratoria: quod eſt falſum.Si ſecundùm, fieri poterit ut quis ſine ſacramento moriens, pœnis æternis damnetur, licèt Deum amet ſuper omnia, & ex eo charitatis in Deum motivo ſua peccata ſincerè deteſtetur: quod quidem quàm ſit abſurdum nemo non videt.

Reſp. 1. Contritio perfecta, ſeu (ut loquitur Catechiſmus Romanus) *acris, vehemens, incenſa, & ad quam pauci ſunt qui pervenirent*, impium juſtificat *ſemper*, antequam abſolutione ſacramentali *actu* donetur: ſed nego quòd abſolutio in eo caſu ſit merè declaratoria peccati jam remiſſi. Nam 1. jam in pœnitente illo, abſolutio nondum actu data, per ſui votum in contritione perfectâ incluſum operata eſt peccatorum remiſſionem: 2. cùm *actu* impenditur, auget gratiam ſanctificantem, quam illius votum jam operatum fuerat.

Reſp. 2. Contritio *Imperfecta*,ſeu quæ non eſt multùm intenſa, nec multùm robuſta, in caſu extremæ neceſſitatis, ſeu cùm haberi non poteſt Sacramentum,ſatis eſt cum ſolo voto Sacramenti ad hominis

impii juſtificationem : dicit enim Scriptura, *Omnis qui invocaverit nomen Domini, ſalvus erit*, ſi penes eum non ſtet ea remedia actu recipere, quæ ad depellendam ab illo mortem ſpiritualem Chriſtus inſtituit: unde eſt illud Auguſtini in lib. 8. de Civitate Dei : *Baptiſmus inviſibiliter miniſtratur, quem non contemptus religionis, ſed terminus neceſſitatis excludit* : Hinc patet quàm immeritò doctrinæ de neceſſitate *inchoata* charitatis Dei ſuper omnia, adſcribatur quòd pœnitens ſine Sacramento actu recepto mortuus, æternis pœnis addicendus ſit, quamvis charitas in illius corde dominetur, & quamvis ex ejuſdem charitatis motivo ſua peccata deteſtetur.

Obj. 2. Non datur aliqua Dei charitas ſuper omnia, quæ *ſtatim* non juſtificet : nam Auguſtinus tractatu 5. in Epiſt. Joannis aſſerit quòd *Dilectio diſcernit inter filios Dei & filios Diaboli* : ergo, &c.

Reſp. ad 1. nego ant. ad 2. diſt. ant. Ex Auguſtino, dilectio quælibet diſcernit *imperfectè* inter filios Dei & filios Diaboli ; hoc eſt, quia licèt per ſe non tollat *reatum* peccati, tollit tamen *affectum* ; conc. ant. Diſcernit *perfectè* ; hoc eſt, tollendo non tantùm peccati *affectum* ſed etiam *reatum*, nego ant. Nec immeritò : ſiquidem ſe habet impius, ſicut ſe habet qui rebellavit in Principem: quemadmodùm igitur rebellionis crimen non cenſetur à Principe remiſſum, niſi cùm à Principe Remiſſionis litteræ reo actu conceſſæ ſunt: ità Deus ordinariè tunc tantùm peccatum remittit impio qui peccatum ſuum ex charitatis *Imperfecta* motivo deteſtatur, cùm remiſſionis inſtrumentum, Sacramentum videlicet Pœnitentiæ, illi per Sacerdotem divinæ hâc in parte miſericordiæ miniſtrum applicatur.

3. *Q.* Quæ eſt Cleri Gallicani doctrina de neceſſitate Contritionis in Sacramento Pœnitentiæ ?

R. Continetur in ejuſdem Cleri Gallicani De-

claratione editâ in Comitiis Generalibus ann. 1700. ſic autem habet hujuſmodi Declaratio.

„ Poſt abſolutas Propoſitionum cenſuras, ſuper- „ ſunt quædam pro rei gravitate enucleatiùs expo- „ nenda, & ab ipſis principiis in apertam lucem „ deducenda.

„ Et quidem de dilectione Dei ſicut ad Sacramen- „ tum Baptiſmi in adultis, itâ ad Sacramentum Pœ- „ nitentiæ, quæ eſt laborioſus baptiſmus, requiſitâ, „ ne neceſſariam doctrinam omittamus, hæc duo „ imprimis ex Sacroſanctâ Synodo Tridentinâ mo- „ nenda & docenda eſſe duximus.

„ Primùm, Ne quis putet in utroque Sacramento „ requiri ut præviam, Contritionem eam, quæ ſit „ charitate perfecta, *antequam actu ſuſcipiatur, ho-* „ *minemque Deo reconciliet.*

„ Alterum, Ne quis putet, in utroque Sacramento „ ſecurum ſe eſſe, ſi præter Fidei & Spei actus *non* „ *incipiat diligere Deum tamquam omnis juſtitiæ fon-* „ *tem.*

„ Neque verò ſatis adimpleri poteſt utrique Sacra- „ mento neceſſarium vitæ novæ inchoandæ, ac ſer- „ vandi mandata divina propoſitum, ſi pœnitens „ primi ac maximi mandati, quo Deus toto corde „ diligitur, nullam curam gerat; nec ſit ſaltem „ animo ità præparato, ut ad illud exequendum, di- „ vinâ opitulante gratiâ, ſeſe excitet ac provocet.

„ Placet etiam caveri à Sacramenti Pœnitentiæ „ adminiſtris, ne in hoc Pœnitentiæ Sacramento, „ *Aliiſque Sacramentis conferendis ſequantur opinio-* „ *nem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore:* „ neve pœnitentes ipſorum fidei animam ſuam „ committentes admonere ceſſent, ut in pœnitendo „ inchoatæ ſaltem dilectionis Dei ineant viam quæ „ ſola ſecura ſit, graviter peccaturi in hoc ſalutis „ diſcrimine, *vel eo ſolo*, quòd certis incerta præ- „ ponant.

4. Q. Præter Epiſcopos & Theologos Gallos ſuntne plures alii qui doceant Attritionem conceptam ex ſolo gehennarum metu ſatis non eſſe ad gratiam in Sacramento Pœnitentiæ recipiendam, ſed præterea requiri *inchoatam* Dei *charitatem* ſuper omnia?

R. Sunt plures alii. Et quidem 1. tota Facultas Theologica Academiæ Lovanienſis anno 1662. poſtulata ut ſuum doctrinale judicium ferret circà hunc articulum, *Attritionem quæ ex ſolo gehennæ & pœnarum à Deo infligendarum metu concipitur, ſine interventu alicujus, ſaltem imperfecti, amoris* BENEVOLENTIÆ *ergà Deum non ſufficere ad juſtificationis gratiam in Sacramento impetrandam:* poſtulata (inquam) his verbis reſpondit: *Facultas Theologica Lovanienſis in Curiâ Academicâ ſub juramento convocata & congregata, unanimi conſenſu cenſuit doctrinam dicti Articuli eſſe ſanam, ſecuram, veram, nulli reprehenſioni obnoxiam, & meritò eſſe fidelibus prædicandam & inculcandam.*

Eadem Facultas Theologica Lovanienſis anno 1677. ſuam hâc de re ſententiam tribus hiſce propoſitionibus ſupremo S. Officii Senatui coram Innocentio XI. diſcutiendam obtulit Romæ per ſuos Deputatos.

Prima. *Servilis gehennarum metus nequaquam in ſuâ ſubſtantiâ malus eſt, ſed bonus & utilis. Attamen ipſi ſoli inſiſtens Attritio, etiam cum Sacramento non ſufficit ad juſtificationem, quia ad accipiendam hanc gratiam oportet credere, ſperare, ac Deum propter ſe diligere.*

Secunda. *Vera Attritio debet eſſe dolor animi, ac deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero, excludens voluntatem peccandi; attamen non debet includere perfectam charitatem, quæ hominem Deo reconciliet, priuſquam hoc Sacramentum actu ſuſcipiatur.*

Tertia. *Nihilominus eſſe debet, licèt imperfecta,*

tamen vera Dei charitas, quâ pœnitens Dominum Deum tanquam omnis juſtitiæ fontem diligat; ideóque peccata ſua deteſtetur & oderit. Eam aliqui appellant CHARITATEM AFFECTU SUPER OMNIA.

2. Eadem doctrina publicis in Congreſſibus *Academiæ Dogmaticæ*, quæ vulgò dicitur *Sapientia Romana*, ſæpiùs Romæ publicè propugnatur & defenditur.

3. Eam quoque Fridericus Nicolaus Gavardi Mediolanenſis, Ordinis ſancti Auguſtini, ſacræ Scripturæ in Sapientiâ Romanâ publicus interpres, defendit tomo *6*. Scholæ Ægidianæ, Romanis typis anno 1*696*. excuſo.

4. Tandem Illuſtriſſimus & Reverendiſſimus D. Dominus LAMBERTUS LE DROU Epiſcopus Porphyrienſis, Sacrarii Apoſtolici Præfectus, eandem doctrinam eruditiſſimo, & numeris omnibus abſoluto Opere Romæ ann. 1707. excuſo ſub hocce titulo, *De Contritione & Attritione Diſſertationes quatuor*, quodque Auguſtiſſimo Clementis Papæ XI. Nomini inſcripſit, innumeris tum Scripturæ, tum SS. Patrum, tum Concilii Tridentini, tum S. Thomæ textibus aſſeruit, liberavitque argumentis quibus Attritionis ſervilis ſufficientiæ defenſores eam ſolent impugnare.

§. IV.

De Confeſſione.

1. *Quæſt.* QUomodò definitur Confeſſio?

R. Definitur: *Accuſatio peccatorum Sacerdoti facta, ut eorum remiſſio virtute clavium obtineatur.*

2. *Q.* Quæ eſt Confeſſionis materia?

R. Materia neceſſaria ſunt peccata lethalia poſt Baptiſmum commiſſa: quia illa peccata non remittuntur

tuntur in Novâ lege,niſi virtute clavium,quas Chriſtus hiſce verbis Sacerdotibus credidit: *Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis , & quorum retinueritis retenta ſunt.* Materia verò libera ſunt peccata venialia , quia ſine ordine ad claves, per charitatis nimirùm , pœnitentiæ , & aliarum virtutum exercitia dimitti poſſunt.

3. *Q.* Qui ſunt Confeſſionis miniſtri ?

R. Soli Sacerdotes: à Sacerdotibus enim tantùm, & non ab aliquo inferiore miniſtro recipi poteſt abſolutio à peccatis.

4. *Q.* Confeſſio peccatorum eſtne poſt Baptiſmum lapſis neceſſaria neceſſitate medii ?

R. Eſt: quia hominibus poſt Baptiſmum lapſis , qui nec in re , nec in voto confitentur , non poteſt impendi ſacramentalis abſolutio : hinc eſt illud Baſilii in Regulis brevioribus : *Neceſſariò eis peccata aperiri debent , quibus credita eſt myſteriorum diſpenſatio.*

Obj. 1. Veteres confitebantur quidem peccata publica,ſed non confitebantur occulta: ergo omnium peccatorum mortalium confeſſio non eſt neceſſaria neceſſitate medii.

Reſp. Nego ant. Scilicet antiqui Canones pœnitentias ſatisfactorias injungunt pro criminibus maximè occultis , ut ſunt homicidium , & adulterium mulierum conjugatarum,quas ne venirent in temeratæ fidei maritis debitæ ſuſpicionem,non damnabant proſtratione,ſed conſiſtentiâ tantùm,ad quam ſolorum peccatorum venialium rei dimittebantur.

Obj. 2. Nectarius Patriarcha Conſtantinopolitanus abrogavit peccatorum confeſſionem ; id enim teſtantur Socrates hiſtoriæ lib. 5. cap. 19. Sozomenus hiſt. libro 7. cap. 16. ergo , &c.

Reſp. Diſt. ant. Confeſſionem *publicam,* conc. ant. occultam, nego ant. Hoc eſt, Nectarius abrogavit uſum quædam occulta peccata publicè confitendi

ex mandato Sacerdotis,qui nonnunquam eam confeſſionem imponebat ſatisfactionis loco.

5. *Q.* Quilibet adulti teneuturne ſemel in anno confiteri?

R. Tenentur; id enim præcipit Canon, *Omnis utriuſque ſexus*, ubique promulgatus & receptus.

6. *Q.* Confeſſio debetne eſſe integra?

R. Debet; hoc eſt, reus confiteri tenetur omnia ſua peccata mortalia tum quoad ſpeciem, tum quoad numerum. Ità definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5.

7. *Q.* Eſtne de fide accuſari debere circumſtantias quæ peccati ſpeciem mutant?

R. Eſt. Id enim contrà Lutheranos Concilium Tridentinum definiit. Et quidem meritò: nam circumſtantiæ quæ mutant ſpeciem, multiplicant peccata, ut patet in eo qui furatur in Templo; is enim & furti & ſacrilegii reus eſt. Unde Canones in injungendâ ſatisfactione attendunt ad hujuſmodi circumſtantias: gravioribus nimirùm pœnis caſtigant inceſtuoſum, quàm ſimplicem fornicarium.

8. *Q.* Circumſtantiæ quæ non mutant quidem ſpeciem, ſed quæ multùm aggravant peccatum intrà eandem ſpeciem, debentne neceſſariò accuſari?

R. Debent. Nam 1. alioquin Sacerdos proportionatam malitiæ peccati ſatisfactionem injungere non poſſet. 2. Id præſcribunt Canones, cùm graviorem pœnam infligant inceſtuoſo in primo gradu, quàm in ſecundo, & in aliis.

Obj. Concilium Tridentinum loquens de Confeſſionis integritate, non meminit circumſtantiarum, quæ intrà eandem ſpeciem peccatum aggravant: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Non meminit *explicitè*, conc. ant. *implicitè*, nego ant. Scilicet ratio quâ utitur Concilium, ut doceat circumſtantias quæ mutant ſpeciem accuſari debere, valet etiam pro confeſſione cir-

cumſtantiarum quæ non mutant peccati ſpeciem : petita nimirùm eſt illa ratio ex eo quòd alioquin proportionatas malitiæ peccati pœnas Sacerdotes injungere non poſſent.

9. Q. Socius peccati debetne accuſari ?

R. Non debet,cùm pœnitens ſine accuſatione ſocii poteſt peccati ſpeciem & circumſtantias multùm aggravantes detegere.Debet è contrà ſi id non poſſit:nempè ſocius per peccatum ad quod complicem pellexit, jus amiſit ad ſuam apud Confeſſarium famam. Vide Morinum , Cabaſſutium , Sambovium apud quos argumentum illud fusè pertractatur.

10. Q. Confeſſio debetne eſſe ſecreta ?

R. Debet : nullo enim jure divino,aut canonico decretum eſt ut confeſſio peccatorum occultorum ſit publica.Sacerdos verò qui confeſſionem excepit, jure Naturali , Divino & Eccleſiaſtico , tenetur ad ſecretum: *Caveat omninò* (inquit Concilium Lateranenſe IV.) *ne verbo , vel ſigno , vel alio quovis modo prodat aliquatenùs peccatorem.* Nec aliqua poteſt eſſe cauſa propter quam ſecretum de quo agitur , ſive directè , ſive indirectè aperire liceat.

§. V.

De Satisfactione.

1. *Quæſt.* SAtisfactio quomodò definitur?

R. Definitur Caſtigatio peccati inflicta à Sacerdote,ad reſarciendam injuriam quæ Deo per peccatum fuit illata.

2. Q. Quomodò differunt Satisfactio & Satiſpaſſio?

R. In eo differunt quòd in Satisfactione commutatio locum habeat : in Satiſpaſſione verò commutatio non habet locum,ſed tanta infligitur, quanta per legem determinatur.

3. Q. Quo fundamento nititur debitum impo-

nendi ſatisfactionem pœnitentibus?

R. Petitur ex eo quòd ſacramentum Pœnitentiæ non tollat cum culpâ pœnam quæ peccato debetur, ſed æternam mutet in temporalem; & in hoc differt à Baptiſmo: nec immeritò; par enim non eſt ut peccata poſt Baptiſmum commiſſa utpote graviora, eâdem cum indulgentiâ remittantur, quâ ea quæ ante Baptiſmum commiſſa ſunt.

4. Q. Quas cautiones ſervare debet Sacerdos in injungendâ ſacramentali ſatisfactione?

R. Servari debent quæ à Concilio Tridentino hiſce verbis ſeſſ. 14. cap. 8. præſcribuntur: *Debent ergo Sacerdotes Domini, quantùm ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere: ne, ſi fortè peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut ſatisfactio quam imponunt, non ſit tantùm ad novæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & caſtigationem.*

5. Q. Quæ cautiones ſervari debent à pœnitente in adimplendâ injunctâ ſibi ſatisfactione?

R. Debet 1. eam acceptare quam prudens Confeſſarius injunxerit: *Nam* (ut ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 8.) *claves Sacerdotum, non ad ſolvendum dumtaxat, ſed & ad ligandum conceſſas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent.* Debet 2. ſatisfactionem quàm citiùs poterit adimplere: ſi enim in longius tempus illius executionem protrahat, multum culpabilis negligentiæ in re gravi reus erit. Debet 3. liber eſſe, cùm illam exequitur, non quidem à ſtatu peccati mortalis, ſed ab illius affectu: neque enim qui Deo rebellem voluntatem nutrit, cenſeri poteſt habere ſtudium placandi Deum; quod tamen eſt eſſentiale ſatisfactioni.

§. VI.

De Formâ Sacramenti Pœnitentiæ.

1.*Quæſt.* QUæ eſt forma ſacramenti Pœnitentiæ? *R.* Sunt hæc verba,quæ à Sacerdote proferuntur: *Ego te abſolvo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs ſancti.* Nam 1. ità docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 3. ubi ſic loquitur: *Docet S. Synodus, ſacramenti Pœnitentiæ formam, in quâ præcipuè ipſius vis ſita eſt, in illis miniſtri verbis poſitam eſſe: Ego te abſolvo, &c.* 2. Clarè exprimunt effectum ſacramenti Pœnitentiæ.

2. *Q.* Qui ſunt miniſtri formæ ſacramenti pœnitentiæ?

R. Soli Sacerdotes: ſolis nimirùm Sacerdotibus dictum eſt, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.*

3. *Q.* Quotuplex poteſtas in Sacerdote requiritur, ut poſſit pœnitentem abſolvere?

R. Duplex: Ordinis nimirùm, quæ per manuum impoſitionem in ordinatione confertur; & juriſdictionis, quæ recipitur per approbationem Ordinarii. Ità docet Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 15. *de Reformatione.*

Obj. Quilibet Sacerdos cùm per Epiſcopalem manuum impoſitionem ordinatur, recipit poteſtatem remittendi peccata: ergo non requiritur approbatio Ordinarii.

Reſp. Conc.ant.nego conſeq. Quia ut exerceatur illa poteſtas, requiruntur ſubditi in quos exerceatur:non habentur verò ſubditi, niſi aut per Parochiale beneficium,aut per approbationem Ordinarii. *Quamvis* (verba ſunt Concilii Tridentini ſeſſ. 23. cap. 15.) *Presbyteri in ſuâ ordinatione, à peccatis abſolvendi poteſtatem accipiant, decernit tamen*

ſancta Synodus, nullum, etiam Regularem, poſſe confeſſiones ſæcularium, etiam Sacerdotum, audire; nec ad id idoneum reputari, niſi aut Parochiale beneficium, aut ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur obtineat, privilegiis & conſuetudine quâcumque, etiam immemorabili, non obſtantibus.

4. Q. Quotuplex eſt Juriſdictio?

R. Duplex: Ordinaria nimirùm quæ datur per beneficium Parochiale; & ſubdelegata, quæ Preſbytero non habenti Parochiale beneficium per Ordinarii approbationem confertur. Quæ ſine Juriſdictione abſolutio confertur, irrita eſt omninò: *Quoniam igitur* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 7.) *natura & ratio judicii expoſcit, ut ſententia in ſubditos dumtaxat feratur, perſuaſum ſemper in Eccleſiâ Dei fuit, & veriſſimum eſſe Synodus hac confirmat, nullius momenti abſolutionem eam eſſe debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam, aut ſubdelegatam non habet juriſdictionem.*

5. Q. Quilibet Sacerdos approbatus poteſtne à quibuſlibet peccatis abſolvere?

R. Poteſt, ſi non ſint Epiſcopo, aut Summo Pontifici reſervata: ſecùs, ſi ſint reſervata, & ſpecialem ab eis abſolvendi facultatem non acceperit. Ità decernit Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 7.

6. Q. Suntne aliqui caſus reſervati in articulo mortis?

R. Non ſunt: *Verumtamen* (ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 7.) *piè admodùm, ne hâc ipsâ occaſione aliquis pereat, in eâdem Eccleſiâ Dei cuſtoditum ſemper fuit, ut nulla ſit reſervatio in articulo mortis: atque ideò omnes Sacerdotes quoſlibet pœnitentes à quibuſvis peccatis & cenſuris abſolvere poſſint: extrà quem articulum Sacerdotes,*

cùm nihil poſſint in caſibus reſervatis, id unum pœnitentibus perſuadere nitantur, ut ad ſuperiores legitimos Judices pro beneficio abſolutionis accedant.

7. *Q.* Quibus hominibus conferri debet abſolutionis beneficium?

R. Iis, qui ſunt contriti, ac pœnitentes: ſi enim contritio defuerit, irrita eſt abſolutio: quia non eſt materia cui applicetur.

8. *Q.* Quinam homines, extrà morale vitæ periculum, cenſeri non debent pœnitentes?

R. Sunt ii 1. qui mortaliter peccarunt ex conſuetudine, nec emendationem operibus probarunt: *Irriſor enim eſt, & non pœnitens* (ait Iſidorus Hiſpalenſis libro 2. Sent. cap. 13.) *qui adhuc agit quod pœnitet, nec Deum videtur poſcere ſubditus, ſed ſubſannare ſuperbus.* Vide Inſtructiones à ſancto Carolo Borromæo pro Confeſſariis editas, toto plaudente Epiſcopali cœtu probatas, & nuper juſſu SS. D. D. N. Innocentii Papæ XII. per Eminentiſſimum Cardinalem Carpeigna Urbis Vicarium, Romæ ſolenni mandato promulgatas.

Sunt ii 2. qui laborant ignorantiâ myſteriorum quorum explicita fides eſt ad ſalutem neceſſaria: hinc Clerus Gallicanus in Comitiis generalibus ann. 1700. meritò damnavit hanc propoſitionem: *Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantiâ myſteriorum fidei, & etiamſi per negligentiam etiam culpabilem, neſciat myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini.*

Sunt ii 3. qui verſantur in occaſione proximâ peccati lethalis: ii enim qui affectum habent ad cauſam peccati, non cenſentur liberi ab ejuſdem peccati affectu.

Sunt ii 4. qui æs alienum, licèt poſſint, reſtituere detrectant, aut reſtitutionem longiùs protrahunt, necnon plures alii de quibus S. Carolus in ſuis Inſtructionibus.

CAPUT VII.

De Extremâ-unctione.

1.*Quæſt.* Extrema-unctio quomodò definitur? R. Definitur, *Sacramentum quo præter gratiam ſanctificantem, datur jus ad auxilia quæ neceſſaria ſunt, ut ægrotus patienter ferat morbi incommoda, recuperetve corporis ſanitatem ubi expedierit animæ ſaluti.*

2.Q. Unde probari poteſt Extremam-unctionem eſſe Novæ legis ſacramentum?

R. Ex eo quòd ſit ritus ſenſibilis qui ex inſtitutione Chriſti gratiam ſanctificantem producit, juxtà illud Jacobi 5. *Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.*

3.Q. Quænam eſt materia Extremæ-unctionis?

R. Materia remota, eſt oleum ex olivis expreſſum: materia verò proxima eſt unctio eodem oleo facta; juxtà illud Jacobi 5. *Ungentes eum oleo in nomine Domini* Præ cæteris autem rebus electum eſt oleum à Chriſto: quia (ut ait Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. capite *de Extremâ unctione*) unctio quæ fit oleo, aptiſſimè Spiritûs ſancti gratiam, quâ inviſibiliter anima ægrotantis inungitur, repræſentat.

4.Q. Olei per Epiſcopum conſecratio eſtne neceſſaria?

R. Eſt neceſſaria: juxtà illud Concilii Tridentini: *Oleum ab Epiſcopo benedictum.* An autem ea conſecratio ſit neceſſaria neceſſitate Sacramenti, non una eſt Theologorum opinio: probabiliùs ſentire videntur qui docent eam ex ſolo Eccleſiæ præcepto requiri: neque enim laudari poteſt aliquis Patrum textus, quo probetur non valere, eâ omiſſâ, Sacramentũ.

5. Q. Quæ eſt forma Extremæ-unctionis?

R. Sunt hæc verba. *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquiſti per viſum, odoratum, guſtum, tactum, auditum.* Ità docet Conc. Trident. ſeſſ. 14. cap. de Extremâ-unctione: *Formam deinde* (inquit) *eſſe illa verba Per iſtam unctionem, &c.*

6. Q. Quis eſt author Extremæ unctionis?

R. Chriſtus Dominus: ipſe enim ſolus (ut ſuperiùs probatum fuit) eſt author omnium & ſingulorum Sacramentorum Novæ legis: *Inſtituta eſt* (ait Concilium Tridentinum) *à Chriſto Domino noſtro.*

7. Q. Quandonam Chriſtus inſtituit Extremam-unctionem?

R. Inſinuata fuit; hoc eſt, in typo commendata, cùm Chriſtus apud Marcum cap. 6. diſcipulos miſit, ut Judæos infirmos inungerent. Sed propriè inſtituta fuit poſt inſtitutionem ſacramenti Pœnitentiæ, quia ejuſdem ſacramenti Pœnitentiæ quoddam eſt (ut ait Concilium Tridentinum) conſummativum. Promulgata verò fuit à Jacobo in Epiſtolâ Canonicâ cap. 5. ubi hæc habentur: *Infirmatur quis in vobis, inducat Preſbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.*

8. Q. Qui ſunt miniſtri Extremæ-unctionis?

R. Preſbyteri per Epiſcopalem manuum impoſitionem conſecrati: hos enim vocari vult Jacobus, ut ungant infirmum, & orent pro eo. Non ità tamen, ut excludantur Epiſcopi: quidquid enim poſſunt ſimplices Preſbyteri, poſſunt & Epiſcopi: unde utrique à Concilio Tridentino recenſentur.

9. Q. Quilibet Sacerdos poteſtne licitè, ſicut validè poteſt, conferre Extremam-unctionem?

R. Non poteſt, niſi ſit Parochus, aut ab eo delegatus. Ità nimirùm expreſſè decernitur in Clementinâ 1. *de Privilegiis.*

10. Q. Quilibet homo eſtne capax Extremæ-unctionis?

R. Pueri, & amentes à nativitate non ſunt illius capaces: quia primarius Extremæ-unctionis effectus, remiſſio nimirùm peccatorum, in eis locum habere non poteſt. Secùs verò, ſi amentes lucidis intervallis aliquando fruiti fuerint: tunc enim actu peccare potuerunt.

11. Q. Quibus hominibus conferri debet Extrema-unctio?

R. Ægrotis: infirmorum enim tantùm meminit Jacobus, cùm de hoc Sacramento loquitur: *Infirmatur* (inquit) *quis in vobis, inducat, &c.* Unde eſt illud Concilii Tridentini: *Declaratur etiam* (Jacobi verbis) *eſſe hanc unctionem infirmis adhibendam; illis verò præſertim, qui tam periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ conſtituti videantur: unde & Sacramentum exeuntiùm nuncupatur.*

12. Q. Eſtne multoties eidem infirmo conferenda Extrema unctio?

R. Non eſt conferenda in eodem infirmitatis ſtatu; at ſi ægrotus convaluerit, & iterum poſteà decumbat, iterum inungi debet: *Quod ſi infirmi* (ait Concilium Tridentinum) *poſt ſuſceptam hanc unctionem convaluerint, iterum hujus Sacramenti ſubſidio juvari poterunt.*

13. Q. Qui ſunt effectus Extremæ-unctionis?

R. Sunt productio gratiæ ſanctificantis; Remiſſio peccatorum; Abſterſio reliquiarum peccati; ægrotantis Alleviatio; Corporis ſanitas, ſi expedierit animæ ſaluti. Scilicet ii omnes effectus in verbis Jacobi continentur, & à Concilio Tridentino ſeſſ. 14. capite *de Extremâ-unctione* recenſentur.

14. Q. Quæ peccata dimittuntur per Extremam-unctionem?

R. Non dimittit *per ſe* peccata mortalia; quia non eſt Sacramentum mortuorum: ſed venialia

tantùm ; quia eſt Sacramentum vivorum.

15. *Q.* Quid per peccatorum reliquias intelligitur ?

R. Intelligitur propenſio ad malum ; torpor ad faciendum bonum ; mentis debilitas ad cæleſtium contemplationem.

16. *Q.* Quid intelligitur per ægrotantis alleviationem ?

R. Intelligitur robur tum ad patienter ferenda morbi incommoda, tum ad reſiſtendum Diabolo,qui,in extremis præſertim, ſtruit inſidias.

17. *Q.* Extrema-unctio confertne ſanitatem corporis *ex opere operato* ; an verò tantùm *ex opere operantis ?*

R. Non una eſt eâ de re Theologorum opinio. Thomiſtæ paſſim docent,conferre eam *ex opere operato* : Eſtius verò, tantùm *ex opere operantis*, ſeu virtute publicarum Eccleſiæ precum : unde effectus ille non eſt primarius, ſed ſecundarius tantùm ; quia (ait idem Eſtius) Sacramenta per ſe & primariò non referuntur ad hujus vitæ bona: hincque concludit Extremam-unctionem,non ſemper, etiam ubi expedierit animæ ſaluti,conferre ſanitatem corpoream : idque innui aſſerit hiſce Concilii Tridentini verbis : *Et ſanitatem corporis* INTERDUM, *ubi ſaluti animæ expedierit, conſequatur.*

18. *Q.* Quæ diſpoſitiones ex parte ſubjecti requiruntur, ut recipiat fructus Extremæ-unctionis ?

R. Requiritur ſtatus gratiæ ſanctificantis ; quia Extrema-unctio (ut jam ſæpiùs obſervatum fuit) non eſt Sacramentum mortuorum,ſed vivorum tantùm.

19. *Q.* Extrema-unctio eſtne neceſſaria ?

R. Non eſt quidem neceſſaria neceſſitate medii: quia,cùm non ſit Sacramentum mortuorum,ſine eâ poteſt haberi gratia ſanctificans,per Baptiſmum ni-

mirùm & Pœnitentiam. Sed eſt neceſſaria neceſſitate præcepti : & quidem Divini, ut probant abſoluta hæc Jacobi verba : *Inducat Preſbyteros Eccleſiæ*, & etiam Eccleſiaſtici: unde quovis ſæculo Eccleſia ſedulò curavit, ne quis non unctus infirmorum oleo, exiret ex hâc mortalium vitâ.

20. *Q*. Extrema-unctio producitne characterem?

R. Non producit : quia, ex Concilio Tridentino, poteſt iterari.

CAPUT VIII.

De Ordine in genere.

1. *Quæſt.* ORdo quomodò definitur ?

R. Definitur : *Ritus ſacer quo ſpiritualis poteſtas confertur ad ea quæ ad Eucharistiæ tum confectionem, tum diſpenſationem pertinent.*

2. *Q*. Cur in Ordinis definitione dictum non fuit quòd ſit Novæ legis Sacramentum ?

R. Id dictum non fuit ; quia (ut inferiùs dicetur) omnes & ſinguli in ſpecie Ordines non ſunt Novæ legis Sacramentum.

3. *Q*. Ordo in genere ſumptus, eſtne Sacramentum Novæ legis ?

R. Eſt: Nam ità definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 3. & quidem meritò : eſt enim cæremonia ſenſibilis productiva gratiæ ſanctificantis; juxtà illud Apoſtoli ſecundæ ad Timoth. 1. *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.*

4. *Q*. Quis eſt miniſter Ordinis ?

R. Ordinarius miniſter eſt ſolus Epiſcopus. Nam 1. id docet Hieronymus in Epiſtolâ ad Evagrium, ubi ſic loquitur : *Quid facit Epiſcopus, exceptâ Ordinatione, quod Preſbyter non faciat ?* 2. Nulli un-

quam præter Epiſcopos, aut in ſacris Litteris, aut in Patrum Traditione leguntur Ordinationes celebraſſe: hincque patet quàm meritò Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. can. 7. anathema dicit Lutheranis contrarium ſentientibus: *Si quis dixerit, Epiſcopos non habere poteſtatem confirmandi & ordinandi, vel illam, quam habent, illis eſſe cum Preſbyteris communem.... anathema ſit.*

5. Q. Qui ſunt effectus ſacræ Ordinationis?

R. Duo ſunt; gratia ſanctificans, & character: unde ſemel validè data iterari non poteſt.

6. Q. Ordines quomodò dividuntur?

R. Dividuntur in Majores & Minores. Ità nimirùm definiit Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. can. 2. ubi ſic loquitur: *Si quis dixerit, præter Sacerdotium non eſſe in Eccleſiâ Catholicâ alios Ordines & Majores & Minores, per quos, velut per gradus quoſdam in Sacerdotium tendatur, anathema ſit.*

7. Q. Cur inſtituti ſunt Ordines, Majores & Minores?

R. Ut per eos veluti per gradus ad Sacerdotium tendatur, & ut ipſummet Sacerdotium digniùs exerceatur. Petita eſt ea ratio ex Concilio Tridentino; quod quidem ſic habet ſeſſ. 23. cap. 2. *Cùm autem divina res ſit tam ſancti Sacerdotii miniſterium, conſentaneum fuit, quò digniùs, & majori cum veneratione exerceri poſſet, ut in Eccleſiæ ordinatiſſimâ diſpoſitione plures & diverſi eſſent miniſtrorum Ordines, qui Sacerdoti ex officio deſervirent, ità diſtributi, ut qui jam Tonſurâ Clericali inſigniti eſſent, per Minores ad Majores aſcenderent.*

8. Q. Quot ſunt Ordines Majores?

R. Tres tantùm vulgò recenſentur: Sacerdotium, Diaconatus & Subdiaconatus: dicuntur verò Majores, quia per eos major & dignior poteſtas datur, quàm per Minores.

9. Q. Suntne *tantum* tres Ordines Majores?

R. Concilium Tridentinum docet quidem eſſe tres; ſed non definit eſſe tres tantùm. Nec immeritò: Epiſcopatus quippè eſt quoque Ordo Major, quia per eum datur perfecta & completa Sacerdotii poteſtas: unde Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 4. declarat, Epiſcopos qui in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt, ad hierarchicum ordinem divinitùs inſtitutum præcipuè pertinere.

10. Q. Quot ſunt Ordines Minores ?

R. Sunt quatuor: Acolythatus, Exorciſtàtus, Lectoratus & Oſtiariatus: hos enim quatuor recenſet Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 2. Solum tamen Lectoratum Græci, etiam Catholici retinent; alii verò nuſquam apud eos fuerunt in uſu.

11. Q. Suntne *tantùm* quatuor Minores Ordines?

R. Docet quidem Concilium Tridentinum eſſe quatuor; ſed non definit eſſe quatuor *tantùm*: unde plures Canoniſtæ (licèt immeritò, ut inferiùs dicetur) contendunt primam Tonſuram Clericalem eſſe verè ac propriè dictum Ordinem.

Caput IX.

De Ordinibus in ſpecie.

§. I.

De Epiſcopatu.

1. *Quæſt.* Quid eſt Epiſcopatus ?

R. *Eſt ritus ſacer quo datur poteſtas confirmandi Neophytos, ordinandi miniſtros, & regendi Eccleſiam Dei.*

2. Q. Epiſcopatus eſtne ex inſtitutione divinâ ?

R. Eſt. Nam (ut ait Conc. Trident.) Epiſcopi in Apoſtolorum locum ſucceſſerunt: ac proindè, cùm Apoſtoli ab ipſomet Chriſto conſtituti ſint, Epiſ-

copi, Epiſcopatum ab eo inſtitutum fuiſſe neceſſe eſt.

3. Q. Epiſcopatus eſtne Sacerdotio ſuperior?

R. Eſt. Nam Epiſcopi præcipuè (ut ait Conc. Trident.) ad hierarchicum ordinem pertinent, poſitique ſunt, ut regant Eccleſiam Dei: unde eadem Synodus recenſens eos qui Hierarchiam conſtituunt, primo loco nominat Epiſcopos: *Si quis dixerit* (ait canone 6.) *in Eccleſiâ Catholicâ non eſſe Hierarchiam divinâ ordinatione inſtitutam, quæ conſtat ex Epiſcopis, Preſbyteris & Miniſtris, anathema ſit.*

4. Q. Quo jure Epiſcopi ſunt Preſbyteris ſuperiores?

R. Divino jure. Scilicet 1. jure divino regunt Eccleſiam Dei; ac proinde & ipſos Sacerdotes: juxtà illud Actorum cap. 22. *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo.* 2. Jure divino primum in Eccleſiaſticâ Hierarchiâ locum tenent: Eſt autem Hierarchia miniſtrorum inter ſe ſubordinatio, ac veluti dependentia.

5. Q. Eccleſia poteſtne Epiſcopatum abrogare?

R. Non poteſt: quia abrogare non poteſt ea quæ ſunt ex inſtitutione divinâ, quæque (ut eſt Epiſcopatus) ex Chriſti ordinatione, neceſſaria ſunt Eccleſiæ.

6. Q. Quænam ab Epiſcopis debentur Eccleſiis quibus fuerunt præfecti?

R. Præcipua Concilium Tridentinum ſeſſ. 23. cap. 1. *de Reformat.* hiſce verbis tradit: Cùm præ-"cepto divino mandatum ſit omnibus, quibus ani-"marum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro "his ſacrificium offerre, verbique divini prædicatio-"ne, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum "omnium operum exemplo paſcere, pauperum, alia-"rumque miſerabilium perſonarũ curam paternam "gerere, & in cætera munia paſtoralia incumbere: "

„ quæ omnia nequaquam ab eis præſtari,& impleri „ poſſunt, qui gregi ſuo non invigilant,neque aſſi- „ ſtunt, ſed mercenariorum more deſerunt: ſacro „ ſancta Synodus eos admonet, ut divinorum præ- „ ceptorum memores, factique forma gregis in ju- „ dicio & veritate paſcant & regant. Ne verò, &c.

7. Q. Epiſcopatus eſtne Ordo & propriè dictum Novæ legis Sacramentum?

R. Epiſcopatus 1. eſt Ordo: quia (ut ſuperiùs dictum fuit) eſt ritus ſacer quo in ordine ad Euchariſtiam & Eccleſiæ regimen datur ſpiritualis poteſtas. 2. Eſt Sacramentum, quia eſt cæremonia ſenſibilis per quam gratia ex inſtitutione divinâ producitur: ſcilicet Paulus ſecundæ ad Timoth. 1. de Epiſcopali præſertim ordinatione quam Timotheo contulerat, ſic loquitur: *Admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.*

Obj. Si Epiſcopatus eſſet Ordo, eſſent in Eccleſiâ Ordines octo: at id repugnat Concilio Tridentino, quod quidem ſeſſione 23. cap. 1. ſeptem tantùm recenſet.

Reſp. Ad 1. neg. min. Ad 2. diſt. ant. Septem tantùm recenſet, & non excludit majorem numerum, conc. ant. & excludit, nego ant. Lata eſt autem ea definitio contrà Lutheranos qui contendebant, ſeptem Ordines, qui ab Eccleſiâ Catholicâ probantur, non eſſe veros Ordines.

§. II.

De Preſbyteratu.

1. *Quæſt.* PResbyteratus quomodò dèfinitur?

R. Definitur: *Ritus ſacer per quem datur poteſtas conſecrandi & offerendi, & miniſtrandi Corpus & Sanguinem Chriſti, necnon & peccata dimittendi & retinendi.*

2. Q. Presbyteratus eſtne propriè dictum Sacramentum Novæ legis ?

R. Eſt : quia in eo tria reperiuntur quæ Sacramentum propriè dictum conſtituunt. Et quidem 1. verba & ſigna exteriora, ſcilicet impoſitio manuum, & Epiſcopi Sacerdotes ordinantis oratio. 2. Inſtitutio divina: conſtat enim ex Scripturâ, Chriſtum contuliſſe duplicem poteſtatem quæ per verba & exteriora ſigna Presbytero tribuuntur, poteſtatem nimirùm in ipſius Corpus naturale hiſce verbis, Matthæi 26. expreſſam : *Hoc facite*, & poteſtatem in Corpus myſticum his aliis verbis, Joannis 20. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* 3. Ea verò verba, ea ſigna exteriora gratiam ſanctificantem producunt, juxtà illud Apoſtoli primæ ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per Prophetiam cum impoſitione manuum Preſbyterii.*

3. Q. Quæ eſt materia Presbyteratûs ?

R. Probabiliùs eſt eſſe ſolam manuum impoſitionem. Nempè ſoli manuum impoſitioni convenit illud Vincentii Lyrinenſis : *Quod ubique ; quod ſemper : quod ab omnibus.*

Et quidem 1. ab Apoſtolorum temporibus ad hanc uſque ætatem ubique gentium in Presbyteris ordinandis adhibita eſt manuum impoſitio, ipſique adſcripta fuit productio gratiæ ſanctificantis.

2. Ante annum milleſimum, in ordinandis Presbyteris non erant in uſu traditio calicis cum vino, aut porrectio patenæ cum pane ſuperimpoſito : neque enim in aliquo Sacramentario, aut in aliquo eorum temporum Concilio recenſentur; ac proinde non poteſt eſſe materia quam Chriſtus præcepit, & quâ uſi ſunt Apoſtoli.

3. Ritus de quo agitur, ſeu traditio calicis, & patenæ porrectio, nuſquam fuerunt in uſu, nec ſunt

modò in Eccleſiis Orientalibus:ſcilicet (ut videre eſt in Græcorum Euchologiis). Orientales in conferendo Presbyteratu ſolam adhibent manuum impoſitionem.

4.Si ritus aliquis, alius ab impoſitione manuum, dicatur eſſentialis materia Preſbyteratûs, vix contrà Lutheranos probari poterit Presbyteratum, ſeu Sacerdotium, eſſe propriè dictum Sacramentum Novæ legis: nempè probari vix poterit eumdem Presbyteratum fuiſſe in uſu apud Majores noſtros: neque enim traditione calicis, aut porrectione patenæ (ut oſtenſum eſt) uſi ſunt; nec modò utuntur Græci; quorum tamen Ordinationes admittit & probat Eccleſia Romana.

5.Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap.3. *de Extremâ-unctione*, loquens de ejuſdem unctionis miniſtris, aſſerit eſſe Preſbyteros, *ritè ordinatos per impoſitionem manuum Preſbyterii.*

Obj. 1. Eugenius Papa IV. in Decreto prò inſtructione Armenorum, docet Preſbyteratûs materiam eſſe traditionem calicis cum vino, & porrectionem patenæ cum pane ſuperimpoſito: ergo nón eſt impoſitio manuum.

Reſp. Diſt. ant. Eſſe materiam, integrantem & acceſſoriam, conc.ant. eſſentialem & ſubſtantialem, nego ant. Ratio eſt, quia Eugenii ſcopus fuit Armenos docere ritus Eccleſiæ Romanæ: ac proinde debuit eis tradere ſolam materiam integrantem, quâ ipſi in ſuis Ordinationibus non utebantur, non autem eſſentialem quæ jam ab ipſis adhibebatur.

Obj. 2. Preſbyteri in Pontificali Romano, antequam eis inſtrumenta Sacrificii porrigantur, dicuntur *ordinandi*, quamvis jam eis manus impoſitæ fuerint: ergo, &c.

Reſp. Diſt. ant. Dicuntur *ordinandi*, quòd Ordinationis ritus integralis nondum completus ſit, conc.ant. ritus eſſentialis, nego ant. Vide Morinum

4. ℚ. Quænam manuum impoſitio eſt eſſentialis materia Preſbyteratûs? an ea quæ præcedit porrectionem inſtrumentorum, an verò quæ fit poſt Communionem?

℟. Eſt ea quæ fit longè ante porrectionem inſtrumentorum: ſcilicet altera quæ fit poſt Communionem (teſte Morino noſtro) ante quingentos abhinc annos non erat in uſu, ne quidem apud Latinos, nec eſt modò apud Græcos.

5. ℚ. Quæ eſt forma Preſbyteratûs?

℟. Eſt oratio, per quam Epiſcopus invocat Spiritum ſanctum in eos quibus unà cum Preſbyteris adſtantibus manus imponit. Ratio eſt, quia per mille priores annos non per alia verba, quàm per orationem de quâ agitur, Majores noſtri in Eccleſiâ Latinâ Preſbyteratum contulerunt; nec modò Græci: neque enim Concilium Carthaginenſe IV. in quo accuratè deſcribuntur ſacræ Ordinationis ritus, neque Sacramentarium Gregorii Magni, aliorum ab oratione de quâ agitur, verborum meminerunt; nec genuina Euchologia quibus nunc utuntur Græci.

Obj. In Pontificali Romano, Epiſcopus cum Sacrificii porrigit inſtrumenta, ſic Presbyterum alloquitur: *Accipe poteſtatem offerre Sacrificium Deo Miſſaſque celebrare tam pro vivis: quàm pro defunctis:* ergo illa verba ſunt forma Preſbyteratûs.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ea nimirùm verba ſunt declarativa poteſtatis jam acceptæ per manuum impoſitionem, non autem quæ tunc recipiatur, collativa: unde ſunt forma integralis & acceſſoria, non autem ſubſtantialis & eſſentialis. Vide Morinum.

6. ℚ. Quis eſt author Preſbyteratûs?

R. Chriſtus ipſe: is enim eſt à quo Eccleſiaſtica Hierarchia quæ ex Epiſcopis, Presbyteris, & Miniſtris conſtat, inſtituta eſt.

7. ℚ. Quo præcisè tempore à Chriſto inſtitutus fuit Presbyteratus?

R. In ultimâ Cœnâ: tunc enim Apoſtolos conſtituit Sacerdotes, eiſque ac eorum ſucceſſoribus præce-
„ pit, ut Euchariſtiam conſecrarent & offerrent: Sa-
„ cerdotem (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ.
„ 22. cap. 1.) ſecundùm ordinem Melchiſedech ſe
„ in æternum conſtitutum declarans, Corpus &
„ Sanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini, Deo
„ Patri obtulit, ac ſub earumdem rerum ſymbolis,
„ Apoſtolis, quos tunc novi Teſtamenti Sacerdo-
„ tes conſtituebat, ut ſumerent tradidit, & eiſdem,
„ eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus, ut offer-
„ rent, præcepit per hæc verba: *Hoc facite in meam*
„ *commemorationem*, *uti ſemper Eccleſia Catholica*
„ *intellexit*, *& docuit.*

Obj. Apoſtoli in ultimâ Cœnâ non receperunt manuum impoſitionem: ergo nec Sacerdotium.

Reſp. Conc. ant. diſt. conſeq. Ergo nec Sacerdotium, ſumptum ſecundum ſubſtantiam; hoc eſt, prout eſt Sacramentum conſtans viſibili ſigno, conc. conſeq. Sumptum ſecundùm effectum; id eſt, ſecundum poteſtatem conſecrandi & offerendi Corpus Chriſti, nego ant. Tunc enim effectum Sacramenti receperunt, licèt ipſummet Sacramentum non receperint.

8. Q. Quandonam Chriſtus in ſpecie determinavit impoſitionem manuum, & orationem pro materiâ & formâ Presbyteratus?

R. Id factum eſt aut in ultimâ cœnâ, aut poſt reſurrectionem: cùm enim Apoſtoli utroque illo ritu uſi ſint in conferendo Sacerdotio, illique gratiæ productionem adſcripſerint, certum eſt eos duplicem illum ritum ab ipſomet Chriſto edoctos fuiſſe.

9. Q. Presbyteri accipiuntne uno & eodem ritu, impoſitione ſcilicet manuum, quæ præcedit inſtrumentorum porrectionem, utramque poteſtatem, conſecrandi nimirùm Corpus Chriſti, & remittendi peccata?

R. Recipiunt : quia ſolus ille ritus, eſt eſſentialis materia; & oratio, quæ illum comitatur, ſola eſſentialis forma Sacramenti Presbyteratûs.

Obj. 1. Apoſtoli ſimul & ſemel non receperunt utramque de quâ agitur, poteſtatem, ſed ſeorſim & diviſim : poteſtatem quidem conſecrandi in ultimâ Cœnâ; poteſtatem verò remittendi & retinendi peccata, poſt reſurrectionem, cùm Chriſtus eos ſic allocutus eſt: *Accipite Spiritum ſanctum : quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis ; & quorum retinueritis, retenta ſunt* : ergo nec his temporibus Presbyteri utramque poteſtatem ſimul & ſemel, uno eodemque ritu impoſitionis manuum, recipiunt.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio diſparitatis eſt, quia Apoſtoli (ut ſuperiùs dictum eſt) in ultimâ Cœnâ non receperunt Sacramentum Presbyteratûs, licèt tunc illius effectu donati ſint: at verò hodierni Sacerdotes, per impoſitionem manuum totum Sacerdotii Sacramentnm recipiunt ; ac proinde & totam eidem Sacerdotio conjunctam poteſtatem.

Obj. 2. Epiſcopus in ordinatione Presbyterorum (ut conſtat ex Pontificali Romano) poſt Communionem Presbytero manus imponens, ſic loquitur : *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris retenta ſunt* : ergo in illo ritu confert Presbyteris poteſtatem remittendi, & retinendi peccata : neque fruſtrà id ab Epiſcopo dicitur, ut hiſce verbis declarat Concilium Tridentinum ſeſſione 23. canone 4. *Si quis dixerit per ſacram ordinationem non dari Spiritum ſanctum : ac proinde fruſtrà Epiſcopos dicere, Accipe Spiritum ſanctum... anathema ſit.*

Reſp. Ad 1. conc. ant. nego conſeq. Ad 2. fateor illa verba fruſtrà non dici ab Epiſcopis: demonſtrant nimirùm, per ſacram ordinationem reverà dari Spiritum ſanctum, licèt non ſignificent dari per illum ritum qui poſt Communionem adhibetur. Nempè

ſacra Synodus hoc unum laudatis verbis contrà Lutheranos docere voluit, ſacram Ordinationem non eſſe ritum otioſum, ſed ritum efficacem qui ex divinâ inſtitutione Spiritum ſanctum, ſeu gratiam ſanctificantem conferat. Si quid tamen caſu aliquo fuerit omiſſum, cautè eſt ab Epiſcopo ſupplendum.

10. Q. Quis eſt Miniſter Presbyteratûs?

R. Eſt ſolus Epiſcopus: non enim aut in Scripturâ, aut in Traditione aliquis præter Epiſcopum legitur Presbyteratum contuliſſe: unde Concilium Tridentinum loquens de Presbyteris quos Jacobus Epiſt. cap. 5. vult induci, ut ægrotum inungant, dicit eos eſſe qui ab Epiſcopis ritè ordinati ſunt per impoſitionem manuum Presbyterii.

§. III.

De Diaconatu.

1. *Quæſt.* Diaconatus quomodo definitur?

R. Definitur: *Ritus ſacer quo datur poteſtas legendi ſolemniter Evangelium, & proximè miniſtrandi Presbytero celebranti.*

2. Q. Diaconatus eſtne ex inſtitutione divinâ?

R. Eſt. Nempè Concilium Tridentinum ſeſſione 23. canone 6. definiit, in Eccleſiâ Hierarchiam eſſe divinâ Ordinatione inſtitutam quæ ex Epiſcopis, Presbyteris, & Miniſtris conſtet: *Si quis dixerit* (ait) *in Eccleſiâ Catholicâ non eſſe Hierarchiam divinâ ordinatione inſtitutam, quæ conſtat ex Epiſcopis, Presbyteris, & Miniſtris anathema ſit.* At *Miniſtrorum* nomine præcipuè intelliguntur Diaconi: eos enim ipſa vox Græca ſignificat.

3. Q. Quandonam à Chriſto inſtitutus fuit Diaconatus?

R. Aut in ultimâ cœnâ, aut poſt reſurrectionem: vi nimirùm ejuſmodi inſtitutionis Apoſtoli, Acto-

rum 11. ſeptem primos Diaconos ordinarunt.

4. Q. Diaconatus eſtne propriè dictum Sacramentum Novæ legis?

R. Eſt, repugnent licèt Cajetanus & Durandus. Nam 1. conſtat ceremoniâ ſenſibili: 2. eſt ex inſtitutione divinâ: 3. confert Spiritum ſanctum, ſeu gratiam ſanctificantem: nempè Epiſcopus fruſtrà non dicit Diacono quem conſecrat: *Accipe Spiritum ſanctum ad robur, & ad reſiſtendum Diabolo, & tentationibus ejus, in nomine Domini:* ergo Diaconatus eſt Sacramentum.

Obj. Diaconatus inſtitutus fuit ab Apoſtolis ad uſum merè prophanum, diſtributionem ſcilicet eleemoſynarum quæ apud Apoſtolos deponebantur: unde Hieronymus eos vocat, Menſarum ac Viduarum miniſtros: ergo non eſt Sacramentum.

Reſp. Ad 1. nego ant. ad 2. diſt. ant. Ad diſtributionem eleemoſynarum, tamquam ad officium minùs præcipuum, conc. ant. tamquam ad officium præcipuum, nego ant. Scilicet & dotes quas in eis requiſierunt Apoſtoli, & graviſſima verba quibus eorum Ordinationem præſcribunt, non obſcurè innuunt eos ad officia ſpiritualia præcipuè conſecratos fuiſſe. *Sed &* (inquit Concilium Tridentinum ſeſſione 23. cap. 2.) *de Diaconis ſacræ litteræ apertam mentionem faciunt, & quæ maximè in illorum Ordinatione attendenda ſunt, graviſſimis verbis docent* Unde & in Actis baptizaſſe, & Evangelium prædicaſſe leguntur. Ad 3. dicendum eſt, Hieronymum Diaconos vocare *Menſarum & Viduarum Miniſtros*, ex occaſione ad quam Apoſtoli mandarunt executioni præceptum ſibi à Chriſto factum de Ordinandis Diaconis.

5. Q. Quæ eſt materia Diaconatûs?

R. Sola manuum impoſitio: Non enim alia ſive in Scriptura, ſive in Patribus decem priorum ſæculorum recenſetur.

Obj. Materia Diaconatûs eſt libri Evangeliorum porrectio : ergo , &c.

Reſp. Nego ant. Nam 1. nondum conſcripta erant Evangelia,cùm Apoſtoli primos Diaconos ordinarunt : 2. Concilium Carthaginenſe quartum apertè innuit Diaconos non alio ritu ordinari,quàm impoſitione manuum : in hoc enim eos Subdiaconis opponit. 3. Alius ab impoſitione manuum ritus, non eſt apud Græcos in uſu in Ordinatione Diaconorum : at eſſentialis materia Sacramenti debet ubique eadem eſſe.

6. *Q*. Quæ eſt forma Diaconatûs ?

R. Eſt oratio per quam Epiſcopus manum eis imponens,Spiritum ſanctum invocat.Nam 1.ſolius illius orationis meminerunt Patres decem priorum ſæculorum. 2. Græci non aliâ formâ , quàm Oratione utuntur in Ordinatione Diaconorum.

Obj. Forma Diaconatûs ſunt hæc verba , quæ , ex Pontificali Romano,Epiſcopus Diaconatum conferens profert : *Accipite Spiritum Sanctum ad robur*, &c. alioquin enim fruſtrà dicerentur ab Epiſcopo.

Reſp ad 1. nego ant. Idque demonſtrare videntur rationes quæ in reſponſione præcedenti laudatæ ſunt.

Ad 2. nego ant. illa enim verba fruſtrà non dicuntur , ſi per Diaconatum conferatur (ut reverà confertur) Spiritus ſanctus : licèt per illa præcisè verba non conferatur. Vide Morinum noſtrum.

7. *Q*. Quis eſt Miniſter Diaconatûs ?

R. Solus Epiſcopus : non enim aut in Scripturâ , aut in traditione legitur, ipſum ab alio quàm Epiſcopo , collatum fuiſſe.

8. *Q*. Quæ ſunt officia Diaconorum ?

R. Diaconorum eſt 1. panem & vinum Sacerdoti ſacrificanti immediatè miniſtrare : 2. docere ſolemniter populum,ubi id ab Epiſcopo ſpecialiter juſſi fuerint : 3. baptizare ſolemniter ex commiſſione Preſ-

Preſbyteri, & eo abſente: 4. Euchariſtiam in caſu neceſſitatis adminiſtrare: ſcilicet officia illa ſive in jure Canonico, ſive in Pontificali Romano Diaconis tribuuntur.

§. IV.

De Subdiaconatu.

1. *Quæſt.* Subdiaconatus quomodo definitur?
R. Definitur; *Ritus ſacer quo datur poteſtas legendi ſolemniter Epiſtolam, & proximè inſerviendi Diacono qui intrà miſſarum ſolemnia Preſbytero miniſtrat*: idque innuit ipſa, *Subdiaconi*, appellatio.

2. *Q.* Subdiaconatus eſtne Ordo Sacer?
R. Eſt: & quidem 1. *Ordo*: tum quia per eum datur poteſtas ſpiritualis per reſpectum ad Euchariſtiam: tum quia ità docet Concilium Tridentinum ſeſſione 23. Eſt 2. Ordo *Sacer*: tum quia propiûs accedit ad altare, dum offertur Miſſæ ſacrificium; tum etiam quia per eum datur poteſtas vaſa ſacra contingendi: tum quia cœlibatûs jugo ſubjicitur. Tum denique quia ſic docet idem Concilium ſeſſione 23. *Nam* (inquit cap. 2.) *Subdiaconatus ad majores Ordines à Patribus, & ſacris Conciliis refertur.*

3. *Q.* Subdiaconatus eſtne ex inſtitutione divinâ?
R. Non eſt. Nam 1. nullus ex Patribus id aſſeruit. 2. Tantùm abeſt ut Patres id aſſeruerint, quin expreſſè negetur ab Urbano Papâ II. in Concilio Beneventano, apud Yvonem, Decreti part. 5. cap. 71. ubi ſic loquitur: *Super his ſolis* (Preſbyteratu, & Diaconatu) *præceptum Apoſtolicum habemus: Subdiaconos verò, quia & ipſi altaribus miniſtrant, opportunitate exigente concedimus.*

4. *Q.* Subdiaconatus eſtne propriè dictum Sacramentum Novæ legis?

R. Non eſt. Ità Eſtius & plures alii : nec immeritò:Nam 1. Subdiaconatui deeſt (ut oſtenſum fuit) inſtitutio divina. 2. Non producit gratiam ſanctificantem : nempè nullus ex veteribus id aſſeruit. 3. Subdiaconatus (ſaltem apud Latinos teſte Concilio Carthaginenſi IV.) nuſquam per impoſitionem manuum datus eſt : at Patres cùm de ordinibus agunt poſt Scripturam,ſoli ritui materiali,qui ſit impoſitio manuum, adſcripſerunt vim & virtutem producendi gratiam ſanctificantem.

Obj. 1. Subdiaconatus producit characterem: non enim poteſt iterari : ergo eſt Sacramentum.

Reſp. Nego ant. Quòd enim Subdiaconatus non iteretur, oritur ex Eccleſiaſticâ lege ; per quam etiam fit, ut prima Tonſura Clericalis non iteretur.

Obj 2. Subdiaconatui annexa eſt lex cœlibatûs: ergo eſt Sacramentum.

Reſp.Conc.ant.neg.conſeq.Ratio eſt,quia Subdiaconis, aliquot ſæculis licitum fuit uti uxoribus ante ordinationem ductis:unde quòd jam ſervent cœlibatum, id oritur ex Eccleſiaſticâ lege. Vide Gregorium Magnum lib. 1. Epiſt.42.

*Obj.*3. Subdiaconatus à Concilio Tridentino refertur ad Ordines Majores : ergo eſt Sacramentum.

Reſp. Conc. antec. nego conſeq. Ratio eſt quia Subdiaconatus id dignitatis non habet,quòd ſit Sacramentum, ſed ex Eccleſiæ diſciplinâ : unde per annos mille apud Latinos,ad Minores Ordines relatus fuit, & nunc etiam refertur apud Græcos:nempè eis ad cancellos ſacros quibus altare clauditur, aditus apud Græcos non patet.

Obj. 4. Omnis Ordo eſt Sacramentum : ſcilicet Concilium Tridentinum ſeſſione 23.cap. 3. & canone 3.definiit, Ordinem indefinitè & in genere ſumptum, eſſe propriè dictum Novæ legis Sacra-

mentum : *Si quis dixerit* (inquit) *Ordinem , ſive ſacram Ordinationem non eſſe verè & propriè Sacramentum , à Chriſto Domino inſtitutum.. anathema ſit* : ac proinde de omnibus in ſpecie Ordinibus intelligi debet.

Reſp. Conc.ant.nego conſeq. Ratio eſt , quia ſatis eſt,ut locum habeat Concilii definitio,quòd aliquis Ordo ſit verè ac propriè Sacramentum : hoc eſt,ſacra Synodus Ordinem ſumit in abſtracto : idque contrà Lutheranos qui contendebant , nullum ex ſeptem Ordinibus , ne ipſum quidem Presbyteratum , eſſe verè ac propriè dictum ſacramentum Novæ legis ; nullum eſſe ex inſtitutione divinâ, nullum producere gratiam ſanctificantem : idque non obſcurè innuunt quæ adduntur in canone 3. ubi poſtquam definitum eſt Ordinem eſſe Sacramentum , hæc quæ Lutherani propugnabant , rejiciuntur : *Vel eſſe figmentum quoddam humanum , excogitatum à viris rerum Eccleſiaſticarum imperitis: aut eſſe tantùm ritum quendam eligendi miniſtros verbi Dei , & Sacramentorum ; anathema ſit.*

5. *Q.* Quis eſt miniſter Subdiaconatûs ?

Reſp. Miniſter Ordinarius eſt ſolus Epiſcopus: nempè Concilium Tridentinum definiit Ordinationis miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum. Verùm de miniſtro extraordinario, res non eſt ità certa:ſcilicet Abbates Ciſtercienſes proferunt Bullas quibus fit eis facultas ſubditis ſibi Monachis Subdiaconatum conferendi. Nec id mirum eſt:ſi enim Subdiaconatus Eccleſiæ ſoli ſuam inſtitutionem debeat, poteſt Eccleſia Abbatibus benedictione conſecratis munus illum conferendi committere.

§. V.

De Minoribus Ordinibus.

1. *Quæſt.* Minores (ut vocant) Ordines, quomodo definiuntur ?

R. Definiuntur : *Ritus per quos datur poteſtas ſpiritualis inſerviendi ſub miniſtris majoribus ad ea quæ ad decentem Euchariſtiæ aut conficiendæ, aut diſtribuendæ cultum conferunt.*

2. Q. Quæ ſunt materia, & forma Ordinum Minorum ?

R. Sunt in genere ſigna ſenſibilia per quæ Eccleſia convenientem eis poteſtatem tribuit.

3. Q. Quis eſt miniſter Ordinum Minorum ?

R. Ordinarius eſt ſolus Epiſcopus: quia, ex Concilio Tridentino, ſolius eſt Epiſcopi Ordines conferre. Extraordinarius verò eſt Presbyter, licèt Epiſcopali charactere non ſit inſignitus. Scilicet Presbyteri Cardinales facultatem habere dicuntur, ut in Eccleſiis quarum habent titulum, Minores Ordines conferant. Idem munus ſibi ab Apoſtolicâ Sede conceſſum fuiſſe Abbates Ciſtercienſes contendunt.

4. Q. Quibus hominibus conferri debent Ordines Minores ?

R. Mandari debet executioni præceptum quod his verbis in Concilio Tridentino ſeſſione 23. capite 11. legitur : *Cumque hinc* (de Minoribus loquitur) *ad altiores gradus & ſacratiſſima myſteria ſit ingreſſus; nemo iis initietur, quem non ſcientiæ ſpes Minoribus Ordinibus dignum oſtendat.*

5. Q. Minores Ordines ſuntne propriè dicta Novæ legis Sacramenta ?

R. Non ſunt, quidquid in contrarium dicant Thomiſtæ nonnulli. Ratio eſt quia, non ſunt ex inſtitutione divinâ: unde (ut mox dicetur) ſolus Lectoratus eſt in uſu apud Græcos, idque à mille &

ampliùs annis. 2. Nemo ex veteribus aſſeruit, per eos dari Spiritum ſanctum, ſeu produci gratiam ſanctificantem: 3. Spiritualem characterem non imprimunt: quòd enim non iterentur oritur ex Eccleſiaſticâ lege.

6. Q. Quot ſunt apud Latinos Ordines Minores?

R. Sunt quatuor: *Acolythatus* nimirùm, *Exorciſtatus*, *Lectoratus*, *Oſtiariatus*: de his autem hæc habet Concilium Tridentinum ſeſſione 23. cap. 2. *Et ab ipſo Eccleſiæ initio, ſequentium Ordinum nomina, atque uniuſcujuſque eorum propria miniſteria... Acolythi, Exorciſtæ, Lectoris, & Oſtiarii in uſu fuiſſe cognoſcuntur.*

7. Q. Quot ſunt apud Græcos Ordines Minores?

R. Unus tantùm, ſcilicet Lectoratus. Ratio eſt quia nullum alium præter Lectoratum recenſent Pontificalia, ſeu Ritualia, ſeu Euchologia, quibus à duodecim ſæculis, non reclamante Eccleſiâ Romanâ, Orientales utuntur.

8. Q. Quomodò quatuor Minores Ordines conferunt ad Euchariſtiæ ſeu conficiendæ, ſeu diſpenſandæ decentem cultum?

R. Acolythatus offert Subdiacono urceolos qui vinum conſecrandum, & aquam ei immiſcendam continent; ac præthereà cereos defert & accendit, quibus Eccleſia utitur in celebratione Miſſæ. Exorciſtatus, per exorciſmos depellit dæmones ab iis qui ad Euchariſtiam acceſſuri ſunt, aut interfuturi Miſſæ ſacrificio. Lectoratus, per ſacram lectionem fideles parat, ut tum audiendæ Miſſæ, tum recipiendæ Euchariſtiæ idonei ſint. Oſtiariatus arcet infideles & excommunicatos, ne ſacris myſteriis interſint; fores verò fidelibus aperit, ut ad Sacra admittantur. Deinde campanas pulſat, ut fideles ad Miſſam, Conciones, & officia divina convocet.

9. Q. Acolythatus quomodò definitur ?

R. Definitur : *Ordo quo Clerici facultatem recipiunt urceolos offerendi Subdiacono, deferendi & accendendi cereos, dum ſacrum myſterium peragitur.*

10. Q. Exorciſtatus quomodò definitur ?

R. Definitur : *Ordo quo datur poteſtas dæmones ab energumenis per Eccleſiæ exorciſmos fugandi.*

11. Q. Lectoratus quomodò definitur ?

R. Definitur. *Ordo quo datur poteſtas publicè legendi in templis Scripturam & pios libros ad populi fidelis ædificationem.*

12. Q. Oſtiariatus quomodò definitur ?

R. Definitur : *Ordo quo datur jus recludendi, & claudendi Baſilicarum fores, & per campanarum pulſationem, populum fidelem ad divina officia vocandi.*

§. VI.

De Primâ Tonſurâ.

1. *Quæſt.* Quid eſt Tonſura Clericalis ?

R. Definitur : *Cæremonia ſacra, per quam quis ex laïco fit Clericus.*

2. Q. Tonſura eſtne Ordo ?

R. Non eſt Ordo: neque enim per eam datur aliqua poteſtas ſpiritualis, quæ ad Euchariſtiæ ſive confectionem, ſive diſpenſationem referatur: eſt igitur mera ac ſimplex ad recipiendos Ordines Eccleſiaſtica diſpoſitio.

3. Q. Quis eſt Tonſuræ miniſter ?

R. Ordinarius eſt ſolus Epiſcopus ; & quidem *Proprius* : Extraordinarius verò, is eſt qui ad officium hujuſmodi ſpecialiter à Romano Pontifice committeretur : an autem ex privilegio, poteſtas conferendi Tonſuram alicui non Epiſcopo conceſſa

ſit, diximus agentes de miniſtro Ordinum Minorum.

4. *Q.* Quotuplex eſt *proprius* Epiſcopus?

R. Triplex, Originis nimirùm, Beneficii, & Domicilii: in Galliis tamen paſſim non habetur ratio ſive Beneficii, ſive Domicilii, ſed Originis tantùm: ita etiam ut natus in unâ Diœceſi, & baptizatus in aliâ, litteras dimiſſorias ab Epiſcopo in cujus diœceſi natus eſt, non autem ab Epiſcopo in cujus Diœceſi baptizatus ſit, recipere teneatur.

5. *Q.* Prima Tonſura Clericalis eſtne in uſu apud Græcos?

R. Non eſt in uſu: ſcilicet (ut ex Græcorum Euchologiis conſtat) laïci apud Gærcos fiunt Clerici immediatè per Lectoratûs receptionem.

6. *Q.* Quibus laïcis conferri debet prima Tonſura Clericalis?

R. Iis de quibus Concilium Tridentinum ſeſſione 23. cap. 4. *de reform.* hiſce verbis loquitur: *Primâ Tonſurâ non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non ſuſceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint; quique legere & ſcribere neſciunt, & de quibus probabilis conjectura non ſit, eos non ſæcularis judicii fugiendi fraude, ſed ut Deo fidelem cultum præſtent, hoc vitæ genus elegiſſe.*

CAPUT X.

De Matrimonio.

Nota. Matrimoninum conſiderari poteſt vel prout Naturalis & Civilis Contractus, vel prout eſt Novæ legis Sacramentum. De Matrimonio ſub illâ duplici conſideratione ſumpto hîc à nobis eſt agendum.

§. I.

De Exiſtentiâ, Materiâ, Formâ & Authore Contractûs Matrimonii.

Quaſt. MAtrimonium prout eſt Contractus Naturalis & Politicus, quomodò definitur?

R. Definitur; *Actio per quam vir & mulier corporum ſuorum dominium ad actum conjugalem ſibi invicem tradunt & accipiunt.* Scilicet poſitâ illâ actione ponitur Matrimonii contractus, & eâ ſublatâ penitus tollitur.

Obj. Matrimonii contractus poſitus eſt in mutuo jure ad actum conjugalem: ergo non in actione per quam, &c.

Reſp. Nego ant. Nam 1. quamvis per adulterium unius è conjugibus tollatur jus ad actum conjugalem, Matrimonium tamen non diſſolvitur. 2. Jus ad actum conjugalem eſt effectus contractûs Matrimonialis: ideo enim jus illud eſt inter duos, quòd contractus præceſſerit.

Obj. 2. Eugenius Papa IV. in Decreto pro inſtructione Armenorum docet cauſam efficientem Matrimonii eſſe mutuum partium conſenſum: ergo non eſt actio per quam datur & accipitur dominium corporum in ordine ad actum conjugalem.

Reſp. Diſt. ant. Eſſe cauſam efficientem Matrimonii ſumpti ſecundum effectum: hoc eſt, *vinculum*, quod ex contractu reſultat, conc. ant. Sumpti ſecundùm *eſſentiam*, de quâ hîc agitur, nego ant.

Q. Quæ eſt materia *Ex quâ* conſtat Matrimonii contractûs?

R. Eſt mutuus nubentium conſenſus: quia contractu s ex illo conſenſu *intrinſecè* componitur

3. *Q.* Quodnam eſt objectum conſenſûs Matrimonialis?

R. Eſt 1. traditio proprii corporis, & acceptatio alieni in ordine ad actum conjugalem. Hinc verò ſequitur non fore Matrimonium inter eos qui ſibi invicem propria corpora traderent ad officia omninò alia ab officio, ſeu actu conjugali. Eſt 2. prolis generatio; quia ad eam, *ſaltem implicitè*, Matrimonium ordinatur.

Obj. Inter Mariam Deiparam, & Joſephum fuit verum Matrimonium: & tamèn dici non poteſt quòd Maria conſenſerit etiam implicitè in prolis generationem: ille nimirùm conſenſus repugnat perpetuæ virginitatis voto quod emiſerat: ergò, &c.

Reſp. 1. Diſt. hanc antecedentis partem: Ille conſenſus repugnat perpetuæ Virginitatis voto, ubi præbens conſenſum certus non eſt per divinam revelationem, compartem non exacturam debitum, conc. ant. ubi eſt certus, nego ant. At Maria ejuſmodi certitudinem habuit, quando cum Joſepho contraxit, ſeu cùm tradidit illi ſui corporis dominium. *Vide* ſanctum Auguſtinum in libro de ſancta Virginitate, cap. 4.

Reſp. 2. Argumentum eſt de non ſupponente: ſupponit enim Beatam Mariam Virginem emiſiſſe perpetuæ Virginitatis votum, antequam cum Joſepho nuberet: id tamen non eſt omninò certum: nempè ſanctus Thomas docet votum illud non fuiſſe emiſſum, niſi poſt nuptias cum Joſepho, idquè (ut ait idem ſanctus Doctor) de conſenſu Joſephi cum quo jam contraxerat.

4. *Q.* Quæ eſt materia *Circà quam*, contractûs Matrimonialis?

R. Sunt propria conjugum corpora: quia per contractum Matrimonialem dantur & acceptantur.

5. *Q.* Quæ eſt forma eſſentialis Contractui Matrimoniali?

R. Sunt hæc verba, aut alia quæ æquivaleant: *Accipio te in meam. Accipio te in meum*: Ratio eſt, quia ea verba, aut ſigna æquivalentia, ſervatis ſervandis, mutuum exprimunt conſenſum in mutuam corporum traditionem & acceptationem in ordine ad actum conjugalem.

6. Q. Quis eſt Author Contractûs Matrimonialis?

R. Deus ipſe. Scilicet Adamum & Evam arctiſſimâ ſocietate conjunxit in ordine ad prolis generationem, impertitâ eis per hæc verba fœcunditate: *Creſcite & multiplicamini*. Unde Adamus hæc protulit ſpiritu prophetico: *Quamobrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit uxori ſuæ; & erunt duo in carne unâ.*

7. Q. Quot ſunt proprietates Contractûs Matrimonialis?

R. Sunt tres; Unitas, cui repugnat Polygamia; Indiſſolubilitas quæ opponitur dimiſſioni ac ſeparationi; & tandem in aliquo caſu neceſſitas, quæ opponitur libertati non contrahendi. Sed hæc exponenda ſunt in reſponſis ad quæſita quæ ſubſequuntur.

§. II.

De Proprietatibus Contractûs Matrimonii.

1. *Quæſt.* POlygamia *Simultanea*, ſeu quâ quis plures ſimul uxores habeat, eſtne *Divino* jure prohibita?

R. Eſt. Nam. 1. Chriſtus Lucæ 16. declarat, adulterii reum eſſe, qui, uxore dimiſſâ cum aliâ contraxerit: *Quicumque* (inquit) *dimiſerit uxorem ſuam, & aliam duxerit mœchatur.* 2. Concilium Tridentinum ſeſſione 24. canone. 1. eos omnes anathemare damnat qui contenderint nullâ *Divinâ* lege viro prohibitum eſſe plures ſimul uxores habere.

2. Q. Polygmia *Simultanea ex parte Viri*, eſtne *Jure Naturali* prohibita?

R. Bellarminus,nonnullique alii cenſent non eſſe *Jure Naturali* prohibitam. Ratio eſt, quia Patriarchæ cum pluribus uxoribus ſimul nupſerunt, Deo ſic permittente, eò quòd tunc populus fidelis eſſet carnali generatione propagandus: *Unde* (ut ait Auguſtinus) *peccatum non erat, quando mos erat.*

3. Q. Polygamia *Simultanea ex parte mulieris,* eſtne jure naturali prohibita?

R. Eſt: quia adverſatur primario fini Matrimonii, ſeu prolis generationi: unde nuſquam in uſu fuit apud populum fidelem, imò nec apud Gentes, quamvis Plato in ideali ſuâ Republicâ eam conatus ſit legibus ſtabilire.

4. Q. Polygamia *Succeſſiva* eſtne *aliquo* jure prohibita?

R. Non eſt *aliquo* jure prohibita: nempè Paulus 1. ad Corinth. 7. de non nuptis & viduis hæc ait: *Quòd ſi non ſe continent, nubant.* 2. Eccleſia proſcripſit Montaniſtas, quòd olim ſecundas nuptias damnarent.

Obj. 1. Secundæ nuptiæ inducunt irregularitatem. 2. Concilium Neocæſarienſe pœnitentiam ſatisfactoriam imponit ſecundò nubentibus. 3. Sacerdos ab Eccleſia prohibetur, ne benedicat ſecundas nuptias: Sed hæc probant ſecundas nuptias eſſe jure, ſaltem *Eccleſiaſtico*, prohibitas: ergo, &c.

Reſp. Conc.maj.nego min. Nam 1. Irregularitas quæ naſcitur ex ſecundis nuptiis,non eſt *ex delicto,* ſed *ex defectu ſignificationis:* ſiquidem ſecundæ nuptiæ non exhibent perfectè Eccleſiæ unionem cum Chriſto, qui non duas, ſed unam tantùm ſponſam ſibi conjunxit. 2. Neocæſarienſes Patres pœnam injunxerunt Bigamis, non quòd crederent ſecundas nuptias *per ſe* eſſe peccatum, ſed tantùm *per acci-*

dens, cùm plerumque ſint in iis qui ſecundò nubunt, incontinentiæ & libidinis argumentum. 3. Prohibetur Sacerdoti, ne *eam benedictionis ſpeciem* mulieri ſecundò nubenti impertiatur, per quam fœcunditatem apprecetur, eo quòd jam in primis nuptiis eam illi apprecatus ſit.

5. *Q.* Contractus Matrimonii eſtne *quoad vinculum*, jure divino indiſſolubilis?

R. Diſtinguenda eſt quæſtio: vel enim Matrimonium eſt *conſummatum* per actum conjugalem, vel per eum actum non eſt conſummatum, ſed *ratum* tantùm. Si primum, divino jure eſt prorsùs indiſſolubile juxtà illud Chriſti: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet*; necnon & juxtà illud Apoſtoli primæ ad Corinth. 7. *Mulier alligata eſt legi* (Matrimonii) *quanto tempore vir ejus vivit.* Si verò ſecundum, diſſolvitur per ſolemnem profeſſionem in approbatâ Religione: ità nimirùm de finiit Concilium Tridentinum ſeſſione 24. can. 6. Nec mirum; ſiquidem profeſſio in approbatâ Religione, eſt in eo caſu ex Eccleſiaſticâ lege velùti quædam mortis ſpecies.

Obj. Chriſtus Matthæi 19. à Judæis de repudio interrogatus, ſic reſpondit: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam*, NISI OB FORNICATIONEM, & *aliam duxerit*, *mœchatur*: ergo, adveniente fornicationis cauſâ, licitum eſt dimittere uxorem & aliam ducere, ac proinde in eo caſu Matrimonium diſſolvitur etiam quoad vinculum.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Ratio eſt, quia exceptio *Niſi* conjungenda eſt ſolùm cum priore membro reſponſionis Chriſti, *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam*; ita ut ſenſus ſit eum qui uxorem à thoro in perpetuum, niſi ob fornicationem dimiſerit, reum ſe conſtituere: non eſt verò conjungenda cum poſteriore ejuſdem reſponſionis membro, *Et aliam duxerit*, ita ut licitum ſit, cauſâ fornica-

tionis adveniente, aliam uxorem ducere. Itaque Chriſtus de repudio iuterrogatus,reſpondit licitum illud eſſe adveniente fornicationis caſu ; inde verò occaſionem ſumit damnandi plurium Judæorum praxim,qui uxores quâcumque fere ex cauſâ dimittebant ; ac præterea prohibendi aliud inire Matrimonium uxore etiam ob fornicationem dimiſſâ vivente. *Vide* textum illud fuſè explicatum in noſtro Commentario Hiſtorico & Dogmatico de Sacramentis.

6. *Q.* Contractus Matrimonii legitimè initus, eſtne quoad thorum indiſſolubilis ?

R. Non eſt indiſſolubilis quoad thorum:ita enim poſt antiquos Patres Concilium Tridentinum definiit ſeſſione 24.can. 4. Quænam autem ſint præter fornicationem cauſæ, propter quas Matrimonium, quoad thorum diſſolvi poſſit,repetendum eſt ex Jure Canonico.

7. *Q.* Matrimonium eſtne aliquo Dei mandato præceptum ?

R. 1. Initio mundi ſingulis hominibus jure naturali præceptum fuit : nempè ratio naturalis tunc præcipiebat ſpeciei propagationem,quemadmodùm præcipit conſervationem individui per alimentorum uſum. 2. Iſraëlitis,quandiu populus fidelis exiguo erat numero, poſitivo jure divino præceptum fuit ; quia carnalis generatio tunc via erat ; per quam Dei populus propagandus erat. 3. In Novâ lege liberum eſt omnibus qui continentiæ conſilium capiunt : eos enim ad virginitatem Paulus hortatur;ſed non ità eſt de iis qui idem continentiæ conſilium non capiunt : ſcilicet poſt Adami peccatum, hominibus liberis ; hoc eſt, nullo priore voto, aut impedimento irretitis, factum fuit, ſervatis tamen ſervandis, incontinentiæ remedium. Unde idem Paulus ait, *Quòd ſi non ſe continent, nubant.*

§. III.

De Solennitatibus Contractûs Matrimonii.

1. *Quæſt.* QUæ ſunt Matrimonii, prout eſt Contractus Civilis, Solennitates ?

R. Duplicis ſunt generis : nonnullæ enim præcedunt contractum : Sponſalia nimirùm, Proclamationes, & Conſenſus parentum ; aliquæ verò ipſum comitantur ; nempè Parochi, Teſtium, & amborum contrahentium præſentia.

2. *Q.* Sponſalia quomodò definiuntur ?

R. Definiuntur, *Futuri Matrimonii mutua promiſſio acceptata, inter perſonas ad contrahendum habiles.*

3. *Q.* Qui ſunt Sponſaliorum effectus ?

R. Sunt duo præcipui: primus, eſt obligatio contrahendi conventum Matrimonium; Alter verò eſt impedimentum publicæ honeſtatis, quod ex eis oritur.

4. *Q.* Quot modis Sponſalia, etiam juramento firmata, diſſolvi poſſunt ?

R. Diſſolvuntur 1. mutuo partium conſenſu: 2. per longiorem partis unius abſentiam, ut eſt biennium: 3. per ingreſſum in Religionem : 4. per ſuſceptionem Subdiaconatûs: 5. per ſubſequentem fornicationem ; idque in favorem ſolius partis innocentis ; 6. per ſubveniens impedimentum affinitatis : 7. per gravem aliquam infirmitatem, aut deformitatem : 8. per capitales inimicitias quæ inter deſponſatos oriantur.

5. *Q.* Quid ſunt Proclamationes ?

R. Sunt *futuri Matrimonii publica denunciatio.*

6. *Q.* Proclamationes requiruntur ne neceſſariò, ut Matrimonium valeat ?

R. Non requiruntur neceſſariò, nec etiam in iis

locis ubi Concilii Trident. Decretum *de reformatione Matrimonii*, fuit promulgatum : nec enim ſacra Synodus, cùm de Proclamationibus agit, clauſulam addit irritantem, ſicut & eam addit, ubi declaravit Parochi & teſtium præſentiam requiri.

7. Q. Quis poteſt circà Proclamationes diſpenſare ?

R. Epiſcopus : ſed (ut ait Concilium Tridentinum) ex cauſâ, cujus tamen judicium ad illum ſpectat. In Galliis Epiſcopi paſſim & ordinariè non ſolent ab omnibus diſpenſare.

8. Q. Ut Matrimonium filiorumfamilias valeat requiriturne parentum, aut tutorum conſenſus?

R. Licèt requiratur, ut Matrimonium de quo agitur, ſit licitum ; tamen, ſpectato ſolo jure Concilii Tridentini, non requiritur ut valeat. In Galliis defectu conſenſûs parentum, aut tutorum, Matrimonium filiorumfamiliàs in Supremis Curiis, ſeu (ut vocant) Parlamentis declaratur non validè contractum in ordine ad effectus Civiles. Hinc in Rituali Pariſienſi anni 1697. pag. 355. hæc leguntur: *Quamvis vir qui quatuordecim, & fœmina quæ duodecim annos expleverint, Matrimonium poſſint validè contrahere ; caveat tamen Parochus ne filios, aut filiasfamiliàs minores viginti quinque annis, etiam viduos vel viduas, Matrimonio conjungat, ſine conſenſu parentum vel tutorum, eorumque ad quos illorum cura pertinet.*

9. Q. Requiriturne, ut valeat Matrimonium, præſentia Parochi aut alteriûs Sacerdotis ab eo, aut ab Ordinario deputati.

R. Requiritur ex vi Concilii Tridentini ſeſſione 24. *de Reformatione*, capite 1. quod quidem quoad hoc executioni mandari juſſit Edictum Bleſenſe, promulgaruntque Synodi Provinciales quæ in Galliis poſt Oecumenicam Tridentinam celebratæ ſunt.

10. Q. An, & quot teſtes requiruntur, ut Matrimonium validè contrahatur?

R. Duo ſaltem, aut tres requiruntur ex vi Concilii Tridentini: de cujus Decreto hæc habet Rituale Pariſienſe pag. 353. *Noverint imprimis Parochi clandeſtina qualibet Matrimonia, & quæ aliter, quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote de ipſius Parochi vel Ordinarii licentiâ, & duobus vel tribus teſtibus contrahuntur, ex ipſius Concilii Tridentini Decreto irrita omninò ac nulla eſſe.* Obtinet in omnibus Galliarum Provinciis illa Concilii Tridentini Sanctio.

§. IV.

De Impedimentis Contractûs Matrimonii.

1. *Quæſt.* QUomodò definitur Matrimonii Impedimentum?

R. Definitur: *Aliquid præexiſtens, quod Matrimonium reddit aut invalidum, aut illicitum, aut utrumque ſimul.*

2. Q. Matrimonii impedimenta quotuplicis ſunt generis?

R. Duplicis. Nempè nonnulla dicuntur *Dirimentia*; alia verò, *Impedientia* tantùm: Illa, efficiunt ne Matrimonium *validè* contrahatur, Iſta verò, reddunt quidem Matrimonium *illicitum*, ſed non reddunt *invalidum.*

3. Q. Eccleſia poteſtne ſtatuere Impedimenta Dirimentia?

R. Poteſt. Eo nimirùm jure uſa eſt ſemper (ut fuſè probavimus in Commentario noſtro Hiſtorico & Dogmatico de Sacramentis) illudque jus ipſi etiam Principes in Eccleſiâ agnoverunt: unde Concilium Trid. ſeſſ. 24. can. 4. meritò hocce anathema contrà Lutheranos intorquet: *Si quis dixerit Eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta Ma-*

trimonium dirimentia, vel in eis conſtituendis erraſſe, anathema ſit.

4. *Q.* Quis poteſt diſpenſare circà impedimenta quæ Matrimonium dirimunt?

R. Nulla poteſtas humana valet diſpenſare in iis quæ juris ſunt naturalis, ut inter filium & matrem. Sed Eccleſia poteſt diſpenſare in iis omnibus quæ ſunt ſolius juris humani: ſcilicet ea omnia ab ipſâmet Eccleſiâ ſtatuta ſunt.

5. *Q.* Eccleſia poteſtne diſpenſare circà impedimenta quæ in Levitico continentur?

R. Non poteſt in iis quæ juris ſunt naturalis: poteſt verò in iis omnibus quæ erant juris cæremonialis tantùm; quia, Lege Moſaïcâ per Chriſtum abrogatâ, præcepta cæremonialia quæ non ſunt de jure naturali, deſierunt habere vim ratione juris divini poſitivi.

6. *Q.* Quot ſunt impedimenta Matrimonium Dirimentia?

R. Sunt quindecim, quæ hiſce verſibus continentur:

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen
Cultûs diſparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honeſtas,
Amens, Affinis, ſi Clandeſtinus, & Impos,
Si mulier ſit rapta, locq nec reddita tuto.

Non patitur hujuſce Compendii brevitas, ut hîc quindecim illa impedimenta explicentur; ſed de iis vide prolixius aliud opus noſtrum, aut Rituale Pariſienſe pag. 346. & nonnullis aliis ſubſequentibus.

7. *Q.* Quot & quæ ſunt Impedimenta non Dirimentia?

R. Sunt quinque, quæ hiſce verſibus continentur:

Eccleſiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Atque Catechiſmus, Sponſalia, jungito votum.

Illis verò verſibus oſtenditur præcipua impedimenta non dirimentia, ad iſta reduci; Votum ſimplex caſtitatis, religionis & non ducendi uxorem; Tempus ab Eccleſiâ prohibitum, Adventûs ſcilicet & Quadrageſimæ; Sponſalia validè cum alio contracta.

§. V.

De Matrimonio prout eſt Sacramentum.

1. *Quæſt.* Matrimonium eſtne propriè dictum Sacramentum Novæ legis?

R. Eſt. Ità enim definiit Concilium Tridentinum contrà Calviniſtas & Lutheranos ſeſſione 24. can. 1. *Si quis* (inquit) *dixerit, Matrimonium non eſſe verè & propriè unum ex ſeptem Legis Evangelicæ Sacramentis, à Chriſto Domino inſtitutum, ſed ab hominibus in Eccleſiâ inventum, neque gratiam conferre; anathema ſit.*

2. *Q.* Quibus argumentis probari poteſt, Matrimonium eſſe Sacramentum Novæ legis?

R. Probari poteſt 1. ex unanimi utriuſque Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis conſenſu: 2. ex ſanctis Patribus; nempè ſanctus Auguſtinus in libro de bono conjugali cap. 24. Matrimonium comparat cum Baptiſmo & Ordinatione. Innocentius Papa I. in epiſt. 9. docet, Matrimonium divinâ gratiâ fundari: 3. ex eo quòd ſit ritus ſenſibilis gratiam (ut mox dicetur) ex inſtitutione divinâ conferens.

3. *Q.* Quis Matrimonii, ut eſt Sacramentum, eſt author?

R. Chriſtus ipſe qui omnium & ſingulorum Novæ legis Sacramentorum eſt author, ut ſuo loco probatum eſt.

4. *Q.* Quandonam Chriſtus Matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit?

R. Evexit aut cùm in Canâ Galileæ benedixit nuptiis, aut cùm Matthæi 19. dixit: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet.*

5. Q. Cur Chriſtus Matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit?

R. Evexit, Ut (inquit Concilium Tridentinum ſeſſ. 24.) naturalem conjugum amorem perficeret: præberetque vires quibus Conjugati ſanctè Matrimonio uterentur: eam verò Matrimonii perfectionem ipſe ſuâ paſſione promeruit: *Quod* (ait ibidem Concilium Tridentinum) *Paulus Apoſtolus innuit dicens: Viri diligite uxores veſtras, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro eâ: mox ſubjungens: Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſiâ.*

6. Q. Quæ eſt materia Sacramenti Matrimonii?

R. Eſt legitimus contractus inter nubentes initus: quia contractus ille, accedente formâ, gratiam ſanctificantem producit.

7. Q. Quæ eſt forma Matrimonii, prout eſt Sacramentum Novæ legis?

R. Sunt hæc vel ſimilia verba à legitimo miniſtro prolata: *Ego vos in Matrimonium conjungo:* ſcilicet 1. per ea verba confertur gratia ſanctificans; datur verò, *Accedente* (inquit Colonienſis Synodus anno 1536. celebrata) *Sacerdotali precatione* 2. Eadem verba clarè exprimunt indiſſolubilem Matrimonii nexum: hunc enim ſenſum habent ex Sylvio: *Ego Sacramentum conjunctionis vobis impertior; & quantùm in me eſt, ex poteſtate mihi conceſſâ, non corpore ſolùm, ſed & animo vos conjungo.*

8. Q. Quis eſt miniſter Matrimonii, prout eſt legis Novæ Sacramentum?

R. Solus Sacerdos. Ità nimirum docent Melchior Canus, Eſtius & Sylvius. Ratio eſt 1. quia ipſe ſolus profert hæc verba: *Ego vos in Matrimonium con-*

jungo : quæ quidem (ut diximus) ſunt hujuſce Sacramenti forma. 2. Sic vocatur à Patribus Concilii Cameracenſis, quod anno 1567. celebratum eſt: *Admonendos* (inquiunt) *eſſe duximus Parochos hujus* (Sacramenti) *miniſtros*. 3. Sanctus Carolus in Actis Eccleſiæ Mediolanenſis part. 4. § 1. expreſsè docet, Matrimonii adminiſtrationem ad Sacerdotem pertinere. 4. Patres , gratiæ Matrimonialis productionem adſcribunt benedictioni quam Sacerdos nubentibus impertitur : ergo , &c.

Obj. Omne Matrimonium , validum in ratione contractûs, eſt Sacramentum : ſiquidem Concilium Tridentinum, cùm definit Matrimonium eſſe Sacramentum Novæ legis, loquitur de omni Matrimonio valido : atqui omni Matrimonio, valido in ratione contractûs, non adeſt Sacerdos: valent enim Matrimonia clandeſtina iis in locis, in quibus promulgatum non eſt Concilium Tridentinum, aut in quibus non ſunt contrariæ leges quæ irrita faciant hujuſmodi Matrimonia : ergo , &c.

Reſp. Ad 1. neg. ant. Ad 2. nego pariter antecedens : loquitur enim Concilium de Matrimonio quod à legitimo miniſtro fuerit celebratum : ac proinde de eo tantùm quod Sacerdos contulerit: nempè, ex eodem Concilio, Sacerdos hæc debet verba proferre : *Ego vos in Matrimonium conjungo.*

9. Q. Quinam & quot ſunt Matrimonii , ut Sacramentum eſt, effectus ?

R. Duo ſunt : gratia ſanctificans , quæ per ſingula Novæ legis Sacramenta producitur : & jus quoddam ad auxilia actualia , quæ neceſſaria ſunt, ut Conjuges piè utantur Matrimonio, ut prolem religiosè educent, ut conſtanti affectu ſeſe in Chriſto proſequantur. Vide Auguſtinum in libro 9. de Geneſi ad litter. cap. 7.

Caput XI.

De Indulgentiis.

1. *Quæſt.* INdulgentia quomodò definitur ?
R. Definitur, *Abſolutio authoritate Clavium à pœnâ injunctâ, vel injungendâ & Deo debitâ.*

2. *Q.* Indulgentia quomodò dividitur ?

R. Dividitur in plenariam, & non plenariam. Illa abſolvit à totâ pœnâ Canonibus injungendâ : Iſta verò, à parte tantùm.

3. *Q.* Quis eſt author Indulgentiarum ?

R. Chriſtus ipſe : ſcilicet facultatem fecit Eccleſiæ Indulgentias concedendi, cùm Matthæi 18. ſic Apoſtolos allocutus eſt : *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo : Et quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.*

4. *Q.* Quis eſt Indulgentiarum miniſter ?

R. Eſt Summus Pontifex in totâ Eccleſiâ, & Epiſcopi in ſuis Diœceſibus : *Epiſcopum* (inquit Ancyrana Synodus canone 5. ubi de Indulgentiis agit) *hanc habere licentiam oportet* : idem aſſerit Concilium Nicænum 1. Can. 12. *Licebit Epiſcopo &c.*

5. *Q.* Quodnam eſt ſubjectum capax Indulgentiarum ?

R. Sunt homines viventes baptizati: in eos enim ſolos Eccleſia poteſt Juriſdictionem exercere.

Obj. Conceduntur Indulgentiæ pro defunctis: ergo, &c.

Reſp. Conc. ant. nego conſeq. Siquidem non alio quam ſuffragii modo, Indulgentiæ defunctis proſunt: viventibus è contrà per modum abſolutionis.

6. *Q.* Indulgentiæ ſeſene extendunt ad pœnas temporales in altero ſæculo peccatis quoad culpam dimiſſis debitas ?

R. Se extendunt : juxtà illud Evangelii : *Quæcumque ſolveritis ſuper terram , erunt ſoluta & in cœlo.*

7. Q. Unde ſumitur Indulgentiarum quantitas ?

R. Ex triplici capite. 1. Ex causâ propter quam dantur : diſſipator enim eſt qui eas ſine causâ diſpenſat : 2. ex operis injuncti proportione cum pœnâ quæ remittitur , ſcilicet qui propter opus leve ampliſſimas Indulgentias largitur, non rectè utitur diſpenſandi facultate : 3. ex majore, vel minore fervore charitatis ex parte ſubjecti: nempè Concilia jubent ut cum pœnitentibus qui ſuum fervorem operibus probarunt, humaniùs agatur, quàm cum iis qui ſegniter pœnitentiæ laboribus perfuncti fuerint.

8. Q. Unde petitur Indulgentiarum virtus ?

R Ex ipſiuſmet Chriſti meritis ; neque enim aliud ſunt Indulgentiæ , quàm Chriſti meritorum per modum ſolutionis applicatio. Nituntur quoque meritis quæ Sancti per Chriſti merita compararunt: idque patet ex Extravagante Clementis VI quæ incipit , *Unigenitus.*

9. Q. Quid requiritur ex parte ſubjecti , ut lucretur Indulgentias ?

R. In eo qui culpæ reus eſt , requiritur 1. Contritio: neque enim (ut patet ex Cypriano) aliis concedebantur Indulgentiæ, quàm iis qui ſuam contritionem probaverant. 2. Requiritur in omnibus, executio operis ab eo qui concedit Indulgentias, injuncti : in illud enim opus , concedens mutat pœnam peccato alioquin debitam. 3. Requiritur ſtatus gratiæ ſanctificantis, eo inſtanti, quo quis ex injunctis operibus ultimum exequitur: neque enim pœna dimittitur, antequam culpa remiſſa fuerit.

10. Q. Indulgentiæ eximuntne lapſos ab omni prorsùs ſatisfactione perſolvendâ ?

R. Non eximunt eos qui nolunt, cùm tamen poſſunt, convenientem ſatisfactionem perſolvere ; ad

eam enim poſt baptiſmum lapſi jure divino tenentur: unde iis præſertim proſunt, quorum (ut ait Cyprianus) pœnitentia ſatisfactioni proxima eſt: iis quoque qui cùm ſatisfaciendi propoſitum habeant, id aut præ infirmitate, aut præ temporum anguſtiis non poſſunt. Vide Cyprianum in libro *de Lapſis*.

11. Q. Quid Concilium Tridentinum de Indulgentiis docet?

R. Docet 1. Chriſtum, Eccleſiæ feciſſe poteſtatem eas concedendi: 2. earum uſum, eſſe in Eccleſiâ retinendum: 3. utiles eſſe eas populo fideli: 4. in iis concedendis veterem & probatum uſum ſervari debere: ſic enim ſacra Synodus loquitur ſeſſ. 25. Titulo, de Indulgentiis: Cùm poteſtas conferendi indulgentias à Chriſto Eccleſiæ conceſſa ſit, atque hujuſmodi poteſtate divinitùs ſibi traditâ, antiquiſſimis etiam temporibus illa uſa fuerit, ſacroſancta Synodus Indulgentiarum uſum, Chriſtiano populo maximè ſalutarem, & ſacrorum Conciliorum authoritate probatum, in Eccleſiâ retinendum eſſe docet, & præcipit, eoſque anathemate damnat, qui aut inutiles eſſe aſſerunt, vel eas concedendi in Eccleſiâ poteſtatem eſſe negant. In his tamen concedendis moderationem, juxtà veterem & probatam in Eccleſiâ conſuetudinem, adhiberi cupit, ne nimiâ facilitate, Eccleſiaſtica diſciplina enervetur.

CAPUT XII.

De Cenſuris.

1 *Quæſt.* Cenſura quomodò definitur?

R. Definitur: Pœna, quâ in vindictam alicujus peccati fideles bonis aliquibus ſpiritualibus aut officiorum exercitio, in foro exteriori privantur.

2. Q. Quotuplex eſt Cenſura?

R. 1. Alia eſt à jure: alia verò ab homine. Prima, continetur aut in Conciliis, aut in Jure Canonico: altera verò fertur ab aliquo ſingulari ſuperiore.

2. Alia eſt *latæ ſententiæ*: alia *ferendæ*. Prior, eo ipſo incurritur, quo peccatum commiſſum eſt, etſi nullâ Judicis ſententiâ ille qui peccavit, declaretur reus: poſterior è contrà non incurritur, niſi peccato commiſſo, Judicis acceſſerit ſententia.

3. Q. Quis eſt Cenſurarum author?

R. Chriſtus ipſe, ſcilicet hiſce verbis Matthæi 18. *Amen dico vobis; quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.*

4. Q. Quis poteſt Cenſuras ferre?

R. 1. Eccleſia in Conciliis: 2. Romanus Pontifex in totâ Eccleſiâ, ſervatis ſervandis: 3. Epiſcopi in ſuis Diœceſibus: 4. tandem, jure Eccleſiaſtico, ii omnes quibus in exteriori foro Eccleſia Juriſdictionem contulit.

5. Q. Quæ eſt materia Cenſurarum? ſeu quæ eſt cauſa propter quam ferri poteſt Cenſura?

R. Eſt peccatum grave exterius, & actu commiſſum: quia Cenſura eſt pœna publica; publica autem pœna nonniſi propter grave exterius peccatum infligi poteſt.

6. Q. Quodnam eſt ſubjectum Cenſurarum?

R. Eſt quilibet homo qui Baptiſmate fuerit initiatus; quia eſt ſubditus Eccleſiæ.

7. Q. Cenſuræ ſuntne neceſſariæ?

R. Sunt: tum ut illarum metu juſti in officio contineantur: tum etiam ne oves ſcabioſæ cæteris noceant,

8. Q. Quot ſunt Cenſurarum ſpecies?

R. Tres tantùm: Excommunicatio, Suſpenſio & Interdictnm.

9. Q. Quotuplex eſt Excommunicatio?

R. Duplex:

R. Duplex : Major & Minor. Prima , eſt ea per quam Chriſtianus privatur omnibus,ac ſingulis bonis quæ Eccleſiæ corpori communia ſunt.Minor verò , eſt ea quam aliquis incurrit ex communione cum excommunicato qui expreſsè denuntiatus fuerit.

10. Q. Qui ſunt effectus Excommunicationis Minoris ?

R. Privat 1. jure, non quidem conferendi,ſed recipiendi Sacramenta. 2. Reddit ſubjectum inhabile ad electionem paſſivam ſive ad beneficia , ſive ad dignitates Eccleſiaſticas : non ità tamen ut electio ſit *ipſo facto* nulla , ſed irritanda per ſententiam Judicis.

11. Q. Quæ cauſæ excuſant eos qui cum excommunicato communicant ?

R. Quinque , hocce verſu comprehenſæ : *Utile , Lex , Humile , Res ignorata , Neceſſe.*

12. Q. Quid eſt Suſpenſio ?

R.Eſt Cenſura per quam in gravis delicti pœnam Clericus, aut ordinis , aut beneficii, aut officii Clericalis uſu prohibetur.

13. Q. Quotuplex eſt Suſpenſio ?

R. Alia eſt totalis ; alia verò partialis. Alia eſt in perpetuum ; & alia fertur ad tempus.

14. Q. Quid eſt Interdictum ?

R. Eſt Cenſura , per quam Sacramentorum diſpenſatio, publica celebratio divinorum officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ uſus prohibentur.

15. Q. Quotuplex eſt Interdictum ?

R. Triplex ; Perſonale , Locale & Mixtum. Perſonali , quibuſdam perſonis uſus Sacramentorum , officiorum divinorum , Eccleſiaſticæ ſepulturæ , *ubique* prohibetur. Locali, vetatur ille uſus in *aliquo* determinato loco. Mixtum , perſonas & locum complectitur.

Caput XIII.

De Irregularitate.

1. *Quaſt.* Irregularitas quomodò definitur?
R. Definitur: *Impedimentum Canonicum Ordines aut ſuſcipiendi, aut ſuſceptos exercendi*: ſed advertendum *Ordines* hîc ſumi latè, pro ipsâ etiam Tonſurâ Clericali, imò & pro beneficiis Eccleſiaſticis.

2. *Q.* Quot ſunt Irregularitatis ſpecies?
R. Duæ ſunt tantùm: ex defectu nimirùm, & ex delicto; quia cauſæ ex quibus oritur, duæ ſunt tantùm, defectus ſcilicet & delictum.

3. *Q.* Quinam ſunt defectus ex quibus irregularitas oritur?
R. Sunt novem, quorum quinque priores ſunt ſpirituales, cæteri verò corporales. Illi, ſunt defectus Rationis, Famæ, Lenitatis, Libertatis, Significationis: Iſti verò ſunt defectus Natalium, Ætatis, & Membrorum.

4. *Q.* Ex quibus delictis oritur Irregularitas, quæ *ex delicto* dicitur?
R. Eſt 1. hæreſis vel apoſtaſia à fide: 2. illicita mutilatio, aut homicidium: 3. indebita Ordinis alicujus ſuſceptio, aut exercitium: 4. Ordo quo quis caret, exercitio mandatus: 5. Baptiſmus ſemel validus, iteratò datus, aut receptus.

5. *Q.* Homicidium caſuale paritne Irregularitatē?
R. Parit 1. ſi debita ad vitandum homicidium diligentia adhibita non fuerit: 2. cùm accidit ex opere illicito, ſive in ſe, ſive ratione ſtatûs.

6. *Q.* Qui dubius eſt an ad homicidum, aut mutilationem contulerit, quâ ratione ſeſe gerere debet?

R. Debet ſe gerere tanquam irregularem : quia in dubiis ſemitam debemus eligere tutiorem.

7. Q. Quomodò Irregularitates tolluntur ?

R. Tolluntur 1. per ceſſationem defectûs, ex quo oriebantur. 2. Eæ omnes quæ naſcuntur ex delicto, aut ex defectu lenitatis, tolluntur per Baptiſmum. 3. Per Profeſſionem in approbatâ Religione tollitur ea quæ oritur ex natalium defectu. 4. Per diſpenſationem : exceptis tamen iis, quæ naſcuntur ex corporis defectu, ratione cujus ſubjectum ſit incapax præcipui muneris alicujus Ordinis.

8. Q. Quis poteſt in Irregularitatibus diſpenſare?

R. Solus Pontifex Maximus diſpenſat in iis quæ naſcuntur ex defectu: Epiſcopi verò in iis quæ oriuntur ex delicto, modò tamen ſit occultum, nec ad forum contentioſum deductum fuerit : excipiendum eſt tamen homicidium voluntarium, etiamſi fuerit occultum : ſcilicet apud Francos eſt in uſu hocce Concilii Tridentini Decretum ſeſſ. 24. cap. 6. de Reform. *Liceat Epiſcopis, in Irregularitatibus omnibus & ſuſpenſionibus ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario; & exceptis aliis deductis ad forum contentioſum, diſpenſare.*

Caput XIV.

De Monitorio in finem revelationis.

1. *Quæſt.* Quid eſt Monitorium in finem revelationis ?

R. Eſt Mandatum quo ſub excommunicationis interminatione Eccleſia jubet factum aliquod occultum revelari.

2. Q. A quo poteſt concedi Monitorium in finem revelationis ?

R. A ſolo Epiſcopo. Nempè Concilium Tridentinum ſeſſ. 24. *de Reforma*. cap. 3. vetat ne excommunicationes illæ quæ, Monitoriis ad finem revelationis præmiſſis, fieri ſolent ſeu pro amiſſis, ſeu pro ſubtractis rebus, aut aliis hujuſmodi cauſis, à nemine prorsùs præter quàm ab Epiſcopo decernantur.

3. *Q.* Monitorium in finem revelationis debetne ex levi causâ ab Epiſcopo concedi ?

R. Non debet: unde Concilium Tridentinum vetat 1. ne concedatur niſi ex re non vulgari, causâque diligenter ac magnâ maturitate per Epiſcopum diſcuſſâ. Vetat 2. ne Epiſcopus ad illud concedendum per vim majorem adducatur ; jubet è contrà ut totum hoc in ejus conſcientiâ & arbitrio ſit poſitum.

4. *Q.* Monitorium in finem revelationis ligatne populum fidelem in conſcientiæ foro ?

R. Ligat Scilicet populus Eccleſiæ præceptis parere tenetur. Unde ſi fideles Parochiæ in quâ Monitorium promulgatur, non paruerint, peccabunt graviter, imò ſi contumaces fuerint, in excommunicationem latæ ſententiæ poſt tertiam monitionem incurrent, tenebunturque ad reſtitutionem damni quod ex non revelatione ſecutum eſt.

5. *Q.* Quinam eximuntur à revelatione poſt promulgatum in finem revelationis Monitorium ?

R. Revelare non tenentur 1. qui cum fundamento timent ne ob revelationem malè, & quidem graviter, aut in perſonâ, aut in fortunæ bonis tractentur. 2. Non tenentur quoque Clerici, quoties ex denuntiatione ſupplicium mortis ſequi poteſt ; niſi tamen quæſtio ſit de notabili Reipublicæ bono : 3. cùm agitur de morte, aut gravi infamiâ, revelare non tenentur Conſanguinei, Affines in primo & ſecundo gradu : 4. tandem nec ii à quibus conſilium poſtulatum fuerit.

6. *Q.* Quæ ſunt Parochi partes, cùm de Monitoriis in finem revelationis agitur ?

R. Parochorum partes ſunt 1. ut ante illorum impetrationem, populum ad revelationem hortentur. 2. ut eundem populum doceant funeſtos excommunicationis effectus: 3. ut moneant Epiſcopum, ſi graves rixæ ex Monitorii promulgatione ſuboriri debeant.

FINIS.

LYON

Facultas Reverendi admodùm Patris Præpoſiti Generalis Congregationis Oratorii Domini noſtri Jeſu.

JESUS-MARIA.

NOs Petrus Franciſcus DE LA TOUR, Oratorii Jesu Chriſti Domini Noſtri Presbyter & Præpoſitus Generalis, juxtà Regium Diploma datum die 26. Martii an. 1689. in Majoris verò Conſilii acta relatum die 25. Aprilis ejuſdem anni, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ejuſdem Congregationis imprimant & venales exponant citrà licentiam noſtram; Viſis Privilegio Regis, & Doctorum Approbatione, permittimus Claudio Rigaud Regiæ Typographiæ Præfecto, ut librum cui titulus eſt: *Theologia redacta in Compendium per interrogata & reſponſa, ad uſum Examinandorum, Authore Gaſpare Juenin* noſtræ Congregationis Sacerdote, typis edere, ac liberè divendere poſſit. Datum Pariſiis die Martii 19. Anno verò Domini milleſimo ſeptingeſimo octavo.

P. F. DE LA TOUR.

Approbatio D. D. Bigres Doctoris Sorbonici & Regii librorum Cenſoris.

J*Uſſu Illuſtriſſimi Galliarum Cancellarii legi Librum cui titulus :* Theologia redacta in Compendium per interrogata & reſponſa ad uſum Examinandorum, *quem inoffenſo pede citrà ullum periculum aut morum, aut fidei, lector poterit evolvere. Datum Pariſiis vij. idus Februarii anni milleſimi ſeptingenteſimi ſexti.* Signatum, BIGRES.

Privilege du Roy.

LOUIS par la grace de Dieu Roy de France & de Navarre, A nos amez & feaux Conſeillers les gens tenant noſtre Cour de Parlement, Maiſtres des Requeſtes ordinaires de noſtre Hoſtel, grand Conſeil, Prevoſt de Paris, Baillifs, Seneſchaux, leurs Lieutenants, & à tous autres nos Juges & Officiers qu'il appartiendra, Salut. Noſtre bien amé *Claude Rigaud*, Directeur de noſtre Imprimerie Royale. Nous a fait expoſer qu'il deſiroit faire imprimer un Livre intitulé, *Theologia in compendium redacta, ſive Compendium Theologiæ per interrogata & reſponſa, ad uſum Examinandorum, Authore P. Gaſpare Juenin Oratorii Jeſu Presbytero*, s'il nous plaiſoit luy en accorder nos Lettrres ſur ce neceſſaires: A ces cauſes voulant favorablement traiter l'Expoſant, Nous luy avons permis & accordé, permettons & accordons par ces preſentes, de faire imprimer, vendre, & debiter dans tous les Lieux de noſtre obéïſſance, par tel Imprimeur qu'il voudra choiſir ledit Livre qui à pour titre, *Theologia in compendium redacta, ſive Compendium Theologiæ per interro-*

gata & reſponſa, ad uſum Examinandorum, Authore P. Gaſpare Juenin Oratorii Jeſu Presbytero : en tant de volumes, de telle forme, marge, caracteres & autant de fois que bon luy ſemblera pendant le temps de dix années conſecutives, à compter du jour & datte des Preſentes: Deffendons à tous Imprimeurs, Libraires, & autres perſonnes, de quelque qualité & condition qu'elles ſoint, d'imprimer, faire imprimer, ou contrefaire, vendre, ni debiter ledit Livre, & d'en faire aucuns extraits ſous quelque prétexte que ce puiſſe eſtre meſme d'impreſſion étrangere, ſans le conſentement par écrit de l'Expoſant, où de ſes ayant cauſe, ſous peine de quinze cents livres d'amende contre chacun des contrevenants; applicable, un tiers à Nous, un tiers à l'Hoſtel-Dieu de Paris, & l'autre tiers à l'Expoſant; de confiſcation des Exemplaires contrefaits, & de tous dépens, dommages & intereſts: à condition de faire enregiſtrer ces Preſentes dans trois mois du jour de leur date ſur le regiſtre de la communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris; que l'impreſſion dudit Livre ſera faite en beaux caracteres, ſur de bon papier, dans noſtre Royaume & non ailleurs, conformément aux reglements de la Librairie; & qu'avant l'expoſition dudit Livre en vente, il en ſera mis deux exemplaires dans noſtre Bibliotheque publique, un dans le cabinet de nos Livres en noſtre Château du Louvre, & un dans la Bibliotheque de noſtre trés-cher & feal Chevalier Chancelier de France le Sieur Phelypeaux Comte de Pontchartrain, Commandeur de nos Ordres; le tout à peine de nullité des preſentes; du contenu deſquelles nous vous mandons & enjoignons de faire joüir & uſer l'expoſant pleinement & paiſiblement, ſans ſouffrir qu'il en ſoit aucunement empeſché. Voulons auſſi que la copie des preſentes, qui ſera imprimée au commencement, ou à la fin dudit Livre, ſoit tenuë pour dûë-

ment ſignifiée, & qu'aux copies qui en ſeront collationnées par l'un de nos amez & feaux Conſeillers Secretaires, foy y ſoit adjouſtée comme à l'original. Commandons au premier noſtre Huiſſier ou Sergent de faire pour l'exécution des preſentes tous actes requis & neceſſaires, ſans demander autre permiſſion, & nonobſtant clameur de Haro, Charte Normande, & autres Lettres à ce contraires : Car tel eſt noſtre plaiſir. Donné à Verſailles le vingt-huitiéme jour d'Aouſt, l'an de Grace mil ſept cents ſept, & de noſtre Regne le ſoixante-cinquiéme, *Signé*, Par le Roy en ſon Conſeil, LAUTHIER, *& ſcellé de cire jaune.*

Et plûs bas, *Regiſtré ſur le Regiſtre numero 2. de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, page 146. numero 522. conformément aux Reglements, & notamment à l'Arreſt du Conſeil du* 3. *Aouſt* 1703. *A Paris ce* 16. *Septembre* 1707. Signé, LOUIS SEVESTRE, Syndic.

JE ſouſſigné Directeur de l'Imprimerie Royale, ay fait part à Aniſſon & Poſuel de Lyon du Privilege du Roy qui m'a eſté accordé le 28. Aouſt 1707. pour dix années du *Theologia in compendium redacta, ſive Compendium Theologiæ per interrogata & reſponſa ad uſum Examinandorum, Authore P. Gaſpare Juenin Congregationis Oratorii Presbytero*, pour en joüir par eux ſuivant les conventions faites entre nous. A Paris ce 15. Juillet 1712. *Signé*, RIGAUD.

Regiſtré ſur le Regiſtre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, page 488. *conformément aux Reglemens, & notamment à l'Arreſt du* 13. *Aouſt* 1703. *A Paris ce* 3. *d'Aouſt* 1712. Signé, L. JOSSE, Syndic.

BIBLIOTHEQUE DE LA VILLE LYON 1855

Lombette

